

MORAVAN.

Kalendář na rok obyčejný 1866.

Ročník patnáctý!

Nákladem Dědiectví ss. Cyrilla a Methodia.

Překladatel:

Ignát Wurm.

Hvězdářskou část redigoval:

Dr. Florian Sindler,

učitel techniky v Brně.

V Brně.

V knihárně A. Tonina Nitsch v Brně, Bedřicha Grosse v
Č. o. r. auci a Karla Řivnáče v Praze.

Tiskem národního knihtiskaře Josefa Šustera.

Moravan.

Kalendář na rok obyčejný 1866.

Ročník patnáctý.

Nákladem Dědictví ss. Cyrilla a Methodia.

Pořadatel:

Ignát Wurm.

Hvězdářskou část vzdělal:

Dr. Florian Šindler,
ředitel techniky v Brně.

V Brně.

V komisi u Antonína Nitsche v Brně, Bedřicha Grosse v Olomouci
a Karla Řivnáče v Praze.

Tiskem národní kněhtiskárny Josefa Šnaidra.

Leden (měsíc tříkrálový) má 31 dní.

Polsky: Styczeń. Ilirsky: Sečanj. Slovinsky: Prosijec. Rusky: Januar.

Den měsíce	Denní věstník	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíc				Čtvrti měsíce a počasí	
			vý- chod		západ		vý- chod		západ			
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.		
1	Ponděl.	Nový rok. Obř. P.	7	58	4	10	večer	ráno				
2	Úterý	S. Makaria, poust.	7	57	4	11	6	11	8	13	☉ Úplněk dne 1. v pond. 7 hod. 54 m. ráno.	
3	Středa	S. Genovefy, panny	7	57	4	11	7	19	8	51		
4	Čtvrtek	S. Tita, biskupa.	7	57	4	12	8	26	9	24		
5	Pátek	† S. Telesfora, pap.	7	56	4	13	9	31	9	53		
6	Sobota	S. 3. králův. Zjev.	7	56	4	14	10	34	10	20		
Neděle první po Zjev. Páně. Když byl Pán Ježíš ve 12 letech. Luke 2.												☾ Posled. čtvrt v pondělí dne 8. 10 hod. 43 m. več.
7	Neděle	S. Valentina. Rajm.	7	56	4	15	11	36	10	45	☀ Nový měsíc dne 16. v úterý 9 hod. 43 m. več.	
8	Ponděl.	S. Severina	7	55	4	16	ráno	11	9			
9	Úterý	S. Marcelina. Jul.	7	55	4	18	0	37	11	35		
10	Středa	S. Pavla, poust.	7	55	4	19	1	38	večer			
11	Čtvrtek	S. Hygina, pap.	7	54	4	20	2	38	0	34		
12	Pátek	† S. Arnošta. Ark.	7	54	4	21	3	37	1	10		
13	Sobota	S. Veroniky.	7	53	4	23	4	34	1	52		
Neděle druhá po Zjev. Páně. O svatbě v Kana Galileji. Jan. 2.												☾ Prvá čtvrt dne 23. v úterý o 10. hod. 0 m. večer.
14	Neděle	Slav. nejs. Jm. Ježíš	7	53	4	24	5	28	2	40		☀ Úplněk dne 30. o 9. hod. 35. m. večer.
15	Ponděl.	S. Maury opat.	7	52	4	25	6	18	3	35		
16	Úterý	S. Marcella, pap.	7	51	4	27	7	3	4	36		
17	Středa	S. Antonína, poust.	7	51	4	29	7	43	5	42		
18	Čtvrtek	S. Prisky, pan. muč.	7	50	4	31	8	19	6	52		
19	Pátek	† S. Kanuta, krále.	7	49	4	32	8	51	8	4		
20	Sobota	S. Fabiana a Šeb.	7	48	4	34	9	21	9	17		
Neděle třetí po Zjev. Páně. O uzdravení máloomečného. Mat. 8.											Povětrnost.	
21	Neděle	S. Anežky, pan. m.	7	47	4	36	9	37	10	21	☀ „Dá-li Pán Bůh!“ Leden bude suchý a ne příliš studený; zimy bude až do 20. úleva, potom několik dní chladnějších; na konci největší zima.	
22	Ponděl.	S. Vincencia, muč.	7	46	4	37	10	39	11	58		
23	Úterý	Zasnoubení P. Marie	7	45	4	49	10	41	ráno			
24	Středa	S. Timothea, bisk.	7	44	4	40	11	44	0	58		
25	Čtvrtek	Obrác. sv. Pavla.	7	43	4	42	večer	2	9			
26	Pátek	† S. Polykarpa, b.	7	42	4	44	0	56	3	17		
27	Sobota	S. Jana Zlatoust.	7	41	4	45	1	49	4	20		
Neděle Devítník. (Septuagesima.) Hospodář náinná dělníky. Mat. 20.												
28	Neděle	S. Karla Velk.	7	40	4	47	2	48	5	17		
29	Ponděl.	S. Františka Sal.	7	39	4	49	3	52	6	6		
30	Úterý	S. Martiny, panny.	7	38	4	51	4	59	6	47		
31	Středa	S. Petra z Nolaskey.	7	36	4	52	6	6	7	22		

Únor (měsíc hromniční) má 28 dní.

Polsky: Luty. Ilirsky: Velača. Slovinsky: Svečan. Rusky: Februar.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Čtvrtek	S. Ignacia, biskupa.	7	34	4	54	večer	7	53	Posled. čtvrt ve středu dne 7. 8 hod. 46 m. več.	
2	Pátek	Očistování P. Marii	7	33	4	56	8	17	8		21
3	Sobota	S. Blažeje, bisk.	7	32	4	57	9	21	8		47
Neděle 1. po Devít. (Sexagesima). Slovo Boží jako semeno. Luk. 8.											
4	Neděle	S. Veroniky.	7	30	4	59	10	23	9	13	Nový měsíc dne 15. ve čtvrt 11. hod. 29 m. r.
5	Ponděl.	S. Agathy. Frant.	7	29	5	0	11	24	9	39	
6	Úterý	S. Doroty, panny.	7	27	5	2	ráno	10	6	Prvá čtvrt dne 22. ve čtvrt. o 5 hodin 54 minut ráno.	
7	Středa	S. Romualda, op.	7	26	5	4	0	24	10		35
8	Čtvrtek	S. Jana z Mathy.	7	24	5	5	1	23	11	8	
9	Pátek	S. Apolonie, p.	7	23	5	7	2	21	11	46	
10	Sobota	S. Scholastiky.	7	21	5	9	3	16	večer		
Ned. 2. po Devít. (Quinquagesimae). Slepy u Jericha. Luk. 18.											
11	Neděle	S. Eufrosiny, pann.	7	19	5	10	4	7	1	21	Povětrnost.
12	Ponděl.	S. Eulalie, panny.	7	18	5	12	4	54	2	20	
13	Úterý	S. Germana.	7	16	5	14	5	37	3	25	„Dá-li Pán Bůh!“
14	Středa	Pop D. ún. s. Cyr.	7	14	5	16	6	15	4	34	
15	Čtvrtek	† S. Faustina a Jovit.	7	12	5	17	6	49	5	46	Na začátku pěkně a příjemně; od 13. do 18. sněh a vítr, pak až ku konci měsíce velká zima.
16	Pátek	† S. Juliany, pan.	7	11	5	19	7	21	7	0	
17	Sobota	† Juliana a sp.	7	9	5	20	7	52	8	16	
Neděle 1. postní. (Innocentii). Pán Ježíš pokoušen od ďábla. Mat. 4.											
18	Neděle	† S. Simeona.	7	7	5	22	8	23	9	32	
19	Ponděl.	† S. Konrada.	7	5	5	24	8	55	10	47	
20	Úterý	† S. Eucharie,	7	3	5	26	9	30	ráno		
21	Středa	† S. Eleonory.	7	1	5	27	10	10	0	0	
22	Čtvrtek	† Síd. s. Petra	7	0	5	27	10	55	1	10	
23	Pátek	† S. Petra Dam.	6	58	5	30	11	45	2	15	
24	Sobota	† S. Matěje, ap.	6	56	5	33	večer	3	13		
Neděle 2. postní. (Reminiscere). Proměna Christa Pána. Mat. 17.											
25	Neděle	S. Markéty Port.	6	54	5	34	1	41	4	2	
26	Ponděl.	† S. Alexandra.	6	52	5	35	2	46	4	44	
27	Úterý	† S. Leandra.	6	50	5	37	3	52	5	21	
28	Středa	† S. Romana	6	48	5	39	4	58	4	53	

Březen (měsíc postní) má 31 dní.

Polsky: Marzec. Ilirsky: Ožujak. Slovinsky. Snšec. Rusky: Mart.

Den měsíce	Den v témd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Čtvrtek	† S. Albina,	6	46	5	40	6	3	6	22	Úplněk dne 1. ve čtvrt. o 0 hod. 59 m. več.
2	Pátek	† S. Simplicia, p.	6	44	5	42	7	6	6	49	
3	Sobota	† S. Kunhuty.	6	42	5	44	8	9	7	15	
Neděle 3. postní. (Kýchavná, Oculi.) Jezus vy mítal ďábelství. Luk. 11											Posled. čtvrt dne 9. v pátek o 4 hod. 59 m. večer.
4	Neděle	S. Kazimíra.	6	40	5	46	9	11	7	40	
5	Ponděl.	† S. Hadriana.	6	38	5	47	10	12	8	6	
6	Úterý	† S. Bedřicha, klášť.	6	36	5	49	11	12	8	35	● Nový měsíc dne 16. o 10. h. 43 m. več.
7	Středa	† S. Tomáše Akv.	6	34	5	51	ráno	9	7		
8	Čtvrtek	† S. Jana Bož.	6	32	5	52	0	19	9	43	
9	Pátek	† S. Františky	6	30	5	54	1	5	10	24	○ v (V) dne 20. v úterý o 8. hod. 53 m. večer.
10	Sobota	† S. 40 mučen.	6	28	5	55	1	57	11	11	
Ned. 4. postní. (Lactare, družebná). P. Jezus nasitil 5000 mužů. Jan 6.											
11	Neděle	S. Anjely. Her.	6	25	5	57	2	45	večer		○ První čtvrt dne 23. v pátek o 2 hod. 9 m. večer.
12	Ponděl.	† Sv. Rehoře velk.	6	23	5	58	3	29	1	5	
13	Úterý	† S. Rosiny, p.	6	21	6	0	4	9	2	10	
14	Středa	† S. Mathildy.	6	19	6	1	4	45	3	22	○ Úplněk dne 31. v sobotu o 6 hod. 36 m. ráno.
15	Čtvrtek	† S. Longina.	6	16	6	3	5	18	4	36	
16	Pátek	† Heriberta, b.	6	14	6	4	5	49	5	52	
17	Sobota	† S. Jana Sarkandra	6	12	6	6	6	21	7	9	
Ned. 5. postní. (Judica, smrtelná). Kdo z vás bude mne z hříchu trestati? Jan 8.											● Povětrnost. Březen začíná chlادnou povětrno- stí; 8. a 9. dešť a snih; od 10. do 12. studeno; od 13. do 21. zrána mrazivo; za dne slonečno; od 21. až do konce přijemno a teplo.
18	Neděl.	S. Eduarda krále	6	10	6	7	6	54	8	26	
19	Ponděl.	† S. Josefa pěstouna	6	8	6	9	7	29	9	43	
20	Úterý	† S. Joachima.	6	6	6	10	8	8	10	57	ráno
21	Středa	† S. Benedikta op.	6	4	6	12	8	52			
22	Čtvrtek	† S. Oktaviana.	6	2	6	18	9	41	0	6	
23	Pátek	S. Otká, bisk.	6	0	6	10	10	36	1	7	ráno
24	Sobota	† S. Gabriela archa.	5	57	6	16	11	36	1	59	
Ned. květná. P. Jezus na oslci slavne jed- do Jeruzaléma. Mat. 21.											
25	Neděl.	Neděl. květná.	5	55	6	18	ráno	2	44	ráno	
26	Ponděl.	Zvěstov. P. Marie	5	53	6	19	1	43	3		26
27	Úterý	† S. Ruperta bisk.	5	51	6	21	2	48	3		56
28	Středa	† S. Emanuela.	5	49	6	22	3	52	4	25	ráno
29	Čtvrtek	† Zelený čtvrtek.	5	47	6	24	4	56	4	52	
30	Pátek	† V bílý pátek.	5	45	6	25	5	59	5	18	
31	Sobota	† Bílá sobota.	5	43	6	27	7	1	5	44	

Duben (měsíc velikonoční) má 30 dní.

Polsky: Kwiecień. Ilirsky: Travanj. Slov.: Mali traven. Rusky: Aprelj.

Den měsíce	Denní témd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce, a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
Boží hod velikonoční. P. Ježíš vstal z mrtvých. Mark. 16.											
1	Neděle	Neděle velikonoční	5	40	6	29	8	2	6	10	☉ Posled. čtvrt dne 8. v sobotu o 9 hod. 48 m. ráno. ☽ Nový měsíc v neděli dne 15. o 8 hod. 9 min. ráno.
2	Ponděl.	Ponděl. velikonoční	5	38	6	31	9	2	6	37	
3	Úterý	S. Richarda.	5	35	6	32	10	0	7	7	
4	Středa	S. Isidora.	5	33	6	24	10	56	7	41	
5	Čtvrtek	S. Vincence Fer.	5	31	6	35	11	49	8	20	
6	Pátek	† Cel. D. úm. s. Met.	5	29	6	37	ráno		9	5	
7	Sobota	S. Hermana.	5	27	6	38	0	38	10	55	
Ned. 1. po Velikonoci. P. Ježíš všel zavřenými dveřmi. Jan 20.											
8	Neděle	S. Diviše.	5	25	6	39	1	23	10	51	☾ První čtvrt dne 21. v sobotu o 11. hod. 37 m. večer. ☽ Plněk dne 29. v neděli o 10 h. 37 m. večer.
9	Ponděl.	S. Marie Egypt.	5	24	6	41	2	3	11	52	
10	Úterý	S. Ezechiele, pr.	5	21	6	42	2	39	večer		
11	Středa	S. Lva Velk. p.	5	19	6	44	3	13	2	9	
12	Čtvrtek	S. Julia pap.	5	17	6	45	3	45	3	23	
13	Pátek	† S. Hermenegilda	5	15	6	47	4	16	4	39	
14	Sobota	S. Tiburcia a Val.	5	13	6	48	4	18	5	57	
Ned. 2. po Velikonoci. Já jsem pastýř dobrý. Jan 10.											
15	Neděle	S. Anastasia.	5	11	6	50	5	22	7	17	☀ Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Až do 16. mra- živo, potom přive- tivé počasí až do 23.; odtud zase mra- zy a nepříjemný čas až do 29., pak na- stává doba krásná a veselá.
16	Ponděl.	S. Turibia, bisk.	5	9	6	51	5	59	8	35	
17	Úterý	S. Rudolfa. Anicet.	5	7	6	53	6	41	9	48	
18	Středa	S. Apollonia bisk.	5	5	6	54	7	30	10	55	
19	Čtvrtek	S. Lva IX. papeže.	5	3	6	56	8	26	11	54	
20	Pátek	† S. Anežky. Marc.	5	1	6	57	9	27	ráno		
21	Sobota	S. Anselma bisk.	4	59	6	59	10	31	0	43	
Ned. 3. po Velikonoci. Maličko a nezříte mne. Jan 16.											
22	Neděle	S. Sotera a Kaja.	4	58	7	0	11	37	1	24	
23	Ponděl.	S. Vojtěcha, bisk.	4	56	7	2	0	42	1	59	
24	Úterý	S. Jiří, ryt. a muč.	4	54	7	3	1	46	2	30	
25	Středa	S. Marka, evangel.	4	52	7	5	2	49	2	58	
26	Čtvrtek	S. Kleta a Marcel.	4	50	7	6	3	52	3	24	
27	Pátek	† S. Peregrina, p.	4	49	7	7	4	54	3	49	
28	Sobota	S. Vitalisa, muč.	4	47	7	9	5	55	4	14	
Ned. 4. po Velikonoci. Jdu k tomu, kterýž mne poslal. Jan 16.											
29	Neděle	S. Petra Veronsk.	4	45	7	10	6	55	4	40	
30	Ponděl.	S. Kateriny Sienké.	4	43	7	12	7	54	5	9	

Květen (měsíc Mariánský) má 31 dní.

Polsky: Maj. Ilirsky: Svibanj. Slovinsky: Velki traven. Rusky: Maj.

Den měsíce	Denní témd.	Svátky a slavnosti církvevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce, a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Úterý	S. Filipa a Jakuba.	4 42	7 13	8 51	5 42					☾ Posled. čtvrt due 8. ve čtvrt. o 7 hod. 6 min. večer.
2	Středa	S. Athanasia	4 40	7 15	9 45	6 19					
3	Čtvrtek	Nalezení s. kříže	4 38	7 16	10 35	7 1					
4	Pátek	† S. Floriana, m.	4 37	7 18	11 21	7 49					
5	Sobota	S. Pius V.	4 35	7 19	ráno	8 43					
Ned. 5. po Velikonoci. Budete-li zaž prositi Otc. Jan 16.											☀ Nový měsíc due 15. o 11 h. 56 m. večer.
6	Neděle	S. Janaz Damask.	4 33	7 20	0 2	9 42					
7	Ponděl.	S. Stanislava, b.	4 32	7 22	1 39	10 45					
8	Úterý	Zjev. s. Michala.	4 30	7 24	1 13	11 51				☾ Prvá čtvrt due 22. v úterý o 5 hod. 11 m. več.	
9	Středa	S. Řehoře Naz.	4 28	7 25	2 44	1 1					
10	Čtvrtek	Nanebevstoup. P.	4 27	7 27	2 14	2 14					
11	Pátek	† S. Mamerta, b.	4 25	7 28	3 44	3 30					
12	Sobota	S. Pankrácia, m.	4 24	7 29	3 16	4 47					
Ned. 6. po Velikonoci. Když přijde utěšitel. Jan 15.											☽ Úplněk due 29. ve středn o 9 h. 29 m. večer.
13	Neděle	Sv. Servacia, bisk.	4 22	7 30	3 51	6 5					
14	Ponděl.	S. Boniface.	4 21	7 31	4 31	7 22					
15	Úterý	S. Sophie.	4 20	7 33	5 17	8 35					
16	Středa	S. Jana z Nepom.	4 14	7 34	6 11	9 40					
17	Čtvrtek	S. Brunona, biak.	4 17	7 35	7 11	10 36					
18	Pátek	† Venancia, muž	4 16	7 37	8 15	11 21					
19	Sobota	† S. Iva. Petra C.	4 15	7 38	9 22	11 59					
Boží hód svatodušní. Miluje-li kdo mne. Jan 14.											☀ Povětrnost. „Dá-li Pán Báh!“ Dne 1. bouřka, potom chladné a po- smourné počasí až do 8.; pak 3 dni příjemné; 11. mráz, po kterém ostane studeno až do 20.; odtud pěkně a teplo až do 30., kdy se zase opoví mráz a chladno.
20	Neděle	Ned. svatodušní.	4 14	7 39	10 30	ráno					
21	Ponděl.	Pond. svatodušní.	4 13	7 40	11 37	0 32					
22	Úterý	S. Julie p., m.	4 12	7 42	0 42	1 1					
23	Středa	† S. Desideria, b.	4 10	7 43	1 45	1 27					
24	Čtvrtek	S. Johanny.	4 10	7 44	2 47	1 52					
25	Pátek	† S. Urbana I.	4 9	7 45	3 47	2 17					
26	Sobota	† S. Filipa N.	4 8	7 46	4 47	2 43					
Ned. 1. po sv. Duchu. Slavnost nejsv. Trojice Boží. Mat. 28.											
27	Neděle	S. Magdaleny P.	4 7	7 47	5 47	3 12					
28	Ponděl.	Jana a Petra.	4 6	7 48	6 45	3 44					
29	Úterý	S. Maximiliana.	4 5	7 50	7 40	4 20					
30	Středa	S. Ferdinanda.	4 4	7 51	8 32	5 0					
31	Čtvrtek	Božího Těla. S. Pet.	4 4	7 52	9 20	5 46					

Červen (měsíc Božího Těla) má 30 dní.

Polsky: Czerwiec. Ilirsky: Lipanj. Slovinski: Rožnik. Rusky: Junij.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Pátek	S. Juvencia Fort.	4	3	7	53	10	3	6	38	Posled čtvrt dne 6. ve střed. o 8 hod. 19 m. ráno.
2	Sobota	S. Erazima, m.	4	2	7	54	10	41	7	35	
Ned. 2. po sv. Duchu. Člověk učinil večeri velikou. Luk. 14											
3	Pátek	S. Klotildy,	4	2	7	54	11	15	8	36	Nový měsíc dne 12. v úterý o 11 h. 13 m. več.
4	Ponděl.	S. Kvirina, mučen.	4	1	7	55	11	46	9	40	
5	Úterý	S. Bonifacia, bisk.	4	1	7	56			10	47	První čtvrt dne 20. ve střed. o 0 hod. 51 m. ráno.
6	Středa	S. Norberta bisk.	4	0	7	57	0	16	11	57	
7	Čtvrtek	S. Roberta.	4	0	7	58	0	45		večer	
8	Pátek	S. Medarda Sr. J.	3	59	7	59	1	15	2	23	
9	Sobota	S. Prima a Fel.	3	59	7	59	1	47	3	39	
Ned. 3. po sv. Duchu. O ztracené ovci. Luk. 15											
10	Neděle	S. Markéty, kr.	3	59	8	0	2	23	4	56	O v 5 ^h dne 21. ve čtvrtek o 5 hod. 31 m. več.
11	Ponděl.	S. Barnabáše.	3	58	8	1	3	4	6	11	
12	Úterý	S. Jana z Fak.	3	58	8	1	3	53	7	20	Úplněk dne 28. v čtvrtek o 4 h. 42 m. ráno.
13	Středa	S. Antonína P.	3	58	8	2	4	50	8	21	
14	Čtvrtek	S. Basilia Velk.	3	58	8	2	5	53	9	12	
15	Pátek	S. Vítu muč.	3	58	8	3	7	1	9	55	
16	Sobota	S. Benna. S. Fr.	3	58	8	3	8	11	10	32	
Ned. 4. po sv. Duchu. Ježíš učil z bodičky. Luk. 5.											
17	Neděle	S. Rajnera, zpév.	3	58	8	4	9	20	11	4	Povětrnost.
18	Ponděl.	S. Marka a Marc.	3	58	8	4	10	28	11	32	
19	Úterý	S. Gervasia a Prot.	3	58	8	4	11	33	11	55	„Dá-li Pán Bůh!“
20	Středa	S. Silveria, papeže.	3	58	8	5		večer		ráno	
21	Čtvrtek	S. Aloisia z Gonz.	3	58	8	5	1	38	0	23	Červen začíná s nočními mrazy, po kterých přichází pošmourý vzduch; 9. mraz, pak pěkné a teplo až do konce měsíce.
22	Pátek	S. Pavlina, bisk.	3	58	8	5	2	39	0	49	
23	Sobota	S. Agripiny, muč.	3	59	8	5	3	39	1	17	
Ned. 5. po sv. Duchu. Neždeš-li hnuje spravedlnost vaše. Mat. 5.											
24	Ned. 1	S. Jana křestitele.	3	59	8	5	4	38	1	27	
25	Ponděl.	S. Prospera, bisk.	3	59	8	5	5	34	2	40	
26	Úterý	S. Jana a Pavla.	4	0	8	5	6	27	2	58	
27	Středa	S. Ladislava krále.	4	0	8	5	7	17	3	42	
28	Čtvrtek	† S. Lva II., pap.	4	1	8	5	8	3	4	32	
29	Pátek	S. Petra a Pavla.	4	1	8	5	8	43	5	28	
30	Sobota	Památ. sv. Pavla.	4	2	8	5	9	19	6	28	

Červenec (měsíc Cyrillomethodějský) má 31 dní.

Polsky: Lipiec. Ilirsky: Sarpan. Slovinsky: Mali Serpan. Rusky: Julji.

Den měsíce	Denně	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			východ		západ		východ		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
Ned. 6. po sv. Duchu. P. Ježus nasytil 4000 mužův na poušti. Mark. 8											
1	Neděle	S. Theobalda, pst.	4	2	8	5	9	51	7	32	☾ Posled. čtvrt dne 5. ve čtvrtk o 8 hod. 10 m. večer. ☽ Nový měsíc dne 13. ve čtvrt o 6 hod. 41 m. ráno. ☽ První čtvrt dne 19. v čtvrt o 4 hod. 50 m. večer. ☽ Úplněk dne 27. v pátek o 5 h. 19 m. večer. Povětrnost „Dá-li Pán Bůh!“ Červenec začíná s velkým parnem ve dne v noci; téměř denně bouřky, mnoho ohňů; pěkně až do 12. pak zamračeno a trochu chladno; deštivo až do 28. potom lijavce až do konce měsíce.
2	Ponděl.	Navštív. P. Marie	4	3	8	4	10	21	8	39	
3	Úterý	S. Eulogia. Heliod.	4	4	8	4	10	50	9	48	
4	Středa	Prokopa, opata.	4	4	8	3	11	19	10	58	
5	Čtvrtek	S. Cyrilla a Methoda	4	5	8	3	ráno	0	10		
6	Pátek	S. Isaiáše, pror.	4	6	8	2	0	22	1	23	
7	Sobota	S. Vilibalda, bisk.	4	7	8	2	1	0	2	36	
Ned. 7. po sv. Duchu. Varujte se falešných proroků. Mat. 7.											
8	Neděle	S. Kiliana, biskupa.	4	8	8	2	1	44	3	49	
9	Ponděl.	S. Anatalie, Cyrilla	4	8	8	1	2	35	5	0	
10	Úterý	S. Amalie, kněžny.	4	9	8	0	3	34	6	5	
11	Středa	S. Pia I., papeže	4	10	8	0	4	39	7	1	
12	Čtvrtek	S. Jana Gual. Jind.	4	11	7	59	5	48	7	48	
13	Pátek	S. Eugena. Mark.	4	12	7	58	6	58	8	28	
14	Sobota	S. Karoliny. Bon.	4	13	7	58	8	8	9	2	
Ned. 8. po sv. Duchu. Co slyším o tobě? Vydej počet. Luk. 16.											
15	Neděle	Rozezlání sv. ap.	4	14	7	57	9	16	9	32	
16	Ponděl.	S. P. Marie Karmels.	4	15	7	56	10	22	10	0	
17	Úterý	S. Aleše, žebráka	4	16	7	55	11	26	10	26	
18	Středa	S. Symforosy. Arm.	4	17	7	54	11	26	10	52	
19	Čtvrtek	S. Vincencia z P.	4	18	7	53	večer	11	19		
20	Pátek	S. Eliáše, pror.	4	19	7	52	1	28	11	48	
21	Sobota	S. Daniela, pror.	4	21	7	51	2	27	ráno		
Ned. 9. po sv. Duchu. P. Ježus plakal nad Jeruzalém. Luk. 19.											
22	Neděle	S. Maří Magd.	4	22	7	50	3	25	0	20	
23	Ponděl.	S. Apollináre. Libor	4	23	7	49	4	20	0	56	
24	Úterý	S. Christiny, muž.	4	24	7	48	5	12	1	37	
25	Středa	S. Jakoba Většího.	4	25	7	46	6	0	2	25	
26	Čtvrtek	S. Anny.	4	26	7	45	6	43	3	19	
27	Pátek	S. Pantaleona.	4	28	7	44	7	21	4	18	
28	Sobota	S. Innocencia I	4	29	7	42	7	55	5	22	
Ned. 10. po sv. Duchu. O tanciovní a púbní kanovi. Luk. 18.											
29	Neděle	S. Marthy, panny.	4	31	7	41	8	26	6	29	
30	Ponděl.	S. Abdona a Sen	4	32	7	40	8	55	7	38	
31	Úterý	S. Ignácia z Lojoly.	4	33	7	38	9	24	8	48	

Srpen (Měsíc poutnický) má 31 dní.

Polsky: Sierpień. Ilirsky: Kolovoz. Slov. Veliki Serpan. Rusky: August.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církvevní	Slunce				Měsíce				Čtvrť měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Středa	S. Petra v okov.	4 35	7 37	9 54	9 59					☾ Posled. čtvrť dne 3. v pátek o 8 hod. 24 m. večer.
2	Čtvrtek	Porcinkuly S. Alf.	4 36	7 35	10 26	11 11					
3	Pátek	† Nalez. sv. Štěpána.	4 37	7 34	11 1	11 1	večer				
4	Sobota	S. Dominika, vyzn.	4 39	7 32	11 41	1 37					
Ned. 11. po sv. Duchu. P. Ježíš uzdravil hluchoněmého. Mark. 7.											
5	Neděle	Panny Marie Sněž.	4 40	7 31	ráno	2 47					☀ Nový měsíc dne 10. v pátek o 3. hod. 47 m. večer.
6	Ponděl.	Proměnění P. Ježíže	4 41	7 29	0 27	3 52					
7	Úterý	S. Kajetana, klášť.	4 42	7 28	1 21	4 50					
8	Středa	S. Cyriaka a spolům	4 44	7 26	2 22	5 40					
9	Čtvrtek	S. Romana, vojáka.	4 45	7 24	3 29	6 23					☾ První čtvrť dne 18. o 10 h. 22 m. ráno.
10	Pátek	† S. Vavřince, muč.	4 47	7 23	4 39	7 0					
11	Sobota	S. Susany, muč.	4 48	7 21	5 49	7 32					
Ned. 12. po sv. Duchu. O milosrdném Samaritánu. Luk. 10.											
12	Neděle	S. Klary, panny.	4 50	7 19	6 57	8 1					☀ Úplněk dne 26. v neděli o 4 h. 40 m. ráno.
13	Ponděl.	S. Hippolyta, kn.	4 51	7 17	8 4	8 28					
14	Úterý	S. Eusebia, muč.	4 52	7 16	9 9	8 54					
15	Středa	Nanebevz. P. Marie	4 54	7 14	10 12	9 21					
16	Čtvrtek	S. Rocha. Theod.	4 55	7 12	11 14	9 41					
17	Pátek	† S. Libereta, muč.	4 57	7 10	0 14	10 19					
18	Sobota	S. Heleny, císař.	4 58	7 8	1 13	10 53					
Ned. 13. po sv. Duchu. P. Ježíš zhojil 10 málomocných. Luk. 17.											
19	Neděle	S. Ludvíka, bisk.	5 0	7 7	2 9	11 53					
20	Ponděl.	S. Bernarda, opata.	5 1	7 5	3 2	ráno					
21	Úterý	S. Johanny Chant.	5 2	7 3	3 51	0 18					
22	Středa	S. Timothea, muč.	5 4	7 1	4 36	1 9					
23	Čtvrtek	S. Filipa Bennizzi.	5 5	6 59	5 16	2 5					
24	Pátek	† S. Bartoloměje ap.	5 6	6 57	5 52	3 7					
25	Sobota	S. Ludvíka kr.	5 8	6 55	6 25	4 13					
Ned. 14. po sv. Duchu. Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti. Mat. 6.											
26	Neděle	S. Samuela Zefir.	5 10	6 53	6 56	5 22					
27	Ponděl.	S. Josefa Kalazans.	5 11	6 51	7 27	6 34					
28	Úterý	S. Augustina, bisk.	5 12	6 49	7 58	7 48					
29	Středa	S. Jana stěti.	5 14	6 47	8 30	9 2					
30	Čtvrtek	S. Růženy Lim.	5 15	6 45	9 4	10 16					
31	Pátek	† S. Rajmunda.	5 16	6 43	9 42	11 28					

Povětrnost.

„Dá-li Pán Bůh!“

Srpen začíná a mlhami zrána, dnové jsou pěkní a tepí; v polovici měsíce táhlý dešť, který v čas úplňku přestává; pak jasno až do konce.

Září (měsíc anjelský) má 30 dní.

Polsky: Wrzesień. Ilirsky: Rujan. Slov. Kimovec. Rusky: Septembr.

Den měsíce	Denní věd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Sobota	S. Jiljí, poustev.	5	18	6	41	10	26	0	38	☉ Posled. čtvrt dne 2. v neděli o 1 hod. 15 min. ráno.
Ned. 15. po sv. Duchu. P. Ježíš vzkřísil mrtvého v Najmu. Luk. 7.											
2	Neděle	Slav. sv. anjeli str.	5	19	6	39	11	17	1	44	☽ Nový měsíc dne 9. v neděli o 3 hod. 21 min. ráno.
3	Ponděl.	S. Mansveta, bisk.	5	21	6	37	ráno		2	43	
4	Úterý	S. Rosalie.	5	22	6	35	0	14	3	35	
5	Středa	S. Vavřince Just.	5	24	6	33	1	17	4	14	
6	Čtvrtek	S. Zachariáše.	5	25	6	31	2	24	4	57	
7	Pátek	† S. Reginy	5	26	6	29	3	32	5	30	
8	Sobota	Slav. Naroz. P. Mar.	5	28	6	26	4	40	6	0	
Ned. 16. po sv. Duchu. Sluší-li v sobotu uzdravovati? Luk. 14.											
9	Neděle	Slavn. im. P. Mari.	5	29	6	24	5	47	6	28	☾ První čtvrt dne 17. ve pond. o 3 hod. 53 m. ráno.
10	Ponděl.	S. Mikuláše Tol.	5	31	6	22	6	53	6	55	
11	Úterý	S. Pulcherie.	5	32	6	20	7	58	7	22	☉ dne 23. v ned. v 7 o 7 hod. 19 m. ráno.
12	Středa	S. Guida chudého.	5	33	6	18	9	1	7	50	
13	Čtvrtek	S. Liguriáše, muč	5	36	6	16	10	2	8	20	
14	Pátek	† Pozdvíž. s. Křiže.	5	38	6	14	11	1	8	53	
15	Sobota	S. Nikomeda, m.	5	39	6	12	11	58	9	30	☽ Úplněk dne 24. v pond. o 3 hod. 12 m. večer.
Ned. 17. po sv. Duchu. Milovati budež Pána Boha. Mat. 22.											
16	Neděle	S. Ludm., kn. česk.	5	41	6	9	večer	10	12	☁ Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Září začíná s krásnými dny až do 13., odtud trochu chladno a podzimní počasí, brzy pak zase pěkně až do 23. kdy nastane povětrnost dešťová.	
17	Ponděl.	S. Lamberta.	5	42	6	7	1	42	10		59
18	Úterý	S. Tomáše z V.	5	42	6	5	2	28	11		52
19	Středa	† S. Januara.	5	43	6	3	3	10	ráno		
20	Čtvrtek	S. Eustachia.	5	45	6	1	3	48	0		50
21	Pátek	† S. Matouše.	5	46	5	59	4	23	1		53
22	Sobota	† S. Morice, plk. } suché dni	5	48	5	57	4	55	3		1
Ned. 18. po sv. Duchu. Doufej aynu, odpouštějí se tobě hříchy. Mat. 9.											
23	Neděle	S. Tekly, pan.	5	49	5	55	5	25	4	13	
24	Ponděl.	† S. Jaromír bis. m.	5	51	5	52	5	56	5	27	
25	Úterý	S. Kleofáše uč. P.	5	52	5	50	6	28	6	42	
26	Středa	S. Justiny. Cypri.	5	53	5	48	7	3	7	58	
27	Čtvrtek	S. Kosmy a Dam.	5	55	5	46	7	41	9	13	
28	Pátek	† S. Václava, kn. č.	5	56	5	44	8	24	10	27	
29	Sobota	S. Michala arch.	5	58	5	42	9	13	11	37	
Ned. 19. po sv. Duchu. Království nebeské jako svadba. Mat. 22.											
30	Neděle	S. Jeronyma, uč. c.	5	59	5	40	10	9	0	40	

Říjen (měsíc posvěcení chrámů Páně) má 31 dní.

Polsky: Padziernik. Ilirsky: Listopad. Slov. Kolopersk. Rusky: Oktobr.

Den měsíce	Denní témd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Ponděl.	S. Remigia, biskpa.	6	1	5	38	11	11	1	34	Posled. čtvrt dne 2. ve střed. o 4 hod. 28 min. večer.
2	Úterý	S. Leodegara bisk.	6	2	5	36	ráno	2	20		
3	Středa	S. Kandida, mučen.	6	4	5	33	0	16	2	59	
4	Čtvrtek	S. Františka Seraf.	6	6	5	31	1	23	3	33	
5	Pátek	S. Placida, muč.	6	7	5	29	2	30	4	3	
6	Sobota	S. Bruna, zakl. ř.	9	8	5	27	3	36	4	31	
Ned. 20. po sv. Duchu. P. Ježíš uzdravil syna králikova. Jan. 4.											Nový měsíc dne 9. o 5 h. 34 m. več. Vzdálenost země o 9 hod. ráno.
7	Ned. 21.	První sv. slavnost	6	10	5	25	4	42	4	58	
8	Ponděl.	S. Brigitty, jept.	6	11	5	23	5	46	5	24	Prvá čtvrt dne 17. v pátek o 3 hod. 56 m. večer.
9	Úterý	S. Diviše, biskupa.	6	13	5	21	6	49	5	51	
10	Středa	S. Františka Borg.	6	14	5	19	7	51	6	20	Úplněk dne 24. ve středu o 11. hod. 38 m. več.
11	Čtvrtek	S. Burkharda, bisk.	6	16	5	17	8	51	6	52	
12	Pátek	S. Maximiliana, b.	6	17	5	15	9	49	7	27	
13	Sobota	S. Eduarda III., k.	6	19	5	13	10	44	8	6	
Ned. 21. po sv. Duchu. Král klade počet se služebnky svými. Mat. 18.											
14	Ned. 22.	S. Kalixta, papeže.	6	20	5	11	11	35	8	50	
15	Ponděl.	S. Theresie, panny.	6	22	5	9	0	22	9	40	Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Říjen začíná s neráznou povětrností; 10. mrazivo až do 17.; pěkný letní den; 25. jasno a pak hezké počasí; od 27. až do 30. chladno.
16	Úterý	S. Havla, zakl. řádu.	6	23	5	7	1	5	10	36	
17	Středa	S. Hedvivy, věv.	6	25	5	5	1	44	11	37	
18	Čtvrtek	S. Luk. Ferdinand.	6	26	5	3	2	14	ráno		
19	Pátek	S. Petr z Alk.	6	28	5	1	2	51	0	41	
20	Sobota	S. Vendelina Fel.	6	30	4	59	3	22	1	49	
Ned. 22. po sv. Duchu. Posvěcení chrámů. Sluší-li dan dávat císaři. Mat. 22.											Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Říjen začíná s neráznou povětrností; 10. mrazivo až do 17.; pěkný letní den; 25. jasno a pak hezké počasí; od 27. až do 30. chladno.
21	Nedek	S. Voršily.	6	31	4	58	3	53	3	0	
22	Ponděl.	S. Korduly, pan.	6	33	4	56	4	24	4	14	
23	Úterý	S. Severina, Jan. K.	6	34	4	54	4	57	5	31	
24	Středa	S. Rafaela arch.	6	36	4	52	5	34	6	50	
25	Čtvrtek	S. Krispina a Kris.	6	38	4	50	6	16	8	7	
26	Pátek	S. Evarista I., p.	6	39	4	48	7	5	9	20	
27	Sobota	S. Sabiny, mučen.	6	41	4	47	8	0	10	28	
Ned. 23. po sv. Duchu. Každé klanělo P. Ježíš. Mat. 9.											Povětrnost. „Dá-li Pán Bůh!“ Říjen začíná s neráznou povětrností; 10. mrazivo až do 17.; pěkný letní den; 25. jasno a pak hezké počasí; od 27. až do 30. chladno.
28	Nedek	S. Šimona a Judy.	6	42	4	45	9	1	11	28	
29	Ponděl.	S. Zenobia Narc.	6	44	4	43	10	7	0	18	
30	Úterý	S. Marcelina, setn.	6	45	4	41	11	15	1	0	
31	Středa	S. Wolfganga, bisk.	6	47	4	40	ráno	1	36		

Listopad (měsíc všech Svatých) má 30 dní.

Polaky: Listopad. Ilirs.: Studenj. Slovinsky: Listopad. Rusky: Novembr.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní.	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			vý- chod		západ		vý- chod		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Čtvrtek	Všech Svatých	6	49	4	38	0	22	2	7	☀ Nový měsíc dne 7. ve středu 11 hod. 31 m. rán.
2	Pátek	† Všech věrn. duš.	6	50	4	37	1	28	2	35	
3	Sobota	S. Huberta, bisk.	6	52	4	35	2	33	3	2	
Ned. 24. po sv. Duchu. P. Jezus usil bouří mořskou. Mat. 8.											☾ Prvá čtvrt dne 15. ve čtvrtek o 3 hod. 3 min. več.
4	Neděle	S. Karla Boromej.	6	53	4	33	3	37	3	28	
5	Ponděl.	S. Emericha Zachar.	6	54	4	32	4	40	3	55	
6	Úterý	S. Leonarda, poust.	6	56	4	30	5	42	4	23	☽ Úplněk dne 22. ve čtvrtek o 11. hod. 21 m. ráno.
7	Středa	S. Engelberta, bisk.	6	58	4	29	6	43	4	53	
8	Čtvrtek	S. Bohumíra, bisk.	7	0	4	27	7	42	5	26	
9	Pátek	† S. Theodora, muč.	7	1	4	26	8	38	6	3	☽ Posled. čtvrt dne 29. ve čtvr. o 4 hod. 11 min. ráno
10	Sobota	S. Ondřeje Avel.	7	3	4	25	9	31	6	45	
Ned. 25. po sv. Duchu. Koukol v psenet. Mat. 13.											
11	Neděle	S. Martina, bisk.	7	5	4	23	10	20	7	33	☁ Povětrnost.
12	Ponděl.	S. Martina, papeže.	7	6	4	22	11	5	8	26	
13	Úterý	S. Stanisl. Kostky	7	8	4	21	11	44	9	24	
14	Středa	S. Jukunda, Serap.	7	11	4	19	0	19	10	26	„Dá-li Pán Bůh!“
15	Čtvrtek	S. Leopolda IV.	7	13	4	18	0	51	11	31	
16	Pátek	† S. Edmunda. Otm.	7	14	4	17	1	21	ráno		
17	Sobota	S. Řehoře divotv.	7	15	4	16	1	50	0	38	☁ Listopad jest studený až do 10.; odpoledne však obyčejně pěkně a teplo; 11. začíná pošmournost a mlhami a deštěm až do 13.; odtud mrazne až do 30.
Ned. 26. po sv. Duchu. O zrnú horčičném. Mat. 13.											
18	Neděle	S. Odone Eugena.	7	16	4	15	2	20	1	48	
19	Ponděl.	S. Alžběty, kněžny.	7	17	4	14	2	51	3	2	
20	Úterý	S. Felixe z Valois.	7	19	4	13	3	25	4	19	
21	Středa	Obětování P. Marie.	7	20	4	12	4	4	5	37	
22	Čtvrtek	S. Cecilie, mučen.	7	21	4	11	4	50	6	53	
23	Pátek	† S. Klementa, pap.	7	23	4	10	5	44	8	6	
24	Sobota	S. Jana z kříže	7	25	4	9	6	44	9	12	
Ned. 27. a posled. po sv. Duchu. Když uzrite ohavnost spuštění. Mat. 24.											
25	Neděle	S. Kateřiny, muč.	7	26	4	8	7	50	10	9	
26	Ponděl.	S. Konrada, bisk.	7	28	4	7	8	59	10	57	
27	Úterý	S. Virgilia, biskup.	7	29	4	6	10	9	11	37	
28	Středa	S. Sosthena. Štěp.	7	30	4	6	11	18	0	11	
29	Čtvrtek	S. Saturnina, bisk.	7	32	4	5	ráno	0	40		
30	Pátek	S. Ondřeje, apost.	7	33	4	5	0	25	1	7	

Prosinec (měsíc vánoční) má 31 dní.

Polsky: Grudzień. Ilirs.: Prosinec. Slovinsky: Gruden Rusky: Decembr.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní	Slunce				Měsíce				Čtvrti měsíce a počasí
			východ		západ		východ		západ		
			h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.	
1	Sobota	S. Eligia, bisk.	7	34	4	4	1	30	1	33	☀ Nový měsíc dne 6. ve čtvrtek o 6 hod. 31 m. rán.
Ned. 1. adventní. O posledním senda. Luk. 21.											
2	Neděle	S. Bibiany p. Aur.	7	36	4	4	2	33	1	59	☾ Prvá čtvrt dne 13. v sobotu o 6 hod. 48 m. ráno.
3	Ponděl.	S. Františka Xav.	7	37	4	3	3	35	2	26	
4	Úterý	S. Barbory, panny.	7	38	4	3	4	35	2	55	☾ Úplněk dne 20. o 9 hod. 40 min. večer.
5	Středa	S. Sabbasa. Lucia.	7	39	4	2	5	34	3	27	
6	Čtvrtek	S. Mikuláše, bisk.	7	40	4	2	6	32	4	3	☾ vkozorožci (Z) dne 22. v sobotu 1 hod. 48 m. rán.
7	Pátek	S. Ambrože, bisk.	7	41	4	2	7	27	4	44	
8	Sobota	Početl. P. Marie	7	43	4	2	8	18	5	30	☾ Posled. čtvrt dne 28. v pátek o 8 hod. 30 m. večer.
Ned. 2. adventní. Ty-li jsi ten, který přijít má. Mat. 11.											
9	Neděle	S. Leokadie, panny	7	44	4	1	9	4	6	21	☾ Povětrnost.
10	Ponděl.	S. Judithy. Melchiad	7	45	4	1	9	45	7	17	
11	Úterý	S. Damasa, pap.	7	46	4	1	10	22	8	17	☾ „Dá-li Pán Bůh!“ Prosinec začíná s mrazy, potom zamračeno, dešť, zima a led; 10. sněh pak mrznutí až do 20.; po dešti hned zase zima až do konce.
12	Středa	S. Synesia. Max.	7	47	4	1	10	55	9	20	
13	Čtvrtek	S. Lucie p., muč.	7	48	4	1	11	25	10	25	☾ „Dá-li Pán Bůh!“ Prosinec začíná s mrazy, potom zamračeno, dešť, zima a led; 10. sněh pak mrznutí až do 20.; po dešti hned zase zima až do konce.
14	Pátek	† S. Spiridiona.	7	48	4	2	11	53	11	31	
15	Sobota	S. Irenea, muč.	7	49	4	2	0	21	ráno		
Ned. 3. adventní. Poslali zvěř z Jeruzaléma kněze k Janovi. Jan. 1.											
16	Neděle	S. Adelaidy, c.	7	50	4	2	0	50	0	40	☾ „Dá-li Pán Bůh!“ Prosinec začíná s mrazy, potom zamračeno, dešť, zima a led; 10. sněh pak mrznutí až do 20.; po dešti hned zase zima až do konce.
17	Ponděl.	S. Lazara.	7	51	4	2	1	21	1	53	
18	Úterý	S. Graciana, b.	7	51	4	2	1	56	3	8	☾ „Dá-li Pán Bůh!“ Prosinec začíná s mrazy, potom zamračeno, dešť, zima a led; 10. sněh pak mrznutí až do 20.; po dešti hned zase zima až do konce.
19	Středa	† S. Nemesius.	7	52	4	3	2	36	5	24	
20	Čtvrtek	S. Amona.	7	53	4	3	3	24	5	38	☾ „Dá-li Pán Bůh!“ Prosinec začíná s mrazy, potom zamračeno, dešť, zima a led; 10. sněh pak mrznutí až do 20.; po dešti hned zase zima až do konce.
21	Pátek	† S. Tomáše, ap.	7	53	4	4	4	21	6	48	
22	Sobota	† S. Zena. Beat.	7	54	4	4	5	25	7	52	
Ned. 4. adventní. Páta 15. cisáři Tiberia Luk. 3.											
23	Neděle	S. Viktorie, p.	7	54	4	4	6	35	8	47	☾ Začátek zimy dne 22. prosince. — Nejkratší dnové a nejdelší noci.
24	Ponděl.	† Ad. a Evy. St. več.	7	55	4	5	7	48	9	31	
25	Úterý	Narození i. árč.	7	55	4	5	9	0	10	9	☾ Začátek zimy dne 22. prosince. — Nejkratší dnové a nejdelší noci.
26	Středa	S. Štěpána	7	55	4	6	10	10	10	42	
27	Čtvrtek	S. Jana, ap. evang.	7	56	4	7	11	17	11	11	☾ Začátek zimy dne 22. prosince. — Nejkratší dnové a nejdelší noci.
28	Pátek	† S. Mladátek.	7	56	4	7	ráno	11	38		
29	Sobota	S. Tomáše, arcib.	7	56	4	8	0	22	0	4	
Neděle mezi Narození i. a novým rokem. Josef a Maria divili se Luk. 2.											
30	Neděle	S. Davida, krále.	7	56	4	9	1	25	0	31	☾ Začátek zimy dne 22. prosince. — Nejkratší dnové a nejdelší noci.
31	Ponděl.	S. Sylvestra, papeže.	7	57	4	0	2	26	0	59	

I. Pohyblivé svátky na rok 1866.

Jména Ježíše 14. ledna.	Hod Boží svatodušní 20. května.
Neděle Devítník 28. ledna.	Nejsvětější Trojice 27. května.
Památka modlit. P. N. J. Ch. 30. ledna.	Hod Božího těla 31. května.
Památka umuč. P. J. Ch. 6. února.	Slavnost nejav. Srdce. P. Ježíše
Popeleční středa 14. února.	23. června.
Památka trnové koruny P. J. Ch.	Slavnost přečistého srdce P. Marie
16. února.	10. června.
Neděle první postní 18. února.	Slavnost sv. Anjelův strážných
Památka kopí a hřebů P. J. 23. února.	2. září.
„ plátna P. J. 2. března.	Slavnost Jména P. Marie 9. září.
„ 5 ran P. J. 9. března.	Neděle růžencová 7. října.
„ nejdražší krve P. J. Ch.	Památka materství bl. P. M. 14. října.
16. března.	Obecné posvěcení chrámů 21. října.
Slavnost 7 bolestné P. M. 23. března.	Památka čistoty bl. P. M. 28. října.
Neděle květná 25. března.	Památka ochrany bl. P. M. 25. listop.
Zelený čtvrtek 29. března.	První neděle adventní 2. prosince.
Hod Boží velkonoční 1. dubna.	Masopust počínaje dne 7. ledna, trvá
Prosební dni 7., 8., 9. května.	do 14. února.
Na nebe vstoupení Páně 10. května.	

II. Posvátný čas velkonoční

trvá od čtvrté neděle postní až do soboty Nejsvětější Trojice. | hříchu skroušeně a úplně se vyznati čili zpovídati, a nejsvětější svátost oltární s plamennou pobožností a s roznicenou touhou přijmouti.

V tomto posvátném čase povinován jest každý katolický křesťan, svému nařízenému knězi ze svých

III. Nedělní písmena.

G.

IV. Čtvero suchých čili kvatembrových dní.

1. Dne 21., 23. a 24. února.	3. Dne 19., 21. a 22. září.
2. Dne 23., 25. a 26. května.	4. Dne 19., 21. a 22. prosince.

V. Znamení oběžnic čili bludic větších.

Jména.	Znamení.	Jména.	Znamení.
1. Dobropán (Mercurius)	♿	5. Kralomoc se 4 měs. (Jupiter)	♃
2. Krásopán čili Lada (Venus)	♀	6. Illadolet s 8 měs. (Saturnus)	♄
3. Země s 1 měsícem (Tellus)	♁	7. Nebeštanka s 8 měs. (Uranus)	♅
4. Smrtonoš (Mars)	♂	8. Vodan (Neptun).	♆

Mimo tyto větší oběžnice jest mnoho jiných menších, podobajících se hvězdám 9. — 12. velikosti, to jest tak malým, ano zdánlivě nejmenším hvězdám, které prostým okem, bez hvězdářských dalekohledů nejsou

ani k spatření. Posud jich bylo 54 vypátráno, z nichž nemají všechny posud jména, aniž znamení, ba ani čas jejich oběhu není znám. Nazývají se Planetoidy.

VI. Zatmění slunce a měsíce.

Roku 1866 budou tři zatmění slunce a dvě zatmění měsíce, z nichž v našich krajinách jen poslední zatmění slunce a první zatmění měsíce z části viditelné budou. Toto zatmění slunce bude 8. října a dosáhne středu u západu slunce; zatmění měsíce bude 31. března k ránu, a dosáhne středu o 5. hod. 40 m. kde měsíc zachází a slunce vychází.

Noremní dnové.

Posvátné doby (Tempus sacramentum), v nichžto po zákonu církevním zapovězeny jsou všeliké hlučné kratochvíle, plesy čili bály, veřejné hudby čili muziky a tím podobné zábavy, jsou:

1. Doba adventní a svátky vánoční až do slavnosti svatých tří Králův.

2. Celý čtyřcetidenní postní čas a týhoděn velikonoční až do neděle průvodní.

3. O čtveru suchých čili kvatembrových dnech, jakož i v pátek a v sobotu po celý rok.

4. Ve svatvečer před hlavními svátky.

5. Na den sv. apoštolův našich Cyrilla a Methodia, k němuž jistě každý katolík v národě našem do-

brovolně přidá den úmrtí sv. Cyrilla, a na den úmrtí sv. Methodia, 6. dubna.

Plesy (bály), hudby (muziky), všeliké divadelní hry a všecky zábavy veřejné zakázány jsou též nejvyššími zákony císařskými:

1. Poslední 3 dny adventní, dne 22., 23. a 24. prosince.

2. Na Boží hod vánoční, dne 25. prosince.

3. Na středu popelečnou, dne 14. února.

4. Na slav. Zvěstov. P. Marie.

5. Po celý sv. týden před Velikonocí.

6. Na boží hod velikonoční.

7. Na boží hod svatodušní.

8. Na slavnost Božího Těla.

9. Na slav. Narození P. Marie.

Letopočet nové doby.

Rok 1866 po narození Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista jest rok mající 365 dní.

Rok tento jest:	Rok tento jest:
Od stvoření světa 6031	Od bitvy na Bílé Hoře 246
Od potopy světa 4260	Od smrti císaře Josefa II. 74
Od založení Říma 2619	Od založení Rakouského mocnárství 62
Od narození Krista Pána 1866	Od nastoupení císaře Františka Josefa I. (dne 3. prosince 1848.) 18
Od zkázy Jeruzaléma 1797	Od uvedení jazyka českého do úřadů a do škol 18
Od císaře Konstantina 1559	Od založení Dědictví sv. Cyrilla a Methodia v Brně (na den sv. Víta 1850). 16
Od příchodu sv. Cyrilla a Methodia do krajin československých 1003	
Od založení Pražského arcibiskupství 522	
Od vynalezení Ameriky 374	

Svatí patronové zemští,

jichžto památka slavně se koná v zemích našeho císařství Rakouského.

Sv. Cyrill a Method, dne 5. července na Moravě.	Sv. Michael, dne 20. září v Haliči.
Sv. Jan Nepomucký, dne 16. května v Čechách.	Sv. Hedvika, dne 15. října ve Slezsku.
Sv. Václav, dne 28. září v Čechách.	Sv. Ladislav, dne 27. června v Sedmíhradsku.
Sv. Štěpán, dne 20. srpna v Uhřích.	Sv. Stanislav, dne 7. května v Haliči.
Sv. Eliáš, dne 20. července v Chorvátsku.	Sv. Leopold, dne 15. listopadu v Dol. Rakousku.
Sv. Jan Křtitel, dne 24. červ. v Slavonsku.	Sv. Florian, dne 4. května v H. Rakousku.
Sv. Jiljí, dne 1. září v Korutansku.	Sv. Marek, dne 25. dubna v Benátsku.
Sv. Jiří, dne 23. dubna v Krajinu.	Sv. Ruprecht, dne 14. září v Solnohradsku.
Sv. Josef, dne 19. března v Korutansku, v Krajinu, v Pomoří, ve Štýrsku a v Severním Tyrolsku.	Sv. Spiridion, dne 14. prosince v Dalmatsku.
	Sv. Virgil, dne 27. listopadu v Jižním Tyrolsku.
	Sv. Justus, dne 1. listop. v Terstě.

Povaha roku 1866.

Snadněj bývá o minulém roku souditi, nežli o povaze příštího roku předpovídati. Popisující v přešlém ročníku povahu času ne co do povětrnosti, nýbrž co do událostí světových a dějin národových, poukázali jsme naše čtenářstvo na rozličné zárodky osudné, z nichžto mohly v přešlém roce vzniknouti a se na nás svaliti strasti záhubné. — Poměry v Turecku nezměnily se, ba naopak uzrávají a zavdají snad v tomto roce příčinu k osvobození křesťanův z poddanosti hnusné, nedůstojné: ale bohdá církev sv. slaviti tam bude radostné Haleluja; neboť doufáme, že vláda naše nyní nejší nebude se právu křesťanův v Turecku v rozhodné době stavěti na odpor a že tudyž nebude strženo Rakousko v boj k potlačování našich bratří nešťastných, jak si toho nepřátelé Slovanův přáli pod vládou právě kleslou! — V Německu, kterážto bývalo zřetelnici a popředním

účelem všech snah mnohých státníkův Rakouských, vyvinují se věci přirozeným způsobem a nelze se obávat, že by naše vláda nyní nejší bez potřeby se páčila a od národův rakouských vyžadovala přílišnou oběti za Německo, vedle něhož doufáme v příštím roce a povždy státi jako dobří sousedé bez krve prolévání a bez útrat válečných. — Bratr Polák přesvědčil se konečně, kam vede vzpoura a že chybil, když spoléhal na podporu svudných rádcův na Sekvaně a v Londýně a že ta soustrast jevena k Polákům v některých novinách německých nebyla upřímná: a protož máme za to, že se vzdal na vždy odboje krvavého, nýbrž že dodělávati se bude cile svého způsobem mravným, vzdělaností lidu, osvětou křesťanskou ve vlasti a pokrokem v rolnictví a v průmyslu. Se strany polské netřeba se nám tudyž obávatí nepokojův. — Nadějeme se, že rozmišky ital-

ské vyrovnají se tichým způsobem v prospěch Římu a k oslavě cirkve svaté, že nám tedy na jihu také žádné nebezpečení nehrozí; vždyť se nám zdá, že Rakouská vláda zanechala choutky poněmčující, kteréžto nenáviděl Francouz v bázni před přilíhým sesilným souseda Německého působením Rakouska! Vláda naše octnula se podle našeho zdání na stanovisku přirozeném, stala se v skutku a v pravdě Rakouskou a spravedlivou ke všem národům a řečím stejně. Proto přilnuli také národové celým srdcem k vládě této a pozorujice miti ochranu a bezpěčnost své řeči v Rakousku druhdy proti vůli milostivého císaře a krále ne velmi příznivém nám. Spo-

kojenost tato uvnitř a svornost tato doma učini Rakousko silným na venek a pokazí bohdá chuť nepřátelům zahraničným, pouštěti se do nás aneb aspoň drážditi nás. — Prorokujeme rok utěšený, rok uspokojení spravedlivých tužeb Slovanův v Rakousku a tudyž štěstí a blaha našeho Rakouska. Vláda spravedlivá nebude potřebovati bodákův protiva svým vlastním národům, bude s to propustiti valnou část vojska zaříditi usporu a uleviti takto časem občanům na daňkách. Kéž by se naše předpovídání povahy roku na stávajících naplnilo! kéž by národové se samosprávy jim skytané ocelou duší chopili.

Nejvyšší císařský rod panující v říši Rakouské.

J. ap. Veličenstvo František Josef I., z Boží milosti Císař Rakouský, král Uherský, Český, Lombardský, Benátský, Dalmatský, Chorvatský, Slavonský, Haličský, Vladimírský a Ilirský, markrabe Moravský atd., narodil se dne 18. srpna 1830, za plnoletého prohlášen dne 1. prosince 1848. Když byl Jeho strýc, císař P. Ferdinand I., dne 2. prosince 1848 v Olomouci korunu složil, a Jeho otec, arcivojvoda František Karel trůnu se odřekl, nastoupil vládu. — Choť císaře P. Alžběta, Amalia, Eugenia, dcera Jeho k. Výsosti Maxmiliána Josefa, vojvody v Bavořích, a Její k. Výsosti Ludoviky Vileminy, nar. 24. pros. 1837, zasnoubena ve Vídni dne 24. dubna 1854.

Děti Jeho Velič. císa. Pána.

Cís. Výsost, arcivévodkyně Gisela, naroz. dne 12. července 1856.
Rudolf, králevič, naroz. 21. srpna 1858.

Rodičové J. Velič. císa. Pána.

František Karel (Jos.) syn

císaře Františka I. († 1835), naroz. dne 7. pros. 1802. Choť jeho Žofie (Bedřiška, Dorothea, Vilemina) dcera † krále Bavorského Maxmiliána Josefa, nar. 25. ledna 1805, zasnoubena dne 4. list. 1824.

Bratři Jeho Velič. císa. Pána.

Ferdinand (Maximilian, Jos.) nar. 6. července 1832, císař v Mexiku.

Karel Ludvík, nar. dne 30. července 1833.

Ludvík (Josef, Anton, Viktor), nar. dne 3. května 1842.

Bratr a sestra otce Jeho Velič. císaře Pána.

Ferdinand I., Dobrotivý. bývalý císař Rakouský, naroz. dne 18. dubna 1793. Zasnouben s Marií Annou, dcerou † krále Sardinského, Viktora Emanuela, nar. dne 19. září 1803, zasnoubena ve Vídni dne 27. února 1831.

Maria Klementina, narozena dne 1. března 1798, zasnoubena dne 18. července r. 1817 s král. princem obojí Sicílie, Leopoldem.

Nejnovější kolkové škály.

Skála I. na směnky jenž nejsou později splatné nežli v 6 měsících ode dne vydání		Skála II. na dlužní úpis a směnky, které jsou později splatné nežli v 6 měsících do dne vydání.		Skála III. pro smlouvy půjčovni, když dlužní úpisy zů na doručení tele, smlouvy služební, spo- lečnosti akciové, delší čas nož 10 let trávající, pro vka- dy komanditáv, pro výhry lo- terní, dlehodby životní, smlou- vy kupní a výměňovací a. p.	
Poplatek	Mimořádná přírůžka	Úbřem	Poplatek	Mimořádná přírůžka	Úbřem
z. kr. z. kr. z. kr.	z. kr. z. kr. z. kr.	z. kr. z. kr. z. kr.	z. kr. z. kr. z. kr.	z. kr. z. kr. z. kr.	z. kr. z. kr. z. kr.
v rakous. čísle	v rakous. čísle	v rakous. čísle	v rakous. čísle	v rakous. čísle	v rakous. čísle
Až do 60 zlatých rak. čísle	4	1	5	7	7
Výše 60 až do 120 z. r. č.	8	2	10	13	13
" 120 " 240 "	16	4	20	19	19
" 240 " 360 "	24	6	30	28	28
" 360 " 480 "	32	8	40	37	37
" 480 " 600 "	40	10	50	46	46
" 600 " 720 "	48	12	60	55	55
" 720 " 840 "	56	14	70	64	64
" 840 " 960 "	64	17	80	73	73
" 960 " 1080 "	72	18	90	82	82
" 1080 " 1200 "	80	20	100	91	91
" 1200 " 2400 "	160	40	200	182	182
" 2400 " 3600 "	240	60	300	273	273
" 3600 " 4800 "	320	80	400	364	364
" 4800 " 6000 "	400	100	500	455	455
" 6000 " 7200 "	480	120	600	546	546
" 7200 " 8400 "	560	140	700	637	637
" 8400 " 9600 "	640	160	800	728	728
" 9600 " 10800 "	720	180	900	819	819
" 10800 " 12000 "	800	200	1000	910	910
" 12000 " 14400 "	960	240	1200	1092	1092
" 14400 " 15600 "	1040	260	1300	1183	1183
" 15600 " 16800 "	1120	280	1400	1274	1274
" 16800 " 18000 "	1200	300	1500	1365	1365
a tak dle z každých 1200 z. o 1 z. více při čemž zbytek, činitel méně než 1200 z. po- kládá se za plnou sumu.	12	3	15	1456	1456
Z sum přes 8000 z. platit se bude z každých 400 zlat. o 1 zlat. více a přírůžkou 25 kr., dohromady o 1 z. 25 kr. více, při čemž zbytek, činitel méně 400 z., pokládati se má za sumu plnou.					
Z více nežli 4000 z. má se s každých 200 z. zapřívovati i s mimořádnou přírůžkou o 1 z. 25 kr. více, při čemž se má rest, činitel méně 200 z., pokládati se plně 200 z.					

Zpráva o Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje za rok 1864.

Tak zlého roku jako letos pro Dědictví sv. Cyrilla a Methodia ještě nebylo. Kdož by se toho byl před několika roky nadal, že přijdou časy, kdy se do pokladnice naší ani tolik peněz nesejde, co na zapravení tiakových útrat třeba bude. Neúroda tato, kterážto naše Dědictví zastihla a sucho toto v pokladnici cyrillomethodějské působila, má svou příčinu jedině v nedostatku peněz mezi lidem. Mnoho peněz přišlo a vytratilo se z oběhu, soustředilo se v rukou jednotlivcův a sice velkoprumyslných, obrátilo se v státní úpis, vydáno bylo na příliš velké potřeby vládní: a lid náš máje co zápasiti s povinnostmi a s životem nemohl pamatovati na potřeby duchové. Bída o peníze neslychaná v obcích našich, dotkla se také Dědictví našeho; ale bohdá nepotrvá věčně; neboť máme mnohou nádeji, že se obrátí a přijdou brzo blahé časy, že náš lid opět snadno zapravovati bude danky a své potřeby tělesné a že část úspor svých opět věnovati bude na oltář svého vzdělání a žádoucí křesťanské osvěty národové. Naděje tato naše zakládá se především na nastávajících opravách vládních. Neboť takové připravuje se vládní zřízení, které mnoho státi nebude a pro kterážto nebude státu mnoho velkých břemen v brzké době. Řízení toto nazývá se samospráva, jejížto věrnou družkou jest své zákonost. Aby tolik úředníkův z daněk placených nebylo třeba, odevzdávají se a v rozsáhlejší míře ještě odevzdány budou mnohé věci jako kontribučenské sýpky a amlnice v samosprávu, a zákony nebudou vycházeti od vlády či od úředníkův dělané, nýbrž od sněmův v dorozumění s císařem a králem našim utvořené, to jest nastané úplna a svézákonost, kterážto také uleví státu a tedy také kapsám občanským.

Samospráva a svézákonost jest heslem vlády nové, dvě tyto slova byla od dáвна všelikou snahou naší, v provedení samosprávy a svézákonosti spočívají všeliké úspory a blaho naše. —

Kontribučenskými fondami vrátilo se mnoho peněz do oběhu a nelze pochybovati, že časem vedle kontr. záložen vzniknou spořitelny ve všech okresích a větších obcích, v nichžto zadržovati se budou peníze a rozmnožovati úvěr ve městech i na venkově. Až takovým způsobem přibude peněz mezi lidem našim, pak se zajisté opět naplnovatí začne pokladnice Dědictví našeho, a pak opět bude mu možná, vésti větší náklad na vydávání kněh a podělovati štedřeji údy své, nežli s to jest v přišlím roce.

Dne 20. června 1865 viděl se totiž výbor Dědictví našeho nucena, ustanoviti, aby z ohledu na sporé duchody v čase tomto, vydán byl toliko Kalendár a aby se s druhým dílem Cestopisu Chmeličkova do svatě zemi posečkalo až na rok 1867. V přišlím roce dostane se starým úřadím jenom „Moravan“; aby však nově přistupující udové s tak málem za vděk vzítí nemusili, usnesl se výbor na tom, že se jim má dáti některý ze spisův dříve vyšlých a na skladě jsoucích a sice buďto život sv. Sarkandra, aneb sv. Augustina aneb sv. Františka Borg. aneb dějiny církve sv. a t. d.

V tomtéž výborovém zasedání ustanoveno, vyzvati všechny spolúdy, kterážto celý svtj vkladek ještě nebyli odvedli, aby to do konce roku 1865 učinili buďto ve frankovaném listu aneb ochotou vel. duchovních správěcův, sic že považování budou, jakoby by byli z Dědictví vystoupili.

Výtah

příjmů a vydání při dědictví sv. Cyrilla a Methoděje od
1. ledna až do 31. prosince 1864.

Příjem.

1. Koncem roku prosince 1863 zbylo	69.704	zl.	19	kr.
2. Přibylé jistiny (přistoupením nových údů a do- platků)	3.033	"	75	"
3. Úroky	3.512	"	38	"
4. Ztrzeného za knihy	545	"	77	"
5. Jiných příjmů	54	"	44 ⁵ / ₁₀	"
Suma	76.850	"	53 ⁵ / ₁₀	"

Vydání.

1. Na nová díla a) honoráru	426	zl.	6	kr.
b) za tisk a papír	2.802	"	60	"
c) za vazbu	1.929	"	53	"
2. Na daně	1.027	"	44	"
3. Jiné výlohy	133	"	19	"
Suma	6.318	"	82	"
Když se od příjmů	76.850	"	53 ⁵ / ₁₀	"
odtahuje vydání	6.318	"	82	"
zůstare k dalšímu účtování	70.531	"	71 ⁵ / ₁₀	"

Výkaz jmění.

1. Ve veřejných fondech	59.420	"	—	"
2. U privatníků	5.340	"	—	"
3. Nedoplatků	409	"	50	"
4. V hotovosti	5.362	"	21 ⁵ / ₁₀	"
Suma	70.531	"	71 ⁵ / ₁₀	"

V Brně, 31. prosince 1864.

Ludvík Tidl,
výbor.

Fr. Sušil,
starosta.

Fr. Maršovský,
pokladník.

Stanovy.

§. 1.

Účel dědictví sv. Cyrilla a Methoděje.

Dědictví pečuje o zvelebení lidu Moravského, jakého náš čas požaduje; o zvedení všestranné, avšak na základě víry katolické, a vyloučením všeliké politiky.

§. 2.

Prostředky k dosažení účelu tohoto.

1. Spisování a vydávání kněh a sice netoliko výhradně nábožen-

ských, nýbrž vůbec vzdělávacích a k duchovním potřebám věku našeho prohledajících, zvláště dějepisu, zeměpisu, poznání vlasti, přírody, řemesel a orby a t. d. I v zábavných spisech obsažena býti má buď obrana, buď utvrzování pravdy některé katolické, jižto se odpor časový dotýká.

Vydávati se budou Dědiotvím knihy ve trojí radě.

- Oběrné životopisy svatých.
- Spisy poučné.
- Spisy zábavné.

Časopisy a všelijaké listy běžné.

— Organem Dědictví sv. Cyrilla a Methodia jest: „Hlas, časopis církevní.“*)

3. Předměty umělecké, k. p. obrazy, zeměvidy čili mapy atd.

§. 3.

Šetření zákonův tiskových.

Při vydávání časopisův, kněh, běžných obrazů a t. d. budou se stávající zákony tiskové zevrubně zachovávatí.

§. 4.

Zřízení Dědictví.

1. Spoluúdem Dědictví státi se může každý, kdož za sebe jedenkrát za vždy položí 10. zl. stř. (10 zl. 50 kr. r. č.)

2. Kdo však těmúž ústavu 100 zl. stř. (105 zl. r. č.) věnuje, považován bude za spoluzakladatele, a obdrží 4 výtisky věci Dědictvím vydaných zdarma.

3. Kdo jednou na vždy dá 40 zl. stř. (42 zl. r. č.), bude téhož ústavu spoluúdem 1. třídy, a obdrží 3 výtisky. — Kdo 20. zl. stř. (21 zl. r. č.) dá, stane se spoluúdem 2. třídy, a obdrží dva výtisky. — Kdo 10 zl. (10 zl. 50 kr. r. č.) položí, bude spoluúdem 3. třídy, a obdrží jeden výtisk zdarma.

Kdyby bylo zapotřebí druhého nebo třetího vydání některé již vydané knihy, spoluúdomé ji dostávají nebudou, nýbrž budou se prodávati ve prospěch pokladnice Dědictví, aby se nákladnější díla vydávati mohla.

4. Řehole, děkanství (vikariaty), osady, kněbárny, školy, rodiny, spolky, bratrstva atd. vstupují dvojnásobným příspěvkem do spoluzakladatelství a v nádržené třídy.

Spojí-li pak se manžel s manželkou svou v jeden toliko základ o 10 zl. stř., vydávají

*) Jelikož výborný tento katolický list všeliké zprávy stranou Dědictví našeho přináší, a na něj činěné přeptávky zodpovídá, dobře by bylo, kdyby ho údomé společně podle fámních osad odbírali.

se jim knihy jen do úmrtí prvního z nich.

Aby úmrtí spoluúda přišlo ústavu tomuto ve známost, žádají se vel. pp. duchovní pastýřové, aby úmrtí takové pokladníkovi Dědictví, třebaš přímo poštou oznámili ráčili.

Podobné oznámení písemního zapotřebí jest, kdykoliv spoluúdom některý buď k vyšší důstojnosti vynikl, neb se jinam přestěhoval.

Poznámění 1. Rodina se běre, pokud jméno se netratí. Dcery provdané, synů-li není, odbíratí budou knihy, pokud žijí; dtky pak jejich, jiný iž jméno nesoucí, nemají již jpráva tohoto.

Poznámění 2. Polovice vkladu totiž 5 zl. stř. (5 zl. 25 kr. r. č.) se nepřijímá.

5. Každému volno, doplněním vkladu u vyšší třídu postoupiti. Zašle-li tudýž k. př. spoluúdom 3. třídy k prvním 10 zl. stř. opětně 10 zl. stř., stane se spoluúdem 2. třídy, a tak dále.

Avšak spoluúdství postoupiti jinému nedovoluje se.

6. Každý přistupující račiž jméno a místo přebývání svého, jakož i biskupství a děkanství (vikariat) a poslední poštu zevrubně udati.

7. Každý kněz, který jest údom Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, běre na sebe povinnost, buď ve slavnost, buď některý den v oktávě svatých apoštolu Cyrilla a Methodia každoročně sloužití mši svatou za všechny živé i mrtvé spoluúduy dotčeného dědictví; a bude-li libo a možno, i jinou mši svatou za obrácení národův slovanských od jednoty církevní odloučených, kterouž pobožnost jistě každý spoluúdom co věrný katolik spolu konati neopomine.

8. Zemřelí, za které někdo vklad k Dědictví učinil tak jako ti,

jižto na smrtelné posteli nejméně 10 zl. stř. za sebe do Dědictví odkázali, stávají se účastnými duchovních milostí v předešlém (7.) čísle jmenovaných.

Každý, jenž byl vkladek učinil za mrtvého, pokud živ jest, knihy bez ohledu na velikost vkladu — ovšem nejméně 10 zl. stř. — po jednom výtisku dostáváti má.

9. Správu Dědictví sv. Cyrilla a Methodia vede výbor sestávající z kněží, kteří buď v Brně, buď na blízku přebývají.

10. U jiných osob a úradů zastoupá Dědictví sv. Cyrilla a Methodia starosta, a v jeho zaměstnání jeden z jednatelů.

11. Výbor schází se čtvrtletně, a na vyzvání starostovo i častěji v Brně, aby, čeho zapotřebí v poradu bral, a většinou hlasů přítomných výborníkův o nálezech pro celé Dědictví platných rozhodoval. — Výbor má právo přičet úřiv svých odcházejících doplniti nebo i rozmnožiti, avšak ne jinak než katolickými kněžími, a každoročně uveřejňuje zprávu o činnosti své.

12. Každý spoluúd dědictví má právo, písemně návrhy své činiti a přání svá projevovati detčenému výboru, kteréžto při svých shromážděních zavázán jest, jich svědomitě v úvahu bráti, a dle nich, pokud potřebno, prospěšno, a možno jest, se zachovati.

13. Ve sporech z poměru spolkového snad vzniklých, odvolává se k starostovi, a v domněle nedostatečném vyhovění k příslušícím c. k. úřadům.

14. Kdo témuž dědictví obětuje práce své literární neb umělecké, obdrží na výslovnou žádost honorár podlé výbornosti, obšírnosti a důležitosti spisu svého, o čemž výbor úsudek pronese.

§. 5.

Rozesílání kněh a výtvorův uměleckých.

O rozesílání kněh, spisův a

jiných předmětův dědictvím vydaných postará se výbor. Každý přístupující k dědictví ráčiz ihned oznámí, jakou cestou se mu knihy mají posílati, aneb v kterém poblížkém kněhkupectví je sobě bráti zamýšl.

Poznamenání 1. Pravidlem u věci této ostane, co na lístku tištěno jest, že na poukázání lístku svého každý spoluúd v hlavní komisi u pana Antonína Nitsche, kněhkupce v Brně, Rívnače v Praze a Grosse v Olomúci knihy sobě vybrati má. Kdoby však chtěl poštou knihy své dostatí, ráčiz se obrátíti frankovým lístem na jmenované kněhkupectví.

Poznamenání 2. Všeliké dopisy v záležitostech Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje buďtež posílány pod adressou na Fr. Sušila, starostu Dědictví, profesora bohosloví; zásilky peněz pak buďtež činěny v lístcích frankovaných pod adressou:

Pokladnictví sv. Cyrilla a Methoděje

v Brně (Dörrnrosł číslo 45)

Poznamenání 3. Žádají se všickni, kteří buďte dědictví druhou polovici vkladu svého, aneb Seb. Kubínkovi jiné peníze pro dědictví sv. Cyrilla a Meth. dluží, aby peníze tyto též pod adressou výše uvedenou zaplatit sobě neobtěžovali a v té i v jakékoliv záležitosti dědictví se týkající vždy číslo svého diplomu udali.

§. 6.

Poměr k vládnímu řízení.

1. Vládnímu řízení se ponechává nahl. datí v jednaní spolku, bđiti

nad zachováním nařízení u propůjčeném potvrzení daných, aneb všeobecnými předpisy stanovených, a uzná-li za potřebu, přidati spolku od příslušícího úřadu určeného císařského komisara.

2. Kdyby se spolek rozejíti měl, rozhodne výbor o jmění v duchu Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, a podá o tom předběžnou zprávu vysokému c. k. místodržitelství, a svému P. T. nejdůstojnějšímu p. biskupovi.

Výbor řídící.

Dr. th. *František Sušil*, rytíř r. řádu sv. Anny II. třídy, čestný kanovník, prof. theologie v Brně, starosta. — *Frant. Maršovský*, direktor v ústavu pro hluchoněmé v Brně, pokladník. — *Ignát Wurm*, poslanec na sněmu moravském, spiritual v mor. slez. ochranitelně v Brně, jednatel. — *Beneš*, děkan v Příboře. — Dr. *Jan Ev. Bílý*, poslanec na sněmu moravském, farář v Předklášteří Tišnovském. — Dr. *Josef Chmelíček*, kněz cirk. v Pegavě ve Štýrsku. — *Jan Faborský*, farář v Pohořelicích. — *Bedřich Geissler*, skut. kons. rada, farář v Urbanově. — *Tom. Hájek*, katecheta v Uh. Hradišti. — Dr. *Frant. Hošek*, vychovatel. — *Jan Janoušek*, kons. rada, děkan v Třebíči. — *Karel Kandus*, čestný kanovník Mikulovský, konsist. rada, děkan a farář ve Cvrčovicích. — *Günther Kalivoda*, prelát a opat v Rajhradě. — *Pavel Křížkovský*, kněz řádu sv. Augustina v Brně. — *Beneš Method Kulda*, tit. kons. rada, vikář a farář na Chlumu. — *Eduard Karlík*, kanovník v Mikulově. — *Lelek*, farář v Vodici v Prusku. — *Karel Molitor*, farář v Brumově. — *Peregrin Obdržálek*, administrator v Pustoměři. — *František Poimón*, ředitel hlavní školy ve Slavkově. — *Em. hrabě Pötting*, kanovník Olomoucký, děkan a farář ve Švábenicích. — *Jakob Procházka*, spiritual v klášteře sv. Voršily v Brně. — *Matěj Procházka*, tit. kons. rada, gymnasiální profesor v Brně. — *Jiří Slota*, farář na Slovensku. — *Jan Soukop*, farář v Doubravici. — *Eduard Stuchlý*, tit. kons. rada, děkan a farář v Nosislavě. — *Bedřich hrabě Sylva-Taroucca*, kněz církevní. — *Tomáš Šimbera* farář v Komině. — *Arnošt Šírek*, prelát a opat v Nové Říši. — Dr. *Frant. Škorpík*, tit. kons. rada, děkan a farář v Kučerově. — *Karel Šmídek*, gymn. prof. v Brně, redaktor „Hlasu“, cirk. časopisu. — *Ant. Šubert*, farář v Lulči. — *Robert Šuderla*, tit. kons. rada, děkan a farář v Modřicích. — *Šum*, děkan v Opavě. — *Josef Těšík*, tit. kons. rada, farář v Telči, bývalý c. k. školní rada. — *Ludvig Tidl*, čestný kanovník Brněnský, arcikněz, děkan a farář v Újezdě. — Dr. *Fr. Zejbrt*, prof. cirk. dějepisu a práv v Brně a *Jan Vojtěch*, prof. mravovědy v Brně, *Jos. Vykydal*, cirk. kněz v Kunovicích. — *Fr. Veber*, farář v Miloticích poslanec zemský.

Seznam zemřelých údův dědictví sv. Cyrilla a Methoděje.

Biskupství Brněnské:

1422. Kovaříkova Maria z Křenovic.
9056. Pokorný Jan, obchodník v Brně.
4108. Suchý Jakob, púllaník v Jakobově.
9218. Zychová Anna v Březině.
5299. Vykydal Pavel, vým. z Hodonína.
8369. Michalík Matoná, čtvrtlaník v Boš-
kávkách.
8147. Rod Kmenta Bartol. v Brodce vymřel.
2248. Červinka Václ., revírnik v Tečicích.
648. Eva Geranová, vdova v Mutenicích.
1222. Kučera Fr., mistr řeznický v Brně.
2209. Barbora Celvekrova, vdova ve Vo-
stopovicích.
5248. M. Opršalova v Časkovském dvoře.
11874. Konečný Matouš, havíř v Babicích.
8169. Škaroupka Fr., vým. v Habrovanech.
105. Brtníčková Anna z Ruprechtova.
3316. Jarma Antonia v Ždánicích.
4410. Tofl Tomáš, soused v Tečicích.
8253. Jakl Jakob, duchodní v Bystřici.
68. Kubíková A., třičtvrtl. ze Žabovřesk.
2142. Mol Karel, mlynář v Třebíči.
2145. Gottwald Josef, mlynář v Komíně.
2963. Gottwald Josef, mlynář v Komíně.
331. Váňa Frant. familiant ze Žabovřesk.
3590. Špaka Jan, čtvrtník z Komína.
6941. Sklenakova Josefa z Jundrova.
10822. Stibler Fr., třičtvrtlak ze Žabovřesk.
9680. Ludl František, vrátný na statku
Hajanském.
2301. Králek Fr., čtvrtl. v Podolí.
5182. Musil Josef, měšťan v Jemnici.
337. V. p. Musil Václ. farář v Bučovicích.
633. Kroumal Josef, vým. v Rychtarově.
2687. Mrázek Alžběta, chalupnice z Bošovic.
688. Vaněk Vavřín, soused z Kyjova.
837. Františka Sýkorová z Kyjova.
3310. Jaňatova Susanna v Povoranech.
5715. Holub Michal, chalupník v Lanštorfě.
4769. Richter Karel, kupec v Novém Městě.
3370. Stěrba František v Malkovicích.

Arcibiskupství Olomúcké:

11293. Mariana Langer, vdova z Baborova.
7393. Mikulíček Anna, púll. vdova z Ma-
lenovic.

7252. Pločtica Magdalena, tesařova man-
želka z Malenovic.
1163. Tomeček Martin, vým. v Hlučnově.
11393. Hrabal František, sedlák z Sluzína.
10303. Ticháček Jan, chalupn. v Troubkách.
7414. Chalánek Frant. výměn. v Troubkách.
4677. Macek Jan, vým. z Vacenovic.
12040. Babičkova Maria, vým. z Vacenovic.
5531. Vyhřídál Josef, chalup. z Nákla.
2424. Friedrich Fr. podsedník v Troubkách.
11842. Synek Mar. vyměnkářka v Seloutkách.
10472. Višerek Jakob domkář z Kelešovic.
9940. Lišek Ondřej z Kelešovic.
10767. Dušková Terezie v Opavě.
11495. Švidernoch Anna v Opavě.
11834. Vavřila Rosalia ve Slavkově.
5782. Slabiňák František z Bojkovic.
3291 V. p. Kašpar Josef, kaplan v Hrubém
Týnci.
4709. Nárožná Kateřina z Opstovic.
5450. Pečník Josef z Jarochnovic.
8845. Navrátil Mariana z Kostelan.

Biskupství Králohradecké:

3467. Slavík Frant. kupec v Novém Městě.
5457. Běhm Václav, farář v Dobřanech.
11134. Žabská Emilie v Poličce.
9210. Ludmila Paulínková ze Suchodola.
1541. V. p. Ant. Bulíček, farář v Čachotíně.
5962. Rošický Jan, kaplan v Bělé.
11789. Štoviček Antonín ze Sobkovic.
6126. Skřivánek Fr., bohoslovec v Králově
Hradci
6614. Ilavský František, čekatel v Krá-
lově Hradci.

Biskupství Budějovické:

8163. Stejskal Jan, farář v Skočicích.
7177. Krejčova Rosalia, sedlka z Ratic.
669. V. p. Frant. Vojta, děkan v Netolicích.
1492. Roch-ová Maria v Kameném Újezdě.
8397. Mrkvan Marketa, sedlka v Jamným.

Arcibiskupství Pražské:

1990. V. p. Trunec Josef, děkan v N. Brodě.
431. V. p. Cíza Vít, farář v Albrechticích.
2299. Pisečný Vítus, františkán v Nítkě.

Lehké odpočinutí dej jim Pane, a světlo věčné ať jim svítí! Amen.

Diamant a sklo.

I. Pohnutka.

Před čtyřmy sty lety povstaly v Čechách nešťastné náboženské sváry, které se i na Moravě rozšířily. Před třemi pak sty lety odtrhl se v rozličných zemích velký díl křesťanů od katolické církve a nové náboženské stránky se založily, k. p. v Německu: vyznání čili konfessi augaburské, ve Švýcarsku (Helwetii) vyznání anglikánské atd. V Čechách, na Moravě a ve Slovensku našly tyto novoty též půdu na mnoze připravenou bludy náboženskými už spíše zde rozlezlými. Z této rozštípenosti povstala napotom dlouhá těžká válka, skrze kterou nejen německé země, ale také Čechy a Morava po třicet let pustošeny a do veliké biedy uvedeny byly. Po bitvě na Bílé hoře u Prahy (dne 8. listopadu 1620) byli nekatolíci z Čech a Moravy vypovězeni, avšak mnozi zvláště v horách prohlásili se ústy pro víru katolickou, v srdci pak zůstávše náchylni té neb oné straně neb strážce nekatolické. Roku 1648 byl konečně mír uzavřen a spolu ustanoveno, že protestanti augsburského a reformovaného čili helvetického (švýcarského) vyznání docela stejná práva s katolíky mítí mají v německých zemích; tak též bylo i v Uhrách; v Čechách pak a na Moravě nebyli protestanti trpeni. Tak to trvalo na půl druhého sta let, až císař Josef II. roku 1781 toleranční patent vydal, kterýmž chtěl hlavně protestantské průmyslníky do svých zemí přilákat. Mnozi co byli jenom dle jména katolíci v očekávání mnohých výhod prohlásili se za jedno nebo druhé protestantské vyznání. Někteří se později opět stali katolíky, sem tam některý vložený katolík neb katolička, zvláště za příčinou přiznání neb provdání odpadli od církve katolické k některé straně nekatolické. V Angli-

cku právě v posledním čase stalo se několik set nejučenějších mužů, obzvláště protestantských duchovních, katolíky. V našich zemích po r. 1848 prohlášena pro oně dvě protestantské vyznání stejná s náboženstvím katolickým rovnoprávnost. Tu se stává, že tak mnozi protestanti zvláště tak zvaní pietisti moc práce si dávají, aby katolíky v našich vlastech k odpadnutí přivedli. Oni se obrací obzvláště na lidi nízkého stavu, kteří ve svém náboženství nejsou důstatečným vyučením utvrzeni, dávají jim rozličné spisy a spisky do ruky, v kterých se katolická církev hyzdí a snižuje, a takoví bezpochyby myslí, že tím bohumilé dílo konají.

Mohlo by se ovšem říci: Kdo chce obracet a království Boží rozšírovati, má jíti k pohanům, kteří o Pánu Bohu nic neví, aneb k židům, kteří v Krista nevěří, aneb k nevěřícím hříšníkům svého vlastního vyznání; tyto obrátiti jest potřebnější a lepší skutek, nežli katolíky lapati. Předce pak říci: není to jeduostejná věc, je-li kdo protestant nebo katolík; propast mezi těmito dvěma vyznáníma jest mnohem větší, nežli se obyčejně myslívá. A jakkolihy to za tvrdé a pokoj rušící mnohemu přicházeti mohlo, snahy a rejdy nadzminěných pietistů donucují, propast ukázati, aby katolík, kterého chtějí k odpadu přemluvití, věděl, na čem jest.

Místo toho, abych o rozdílu toho neb onoho učení, jak ono u katolíků a jak ono u protestantů platí*, mluvil, chci samojedině duši, život, srdce, nejhlubší bytost, nej-

* O rozdílu v náboženství katolickém a nekatolickém dosti obšírně a důkladně pojednáno ve spisu: Přehled církevního dějepisu a rozdílu v náboženství nekatolickém a římskokatolickém. Seřadil Frant. P. Poimou v Olomouci 1857. V skladě a nákladem Jana Neugebaura.

světější tajemství křesťanského náboženství rozvažovati a čtenářovi k uvážení předložiti, večeři Páně, čili jak katolici obyčejně jí dí: svátost oltární. Nesmí se s dobrosrdečnou lehkomyšlností chtítí přes tento uhelný kámen se odkrástí; zde platí náramně Buď, Nebo; zde stojí nebe tyčný kopec, nebo pekelné hluboké údolí. Katolická církev učí totiž: Ve svaté večeři, čili jako katolici se vyjadřují: ve velebné svátosti jest, přítomným tajemným nadpřirozeným způsobem Spasitel Ježíš Kristus s tělem i krví i duší, s božstvím i člověčenstvím, nikoli jeho v smyslu padající postava, ovšem ale jeho celá pravá bytost a život tak úplně, jak on na kříži pěl. Větší díl protestantů ale dí, chléb a víno ve večeři toliko tělo Páně, tak asi, jako dřevěný kříž také jest znamením, ukřižovaného Spasitele připomínající; jiní protestanti vykládají to opět jinak uměle.

Věc ta ale takto stojí: Chybí je-li katolická církev ve svém učení o večeři Páně a není-li Ježíš Kristus skutečně v ní přítomen, pak se klaní katolici prázdné hostii co svému Spasiteli a Bohu, pak jsou všichni katolici modloslužebníci a proto mnohem více od křesťanství vzdáleni nežli židé a turci, a každý katolik by nic lepšího neudělal, jako kdyby se stal protestantem. — Pokliže ale katolická církev dobře a pravdivě učí, a protestanti v bludu jsou s večeří, pak schází protestantům živý Kristus, pak největější svátosti, pramene víi pravdy a milosti se vzdali, ji opustili a ztratili; oni jsou osyřeli a pastýř dobrý není u nich, jejich večeře jest pak malovaný oheň, který nezahřívá, malovaný obraz, v kterém není života. Jenom v katolické církvi jest proměnění a víra, že se ono stává; proto musí protestant, když katolická církev dobře věří, k ní se navrátiti.

Jesti to tudíž veliká a svatá otázka jak pro protestanta tak i pro katolika; co jest večeře Páně,

a kde jest ona opravdivě k nalezení. Kdo jednou o tom k pevnému bezpečnému přesvědčení přišel, tent napotom také ví, která jest to ta pravá, od Krista založená církev. To se má nyní vyšetřiti. Každý čtenář, protestant nebo katolik, at nyní všechno předpojaté mínění stranou nechá, pozorně a poctivě před Bohem rozváží, co nyní přednesu, a pak at pravdě čest vzdá.

2. Šestá kapitola u Jana.

Zde se vypravuje, jak Ježíš málo chleby několik tisíc lidí, tolik lidí, co jich asi v nějakém městě ostává, nasýtil, a sice tak, že ještě dvanáct koší plných zbylo. V tom, co dal chléb skrze apoštoly rozdávat, učinil, že se on v jejich rukou při podělování rozmnožoval.

Tim, že Ježíš takovýmto podivným způsobem tělu pokrm zaopatřil, odůvodnil, že také podivným způsobem duši pokrm zaopatřiti může, a sice také skrze ruku apoštolů a jejich nástupců. Na večer, když jeho učenníci přes jezero se plavili, viděli ho v prudké bouři uprostřed po hluboké vodě choditi; on se k jejich lodi přiblížil a do ní vstoupil.

Tim Ježíš ukázal, že tíže, nával bouře, vůbec zákony přírody nad jeho tělem nemohou tak jako nad naším tělem moc svou vykonávat, když on to má za přiměřené, pořádku přírody si nevšímáti.

Na druhý den, když se k němu židé opět hrnuli z dychtivosti, aby více takovýmto zázračným způsobem krmeni byli, pravil Jež, slova, která ale byla proroctví a zaslíbení toho, co se o rok později skutečně stalo. Ježíš pravil v 51. a 52: „Ját jsem chléb živý, jenž jsem s nebe sestoupil. Bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky: a chléb, kterýž já dám, tělo mé jest, již vydám za život světa.“

Hledej pak po celém světě něco, co jest chléb, co s nebe sestoupilo, co také tělo jest, a co spolu

také lidská i božská osoba jest, totiž ukřižovaný Spasitel Ježíš Kristus sám, a co se konečně jísti má, abychom obzvláštní život, obdrželi, kterého se jiným lidem nedostává. Protestant neví ničeho o takovémto tajemném chlebu; proto dělá umělecké výklady o těchto slovech Spasitelových, tak že to slovo neplatí, co praví. Naproti tomu v katolické církvi něco se nachází a věří a ctí, na všem dotčená slova Páně se shodují, totiž posvěcená hostie. Ona jest pro smysly chléb, ona jest pro víru tělo, ona jest totiž bytnost samého Ježíše Krista, který s nebe sestoupil a se obětoval; ona jest tedy živa a udržuje vyšší duchovní život. — Je-li tedy učení protestantů o večeři pravdivé, pak neplatí slova Ježíšova nic, tak jak je byl pronesl; jeli ale učení katolické církve pravdivé, pak jest Ježíš Kristus opravdivé chléb živý, jenž s nebe stoupil, a ten chléb jest tělo, které on na kříž vydal. Komu chceš věřiti?

Těmto slovům Páně nemohli židé ovšem tehdy, když byla mluvena, ještě rozuměti; ale oni si mohli mysliti: kdo tak velké divy a zázraky učinil, jakož jsme viděli, tentest od Boha poslaný a mluví na každý pád pravdu; budeme tedy jeho slovům věřiti, ačkoli jim nerozumíme, a budeme čekati, až se jasněji o tom vyjádří. Avšak lidský duch jest pln pýchy, jakkoli jest přebídný; on se nechce skloniti pod slovo zjevení, jestliže ho nepochopuje. Židé si už všech zázraků Páně nevšímali, nýbrž se zdržovali nad jeho slovy co nad podivně nsmyslnou řečí. Písmo svaté dí v. 53: „Tedy hádali se Židé vespolek, řkouce: Kterak nám může tento dáti tělo své k jedění?“

Co učiní Ježíš při tomto nemilé přijmutí? On se určiteji vyjádří, jak se má jeho slovům rozuměti. Myslí-li to, jak tomu protestanti rozumějí, řekne: „Nebudte tak zpozdíli, abyste na jedění těla

mého myslili; já ustanovím toliko večeři, při níž se chleba jí a přítom na mne myslí.“ Pakli-že ale Pán slova svá tak myslil, jak jim katolíci rozumějí, musel právě tak mluvíti, jak skutečně v následujících veršech mluvil: Stojt ve v. 54: „Protož řekl jim Ježíš: Amen, amen pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka, a pítí jeho krve, nebudete mítí v sobě života. 56. Nebo tělo mé pravý jest pokrm: a krev má pravý jest nápoj.“ Komu chceš věřiti?

Teď událo se rozdělení. Ti co více své vlastní slávě věřili, nežli nepochopitelným slovům Spasitelovým, pravili: „Tvrdá jest tato řeč, i kdož jí může slyšeti!“ Na to pravil Ježíš něco jiného, co bylo právě tak neslychané a nepochopitelné a co se 43 dní po ustanovení svátosti oltární stalo. Onť pravil: „To-li vás pohoršuje? Co pak, když užříte Syna člověka, an vstupuje, kdež prvé byl?“ On chtěl říci: tak jistě, jakož viditelně na nebe s tělem svým vstoupím, ačkoli se to lidskému rozumu za nemožné zdá, tak jistě jest tělo mé pokrm pro lidi. A jak veliký zázrak jest vstoupení na nebe, tak veliký jest mé astoupení do večere, (do velebné svátosti). Ovšem tělo Páně ve večeři Páně není hmotné tělo, které má takovou postavu, přirozenost a objem, jako naše tělo, nýbrž on má takovou povahu, jako těla po vzkříšení, která apoštol Pavel 1. Kor. 15. neporušitelné, slavné, mocné, duchovní, nebeské nazývá. Proto pravil Pán, 64: „Duch jest, kterýž obživuje; tělo nic neprospívá. Slova, kteráž jsem já mluvil vám, duch jsou a život.“

Tato slova znamenají: Ji-li se pozemské tělo či maso, jest ono vzato z těla, z něhož život byl vypuzen, jí se tedy maso čili tělo bez života a bez ducha, mrtvé tělo, to pak tělo, které já vám dávám, jest proniknuté duchem a životem, ono jest živé a duchem oduševněné, a jenom prospívá, skrze život v něm.

Může býti, že Ježíš ještě více při této příležitosti mluvil, co v písmě svatém není napsáno; na každý způsob ale nenacházeli učennici jeho vyjádření snesitelnější a pochopitelnější; neboť mnozí měli jeho řeč za tak bezsmyslounou, že od toho času mnozí z učenníků jeho odešli zpět, a již s ním nechodili. Ježíš jest ale pastýř, který jde za ztracenou ovcí. Kdyby tedy jeho slova nebyla v skutečném jedění těla jeho k rozumění, nebyl by nechal jich tolik pro nedorozumění odejíti a odpadnouti; nebylo by Spasiteli těch několik slov příliš mnoho bývalo, aby pochybujícím učenníkům řekl, že to bylo jenom podobenství, a že se tomu má obrazně (figurně) rozuměti. Místo toho ale, aby je byl na zpět zavolal a jiné mírnější vyjádření dal, pravil Ježíš k dvanácti: „Zdaliž i vy chcete odejíti?“ — Tu dal Šimon Petr krásnou odpověď: „Pane ku komu půjdeme? tyť máš slova života věčného; a my jsme uvěřili, a poznali, že jsi ty Kristus, Syn Boží.“

Židé a mnozí z učenníků nevěřili na slova Spasitelova, poněvadž je nemohli pochopiti; apoštolové pak nemohli je také pochopiti, předce ale věřili, poněvadž jej za Syna Božího poznali. Komu se podobají protestanti, kteří řeč Ježíšovou za příliš tvrdou nacházejí a ji proto jinak vykládají, a komu se podobá katolická církev, která se pevně drží slov Páně: „Tělo mé pravý pokrm?“ Chceš se Židy a těmi učenníky a s protestanty držeti, kteří řeč Páně za příliš tvrdou mají — aneb chceš s Petrem a s katolickou církví držeti, která věrně věří a pevně drží, co a jak Pán mluvil?

3. Ustanovení nejsvětější svátosti.

První tři evanđelistové vypravují je jednoduše. Jejich slova zde sestavím, čtenáře pak prosím, aby je tak četl, jako by mu ponejprv byli jako něco docela nového předložena. Slova ta jsou k nalezení

u sv. Matouše 26, 26. u sv. Marka 14, 22. u Lukáše 22, 19.

„A když oni večeřeli, vzal Ježíš chléb, a dobrořečil, i lámal a dával učenníkům svým, a řekl: Vezměte a jezte: totoť jest tělo mé, kteréž se za vás vydává. To číňte na mou památku. Tak i kalich vzav, díky činil, a dal jim, řka: Píte z toho všichni, neb toť jest krev má nového Zákona, kteráž za mnohé vylita bude na odpustění hříchů.“

Kdybys pak také při této večeři byl býval, jak bys byl tomu rozuměl? Byl bys tomu rozuměl jak jsi sám. Čím více jsi světácký a hrdý, tím méně bys byl těmto slovům Spasitelovým doslovně věřil, a tím více bys byl tvým smyslům věřil. Oči tvé dí: toto jest chléb a víno; Kristus dí: „toto jest tělo mé a krev má.“ Nechceš-li tedy Pánu svému lhářů spílati, a předce raději své smyslnosti věříš, nežli jemu: není jiné pomoci, nežli že musíš rozličných výkladů vymýšleti, jako by slova Páně nebyla doslovně míněna, ačkoli všichni tři evanđelistové je jednoduše vypravují.

Máš-li ale opravdově nábožnou věrnou mysl, nebudeš uměle a strojně vykládati a kroutiti slova Páně. On sám dal poukázání, jak se mají slova jeho bráti a vykládati. U sv. Lukáše 18, 17. dí on: „Amen pravím vám; kdožkoli nepřijme království Božího jako dítě, nevejde do něho.“

Co ale Pán o velebné svátosti dí a co při tom se děje a jest, patří k nejdůležitějším věcem království Božího. Jak pak bude dítě slova Páně vykládati: „Toto jest tělo mé?“ Bude dítě všelijaké výklady dělati, jako Lutér, Karlstad, Kalvin, Zvingli dělali, aneb sprostně a doslovně Slova Páně vezme, jak on je vyřkl, totž že ve způsobě chleba skutečné tělo Kristovo záračným způsobem se nachází?

Dítě bude doslovně slova Páně bráti a věřiti, jak je katolická církev doslovně bére a věří. A katolická

církev hřeje a věří slova Páně jako dítě. Kdo ale v protestantském způsobu v pouhém znamenání mluví a strojené výklady dělá, ten nepřijímá království Boží jako dítě.

Také to jest pamatování hodno v písmě svatém, že by byl Spasitel někdy u některého člověka viru co příliš velkou a přehnanou hanil, ovšem ale vždy kárá, že příliš málo viry nachází. On káral Nikodema, že on znovuzrození z vody a z Ducha svatého za nemožno měl. On káral učenníky, že nechtěli rozuměti a věřiti, co jim v svém vlastním vzkříšení pravil. Naproti tomu po každé zalíbení a chválu pronášel, kdykoli člověk neobyčejně viru ukazoval, ku příkladu nad krvotekoucí ženou, která věřila, že se dotknutím jeho roucha uzdraví, nad s-taikem, kterýž pravil: „Pane nejsem hoden, abys všel pod střechu mou; ale tolik rci slovem, a uzdraven bude služebník můj.“

Spasitel ale ujišťuje způsobem nejurčitějším, že to, co má ve večeri Páně, to jest: ve velebné svátosti způsobu chleba, to že jest tělo jeho, a jeho to, že jest pravý pokrm, a tak věří katolík; protestant pak nenechává slova Páně platiti, nýbrž on se o ně hádá, a je takorška odháda, ješto je obrací, vykládá a kroutí.

Dejme tomu ale, žeby byli katolíci předce pobloudili, a večere Páně že není právě tělo a krev Kristova: jak by to napotom na soudu vypadalo, ješto také pro viru budeme souzeni? Spasitel by nemohl katolíkovi nižádné výčitky dělati pro jeho blud. Ovšem ale by mohl katolík Spasiteli výčitku

dělati, onť by mohl říci: „Pane, tys žádal, že se má tvým slovům věřiti; to jsem činil. Jestli že jsem chybil, sám jsi vinnen; tys ve své vševedoucnosti ná před věděl, že ty milliony a milliony katolíků na slova tvá věřiti budou, že jsi ty sám svou celou bytností pod způsobou svěceného, proměněného chleba přítomen, a že oni právě proto hostii klaněti se budou. Proč jsi jiných slov neužil, proč jsi neřekl: toto znamená tělo mé? Pakli že to nebylo tělo tvé, tedy jsi ty vinnen, že tolik millionů katolíků na zemi prázdne hostii, kousku chleba se klaní, tudíž modloslužebníky se stali.“

Erasmus z Rotterdamu dí tudíž právem: „Nemohl jsem se ještě nikdy přemluvit, že by Kristus, jenž jest pravda a láska, mohl tak dlouho nechat svou milou církev v takovém ošklivém bludu vězeti, že by se ona místo něho trošce mouky klaněla.“

Nemá-li ale protestant dobře svým vykládáním, nemůže se ničím vymluvit, když mu Pán vyčítá: „Proč jsi nevěřil mým slovům: „toto jest tělo mé? Kdopak tě navedl, kdo ti řekl, kdo tě poučil, abys je jinak vykládal, nežli jak jsem já se promluvil? Nepadá ani vrabce se střechy bez vidění a vůle Boží; mohls si myslet, že také ani slovička z úst mých nepadlo v onom důležitém okamžení, kde jsem večeri, velebnou svátost, ustanovil, které by nebylo dobře uváženo a přísně rozmyšleno bývalo.“

Proto jedná na každý způsob jenom katolík bezpečně.

(Pokračování v budoucím ročníku.)

Mor. Sl. Ochranná.

V každé větší obci máme chodě bluchoněmou, v nichžto postarobníci, ve větších městech máme jest o tělesné potřeby věkem nemocnice a v Brně pro pomatence sešlých osob, neduživcův a jiných nákladný blazínek a mnoho jiných nešťastníkův, aby jeden každý z nich o sobě nepadal obci své a svému

okolí za břemeno. Pěčí tuto o nešťastného bližního ukládá nám za povinnost víra Krystova a svaté naše náboženství. A v skutku lze pozorovati, že čím hlubší kořeny křesťanství v obci, aneb v národě pustilo a se ujalo, že tím lépe jest v té obci aneb v tom národě o chorobce a jiné nešťastníky postaráno. V ústavech těchto slaví lid u mlstvi křesťanské své vítězství. Ústavy tyto jsou chloubou, květem a korunou Církvě svaté.

Vedle nešťastníkův, jimžto pro tělesný nějaký neduh, pro zmrzačenost aneb pro vysoké stáří a pro nedostatek výživy v jejich opuštěnosti přispíváme ku pomoci a poskytujeme z lásky ku Krystu Ježíši zaopatření v místnostech a v ústavech k tomu ustanovených, ukládá nám světská spravedlnost za břemeno, budovati trestnice a žaláře pro zloasny a rozličné provinilce proti zákonu, v nichžto u vazbě bývají na útraty občanův z daněk vydržováni a střeženi, aby za své skutky zadost činili a společnosti lidské neškodnými se stali, aspoň v té době, v kteréžto jest jim u vězení býti. Trestnice a žaláře tyto mají sloužiti také ku napravení zbloudilcův a škudcův našich; za tím však nesnadno bývá, zastaralého hříšníka polepšiti a protož jsou ústavy tyto trestné škvrnou člověčenstva a pro značnou část daněk, kteréžto na ně ročně obětována býti musí, nazývají se právem těžkým břemenem. Bohužel že počet odsouzencův každým rokem se množí a že náklad na ně ze zemských peněz každým rokem bývá větší a že každým rokem s větší tíží padá na kapsy občanské a že jest neposlednou příčinou zvětšených davek.

Ponecháme si v některém z přístích ročníků, rozebrati příčiny vzrůstu tohoto nezdaru, jenž se šíří jako nákazlivá nemoc a zármutkem naplňuje každého křesťanského lidu a dumila a úzkostí každého občana.

Tentokráte poukážeme toliko k jednomu prameni, z něhožto vypřísti nákaza ve společnosti lidské taková, že zasobuje žaláře a trestnice v nevidaném množství. Jest to zanedbalost u vychování. Mnoho jest rodičův, kteřížto svým dítkám za příčinou živnosti své aneb z nedbalosti a z netečnosti náležitě vychování dáti nechťejí aneb nemohou. Z dítek takových odrůstají ničemoví a z těchto se stávají zloasnové.

Značně se změnilo poměry společenské. Co jindy nebylo slýcháno, jest za dnův našich na denním pořádku. Dítka před čtrnáctým rokem, tedy v takovém věku, kdy ještě právu a spravedlnosti takové, jako dospělí lidé nepropadají, dopouštějí se neslýchaných nepravostí jako tuláctví, krádeže i úkladného žhárství. Mladici tuto hrozí býti kvasem ještě větší zpousty a mistry budoucího pokolení připravujícího se pro žaláře a znepokojujícího klidné občany.

Tatáž láska vymýšlivá, kteréžto pro chorobce a mrzáky, pro slepce a hluchoněmé zařídila ústavy, povolala v život také: „Ochranovny pro zpuštělou mládež“ totiž pro chlapce, kteřížto následkem zanedbalého vychování se dostávají na zlou cestu a svým obcím, svým krajanům nebezpečnými býti hrozí. Jsou to mladí lháři, zloději a paliči, s nimižto si nikdo neví rady, ale kteřížto přicházejíce do ochranoven, znenáhla napravují se, svou náklonnost k nepravostem se sebe avlékají a schopnými se činí pro řádný život občanský.

A hle lidmilové pokusili se také v Brně o takový blabočianý ústav, jenž hned v zárodku, pokud je ještě kdy, předchází zlu a mladistvé zloasny společnosti lidské získati usiluje. Ústav tento nesoucí název: „Ochranovna pro mravně zanedbalou mládež,“ o němžto jsme před dvěma lety již také pojednali, potřebuje zvětšení, aby požadavkům celé Moravy a Slezka vyhověti mohl.

Ústav tento umístěný v černých polích u Brna a mající sloužiti celé Moravě a Slezku, zařídil sice odvětví či filiálku ve Splavči u Znojma na panství spanilomyslného a obětavého p. barona Vojtěcha Vidmanna, kterémužto účelu šlechtic tento jednu budovu propůjčil: avšak oba tyto ústavy přece nestačí ani z polovice, aby odolaly zmáhající zpouště v mládeži naší. Opětujeme, že jest zvěštění téhož ústavu každým dnem víc a více třeba.

Mor. Slezká ochranná vznikla docela bez veliké podpory vládní — z dobrovolných příspěvkův. Ústav tento jest utěšené ovoce na stromu samosprávy a vydává svědectví netoliko o lásce k bližnímu, nýbrž také o zdravé mysli a vypočítavosti jeho podporovatelův a dobrodincův, kteřížto z ochoty Mor. Slezkou Opatrovnu podporují, aby nebyli nuceni tolik přispívati na žaláře, na robotárnu a na trestnice. Jsou to z většního dílu šlechtici, kněžové a obecní zastupitelstva, kteřížto buďto jako údové řádní každoročně do pokladnice téhož ústavu svůj příspěvek vkládají, aneb buď v závětu, aneb příležitostně nějakým darem na Mor. sl. Ochrannou pamaťují. Z almužen těchto bylo možná ústav ze základův zbudovati, zaříditi a čtyřadvacet mír polností zakoupiti a jistinu pozůstávající ze 7000 zl. uspořiti a asi 25 chovancův vydržovati. Mimo to vydržuje kněz, vysokorodý hrabě Bedřich Taroukka ze svých duchodův pro mládež tuto zvláštního duchovního správce a jednota sv. Klementa vypsala sbírku na samostatnou kaplu cyrilomethodějskou u m. sl. ochr. Jistina na kaply tuto, kterážto se zvlášť vede a od direkti samostatně účtuje obnáší asi 1700 zl. r. č.

Takový jest hmotný stav ochr. a její působivost bude tím blaženější, čím více se rozšíří, čím více příznivcův ve vlastních našich nabude, a čím

více náš lid se přesvědčí, že jest lépe zlu předcházeti, na upravení mládeže spustlé z dobré vůle přispívati, nežli na nepolepšitelné odrostlé vězny a žaláříky nuceně k placení přitahovánu býti.

Nyní když se uskutečnilo přání národa a když se stala samospráva heslem také nové vlády, očekáváme od procitlých národovcův milých a od obecních zastupitelství a výborův, že se ochrannou naši usilovně ujmou, že ji skutkami prohlásí za svou a že příspěvkami hojnými učiní ji pomníkem samosprávy na Moravě.

Mor. Slezká ochranná vznikla první samosprávně na Moravě v době, když u nás ještě o samosprávě ani řeči ba ani tušení nebylo, ona v časech samosprávě nepříznivých obstála a protož jest záslužno, aby si z ní národ utvořil pomník samosprávy. V ústavu tomto zachovaná také na vzdor rozličným útokům a úkladům nestrannosti a vytrvalosti správcův rovnoprávnost vzorná i v době jazyku našemu nejnebezpečnější a protož také vyzýváme národ, aby Mor. Slezkou ochrannou učinil svou.

Doufáme, že v každé obci ve výboru se najde lidumil, jenž Mor. Slezkou Ochrannou k řeči přivede, že v každém okrese některý starosta ve schůzi s ostatními představenými k její důležitosti poukáže. A kdyby takovým způsobem z každé menší obce se nám dostala jen jedna zlatka a z větších obcí poměrně více, kdyby k tomu učitelové mezi žáky a vychovatelských ohledův zařídili sbírky a kdyby kdo může buďto jednou na vždy, aneb řádným splácením dvou zl. ročně jako skutečný úd ústavu našeho přispíval, dali bychom se v příštím roce do zvěšování Mor. Slez. ochrannou a zbudovali bychom zároveň u ústavu kaply, ježto se bez rozšíření jeho ovšem o sobě stavěti nemůže. Zdař Bůh.

Krétští¹⁾ a Jupiter.²⁾

(Allegorický obrázek nastíněný Janem Dostálem kaplanem Labsko-Tyneckým.)

Žehrali prý kdysi Kretští na Joviše, že je to od něho předce trochu nehezké, poněvadž se jim praničím ještě nedosloužil za jejich ošetřování, pili a starost, jakou oň měli, když v plenkách vždel. Slušnost, ano spravedlnost, prý toho žádá, by je, co své bývalé pěstouny před jinými národy vyznamenal, a jim některých, zvláště ch udělil výsad za prokázané služby a pohostinství, což prý mu snadno učiniti lze, an nyní tak velmocným pánem jest. Prosiliby ho tedy, kdyby jim tak něčeho popřal, co by se s jeho vznešeností, láskou a vděčností úplně srovnávalo.

Jupiter slyše stesky ty, vyslal Merkura³⁾ k nim, by jim po vůli učinil, doloživ, že pakli by první i druhá prosba dle jejich přání nevypadla, jim i třetí žádost splniti chce. —

Rozumí se samo sebou, že taková přízeň a ochota hromovládného Jupitera se Kretenským jak náleží líbila.

Ručé přednesli tedy prosbu první, kteráž zněla: „by obyvatelstvo Kretenské na věčné časy zproštěno bylo všech psot, prací a námáhání, by je žádná nemoc a churavost nesoužila, aniž jaký koliv jiný zármutek tížil, slovem, by vše-

ho tělesného i duševního zlého na vždy pozbaveni byli.“

„To nejde, braši,“ odpovídá Merkur, „vaše žádost jest příliš přehnaná.“ „Což nevíte, že se takovou výhodou toliko nebesa honositi mohou; a vy jste předce jen až do savad — pouzi pozemčané?“

„Co takoví máte alespoň věděti, že to na světě jinak nechodí, než že se vždy radost se žalostí, štěstí s neštěstím střídati musí, má-li se člověk dokonalým a tak oné věčné výsady — hodným státi. — Jak pravím, prosbu tuto nelze mi vám splniti — podejte druhou.“

Poněkud zaražení jsouce, jali se jaksi ostýchavě prositi dále: „by jim tedy alespoň dovoleno bylo, své trampoty a všeliká jiná utrpení vzájemně si vyměňiti.“

„Dobrá,“ vece Merkur, „to by se dalo již spíše provésti. — Svolují tedy v žádost vaši a nařizují, byste se po třech dnech opět na tomto místě sešli. — Každý z vás sebere své obtíže v slušný vak a dostaví se sem. — Osm dní trvati bude výměna, při nížto sám dohlížeti budu. — Tuším, že s tím souhlasíte?“

„Ano, ano, bravo, výborně, jak náleží dobře,“ hučelo to jako silný víchř v hustém boru ze všech stran. — Po chvíli se shromáždění rozešlo a jedenkaždý, přijda domu, jal se všelikou svizel, bidu a nouzi ze všech všudy koutů vymetati a v řádný svazovati uzet. Třetího dne byli vesměs na vykázaném stanovišti, kde se i Merkur objevil. Na dané znamení počalo se s výměnou.

Vidouce chudí, že i boháčů přicházejí, by své psoty za jiné nesitelnější odbyli a vyměnili, spěchali úprkem k těmto, kojice se nadějí, že se jim tenkráté žádoucí podaří lov, a slunko blaha, dostatku a bez-

1) Kréta — úrodný ostrov na rozhraní středozezemního a segejského moře.

2) Jupiter — (Joviš, Perun) nejvyšší bůh u pohanských národů, vládce hromobiti a blesku. Byl syn Saturnův a země. Saturn (Uranus, Chronos, čas) prý všechny své sotva zrozené děti zpolykal. Pěkný to obraz času, jenž na pokyn Páně všemu dává vznik; vše ale též ruší. Gea (země) chtěc syna svého Jupitera při životě zachovati skryla ho před hltavostí otcovou na ostrově Krétě, péci oň obyvatelům světa. Odtud pochodí nároky těchto na vděčnost Jovišovu v bájce této činěné. —

3) Merkur byl poslem bohů, ochrancem kupců a — zlodějů.

starostné spokojenosti své zlaté paprsky na ně po celý život vrhati bude.

Než nahlednuvše do jejich zavazadel, spatřili tam k svému nemalému údivení mnohého krvoláčného upíra, jenž na vyzáblé spokojenosti boháčově tvrdošijně ssál a tukem jeho štěstí a poklidu se krmil. Shledali tam n. p. omrzlost, dlouhou chvilu, prostopášnost, karban, obzerství, zhýřilost, oplzlost, vilnost, strach a bázeň, žárlivost, úpadek jmění, licoměrnost, klam a podvod, zrádu a t. d.

Snadno se domyslíme, že nad tím zklamání ubožáci jaksi povážlivě hlavou vrtili; neboť o podobných nestvůrách se jim ani ve snu nezdálo. Uhodneme tedy, že nikomu z nich se nezachtělo, čistě toto nadělení na svá vložiti bedra; ale každý s dlouhým uháněl nosem, co mu jen nohy stačily. — Vida Merkur takovýto náramný, nenadálý chvat, samou radostí si ruce mnul, div mu prsty neulítaly, volaje při tom za utíkajícími: „bravo, hoši, máte na spěch, musí vám tu býti šlakovitě horko, že tak ujíždíte, jako by vám hlavu zapálil. Dobře ještě, že máte každý hodný ranec, jinak bychom se již neviděli. Jisto jest, že jste se patričně s Filipem poradili, a ten vás poučil, že podobná, prožluklá veteš, jaká v panských pytlích vězí, vším právem zaslouží, by ji — ďásí sprali! Výborně, jen si pospěšte, preji vám ze srdce šťastnou cestu a — notný liják, byste drobet schládlí!“

Sotva to Merkur vyřknul, počalo hned jako z konve líti tak výdatně, že ubozí chuderové volky nevolky kroků svých zaraziti, a drabocenným, vzácným břemenem temeno svých hlav kryti museli, by na kaši nepromokli.

Nemilého zastaveníčka tohoto použili zatím boháči, by sladinké břímě chudých si jak patří prohlédli, a libě páchnoucího medu v chatrných, žebráckých uzlicích ukrytého

— okusili. Mnohý velmož i násili upotřebil, by svému otrhanému spolubratru jeho sladkosti a příjemnosti a hlavy sundati pomohl.

Než nastojte! Kolik bylo pánů, tolik bylo v okamžení — Lotových žen. Stal se tu každý nejinak, než jako by se byl náhle v solný obrátil sloup! Ptáš se, co je tak náramné poděsilo? — Holá, čistá žebrota chudých. Mimo to bylo též lze spatřiti v zavazadlech nuzáků těchto: stridmost, práci, skromnost, zapření sebe samého, hlad, který se stále na povrch dral, všelijaké ústrky a útržky, hrubé nakládání, úsměšky, utiskování, křiklavou sprostnost, hrubost a t. p. Což vše boháčům zase nikterak voněti nechtělo. Nechali tedy ubožáky státi a táhli po svých, vidouce, že se obapolně — zklamali!

Merkur, drže nad sebou široký deštník, měl toho konečně také již dosti; pokynul tedy — lijavec přestal — a v malém okamžení bylo tržiště, jak by je vymetl. Ani jediného človíčka tu nebylo, jenž by o jakési výměně jen slyšeti, nercili, by se do jaké pustiti chtěl; ale každý se svým nadělením zúplna spokojen jsa, kolečka k domovu obracel.

Stálo to Merkura velkého namahání, by je jen chvilenku ještě pohromadě udržel a s nimi se předce slušně rozloučil.

„Pánové,“ volal mentorským hlasem a silnými plícemi, „já řku, pánové, což pak jste se rozumem pomínuli, že tak ztřeštěně utkáte? — Sečkejte pak maličko; vždyť ještě ani hodina neuplynula, nercili plných 8 dní — a již jste jako posedlí, byste čím dříve, tím lépe pod svým se octnuli krovem? — Což nevidíte, bloudkové, že vám bláto samým chvatem až nad hlavu stříká? — Pozorují, že se vám žádnému do kyselého jablka kousnouti nechce! — Takou vystříbenou krásouchut, výborný ostrozrak a hluboký ostrovtip nelze mi jinak, než schva-

lovati; nezapomeňte však při tom, že vám ještě jen jediná prosba zbývá. — Nechci na vás kvapiti a přeji si, byste se též nepřeháhlili. — Práce kvapná není platná — staré přísloví. — Pročež dávám vám lbůtu celého týhodne, byste se jak patří uraditi a tak důležitou věc všestranně uvážiti a rozvážiti mohli. — Zatím mějte se dobře — na shledanou!“

Dokončiv připnul si stříbrné perutě na paty a vesloval k Olympu. Páni posluchači zase až na kůži promoklí a sklíčení jako oparené slípky plavali mlčky řidounkým blátem a kalužemi k domácímu krbu. — Po osmi dnech bylo na vykázaném, nám již známém a zatím dočista vyschlém stanovišti opět živo. Šumělo, hučelo, křičelo to, až uši zaléhaly. Jedni chtěli to; druzí ono, ba některou chvíli přišla hádka tak do živého, že se již zafatě pěstě zdvihaly, by avému návrhu patřičného dodaly důrazu a makavého vysvětlení.

Merkur se již hezkou dobu na tuto řavu a hádající se strakaninu díval, samolibě se usmívaje, aniž by si ho kdo samou horlivostí, hulákáním a rukama rozmtáním jen dost málo byl povšímnuł. — Posléze počalo předce toto divé, někdy až zbesile zůřící, živé moře poněkud se usazovati a tichnouti. Rázným podmanitelem jeho byl konečný na povrchu plynoucí výsledek povážehné porady, který as v ten stručný vypadl smysl: „by vezdejší strasti a trampoty — radosti a rozkoše Kretenských nikdy nepřevyšovaly; ale vždy v stejném se k sobě měly poměru.“ — „Buď si“ odvětil Merkur, „nejen tobo se vám hojnou měrou dostati má; ale mocný Jupiter vám z uznalosti a známé dobroty mnohem více naděliti chce. Jsem zplnomocněn, oznámiti vám, že ještě dvakráte tolik štěstí vám přidati se uvoluje, nežli vaše svizele obnáší.“

„Bych tomuto určitému rozkazu úplně dostál a patřičně vyhověl: třeba mi obého zvážiti. Budeli zlo

převyšovati blaho: tedy buďte prvníjšího uberu a druhého přidám, by se nadzminěný docílil poměr. Naopak ale, kdyby dobrého mělo býti více, nežli zlého: tož pak, jak se samo sebou rozumí, budu nucen, tohoto přidati a onoho umenšiti, bysme se s tím samým potkali výsledkem. — Toť, trvám, jest předce slušné a spravedlivé?!“

„Ano, ovšem, arci, tak jest!“ hučelo to opět zástupem — a hřimavé: „at žije Joviš, at žije Merkur! — sláva jim, na zdar!“ nechtělo ani konce vzíti.

S potutelným úsměvem na rtech nestačil se Merkur pomalounku ani shýbati, by všem všudy velebitelům svým slušnou vyseknul poklonu. Když hrdla náramným jásosem tímto konečně předce ochraptěla — a Merkur samým klaněním a otáčením se vyvalalé krůpěje potu, co bohatý hrách s rozjarené setřel tváře a poněkud si byl oddechnul, zpustil znova: „pánové, zrobíte si každý dva pytle. Do jednoho strčíte všechny výhody, a do druhého všechny možné nehody. — Po třech dnech se zde zase uhlídáme. — Děkuji vám jmenem Jovišovým za prokázanou nám poctu co nejsrdečněji a poroučíme se do vaší přízně, náklonnosti a osvědčené věrnosti. — Mějte se rádi!“

„Sláva, sláva!“ sípělo to „da capo“ celým sborem. —

V určený den, ani se ještě docela nerozbřesklo, nastal již náramný shon na veřejném tržišti. Ze všech stran hrnuly se sem davy lidu, jako včely do oulu. — Všude samý pytel a pytlíček — hluku až nazbyt a štilců důstatek. V prostředí náměstí stály veliké váhy, k nimžto oči všech toužebně se obracely. Policejní sluhové měli plné ruce práce, by jen poněkud jakýs takýs udrželi pořádek. — Hemžení a s tím lomozu přibývalo, až se celé ohromné prostranství naplnilo přichozími tak, že by byla ani malá, scvrklá švestka nepropadla. — Mer-

kur procházel se již na zvláštním, proň upraveném, vyvýšeném místě se založenýma rukama. Byatřemu zraku jeho neušla patrná jistota, že žádný nemá dvou sobě rovných zavazadel; ale každý ze se sem hrne s těžkým vakem na zádech, div pod tíhotou jeho neklesne; v ruce pak že drží malounký, neúhledný uzlík.

„Počkejte vy nespokojenci,“ myalel si Merkur, „já vám hned, a to řádně vytřu zrak, byste se pěkně domů dostali a — nezabloudivi.“

„Pánové“ zvolal na hlas „ticho, již jest na čase, bychom s prací počali. Mám za to, že jste již vši chni pohromadě?“

„Ano, tak jest, všichni — na jednoho!“

„Těší mne,“ dí Merkur, „dříve však, nežli se do díla pustíme, třeba mi kratičkou učiniti poznámku. — Jak vidím, máte všichni jeden větší, a druhý menší vak. — Právědčíte mi, že bych opravdu nesmyslně jednal, kdybych vaky vážil, aniž bych věděl, co vlastně v kterém věží. — Možná, že mnohý snad na tu, neb onu výhodu pozapoměl, ta musí též na váhu přijíti; pak mi nelze mnohé zlo, které si někdo na sebesvévolně uvalil, za takové bráti. — Kdo si na sebe dobrovolně upletl karabác, ať pak šlehy jeho cítí. — Mámli tedy jednati po právu a spravedlnosti, dlužno, bych každé zasloužené zlo předkem vymýšl a pak teprv vaky vážil.“

Prímý návrh tento byl všeobecně přijat, ač při tom leckterému předce jaksi volno nebylo, a strachy mu huší kůže mimoděk naskakovala.

„Tak počneme,“ pokynul Merkur a na stolec podle váhy se usadil.

První, jenž se k osudným dostavil váhám, byl Gorytonský král. Merkur rozvázav malý uzlík shledal, že tam není výhody, žádnému na světě nebýti poddanu a odpovědnou, jedině svému svědomí. Tu, jakož i výborné zdraví, nímžto král jen

jen hynul, Merkur do vaku vložil. Scházela tam také řádná, ochotná obsluha, jaké mocnár ten požíval; chybělo tam podrobné vypočítání všech možných radováněk, choutek a rozkoší jakými si dny života svého krátil a mnoho jiných prospěchů. Ty všechny Merkur sebrav do uzle zavázal a stranou postavil.

Na to rozevřev druhý vak utrpení, přesvědčil se na první pohled, že jsou tam mnohé věci, které tam nikterak nepatří. Na vrchu byla hned n. př. nespokojenost a nemotornou šikovností královských vojevůdčův, která panovníka již silu peněz a lidu stála.

„Dobrovolné zlo,“ rozkřikl se Merkur, „vol buďte lépe; a neb veliž vojsku sám osobně — od toho jsi!“ — a vyhodil je ven.

Na to objevila se nedůvěra v zemské výběrčí a správce důchoďů.

„Dobrovolné zlo,“ pravil Merkur krále již jaksi podivně od paty k hlavě měře. „Proč pak nepřiblížíš ke všemu sám a cizím rukoum svéřuješ, co vlastně tvou povinností jest?“ Nemáš, tuším, samou starostí o vyrazení ani kdy, podobných si všimati věci — není-li pravda?“ A domělou strast vyvrhnul.

Pod tou ležel strach, jak prý asi jednou lid o panování jeho souditi bude?

„Aby tě kat spral,“ osopil se již dopálený Merkur, „to má býti také nezaslouženým utrpením? — Jednej ty jen vždy rovně, právně a spravedlivě s lidem svým vůbec a s jednotlivcem zvlášť, pak uvidíš, jak o tobě jen všechno dobré a chvalitebné mluvíti — tě cítí a milovatí bude. — Ať se pak některý ničema osmělí, o tvou dobrou se otíratí pověst; poznáš, jak tě již za živa poctivá pěst a silná prsa dobrého lidu tvého hájiti dovedou, nepostačili slova. — Pryč s tím!“

Takým způsobem přebral Merkur celý vak a skutečně utrpení od domělého oddělí — vak zavázal a na váhu hodil. — Však nastojte!

Výhody byly o tři čtvrtiny těžší, než nehody.

„Co teď“, dí Merkur k blednoucímu králi, „rci, co bysi as tak za ten smělý podvod a chytrou zaslouhoval šalbu? — Každodenně notný výprask až do své smrti — neli? — Než pro tentokráte chci ještě s tebou milosrdně naložiti a dávám ti památku tvé opovážlivé smělosti jen — každodenní zimnici — na 2 roky.“

Zimnice počala na místě králem lomcovati tak, že ho služebnictvo na dosti bídný v rychlosti sehnaný povoz naložiti muselo, by ho nějak domů dopravit mohlo.

Přítomní králové vidouce, kterak Merkur jejich spolubratra řádně sebral, řečekali, až je onen zavolá a jim čehosi podobného naděli; ale hezky ztichounka s rancem i ranečkem z trhu se vytrousili.

Druhý, který po králi před přísneho a bezohledného předstou pil Merkura byl — šlechtic ze starobylé, vážené rodiny. Merkur ohledávaje jeho zavazadlo s výhodami pozoroval, že tam právě chybí toto skvělé a čestné postavení mezi ostatní šlechtou. Dále nedostával se tam znamenitý příjem z četných statků a dvorů plynoucí, který nádhře uvyklý zeman jen za velmi nepatrný udal. Zapoměl též radost nad zdárnými, matkou dobře vychovanými a zvedenými dětmi a m. j.

Mezi nehodami byly zase mnohé toliko domnělé a uměle strojené: n. p. stálý nepokoj, zdali mu manželka skutečně věrnou jest.

„Popadla tě žárlivost do klepet — co?“ odsekne Merkur. „Dobře na tě, kdybys miloval choť svou jenom tak, jako své hony, koně a psi miluješ: věděl bys, že tě opravdově ráda má. — Takové ženy nejsou ty, brachu, ani bodeni! — Ven a tím! — To není přece žádné nezavinilé; ale svévolné trápení, které jediné v tvé kotrbě straší, a o němž tvá věrná choť ani zdání nemá.“

2. Prohra znamenitě pře.

„To ti patří,“ vece Merkur, „proč litáš po světě a nedostavíš se k právu sám a v čas, bys nároky své slušně zastával? Jisto, že jsi svůj značný požadavek za pouhou považoval babku, staraje se oň tak pramálo. — Ven!“

3. Mrzutost, že ve hře skoro vždy prohraje.

„Hraj buďto lépe, a nebo — zanech hry docela! — Bez té obstojíš, aniž ti o život báti se třeba.“

4. Zášť a nenávisť, jaké od spolušlechticů zakoušeti musí.

„Nenadýmej a nevypínej se nad jiné“ dí Merkur, „a budeš mítí svatý pokoj! — Hodný si tě bude vážiti vida, že se zaň nestydíš, a zlý bude se tě báti — tak vždy dobře pojeděš.“

Prohlédnutý vak byl zvážen a — ejhle, neohnášel ani šestinou toho, co vážil druhý.

„Toť je roztomilé,“ zkríkl Merkur a oko jeho hněvem jen sršelo! „Věc začíná býti zajímavou — čím dále, tím lepší! — Vítli ty, p. Nespokojený ze Skuhrova, co? — By ti podruhé chuť zašla, se mnou si nedovolené prováděti šašky, a z posla samých Bohů opovážlivě si blázna dělati: dávám ti upřímnou žloutenici za příjemnou společnici na 6 let a na 3 roky svěřuji tvé tékavé nohy bedlivému ošetřování starostlivé pakostnici. — Toť je přece pro tebe dosti slušný dar — není li pravda? — Tak — poroučím se!“

Ubohý šlechtic však neměl ani kdy, by se taktéž slušně poděkoval. Okamžitě vypadal jako ten nejzralejší citron a nohy pocitily náhle takových krutých bolestí, jako by se z nenadání v španělských byly octnuly botách.

To pomohlo ostatním urozeným pánům na nohy, že se též chutě poroučeli, nemajíce ani za mák chuti, s takovýmito hezkými společnicemi v bližší vejíti známost.

Třetí žadatel byl — kupec. Merkur otevra menší vak, pobřesl v něm radosť, jakou měl obchodník z toho, že během 2 let své pěkné jmění ještě o celé dvě třetiny rozmnožil; dále potěšení, že se jeho dříve nepatrnému a neznámému jmenu dostalo nyní čestného přívěšku, a on se teď směle a hrdě před světem psáti směl: „svobodný pán z Bohatých“; nebylo tam ani za lot nádhery a pohodlí, jakým oplýval tak, že co do množství vyšňořeného služebnictva, skvostné úpravy svého krásného paláce, vybranosti a hojnosti svého pyšného a bujného stolu každému knížeti vyrovnati se mohl, ba tohoto snad daleko předčil a t. d. To vše vloživ Merkur v uzlík, zavázal.

Pak nastala prohlídka druhého vaku. Na vrchu bylo hned opovrhování, jakého od své paní, rozené to šlechtičny, stále zakoušeti musel.

„Svévolná nespokojenost“ zvolal Merkur, „proč pak jsi ji sobě bral a nevyhledal si jiné, sobě rovné manželky? — Ta by jistě proti tobě ničeho neměla, ba byla by nyní tomu opravdu povděčna, že se za tebe dostala, poněvadž se ti jak náleží dobře vede. — Mohli jste býti oba šťastni a spokojeni. Tak ale strílel jsi výš, než ti puška nesla, a protos chybil uvázav si hodného mrzouta na hrdlo? — Patří ti to!“ Domluviv vyhodil zmíněnou svízel ven.

Po té následovala hned zhýřilost synova, která již otce mnoho zármutku, slzí a peněz stála.

„Sukovitý to klacek tebou samým na vlastní záda uchystaný. — Dobře na tě! — Proč pak jsi sám syna lépe nevychoval, jej se neujal, když jsi viděl, že matka k ničemu není, a že jí fintění, jezdění a cizých prahů vytloukání milejším jest dítěte? — Měl jsi jen samé knihy, účty a vážky na očích a nechal jsi proto malého nezbedu dělati, co se mu jen zdálo; nezakřikl jsi ho, ani nenapomenul, ani netrestal?“

„A když jsi toho sám nečinil, nebo snad, o cemž ale velice pochybuji, činiti nebyl s to, proč pak jsi ho nesvěřil jiným, lepším rukoum, nežli byly matčiny a tvé? — Nestojí to mnoho, postarati se také drobet o nerozumné dítě, zvláště, když ono jest krev z krve a kost z kosti tvé. To ti mělo spíše na srdci ležeti, nežli tvůj tučně naditý měšec! Teď z toho máš! — Za trest okoušej stále jen trpkého ovoce své vlastní nedbalosti, jaké na nezdrárném strůmku tvého zkaženého synáčka výborně se daří. — Pryč s tím! doložil Merkur, mrštiv tímto neřádem tak nehorázně o zem, až okolostojící leknutím ustupovali.

Pak sáhnul opět do vaku, a vytáhnul závišť a nenávišť kupce ze strany šlechty.

„Neplet se všetečně mezi ně,“ poučoval ho Merkur, „a bude jedyný rázem po závistí i nenávisti! Šeď ty jen pěkně za svým kupeckým stolkem a hleď si svého! — Až tě vysocí páni budou potřebovati však oni tě sami najdou a před tebou se hezky z níзка skláněti budou. — Pak jsi ty pánem a oni tvými nejponiženějšími služebníky — a máš vybráno! Pryč s tou veteší!“

Po tom přišlo stáří na řád.

„Hoho!“ zvolá Merkur. „Vždyť jsi chlapíku čilý jako rys, a pevný jako mladý doubec; — divno, že jsi se již samým zdravím nerozstona! — Snad nechceš býti ještě tisíce let živ, a nebo dokonce státi se nesmrtelným? — Holenku, to jsi se šlakovitě přepočel,“ — a šup s tím do prvního uzlu. Pak se vážilo; než vážek byl ku podivu veliký. Neobnášel nic více a nic méně, než — osmkrátě tolik, co měly tíže všechny nehody dohromady! —

Nad takovouto křiklavou ne stejností a patrným nesouměrem, sprásknul Merkur ruce — vyskočil, jak by ho byl pružinou vymrštil — kopl do váhy, až se na kusy roz-

lítla, a pohlédna škarově na trnouch
shromáždění vyrazil ze sebe:

„Nevděčný, ošemetný lide! —
Potratil jsi již všechnu vážnost a úctu
k dobrotivým bohům svým? — Zhas-
lo snad již světlo rozumu tvého, stal
jsi se pojednou slepým, jak pozemní
krt, že nevidíš těch četných darů
Božích, které v tak hojně míře do-
brota nebes na cestu ti aype, až
přes ně klopytáš? — Zkamenělo,
stvrdo srdce tvé samou neuznalostí
jako kus žulové skály, že žádný
pramen vroucích diků z něho se
již neprýští? — Zčernala snad mysl
tvá, jak čirá noc, že nezaslouženou
štědrosť Bohů svých tak drze zne-
uznáváš, urážíš, směle nohama šla-
peš, a svá opovážlivá ústa k reptání,
rouhání a hrubým urážkám samého
božství bez strachu a bázně otví-
rati se osměluješ? — Nesvědomitě,
ničemné plemě! — Měl bych sto
chuti, ztrestati vás tak, že by vám
upomínka na tuto chvíli do smrti
z paměti nevyšla; ztrestal bych vás
jen spravedlivě, jak toho jen vaše
nenapravitelná zkaženost všim prá-
vem zaslouží! — —“

„Než přišel jsem co vyslanec
lašakavého Boha, nechci tedy užiti
bezohledné spravedlnosti, proto však
s prázdnou vás předce nepropustím,
by vám podrudle zehráni začlo a
vynášim tímto ortel nad vaší úrodnou
zemí: po dvě leta panovati bude ne-
úroda, a vyjímaje opravdové chudé,
o něžto se zvláště postarám, bude
po ten čas zasedati hlad za vašim
stolem, a na konec druhého roku
ohlásí se u vás neuprositelný mor,
který mnohého sklátí, jako hbitý
žnec zralý klas!“

„Tobě ale,“ obrátil se od ztrnu-
lého lidu k zkamenělému kupci,
„Tobě se právě teď veliký koráb s
bohatým nákladem domů plynoucí
— potápí v prohlubeň mořskou, a
nezdárný synek tvůj nyní — schrom-
nul, by čistě kousky své děle pro-
váděti nemohl; ale co mrzák utr-
pením svým tebe soužil a manželku
tvou co ohyzdná příšera děsil, dokud

vám pokynutí k vystoupení z to-
hoto světa nedám!“ — Domluvil a
— zmizel. —

Netřeba doličovatí, jaký ohro-
mující dojem příšlý soud Merkura
na přítomné nespokojence měl. Vy-
děšení stáli tu hodnou chvíli jako
přimrazení, takřka ani nedýchajíce.
Tesklivá bázeň vykukovala z kaž-
dého tabu na smrt ubledlých obli-
čejů, až se posléze strach, co divý
bés o jejich rozprášení postaral.
Spěchalili sem chvatem, uháněli od-
tud úprkem, jen že ne s onou žá-
doucí touhou a blahou nadějí jako
z rána; ale s velkým nářkem a
usedavým bédováním! — Od té
doby neopovážil se žádný jen hles-
nouti proti Jovišovi; ale každý trnul
v očekávání budoucích, ne právě
utěšených věcí: neúrody, hladu a
moru. —

Spravedlivý trest Kretenských
měl by častěji postihnouti nás; neboť
báje tato vztahuje se vlastně na —
naši nehodnost a neznalost, 3. hlavní
chyby nám vytýkajíc:

1. naši pýchu a nadutost. Jak
často zapomináme, že jsme lidé,
starostem a souzení podrobení, že
jame na světě, v údolí to práce a
pláče a bolesti ne na vždy, ale jen
na krátko; že jsme ohavní hříšníci,
zavinili dlužníci spravedlnosti bož-
ské.

Co jest život náš? „Křupěj
rosy před svítáním,“ (kn. moud. 11,
23) kteráž mizí jak mile slunko
vzejde; „pavučina,“ (Job 8, 14) již
snadno protrhnouti, zničití lze.

„Přestřížen jest, jako — „nit“
od tkadlce, život můj: když ještě
počínal jsem býti“ (Isai 38, 12.) A
„první blas vypustil jsem plakaje.“
„V plénkách vychován jsem, a s
velikými starostmi.“ (Moud. 7, 3, 4.)
„Poněvadž spravedlivý sotva spasen
bude, bezbožný a hříšník kde se
octne?“ (I Pet. 4, 18.)

Pročez raději „s trpělivostí měj-
me podíl v utrpeních Kristových,
bysme při zjevení slávy jeho rado-
vali se s plesáním.“ (I. Pet. 4, 13.)

2. naši nespravedlnost k bližnímu. Nám se neustále zdá, že jenom my nejvíce snášíme, jiní lidé že se mnohem lépe mají; nemyslíme však na to, že právě mnohému se hůře vede nás. Hleďme raději na svá utrpení pozapomenouti a jiným v křížích nadlehčovati! —

„Přede vším pak společnou mezi sebou lásku ustavičnou mějte“ (1. Pet. 4, 8.) „Nad to pak nade všechno mějte lásku, kteráž jest svazek dokonalosti“. (Kološ. 3, 4.) Neboť „kdo by měl statek, a viděl by bratra svého, an trpí nouzi, a zavřel by vnitřnosti své před ním: kterak láska Boží zůstává v něm?“ (I. Jan 3, 17.)

3. náš hrubý nevděk, nimžto láskyplného Boha a Pána svého lehkovážně urážíme. Náš zvolající jazyk mluví jen stále o zlých časech, o bídě a nouzi, o nesnesitelných pohromách; a ani slůvkem se nezmíní o tolikých dobrodiních, nimžto štědrá ruka Páně nás zasypává. My jen zvěstujeme první;

zmenšujeme a zneuznáváme tyto. — Jak hřísné, rouhavé to počínání! —

Opravdu zasluhujeme, by nás Bůh stále trestal, poněvadž ho stále urážeti nepřestáváme!

Kéž bychom byli pamětliví kráse napomenutí sv. Pavla (Filip. 4, 6): „s díky činěním známý budete žádosti vaše Bohu.“ — „Ze všeho díky číňte; neboť toť jest vůle Boží v Kristu Ježíši o všech vás.“ (1. Theosal. 5, 18.)

Neboť jedině On jest „pevný hrad, ku kterému spějeme: jistý přístav, kde si oddychnouti můžeme; lůžko, na němž bychom si odpočali; hůl, o kterou bychom se bezpečně opírali; silný jilm kolem něhož se život náš, co slabý břečtan, vine. — Proto, Pane můj chci Tě vši vroucí láskou objímatí an tak dobrý jsi, a já bídník bez Tebe ani na okamžení obstáti nemohu! — Ty s první a posledním cílem mým, dojdulí toho: pak jsem blažen!“ (Alvarez de Paz. I. 3. contempl pars 3.)

O knihovnách obecných.

Čtení cesta k umění. Přisíl. české.

Jaký prospěch ze čtení dobrých kněh vyplývá, netřeba doličovati tomu, kdo na vlastní pouze zkušenosti nepřestává pováží, které poklady v oněch schránkách ukládány bývají.

Co jednotlivci, co rodové, co národy, co člověčenstvo a nejosvěcenější synové jeho cítili, co mysli, co mluvili, co konali vznešeného, slavného, velebného, kdožby hluboko nezatoužil zvědět? kdo zvěděl se nekochal? kdo kochaje se povzbuzen nebyl na dráze světla k svému a svých bratří blahobytu i duševnímu i hmotnému přispívati? A pročez výtečnější mužové, kteří dle povolání svého jiným ukazovati měli, kudy duchu kráčetí sluší, vždy

mezi nejpřednější snahy působení svého zřizování *společných* knihoven pokládali, jakož i Franklin, nejslavnější syn vlasti své americké, po celý čas života svého k těmto závodům velikou péčí míval. — Ale proč zabíhati přes moře, když ve vlastech našich příkladů hojnost! Ve stkvělém popředí stojí vysoká císařská vláda, jež při všech ústavech učebních i učených knihovny zakládá a rozmnožovati káže, ano z veliké části na jejich vydržování a zvelebování ze státních pokladnic i pravidelné podpory poskytuje. Neboť škola žákovi dává základ, knihovna má k dovršování stavby pomáhati; škola hlavní rysy kreslí, knihovna má plný obraz vyvesti;

škola rozsévá, knihovna zavlažuje a k zralosti potřebného slunce popřívá. Láskou ku sbírkám kněh proslul taktéž ne jeden z nej přednějších rodů šlechtických českých a moravských i učeností a věhlasem rovnou měrou proslavených. A nejzasloužilejších klášterův našich opatové jako v Rajhradě, na Strahově a druhdy na Velehradě a t. d. veliký náklad na řádné knihovny upravení vždy vodívali a vedou. Za takovými příklady kráčí tóż soukromíci, buď nějaký ústav způsobu podobného zřizující, buď své rodině dobra vyhledávající.

Nebojím se námítky, žeby čtení kněh a spisů vůbec toliko učeným a školám příslušelo, ano za našich dnů každý naopak tvrdí. Obchodník nám poví, jak znamenitých vědomostí přírodnických, zeměpisných, právnických, obchodnických vůbec požaduje se nyní na stavu jeho. A nesahá-li známost tvá výše, než že v mlýně kola bývají, aneb že truhláři hoblíku, zámečnickovi pilníku třeba: nezjedná si tě nižádný z průmyslníků a řemeslníků těchto za správce neb tovaryše závodu svého; a rolník zlé proroctví zvěstuje hospodářství svému, nedychtí-li více zvědět, než že na lukách tráva, na rolich obilí roste. — Slyšíme často stížnost, že u nás věsljaké živnosti, jmenovitě řemesla k zřejmému úpadku se kloní, a průpověď „řemeslo zlaté dno“ čím dále tím více pravdy pozbývá. Bylo by od místa, o tomto předmětu šíře zde mluvit, i podotkneme pouze, co k účelu našemu přilhodno se nám vidí. Kdo své dilo jen proto za důkladné má, že i praděd jeho mistrovské paměti tak zhotovoval, ten ovšem nevěda bloudí. Aj, mistr praděd tvůj přemýšlel, vědomosti jiných mistrů a lidí zkušených k zvelebení a zdokonalení průmyslu svého dychtivě užívaje ku předu chvátal: jdi, a čin též. Od té doby mnoho nového a dobrého vymyšleno: poznej to! A proto již i rolnické i řemeslnické, průmyslové, obchod-

nické školy nižší a vyšší se zakládají, i ačkoliv všem potřebám posud nevyhovují, přece pro svou užitečnost zasloužené obliby docházejí. Jestli že ale školy, které ku zvelebení živnosti přihlížejí za blahodárné uznáváme — a kdož by jinak soudil? — a je-li pravda, co jsme svrchu podotkli o poměru knihoven ku školám, kdož by si pak nepřál sám pro sebe míti hojnou zásobu kněh, z nichž by vědomosti k povolání svému žádané doplňovati, o nových nálezech a zkušenostech v pravý čas známosti nabývati, a vůbec každý ruch osvícenosti ducha lidského, pokud jeho stavu se týče, na zřeteli míti mohl? A chválíme-li čtení kněh živnostníkům z řečených škol vyšším, což máme dokonce říci k oněm, kteří tyto ústavy minuvše do života vstoupili a vstupují? Jim zajisté knihovna i školu nahraditi má.

S náhledem naším souhlasí čelnější průmyslníci nejen naši ale všech národův. Zajdeme do příbytků jejich, nikde nepohřešíme kněh neb spisů do oboru jejich zaměstnání hledících. Ptejme se jich i povědí nám, že z pramene od nás chváleného netoliko poučení berou, alebrž i mnohdy podnětu nabývají k novým myšlenkám na zvelebení nejeďné stránky průmyslu svého. Abychom zřetelněji mluvili a jak i menším řemeslům a rolnictví čtení prospívá ukázali, uvedeme tuto aspoň dva příklady z nejposlednějších dnů našich všem nám v dobré jsoucích paměti. Jeden list schvaloval a vysvětloval záložné kassy, druhý obecné spořitelny; i jsou k jich pobízení na mnohých místech zřizeny k nemalému prospěchu účastníků jejich. Jiný zase vyložil o zcelování pozemků a vsude, kde podle toho návrhu učinili, jsou z tohoto poučení vděčni.

I není zajisté pochybnosti, že každý živnostník pro zdokonalen a postupování závodu svého ku čtení bedlivý zřetel obracetí má. Když ale, buď obchodník, buď průmyslník,

buď rolník, buď dělník kteréhokoliv způsobu práci svého povolání vykonal a na ten čas po svém zdokonalení řečenou měrou se postaral: tu bývá puzen, aby ze svého osamocení vyvázl, a čeho duši a mysl jeho ku povněsení a k vyjasnění třeba, vyhledával. Jsa u svém povolání jak možná důkladný cítí a uznává každý, že mimo to i vlastní prospěch i důstojnost jeho co člena pospolitého života požaduje, aby hned hlubší, hned aspoň povrchní nějakou známost si získal o působení jiných zaměstnání a vzájemném jich mezi sebou spojení. Jsout zajiště způsoby konání lidských tak mezi sebou propleteny, že nelze porušiti článku jednoho, aby více méně změny nějaké nevzal článek druhý, třetí i poslední. Nikdo nás tuším nebude viniti z přemrštěnosti, když na ztvrzení svého náhledu aspoň jeden příklad uvádějíc díme, že rolnictví s řemesly i průmyslem vůbec a s přírodními vědami hned úzce hned aspoň pozdálčí ruku si podávají. Rolník, kovář, hutník, strojař, lučebník, hvězdář, přírodopýtec a jiní zdaž jsou od sebe tak příliš a nerozlučně vzdáleni, aby jeden druhému věčně cizím býti mohl? Kterak n. př. vymyslíme nejprihodnější k orbě náčíní spíše, než když i strojnictví, pokud jedno s druhým se týká, rozumíme? A tím způsobem dnes strojař podá rolníkovi nástroj jemu prospěšný, a zejtra rolník nástroj zdokonalený strojaři za vděk ukazuje. Dnes poví zase rolník strojaři, co mu v hospodářství vadí, zejtra strojař rolníkovi nabízí prostředek na překonání překážek. Když ruka ruku meje, obě čisté bývají. A tím způsobem děje se všem odvětvím lidského zaměstnání. Jaký však jest nám prostředek, chtějícím takových dosíci výsledkův? Nejprvé ovšem oustní smlouvení se; ale jaká to obmezenost? Nelze ti mluvit ku všem, z nichžto jeden by měl šťastnou myšlenku k prospěchu tvému. Čas i prostor i

neznámost osob kladou meze. Ale pouta všechna padají s nohou tvých — *knihovnamí*. V nich k tobě dnes promluví neznámý tobě třebaš Američan dávaje odpověď k otázce, kterou mu ještě nenarozrozenému kdy si položil nebožtík praděd tvůj!

Avšak — vyšedše z oboru povolání svého na pole sousedův svých opět jsme bezděky nazpět zaběhli. Byla to věc přirozená, pravda-li jest, co jsme o vzájemnosti všeho anažení lidského podotkli. Vydíme opět! pravili jsme, že všickni zájmové tito tvoří jako síť rozmanitě spletenou. Obrátíme-li pak veškeru pozornost svou k určitému cíli, jako se děje za práce povolání našeho, nemůže jinak býti, než že každou postranní činnost myslí své na ten čas udušujeme. Ale poněvadž obor náš není naprosto osamotnělý, pročť stává se přirozeně, že čím výše sil svých napínáme, tím častěji na myšlenky též z oborů cizích přicházíme, majíce však na pilno k příležitější době je odkládáme. Obzvláště děje se tak s pomněním na věci, ku kterým jsme z mládí, neb i později jakýmkoliv způsobem láskou přilnuli. A když jsme denní dílo své vykonali, mizí tlak pozornosti naší, a oblíbené myšlenky hájí své právo. S nimi pak se kocháme, *zábavu*, po práci odpočinuti žádajíc. Rozumí se ovšem, že zábava tato může i poučná býti, tou měrou, jak jsme již vyložili. Hlavně ale bývá též pro vyjasnění myslí, a jest potřebná, aby člověk neupadl v trudnou zádumčivost. Bývá způsobu rozličného, ten v zahradačství, onen ve včelářství, jiný ve hvězdářství a jiný jinde ji nalézá. Také se stává, že nabaživ se, jak díme, někdo některého předmětu po jiném s touž dychtivostí sahá, s kterou k předešlému z počátku přilnul. Duševná příčina úkazu tohoto jest táž. Buď si ale zábava druhu kteréhokoliv, je-li ušlechtilá, nalezá obyčejně k ukojení touhy své po dokonalosti opět výdatný prostředek

— v knihovnách. Zahradník, včelař, hodinář ze zábavy atd. čítají spisy, aby dovršili rozkoš svou.

Ze zábavy prosté přicházíme však tuto na předměty k našemu účelu mnohem *důležitější*. Plyne z téhož pramene. Nižádný člověk není pouhým živnostníkem, pouhým rolníkem, pouhým řemeslníkem atd.; stero poměrů rozličných vyskytuje se v životě jeho, a každý hlásí se o pečlivé pěstování mocí neodolatelnou. Jsi oudem státu, poznávej ho a své k němu povinnosti jakož i jeho tobě poskytovaná dobrodíní; jsi členem obce, starej se o to, abys poznal práva i povinnosti její, a pečuj o její dobro; jsi synem slavného národu, poznej praotce své, abys ve vážnosti měl dědictví a následoval ctnosti jejich, a abys jemu sloužiti mohl co člen výboru kontribučen-ského aneb v okresním zástupitelstvu; jsi obyvatel světa, všiměj si národů cizích, abys důstojen byl tohoto poměru; jsi učiněn pánem přírody, nezůstaň ti tajemným rouchem zahalen obličej její; láska ti do otcovského náruči vložila dítky, hled se poučiti, jak je nejlépe máš vychovati; vnitřní hlas ti praví, a učitelkyně tvá, náboženství vykládá, kterak smýšleti a jak ctnost vyhledávati máš: smýšlej, vyhledávej; veškeren svět ti hlásá o bytosti, která vše co na nebi a co na zemi vidíš způsobila: aj, ty bys váhal poznávati divotvornou bytnost tuto?

Není tuším nutno, obširně dokládati, jak užitečná, ano již nevyhnutelně potřebná jest knihovna,

chceme-li zadost činiti tak hojnému požadování. Jest ale tak mocné, a navržený prostředek tak přirozený, že od starodávna oboje v národě našem se dost zhusta vyskytovalo a vyskytuje. Čtení v bibli, v knihách jak modlitebných tak jiných obsahu nábožného, zpívání z kancionálů bývalo vždy oblíbeno po všech i po slovanských městech. Nermalou též měrou bavily kroniky zvláště české pozornost dychtivých sousedů. Kničky obsahu zábavného, mravné a vychovatelské povídky chodily z ruky do ruky. A jako za našeho dětinství, tak jeví se mnohonásobně nyní chvalitebný směr tento ovšem jak sluší již na jiné a jiné strany rozvětvený. A jestliže, jakož si nesmíme tajiti, ještě sem tam leccos schází, doufejme, že v krátkce se snažně doplňovati bude.

Zásobovati se takovým množstvím kněh a spisů, jakého toliké poměry vymáhají, jest jednotlivkovi pro veliký náklad peněžité těžko, ano z většího dílu nemožno. Když ale síla k síle se pojí, pak se dílo podaří. Spojenými silami! A pročež zakládejte, a založené pěstujte *knihovny obecné*, jako k nemalému potěšení našemu činí se v mnohých obcích. Jakých pravidel při tom šetřiti třeba, a jaké knihy do knihoven obecných přijímati sluší, o tom bohda budoucně promluveno bude. Zatím uvažujme o předmětu tomto, a hledmež knihovny tyto zachovati čisté, bez směru protináboženského, jenž se v novější době bohužel v překladech ze spisův německých nalézá.

O lidnatosti v Evropě a původech jejich.

Evropa drží mezi pevninami prostranné zeměkoule naší co do rozlohy povrchnosti své místo předposlední. Přijme-li se totiž za suchozemskou hranici Evropy vedle

dávného, avšak nedosti důvodného náhledu*) předěl (meze, hranice)

*) Přirozené hranice Evropy běží totiž po předělu uralské, odtud pak po kraji Oběšího Syrtu až k Volze, kterouž pře-

řiční na horách Urálských, dolní
 ouvodí řeku Uralu a severozápadní
 břeh chvalinského moře až k ústí
 Tereka a na západě řeka Kuban, vej-
 de se na rozlohu Evropy 182.512.²⁰
 □ m.; což za jednotu vzato, vydá
 následující poměr Evropy k ostat-
 ním dílům světa i k suché povrch-
 nosti veškeré zeměkoule:

Asie obnáší 793964 □ mil, a
 proto se má dle rozlohy Evropa k
 Asii jako $1 : 4.35 = 1 : 4\frac{1}{3}$;

Afrika obnáší 543570 □ mil,
 a proto se má dle rozlohy Evropa
 k Africe jako $1 : 2.98 = 1 : 3$;

Amerika veškerá i s výspami
 při severní točně a s Zelenou zemí
 drží 750055 □ mil, a proto se má
 dle rozlohy Evropa k Americe jako
 $1 : 3.6 = 1 : 3\frac{1}{6}$;

Australie drží 138523 a Poly-
 nesie 22429, dohromady tedy 160952
 □ mile, tak že se má dle rozlohy
 Evropa k Australii jako

$$1 : 0.88 = 1 : \frac{8}{9}.$$

Veškerá souš (suchá země)
 zeměkoule i s kontinentem na jižní
 polokouli, který se na 2288 □ mil
 páčí, drží podle toho 2,436188 □
 mil, a proto staví se k ní Evropa
 poměrem $1 : 13.35 = 1 : 13\frac{1}{3}$.

Zcela jinak staví se ale Evropa
 k ostatním dílům světa, hledíme-li
 k číslu obyvatel vůbec a lidnatosti
 její zvláště, kteráž se dobývá poč-
 tem duší na 1 □ m. bydlících. Podle
 nejnovějšího bezpečného počítání
 má totiž:

Evropa 272,000,000	obyvatel na 1 □ m.	1490 duší;
Asie 755,000,000	" "	951 "
Afrika 200,000,000	" "	368 "
Amerika v celé rozloze		
59,000,000 obyv., t. 1 □ m.		79 "
Australie a Polynésie		
2,000,000	" "	12 "

Zeměkoule tedy 1288
 millionů a na 1 □ m. 529 duší.

stoupující u Kamysína po pravém břehu
 jejím až k Sareptě se berou, odtud pak
 vždy zase kráje jihoruských stepních plání
 se přidružující až k hrdlům Donským dosa-

Evropa jest tedy nejlidnatější
 díl světa, po Asii zároveň nejobý-
 vanější, a obyvatelstvo Evropy, 13.
 toliko díl suchozemského povrchu
 v sobě zdržující, tvoří předce bez
 mála pátý díl veškerého člověčenstva.

Nevyrovnaná lidnatost tato*),
 kteráž napořád ještě rychle se zvý-
 šuje a při osvicenosti a schopnosti
 národů evropských ke skutečné
 dávno již osvědčené převaze nad
 ostatními díly světa přímo vede,
 objevuje se co tisíciletý výsledek
 zvláště šťastných poměrův fysikál-
 ních a historických, v nichžto se
 Evropa od pravěku nalezá, a jichžto
 nejmocnější jsou: příhodné složení,
 ouměrné vypnutí a článkovité roz-
 ložení půdy, široká i schůzná s ostat-
 ním suchozemským tělesem souvis-
 lost a bezpříkladná pomořská pří-
 stupnost**), k tomu konečně mírné,
 jen na východě v extremech (v od-
 porech) se pohybující podnebí. V
 takových okolnostech i lidský tvor
 nejlépe prospívá a valně se roz-
 množuje, brzo i snadno zvyká stá-
 lým příbytkům***), této nevyhnu-
 telné podmínce orby, řemesel, věd
 a umění, spořádaného života stát-
 ního odtud i veškerá pestrého roz-
 voje sil duševných a tělesných.
 Osvěta pak i blahé následky její

hují. Všecko ostatní na jih jest již nízká
 a solnatá půda stepní chvalinského moře.

*) Ještě zřejměji mluví lidnatost počítaná
 podle čísla duší na 1 □ m. plodné půdy
 usazených, jejížto ustanovení však ve všech
 větších státech zvláštním těžkostem podléhá.

**) Do Evropy vniká totiž ze tří stran
 atlantský a severní ocean, tvoře 3 velká
 vnitřní moře (bílé, baltické čili gdanské a
 nejdokonalejší střední), kteráž opět do ne-
 sčíslných chobotův, bok a přístavův se roz-
 členují, tak že Evropa odtud nabývá po-
 březní délky 4300 (s ostrovy 58'0), odkudž
 na 1 míli běhu vypadne 31 □ m. země.

Všecky ostatní díly světa i Amerika zůstá-
 vají v tom ohledu daleko za Evropou.

***) V celé Evropě jest nejvyšší na 800.000
 vlastních kočovníkův v nejněvnějších kon-
 činách ruské a skandinávské říše a v ste-
 pích chvalinských a příkavkazských, kdež
 sama příroda lid k tomu neodbytně přinu-
 cuje; všecko ostatní obyvatelstvo její jest
 od pravěkův usazené.

drží a rozmnožují lidnatost státův a krajův i olidňují cizí ještě výživné končiny přebýtkem svým bez vlastní ujmy, nýbrž spíše k rozhojnění vlastního blahobytu. Takt i v Evropě, kteréž Amerika i Austrálie dvě třetiny obyvatelstva během 3. věkův děkují, a kteréžto vzdor 25letým záhubným válkám francouzským a jednostranným, a při všech vnitřních brannou mocí položených nepokojích a vedlé hustého stěhování, předce od r. 1787 plných 130 milionův lidí přibýlo i každoročně nejméně o 1% přibývá.

Ze ostatně lidnatost Evropy vedlé obecných faktorův (činitelův — příčin) svých, pokud tyto buď se hromadí, buď tenčí a ztrácejí — v osobitných státech evropských i rozličné stupně vykazuje — samo sebou se rozumí. — Na prvním místě stojí malá sice, ale od sporádané a volné ústavy státní, starověkého průmyslu i samočinného obchodu, od zachovalé statečnosti (flamských) obyvatelův svých květoucí a co stát ve všech téměř ohledech příkladná

Belgie (536³⁴ □ m. a 4,607⁰⁶⁶ obyvatelů r. 1857). Přednosti tyto zároveň původem jsou veliké ustavičné lidnatosti její, kteráž r. 1857 na 8582 duši se počítala. Primořské ale a průmyslné i ourodné — východní a vnitřní kraje její vykazují mnohem hustší ještě lidnatost, jako: kraj Antofský 8417 d. (hl. m. Antorf 96500 d.), Západní Flandry (hl. m. Bryg 51000) 10814 d., východní (h. m. Gent 130000 d.) 14482 d., Henegau 11150 d., Brabant 12781 (tu sídelní m. Brusel 247000 d.) a hornaté, k franc. hranicím přiléhající kraje, jako Namur a Lucenburk, jichžto lesnatá a skalnatá půda větší lidnatosti na odpor se stává, mají vždy ještě 4300 a 2500 duší na 1 □ míli; močálovitě a stepní Limbursko, hlavně chová nim dobytka se živící, vztý ještě vykazuje 4400 d.

Na druhé místo staví se v řadě evrop. státův „Sjednocené království Velké Británie a Irsko“ (5749·94 □ m. a 27,488·853 d.) ne sice v celosti své (neboť co celek drží toliko 4781 d. na 1 □ m.), nýbrž hlavně s odnešením na čelní svou částku t. j. na království *anglické*, kteráž při 2395·15 □ milich rozlohy 5600 duši na 1 □ m. zdržuje, zajisté veliké to číslo, kteréž se rovněž jako při Belgii vykazuje živou i úsilnou produkcí jak v hospodářství, tak v průmyslu a obchodě, jenž na statisíce lidí od jinud přivabuje a poutá, jakož i sporádaností politickou velmožného státu toho, kteráž jest výsledek (resultát) více než 600letých důsledných a opatrných snah statečného (energického) národu anglického, jehožto tisk jest nejvolnější v celé Evropě, jehožto vědomost a hrdost národní, odhodlaná občanská mysl (solidárnost) ve všech věcech, skutečného prospěchu národního se týkajících stala se příslovím, naplňujíc úctou jak zříšného Švýcara, tak bystrého i chytrého Italiána, kteříž od bohatého měšce počestných baronův a boháčův anglických velikou část své letní výživy berou*). — Za to pak sousední *Škotsko* v severní hornaté části své, odkudž schudlé obyvatelstvo za lepší výživou do jižních průmyslných krajův (tu i 15000 d. na 1 □ m.) se táhne, na větším díle lidopusté jest (300 d. na 1 □ m.) a malebné krajiny jeho poskytují v nynějších dobách početné od angl. zemanův chované zvěři poho-

*) Lidnatost městská v Anglicku (Londýn 2½ mil. obyv. Manchester a Liverpool přes 200.000, 10 měst přes 100.000, a 57 m. přes 20000 dnší) nemá sobě rovné na celém světě, výjmcou jediný, zá-tupy lidu na ulicích, silnicích a vodách jen se hemžící Kytaj, kterýž má 4 města s počtem více než 1 mil. obyv. * nezáslušný počet hrazených měst s více než 100.000 d., — pak vnitřní Hindostan (jmenovitě tak zvané severozápadní provincie, které i 8900 d. na 1 □ m. živi), konečně džapanický ostrov Nifon (10000 d. na 1 □ m.)

dlné akryše a rejdiska. — Také Irsko, zelené, utěšené Irsko, tato sýpka, stáj a žpižirna lidnatého Anglicka*) chudne i tenčí se naporád v původním keltickém a katolickém obyvatelstvě svém, jež nátisky vrchností anglických, církevní nesnášlivost a politické i národní záště od r. 1845 v překvapujících bouřích do Austrálie a svobodné severní Ameriky honí,**) tak že z veliké lidnatosti své r. 1841 (8,175.000 duší) r. 1852 až na 6,616.000 (4230 na 1□ m.) pokleslo. — Teprv od r. 1852 jeví se opět stále přibývání obyvatelstva, jehožto zřídle řady anglickým lidem, politicky nejvíce oprávněným se vyplňují, jenž v nedlouhém čase z utlačovaného keltického Erina učiní zemi anglickou na ujmu domácího a původního obyvatelstva, jemužto slavný Olonell k samostatnosti a samozprávě pomahal upřímně; avšak, se osvození nešťastně této zemi nedožal. (Viz Moravan na r. 1863—1864.

Za to mají ostatní zámořské državy Velké Británie v Evropě, jako *Helgoland*, *Normanské ostrovy* (blíž břehův bretonského púlostrova ve Francii), *Gibraltar* i skupina ostrovů *Maltezkých* znamenitou lidnatost, kteréž na posledních i 12000 d. dosahuje.

Cisárství francouzské počítá bez Alžírsko, (kteréž má 4600□ m. a 2,561.000 smíšeného obyvatelstva) 9619·8□ m. a 36,039.364 duší (r. 1856); což vydá na 1□ míli 3746 d. zajisté nevysoké to číslo (jenom o 400 d. více než v Rakousku), kteréž s našimi ponětími

*) Irsko, kromě měst hlavně hospodářstvím se živící, vyváží přes Dublin a Kork ohromné množství dobytka hovězího, vepřového, loje, slaniny, uzenin, obilí i plátna do Anglicka k potřebě městských a fabričních krajin Anglických, hlavně na Liverpool.

**) Každoročně posud se stěhuje přes 200.000 lidí, tak že v 8 letech (od r. 1845—1852) dohromady 2.500.000 lidí ubylo, kteříž přes 50 mil. zlatých s sebou odvezli. Následkem toho spustlo v 10 letech (1841—1851) přibytkův 267.500!

o moci a slávě Francouzské dosti málo se srovnává. I jiná čísla, poměry lidnatosti vyličující, jako čísla rozličných přírostkův (přistěhování, porodův i prostého přibytku obyvatelstva atd.) poměr ženského pohlaví k mužskému, číslo sňatkův a j. v. nízkosti svou překvapují. — Především jestit ve Francii (podle úředních výkazův a popisů z r. 1851) poměr pohlaví ženského k mužskému téměř vyrovnaný*) (t. j. 49·73 procent veškerého obyvatelstva jsou mužští a 50·27 procent ženské, jako v Rakousku), čímž se již i možnost poměrně menšího počtu sňatkův, odtud i méně porodův a menší přibytěk lidnatosti přirozeným věci pořádkem podmiňuje. K tomu přistupuje i v pravdě skrovný počet skutečných sňatkův, neboť mezi r. 1846—50 připadá jeden sňatek na 128·20 obyv. (v Rakousku ještě 1 na 119·5) a číslo to naporád řídně (r. 1836—40 ještě 1 sňatek na 124, r. 1840—45 na 123 atd.) i neďá se tento státní moci nemálo škodný výjev jinak vysvětliti, než lehkovážností mravův při obojím pohlaví a přibývajici odtud nechuti sňatků se strany mužských, s čímž se i vysoké číslo plodův nemanželských (7½% veškerých porodův, v Rak. posud jen 2%, ačkoli jest v přibývání) úplně snáší**). — Číslo úmrtí přirozeného není sice vysoké a průměrný věk (naděje na trvání

*) V Paříži však a ve všech hlavnějších městech francouzských, obzvláště v průmyslných a obchodních jest převaha ženského pohlaví nad mužským podle obecného věci pořádku znamenitá, což má i všude jinde z podobných příčin místo (i v Praze a v Brně.)

**) Nemanželské plody jsou státu vůbec na škodu; neboť nejen že dítky nemanželské s většího dílu ženského pohlaví jsou, a dříve vymírají, nýbrž nedostatečné vychování jich způsobuje zhusta tělesnou (mrzáctví) i mravnou zkázu dorostlých a zvyšuje tedy číslo umrtí a smutnější ještě počet přečinův a zločinův se škodou obyvatelst. a. Kromě toho jest počet mrtvých plodů při nemanželských dítkách větší než při manželských.

života) při výborném zřízení ústavů obecných lékařův, při hojném počtu nemocnic a jiných zdravotných prostředkův dokonce na 35·7 rokův vystupuje (v Rakousku pouze 27·74 roků a sice 29·13 při pohlaví ženském a 26·41 při pohlaví mužském!!); za to ale vystěhováním dobrovolným i násilným (hlavně v následcích častých převratův politických) do Alžerie, Guyany a sev. Ameriky a j. výročně přes 50000 lidí se ztrácí, kteréž číslem nestálých nebo počestných jinostrancův (nehoť počet skutečných přistěhovalcův jest velmi nepatrný) nikterak nemůže se nahraditi. — Povážíme-li konečně ještě ztrátu lidí, kromobyčejným způsobem v posledních nepokojích a válkách (Francouzové slynou od starodávna nejen co nejbystřejší a nejodhodlanější politikové, nýbrž i co nejohrobnější vojáci) buď ze země, buď z života vykročivších, nepodíváme se vice skrovnému prostému přírostku lidnatosti francouzské, kterýž toliko 0·58 na sto lidí obnáší, kdežto v Rakousku plných 0·9%, v Rusích 0·7, v Prusích 1·56, v Anglicku 1·65 obsahuje, v spolku severoamerickém ale od ustavičného stěhování*) až na 36% vystupuje, ano v jednotlivých státech spolkových ještě větší výše dosahuje, (tak v Jově, kdež nejvíce našincův, i 34·5%, ve Wisconsinu do konce 88·6%!!) Odtud může Francouzsko teprv přirozenou cestou v 171 letech zdvojnásobení svého obyvatelstva očekávat; čehož Anglicko (bez Irska) již v 60³/₄ letech (Rakousko v 116 l., Rusko v 101 l.) dosíci může — a čehož severoamerický spolek v 25 letech (některé státy i v jednom roce) dosahují. A předce nyní Francouzsko obratnou politikou svého mocnáře, a hotovostí válečnou (brzo

se bude i číslem loďstva Anglicku rovnati) veškeru Evropu v síti své politiky drží a vleče, mezinárodní ano i soukromé záležitosti evropstátův na svých politických kongresích rozhodujíc — a uznává-li rozsáhlou vlivu politického hlavním faktorem a znakem velemocného postavení býti (jakož jeho vlastní pramenové v hořatosti a pestrotě sil hmotných a duševných, tedy na výtěžnosti půdy, na osvícenosti, statečnosti a poplatnosti obyvatelstva a j. v. se zakládají), tuť bez odporu přírkeň v politice a válce převažnému Francouzsku při všech ztenčujících okolnostech přední místo ve stkvělém sboru evropských velemocí!

Království španělské, kteréž za dob květu římského v těchto stranách panství (v 8. a 9. století po Kr.) přes 40 mil. zámožných obyvatelů vykazovalo a v polovici 16. věku při hojném tehdáž již do novotné Ameriky stěhování vždy ještě přes 30 milion, obyvatelů mělo, sešlo v následcích nezřízeného stěhování do střední a jižní Ameriky (kteréž 2 třetiny nynějšího obyvatelstva odalo), vypuzením bez mála 3 mil. pilných a průmyslných, ale muhamedánských Arabův i Moriskův a více než 800.000 židův, ohzvláště pak i nesnášlivostí stran a nedbalostí despotické vlády (k němuž se i často dlouhé války s Francií a s odbojnými dolními zeměmi přidružily) průchodem 16. a 17. věku tak hluboce, že se r. 1688 toliko 8, rok 1715 (po 15leté válce nápadní, kteráž konečně předce franc. Bourbony na trůně upevnila) dokonce jen 6 mil. lidí v této přírodním bohatstvím rozhlášené 9064·57□ m. držící zemi napočítalo, kdežto jich i 80 m. dobře můž užitivi.

Horzný tento stav, jemuž jak v podobě, tak příčinách jen v ubohé vlasti české r. 1660 až na 700.000 lidí ze 4 téměř milionů!! seslé, shledáme rovného, převážného zjevu, — od těch časů sice se polepsil (r.

*) Pro náš lid v Uhřích a Vojvodině i Slavonsku místa dosti a kdo chceš, nalezněš v Srbsku, Polsku a Rusích lepšího a bližšího bydla i jistější a snáze zbohatneš! Nejprve však zkoušej starého přísloví: „Zůstaň doma i živ se poctivě a — rozumně!“

1778 počítalo již Španělsko 10¹/₂ mil. duší), ale nové války francouz. (od r. 1806 a 1809 až do r. 1814), kteréž s náramnou rozhorleností a dobrovolným účastenstvím celého národa se vedly, vnitřní krvavé ne pokoje, kteréž od r. 1832 Španělskem s malými přetržkami lomcovaly a posud ještě k plnému ulčení nedospěly, vedle toho i jisté nenapravitelné vady a vředy společenských poměrův v národě samém (jako přílišná brdost národní při nedostatku upřímné snažlivosti, a přirozená v horkých krajích pohodlnost veškerých tříd, zvláště pak dobrodružná tékavost a bezmezný přepych přečetné, ještě roku 1856 na 600,000 mužských hlav (!) počítané s veliké části schudlé šlechty, nedopustily pozeňnané zemi této se rozmáhati, tak že Španělsko r. 1856 teprv 15,518,516 obyvatel počítalo, což vydá skrovnou lidnatost toliko 1712 duší na 1 □ m. A při tom všem jest půda španělská s velké části výborná, kteráž sice v některých částech země (obzvláště v staré a nové Kastilii a Estremaduře) od nedbalosti obyvatel a zavedeného tu arabským zvykem ovčarství nyní stepní povahy nabyla, jinde zase umělého zvlazování potřebuje (což opět jen hlavně od prostopásného pustošení lesův pochází), za to ale práce svých vzdělavatelův nejpestřejšími plodinami v bohatých žněch štědře se odměňuje. Na štěstí veliké schudlého státu tohoto (jehožto vláda od pradávna nebyla příkladná a vždy při vši bohatosti příjmův a finančními nesnázemi se potýkala) — panují v obyvatelstvu jeho nejen veliké rozdíly nýbrž i překvapné protivy*),

kterýchž třistaletá centralisací nestála vyhladiti, a kteréž schudlost a netečnost jedné provincie statečností, průmyslností neb plodností druhé nahražují, neomylné zárodky vyššího blahobytu této krásné, ale nešťastné země v lůně svém schovávají.

Podobné příčiny, obzvláště pak od konce válek francouzských k veliké škodě národní zůstávající monopol anglického obchodu zavinili také slabost a malomocnost sousedního, druhdy (v 15. a 16. st.) tak statečného a proslaveného

Portugalska,

jehožto odvážné floty, loďstva v oněch časech hemžily se po všech zemských mořech a v jehožto rozptýlených, přebohatých a postranných osadách (ve východní Indii a Maloasii, v Africe i Americe) rovněž jako v říši španělské Karla V. a nástupcův jeho habsburských nikdy slunce nezacházelo.

Portugalsko při 1881.89 milích evropské rozlohy počítalo r. 1850 toliko 3,417.199 duší, tak že na 1 □ m. ovšem s nemalé části neplodné skalnaté neboli stepné půdy (obzvláště v jižních a severních končinách) 1816 duší stále přebyvalo, kterýžto stav nemnoho se podnes zlepšil, trvalé nápravy ale obzvláště při nevyhaslé dosud statečnosti národu a dobré spořádanosti financí, jakož i poctivé snažnosti vlády zajisté neujde.

*) Jaký to na příklad rozdíl mezi průměrným a důvtipným Katalonem (Katalonie jest také nejlidnatější provincie, majíc i 5000 d. na 1 □ m.) a líným, odměřeným a hrdým Kastiliánem a jaká protiva — skrbný, klidný, snažný a služebný Galician a ohnivý, zpěvný i marnivý Andalušan!

Drobnůstky.

V nejstarším pražském chrámu Páně sv. Jiří na hradě své hroby mají: 1) sv. Ludmila; 2) vojvoda Vratislav I.; 3) vojvoda Boleslav II.;

4) Těž (dle udání Balbínova) vojvoda Bořivoj, (z Tetina sem přeřešen); 5) Blah. Mlúda, první abatyše toho kláštera.

Slepá Roza.

Dle flámského Henrika Consciensia.

Za krásného letního dne roku 1845 rachotil rychlík po kamenité cestě z Bohuslavic do Dobromyslic. Koně hopkovali, kola řinčela, vůz vrzal, vozka mlaskal jazykem, aby koně většímu běhu popohnal, . . . v dáli štěkali psi, ptáci poletovali z luhů do výše . . . stín běžel podle rychlíku a poskakoval v divném skoku mezi stromy a křovinami.

Najednou nedaleko osamělého hostince vozka zastavil.

Skočiv s kozlíku, otevřel mlčky dvířka vozu, srazil železné stupadlo a podal ruku cestujícímu, jenž, pod pažím maje koženou mošnici, seskočil na kamenitou cestu.

Opět tak zticha stupadlo pozdvihnuv, zavřel vozka dvířka a vystoupiv zase na kozlík, dal jemným mlasknutím znamení k další jízdě. Koně se rozběhli — a nemotorný vůz hrčel dál v tiché, jednotvárné jízdě. Mezi tím byl již cestující vkročil do hostince, a dav si podati sklenici piva, za stolem se posadil. Byl to muž veliké postavy a zdál se býti as padesátníkem. Snadno bychom jej mohli míti za šedesátníka, kdyby mužné jeho chování, živý pohled, mladistvý úsměv jeho rtů, nebyly svědčily, že srdce i duch jsou mnohem mladšími, nežli tvář. V skutku, vlasy byly šedivé, čelo i lice vráskovité a celý obličej jevil onu ocháblost, jakou práce i ztráta co znaky brzkého stáří obličejí vtiskují. Předce však prsa jeho mohutně se dmula, hlava seděla hrdě na štíji a v očích jiskřila se mužnost a síla.

Šaty jeho prozrazovaly bohatého měšťana a nebylyby snad ani pozornost na sebe obracely, kdyby kabát nebyl býval zapnutý až po krk, zvláštnost to, která ve spojení s velkou pěnoučkou, poukazovala na

nějakého vojína. Domáci, obsluživše hosta, dali se, neberouce naň žádného již ohledu, do své obvyklé práce.

Cestující spatřil dvě dcery, jež přicházely a opět odcházely, spatřil hospodského, příkládajícího na oheň dříví i kamenné uhli, matku, naplňující hrnce vařivem; nikdo však nepromluvil s ním ani slova, ač oči jeho každého s přívětivou touhou sledovaly a usmívajíce se, jemně tázati se zdály: „Ach! což mne již neznáte?“

Najednou dotknulo se bití hodin uší jeho. Jakoby zvuk tento trapně naň účinkoval, přeletěl výraz smutného podivení přes jeho tvář a zaplašil úsměv na rtech rozhostěný. Povstav, zděšeně pozíral na hodiny, až devět ran, jedna po druhé, po světnici bylo doznělo.

Hospodská pozorovavši nepochopitelné pohnutí cizince, při kročila s podivem k němu, též na hodiny hledíc, jakoby tam cosi zvláštního se nacházelo.

„Pravda-li, pane, zní pěkně ten zvonek?“ pravila, „Již po 20 let hodiny tak jdou, aniž by byly kdy zpravovány.“

„Již 20 let!“ vzdychnul cizinec, „a kdež jsou hodiny, jež dříve zde visívaly? kde jest pěkný obraz rodičky Boží, jenž druhdy visel nad kamny?“

„Pryč, zničen, zapomenut, je-li pravda?“

Zena s podivením hledíc na cizince, odvětila: „S obrázkem hrála ci naše Anička co dítě, a rozlámala jej. Byl špatný, tak že nám pan farář povídal, abychom si koupili nový. Tamto visí nový. Není-li mnohem krásnější?“

Cestující vrtěl, odpíraje tomu, hlavu.

„A hodiny hned uslyšíte“, pokračovala žena, „jest to staré haraburdí, které vždy jde pozdě. Visí již předlouhý čas v naší komoře. Slyšte, teď právě bijí“. — Z druhé jizby vnikal podivný zvuk do světnice hostinské. Byl to hlas ptačí pokřikující: kuku! kuku! devětkrát po sobě.

Tu ozářil veselý úsměv tvář cizincovu, který, doprovázen hospodskou, do komůrky pospíchal, kdež s radosti nevýslovnou hleděl na hodiny, na nichž zezulka svou piseň právě končila.

Mezitím obě dcery, plny zvědavosti k cizinci přistoupivše, spovívením naň pozíraly, velké, modré oči své tázavě na něho i na matku upírajíce. Pohledy dívek přivedly poněkud cizince k vědomí stavu jeho a spokojen obrátil se opět do vedlejší jizby, kam jej jeho tři společnice s podivením následovaly.

Zajisté pocit blaha srdce jeho naplňoval, tvář jeho zářila nejsladším výrazem svěžesti a lásky; oko jeho, vlhké pohnutím, takou radostí svítilo, že obě dívky s patrným zalíbením k němu se blížily.

Uchopiv obou za ruce, pravil:

„Co činím, jest Vám snad podivno, milé dívky? Nemůžete snad pochopiti, proč mne hlas staré zezulky tak mocně dojíhá? Ach! byl jsem těž dítětem — a otec můj přicházel v neděli po kostele sem, aby svou pintu piva vypil. Býval-li jsem hodným, směl jsem s ním. A tu jsem stával po celé chvíle před hodinami, čekaje, až rozmilá zezulice svá dvířka otevře; tančil a skákal jsem při jejím zpěvu a v dětinné své myslí obdivoval jsem ubohé ptáče co pravzor umění. . . A obraz rodičky Boží, který jedna z Vás rozlámala, jsem miloval, protože míval krásný modrý plášť na sobě, a protože útlé Jezulátko po mne ručičky své rozpínalo a na mne se usmívalo; — to dítě jest nyní skoro šedesátileté, vlasy jeho jsou šedivé

a obličej vráskovitý. Čtyřatřicet let prožil jsem v pustinách ruských a přece si zpomínáme na obrázek Bohorodičky a na kukačku, jakoby jen jediný den byl uplynul od té chvíle, když mne otec můj naposledy sem byl přivedl.

„Pocházíte z naší vesnice?“ tázala se Anička.

„Ach ano!“ odpověděl cestující s radostným překvapením, — avšak dojem slov jeho nebyl takový, jak jej byl očekával: úsměv toliko oživil tahy dívčiny a to bylo již vše, nezdály se ani překvapeny ani rozveseleny jeho zprávou.

„Kdepak jest starý hospodský Zabranský?“ otázal se konečně cizinec.

„Míníte Jana?“ odvětila hospodská, „ten již před pětadvaceti lety na věčnost se odebral.“

„A manželka jeho, dobrá tlustá Petruša?“

„Těž mrtva!“ zněla odpověď.

„Mrtva, mrtva!“ — vzdychal cizinec — „a mladý ovčák Ondřej, co uměl tak pěkné košíky plést?“

„Také mrtev!“ pravila hospodská.

Cizinec sklonil hlavu na prsa a oddal se těžkomyslnému rozjímání.

Zatím matka odešla do stodoly a pověděla muži, co se jí s neznámým přihodilo.

Hospodský přicházející lenivým krokem do světnice, vytrhl klepáním svým dřevěnků cizince z trapného jeho dumání.

Tento povstav, blížil se v otevřenou náručí k hospodskému, jenž ale chladně ruky jeho se dotknul a skoro lhostejně naň poblížel.

„I Vy, Petře Zabranský, neznáte mne více?“ zvolal truchlivě cizinec.

„Neznám; nevím, viděl-li jsem Vás kdy, pane!“ odvětil hospodský.

„Nevíte tedy, kdo s vlastním nebezpečnostvím života v bařině pod led se potopil, aby Vás vysvobodil od jisté smrti?“

Hospodský krčil rameny. Bo-

leatně dojat, vzdychal cestující hlasem skoro prosebným:

„Což jste zapomněl na mladíka, jenž Vás vždy před druhý Vašimi ochraňoval a tolikero vajíček ptáčích přinášel, jimiž jste si zdobil věnce svoje? Na něho, jenž Vás učil dělati trubky a píšťalky z kůry vrbové? Jenž Vás s sebou brával, jedá na trh s pěkným trakatem cihláře Pavla?“

„Je tomu sice tak“, odvětil hospodský, „i nebožtík otec vyprávěl mi v skutku, že prý bych byl, jsa 6 roku stár, ve hluboké bačině zahynul. Dlouhý však Honzík mne prý odtud vytáhl — a ten za času válek francouzských pod Napoleonem odešel. Kdo ví, kde v nezasvěcené zemi mrtvola jeho odpočívá! Bůh budiž milostiv ubohé duši jeho!“

„Ach!“ zvolal cizinec plesaje, „a teď mne konečně poznáváte! Já jsem dlouhý Honzík, čili Jan z Dlouhé Stráně.“

A nedostav žádný na to odpovědi, pokračoval s podivem:

„Nepamatujete se již na ostrostelece, jehož měli na dvě míle v okolí za nejlepšího myslivce, jenž neměl sobě rovného v střílení, jemuž všichni záviděli, protože děvčata jej tak ráda vidala? Ten jsem já, Jan Boreš z Dlouhé Stráně.“

„Možná dosti,“ opáčil hospodský nedůvěřivě, „neznám Vás ale přece, pane milý, aniž mi to budete mítí za zlé. Jest tomu již hodně dávno, a kde se jindy obyčejně střílívalo, stojí teď zámek, v němž ale od lonska nikdo nebydlí.“

Zarmoucen chladností hospodského, nenamáhal se cestující více, aby jej poznali.

„Ve vesnici bydlí mnoho mých přátel, kteří zajisté posud na mne nezapomněli,“ řekl pokojně, vstáváje a k odchodu se máje; „Vy Petře, byl jste ještě příliš mlád když se to vše stalo. Pavel cihlářův, jak mne uhlídá, zajisté mi padne okolo krku. Bydlí posud v „bahništi?“

„Cibelná již dávno shořela,

jány hlinné jsou zasypány. Tam se teď daří nejlepší seno celé obce. Jestitto pastviště bohatého Svatoše.“

„A kde jest Pavel?“

„Celá rodina po onom ohni otdud se vzdálila, nevíme kam, — bezpochyby vymřela. Mluvte, pane o pradávnych časech a tu nedostanete žádné odpovědi na své otázky, nepůjdete-li k našemu hrobaři. Ten ví na vlas vše, co od sta let již zde se bylo přihodilo!“

„To věřím; vždyť musí být Klokota už asi 90 let stár!“

„Klokota? Tak se náš hrobař nejmenuje. Matěj Srb jest jméno jeho!“

Radostný úsměv přeletěl tvář cizincovu.

„Budiž Bohu chvála!“ zvolal, „že aspoň jednoho soudruha mi zachoval!“

„Byl Srb Vaším přítelem pane?“

„Přítelem,“ odvětil cizinec hlavou kroutě, „to právě nechci říci, protože jsme se pořád spolu hašteřili a hnevali: bylot to v záležitostech lásky. Vím ještě, jak jsem jej jednou v hádce s mostu u Koleděje do potoka shodil, tak že by se bezmála byl utopil. Jest tomu ale již více než třicet roků a Srb se bude radovat, až mne uhlídá. Podejte mi ruku budoucně častěji sklenici piva zde vypiju.“

Zaplativ, vzal svoji mošnici a odešel. Za hospodou dal se jedlovým mlázím k Dobromyalicim.

Jakkoli nehrubě potěšitelné byly výroky hospodského, přec vlyly útěchu a radost v srdci cestujícího. Sladký dech dob dřívějších ovíval jej a pode proudem upominek, při každém kroku v duši jeho vyvstávajících, cítil se jako znovu zrozená. Jedlové mlázi, všude jej obkličující, přicházelo mu cizím, zde stával ondy mohutný les jedlový, jehož stromy přechovávaly množství ptáčích hnízd; na jehož pokraji jahody tak krásně zrály! Stalo se však s lesem, jako s obyvatelstvem vesnice. Staré stromy pohynuly, nebo byly

vysekány, a synové jejich zaujali místo toto, aby novou životní dráhou se dali. Byli cestujícím cizí a proto též zcela lhostejní. Avšak ptactva zpěv, ze všad z listí zaznívajících, byl posud tentýž; i kvilící hukot větru, jehličím stromů pohybující, i cvrkot koníček, i vzduch luhů se svým libým zápachem: — věci sice byly proměněny, věčné však účinky přírody zůstaly v celku beze změny. Takovéto asi myšlenky rodily se duchu cestovatele a ač vesel a spokojen, kráčel přece v před, nepozdvihna hledu svého vzhůru, až lesk měl za sebou.

Zde rozkládala se před ním řada polí i pastvin, mezi nimiž potůček v příjemných záhybech se vlnul; asi čtvrt hodiny dále vyukovala špičatá věž kostelní s pozlaceným kohoutem, lesknoucím se ve slunci co hvězda; zdáli zaznívalo sem klapání mlýna. Jakoby byl pohnut nepochopitelným dojmem, najednou se cestující zastavil. Oči jeho zalily se slzami a nechaje mošnici na zem padnouti, rozepjal náruč svou, an výraz lásky a nejuprávnější radosti tvář jeho ozařoval.

V tom okamžiku zaznělo slavně: „Anděl Páně!“ Cestující poklekna sklonil hlavu svou hluboce k prsoum a zůstal chvíli nepohnut, chvěje se jen v dojmu tomto. Modlitba proudila mu srdcem i rtoma, když oko své, plné vroucného vděku, k nebesům povznesl a ruce sepjaté k Bohu pozdvihl. Pak vezma opět mošnici svou pod paži, kráčel netrpělivě dále, stále upíraje oči na věž.

„Ty aspoň,“ mluvil k sobě, nejsi změněn, skrovný, nízký kostelíku; kde jsem byl křtěn, kde vše se radovalo při mém prvním sv. přijímání, kde bylo vše tak podivu hodné, krásné a svaté . . .

Ach! spatřím opět obraz panny Marie, se zlatým rouchem a stříbrnou korunou, sv. Antonína s hezkým prasátkem a černého čerta s červeným jazykem, o kterém se mi již tak často zdálo. — A varhany,

na kterých uměl náš kantor tak mile hráti, když jsme my hlasitě zpívali:

„Zdravas Panno Maria,
matko milostivá!“ —

Tato slova zazpíval cizinec hlasitě; upamatování to však ho hluboce dojalo, neb z očí jeho se vyřinuly lesknoucí se slzy. Mlčky kráčel dále, až došel k můstku, jenž přes potok vedl na bahnitý palouk. Čarovný úsměv vzáříl obličej jeho, jakoby celá duše ve tváři se zrcadlila.

„Zde tiskl jsem ponejprv ruku Rozinu,“ pravil dojat „Zde učinily oči naše ponejprve ono vyznání, jež srdcem otrásá a mládeži nebe otvírá. Tehdy leskl se červený zlatohlav v záři sluneční, žáby krůkaly, plny život jako dnes a skřivan prozpěvoval si nad hlavami našimi.“

Překročiv můstek, dostal se na palouk:

„Ach,“ pravil sám k sobě, „žáby, které viděly naši lásku, pomfely, skřiváci pomřeli. Dítky jejich vítají teď kmeta, navracujícího se co strašidlo z dřívějších dob. A Roza, drahá moje Roza! Žije-li posud? Snad. Vdána tuším, bude již, dítka bude mít. — Ti, ježto zůstavíme, vždy zapominají na bratra nebohého, bloudícího daleko od otčiny své . . .

Jakési veselé usmání pohrávalo mu kolem rtů.

„Poutníček ubohý!“ povzdychl „cit žárlivosti v nádrech tvých se probouzí, jakoby srdce tvé posud se těšilo jarem. Doba lásky pro tebe již dávno pominula . . . O neškodí to: jen když mě pozná a na naši ohnivou náklonnost se upamatuje, pak ó Bože, nebude mi líto cesty 150 mílové a potěšen do hrobu se položím mezi zemřelé své rodiče a přátele.“

Nedaleko vesnice vstoupil do hospody „u pluhu“ a dal si podati sklenici piva.

U kamen seděl muž velmi starý, nepohnutě jak socha do plamene hledě.

Nežli ještě hospodská ze sklepa se vrátila, poznal cestující onoho starce. Rychle stolicí svou k jeho postaviv, uchopil se jeho ruky.

„Budíž Bohu chvála, že Vás nechal tak dlouho na živě, strýče Nováku! Vy pocházíte ještě z těch starých dobrých časů! Což mne už neznáte? — Neznáte dobrého jinocha, jenž Vám lézal přes plot a sjídal jablka ještě třeba nezralá?“

„Šest a devadesát let,“ mumlal stařec z místa se nehýbaje.

„Je tomu tak,“ povzdychl cestující, „Rekněte mi ale, strýče, jest Roza kolářova posud na živě?“

„Šest a devadesát let!“ bručel stařec dutým hlasem.

Hospodská donesla pivo.

„Jest slepý a hluchý, milý pane,“ pověděla cestujícímu, „nemluvyte naň, onť Vám nerozumí!“

„Slepý a hluchý!“ šeptal cizinec zoufale; „Jakou to pomstu přináší čas neuprosný ve třiceti letech! Nebesa! Kráčím zde mezi troskami celého pokolení lidského.“

„Ptáte se po Kolářově Roze,“ uchopila se opět slova hospodská. „Náš kolář má sice opět dcer, žádná však z nich nejmenuje se tak; nejstarší, Bětka, provdala se za listonoše, druhá, Lidka, obírá se šitím, třetí nazývá se Bára a nejmladší Kačenka jest trochu blbá.“

„O těch lidech já ani nemluvim!“ zvolal cestující netrpělivě, „myslím rodinu Bozvodovu.“

„Ta dávno již vymřela!“ odvětila žena.

Hlaboce pohnut, zaplatil cestující a opustil se zimničnou rychlostí hospodu. Předce dveřmi udeřil se rukou do čela a zvolal pln zoufalosti:

„Ach Bože! ona též? Moje ubohá Roza mrtva! Pořád, pořád jen to slovo neuprosné: mrtv, mrtva! Žádný na zemi mne tedy již nezná!“

Ani jediný člověk nemá tedy přátelský na mne hleděti.“

„Klopytaje jako omámený, obrátil se ku křovině jedlové a podepřev hlavu o stromek, zůstal státi žalem a smutkem přemožen. Pak vešel zdlouhavým krokem do vesnice. Cesta vedla jej právě osamělým hřbitovem; u paty kříže zastavil se a sejmuv klobouk, šepotal:

„Zde, před obrazem Ukřižovaného, ujistila mne Roza že mi zůstane věrna, a že bude čekati, až se navrátím. Hynuli jsme bolestí; na stolicí tuto padaly slzy naše a přemožena žalem, přijala zlatý křížek drazé vykoupěny základ lásky mé. Ubohá přítelkyně! Snad právě teď stojím na hrobě Tvém!“

Při smutném tomto rozjímání sklesl bojácně na klekátka a zůstal chvíli jak bez sebe seděti. Lenivě hleděl po hřbitově, na kterém malé růvky nové hroby naznačovaly. Bylo mu líto, viděti tolikero křížů dřevěných, stářím spadlých, aniž by kdo na to pomyslel, tyto pomníky na hrobech otce neb matky opět postaviti. Rodiče jeho odpočívali taktéž v zemi této; kdo však byl sto, pověditi mu, kde jsou jejich hroby? . . .

Tak snil dlouho sny bolné a smutné; neproniknutelná věčnost těžila jako náhrobek ducha jeho . . . když kroky lidské jej ze zoufalivého dumání vytrhly.

Podle zdi hřbitovní přicházel starý hrobník s motykou na rameně. Bylo na něm viděti nesmazatelné známky stáří a chudoby; záda jeho byla ustavičným kopáním poněkud nakřivena; vlasy jeho bílé a tvář hlubokými vraskami zorána, z oka jeho však zářila posud síla a rozvaha.

Náš cestující poznal v něm na první pohled Šrba, soka svého a chtěl mu hned jíti vstříc; avšak trpký klam, jakého se mu bylo dostalo, zdržel jej, tak že si umínil nemluvití ničeho, nýbrž čekati, pozná-li jej Srb.

Hrobník zůstal několik kroků od něho státi a pozorovav jej s tvářmi zdánlivě lhostejnou, naznačil si motykou čtverhran pro nový hrob. Přece však po chvilkách hleděl stranou na Jana před ním sedícího a radost závistivá koukala mu z očí. Cestující, jenž byl na omylu s výrazem obličeje hrobníkova, cítil hlasitý tlukot srdce svého, plného očekávání, že Srb k němu přijde a jménem jej pojmenuje.

Hrobník ale, pohlednuv ještě jednou ostře na něho, sáhl do své staré vesty a vyňal starou, ošumělou knížku s olůvkem. Obrátiv se, zdál se něco do knížky zaznamenávat. Toto jednání, spojené s vítězným výrazem tváře jeho, překvapilo cestujícího tak, že vstav popošel k hrobníkovi a pln podivu se tázal:

„Co píšete do té knížky?“

„To jest moje věc odpověděl Srb. „Mám Vás již dlouho ve svém seznamu; teď si dělám křížek k jménu Vašemu.“

„Znáte mne tedy?“ ptal se radostně cestující.

„Znám-li Vás,“ žertoval hrobník, „to nevím; pamatuju se však, jakby se to včera bylo stalo, že zlý závistník mne shodil do potoka, kde bych se bezmála byl utopil, a to proto, že mne Roza kolářova milovala. Od té doby sice již mnoho vody uplynulo, avšak“ . . .

„Vy od Rozy milován?“ vpadl mu cestující do řeči.

To není pravda, pravím já!“

„Ach! Vy to víte, závistníku, jakým jste tehdy byl. Nenosila-li pak po celý rok svěcený stříbrný prsten, který jsem jí z Mirotic donesl? A nebyl jste Vy to, jenž jí násilně prsten strhl a jej do potoka hodil?“

— Trudný úsměch ukázal se na tváři cestujícího.

„Srbe! Srbe!“ zvolal, „mýlíme se, stávající se dětmi samými upomínkami! Věřte mi, Roza Vás nikdy nemilovala, jak snad myslíte; přijala prsten Vás pouze z přátelství a že

byl posvěcen. Já býval v mládí často ostrým a hrubým a nevždy šlechotně jednal jsem se soudruhy svými; měly-by ale během čtyřatřiceti let, které způsobem tak zničujícím se jevily na všem, na lidech i věcech, jediné naše nejzhoubnější vášně zůstatí neochlazeny? Ach, Srbe, má-liž jediný člověk, jenž na mne nezapomněl, býti mým nepřítelem a jím též zůstatí? Pojďte, podejte mi ruku, budme přátelé! Učiním Vás šťastným pro zbytek Vašeho živobytí!“

Hrobník pln hořkosti odtáhnal ruku svou, řekl:

„Zapomenout? Já Vás zapomenout? Pozdě již! Otrávil jste život můj! Neušel ani jediný den, co bych na Vás nebyl myslil. Stalo se to snad, bych Vám žehnal? Nu, sudte sám, Vy, jenž jste mne učinil nešťastným!“

Sepna třesoucí ruce své k nebesům, zvolal cestující hořce:

„Bože! Bože! Jedině zášť poznává mne! Jedině zášť nezapomíná na mne!“

„Dobře jste učinil, přijda sem,“ chopil se hrobník slova se smíchem, „abyste u svých zemřelých rodičů odpočíval. Schoval jsem Vám pěkný hrob: Položím pyšného dlouhého Jana pod okap, aby dešťová voda zlobu z mrtvoly jeho smyla.“

Náhle zachvení hnulo údy cestujícího a blesky vzteku sršely mu z očí. Toto mocné rozčilení ustoupilo však brzy pocitu bojácnosti a soucitu.

„Odstrkuje ruku bratrovu, jenž po čtyřatřiceti letech opět do otčiny se vrací: první pozdrav, jímž uvítáte svého starého soudruha, jest hořký posměch! O nikoli, Srbe, nejednáte dobře! Avšak buď! Nemluvme o tom více! Řekněte mi, kde moji zemřelé rodiče jsou pochováni!“

„Nevím,“ zamumlal hrobník. „Jest tomu již přes pětadvacet let, co zemřeli a od té doby jsem kopal

na tom místě již as po třetí nový hrob.“

V těchto slovech bylo pro našeho cestujícího cosi velmi trapného; téměř bez vlády sklonil hlavu svou na prsa, pohroužen jsa v bolestném zoufalství a upíraje zrak svůj pevně k zemi.

Hrobník dal se opět do práce, ašvak jaksi lenivě, jakoby i on se byl oddal tomuému dumání. Viděl a poznal trpký bol cestujícího a ulekl se sám v útrobě své nad tajnou mstivostí, jaká se u něho byla ukázala, poháněvši jej, aby bližního tak bez soucitu trýznil.

Tato změna mysli zračila se nyní i na tváři jeho; šklebivý úsměch zmizel ze rtů a on pohlížel na souduhu s rostoucím soucitěm. Pomalu k němu přikročiv, uchopil se jeho ruky, mluvě tichým, přece však pronikavým hlasem:

„Jene! příteli! odpustite mi, co jsem učinil a řekl. Jednal jsem nešlechetně a rouhavě; víte-li však, Jene, co jsem Vámi musel vytrpěti?“

„Srbe!“ zvolal druhý, pohnut ruky jeho se chápaje: „Byly to bludy mládí našeho. A hle! jak málo jsem myslel na nepřítel Vaš! Ze jste jméno moje vyřkl, bylo mi nevýslovným blahem. . . Jsem Vám za to povděčen, ač jste mi svým trpkým posměchem srdce zlomil. . . A teď mi povězte, kde Roza jest pochována? Ona se v nebi raduje, když nás spatří smřeny a sbratřeny na hrobě svém!“

„Pochována?“ tázal se hrobník; „kž by Bůh dal, aby byla pochována, ubohá.“

„Cože? co tím chcete říci?“ zvolal cestující. „Žije snad Roza ještě?“

„Ano, žije, možno-li strašlivý osud, jaký musí snášeti, nazývati životem.“

„Děsíte mne! Mluvte pro bůh! jaké neštěstí ji postihlo?“

„Jest slepá!“

„Slepá? Roza slepá? Tedy žá-

dné oči, aby mne opět zhlédla! ó, běda, běda mi!“

Bolem přemožen dovlekl se bídno ku stoličce, a sklusal na ni. Hrobník se k němu přiblížil.

„Již deset let jest slepá,“ pravil, a vyžebřává si denní svůj chléb. Dávám ji každý týden dva krajíce a pečeme-li, dostane vždy malý bochník.“

„Díky! Díky!“ zvolal, „Bůh Vám žehnej za lásku Vaši k ní. Beru to na sebe, Vám v Jeho sv. jmeně odplatiti. Jsem bohat, velmi bohat! Jestě dnes se uhlídáme. Teď ale bez meškání mi řekněte, kde Roza je; každý okamžik jest pro ni dobou neštěstí.“

S těmi slovy táhl hrobník za sebou ze hřbitova. U vchodu ukázal Srb do dálky.

„Vidíte,“ pravil, „tam za houštím, jak se z malého komína kouří? Jest to chýžka pometláře Horáka. Tam ona bydlí.“

Nečekaje dalšího výkladu, kráčet cestující v naznačeném směru vesnicí a hrzy došel k osamělému obydlí.

Byla to nízká z dřeva a hlíny zbudovaná chaloupka, z venčí však bílým vápnem obilena.

Nedaleko dveři válely se čtyry malé ditky na teplém slunci, hrabající v písku aneb věnce vjíce z modrých clurp a planých růží. Byly bosa a napolo nahy: nejstarší, chlapček asi šestiletý, měl jen košilkku na sobě. Kdežto jeho sestřičky na neznámého nesměle a stydlavě pokukovaly, díval se naň chlapček s jakousi smělostí, spojenou s podivem a zvláštní pozorností. Cestující, usmáv se na děti, vstoupil neprodleně do chaloupky, kde se právě muž obíral vázáním koštat a žena předemím na přeslici.

Lidé tito byli asi třicetiletí a zdáli se při prvním pohledu s osudem svým spokojeni. Ostatně bylo vše zde tak čisto, jak tomu jen venkovský život v bytu tak obmezeném může připustiti.

Vstup jeho málo je překvapil, ač se zdvořile k němu chovali, chtělo mu býti k službám. Myslíť, že se jde ptáti na cestu, a muž byl již hotov, jíti ke dveřím, aby mu cestu ukázal . . . Když však cizinec patrně rozčilen a netrpěliv se tázal, bydlí-li zde Roza Rozvodora, tu manželé vyměnili spolu podivný pohled, nevědouce co říci.

„Ano, milý pane,“ odpověděl konečně muž. „Roza zde bydlí: teď šla ale na žebrotu. Rád byste s ní mluvili?“

„Ach Bože! kde pak jest?“ zvolal cestující. „Není možno, ji hned vyhledati?“

„To jde s těžkem, pane, odešla s naší Mařenkou, aby si obešla své známosti; za hodinu bude ale jistě doma.“

„Smím zde čekati, dobří lidé?“ tázal se cestující. Sotva slova tato domluvil, běžel již muž do komory a přinesl židli, která, ač drsná a hrubá, přece čistotou svou nad chromé židle ve světnici vynikala. Na tom nebylo však ještě dosti; žena vyňala sněhobílý šátek ze skříně a rozeštrvši ho přes židli, žádala cestujícího, aby se posadil. Tento se divil nad tak prostou, přec však upřímnou dobrosrdečností a děkuje navrátil šátek ženě, načež se posadiv, po světnici se díval. Zdáť se něco hledati, co by mu o Roze vyprávělo. Jakmile hlavu svou na druhou stranu obrátil, cítil, že malá ručinka jeho ruky se dotkla a ji svými prstíčky hladila. Překvapen takou náklonností, obrátil se. Zrak jeho utkvěl v modrých očinkách chlapečka, libým a laskavým úsměchem naň pohlížejícího, jakoby byl jeho otcem neb bratrem.

„Pojď sem, Petříčku,“ volala matka, „nesmíš býti tak opovržlivým, dítě mé!“

Petříček ale nezdál se příliš dbáti na toto napomenutí, pohlížel na neznámého tak jak dříve a hladil ruce jeho, tak že tento nevěděl, co si má o tom mysliti. Tak ne-

pochopitelným byl mu dojem, který náklonnost chlapcova naň učinila.

„Milé dítě!“ pravil „jaké to máš krásné modré oči; pojď sem, dám ti něco, poněvač jsi tak hodný.“

Vyňav svou stříbrem a perlami protkanou tobolku, dal několik malých penízů chlapci, jenž s podivným sice na takový dar pohlížel, ruky cestujícího se ale přece ne-spustil.

Matka vadila se s chlapcem: „Petříčku! Petříčku! nesmíš býti takovým nezdvořákem; poděkuj se pánovi a polib mu ruku.“

Klučina políbiv ruku a skloniv hlavinku, řekl: „Děkuji Vám, pane, dlouhý Jene“ . . . Blesk zajisté nebyl by se cestujícího mocněji dotkl, než vyslovení jména toho tímto neviným dítětem. Slzy mimovolně mu ká-nuly po tváři; pozdvihna dítě na klín, a hledě mu hluboko do očí, pravil: O, ty šelmičko! Co ty mne znáš? Vždyť si mně nikdy ještě neviděl? Kdo ti pověděl moje jméno?“ „Slepá Roza,“ zněla odpověď.

„Ale jak to možno žes mně poznal, nebo jest to Bůh sám, jenž Tvou dětinnou mysl osvitil?“

„O! Já jsem Vás hned poznal, vypravoval Petříček,“ když vodim Rozu žebrať, tu vypravuje vždy o Vás; praví, že jste veliký, že máte černé jiskřící se oči; a že se navrá-títe a nám všem přinesete pěkné věci . . . a já jsem se nebál, pane, neb Roza řekla, že Vás musím mít rád, a že mi přinesete veliký luk se šípem.“

Cestující naslouchal pozorně sladkým a prostým výkladům dítěte. Najednou vzav si je do náručí, políbil je a pravil vážně:

„Otcě, matko, dítě to jest bo-hatě! Vychovám je, vyučím je a bohatě je obdaruji! Že mne pozna-lo, to má být jeho štěstím na zemi.“

Rodiče byli celí omráčeni po-divem a radostí.

Manžel odvětil, koktajc:

„Ach! to jest přemnoho do-broty. My jsme Vás též poznali;

nebyli jsme však zcela jisti. Roza nám nepověděla, že jste bohatým pánem.“

„A Vy též mne znáte, dobří lidé?“ zvolal cestující.

„Jsem zde mezi přáteli; nacházím rodinu, příbuznost — tu, kde jsem posud jen smrt a zapomenutí nacházel.“

Žena ukázala teď starý, kouřem již začázený obraz. Bohorodičky, pravíc: „Každou sobotu rozsvěcujeme zde světlo za navrácení aneb za . . . duši Jana Boreše.“

Nábožně pohlédnuv k nebesům, zvolal cizinec v nadšení: „O Bože! budiž veleben, že jsi učinil lásku mocnější, než zást! . . . Nepřítel můj uzavřel jméno mé s temnou památkou nenávisti v srdci svém; přítelkyně má žila v paměti mé, vše okolo sebe svou láskou naplňujíc a památku mou zachovávajíc! Ona mne zde učinila oblíbená, . . . když mne 150 mil od ní odlučovalo! Diky, ó Bože! Dosti jsem odměněn.“

Dlouhé panovalo ticho, až Jan Boreš zase nad rozčilením své myslí zvitčel. Zatím pozorovali domácí patrně jeho pohnutí. Manžel se sice práce své byl již chopil, byl však na pozor, aby při nejmenším znamení hosta svého k jeho službám se dostavil.

Tento pozdvihnuv Petříčka na klin, tázal se:

„Bydlí zde Roza již dlouho?“

Žena, chtějíc mu celou tu věc hezky široko vyprávěti, počoupla přeslici svou bliže k němu a posadivši se, počala: „Po smrti starého Rozvody děti se rozdělily; a Roza, která za žádný svět se nechtěla vdávat — není zapotřebí, abych Vám rekla proč — Roza podil svůj odstoupila bratru pod tou výminkou, aby ji až do smrti u sebe zachoval. Při tom zabývala se děláním čepic. Vydělala si hezký capart — a nemusela všechno dáti bratrovi. Vynakládala celý svůj výdělek na dobré skutky; navštěvovala nemocné, pla-

tila lékaře svými penězmi, když viděla tuze velikou bídu. Vždy věděla dobrým slovem potěšiti. Tak se i stalo, že manžel můj — nebyli jsme ještě ani půl roku svoji — jednoho dne nebezpečně zachlazen přišel domů — odtud má posavád ten kašel. — Že dobrý můj manžel neleží ještě na hřbitově, máme po Bohu jen Roze k poděkování! Ach! pane, kdybyste byl věděl, co z poubé lásky nám učinila! Přinesla pokrývky, — byloť zima a my velmi chudí; — objednala ještě dva lékaře z jiné osady, aby se nad manželem mým radili; bděla u něho, ulehčovala mu trápení a starost moji láskyplnými slovy, a dala nám všechny peníze, co jich bylo potřeba k zaplacení potravy a léku; — neb Roza byla všude v lásce; a šla-li do dvora aneb k bohatým dvorákům, aby prosila o podporu pro chudé, nikdy jí daru neodepřeli. To trvalo šest neděl, co manžel stonal — a Roza nás ošetřovala a pomáhala nám, až zase mohl pracovat.“ . . .

„Jak musíte ubohou slepou milovati!“ povzdychl Jan.

Muž na okamžik od práce ustal; slzy leskly se mu v očích a s pravým nadšením zvolal: „Kdyby krev moje jí mohla zrak navrátiti, vycedil bych jí až do poslední krpěje!“

Výrok tento mocně působil na Jana. Žena zpozorujíc to, kývala na muže, aby jej k tichosti napomenula. Pak pokračovala:

„Po třech měsících na to obdařil nás Pán Bůh dítkem, — sedí na klině Vašem — Roza, která dlouho před tím o příští jeho věděla, chtěla mu být kmotrou a Jakub, bratr muže mého, kmotrem. V den křtu byla řeč o tom, jaké jméno bychom dítěti dáti měli. Roza prosila, aby se Jan jmenovalo, kmotr však, — jest sice dobrý člověk ale neustupný — chtěl, abychom je nazvali Petr, jak i on se jmenoval. Po dlouhé hádce dostalo jméno:

Jan Petr; my je nazýváme Petříčkem, proto že kmotr — na kterém zde záleží, vždyť dítě jest chlapec, — to tak mítí chce a velmi by se hněval, kdybychom tak neučinili. Roza však nechce o Petříčkovi ani slyšet: ona jej nazývá Honzíčkem, a hoch si již na to uvykl a ví, že so jmenuje Honzíček, poněvač jest to též Vaše jméno, drahý pane! ...

Cestující tisk s vášnivým rozčlením dítě na prsa svá a ohnivě je zlíbal. V němém zamyšlení pozíral na kvetoucí obličej hošíkův a srdce jeho překypovalo sladkým trudem.

Žena pokračovala: „Bratr Rozin vedl obchod s některými průmyslníky v okolí. Zbohatnul prý obchodem tímto, neb týhodně vyvážel asi deset vozů potravy. Z počátku to chodilo dobře; najednou však jeden obchodník, s nímž stál bratr Rozin ve spojení, pozbyl jmění a nešťastný Rozvoda, jenž za všecko stál, přišel na mizinu a tak zchudl, že všecken jeho majetek nedostačoval, aby aspoň polovici dluhů zaplatil. On sám umřel zármutkem nad tím; Pán budiž duši jeho milostiv! Roza se přestěhovala potom k Lonkotovi, co bydlí tam na rohu, do malé komůrky; v tom roku však vrátil se Karel, syn Lonkotův, — jenž byl k vojsku odveden — domu se zapálenýma očima. Za čtrnáct dní po svém příchodu oslepl. Roza měla s ním útrprost, a sledujíc jenom hlasu srdce svého, opatrovala jej v nemoci a vodila jej na procházku, by se poněkud občerstvil. — Avšak Roza dostala tutéž nemoc oční — a od té doby nikdy více nepohlédla. Starý Lonkota umřel a děti jeho se někam rozecly. Slepý Karel bydlí zde na blízku u jednoho rychtáře. Prosili jsme Rozu, aby u nás bydlela, ujišťující, že ji rádi vídáme, a že bychom rádi po celý život pro ni pracovali; — a ona přišla s radostí. — A to můžeme říci, at to Pán Bůh slyší! — jest u nás skoro již šest let a ještě od

nás neuslyšela nic jiného, než slova přátelská; vždyť jest tak dobrotiva a laskava — a má-li se něco státi, co jest Roze příjemno, tu se bijou naše ditky, aby při tom první mohly býti.“

„A ona žebra?“ povzdychl cestující.

„Ano, pane, není to však naši vinou!“ odvětila žena, cítíc se v hrdosti své uražena. „Nemyslete, že jsme zapomněli, co Roza pro nás učinila, — a kdybychom se byli museli pro ni k pluhu dáti zapřáhnouti a hlad trpěti, — nebyla by přece směla žebrať. Co si o nás myslíte, pane? Nikoliv, déle než šest měsíců jsme tomu nepřipustili a to jest jediný bol, který jsme jí způsobili. — Když se rodina naše tak rychle množila, myslila Roza ve své andělské duši, že nám snad bude břemenem a chtěla nám pomáhati. Ničeho jsme nemohli proti ní poríditi: ona se rozstonala mrzutostí; viděli jsme to a půl letém prošení jsme jí konečně přece museli povoliti. Vždyť to není žádná hamba pro slepou ženu! Ačkoli jsme chudi, nemáme toho, Bohu díky, zapotřebí! Z toho, co vyžebra, vnutí nám někdy jednu část — nemůžeme s ubohou pořád v nesvornosti žiti — dáváme jí to však dvojnásobně nazpět; ačkoli to neví, jest přece lépe ošacena, než my a jídlo, které jí dáváme, jest též mnohem chutnější, nežli naše. Zvláštní hrneček stává pro ni u ohně. — Vidíte! tu je: několik vajec na měkko. —

Z ostatních peněz, co dostává, chce, vyrozuměla-li jsem ji dobře, uložití malý kapitálek pro ditky naše, až budou velké. Jsme jí vděčni za tu lásku; co však můžeme činiti, pane?“

Cestující poslouchal řeč tuto v tichu hlubokém; jenom blažený úsměv rozhostivše se po jeho obličej, jak jemné hýbání očí dokazovalo, jak slastnými city srdce mu překypuje.

Žena již domluvila a točila opět přeslici.

Chvilku ještě zůstal cestující bez pohnutí. Najednou posadil dítě na zem a obrátiv se k muži, pravil hlasem velcím:

„Přestaňte s prací svou!“

Pometlár, ač jej nepochopoval, přeče ostal, divě se zvuku hlasu jeho:

„Přestaňte pravím — a podejte mi ruku Dvořáku!“

„Dvořáku!“ šeptal pometlár pln podivu.

„Pojďte, pojďte!“ pravi cestující, „vyhoďte košťata svá oknem: dám Vám colý lán, 4 krávy, jedno tele, dva koně a vše, čeho je v dobrém sedlském hospodářství. — Nevěříte mi?“ pokračoval, ukazuje pometláři hrst zlatníků, „jest pouhá pravda, co povídám! Mohl bych Vám tyto peníze dáti, miluji Vás ale velice, než abych peníze do ruky Vaše dával! Vlastníkem dobrých pozemků Vás učiním a Vás i dítky Vaše budu chrániti i po smrti své!“

Dobří manželé pohlíželi za sebe vlnkama očima, a zdálo se, že toho posud ještě dobře nepochopují. Když cestující přípověď svou chtěl opakovati, chopil jej Petříček za ruku, chtěje mu něco říci.

„Copak chceš, milé dítě?“ tázal se Jan.

„Pano Jone,“ odvětil hošík, „hledte, rolníci přicházejí z pole. Já vím, kde je Roza. Mám jí běžet vstříc, abych jí řekl, že Vy jste přišel?“

Cestující vzav chlapce za ruku, táhl jej za sebou ke dveřím.

„Pojd, pojd, veď mě!“ pravil.

A jen mlčky s rodinou se rozloučiv, krácel za chlapcem, jenž se čerstvým krokem k návsi byl obrátil. Rolníci přiběhli ze stodol a stájí a koukali na ně, vyjevně, jakoby se něco velmi neobyčejného bylo stalo. V skutku to bylo podivné divadlo: dítě v košilce a s bosýma nohama, smějíc se a vesele blábolic, po boku cizincova. Lidé nemohli pochopiti, jak bohatý pán, jenž se jim nejméně baronem býti zdál, s Petříčkem pometlářovým se může

vésti. Ještě větší bylo však jejich podivení, když videli, že cizinec shýbnuv se hošíka polibil. Jediná myšlénka, která některým z nich přišla do hlavy; ku kteréto brzy všichni se priznávali, byla, že bohatý pán dítě to rodičům odkoupil, bera si je za vlastní.

To se častěji stávalo od bezdětných měšťákův — a pometlářův Petříček se svýma velkýma, modrýma očima a kudernatou hlavinkou byl zajisté nejhezčí chlapec ve vsi! — Bylo to však přec divné i hezké, že boháč ten dítě hned v košilce s sebou vzal!

Zatím krácel cestující dále. Celá vesnice zdála se mu ozářena světlem nebeským, listí stromů opatřeno živějším zelením; nízké čaroloupky se naň smály, ptáci čarokrásně zpívali, vzduch byl naplněn zápachem balsámovým . . .

Čtěje nové této slasti požívati, odvrátil zřetel svůj od dítěte. Oko jeho hledělo do dálky a zrak jeho snažil se proniknouti stromy, stojící na druhém konci vesnice.

Najednou zatáhl jej chlapec prudce za ruku, hlasitě volaje: „Tu! tu! Roza přichází s naší Mařenkou!“

Bylo viděti starou slepou ženu, již vedlo děvče pětileté přicházeti z pozadí na cestu.

Cestující zastaviv se, pozíral na ubohou stařenu, z dále přicházející, s bolestí a žalem. To byla jeho Roza? Krásná, vděkuplná děva, jejížto obraz tak živý a mladý, v srdci jeho byl skryt?

Toto rozjímání však okamžitě se skončilo; táhna dítě za sebou, spěchal k své přítelkyni. Přiblíživ se k ní asi na padesát kroků, nemohl se více zdržeti:

Jméno; „Roza! Roza!“ vinulo se mocí nadšenou z prsou jeho.

Když zvuk tento dostihl ucha jejího, vyňala, chvějíc se, ruku svou z ruky své průvodkyně, a stanula, jakoby mrtvicí raněna. „Jene! Jene!“ zvolala a již mu ležela v náručí. Při tom vytáhla cosi ze zánadří a

roztrhávši pásku, na krku upevněnou, ukázala s posměchem nejistoty zlatý křížek.

Jan ji chtěl obejmouti. Slepá však jej jemně odstrčila a chopila se ruky jeho, jenž trapně zdráháním tímto byl dojat.

„Jene! umírám štěstím“ — pravila; „učinila jsem však Pánu Bohu slib — Pojď, doved mě na hřbitov!“

Jan nepochopoval, co Roza zamýšlí, avšak zvuk hlasu jejího pravil mu, že se zde jedná o něco, vážného, svatého a velel mu, přání přítelkyně bez odporu vyplniti.

Nedbaje na venkovany jej obklopující, vedl slepou na hřbitov. Zde šla ku klekátku pod křížem a slovy: „Modli se! Modli!“ Já to Bohu příslibila,“ — nutila jej pokleknouti vedle sebe.

Sejživši ruce, modlila se chvilu po tichu. Pak obejmula přítele svého a libala jej až ji síly opustily. Tu sklesla usmívajíc se, na prsa jeho.

Petříček hobkoval zatím mezi venkovany, tleskaje rukama a volaje: „To jest dlouhý Jan, dlouhý Jan!“

Za krásného dne podzimního, r. 1846 rachotil rychlík z Bohuslavice do Dobromyslic jak obyčejně po cestě kamenité . . .

Najednou zastavil vozka u osamělého hostince a otevřel dvířka u kočáru. Dva mladí cestovatelé vyskočili, smějíce se a vesele pokřikujíce, z vozu a hýbali rukama jako dva ptáci, co zklece vyletěli a sílu svých perutí v úplné svobodě zkusiti chtějí. Hleděli po stromech a po krásném podzimním vzduchu s veselým, jasným pohledem lidí, kteří opustivše město, širou, smějící se přírodu takořka jedným dechem vdýchati chtějí. Tu se mladší z nich obrátil k polním, ana zatím jakási poetická nadšenost v tazích jeho se zrcadlila.

„Slyš! slyš!“ pravil.

Za houštinou zazněly nourčité zvuky vzdálené hudby.

Takt hudby byl lehký a hou-pavý, mimovolně se muselo mysliti na dupot tance.

Kdžy mladší mlčky prstem svým ukazoval na houštinu, pravil soudruh jeho jaksi výsmělavě:

Za lípou tam trub a houslí zvuk,
Tu tanec a veselí jiná
A každý jen ze slasti čerpá,
Smrt nikdo si nepřipomíná.

„Pojď, pojď, příteli Jene, ne-
buď hned tak nadšen!“

Bezpochyby to bude nový sta-
rosta, kterého teď uvítají.“

„Nikoli, to nejsou úřední ra-
dovánky. Pojďme tam!“

Viděti, jak selská děvčata tančí
. . . jest přec tak krásné!“

„Napřed vypijeme u Zaban-
ských sklenici piva a zeptáme se
jej, co to vlastně má býti.“

„A o čarovnou vnađu, pochá-
zející z neočekávaného potěšení se
přivedeme, je-liž pravda?“

Oba cestující vkročili do hos-
pody a sotva vstřčili hlavu do svět-
nice, počali se hlasitě smát.

Zabranský stál, rovný jako šíp
a tuhý jako tyčka u kamen. Jeho
dlouhý, snědý, řásnatý sváteční ka-
bát visel mu až po paty. Privítal
hosty již známé jakýmsi nuceným
úsměvem, jenž měl příčinu svou
jistě nesnázi; nemohl se ubohý ani
pohnouti, protože jeho tuhý vysoký
límeč jej při každé přilícitosti za
ušíma škrabal.

Při vstupu cestujících netrpě-
livě volal:

„Aničko, Aničko! slyším hudbu.
Neřekl jsem, že přijdeš pozdě?“

Anička přišla do světnice, ne-
souc plný koš květin. O! byla tak
krásná, ve svém řásném čepci, ve
své květované sukničce a s krásnými
naušnicemi! Tvář její červenala se
veselou touhou, podobajíc se veli-
kánské květině, která se právě roz-
víví má.

„Vznešená to růže, otvírající
kalíšek svůj v krásný den májový?“
šeptal mladší soudruh.

Zatím byla Anička již dvě

sklenice piva přinesla, a pospíchala teď se zpěvem a smíchem s květinami svými ven.

V největší netrpělivosti křičel hospodský:

„Běto! Běto! nepůjdeš-li okamžitě dolů, půjdu sám, jak zde stojím.“

Staré hodiny, visící na zdi ve světnici, bily teď devět a hlas ptačí volal: kuku! kuku! kuku! . . .

„Co to má být?“ tázal se jeden z cestujících „prodali jste ty krásné hodiny, které zde jindy visely, abyste se po celý rok tím ošklivým skřehotem trápili?“

„Ano, ano,“ odvětil hospodský se lstivým úsměchem, „posmívejte se jen tomu ptáku, přináší mi ročně padesát zlatých, a jitro pole mám k tomu!“

V dále zazněly tři rány z moždířův.

„O, slavnost již počala!“ křičel hospodský. Žena mne ještě uzlobí svou váhavostí a zdlouhavostí!“

„Ale, pane hospodský,“ tázal se druhý soudruh, „co se to zde děje? Je dnes posvícení? To by bylo podivné, ve čtvrtek! Aneb cestuje dnes král vesnicí tou?“

„Jao, to znamenitější věci,“ odpověděl hospodský.

„Posud neslycháno! Kdybyste to věděli, nemuseli byste tentokrát aspoň lidí tahati za nos a lži vymýšleti, jimž knihy své plníte. A tato stará zezulka souvisí též poněkud s historií o slepé Roze.“

„Slepá Roza!“ zvolal mladší u veselém překvapení: „Jaký to krásný název!“

„Oho! tak to nejde!“ odpověděl druhý. „Když jsme spolu vyšli, hledati pověsti, musíme se též poctivě o každý nález rozdělit!“

„Nu, budeme hned metati los,“ mumlal mladší smutně.“

„Navzdor tomu všemu přece ještě nevíme ničeho“ — pravil druhý.

„Strýče Zabranský, sundejte ten ošklivý límec a pěkně nám to vy-

pravujte tu knížku, až bude vytištěna.“*)

„Teď Vám to nemohu vykládati,“ odpověděl hospodský.

„Slyším ženu svou jíti po schodech; pojdte též do vsi: na cestě Vám povím, proč dnes ta huďba a ty rány z moždířů“. . .

Žena vstoupila do jizby v šatech kriklavě červených, modrých, žlutých a bílých, čímž hned mladšího cestovatele na sebe obrátila. Běžela k svému manželovi a vytáhnuvši jeho límec ještě výše, chopila se jeho ramene a vedla jej ze dveří.

Oba cestovatelé je následovali. Strýc Zabranský vypravoval svým pozorným posluchačům celou historii o dlouhém Janovi a slepé Roze a ačkoli již sotva dechu popadal, nepřestali cestující přece pořád se jej tázati. Vypravoval tedy, jak pan Boreš mu zezulici odkoupil a ročně 50 zlatých dávati přislíbil, pověs-li staré hodiny ve světnici hostinské; — jak dlouhý Jan čtyry a třicet let žil v Rusku a obchodem v kožích nesmírně zbohatl; jak koupil zámek starých Martinovců, jež s Rozou a s Harákovou rodinou, jehož dítky všechny za své přijal, obývati chce; — jak hrobníka obdaroval velkou summou peněz, a konečně, že dnes večer ve dvoře veliká slavnost selská se bude obývati, k čemuž se celé tele upeklo a dva veliké kotle rýžové kaše navářily . . .

Strýc Zabranský byl ještě v nejlepším mlouení, když se dostali na prostrannou náves. Cestující nesyšeli více, co vypravoval; byliby si oči vykukali na té krásé, jakou zde viděli. Celá vesnice byla podlé domův zeleným stromovým ozdobena, z kterého vykukovaly akvostné věnce. Nad hlavami divákův vlály rozličné nápisy s velikými červenými písmeny. Tu i tam vyčníval krásný májový strom se sterými korouhvičkami z pozlátka a s

*) Tito dva cestující byli spisovatelé, z nichž jeden H. Conscience povídku tuto sepsal a vydal. Pozn. překl.

pestrými věnci. Po zemi byly květiny rozsypany, které tvořily jména: Ježíš a Maria. Vedle toho skvěly se písmeny z květin J. a R., což mělo znamenati Jan a Roza. Bylot to od kantora vymyšleno.

Mezi těmi všemi krásami pohybovalo se množství lidu, který se sousedních vesnic sem byl sešel, aby tomuto řídkému svatebnímu veselí byl přítomen.

Mladí cestující chodili od jednoho skupení k druhému aby zvěděli, co si lidé povídají. Když se průvod, polmi přicházející, ku vesnici blížil, spěchali ku vchodu hřbitova, kdež zůstali na návrší státi, aby všechno dokonale přehlédli.

S jakousi úctou hleděli cestující na průvod . . . a v skutku byl tak krásný a dojemný, že mladšímu srdce básnickým nadšením překypovalo. Více než šedesát asi 10 letých, bíle oblečených dívek se sladkým dětiným úsměvem na tvářích kráčelo jako obláčky na bláně. Nad jejich tvářičkami, na jejich vlajících vlasech houpal se věnec z růží, které se zdály zápasiti s usmívajícíma se rtoma o cenu krásy.

„Jest to čarokrásná pohádka od Andersena,“ mumlal mladší, „vly opustily kališky květin! Nevinost, čistota, mladost, radost — Bože, jak je to krásné!“

„Ach!“ pravil druhý, „teď přicházejí květiny a Anička Zabranských předchází.“

Mladší však byl příliš dojat, než aby k těmto nepoetickým slovům zřetel svůj obracel. U vytržení pohlížel na to množství mladých, ku odávání schopných dívek, které, lesknouce se v nejkrásnějším svém skvostu s radostí a v plnosti zdraví za dítkami kráčely. Jak jemně obrážely se tady těchto kvetoucích dívek pod sněhobílým čepečkem! Tak rozkošně jevil se na tvářích tichý, panenský stud! Jak čarovný byl ostýchavý úsměv,

pohravající některým kolem úst; podobal se jemným vlnkám od zephyru na jezeře probuzeným, když v létě s vodou si pohrává a na nic se usmívá! Tu přichází slepá Roza s panem Borešem, svým ženichem. Jak blaženou se musí úbohá cítiti! Tolik již vytrpěla! Snížena byla až k holi želrácké; čtyry a třicet let truchlila a duši svou ukolébajíc v naději, která jí samé přicházela marnou . . . a nyní jest tu, přítel jejího dětinství, její mladosti! Po boku jeho kráčí teď k oltáři Boha, jenž jí vyslyšel. Slib, jež si na hřbitově pod křížem byli učinili, přec tedy se vyplnil! Ona jest jeho nevěstou. Na nádrech jejích září ještě teď onen prostý, zlatý kříž, jež dlouhý Jan jí byl daroval! Teď slyší všude radost, uvítání, zpěv a hudbu, slavící návrat jeho . . . Trěse se rozčilením a mocně tiskne rámě svého manžela, jakoby pochybovala o skutečnosti blaha svého.

Za nimi jde Horák se ženou a s dítkami. Jsou oblečeni jako zámožní lidé. Oba kráčejí se sklopenou hlavou, sušice si slzy, plní obdivu a vděčnosti, jakmile na svou slepou dobroditelkyni pohlédnou. Petříček vypíná pln hrdosti hlavičku svou, a potřásá světlými, vlajícími kadeřemi, které mu až na krůček splývají. Za ruku vede svou sestřičku. Co však to za skupení? Trosky nějakého vojska, poraženého mečem čau? Za Horákovými dětmi jde asi dvacet starců. Řídké to divadlo, v skutku: všichni šediví neb holohlaví; záda mnohých jsou již velice nahnutá; většina z nich podpírá se o hole, dva jdou po berlicích, jeden je slepý a hluchý; všichni jsou otupeni, zlomeni pod břemenem let a práce, tak že se nám zdají býti zástupem bičem smrti ku hrobu dohnaným.

Srb, jehož ruce skoro k zemi dosahují, jde napřed. Hluchý hospodský „od pluhu“ kráčí, veden dědkem mlynářovým. Tito starci

žili, když dlouhý Jan platil ve vesnici za kohouta, jehož mladistvé síle a smělosti každý musel ustoupiti. Po nich následovali venkované, mužové a ženy, kteří byli ku svatbě v zámku pozváni.

Průvod bral se do chrámu, zvenčí bylo slyšeti varhany hrající slavnou píseň. —

Mladší cestující táhl soudruha svého stranou na hřbitov. Sehnul se, obrátil se a podával druhému zavřenou ruku svou, z níž dvě stébła vykukovala.

„Již teď? Jai velmi spěšný!“ pravil druhý.

„Jen tahej! Tahej. Hořim jen pro předmět tento a rád bych věděl, mámlí to zítra psáti neb ne.“

Starší z nich vytáhl si stéblo. Mladší nechal své stéblo padnouti na zem, truchlivě si povzdychna: „Prohral jsem!“

A tak se stalo, milí čtenářové, že starší obou druhů Vám vypravuje historii o slepé Roze. Jest to mrzuté: máte teď historii o prostomluvě, jinak by ste ji měli v duchaplných, rytmických verších. Po druhé budiž los šťastnější!

Z flámského přeložil Ladislav Hodický.

Sejčův 2

D r o b n ů s t k y.

Jednoho času přišel jiatý mohamedán do kláštera mnichů křesťanských. Spatřil jednoho mnicha na klenbě domu. Úsadiv se jal se k němu těmito slovy mluvit: Pro pravdu Ježíšovou! dej mi nějakého daru, neb jsem muž cizí a ve zlém postavení. Mnich hodil mu své vlíněné roucho. Tento zdvihnuv šat, prosil znovu a mnichu zlost spůsobil. Mnich sestoupiv dolů, vzal mu sukni zpět a k tomu řádně mu vybil, řka: Dle slov Ježíšových, sláva jemu budiž, jednal jsem, a svou sukni tobě daroval; a po druhé dle učení Muhameda, slávy hodného, pokoj jemu buď, učinil jsem, neb jest to nařízení toho muže, lidí nespůsobilých učiti mravům!

* * *

Páří vúz silničný, t. j. takový, který by se k jízdě i na obyčejných silnicích bez kladených železných kolejí upotřebiti dal, byl vystaven na světové výstavě v Londýně a hospodářské výstavě v Hamburku, a málokterý z vystavených strojů tolik přilákal obdivovatelů a takového spůsobil hluku, jako právě tento. Na tisíce diváků hrnulo se k stroji a nemálo se divilo, kterak

snadno se dal řídit, jak velký náklad uvezl a při jakém vystupování a nížení cesty byla ještě jízda možna, nebo vůz mohl se hravě obrátit v kruhu asi 5—6 kroků v průměru. Nechceme zde příliš vynášeti ženiálnou konstrukcí zajisté velmi důmyslně sestaveného stroje toho, aniž by nám bylo snad napadlo, upíratí mu budoucnosti, ale na to jest nám zde přece ukázati, že užívání ho v praksi posud s velikými a mnohými překážkami co zápasiti má, a že proto tak brzo nezobecní. Při pokusu jízdy učinil na výstavě všem podmínkám zadosť a vzbudil tím v pozorovatelích naději tisícových; komu pak ale připadla zde hned na mysl některá z obtíží, která se při skutečném užívání během času vyskytnouti musí? Jest to pravidlem již vůbec uznaným, že z práce nového stroje, na výstavách vykonané, nelze vždy dokonale soudit na jeho potřebnost.

Důkazem toho jest zkušenost, již nabyla pruská společnost „Weichselthal“, zakoupivši před rokem z továrny pánů Aveling a Porter v Rochestru páří vúz silničný, chtíc jej k dovážení hnědého uhlí z dolů

Maryanských u Goscieradzi do $2\frac{6}{10}$ milc vzdálenéh Bromberku uživati. Uplynulo však skoro devět měsíců, než se společnosti dostalo od policie povolení k jízdě. První tato překážka byla společnosti dosti drahá, nebo nejen že stroj zahálel a žádného užitku nenesl, musela ještě po celý ten čas vyživovati dělníka (moviteura) z Anglicka zároveň se strojem a k řízení jeho poslaného. Konečně počlo se jezdit, stroj o desíti koňských silách urazil za $1\frac{1}{2}$ hodiny míli cesty, maje nákladu 300 centů uhlí až na 6ti vozích.

Značný tento výsledek byl by zajisté mohl nahradit společnosti ztrátu uterpenou za devět měsíců zahálky, kdyby se nebyly nehody a překážky tomuto novému vynálezu takřka maně v cestu stavěly. As čtvrt hodiny od Bromberku vede dřevěný most přes řeku, který by byl velmi utrpěl, kdyby těžký vlak byl každodenně přejížděl. Proto musel vlak již před mostem zastavit a bylo pak koní zapotřebí aby se vozy do města dostaly. Po velkém dešti nelze jezdit, nebo silnice, jinak jízdě dosti příznivá, — záleží z valounů žuly a má od dolů až k městu mirný sklon — jest pak kluzká a parní vůz potřebuje mnohem více hodin na zpáteční cestu, a to bez nákladu, než za sucha.

Při náledí jest jízda zcela nemožná. Mýto obnáší za každou jízdu $4\frac{1}{2}$ tolarů. A to není ani mnoho, povážíme-li, že silnice velmi trpí, když takový náklad vždy v těchže kolejích se vozí a že parní vůz jest příčinou vždy slábnoucího počtu jiných povozů, po této silnici jezdicích. Parní vůz jest obecnstu velikou obtíží. Nesčíslně mnoho koní se již splašilo při pohledu na tohoto podivného velikána a při hlomozu, jízdu jeho sprovázějícím; vozkové se parnímu vozu již z daleka vyhýbají — buď do lesa aneb daleko do polí k velikému pohoršení sedláků zajíždějíce, a ačkoliv

každý vlak několik dělníků jen proto provází, aby pomáhali držet koně povozů, s kterými by se vlak potkal, a koně snad jednou parnímu vozu přivyknou, nedá si přece obecnstvo dlouho takové výtržnosti líbit.

Noční výlet na pokus parního vozu vystrašil veškeré obyvatelstvo města. Vůz mající jen z jedné strany hnací kolo poskakoval a drněl po dláždění, až se domy trásaly, jako při slabším zemětřesení — byl proto také z města vyobcován.

Myslelo se, že k vytápění dostací uhlí hnědé, naděje ta se však neuskutečnila, stroj zpotřebuje denně 15 až 16 šefflů pruských (asi $14\frac{2}{3}$ měr) uhlí kamenného v ceně 4 tolarů 15 grošů, t. j. 6 zl. 75 kr. r. č. Přičteme-li k tomu: mýto 4 tol. 15 gr., mzda (strojníkovi 25 grošů a 4 dělníkům po 15 gr) 2 toлары 25 gr., olej a kolomaz nejméně za 15 grošů, úroky z kupní ceny 4500 tolarů za 200 dní 1 tol. 3 gr. a 9 víd.; za správy 3 tol., 11 gr. a 4 víd. a dva koně 2 tol., čini každá cesta 18 tol. 10 gr., čili 27 zl. 50 kr., kdežto 10 koni za 10 tolarů čili 15 zl. tutěž práci vykoná.

Nicméně může však při zlepšení konstrukce a příznivějších okolnostech parní vůz silničný dočkat se lepších výsledkův. Bude pak ovšem třeba jiného spojení komuničkačního, silnic a mostů.

* * *

Odstředivých strojů, v nejnovější době se již i při dělání škrubu upotřebilo. Důkladně vodou vypraný škrub dá se do měsce z jelenice neb i ze skopovice, který vyplňuje prostor bubínku stroje odstředivého. Při otáčení bubínku prodírá se voda koží, kdežto škrub v měsce zůstává, a silou odstředivou čistění škrubu velmi prospěšné složení nabývá. Neboť těžší látky, písek a j. usadí se na povrchu, lehčí pak uvnitř dají se tedy od škrubu snadno oddělit.

Drobnůstky.

Výroba šicích strojů v Americe.

Šicí stroj ve vlasti své, v Soustátech severoamerických, rychle se šíří a zobecňuje. Kdežto počet strojů do roku 1853 zhotovených jen 2529 čítal, zhotoveno do května lonského roku více 200.000. Továrny Wheeler & Vilson, J. M. Singer et spol. a Grover et Baker zhotovily první 85.000, druhá 55.000 a třetí taktéž 55.000 strojů. Z továrny Wilsona a Hibbsa vyšlo r. 1859 již 10.714. Největší z těchto továren Wheeler & Wilson v Bridgeportu zaměstnává 500 dělníků; v továrně Singrově a spolku pracuje 400 lidí. Během 13 let uděleno ujméně 358 *výsad* na šicí stroje. Slabší výroba šicích strojů jest v Anglicku, kdež se posud teprv 30.000 strojů užívá. V továrně pana Hoffmanna v Lipsku dohotoven v listopadu minulého roku tisíc šicí stroj, ovšem že se v mechanické dílně jeho teprv 10 roků stroje šicí pracují. Toto rychlé rozšiřování šicího stroje nebude snad tak nápadné, srovnáme-li výsledek práce jeho s výsledkem práce ruční.

V době, v níž dělník rukou při prošívání jemného plátna udělá:

pichů 33, má stroj 660,

prošívání jemného taftu udělá:

pichů 24, má stroj 520,

prošívání jemného hedbáví udělá:

pichů 30, má stroj 530,

obrubování jemné látky udělá:

pichů 38, má stroj 594,

prošívání kůže udělá:

pichů 10, má stroj 210,

lemování klobouků udělá:

pichů 33, má stroj 374.

Udělá-li dělník při sešívání

obyčejném 50 pichů za minutu, má stroj šicí *parou* hnaný v téže době 800 hotových. — Při tom se šicí stroje ještě stále zdokonalují a též zjednodušují.

Ku konci minulého roku byl vynalezen šicí stroj, který má jehlu docela obyčejnou, a šije pichem předním i zadním. Již tím dostalo se šicím strojům zdokonalení velmi znamenitého, ještě nápadnější pokrok jeví se však při strojích nejnovějších na obšívání dírek.

Podobnou mašinou obšije se prý 100 dírek za hodinu, a při nejnovějších amerických jest i ta výhoda, že jehla sama podél kraje dírky v před se pohybuje, kdežto před tím se dříve musel postrkovati oděv, což bylo ovšem obtížno, a při větším kusu, plášti, županu atd. skoro nemožno. Jen jest při tom litovati, že šicí stroj na obšívání dírek jest pro svou komplikovanost příliš drahý, a proto jen větším továrnám přístupný.

Tlučená neb mletá káva. Turci, nejrytečnější znalci dobré kávy, nemelou kávu, ale tlukou ji vždy dřevěnými palicemi. A hle, zevrubné zkoušky dokázaly, že tlučená káva lip chut podrží, než mletá. Při pražení jest prý dobře přidati trochu sody.

— *Rychlost práce.* Jistý robotel sucharů v Carlisle v Anglii podal svým oběratelům v loni následující důkaz rychlé obsluhy. Ve čtyry hodiny z rána počali dělníci sekati pšeničné jeho pole. Pšenici dal hned vymlátit a mlít a v 8 hodin u snídaně jedli jeho hosté čerstvé suchary.

Gelasius Dobner.

Každý národ, jenž nějaké sebevědomí má, oslavuje muže, kteří si o něj zvláštních zásluh dobyli. Především cti své buditele a křisitele,

kteří mu odhalili slavnou jeho minulost, na níž jeho ochablé a téměř vyhaslé vědomí se opět roznítlo. Už starý Cicero dobře pověděl řka:

Národ neznající svou historii nezná sám sebe a jest jako děcko. Jsa totiž nepodhlídavým jako dítě, dá se od každého ošemetníka obalamutiti a jako bezdušné olovo do každé formy přelíti. Jsa zatemněn v duchu kolibá se toliko v mráкотných citech a neumí si nikde poraditi. I jest netoliko nasmělý a ku podnikům pro hmotný blahobyť neschopný, nýbrž i bezcharakterný a podlý. Ale národ znající svou slavnou minulost chudí ve světě, kráčeje za skvělými příklady předkův a vystrhaje se b dlivě jich pokléskův. I chová v sobě jakousi ušlechtilou brdost, kteráž ho chrání všech ohydných podlostí a sprostáckých výstředností. V nesnážích, s nimiž se spravedlivé a slušné snažení jeho potkává, nepozbývá hned srdce jako sketa, ale vytrvává s diamantovou tvrdostí a hrdinsky překonává překážky jemu se navalující, dobýváje tím sobě slavnějšího vítězství. A ponevadž taktó sám sebe si váží, bývá vážen i od jiných národů. I kdož nenahlíží, že kterikoli k takovému osvícení a zušlechtění i zvelebení národa svého hlavně nápomocni byli, zvláštní úcty a veleby jeho hodni jsou?

Takovým dobrodincem byl též pro národ náš Gelasius Dobner, otec nové historie české. Jest tomu právě sto let, co neunavnou péčí a pilí jeho vyšel v Praze první díl pramenův českomoravské historie pod názvem: Památky historické dosavad nikde novytištěné (Monumenta historica nusquam antehac edita). Díl ten věnován čili připsán jest mecenáši Dobnerovu, Emanueli Arnoštovi z Valdšteina, biskupu Litoměřickému, a obsahuje mimo vzácnou kritickou propravu následující zdroje historické: 1. Kroniku Vincentia kanovníka Pražského (od r. 1140—1167); 2. kronikáře Zelivského od l. 1167—1192; 3. blaž. Jarlocha opata Milevského zlomek od r. 1193—1198; 4. kroniku Bartoše z Drahonice (od l. 1419—1443)

a jeho přídavek od r. 1310—1464; 5. zlomek Šlenicův o rodu Valdšteinském a Vartenberském; 6. diplomatář Valdšteinsko-Vartenberský, kde mnoho velevzácných listin pro Čechy a Moravu (od r. 1304—1632) shledati lze.

Ve vydání takovýchto pramenů historických Dobner i napotom pilně pokračoval, i vydal až do roku 1786 šest dílů zdrojů dějepisných ve čtverci. V tentýž čas počal na pobídnutí světícího biskupa Pražského Vokounia vydávati českého Hajka v latinském překladu, přidávaje k němu kritické poznámky a mnoho vzácných listin. I tohoto spisu vyšlo od roku 1764—1786 šest dílů ve čtverci a právě touto prací, kterou r. 1764 započal, dobyl sobě Dobner nesmrtelných zásluh o historii českomoravskou; nebo prací svou vymísil z dějin našich vše báječné, vymyšlené, nepravdivé a učinil jak dí veleučení Faustina Procházka, konec lhání v dějepisu našem. Kdokoli nahlidne do dějin českých p. Dr. Palackého, shledá, že slavný dějepisec ten k dotčené práci Dobnerově pilně prohlídal.

Zásluhy své dovršil Dobner pracemi, kteréž obsaženy jsou v pojednáních české učené společnosti od r. 775—1789. Práce ty jsou výborné příspěvky k církevnímu i politickému dějepisu, archeologii, bibliografii, diplomacie, heraldice a filosofii.

Co do jeho života přidati musíme, že se narodil v Praze dne 30. května 1719 a vstoupiv do řádu piaristického byl od r. 1752, v němž řád ten nejvíce jeho přičiněním uveden do Prahy, prefektem gymnasia řádu svého; od r. 1762—1778 byl rektorem koleje piaristické v Praze i zastával úřad svůj s nejlepším prospěchem jak řádu tak mládeže studující. Tentýž čas sbíral také co nejpilněji pomůcky k vlasteneckému slovníku děje- země- a životopisnému, i sepsal a zanechal v rukopisu ještě jiné vzácné práce

vlastenecké. Tak sebral a uspořádal přehojný material k nádherné a překrásné budově ryzého, nezfalšovaného dějepisu českého. (Viz o tom více ve slovníku naučném.)

Za tyto nevšední zásluhy vyznačila jej císařovna Marie Terezie titulem c. k. historiografa, a když

l. 1790 v 71 roce věku svého umřel, postavila mu česká učená společnost, jejíž údem byl, pomník mramorový s čestným nápisem. I my oslavujíc jeho zásluhy o dějepis českomoravský voláme vděčně: Sláva památce jeho!

Píseň polská a ruská.

Přeložil Václav Štulec.

(Píseň tyto opěvují náhodou jedno thema: svobodu národův. Čtenáři bude zajisté, velmi zajímat, kterak o též předměť pěl první počta národu polského a kterak první básník Rusův.)

Naděje.*)

Kroupy na roli zmařily naděje,
na věnce žencům nezbylo ni klasu;
co činí rolník? Aj na novo seje
a znovu lepších naděje se časů. —
Ó nebraň, nebraň citův mojich roli
naděje zrnem blaživým osívat:
k nebesům vzrostly matky Polsky byly; —
dovol, ach dovol o naději zpívat!

Sirotek usnul, schvácený jsa bolestí;
čákat ho kojí, že zas uzří matku,
ve mladé duši svitá zore štěstí
a vše odívá v libou ve pozlátku.
Chceš-li ho vyhnat z takých mamů kraje?
Chceš-li mu jeho blahý sen rozvívat?
Nebud ho, probůh, nevolej ho z ráje;
dovol, ach dovol o naději snívat!

Kostlivec spartaký věky prospav celé,
vzbudil se, povstal, slávou novou svítí;
a prachy Polsky ještě také vřelé
žeby již nikdy neměly ožítí?
Budouť je, budou všechny děti dělné
ohnem svých srdcí vroucích rozehtívat,
z popelův září jiskry nesmrtelné:
dovol, ach dovol o naději zpívat.

Ještě Bůh dobrý mocen tvořit divy,
kvílení naše v nebe k němu vzetá.
Slyšíš? Jak hučí bouře přes ty nivy,
jak vře a hřmí a duní vulkán světa!
Končí se — končí brozné lāv těch vary,
hromy jich pomsty alyšíš se ozývat;
nesklameť silné víry Bůh náš starý:
dovol, ach dovol o naději zpívat!

*) Báseň ta z části Mickiewiczem, z části Moravským složena, povstala za pobytu Mickiewičova v Pozňanaku po nešťastné válce r. 1831.

Dovol se dívat v hvězdy ve zářící,
 naděje květem i hrob Polsky šatit,
 naději blahou žiji nešťastníci,
 naděje nikdy nesmíme potratit.
 Lid žije potud, pokud nepřestane
 naděje svoji blahé písni zpívat,
 onaf ho vzbudí, až i z mrtvých vstane:
 dovol, ach dovol o naději snívat!

Rozsevač.

Já, rozsevač svobody opuštěné,
 hned ráno v pole vyšel s dennicí; —
 nevinnou, čistou rukou v upravené
 ve brázdy sil sem blaha pšenici:
 než nastojte, vše bylo ztraceno
 i čas i práce má, i semeno!

Nuž, paste již se davy dobrých národů,
 vás neprobudí čest a sebe víc si křič:
 nač stádnm za dar podávat svobodu?
 Je třeba řezat aneb stříhej si je dřič;
 jich dědictví pak mrzké z rodu do rodu
 bud jarmo, žerem oslíč a pádný bič!

Alex. Puškin.

Následky nedostatečného vzdělání.

Ještě posávád nacházíme mnoho rodičů, obzvláště na venkově, kteří vzdělání svých dítek příliš malou váhu přikládají, povinné posílání svých dětí do školy za obtížné břemeno považují, domnívajíce se že ze vzdělání žádný prospěch nevyplyvá a že jest dosti, když dítě v nějaké knize trochu čísti a své jméno napsati dovede.

Loňského roku přihodil se v Paskové pád, který dokazuje, jak užitečné jest, když děti pilné do školy chodí, naučení, učitelů si všímají, a pamatují, ano když i po uplynutém školním navštěvování dále čtením se vzdělávají. Toho dne šel 18letý zámečnický Karel Šverka z Paskova ve společnosti jiných mladíků ze Frydka domů. Když do Zábňě, blízké vesnice, přišli, počalo hřmětí, a společníci jeho vyběželi jej, by v Zábni s nimi

dočkal, až bouřka přejde. Tento ale řekl: Já té boufce ještě uteku, a odběhl od svých druhů uháněje k domovu. Když půl cesty uběhl, počalo pršet a on chtěje se před deštěm chrániti, postavil se pod topol, kdež jej později za ním jdoucí druhové bleskem zabitého našli a uleknutým rodičům mrtvolu domů donesli. Kdyby onen nešťastník na školní naučení byl pomněl, a čtením své vědomosti dále rozšiřoval, k čemuž měl dosti příležitosti, an zde školní knihovnu máme, která ale bohužel od občanů nepovšimnutá plesniví, byl by věděl, jak nebezpečno jest v čas bouřky utíkat aneb ochrany pod osamotnělými stromy hledati. Nebyla-li zde nevědomost příčinou smrti? O jak mnohému neštěstí by se předešlo, kdyby naše venkovské obyvatelstvo svou leda-bylost odložilo a vzdělanosti větší

váhu přikládalo! — Nebude zde od místa, povahu blesku vyložití a pro středky, jak se před úlm chrániti máme.

Ve východním moři nachází se hmota, kamení podobná, která již starým Řekům známa a co šperk, jako drahokamy u nás, užívána a elektron jmenována byla; my ji jmenujeme jantar. Nenít to kámen, ale ztvrdlá pryskyřice z předvěkých stromů. Řekové pozorovali, že jantár, byv sukнем třen, malé předměty přitahuje, jako: odřizky papíru, písek atd. Později ukázalo se, že tuto vlastnost také jiné látky mají, jako: pečeti vosk, kalafonie, skleněná trubice a jiné. Když skleněnou trubici při suchém povětří delší čas sukнем třeme, přitahuje drobné předměty. Tato přitahovací síla dostala od jantaru dle řeckého jazyka své jméno, a sluje električnost.

Přibližíme-li k tak natřené trubici článek prsta, vyskočí z ní do článku nepatrná jiskra, uslyšíme slabé prasknutí a ucítíme v prstě malinkou bolest. Električnost přešla ve způsobě jiskry do prsta. Totéž by se stalo, kdybychom ji byli přiblížili konec klíče, který v ruce držíme, při čemž bychom ale žádné bolesti nepocítili, poněvadž električnost zeslábla, než do prsta došla. Kdybychom nyní klíč neb prst k drobným předmětům přiblížili, nebudou je přitahovati, poněvadž v nich žádné električnosti nezůstalo; tato přešla z prstu do těla a z něho do země, kde se rozptýlila. Kdybychom ale k takové natřené trubici přistrčili jinou netřenou trubici neb pečeti vosk, ukázal by se tentýž účinek, ale mnohem slabší, a električnost zůstala by v těchto před-

mětech. Jsou tedy předměty, které električnost přijímají, ale ji dále nevedou; jmenujeme je zle vodiče električnosti. Jiné přijímají električnost, ale vedou čili pouštějí ji okamžitě dále, tyto jmenují se dobří vodičové. K těm se počítají hlavně kovy.

Že mnohé látky, když je třeme, električnosti nabývají, víme; co ale električnost vlastně jest, není povsavád vyskoumáno. Taktéž víme, že letního času v povětří električnost se tvoří, ale čím a jak, dokonale nevíme. Jest ale jisto, že blesk nic jiného není, než elektrická jiskra a že hřmění z otřesení vzduchu pochází, které ona způsobí. Jak elektrická jiskra z třené trubice do dobrého vodiče přeskočí, taktéž i blesk nejraději do takových uderí. Takovými dobrými vodiči jsou blesku osamotnělé stromy, věže, komíny a jiné vysoké předměty; do těch nejraději uderí, poněvadž mu jsou nejbliže, a těmi bývá do země odveden, kde se rozptýlí.

Nestávejme tedy při bouřce pod osamělé stromy, věže, komíny, k oknům, jimiž průvan tahne, ke kovovým předmětům; zhasme oheň, neboť by blesk po vystupujícím kouři dolů sjeti mohl, nejedne ani neutikejme spěšně, sice by způsobené hnutí vzduchu blesk přitáhnouti mohlo, což se již častokrátě přihodilo.

Domnívám se, že hromosvod, jakožto prostředek naše stavení od škody blesku chrániti, jest všem úplně znám. Bylo by k přání, aby tento prostředek více užíván byl, an velikého nákladu nestojí, a pro bezpečnost našeho jmění neoceníitelný jest.

D r o b n ů s t k y.

Hádanka:

První s druhou zemi omlazují,
přírodu ze spánku probuzují,
třetí přispívá k našemu štěstí,

bez ní nemůž' věda, obchod kvěsti.
Abych ale popsal ti to blíže,
řku: že celek bylo české knižc.

С. М. П. О. Р. С.

Popsání dějepisné

některých vynálezů ze starší i novější doby.

Podává *Frant. Poisson*.

Mnohé věci máme rádi, proto že jsou zábavné, prospěšné, užitečné i potřebné, a mílo bude zajisté každému o nich se dozvědět, kde, kdy a jak povstaly neb vynalezeny byly, a kterého asi času k nám se dostaly. Bádání po tom jest pracné a vyžaduje mnohé pilnosti. Doufajíc, že se našim čtenářům zavděčíme, podáváme zde některé sebrané takové zprávy, jakož jsme již v lonském Moravanu str. 129—146 „Popis několika rostlin“ podali; avšak spolu chceme tím i jiných povzbudit, aby podobným bádáním a sbíráním se zabývali a výsledky své pilnosti do Moravana co do pospolitě polkladnice ukládali.

Bál, jak známo, jest veřejný tanec společnosti. Odkud toho pojmenování zábavného tance veřejného a i domácího pošlo, nelze s určitostí udati. Baál, hebrejské, tolik co pán, znamená prastaré fenické a kanonické velmi ctěné božství, podobizna (symbol to oběznice Joviše. Baál Berith byl pohanský bůh svazků a smlouv, podobizna to zimního slunce; jakož opět Baál Gad byl bůh štěstí a podobizna měsíce. Baál Sebul čili, Beel zebub bůh, kterýž měl muchy zahánět, pán zlých duchů, satan. Baál Pehor čili Beel fegor modla, již ke cti panny své panenství przniti dávaly. (Přirovnej 4. Mojž. 25.) Staří řekové měli pro „tancují“ slovo „ballizo“, a možná že i od tud slovo „bál“ vyznamenávající veřejný taneční ples povstalo. Řekové se rádi tancem vyráželi, u Řimanů pak neměl tanec té vážnosti, a měli za to, že jen opilý tancuje. Bály čili veřejné tance za vstupný plat jsou novějšího a jmenovitě francouzského původu. První veřejný

taneční ples, kde se vstupné vybíralo, odbýval se dne 2. ledna 1716 v Paříži, a sice v divadle zpěvohry; vstupné bylo na 3 liveres (nynějši 1 zl. 18 kr. rak. čísla) za každou osobu ustanoveno, a sice tím způsobem, že kdoby po čas trvání plesu z dvorany ven vyšel, vstupné opět zaplatiti povinen byl. Tak zvané listky k návratu (retour-billiet) jsou pozdnějšího původu. Při veliké zkaženosti francouzských mravů, kteráž tehdaž ve francouzsku a jmenovitě v Paříži panovala, veřejné tyto bály takové oblíbenosti došly, že již následujícího 1717 roku privilegium na 10 let k dávání bálů za vstupné tannímu hudebnímu spolku dáno. Od té doby rozšířily se veřejné bály na vše strany světa. A není divu, ješto v tanci, jak známo, děvčata a mladé paničky náranně si oblíbují*). To pak má býti skutečná pravda, že o bálech zvláště ve velkých městách o mnoho více tanečnic bývá, tak že se tanečnici najímají musejí. Opak toho ale nalezá se v zlaté Kalifornii, v severní Americe, kde jsou mužští, jenž tam k vůli ryžování zlata z všech světa končin přicházejí v počtu koliknásohně větším nežli ženském, kteréž tam velmi vzácné jsou. Tam se mladé dcerky některých vystěhovalců bohatým pronájemníkům dávají do „služby tance“ a za každou

*) To prý mají, jak se povídá, od své pramáti Evy dědičné, kteráž prý se hned v ráji naučila tancovati. Když ji totiž ďábel v způsobě hada sváděl, a viděl že je malá a nedosahuje ovoce zapovězeného podosáhla, a tak skákati a tancovati prý se naučila. To se sice pečeti nedá a nechci, ale ono to stojí v jedné staré německé knize tištěno.

noc 3 a i až 7 dolarů stříbrných přijímají, tak že vyšší summa od mladého věku, od krásy těla a vytrvalosti v tanci závisí. Ovšem taková najatá slečinka nesmí nikomu košem dáti, kdo ji k tanci požádá. Správcové takových tanečných společností mají se dobře a v krátké době velkých peněz nashromáždí. Nájemné pak tyto tanečnice pocházejí větším dílem z německých zahraničních krajů, a ne zřídka bohaté se vdají, proto že jest tam více jak čtyřkrát tolik bílých mužských (totiž 183.856) než ženských bílých

Balon, veliký míč z papíru, z tafetu pokostem natřeného nebo z kůže, kterýž se naplní plynem, vzduchu lehčím, někdy také jenom vzduchem hořícím papírem a hořící ovesnou slámou i hořící kolofonií (kalafuna) rozehrátým, kterýž napotom odvázaný v povětří vystupuje a se vznáší, dokud povětří v něm nezchladne aneb plyn nějak ven se neprodere, neb klapkou nevypustí. Někdy pro zábavu dává se balonu rozličná podoba, buď zvířecí neb lidská, aby v povětří litala. Také se na něj připevňuje dole koš čili loďka a lidé do ní sedají a nad vesnicemi a městy v povětří se vznášejí, v tom směru, kam větrový proud ho nese. Bratři Štěpan a Josef Montgolier, papírníci v Annonay ve Francouzích shotovali první balon r. 1782 a rozhráli v něm vzduch hořícím papírem, kterýž v krátkce se povznesl do výše 800 stop a sklesl na blízkém návrší. Druhý balon zhotovili oni z plátna a ho ve svém bydlíšti Annonay veřejně u přítomnosti velikého množství lidí dne 5. junia 1783 do výše poslali, kterýž za 19 minut do výše 7200 stop nad povrch země vystoupil, obtížen jsa 400 librami nákladu. Týž vynález učinil mnoho hluku po celé Evropě a ve všech zemích dělaly se pokusy s balony. Také Moravě mělo se tohoto potěšení brzo dostati. Dne 12. septemb. 1784 pouštěn byl první balon na

Moravě z rozkošné zahrady hraběte Dietrichšteina v Židlochovicích, s nejlepším úspěchem a zmizel již asi za 2 minuty zrakům četných hostů. Mezi přítomnými byla též kněžna Piccolomini, jenž přesřtíhnutím šňury balonu volnost dala, dále neapolský ministr markýz Troquera a nejvyšší správce zemský i s manželkou. Pani hraběnka z Dietrichšteina naplňovala sama balon teplým vzduchem. Na balonu byl připevněn listek, kterýmž v německé i české řeči slibena byla odměna tomu, kdož by balon našel a vrátil. V novější době pokusili se mnozí o zdokonalení balonů, aby pomocí jich větrem plavití se mohli, ku kterémuž cíli proutěný koš čili loďka dole na balon se upevňuje. Nejdlejší cestu povětrnou vykonal Green. Onť se dvouma společníky pustil se dne dne 7. listopadu 1836 v dobru v Anglicku do vzduchu a za 19 hodin devadesáté ml zeměpisných a více vykonav spustil se v Nasavsku u Weilburku. V nejrovnější době užito balonů od francouzských vůdců k vyzvídání síly a postavení nepřátelského vojska, a od rakouských vůdců v italské vojně při obležení Benátek k vysýlání ohnivých kouli v balonech nad město, z nichž jedna i na kostel sv. Marka padla.

Jak asi člověku při větroplavbě, popisuje jakýsi Dr. Hamm, kterýž vyprávěl větroplavce Coxwell-a, když se po sto a sedmapadesátě v Lipsku ve svém balonu „Sylph“ do výše vznesl, takto: „Balon byl naplněn; mistr opatrně ještě jednou všecky stroje přehlídl, já pak do koše z vrboví pleteného si usedl. Coxwell si sedl na krub, na němž upevněny jsou všecky provazy a síť, obkličující balon, jakož i připevněna jest loďka (koš) . . . pak stisk péro, kteréž mocným lanem balon poutalo k zemi, a spovolna, velebně vznášel se Sylph k nebesům, an shromážděný lid jásal a my jej pozdravovali. Vysypal se celý pytel pfitěže, aby se urychlil

let náš. Jak mně bylo divajícím se se závatné výše na zem, nedá se vyspatí. Pociť jakýsi míchaný ze strachu a obdivování pronikl srdce mé; však strach pomínil, jak mile pan Coxwell s kruhu ke mně do ložky sestoupil. Za pět minut vystoupili jsme dle počtu tlakoměrního do výše 4100 stop, ze + 10° (stupňů) tepla sklesl teploměr na 6° Réaumur. Nyní teprv jsme se kochali z čarovného pohledu na zem. Nápadno to bylo, že se zdála země pod námi vydutou býti; bož pod ložkou naší byl jako střed té dutiny, která ku krajům obzoru se vyvyšovala, až tamo země jako s oblaky rostla. Město Lipsko pod námi zdálo se tak malé, že by je byl mohl na talíř pojmuti; potokové ve vůkoli prosvítali k nám co stříbrné nitky, a na stá vesnic u prostřed luhů svých vypádała jako různá hnízdečka v zeleném osení. Mnoho vnády a lahody měl pohled ten do sebe! — Za 10 minut byli jsme ve výši 5600 stop, tepla bylo + 5° R.; balon se v tomto čistším vzduchu velice nadmul a dolejším otvorem mocně se dral, tak že pan Coxwell klapku otevřel, což nepřijemný pronikavý pisk vydalo, že mráz přecházel člověka. My ale sklesli za přístích 5 minut o 2300 stop a papírový pruh, volně při ložce připevňený, vznášel se vzhůru nad námi. Klešnutím stali jsme se viditelnými opět na zemi, a hlaloh veselosti došel ncha našeho, ačkoli jsme nemohli lidi rozeznati dole pod sebou. — Na prosbu mou za opětne postoupení vyhodili jsme přítěže dva pytle. — Ze bychom vystupovali do výše, nebylo pozorovati na balonu samém; toliko papírky vyhozené rychle jako střela k zemi padati se zdály. Balon se nesmírně dmul, tak že dvakráte po sobě musela otevřiti klapka. Vystoupili jsme do výše 6700 stop; teploměr ukazoval + 3° R.; deset minut později vznášeli jsme se 9200' nad zemí, tuť v teploměru stála mezi + 1 a

0; zima byla nepřijemná, kůže na šle jaksi napnutá, suchá. Jinak alet bylo nám oběma dosti volno a zdravo.“ — Tak popisuje pan Dr. Hamm cestu svou v říši povětrné.

Botanické zahrady. První bylinářská čili botanická zahrada v celé Evropě povstala v Praze. Zakladatelem zahrady té byl lékárník Angelicus Florentina, odkudž i známé jméno své: „hortus angelicus“ obdržela. Císař Karel IV. slovutný pěstovatel umění a vědy, osvobodil dům i zahradu jmenovaného zakladatele od všeliké daně zvláštním roku 1360 vydaným dekretem. Na způsob pražské botanické zahrady potom i jiné povstávající university v Německu podobné ústavy obdržely.

Brom. Pověstným lučbařům, Deville-mu a Vöhler-ovi, kteříž nedávno připamatný, a už mohutně v obor průmyslu zasahující kov hliníka (aluminium) nalezi, podařilo, se r. 1856 tak zvaný brom, jeden z dosavadních prvků lučbařských, v podobě krystalu shotoviti, kterýžto důležitý výsledek lučbařské práce cis. akademii věd v Paříži k dalšímu vyzkoušení předložili. Bromový tento krystal jest, co do tvrdosti a ohnivého lesku svého diamantu cele podobný; a protož se ním, jako diamantem, sklo a všechny ostatní nejtvrďší látky řezati mohou. Vyleštění (politura) dáva se jemu právě tak, jako diamantům, totiž vlastním prachem svým, jelikož se jiná látka jeho tvrdosti ani nejméně nedotkne.

Brumle, (drndačka, drumbla Brumneisen) jest nástrojek železný podoby houalček, jenž se k zubům přikládá a jehož jazýček prstem pohybovaný v proudu poplícného povětří zvuk vydává. Nástroj tento, přináležející mezi nejoblíbenější články obchodu do jižní Ameriky, byl pak r. 1650 od řeholníka řádu Jesuitského, patera Kirchera vynalezen. — Počátky pak nynější, už klavesy mající harmoniky, učinil strojník Eschenbach roku 1806.

Cukr*). Za starodávna se sladilo medem. Vyrábění cukru z cukrovniku čili z třtiny cukrové (saccharum) v nynější jeho bílé podobě a tvrdosti bylo teprv v 16tém století nalezeno, a sice přičiněním jakéhosi dle jména už neznámého itáliana, který první továrnu k rafinování (očistění) cukru na ostrově Maltě založil; odkudž i starší jméno cukru „melis“ (od latinského „saccharum melitense“ to jest: cukovník maltský) povstalo. Cukr se také vyráběl z javoru cukrnatého (Acer sacharius). V měsíci únoru totiž navrhl se strom, od kud po šest neděl padesát másů sladké mízy vytéká, která se pak zavařuje, z kleny (Acer pseudoplatanus) a nyní z kvaky čili cviky (beta raphanistrifolia, beta vulgaris.) Vyrábění cukru z kvaky čili cviky, či cvikly, v obecné mluvě také řepou zvané, povstalo teprv za našeho věku. — První dvě továrny k vyrábění cukru řepového povstaly teprv r. 1830 v Čechách, r. 1841 bylo už v Čechách 37 v Moravě kde první továrna povstala r. 1829 v kostelní Vídři a ve Slezku 15 a v ostatních zemích austriackých 22, úhrnkem tedy 74 továrny č. fabriky. Všechny spolu spotřebovaly do roka už 1,900.000 centů řepy; roku 1851 bylo v celém austriackém mocnářství 92 továren a ty spotřebovaly už 3,600.000 centů řepy. Roku pak 1858 bylo v říši austriacké už 109 továren na cukr, a sice: v Čechách 52, v Moravě a Slezku 34, v Uhrách 15, v Rakousku 3, v Haliči 2, ve Slavovsku 1, v Benátsku, a v Sedmihradech 1. Všechny spotřebovaly už ročně 10,551.000 centů surové řepy. Do konce r. 1849 platila se daň jen z výdělků, později pak daň z centů spotřebované surové řepy. Půčet továren se co rok množí.

Čepobití tolik co vojenské

bubnování na večer. Slovo: čepobití neb čepubití, jak už Jungmann ve svém slovníku svým „recent“ poznamenal, jest nové, a jak se nám zdá špatně přeložené německé zapfenstreich, ješto bez pochyby to německé zapfenstreich tak asi pochází od slova Zapfen = čep; jako naše čepiti, do čepce strojiti, od čepu odvozovati se dá. Po Čechách také jenom slovinci utvořili slovo: čepobití a poláci svůj: capstryk a capstrzyk. Němci tomuto večernému bubnování, aby vojáci do kasáren šli, říkají také Zopfenstreich, což pochází od: Haare neb Zöpfe streichen. Když totiž v minulém století vojsko ještě copy dle stejné míry a stejného způsobu učesané a upletené nosilo, byli v kasárnách před velkou parádou, která hned z jitra odbývatí se měla, vojáci a polní holíči (Feldscherer z čehož naše felčar pošlo) holením brad, mytím hlav, česáním a strojením copů celou noc zaneprázdňeni, a který z vojáků první měl vlas v pořádku, musel, aby vlasovou parádu nepomuchlal, sedě s hlavou na ruce opřenou spáti — tak aspoň staří důstojníci vojenští vypravovali —, a proto se dávalo u večer bubnování na vojáky znamení, že už falčarově svou práci započnou, čemuž také copenstreich říkali; v naší řeči by se tedy místo nevýznamného slova čepobití mělo raději zaváděti: bubnování na večer,“ jakož i slovinci také už říkají: večerno hobnjánje a rusové znají jen: večerniaia zória, a Zapfenstroich achlagen jmenují: večernoju, čili zória bit. Také v jiných řečích pojmenování toho vojenského bubnování večerního, neukazuje nikterak na čepy, takt tomu říkají francouzi: retraite (spátkem jítí, domů jítí) a battre la retraite, angličané: tattoo, retreat ritirata, a sonare ritirata.

Černý sníh. V Loznici, městě srbském na řece Dríně, a v okolí padal v únoru r. 1864 černý sníh, tak že povrch bílého sněhu vypadal jako popelem posypaný. V čistě

*) Viz o cukrovniku a o cukru pojednání, které jsem v louském Moravanu (ročník čtrnáctý na stránce 131 132 podal). Spisovatel.

nádobě proměnil se tento sníh v kalnou vodu. Večer před tím byla se rozestřela v té krajině tmavá mlha.

Daguerotypie. Pařížský malíř Daguerre považuje se, jak známo, za vynálezce světlopisu (photografie, podobiznění světlem); neboť prý on vynalez tento francouze Niepce opravil, a od něho obdržel vynález ten jméno své. Před nimi už ovšem Wedgwood touž myšlenkou se zabýval a Davy pomocí slunečního světla představil obrazy malých předmětů na papíru, chloridem stříbrnatým napuštěným, který ale působením světla později zčernal a následovně i obrazy zmizely. Nyní však se dokázalo, že angličan James Watt (1736 + 1819) též vynálezce parního stroje, světloobrazce na postříbřených deskách ano i na papíře vyváděl a sice stavení (budovy) a vyobrazení. Zkoušky těchto světloobrazců Jamesa Watta nalezeny jsou v Patent-Museu v Londýně. Poněvadž ale za času Jamesa Watta řasik (jodium = chalusik) ještě znám nebyl, dá se mysliti, že užíval draslíku (calicum, potassium). Toto podobiznění světlem bylo v krátkém čase rozličnými vynálezy urychleno a zdokonaleno. Talbot po mnohém zkoušení a vytrvalém přemýšlení vynalezl jak se může místo na deskách měděných postříbřených, a jinak upravených podobizniti na papíru světlocitným (kalotypes papier). Obraz ale na takovém papíře objevený jest negativní čili opačný, totiž tmavý tam, kde byl předmět skutečný nejvíce osvětlen a světlý kde byl zastíven. Což se ale snadno napravi tím, že se jiný list papíru světlocitného vezme a položí pod onen, na němž se nalézá hotový opačný obraz, a dá obě na světlo. Za krátký čas přenesse se obraz následkem působení světla na podložený papír avšak už pravidelně. Tento Talbotův způsob podobiznění na papíře sluje fotografie. V novějším pak čase (asi okolo roku 1853) dostalo se fotografii velkého

zlepšení vynálezem Niepce de Saint Victor v děláni podobizen místo na měděné postříbřené desce neb na světlocitném papíru — na skle. Potáhne-li se totiž sklo vrstvou bílku nebo škrobu, a tento se napustí zase jako papír stříbrnou soli: obdrží se negativní obraz, jenž se napotom na papíry přenáší. Jedním takovým obrazem na skle může se dle libosti velké množství podobizen odlišiti. Což roku 1859 ještě více usnadnil R. Rothmayer ve Vídni shotovením přístroje (multiplikator zvaného), jehož pomoci devět fotografických, docela těžných obrazů za několik sekund shotovil, jež — když se všechny odkoupily po 35. krejč. rak. čísla dával tedy všech devět za 3 zl. 15 kr., kdežto před tím o několik roků spíše za malý fotografický obrázek 5 zl. stříbra se platilo.

Deštník. První zprávu o deštníku, nyní tak rozšířeném, nalézáme už před 1000 roky, když léta Páně 800 Solnohradský biskup opatovi v Toursu deštník darem poslal; užívání ale jeho počalo se až v druhé polovici sedmnáctého století, okolo r. 1680 v Německu rozšiřovati. Úhlednou nynější upravenost deštníků ve Francouzích za času krále Ludvíka XIV, a obzvláště s počátkem našeho devatenáctého století obdržel a také z francouz do němec a k nám do krajin slovan-ských přešel, o čemž svědčí i běžné francouzské jméno paraple (parapluie, totiž: par à pluie, doslovně: proti dešti, menší pak sluje par à sol, doslovně: proti slunci, tedy by se dobře říci mohlo: stinidlo). V Anglicku ještě v minulém století bylo mnoho zarytých odpůrců deštníkových, tak že člověk nebyl na ulici jist, jestliže svůj deštník rozepjal, aby nebyl od luzy uražen.

Dřevořez. Známo, že už ku konci století v Praze: bakalář přijmím Pannár dělal dřevořezy, a jimi napotom tiskl obrázky a je prodával, avšak sotva se kde nějaký

jako dřevorez aneb obrázek od něho vytisknutý do našich časů uchoval. Nejstarší zachovalý dřevorez, jenž k vytisknutí obrazův určen byl a jehož podpis roku níže dno pochybnosti netrpí pochází z roku 1423 a představuje podobu „velikého Kristofa“. První dřevorezy ozdobenou knihu vydal kněhtiskař Zenner v Augsburgu roku 1472. Roku 1489 byla na Horách Kutných v Čechách biblia česká s dřevorezy tištěna.

Fotografie viz Daguerrotypie.

Frak černý co šat parádný. Francouzské slovo frac (čti: frak) pochází z Gallického froc. což znamená hazuku z hrubého sukna, zvláště mnišské roucho. Mužští ve středověku chodili v sukních, totiž v oděvu ze sukna později pak také i z jiných látek zhotoveném. V postupu času tento svrchní oděv obdržel také rukávy, náprřed rozstříhnutý se zapínal a zpoznenáhla i dolní přední cipy do zadu se překládaly a připínaly. Tak povstala jaká taká podoba fraku. Za králů Ludvika XV. a XVI. panoval zvláště ve francouzku obyčej, že stavové a dvořané světlými barvami, vysoko červenou, blanketní, světlou zelenou a podobným na svém drahém šatstva se vyznamenávali, měšťanskému pak stavu barvu šedou a tmavou, přisoudili, jakož i také ženské měšťanské šedé látky, francouzský: „grisette“ zvané, své domácí šaty měly a proto také děvče z prostředního čili měšťanského stavu „grisette“ se posud nazývá. Že pak tehdy při rozpustlosti mravní z vyšších stavů některé děvče šat měšťanský šedý obleklo, aby nebyla nepoznana, přešlo jméno grisette také na děvče dvojsmyslné čili pochybné pověsti. Když Severoamerikánské obce r. 1773 vrchnictví anglické se sebe shodily, se spojily a za republiku prohlásily, byl proslulý Benjamin Franklin k francouzskému dvoru poslán, aby od tohoto království uznání republiky vymohl.

I objevil se on tam u dvoru samojediny v černém kabátu dle tehdejšího kroje našemu fraku jak tak podobném. Dvořané v světlobarevných nádherných šatech vidouce ho u dvoru vyznamenávaného i hned někteří jemu k počtě v podobném černém šatu se objevili, a zviknouce tomu, černý frak do mody uvedli. Odkudž i k ostatním národům přešel. Slovanům však přicházel vždy jaksi směšným.

Hedbávi. Práví se, že čínská císařovna Si-ling-či, kteráž před 2.000 lety před narozením Krista Pána žila, hedbávi už předla. Hedbávi bylo v Evropě od dávných časů perských a arabských kupováno, kteříž ho do Evropy z Kytaje dováželi. Z čeho by hedbávi bylo, chovalo se přepečlivě v tajnosti, a rozšiřováno, že prý v Kytaji v chumáčkách na stromech roste. Teprv za panování Justiniana (Upravdy) císaře (527—565) bylo tajemství, jak se hedbávi vyrábí vypátráno a v známost uvedeno. Dle vypravování dějepisce Byzantského Prokopa z Cesarey, přišli roku 552 po narození Krista Pána dva mniši z řádu sv. Basilia, kteříž po mnoho let v Kytaji apoštolovali a na cestách svých po kraji zevrubných známostí o tamnějším chování morušových bourcův jakož i utkávaní hedbávných látek si opatřili, k císaři Justinianu, aby mu své tajemství svěřili. Vykládali, že jest hedbávi plodem jistého hmyzu, ježby za slušnou odměnu také v Čarhradě zdomácnili. K vlidné žádosti císařové vydali se oba řeholníci na zpátečnou cestu do Kytaje, a přinesli po mnohých nesnázích roku 555 v dutých bambusových holech svých první vajíčka bourcův hedbávníkův a semeno morušové na dvůr Čarhradský. Tak vtípem dvou klášterníků byl ve dvou dutých holech převeden z neznámějších končin Asie do Evropy pramen, z něhož už na tisíc let blahobytí a zámožnost kolika národů

vykvetá. Hedbávný průmysl počal v Evropě teprv ve 12tém století se rozvíjeti. Roku totiž 1130 založil Roger II. král sicilský první rukodilnu na hedbávný tovar v městě Palermě, od kudž se tento průmysl nejprv po Itálii, potom po jižním Francouzsku a pak i po ostatních zemích Evropy rozšířil. V Čechách se začalo hedbávnictví pěstovati teprv asi okolo roku 1780. Roku 1858 stála říše rakouská už na druhém místě mezi všemi krajinami evropskými, kteréž se vyráběním tkanin hedbávných zabývají, ješto cena těchto do roka zhotovených tkanin v průměru na 12½ millionů zlatých rak. čísla vystupuje. Francouzsko zaujímá první místo; neboť vyrábí do roku za 223 millionů zlatých rak. č. hedbávného tovaru.

Zádoueno aby toto odvětví průmyslové u nás vždy více a více se zmáhalo, sázením především morušových stromů a keřů, a pěstováním bource (housesny v hedbávi se zapředající, bombyx mori, Scidenspinner), kterýž co housesny morušovým listím se živí. V Pekingu, hlavním a sídelním městě kytajské říše jsou v okrese císařského zámku zahrady s morušovými sádky a císařovna sama se svými ženskými bource krmi. Také našim švárným moravankám by tato vynosná zábava svědčila a hedbávné šaty z hedbávi vlastní rukou vyráběného by každé nevěstě slušely, a byla by v nich tím krásnější.

Poněvadž ale vyrábění hedbávi nemůže se obejiti bez moruší, protož také o moruších několik slov přidáváme. Moruší, jest kolik druhů, a sice 1. moruše čili moruseň černá, morus nigra, původně v Asii prostřední, v Evropě jižně zdivočilá. Již prý tomu kolik tisíc let, co strom ten z Persie do Evropy jižně přesažen, a od dávna v Evropě prostřední sázen pro ovoce své, moruši černou, chladicí a lahodnou, kterouž jedí, a i v lékařství potřebují. Listy její k živění bourců (housesnek hed-

bávních) ale se nehodí, protože jsou tuze tvrdé a housesnkám tak dobře nesvědčí. 2. Moruseň červená, morus rubra, v Americe severné; listy tohoto rodu také se nehodí k živění bourců; kteří je žerou, hedbávi špatné dávají. 3. Moruseň kanadská, morus canadensis, v Kanadě má svou vlast. Podle zkoušek Audibertových housesny hedbávní rády žerou list jeho a hedbávi dávají tužší a pevnější nežli běhemorušovým krmené; není ale vyjednáno, zdali i množství nějaký rozdíl jest. 4. Moruseň bílá, morus alba. Vlast její jest jako morušně černé Asie prostřední, a v Evropě jižně, kde se už přes 300 let sází, k nám do Čech a do Moravy jakož i do Evropy prostřední vůbec přišel před nedávnem jakož i do Evropy prostřední vůbec přišel před nedávnem jakož i do Ameriky severné. Sázením v rozdílných podnebích zvrhnl se v rozličné odrůdky, jichž všech listí ke krmení housesnek hedbávních čili bourců se jediné hodí a jiným nedá se dokonale nahraditi. Lýko ročních výstřelků coročně k děláni výborného bílého papíru potřebovati se může. 5. Moruseň tatarská, morus tatarica, má vlast podle Volhy a Donu v Rusi. Okolo Charkova a jinde se sází pro bource, jimž listy jeho výbornou dávají píci. Ovoce se jí čerstvé i sušené, také z něho dělají povídla, a robí tóž víno a prepalují silný a chutný lih. V nejnovější době uvádí se také hedbávník, kterýž na stromě Ejlantus pod širým nebem prospívá a jiný druh živí se z listu dubového.

Nový kov, hliník, (aluminium) nazvaný, vyloučil z hlíny už před delším časem německý lučbař Wöhler v Göttinkách; francouzovi Deville ovi přísluší pak sláva ta, že udal snadnější způsob dorábění kovu tohoto: a že ho první ve větši váze k zkouškám průmyslovým dostavil, začož ho i císař Napoleon III. řádem čestné legie ozdobil. Kov tento byl

r. 1855 ve výstavě v Paříži postaven, a francouzská vláda péči o to měla, aby bylo dobývání jeho usnadněno a s menšími výlohami spojeno.

Ustanoveno r. 1855 aby císařské gardy francouzské měly přistě na místo ocelových kyrysů, pancíře z dotčeného kovu. Ministr francouzský pronesl se o tomto kovu takto: „Jest lehký jako sklo, leskne se jako stříbro, jest pevný a všelikým nehodám vzdorující jako zlato a dá se jako toto kovati a roztaňovati, jest houževný jako železo, a dá se rozpouštěti jako měď, jest v obyčejné hlině u značném množství k nalezení, a poněvadž jest na povrchu země tak rozšířen — nebo hlíny téměř všude máme — může se nazvati sokem železa.

Francouzský lučbař Deville podal r. 1855 v sedění čís. franc. akademie věd nejen obšírnější zprávu o tomto kovu ale i také předložil k radostnému překvapení celé kusy nového kovu tohoto. Týž kov dá se ovšem bez obtíže z hlíny docílit, útraty ale, za pomůcky k jeho vyrábění potřebné, jsou tak znamenité, že se ohledem ceny dosaváde zlatu téměř vyrovnává, nebo jedna libra ještě pořád 400 a 600 zl. stojí.

R. 1855 ku konci októbru ve Vídni měl p. Dr. Rajský přednášku v zasednutí průmyslné dolnorakouské jednoty, o hliníku, v níž dokazoval, že zprávy francouzské o užitečnosti tohoto kovu jsou přehnané, že posud cena 1. lotu ve Vídni na 21 zl. vystupuje, Lesk a barva hliníka že se ani nemůže k stříbru přirovnati, dosti to příčin kteréž jemu aspoň v nejbližší době cestu ke praktickým účelům života zavírají — Nejlepší surovina k vyrábění hliníku jest kámen kryolith, na ostrově Grönlandu v tak nesmírně velikánských ložiskách nalezený, že se nebudou moci za sta a sta roků vyprázdňiti a že náš cent toho kamene už ku konci r. 1857 v Paříži, apolu s dlouhým povozem přes moře atlentické, jen 2 zl. stf. stál.

Hodiny přesypací vynalezl Anaximander, slouvný mudrc okolo roku 580 před Kristovým narozením.

Hodiny slunečné vynalezl Anaximenes, výborný mudrc z Miletu a zák dotčeného Anaximandra okolo roku 544 před narozením Krista Pána. Staří Římane měli slunečné hodiny na veřejných místech, a jeden z otroků musival se na ně dívati a když o hodinu postoupil musel kladivem na zvučný nástroj zvonu podobný bití, a hodiny tak oznamovati.

Hodiny jdoucí vymysli prý římský měšťan Boëtius jenž r. 524 po narození Krista Pana umřel, vešly ale málo v známost až pak na tu myšlénku opět připadl a ji provedl František rodilý ze Zeelandu v Nizozemsku, jenž u vévody Milanského Jana Galeatia r. 1480 v službě byl. Později staly se kapesní hodinky proslulými. Karel V. císař římský nosil zlatý prsten na prstu, v němž místo kamenu stroj hodinový byl vložen a tak uspořádán, že pokaždé hodině jej do prstu pichl.

Vynalezení hodin o kývadle dlužno co do přednosti času připisati slouvnému italianovi Galileimu, (+1642.) Ze spisů žáka*) Viviani-ho jestit dokázáno, že Galilei už roku 1641 hodiny o závaží a kývadle (oriulolo da contrapesi e pendolo) ustrojil a takové i při hvězdárských pracích svých užíval; ano i na domě sponentého Vivianiho ve Florenci (nyni tak zvaná casa di Catelloni) nalezá se latinský nápis, kterýžto nalezání hodin o kývadle také Galileimu přivlastňuje. Později zabýval se shotovováním hodin o kývadle holanďan Cehris-Huyghens, jemuž také jejich vynalezení mýlně připisováno bylo.

Hromosvody byly v nynějším ustroji od Benjamina Franklina

*) Jiný zák slavného Galileiho, jmenem Torricelli ve Florencii (1607--1647) vynalezl tlakoměr (barometr).

v spojených státech severní Ameriky okolo roku 1748 vynalezeny. Avšak už sto a ba snad i více roků před ním byly na pomorí jaderském železné hromosvody známy. Důkazem toho jest list doktoru J. Bianchiho akademii pařížské o té věci psaný, v němžto následující opis hromosvodu dává: „Na jedné z hradeb pevnosti Duina, na pobřeží jaderského moře stojí od nepaměti lidaké píka s koncem železným vzhůru obráceným. V létě, když bouřlivé povětrí nastává, zkušuje voják, tam na stráži postavený, píku tím způsobem, že přiloží ke strmicímu železu jinou, tam vždy pohotově stojící píku, a když zpozoruje, že se na konci jejím počítne jiskry zjevují, dá zvonem tam visícím znamení, aby sobě lidé v poli pracující, aneb rybáři na moři postavení, před vypuknutím bouře bezpečného útočiště vyhledali.“

Také na Moravě byl před Franklínem hromosvod znám. Původce jeho byl slovan, řeholník řádu premonstratského z kláštera Lauckého (Klosterbruk) u Znojma. Prokop Diviš, (v Žamberce v Čechách narozen umřel 21. prosince 1765), kterýž r. 1754, tedy šest roků před Franklínovým hromosvodem podobný nástroj ve svém bydlišti, v Příměticích, vesnici půl hodiny od Znojma, kamž roku 1742 za faráře čili farního administrátora se dostal, připravil. Rozdíl pak mezi jeho a Franklínovým nástrojem byl ten, že Franklín se snažil hrom už vyvinutý chytнути a neškodně svéstí, Diviš pak hrom teprv se vyvinující s mračen svéstí a neškodným učiniti. Bylot také viděti, jak s mračen šedobílé prouhy jako obřísla na jeho nástroj, (dne 15. června 1754 postavený) se spouštějí, a když ho sejmul, vystupovaly tyto šedé proudy nazpět do mračen a tam se začalo blyškati a hřímati, a když ho opět postavil, přestalo prý blyškání a hřímání, a opět šedé prouhy se dolů spouštěly.

Roku 1757 bylo velmi horké a suché leto tak že vedrem všecka úroda polní zničena byla. Tato strašná parva, a že po celé léto nebylo bouřek a deště, to přičítali sedláci okolo Přímětic stroji Divišovu a vzbudili proti němu obecné vzbouření. Diviš musel tedy rychle hromosvod odstraniti, aby ho uchránil před rozvsteklenou počtítlou tlupou.

Napotom nacházel se týž nástroj složený v klášteře Louckém i po jeho vyzdvižení až do nedávna.

První dle učení Franklínova ustrojený hromosvod (železná týčka, která budovu před udeřením hromu chrání) byl v Anglicku r. 1762 postaven. Vynález tento brzo došel uznání a valného rozšíření i ve vlastech našich, avšak pojmenování: „hromosvod“ nebylo hned známo, než vtip lidu pospolitého věděl si hned pomoci. Jakýs vesničan ku příkladu chtěje udati dům, na němž hromosvod byl zřízen, a nevěda týž stroj jak pojmenovati, opsal ho takto: „tam ten dům, co na něm mají poliknuto na hrom“.

Nebude od místa, připomenouti, že hrom jest elektrická jiskra a tak zvaný hromový kámen někdy v poli na tom místě se nacházející, kam byl hrom udeřil, není nic jiného, nežli seškvařené křemelky a zeminy. Co se vypravuje, že prý když se dá do pekárny dříví ze stromu hromem rozštípnutého, napotom když se toto dříví zapálí, z pekárny ohnivá koule vyletí a po kuchyni lítá, až šťastně komínem vyletí aneb naleznouc průchod na podstroší, ho i popálí: nepochází ukaz ten od tud, že bylo dříví ze stromu, něhož byl hrom udeřil, ale do cela z jiných příčin. Místy, zvláště na Slovensku, jmenují tento podivný úkaz „ohnivým vlkem“ a připisují to pověřivě jakémusi zlému nepřirozenému vlivu, a domnívají se hospodyně, avšak mýlně, jako by tato ohnivá koule čili tento tak zvaný ohnivý vlk mohly pometlem

z roždí jedlového stromu, kterýž u křížných cest stojí, zpět do pece zahrnutí se mohlo. — Dle pravděpodobného vysvětlení fyzického ohnivé koule čili vlk ohnivý povstává ze zápalistého plynu vodníkového, který se v nitru pece proto nashromáždil, že se k jejímu vytopení vlhkého dřeva potřebovalo. Když se toto, v peci naložený dříví jen smudí, spomenutý plyn se vyvinuje, kterýž napotom, když smuděním přeschlé dříví hořeti počne, ven vybuchne a nebezpečí požaru přináší. — Není však ale pochybnosti, že k utvoření této ohnivé koule čili „ohnivého vlka“ i hromovina (elektrina) způsobem posud nálezitě nevysvětleným přispívá, jelikož by obhání ohnivé koule (jaká se i při uhození hromu často pozoruje) po kuchyni pochopiti nedalo. Z toho pak následuje, že nemusí po každé, kdykoli se k vytopení pece něco vlhkého dříví upotřebovalo, ohnivý vlk vybuchnouti, pakliže poměr elektriny v povětří není tomu příznivý; předce však dobře bude, aby pro uvarování z množného neštěstí k pečení chleba vždy jen úplně suché dříví se bralo.

Kalhoty čili nohavice. Slovo kalhoty, kaloty, pochází od latinského „Caligae“ a to od „colligo“ = svazuji, a vyznamenávalo nohavice do půli lýtek. Sám pak oděv jest asiatského a jmenovitě babilonského původu, kdež nohavice již za nejdávějšího věku k mužskému oděvu náležely. V Evropě se ukázaly nohavice nejprve mezi národem Gallů, v krajinách nynějšího Francouzka, kterýž oděv Římanům tak divným přicházel, že jedné častce krajiny Gallie, na středozemním moři ležící jmeno: Gallia braccata dali, proto že obyvatelé mužští dlouhé kalhoty (braccae) nosili. Ve středověku záležela zevnitřní vážnost mužská v širokosti „kalhot“ (galot), ku kterýmž zámožnější i 200 loktů tkaviva potřebovali; když ale tomuto oděvu se dá-

val kraj nestoudný, bylo od církve zapovězeno v nich do kostela přicházeti. Slovo pantalon jest francouzské: „pantalon“ a u nás počátkem nynějšího století v známost vešlo.

Kamna. První kamna ka-chlová k zahřívání svetnic povstala roku 1325 v Německu, kdežto se před tím k zmíněnému čili jenom krbů čili otevřených, kominem opatřených ohnišť užívalo. Tak zvaný Meissnerovský způsob topení, že jedna železná kamna vydávají teplé povětří, jenž se potom do všech místností budovy po troubkách ve zdi ukrytých rozvádí, jest nálezek Videnský z našeho devatenáctého století.

Kapsle viz střelné oříšky.

Karty pikety byly v první polovici čtrnáctého století pro vyrazení churavého krále francouzského, Karla IV. k němuž do Paříže sedmiletý Václav syn českého krále Jana roku 1323 z Čech zavezen byl a dle jmena jeho na birmování Karlem (napotom Karel IV. císař a král český) nazván jest byl, vymyšleny. Ve hře té čtyry rozličné barvy představovaly čtyry stavy: šlechtu a vůbec dvořanstvo, stav kupecký čili obchodnický, stav vojenský a stav rolnický. Stavy ty byly pěkně pomalovanými, v rohách zakulacenými a hodné tuhými listy představeny, a sice; dvůr, jenž sluje po francouzsku cour, byl naznačen podobně znějícím coeur = srdce. Zboží kupecké do čtyrhřanných balíků že se k rozeslání zavazuje, proto se kupecký stav naznačil kostkou čili čtverhranem carré = čtverhran (karo). Vojsko bylo pikami ozbrojeno, proto pika = pique za znak jeho se vzala. Stav rolnický konečně jetelina = tréfle (pokazeně: tref) představovala. Těmi listy se hrávalo pro zábavu, kterýž stav nad kterým vyhrá a slaviti bude vítězství triumph, od kudž slovo trumf. Že vojská barva měla přednost před rolnickou, barva bo-

hatých kupců, kteří ne zřídka i vojsko najímali, před vojenskou a dvorská před kupeckou, rozumí se samo sebou.

Hra v karty špady v Čechách a v Prusku vůbec oblíbená pochází bezpochyby z Itálie jak to sama jména: Koppa, koppe = kalich (stav kněžský), denaro, danaro = peníze (stav kupecký), spada = kord široký, prostředně dlouhý (stav vojenský), bastonc = luň, berla (stav rolnický). Známéť jest též italské přísloví: „Accennar in coppe, e dar in bastoni, — naznačiti v kopech a vyhoditi v baštonech,“ to jest: Jináče mluviti a jináče jednati. Hře v špady a v karty vůbec ustoupila z povolená hra v kostky (v krychle), která do Čech a do Moravy bezpochyby z Francouz přišla, jak to prozrazují při hře v krychle čili v kostky užívané průpovídky: Žiž, cink, eš, touš nemá; katr dryje zaplat (žiž, six = 6; cinq = 5; eš, as = 1; touš, deux = 2; katr, quatre = 4; dryje, trois = 3), aneb: Touš, eš nemá nic, žiž, cink nedá nic, katr, dryje pomáhej. Na Moravě posud rád hrá venkovský lid v krychle čili kostky zvláště o hodech (o posvícení) na převrácených kadečkách v hospodě v síni, ač nešvarný tento zvyk jest jen politování hodný, a měl by už jednou vykořeněn býti.

Kavárny viz o nich co bylo v lonském Moravanu (na rok 1864) podáno na str. 137.

Klobouky mužské, mužské klobouky se dělaly plstěné, ze srsti bobrů kastorové (od latinského „castor“ = bobr tak nazvány), ze srsti zajičí, z vlny a pod. Mužské hedbávné klobouky, ačkoli sobě přednost jejich nalezení francouzi a němci připisují, jsou skutečně austriackého původu. První takové klobouky povstaly roku 1818 v Miláně, roku pak 1821 již ve Vídni, práci kloboučnicku Vernera byly rozšířeny.

Klobouky panamské, které v letě obzvláště mnohé obliby u

mužských docházejí, pocházejí z města Boyobamba a v americké krajině Peru, nosice jméno „panamských“ proto, že přes úžinu zemskou u Panamy, obě částky Ameriky spojující, v evropský obchod přecházely. Látka z níž se ony vyrábějí, jsou žeberka listí palmového stromu, který tam jméno „Bobonary“ nosí; dobrý panamský klobouk trvá osm roků, dá se beze škody jakdoli skrčiti a jestli se zašpinil, vodou a mýdlem vyprati. Zvláště ve Vídni od roku 1858 viděti panamských klobouků na tisíce v cenách od 4 do 16 zl., které na místo slaměných a plstěných se nosí.

Klobouky kulaté paniček. Za panování krále francouzského Ludvíka XVI byly kulaté klobouky napodobně jako nyní u mladých paniček v oblibě. Moda ta má svůj původ žertovné události k poděkování, která snad jenom málo komu známa bude. Sličnost jedné mlékařky ve dvoře kterýž ku královskému zámku přináležel, přivábila zraky hraběte X. nasebe, ona však věděla se vždycky jeho snahám k ní se přiblížiti, důmyslně vyhnouti. Jedno hodne, když toužebnost po spatření ji hraběte i k tomu ponoukla, že se za mladou krásotinkou do komory na mléko vkradl, prosila ona ho aby si sedl, a prvé nežli princ na co pomyslí, vsadila mu misu na mléko obrácené na hlavu, — a zmizela v tom okamžení, kde více pánů z jeho komonstva do komory vkračelo. Podívaní na prince s jeho podivným kloboukem bylo tak směšné, že všichni dvořanině do neukrotitelného smichu se dali. Anekdotu tuto se brzo i paničky u dvoru dozvěděly, a tu dílem ze čtveractví, dílem ze závadosti aby si směšné postavení princovo představití mohli, zamluvily si klobouky na způsob obrácené mléčné misy. Ješto ale tento způsob klobouků neviděl se jim býti tak směšným, nébrž jim hezky slušel, nosily v krátkem čase všechny mladé paničky klobouky takové. —

Knihotisk. Knihy a všeliké spisy opisovaly se pracně, a proto byly vzácné a velmi drahé. Knihotisk pak povahu světa v málo letech proměnil. Za původce knihotisku má se vůbec Jan Guttenberg, kterémuž Němci v Strasburgu a Mohuči, kde byl měšťanem, přezdívali Gänsefleisch (husí maso) a Suchloch (hledáč díry) to snad odtud, že tam přišel z Čech, kde Hus a husité bydleli, a že v dotčených městech přistřeši a obydlí hledat. Mnozí mají za to, že po Kutné Hoře dle tehdejšího obyčeje se nazýval „Kutnohorský, Guttenberg.“ Snad že se v Kutné Hoře narodil, ješto jeho matka měla býti z Čech a on sám jakož i jeho otec v Praze študovali, a jmeno Joannes Guttenbergenus pry dosud mezi jmeny tehda v Praze na vysokých školách študujících mladíků a mužů se nachází. — On a jeho společníci celé strany knihy na jednu dřevěnou desku vřezávali a tak tiskli, až jim napadla myšlénka pohyblivých litter, a tu vyřezávali jednotlivé littery na bukové týčky či kuličky (buchene Stäbe, odkudž povstalo německé pojmenování: Buchstaben), což se stalo od knihotiskařů Petra Scheffer-a a zlatníka Jana Fausta, v povídkách lidu pod jménem doktora Fausta známého. Roku 1456 počali oni těchto litter pohyblivých po prvníkrátě užívat. Z prvopočátku tiskly se pouze malé spisky, jakož: odpustkové listky, malý katechismus a pak kalendáře. První tiskem vydáný a rokem svého vyjítí poznačený Kalendář vyšel ve folio (v archovem formátě) roku 1457 a sice z tiskárny samého Guttenberga, jenž o té době už se byl od svého společníka Fausta odloučil a na svou ruku pracoval. V tu dobu započaly se už také české knihy tisknouti, a sice už také většího objemu. Takt na příklad: „Kronika Trojanská“ byla tištěna už roku 1468, a jak se pravdě podobá v Plzni, v 4. 196 listů mající, avšak ještě bez alfabety, bez kustosů a počtů, totiž bez těch

znaminek na každém archu na první straně pod posledním řádkem se nacházejících. Takové knihy a první době knihotisku tištěné, kteréž tato znamínka, kustosy, nemají, nazývají se „incunabula“ (kolébka), jako by se tím řeklo, že jest to kniha z kolébky knihotisku vyšlá; a knihy takové jsou velmi vzácné a drahé. Česká bibla byla už r. 1488, a sice ve folio, 610 listů opsahující tištěna v Praze, a hned na to r. 1489 na Horách Kutných, též ve folio a 3 rytinami na dřevě, mající listů 612. Staroslovanských liturgických kněh bylo v 16 a 18 věku mnoho tištěno v klášteře bazilanů v Supraslu, ležícím v polském vévodství trockém, nyní v západním Ruskú, krerýžto klášter r. 1533 založený od samé stolice apostolové závisel; nyní pák už vyzdvížen jest.

V novém světě, v Americe vyšla první kniha tiskem r. 1543, a sice v městě Mexiku pod jménem: Doctrina christiana para los Indos. Velikánský ale odbyt časopisů amerických, jenžto v polovici devatenáctého věku (1850) i nad nejrozřířenéjší časopisy evropské vynikají, nutí pořád k opravování tiskových strojů, aby se ohromné množství čísel každodenně potřebných vytizknouti, poskládati, napsisem opatřiti a rozeslati mohlo. Tak jmenovitě noviny „Philadelphia Ledger“ mají mezi novinami celého světa nejvíc odběratelů, totiž 80.000 i museli majitelé postaviti nový stroj, rychlos o síle 16 koňů s čtyřmi válci tiskovými, který každou minutu 333, a za hodinu 40.000 výtišků dává.

V nejnovější době otiskuje se písmo také z kamenů, k tomu zvláště připravených, kteréžto otisky se nazývají: Kamenopisy. Téhož pak umění vynálezce jest Pražan Sennefelder.

Kněhkupectví. První kněhkupec a tedy praděd všech nynějších kněhkupců v kterékoli řeči byl Čech, jmenoval se Theobald Feger a pocházel z Budějovic. On

první, nejea sám ani knihtlačitelem, ani spisovatelem, na své útraty knihy tisknouti dával a jimi řadný obchod vedl, jakýž až do té doby se jen od samých kněhtlačitelů provozoval. První kniha, kterou Budějovičan Feger pro špekulaci vytisknouti dal, byla Uherská kronika od Štěpána Turože, vytiskl ji nákladem Fegrovým impressor Erhart Ratdolt v Augšpurku r. 1486. Později r. 1508 bylo v tomž městě Augšpurku kněhkupectví řádné od kniháře Raimana založeno. Roku pak 1546 dal kněhkupec Jan Otto, maje sám vlastní knihtiskarny, knihu na své útraty tisknouti. První pak úkazy bezprávného patisku (to jest tisku knihy cizí rukou, na škodu prvního vydavatele) už r. 1500 se projevíly. — Roku 1750 nacházelo se v celé říši Rakouské čili austriacké toliko 6 kněhkupectví a sice: 3 v Praze, 2 ve Vídni, 1 v Solnohradě; roku pak 1850 (tedy za sto let) bylo jich 191 a roku 1856 už 228, z nichž na společně vlasti naše 79 připadlo, a sice 41 na Čechy, 11 na Moravu a 27 na Uhry. Praha měla téhož roku (1856) 24, Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Litoměřice po 2, po jednom ale kněhkupectví tato městá: Budějovice, Jindřichův Hradec, Klatovy, Česká Lípa, Liberec, Litomyšl, Plzeň Tábor, Tachov, Teplice atd. Brno mělo 5, Olomouc 3, Jihlava, Nový Jičín a Znojmo po jednom kněhkupectví, ve slovenských ale částkách Uher byly v Prespurku 4, v Košicích a v Bystřici po 2, v Levoči, v Kežmarku a v Nitře po jednom kněhkupectví. Od té doby jich ovšem v každé zemi zase o několik přibýlo.

Kočáry. Co do slova někteří povodí ho od uherského města Kotze nyní Kitzle, ješto prý tam kočáry nejprve dělány byly asiokolo roku 1457; jiní pak odvozují slovo kočár od slova: kot, znamenajícího něco okroulého, vydutého, odkudž i slovo: koteč, koč, kotčí pochodí, a boudu či budku znamená. Co do

věcí, známo, že už u nejstarších národů vozů k jezdění se užívalo tak se i I. Mojž. 46, 29. dočítáme, že Josef dověděl se, že se otec jeho Jakub stěhuje do Egypta k němu do krajiny Gessen, za přáh svůj vůz, jel vstříc otci svému. Starí Římané měli kryté vozy (arcera) pro nemocné a churavé osoby, později vozík o dvou kolách carpetum, a vydutou krytbou a někdy i drahými koberci ověšený, a ještě později nádherný vůz (carruca), často zlatem a drahokamy vykládaný. Ve středověku, za času rytířstva, nejezdilo se však na vozích, nýbrž páni služebníci, muži i páni, světští i duchovní jezdili na koních a mezcích a mniši na oslicích. Až do 15. století užívalo se vozů jenom k přepravování nákladu a zboží, a nikdy k vožení osob. První vůz s houpavým kotcem objevuje se 1405 ve Francouzích, a v témž věku o něco později i v Německu. Na řemenech visící a se houpající kotce má býti, jak už výše podotknuto, nálež uherský okolo roku 1457, a však již prý Isabella, manželka císaře Karla IV. (což by ovšem asi o 80 let spíše bylo) podobné vozy měla. Uhersko-české poselství, které král Ladislav 1457 z Prahy do Paříže pro svou nevěstu Magdalenu, dceru Karla XII. krále francouzského vypravil, pozůstávalo z 80 šlechticů na bílých koních, a 700 jezdců, z pozlacených koních a krásně ošacených páni. Císař Bedřich III. přijel 1474 a 1475 v ověšeném a visícím vozu do Frankfurtu. Uherský král Matěj († 1490) poručil, aby se při lehkých uherských vozech, kočích zvaných, koně přepřahali, čímž jakýsi druh pošty zavedl. Na začátku 16. věku měli toliko knížecí a jiné vznešené osoby tu přednost, že se směly v krytých kočárech voziti, a ještě v druhé polovici téhož 16. věku bylo jich užívání ve Francouzsku Německu a spíše v Uhrách (1523) velmi obmezeno ba i zapovězeno; ve Španělech byly visuté houpavé

kočáry teprv po roku 1546 a v Anglicku teprv po roku 1564 zavedeny. Muži považovali to vůbec za neslušné, na vozech se voziti, a jenom vznešené paní kočárů užívaly. Z poněkud se ale užívání kočárů zmáhalo. Okolo roku 1594 měli markhrabí brandenburský už 36 kočárů ve své družině, a kardinálu a olomuckému biskupu Františku z Ditrichsteinů jelo r. 1611 při jeho vjezdu do Vídně 40 kočárů na proti. Kočáry, ješto tehdaž podobaly se více nějaké posteli s nebesama a visely na řemenách a i na řetězích.

Vyskleněný kočár objevuje se prvně teprv roku 1631 při příležitosti vjezdu infantky španělské Marie, manželky císaře Ferdinanda III. do Korutan, ješto před tím kočáry byly jenom tkaninami a koberci ověšeny.

Na začátku 17. věku čili století rozmnožily se kočáry v Paříži velice; roku 1858 bylo jich tam na 300 (roku 1851: 27.938).

Nájemné kočáry byly v Londýně 1625 a v Paříži o něco později zavedené, kdež i jméno „fiakr“ obdržely, o čemž francouzský časopis „L'ami de la maison“ následovně vypravuje: „Za času Ludvíka XIII. († 1642) žil jistý augustinský mnich jménem Fiacre, a stál v pověsti svatého muže. Když zemřel, byly ostatky jeho u lidu tak váženy, že vozkové čili kočí obecných povozů, kteří při převážení těchto ostatků se zúčastnili, do ochrany tohoto svatého se poručili a na vozy své podobiznu svatého Fiakra namalovati dali. Vozy ty slouly: Voitures de sainte Fiacre (povozy svatého Fiakra), a odtud tedy jméno povozníků městských: fiakr.“ — Ostatně způsob tohoto pronajemného ježdění v městě vymyslel jistý Paskal a vévoda Roannes dal peníze, k tomu, aby tato myšlenka se stala skutkem. Povolení pak k odchodu těchto kočárů udělil král Ludvík XIV. roku 1662 s tím zjevným dodatkem, aby tyto kočáry „sloužily osobám starým, slabším, aneb přílišně u

rozličných úřadů zaměstnaným, které nemají dosti prostředků, aby si zvláštní kočár drželi, aneb takové stále pronajímaly.“ — Také prý dne 18. března 1662 ponejprv jezdily takovéto povozy v Paříži. Kdo jel hodinu s fiakrem, platil tonkráté asi 10 krejcarů dle našich peněz. Roku 1858 bylo v Paříži už na 32.000 takových povozů, fiakrů a drožek čili confortablů, se 50.000 koňmi; ve Vídni pak téhož roku 1858 bylo asi 3000 fiakrů, confortablů, dostavníků a jiných podobných povozů, a krom těch ještě asi 2000 kočárů a povozů soukromných. V Brně byly fiakry, čili pronajemné kočáry s dvouma koňmi zapřaženými, teprv po roku 1820 a o několik roků později také v Olmouci zařízeny. Tak zvané confortable (pronajemné jedním koněm táhnuté kočáry o čtyřech kolách) byly v Brně teprv r. 1853 a v Praze o rok později (1854) zařízeny. Roku 1854 bylo v Brně 22 fiakrů a 12 confortablů. Od té doby se počet jejich ovšem rozmnožil. V Petrohradě došla teprv roku 1864 společnost k vydržování veřejných povozů císařského schválení. Společnost má kapitál 300.000 rublů, dostala výsadu na 6 a půl leta a zavazala se v 1 a půl roce ode dne potvrzení 200 ekvipáží (povozů) vypraviti. Tak zvané Omnibusy povstaly teprv r. 1823 a byly v Paříži, v Londýně ve Vídni a jiných hlavních městech (v Brně teprv na podzim 1863) uvedeny. Jsou to vozy, v nichž lidé se vezoucí po délce vozu proti sobě s každé strany 8 osob a na příčném sedadle jedna osoba, tedy dohromady 17 osob, sedí. Vozy tyto stojí na jistých vykázaných místech a každou čtvrť neb půl hodiny z těch míst do odlehlých předměstí odcházejí. Pohněváž ale jsou za levnou cenu osobám všem (omnibus) určeny, proto také své jméno obdržely.

Komíny. Komíny čili dymníky, kudy kouř, dým, z pece a ze stavení odchází nejsou posud všude

zavedeny, nýbrž v mnohých krajích nechávají kouř na vůli, aby se ve stavení a pod střechou na hambálcích usadil jak chce a odcházel kudy chce. Takt v městě Also-Kubin v stolici Oravské (Arva) v Uhrách neměli ještě roku 1858 komínů, a ačkoliv se komise sestoupila k tomu účelu, aby byly komíny zavedeny, neměla její snaha předce nijakého účinku; pročež mocných prostředků užito, aby se komíny v tomto městě konečně zavedly.

Krajky. Krajkářství rozpadá ve dvě větve, totiž v dělání krajek šitím aneb vyšíváním (tak zvaných po francouzsku „points“ vyslov: poéng), které obzvláště v Brabantu se hotoví; a v dělání krajek, čípek paličkami (tak zvaných po francouzsku „dentelles“ — vyslov dangtell—), které se na Krušných horách čili v Rudloři nejvíce vyrábějí. Těchto paličkami dělaných krajek nitěných vynálezkyne jest Barbara Uttmanova, narozena r. 1514 z rodu „von Elterlein“, patrické to rodiny Nirsberské, kteráž se v Annaberku v Sasích za příčinou rudnictví usídlila, jejížto potomkové posud v Sasích žijí. Roku 1561 připadla tato paní, kteráž se vyšíváním krajek zabývala, náhodou na dělání krajek paličkami, kteréž se brzo na to pro rudohorské poměry velmi důležitým stalo, a že nepotřebovalo leč nití a motornost, brzo se rozšířilo. Po úpadku kovkopství učiněno jest mimo šumaření hlavní výživou zchudlého obyvatelstva horského, tak že nyní v hornických městech v Čechách: v Přísečnici, Abertamu, Jachimově, Daru Božím, nejvíce jest zastoupeno. Roku 1858 zabývalo se děláním krajek v Jachimově 1500 ženských, a 50 mužských, v Daru Božím 370 ženských, co zatím mužští rudnictví provozovali. Ve Wiesenthálu 90 ženských a 40 mužských a ve Seifenu 80 ženských a 50 mužských. V celku se udává že se v Čechách na 30.000 lidí děláním krajek (ovšem nutně) živi. Benátské krajky (čípky)

byly ve středověku pověstnější, nežli známé brusselské za nynějších časů, avšak tajemství o způsobu jejich vyrábění se ztratilo, pročež staré byvají posud za drahé peníze hledány. Benátské listy r. 1858 udávaly, že prý paní Fortunata Loto, obyvatelkyne v Portogruaro na stopu tohoto tajemství přišla, a že krajky starobenátským podobné vyrábí. Zdaž a jak se tato zpráva potvrdila, není nám známo. V novější době se také továrny na krajky zřídily v Čechách a též i na Moravě, na příklad v Letovicích.

Labrador byl od „moravských bratří a v krajině Labradoru v Americe, odkudž také své jméno má, ponejrv nalezen. Jest to kámen, tvrdosti žuly (granitu), dá se nejpěkněji vyleštiti a jest obzvláště proto ozácný, že rozličné barvy představuje podle toho, pod jakým uhlem (kosino) světlo slunce na površí jeho padá. Roku 1854 bylo ale, jak noviny „Kuryer Warszawski“ zprávu podaly, v Ukrajině a jmenovitě na zemském statku šlechtice Sivického, přebohaté ložisko téhož kamene labradoru nalezeno, a také více kusů do Varšavy na zkoušku doveženo.

Lékárny. První veřejné lékárny (apothéky) povstaly za panování Arabův roku 754 v městě Bagdadě, odkudž potom v nejjistém času — avšak v první polovici jedenáctého století, (Mezi r. 1000 a 1050) přešly do Itálie. V Německu mělo město Augsburg první veřejnou lékárnu, r. 1285 založenou, až do spomenuté doby vždy sami lékaři také léky potřebné připravovali i prodávali.

Loterie malá povstala v republice janovské (Genua), kde se sázky dily, kterých pět z 90 senatorů za radní pány zvoleno bude. Později se stala pramenem státních důchodů. U nás se počítaly výhry dle tak zvaných loterních dukátů, avšak takové počítání přestalo 1. listopadu 1858 a na jeho místě nastoupil následující jednoduchý pořádek: Každá

sázka v pádu výhry nejmenovaného extrata se vyplácí 14krát, v případě výhry jmenovaného extráta 67krát, amba 240 — a terna 4800krát.

Lucerny Vynalezení pokrytých kahánců (luceren šlovensky: lampášů) připisuje se vůbec Alexandru velkému, králi Macedon. (333 před narozením Christa Pána), kterýž takových v čas vojenského tažení svého do Indie užívatí počal. Čtverhranná nádobka kahanu pozůstávala z ovčích, velice na tenko vydělaných kůží, které se na kovové tyčky do zavřeného čtverhranu pospínaly; u spodu a vrchu byla nádobka otevřena. Ze tento kahan jasně světlo nevydával, toho netřeba ani podotýkati. Později okolo roku 100 po Christu Pánu povstaly lucerny měchýřem obtáhnuté, kterýchž užívali křesťané, pro panující pronásledování do jeskyně a jiných tmavých skrýší ke službám Božím se shromáždující. Takovéto jednoduché lucerny posud i na Slovensku tu i tam viděti. Po nalezení papíru užíváno tohoto, v oleji namočeného k obtáhnutí kahanu, a teprv 680 roku po Kristu Pánu připominají se kahány sklem opatřené.

Miniova puška nese své jméno od francouzského kapitána Minié. Nábitek této pušky není koule, ale kus olova, cukrovému klobouku podobný. Hrubá, ke koutku obrácená strana jest z částky prázna a má do této prázny volně vložený kousek tvrdého kovu, (železa). Když se puška vystřelí, celá síla prachu působí nejprve na tento tvrdý kov a vrazí ho tak silně do měkšího olova, že se ono po hlavní pušky rozleze a hlaveň (cívu rouru) tak náležitě vyplní, že ani nejméně ze síly prachu, ztratiti se nemůže, a že koule, tímto způsobem pevně do hlavně vražená nejen přenáramně daleko nese, než také v mimořádné pravidelnosti k cíli zamířnému letí. Působení toto můžeme sobě vysvětliti příkladem myslivců, kteří své kulky do měkké kůže zakroucené

velmi pevně do hlavně pušky nabíjejí, když si přejí, aby kouli daleko a pravidelně nesla; to se také na stfelnicích při střelbě do terče ukazuje. Miniovými puškami Francouzi ruskému vojsku v bojích na Krymě r. 1854 vedenými již z takové vzdálenosti náramnou škodu dělali, kde koule obyčejné ruské vojenské pušky ani k nepříteli nedoletěly.

Noviny. První vědomost o novinách došlá nás z časů římských. Za času totiž římské republiky a v pozdější době císařské vlády byli každodenní příběhové (acta diurna) spisování a rozšiřování. Avšak uplynulo téměř půldruhého tisíce let, a tu teprve vyskytují se opět stopy, kdež listy obsahu podobného vydávány byly. Vláda benátská počala totiž v polovici věku 16. vydávati rukopisné zprávy o válečných bězích oněch časů. A ještě se podobní spisové, později též tiskem vychazející, veřejně za peníz, gazetu nazvané, prodávali: přenesen později název ten na noviny vůbec, tak že posud nazývají Italiani noviny „gazzeta“, Francouzi „gazetta“, a Poláci dle jejich vzoru: „gazeta.“ Tent jest původ nynějších novin. V druhé polovici 16. století počaly vycházeti též v zemích německých noviny na způsob benátských, avšak jenom po různu, zvláště tenkrát, když k tomu zavdala příčinu nějaká neobyčejná událost. První pořádné noviny ve lhutách ustanovených vydávané vznikly v německu roku 1612, a roku 1615 počaly pořádný běh svůj německé noviny ve Frankfurtu nad Mohanem, mající název: „Frankfurter Journal.“ Denník tento vychází podnes pod tímž názvem. Roku 1855 vydala redakce na památku 240letého trvání jeho jedno číslo z dávnějších dob (tuším od r. 1755), jehož obsah, písmo a format tytéž byly jako tehdejší. Také holandské noviny: „Harlem. Courant“ slavily dne 8. januaru 1856 památku

svého 200letého trvání. V Čechách počaly se noviny vydávati v 16. věku. Avšak toliko zvláštní příběhové a to jen vojenské do svých novinářských listů kněhtiskaři kladli, avšak ani na leta aniž na měsíce se při tom nevázali, nébrž jen jak se co paměti hodného přihodilo, hned svým krajanům do rukou podávali. Zvláštní nějaký příběh buď v mědi neb ve dřevě vyryti dali, a na velikém archovém listu vytlačený a barvami okrášlený na světlo vydávali, jako n. p. „Petra Codicilla vyšetřená a ohledaná kometa r. 1577.“ Zpráva o kometě, o moru roku 1581. „O utonutí lidí v řece Moldavě atd.“

Roku 1497 poručil císař Rudolf II. pořádné měsíční noviny, kteréž by příhody celého měsíce v sobě zavíraly, vydávati, a jižním tiskařům svobodných listů na to propůjčil. Dle čehož Dan. Sedláčanský poprvé řádné noviny celého měsíce září r. 1497 vydal. Po něm též Jiří Jakub Dačický r. 1598 učinil, sebrav noviny o sběhlých téhož roku válečných příhodách. Mimo to jiné noviny po ruznu nepřestávaly také vycházeti, jakož o to se postaral Samuel Adam z Veloslavína (1618—1620) syn proslulého v literárním dějepisu Adama z Veloslavína. — Ve 30leté válce nebylo novin žádných vydávaných. Roku 1672 dostal dvorský tiskař a konšel pražský Karol z Dobroslavína výsadu na vydávání novin, kteráž obnovena byla roku 1690 na nových 10 let po sobě zběhlých. Od té doby s některými přestávkami (jako od r. 1700—1718 a od r. 1776—1782) vydávaly noviny v Praze: Rosenmüller a dědičové jeho, pak r. 1785 Fr. z Schönfeldu. První číslo vyšlo 1. ledna 1786 nápis majíc: Schönfeldské c. k. pražské noviny (pod redakci Krameriusa), které se staly základem potomních „Pražských novin“ které roku 1864 pro skrovný počet odběratelů vycházeti přestaly. Ve Vídni vycházely po 5 roků (1812—1816) „Cis. král. po-

volené Vídenské Noviny od J. Hromádky. Od roku 1848, se velice rozmnožil a co rok rozmnožuje počet rozličných novin v českém jazyku psaných.

Octářství. Staří znali toliko vinný kterýž by, ale vzácný a drahý pak pivný. Později dělali také ocet z ovoce z mláta a jiných věcí, ale vše jenom v málu, a ocet takový nebyl výborný. Lepší jest ze dříví dělaný. Vyrábění octu ve velkém množství započal na Moravě v lučbě proslulý Leopold von Smetana († 1810), kterýž pro svou továrnu v Hajanech r. 1797 desítiletou výsadu k vyrábění octu obdržel. Ocet zde vyráběný byl lahodné chuti a ostrý, tak že se nejlepšímu vinnému octu vyrovnal a do všech zemí rakouského mocnářství rozesýlan byl. Po uplynutí lhuty výsadní rozšířilo se na Moravě velmi vyrábění octu, tak že oblaciněl, a i sebe chudší člověk si dobrý ocet koupiti mohl. Roku 1841 vyráběl se na Moravě ocet v 8 továrnách, a též v 1 ve Slezku.

Papír a pergamen. V dávnověkosti užívalo se rozličných věcí ku psaní. takť na příklad psávalo se raříjí*) na destičce voskem potažené; a chtělo-li se písmo smazati, obrátila se raříje, která byla na jedné straně končitá a na druhé lopatkou opatřená, a touto lopatkou pleskátou se písmo přetřelo a voskový potah urovnal a uhladil k novému psaní. Mojžíš desatero Božích přikázání napsal na dvou kamených deskách (2. Mojš. 31, 18, a 2. Mojš. 34, 4. a 28.) Smlouva Římanů s Judou Machabejským a s jeho bratřími byla na deskách měděných napsána. (1. Mach. 8, 22.); tak též hrdinské skutky Šimona Machabejského napsány byly na deskách měděných (1. Machab. 14, 26.)

Psávalot se ale také na březové kůře a nejvíce na papíru,

*) Raříka, raříje, latinsky: graphium, utvořeno z řeckého: grafion, což pochází od časoslova grafo = píši, ryji.

avšak na docela jinakém, nežli jaký my máme. Papír starověký jest dělán z byliny nazvané: „Sachor papír“ (Cyperus papyrus, Cypergras, Papierschild), která v příkopech, potocích poněnáhlých, podle jezera v Egyptě, nyní též i v malé Asii a v Evropě nejjíznější roste. V Egyptě byl tento proslulý papyrus od nejdávnějších časů znám, kamž nepochybně z Ethiopeie byl přenešen. Hlavně jej potřebovali ku psaní, což prý teprv po vybojování Egyptu Alexandrem, králem Macedonským (asi okolo 333 před P. Christem) zevšeobecnilo, k tomu cíli nařizil stěblo na děl, slouplici kůru a dřev, rozšřili olupek na stole, položili několik takových pramenů krajem na sebe a přes přič jiné, a celou tu vrstvu za vřbka v liou stlačili. Ješto stěblo v sobě štávu cukrnatou má, sloužil cukr ke slepení jednotlivých pramenů. Papír takový jest toliko zšřří 2½ palce a zdělí 15 stop, střeviců; taktěž muselo tedy stěblo vysoké býti aneb ještě vyšší, nyní sotva dospívá 10 stop, což nepochybně tím pochodí, že naň nedbají. Okolo léta P. 1000 zdá se, že rostlina v tom ohledu v nepamět přišla. — Nynější pak papír z hadrů připravovaný byl dle Balbina, jesuity, jenž dějepis Čech v řeči německé psal, okolo roku 1340 v Německu znám. Mimo z hadrů dělá se papír také ze smrkových dřtin, ze slámy a obzvláště z listí kukuricového.

Po smrti Alexandra Velkého připadl Egypt s jinými zemními Ptolemeovi, synu Lagovu (vlastně Filipa, Alexandrova otce.), a jako někdy Faraonové, slouli všickni potomci jeho Ptolemeové. Alexandrie, založena Alexandrem Volkým byla hlava říše egyptské a vyznamenávala se vzdělaností. Zde založena královská knihárna, poklad to vší učenosti starého světa. Když pak Ptolemeus Epiphanes okolo roku 130 před Pánem Christem zavodil a přebohatým Attalem, králem per-

gamským v Malé Asii, aby více knih nashromáždil, zapověděl papyrus vyvážeti ze země a ho jinám než jemu odváděti a prodávati. Attalus v nesnázi přemýšlel o jiných prostředcích ku psaní; učení v jeho království činili pokusy? jinými látkami, na nichž by se dalo psáti, a tak přišli na vynález, že kůži mastnoty zbavenou hladili a k psaní připravovali, kteráž tak připravená od města Pergama*), v Mýsui, kde král Attalus sídlil, obdržela jméno pergamen, jemuž staří čechové říkali: blána neb blanka, což jest tolik jako: Mázdra neb kůže. Dle jiných byl pergamen již dávno před touto dobou na Východě znám a v Pergamu prý se jen zdokonalil. Dle Herodota psali Jonové již dávno před tou dobou na zvláště připravených kůžích ovčích a kozích, a Diodor vypravuje že i Peršané své historické památky na kůžích sepšali. Pergamen se dělá z kůží telecích, skopových, kozích a osličích. Také jest nyní pergamen padělaný z papíru a z plátna. Papír egyptský i pergamen byly navinovány na válce dřevěné, aby se nepomačkaly, a takový kus navinutý nazýval se knihou, odkudž i způsob mluven: „knihu rozvinouti“ povstal.

Pečetní vosk. Od nejstarší doby až do našeho věku bylo 5 rozličných látek při pečetění užíváno, totiž: červené hlínky, tmelu (lepkáče, kittu), vosku, oblétek a španělského vosku, tak že prvéjmenovaná hlínka nejstarší, španělský (pečetný červený) vosk ale nejnovější způsob pečetění představuje. Starověrci Egyptčané, a za nimi také Řeci a Římané užívali k pečetění červené hlínky, která z Egyptu neb z Azie přicházela; — ale málo před Kristem Pánem na světě římském již také obyčejného vosku k tomu cíli užíváno.

*) V Italii jest město podobného jména, totiž: Bergamo, od kteréhož mají své jméno hrůšky: pergamentky.

Tak se na př. Cicero ve své řeči pro Flacco odvolává na svědectví, tomuto poslednějším z Azie poslané a pečeti červené hlíny (Římanům creta anebo cretula nazvané) opatřené, odkudž prý patrně, že svědectví protivníka jeho, voskovou pečeti stvrzené, z Azie nepošlo a tak není spravedlivé. — Spisovatelé Římanů svědčí, že oni kromě hlíny a vosku někdy také michaninu smoly a vosku (maltha) k pečeti užívali. — Od Římanů přšlo užívání vosku, a sice nejprve žlutého, potom bílého (pro svou křehkost méně k tomu způsobného) k jiným evropským národům. Již ve středověku počínáno vosku dáváti barvy červené, aby pečeti zřetelnější v oči padla; mezitím užívání červeného vosku bylo za delší dobu jen úřadím a vrchnostem povoleno. — Okolo roku 1603 počaly se užívati k pečeti také oblétky, kteráž ale novota ostrý odpor nalezla, poněvadž totiž oblétky i při svátostech užíváno. — Nynější pečetný vosk (jehož ale hlavní částka není vosk, než tak zvaný šellak a terpetin) byl ve Francouzsku od Frant. Rousseau za času krále Ludvíka XIII. v 16tém století nalezen, a nade všemi jinými látkami pečeti konečně zvítězil. Dána mu hned při počátku barva červená: později byl znamením smutku černý pečetný vosk, jakož i žlutý, zelený atd. uveden; modrou ale (světlou, bělavou) barvu nepodařilo se vosku pečetnému jen při konci minulého století dodat. Naposledy doložíme, že historik čili dějepisec mnohokrát z jakovosti pečeti na pravdivost starověkých listin zavíratí musí; věda o posuzování starých pečeti nazývá se Sfragistika.

Peníze. Slovo peníz odvozuji někteří od latinského slova: penso, platím, jiní od lat.: pecunia, jak se drobné peníze u Římanů nazývaly, a sice proto, že na nich byla domácí zvířata, dobytek pecus, vyobrazena; jiní i od anglické nej-

menší mince, asi 6 videnských (Pfennig) platící „penny“ též „pence“ (vyslov. penna) nazvané.

Peníze čili mince jsou dle rozličných zemí rozličné, my pak zde toliko o některých u nás známých a obyčejných promluvíme.

Krejcar jest prastará mince. Když totiž císař Konstantin velký mocí znamením svatého kříže nad nepřátely svými roku 312 zvítězil a zákonem v Milaně 313 vydaným svobodu víry Kristovy prohlásil, rozkázal také drobné peníze místo zvířat dle starodávného pohanského způsobu naznačovati znamením kříže, kteréžto mince dle tohoto znaku latinsky cruciferi, t. j. kříž nosící, jmenovány byly, tak žeby se tedy krejcar, dle prvotního významu jmena, v jazyku našem křížáky jmenovati měly. Krejcar jest slovo s německým „Kreutzer“ totožné, kterýžto německý název co do smyslu úplně latinskému crucifer se vyrovnává. Ostatně křížáky císaře Konstantina ve středověku opět z užívání vyšly, až se v 15. století opět ukázaly, a sice nejprve v Tyrolsku, kdežto se v městě Meranu v hojnějším počtu raziti počaly. Odtud se během téhož století i po jiných částkách střední Evropy rozšířily.

Groš. Tento peníz jest co do původu a rodiště svého, opravdový slovanský peníz, ješto první groše Václav II. král český léta Páně 1295 na Kutné Hoře raziti a vydávati počal. První tyto groše byly z 15-lotového stříbra, a 1/4 lotu těžké, tak že se za hřivnu*) 64 groše počítaly později 14 lotového a nejposléze právě 9-lotového stříbra k jejich ražení užíváno. Co do ceny platil za Václava II. groš 12 bílých peněz, čili asi tolik co stříbrný dvacetník (35 kr. r. čísla); později, r. 1460 6 krej. stříbra (asi

*) Hřiva váží půl libry čili 16 lotů, a 15. neb 14. lotového stříbra má se tak rozuměti, že se na 1 hřivnu víže 15 neb 14 lotů stříbra, a lot neb 2 loty měď.

10 kr. r. č.) a r. 1470 10 kr. stf. čili asi 17 kr. č.; za Ferdinanda I. 1548 zaraženi jsou troje groše, po 3 kr. stf., bílé po 6 a ještě jiné bubacky nazvané po 9 haléřích. Za Maximiliana a za jeho dvou synů Rudolfa a Mathiaše poznáváme též bílé groše; od léta 1578 také malý groš. Také se razily „groše široké zlaté“ v ceně asi po 18 zl., a groše široké stříbrné po 6 zl. ceny mající. Samo pak jméno groš pochází z latinského grossus, t. j. hrubý tlustý, jelikož tyto nové groše za krále Václava II. byly dle způsobu starověkých peněz, velmi hrubé čili tlusté. Peníze pak starověké nepočítaly se na kusy, ale váhou ceněny bývaly, což dosavádě v některých názvech peněz podržáno. Tak na př. anglická libra (funt, pondus) sterlinků*) (našich 10 zl. 50 kr.) není skutečný peněz, ale toliko název summy, jenž se z oněch starodávných, hodnotu peněz ne dle počtu kusů ale dle váhy cenících časů posud udržel. Teprv od času grošů kutnohorských počaly se peníze na kusy počítati, groše též na kopy, jakož i později kopa krejcarů šlo na 1 zlatý. — V pozdějších dobách měl groš 3 kr. neb 4 grešle (moravský též paták zvané; grešle pak (na niž byla česká koruna a pod ní znak český moravský a slezský byly vyraženy) platila tři vídeňské. Zavedeným novým ražením nynější mince rakouského čísla přestalo se roku 1858 dnem 1. listopadu na groše počítati a byly z oběhu vzaty. Ještě hudiž zde o jiných mincích drobných miněno, jejichž jména posud v řeči a pořekadlech se udržela.

Polturak, skráceně také: turák, co do názvu toliko jako: pol vtorá čili půl druhého totiž krejcarů, co do ceny platil půl groše,

*) Sterling byla někdy skutečná mince (od hradu Sterlingu), teď se v Angličanech pouze dle nich počítá; 20 šillinků (šillink jest anglická stříbrná mince) jde na jednu libru šterlingů.

čili dvě grešle a proto v Čechách také dvougrešlák nazván. Na něm byl, jakož vůbec na každé uherské minci, obraz Panny Marie, co uherské patronky, vyražený.

Paták uherský, byl drobný peněz, kterých se počítalo pět do groše, na Moravě ho brali za grešli.

Trojník platil tři haléře, později dva vídeňské čili půl krejcarů.

Vídeňský, ve Vidni bitá drobná mince, byl čtvrtý díl krejcarů, nazýval se také vindou, čili vindrou.

Halář čili halř, tak nazvaný po městě „Halle“ (česky: Dobrosol, z jehož soliváren za starodávna Čechové sůl kupovali) platil půl vídeňského, tedy osm jich šlo na krejcar.

Zlatý. Tento peněz, který za našeho věku jímom co stříbrnou minci zlatníka, aneb co papírový náměstek jeho, aneb co jistou summu krejcarů známe, byl původně v skutku zlatý a první takové zlaté peníze byly roku 1252 v italském městě Florenci, hlavním to městě Toškanském raženy, od něhž i latinské jméno své florenus přijali, že pak hyla tato mince ze zlata, proto povstal i český její název „zlatý“ totiž peněz zlatý, a německý název dle starověkého znění slov „Gulden“, t. j. zlatý, z žekož nynější zpotvořeně „Gulden“, se utvořilo. Roku 1551 počaly se — rozkazem knížat rýnských (jejichžto země u řeky Rýnu ležely zlaté ze stříbra raziti a dostaly jméno rýnských zlatých, kteréž se dosavádě udrželo.

Dukat. Zlatý tento peněz povstal v Itálii okolo roku 1140 přijav jméno své od latinského slova ducatus, to jest: vojvodatví, jelikož italiánští vojvodové první takové peníze raziti dali. Roku 1280 počala republika benátská tyto peníze pod jménem zechin-ů vydávati, od slova zecca (mincovna) tak nazvaných. V Německu dal arcipiskup mohučský Gerlach první dukáty raziti a r. 1559 byly za říšskou minci

uznány, kteráž zlaté nahradila. Ve Francousku ražené zlaté mince nazývají se podle panovníků, kteříž je dali raziti, ku. př. Louisd'or, (vyslov Luidor), což v naší řeči znamená Ludvikovo zlato, neb: Napoleond,or, tolik so zlato Napoleona, totiž s napoleonovým popraim, jenž 20 franků*) platí. V Rusích se nazývá zlatá mince imperialem, to jest: císařským penízem, a platí 10 rublů. Rubl (jako by se řeklo: urubnutý čili useknutý kus stříbra) jest stříbrný peníz a platí 100 kopejk (drobných měděných peněz) čili 1 zlatý 84 kr. rak. čísla.

Tolar. Jak výše podoktnuto byly velké stříbrné peníze pod jmenem grošů širokých stříbrných raženy, které zvláště se objevily za císaře Maxmiliána I. roku 1484 a rozšířily se po Evropě. Avšak opravdový tolar povstal tak jako groš v Čechách. Ku konci patnáctého století byly v severo západních Čechách na statcích hraběte Šlika velmi bohaté žily stříbra nalezeny, z kteréhož stříbra už roku 1500, pak 1515 a 1517 přemnoho 2 loty těžkých tak zvaných „zlatých grošů raženo bylo, avšak ještě ve Šlikovském hradě Freidensteinu. Roku pak 1519 byla mincovna do mincovního domu**) v městě Jachymově čili Jachymově dolu, německy Joachimsthal přenešena a tam ještě téhož roku v kvartalu trinitatis (jak první hejtman bánský tamější zapsal) hrabětem Štěpánem Šlikem byly raženy velké stříbrné peníze, kteréž od města Jachymovými dolary, německy: „Joachimsthaler“ později pak skráceně „Thaler“ nazvány byly, odkudž naše tolar, totiž „tvrdý tolar“ pošlo, a při velké oblibě této mince i do nového světa, do Ameriky se dostalo, kdež se „dolar“ nazývá.

Nebude od místa, když ještě podotkneme, že na všech mincích

*) Frank jest francouzská stříbrná mince, v ceně asi 41 kr. rak. čísla.

**) Roku 1534 byla na místo této vystavena královská mincovna.

rakouských staré i novější doby, na opačné straně velikou literu nalezáme, kterážto znáčí místo razení mince, a sice: A. Vídeň, B. Kremnici, C. Prabu, D. Hradec Štýrský, E. Bělehrad sedmihradský, F. Tyrol, G. Vel. Bani (Nagy Bánya), KB (na mincích s maďarským opisem) Kremnici (Körmöcz-bánya). Jen A a B nalezáme na novějších mincích téměř vylučně.

Pivo, z ječmeného sladu vařené, bylo již starověkým Egypťanům okolo r. 1960 před narozením Christa Pána známé. Od římských spisovatelů nazývá se vinum hordeaceum (víno ječmenové); nynější jméno cerevisia (od pohanské bohyně obilí Ceres a slova vis, síla) jest původu středověkého. V Evropě a jmenovitě v Brabantsku přišlo roku 1200 po Kristu Pánu do valbějšího užitku: opravdové ale pivovary povstaly nejprve okolo r. 1260 a sice v městě Augsburgu. Za našich dob velmi pokročilo vaření piva, a také umění sládků jsou hledáni a dobře placeni, takt na příklad sládek, jemuž správa asi před 5 neb 6 lety založeného velikého pivovaru v Litoměřicích v Čechách svěřená jest, dostává (jak noviny oznamovaly) ročitého platu 5.000 zl. a kromě toho svobodně obydli a jisté procenty z čistého užitku pivovaru. Na Moravě se roku 1850 v 320 a ve Slezku v 109, tedy na Moravě a ve Slezku dohromady v 439 pivovárech navařilo 1,254.106 věder piva.

Plynem osvětlení. Ke svícení užívalo se od nejstarších dob oleje v kahánicích, později svíček voskových, lojových a v novější době stearinových, které od vynalazce Milliho, milovými a že se u nás ve Vídni v dvoraně někdy k tanečním zábavám upotřebované a Apollovou dvoranou zvané hotovily se také, apollo vými nazývaly. V chudobnějších rodinách svítilo se dráčkami, a dřívím v krbu hořícím. Na venku k osvětlení používalo se pochodní a smolnic. Ve Vídni byly ulice po prvé osvět-

leny dne 1. října 1663 a to sice světlem smolných tříštěk borových, které na rozích ulic na zdě domů byly připevněny. Osvěcování ulic plynem z kameného uhlí dobytým, padá do naší nejnovější doby.

Ovšem již roku 1664 pozoroval Angličan doktor Clayton, že se pára, která někdy z rozpučin v kameném uhlí vystupuje, dá snadno zapáliti a že jasným plamenem hoří. Později se mu i poštětilo, této hořlavé páry z uhlí dobytí. Dal totiž kamené uhlí do zavřené nádoby, která nahoře jenom malý otvor měla, a rozpálil ji, tím vystupovalo z uhlí mnoho hořlavé páry, která se mohla nahoře u malého otvoru buď hned zapáliti, aneb do nádoby nějaké převáděti. Lučebník Becher († v Londýně 1685) dělal tuto zkoušku před králem anglickým; ale nikomu ještě nenapadlo žeby se hořlavá pára tato dala nějak upotřebiti. Becher ale již zpozoroval, že to uhlí, které po vypálení v nádobě zůstane, a z kterého se už žádná pára hořlavá vyvinovati nechce, jest výborným palivem, ještě mnoho větší horko působí, nežli obyčejné uhlí. Toto vypalené uhlí kamenné nazývá se kok (coak). Roku 1786 se již v Anglicku kok z kameného uhlí vypalováním dobýval, a to způsobem, jako se ze dříví v mlířích uhlí dobývá. Páru při tom povstávající chytali někdy dělníci do zvláštních trub, a pro obveselni si ji zapalovali. Jakýsi Diller okázal toto hoření plynu v jednom divadle Londýnském; tam se jasné světlo uhlové páry ovšem líbilo, a nazvali je „světlem filosofů“ — ale ještě nikomu nenapadlo ho k osvěcování, upotřebiti. Teprv r. 1792 počal jakýsi anglický mechanik jmenem Murdoch zkoušeti, kterak by se asi páry, čili vlastně plynu, horkem z kameného uhlí vypuzeného, všeobecně k osvěcování použiti mohlo; což se mu i tak dalece povedlo, že mohl za krátký čas již svůj dům v Redruthu plynem kamenouhelným osvětliti. Nato spolčil se Murdoch se

zámožným fabrikantem Boultonem k podniknutí větších zkoušek, avšak předce nechtěl nový tento způsob osvětlování dále se rozšiřovati.

Mezi tím okolo roku 1785 připadl francouzský inžinir Fil. Le-bon na myšlenku, že by se mohla také pára z vypalného dříví, která se při děláni dřevěného uhlí v mlířích vyvinuje, k osvětlování upotřebiti. J připravil první plyn k osvětlování z dřeva; roku 1799 obdržel na svůj náledek výsadu (privilegium) a dělal do roku 1802 další zkoušky, kteréž ho na mizinu přivedly. Ve Versailles založil dílnu na dobývání octa ze dříví, a když mu ani takto žádný prospěch nezkvital a on veškeré své naděje zmařené viděl, upadl v zoufalství. Jednou z rána r. 1802 nalezena jest na polích Elysejských mrtvola prostřelená — byl to Le-bon. Po jeho smrti upadl i sám náledek do zapomenutí. V Anglicku v městě Birminghamu počaly se roku 1802 některé dílny plynem kamenouhelným osvětlovati. První zakladatel společnosti pro osvětlení plynem byl Vinsor, rodem Moravan — (jak sdělil p. rada Jahn v přednášce o vyrábění plynu, kterou měl v schůzi přírodovědeckého spolku „Lotos“). Vinsor, pravým jmenem Vinsler snad Vinsour, jenž jest tolik co vincér neb vinař narodil se ve Znojme na Mravě a významoval se duchem velmi předseberným (podnikavým) a životem dobrodružným. V Londýně se velmi namáhal o zavedení všeobecného osvětlení plynem a založil tam roku 1804 první společnost na akcie pro osvětlení plynem, první to v Anglicku na celém světě. Proti osvětlení plynem bylo ale mnoho předsudků a obávání. Roku 1816 vymohl si Vinsor novou výsadu, kterou mohl jistinu na 10, později na 22 millionů tolarů zvýšiti a rozsáhlejší osvětlení plynem v Londýně zavěsti. Za jeho příkladem povstalo brzo ještě jiných společností podobných, tak že roku 1847 v Anglicku (bez Skotska a Jraha) 96 měst plynem osvětleno

bylo. Z Anglicka přešel z vynále ten na pevninu Evropskou a do jiných dílů světa kromě Soustátí amerického. Jakýsi Henfrey tam již roku 1801 též pozoroval, že pára vypalováním z kameného uhlí dobytá jasným plamenem hoří; aby pak krajanům svým tento pokus v celé kráse okázal, vedl plyn kamenouhelný troubami pod vodou k lodi 150 střeřiců od břehu vzdálené, kterou takto osvětil. Věc ta se stala v Americe rychle velmi oblíbenou, a město Baltimore bylo již dříve než Londýn plynem osvětleno.

Vincor se snažil i ve Francouzích osvětlování plynem kamenouhelným zavésti ale tam s mnohým odporem se setkal, až roku 1815 v měsíci prosinci povolení obdržel k zařízení plynáren, ku kterémuž účelu se mu 1817 už přes milion franků od společnosti zařízené sešlo, a roku 1818 na ulicích Pařížských plynová světla hořela; avšak společnost neměla tam prospěchu a musela se rozjeti. Počet plamenů plynových se tam ale předce zponenáhla množil, tak že jich tam r. 1839 už na 11.000 bylo.

V Berlíně povstala první továrna plyn, a osvětlení města, roku 1825; ve Vídni zavedeno osvětlování plynem teprv po roku 1830, v Praze roku 1847; v Brně roku 1848; v Uhřích bylo město Prespurk první plynem osvětleno, a to sice po prvníkrátě dne 22. března 1856 na večer při slavném vzkříšení, téhož r. dostalo se i Pešti tohoto osvětlení.

V Římě počaly se ulice plynem osvětlovati r. 1856 a 1859 v Cařihradě dne 30 prosince 1856, v Krakově dne 22. prosince 1857, v Solnohradě dne 16. ledna 1858, v Linci 17. března 1858, asi rok na to v Jnapruku, v Olomouci v Oktobru 1864. — Nejmenší pak plynem osvětlený městys říše rakouské jsou Židlochovice na Moravě, kteréž 13. listopadu 1858 po prvé osvětlení po ulicích obdržely. — Plyn z Evropy dostal se také až do Egypta, čímž byla proslulá tma Egyptská koneč-

ně přinucena ze země se vystěhovati a nyní se jinde potlouká.

Plynu co topiva používati se též začalo. V Hamburku dne 11. ledna 1857 byl velký kostel sv. Kateřiny po prvníkrátě plynovým světlem zahříván a nové toto topení i co do tepla místností i co do útrát za plyn zdarile vypadlo. Plynová světla byla v 8 železných k tomu cíli zvláště ustrojených kamnách podělena.

Kromě plynu kamenouhelného používá se v nejnovějším čase k avícení v lampách k tomu zvláště připravených také ještě fotogenu, kamfinu a petrolea. Fotogen (doslovně: světlorod) není nic jiného než náležitě přečištěný olej dehtový. Jako se totiž při obyčejném pálení uhlí ze dřeva k o l o m a z tvoří, tak povstává z pálení kameného uhlí v uzavřených nádobách deht, kterýž se vyloučením nejhrubší, jemu přimíchané nečistoty v olej dehtový mění. Ostatně se olej dehtový dosaváde nevyrábí na přímo, to jest: aby týž olej hlavním cílem práce byl; on jest vedlejší výrobek, jehož se v továrnách na osvětlovací plyn dostává. Když z uhlí kameného plyn osvětlovací se vyloučil, zůstává v nádobách k tomu určených ještě nadzmiňený deht.

Kamfin pak jest nejčistější olej smolový, to jest olej terpentínový, kterýž nic jiného není než samovytekla smola stromů jedlových, z které se známá živice (kolofonium) do poslední částky na čisto vyloučila. Olej terpentínový hoří sice z počátku v každém kahánci dobře, avšak za krátkou chvíli se knct smolou zanečistí, tak že potom plamen kahánu tmavočervené, hustým dýmem začadené světlo vydává. Těmto nehodám jest nalezením kamfinu pomozeno, jelikož přečištěný, všeliké smoly pozbavený olej terpentínový jasně, bílé, plynovému podobné světlo vydává. Avšak právě tento způsob očišťování není dosud ani tak jistý ani tak laciný, aby se

kamfin s jinými osvětlovacími látkami mohl do souběhu postavit.

Petrolej, petroleum více rozsáhlostí v upotřebení čím dále nabývá a se jak láci tak i krásným světlem vyznamenává. Petrolej není nic jiného nežli od nafty a vody očištěný kamený olej, který se z kamenného uhlí ze země vyprejští. Nachází se na chvalinském mori, v Persii, v Sicilii, v Rusích, a nejvíce v Americe, kde ho plně studně obzvláště upravené mají; tak že jim jest třeba ho toliko ze studnic nabýrati, čistiti a v plechových lahvech po světě rozosilati. Zapaluje se ale už při teple 36 stupňů Rom., a proto v chladných sklepech se musí prechováti. V Americe se i stává, že se petrolej ve studních sám od sebe zejme. Z té příčiny potřebí prozřetelnosti při upotřebení petroleje jakož i kamfinu a fotogenu, a nesmí se nikdy liti do kahanu čili do lampy hořící, sic by se všechn chytl a hroznou zkázu způsobil. Kde nemají osvětlení plynem kamenouhelným, zavádějí v městech po ulicích osvětlení potrolejem, kteréž jest o mnoho krásnější, jasnější a lacinější, nežli obyčejným olejem; neboť za hodinu se jen asi za půl krejcaru petroleje v lampě spotřebuje.

Porculán byl bez vši pochyby od Číňanů vynalezen; r. 1474 přinesli Portugalové první porculán z Číny a Japonska do Evropy, byl ale dlouhý čas nesmírně drahý, tak že král August Silný pruskému králi pluk dragonů za několik vzácných porculánových nádob (váz) daroval. Büttcher, sas, a Tschirhausen vynášeli na začátku 18. století umění porculán vyráběti a r. 1716 byla v Míšni první továrna na porculán v Evropě. Na to povstaly továrny v Berlíně a Sévresu u Paříže. Co do elegantnosti forem vynikají nejvíce továrny francouzské. Porculán skládá se z nejčisti odbahněné hlíny, jež palením zběli, s přísadou křemelky, živce a sádry, kteréžto pozůstatky velmi jemně umlety, v

náležitých částkách smíšeny, vodu navlhčeny býti musí. Jmeno porculán přichází od portugalského slova „porcellana“ (nádob).

Ačkoli způsob dělání porculanu zřízení pecí atd. v Sasku velmi se tajil, prozradilo se uprchlými dělníky předce brzy to tajemství, a tak povstala roku 1718 dílna ve Vidni, 1750 v Kodani, 1751 v Berlíně, 1755 u Mnichova, 1756 v Petrohradě, a 1774 v Sévresu u Paříže, kteráž nyní k největším v celé Evropě patří. Také v Čechách, a na Moravě hde se kolínu, živce a jiných k dělání porculanu potřebných látek v hojnosti nachází zřídilo se nekolik dílen na porculan. V celé rakouské čili austriacké říši nachází se nyní 16 dílen na porculán, z nichž největší počet v Čechách se nachází.

Nebude od místa se zde zmíniti též o majoliku čili fayence. Fayenca má jméno od místa Faenzy ve Vlaších, kde se již ode dávna takové nádoby dělávalo. V devátém století robili Arabové fayencu ve Španělech, od tamtud se dostalo nádobí to na ostrov Majorku, odkud prý i druhé jmeno její — majolik — pochází. Fayenca se dělá z hlíny bílé, bezželezná, ku které se trochu pisku neb rostlucených pazourků (kresacích kamenů) přidá. Od obyčejného nádobí hrnčírského rozeznává se fayenca bedlivějším přípravěm hlíny a zvláštní klazurou. Od porculanu a kameniny (Steingut) liší se ale tím, že jest pálena jen v takové teplotě, v které se hmota její ještě aliti nemohla; proto jest fayenca dirkovatá a musí se polévati, nemá-li tekutiny propouštěti. Jindy se k nám z Angličan mnoho fayency přiváželo; nyní se jí ale i v Moravě mnoho zhotovuje. Ve Vidni se dělá též mnoho fagen-cových kamen.

P o š t a. Pošta, francouzsky, poste, italsky post a rusky počta co do slova samého pochází od latinského: posita, (ustanovené, položené věci neb od positi equi

ustanovené, čili podložené koně pro veřejnou jízdu i s osobami k tomu potřebnými. Co do věci jest ona zařízení novějších dob, ačkoli něco podobného nebylo neznámo starému světu. Již Peršané měli rychlé posly, kteří na osedlaných koních na silnicích v místnostech den cesty od sebe vzdálených čekali, a nařízení královská k nejbližšímu poslu donášeli. Řekové měli své běhouny. Císař August v Římě zřídil na důležitých místech posly, podobné oněm perským. Nazývali se pak „Cursus publici“ běhy veřejné, a jestliže jezdili „cursus vehiculares“ (res veredaria) běhy pojízdné a sloužili výhradně k službám císařským, a teprv později byli ve zvláštní poštu zdokonaleni, an za císaře Konstantina se mohlo s koňmi pro tyto posly ustanovenými jeti, avšak potřebí k tomu bylo listu dovolovacího.

Ve středověku udržoval Karel Velký († 814) a jeho nástupce jízdecké posly po celé francouzské zemi, aby veřejné zprávy přenašeli. Ve 12. a 13. století při skvetajícím obchodu bylo potřebí pravidelného spojení měst ve Vlaších, Německu a Nizozemsku. Pěši i jízdečtí poslové a zvláště v čas výročních trhů povozníci docházeli od jednoho místa k druhému; avšak odcházení jejich nebylo ještě tak pravidelné jako v pozdějších dobách, aniž dosti spěšné. Také Vídeň měla až do roku 1509 své pěši a jízdecké posly, kteří donášeli psaní do Brna, Olomouce, Prahy, Hradce Štýrského atd. Německý řád měl už 1276 pošty jízdecké v Prusku. Tak též v 13. století udržovala některá města v německé říši jízdecké posly mezi sebou. V jižním Německu k vůli svému obchodu dělali časté cesty řezníci a bylo jich k dopravování dopisů a psaní upotřebeno, a proto ještě v pozdějších dobách v některých místech pravidelná jízdecká pošta byla vydržována, a sloula řeznickou poštou.

První jméno pošty vedoucí ústav v Německé říši zřídil ku konci 15. století Roger z Thurn a Taxis-ů v Tyrolsku. Jeho syn František přivedl na žádost císaře Maximiliana r. 1516 jízdeckou poštu z Bruselu do Vídně k místu a byl nejvyšším poštovním mistrem (General-Postmeister) jmenován. Za Karla V. okolo r. 1540 založil Leonard z Taxisu jízdeckou poštu z Bruselu na Augsburg a skrz Tyroly do Italie. Také země Rakousy, Čechy, Sasy, Branibory a jiné zřizovaly po roku 1574 zemské posly, jiné pak země se protivily tomu, aby taxiské posly jejich územím běh svůj braly, ačkoli Ferdinand I. dům Taxisův v důstojnosti nejvyššího postmistra potvrdil. Taxiské poštovské zařízení hynulo ku konci 16. století, až císař Mathias 1615 Lamorala z Taxisu opětně za říšského nejvyššího poštmistra zvolil a ho za svobodného pána povýšil, a jemu i potomkům jeho říšskou poštu v léno dál.

Tricetiletá válka uvedla ne pořádky do poštovství. Od té doby byly ale také posly pro osoby upraveny, a běhy poštovských vozů zřízeny, a sice od r. 1640 mezi Hildesheimem a Bremou, r. 1683 mezi Heilbronem a Heidelbergem, mezi Lipskem a Drážďany a podobně, tak že roku 1705 na všech hlavních silnicích se takové vozy nacházely, avšak byly to vozy špatné loudavé, z většího dílu nekryté řebřinové vozy. Později dostaly plátěnou, napotom koženou krytku, byly pak až do začátku našeho století velmi těžké (65 — 70 centů).

Když se Ferdinand o českou korunu ucházel, navrhovali jeho komissarové, aby k vůli spěšnému dopisování jedna neb dvě posly, mezi Lincem a Prahou zřízeny byly, které by bez přestání sem a tam jezdily. Ferdinand ale nařídil dne 15. oktobru 1526, aby byla pošta z Vídně do Prahy položena.

V Uhrách zavedl již kral Mathias Korvin († 1490) jakýsi způsob

pošty, an při lehkých třech zapražennými konmi opatřených uherských vozích, kocai nazvanými, kterýžto název napotom do všech evropských řečí přešel, měnění či střídání koni a vozů zavedl.

Nejstarší stopy listovní pošty na Moravě padá do času krále Matthiáše. Kardinál Dietrichstein představil totiž r. 1608, když kroky arcivévody Matthiáše proti císaři Rudolfovi II. v Praze spěšnějšího dopisování vyžadovaly, že neodkladně postavení pošty mezi Prahou a Moravou nejvejš potřebné jest; roku pak 1610 povolili také moravští stavové uherskému králi Mathiášovi k zařízení pošt, dokud by české koruny podosáhl, ročních 2.200 zl. když pak jí podosáhl, zapůjčili mu moravští stavové na vydržování pošty ještě 2000 zl., odřekli se ale r. 1614 zaplacení jich, avšak k dalšímu placení se nepodvolili.

V rakouských zemích vydobyl si Petr Jozef svobodný pán z Paur-u už pod císařem Maximilianem zásluhy o zavedení pošt, a obdržel se svým bratrem Janem křest. výsady, které jim císař Ferdinand I. r. 1559 potvrdil.

Poštovní úřad obmezoval se z počátku pouze na přepravování listů a menších zásilek (balíčků, peněz) a měněním koni na jisté vzdálenosti. Avšak už roku 1657 obdrželi pražští kněhtiskáři Fabricius a Arnold povolení, noviny poštou rozesílati a videnské Diarium vycházelo od r. 1703 ve dva dny poštovní v témdni.

Na Moravě a ve Slezku šla pošta až do prostřed 18. století jenom ve dvou směrech, a sice 1. z Vídně na Stokravu, Vratenín (Fratting), Slavonice a Jindřichův Hradec do Prahy; když pak cis. silnice z Vídně do Prahy na Znojmo a Jhlavu se vystavěla, pošta ve Slavonicích za Marii Teresii zašla, a přeložena byla do Želetavy. Druhý pak směr pošty šel z Vídně na Brno a Olomouc do Vratislavi.

Se stavěním silnic tak poštov-

stvi se zvelebovalo, a patentem od 16. decemburu 1748 bylo poštovné z psání a větších balíčků zmírněno a ustanoveno, aby se za psaní nejdoucí přes hranice až po jejich doručení vybíralo.

První poštovský vůz (diligence) v zemi jel po sleské hlavní silnici z Vídně na Brno a Olomouc dne 1. června 1749; druhý poštovský vůz, ordinari zvaný byl později pro novou silnici z Brna na Rosice, Naměšt, Třebíč, Stonařov a Jhlavu do Prahy a dále do Lipska, Berlína a Hamburku zařízen. Poštovní vůz odcházel každou neděli z Brna a přicházel tam každé pondělí jiný od tamtudy. Roku 1750 odcházely, denní pošty z Vídně do Prahy, Brna, Olomouce, Znojma Štýrského Hradce a Prespurku, a přicházely.

Na místo těžkých, loudavých poštovských vozů byly zavedeny rychliky (Eilwägen), a první rychlojízda v rakouském mocnářství konala se dne 3. maje 1823 mezi Vídní a Brnem, a ještě téhož roku z Vídně na Znojmo a Jhlavu do Prahy.

Od té doby se zmáhalo velice poštovství, a čerstvost zásilek se urychlila a stanice poštovské velice se rozmnožily; vystavením pak železnic se nárámě zdokonalilo. Rozhodoutím od 25. septemburu 1849 bylo nařizeno frankování listů přilepováním kolku o 3 kr. stříbra do 10 mil, o 6 kr. pak přes 10 mil dálky, což prvním lednem 1850. do činnosti vstoupilo; od 1. června 1850 ale ustanoveny jsou nové poštovné taxy pro listy a sice za jednoduchý list do 1 lotu, tíže v obchodu pošty, kde se list odevzdal 2 kr. (což později na 3. kr. zvýšeno) do 10 mil 3 kr. do 20 mil 6 a přes 20 mil 9 kr. stříbra, což napotom při zavedení rakouského čísla průměrného bylo na 5 kr. 10 a 15 kr. a též ustanoveno přilepování poštovních známek. Roku 1854 obnášel příjem z pošty na Moravě 459. 504 zl. (vydání 276. 109 zl.), ve Slezku příjem 91.531 (vydání 76.991 zl.), příjem v dolních

Rakousích na 2 milliony, v Čechách 1,333.000 zl. v Uhrách okolo 900.000 zl.

Ve Španělich se zapřihá do poštovského rychlovozu 7 neb i 9 mezků najednou, avšak uzda se jim nedává leč jenom dvoum nejzadnějším. Vozka na ně ustavičně křičí, píská, praská a bitím k běhu pobádá, a povoz největším tryskem vedne v noci uhání. Jede-li se nějakým místem, tu staří mladi přiskakují k oknům a pomáhají křičeti a na mezky volati. Je-li kdo na silnici a máli bič v ruce, neopomíjí svou přívětivou službu poštovskému potahu tím proukázati, že bez vybidnutí do poštovských zvířat ku povzbuzení bje. Jizda ta, ač silnice jsou velmi špatné, vyrovnává se někdy i čerastvosti vlaku na železnici. Všechno, na cestě takovému povozu už zdaleka se vyhybá.

Puncování čili vyrážení jistých znaků na klenotnické, zlaté a stříbrné výrobky, aby se tím čistota kovu dokázala povstalo už roku 1350 v městě Norimberku, kde toho času zlatnictví evropejské květl. Na těchto znacích bývá udano kterého roku týž skvost byl vyhotoven a pak číslo, z kolikalotového stříbra, aneb z jakého, zlata byl skvost vyhotoven. Někdy i hotovitel začátečnými litterami aneb nějakým znamením bývá naznačen.

Sklo tabulové v oknách. Vynalezení skla přičítá se vůbec dávnověkým Féničanům, kteří na břehu mořském náhodou na křemelovém pisku oheň rozdělali a napotom po vyhaslém ohni jakousi jim posud neznámou, průzračnou slitinu našli, a to je přimělo k zavedení zkoušek, až se jim podařilo křemel v sklo roztápeti. Avšak dělání skla a ho upotřebení zůstalo dlouho takřka v kolébce, zvláště dělání tabulového skla do oken teprv před několika stoletími vžnamost přišlo. Ve dvanáctém století ještě otvory oken i v palácích v kostelích a na jiných jak koli nádherných budovách

na místo nynějšího skla jenom papírem olejem napuštěným, tkanými oponami, tenkými dřevěnými korami, tenkými tabulkami z rohu, z měchyřů, blan a podobnými věcmi zastírali, aby mrazivá zima do příbytku nemohla, avšak také jen temné šero v nich měli.

V Basilei byla snad nejprvé a to teprva asi v 14. a v 15. století některá okna v příbytcích městských sklenými plochami opatřena, což také všude veliké obdivování způsobilo. Tyto ale sklené plochy nebyly veliké tabule, jak je nyní máme, nýbrž jenom skrovná kolečka.

Radnice v Curichu ve Švýcarech ještě roku 1402 neměla okna skleněnými tabulemi opatřena, nýbrž toliko tkaninami zastřena; a tvrže a zánky anglických velmožů měly otvory v oknách zastřeny nikdy sklem nýbrž pletenkami z vrbových prutů a tenkou dubovou korou, a ještě v 16. století jen v královském paláci stávalo sklenných oken v Anglicku. Francouzští králové měli v patnáctém století okna svých komnat jen malými sklíčkami zadělana, a vůbec ve Francouzích ještě v 17. století měli ještě na innoze jen papírová okna, — podobně i v Milaně a ve Florenci. Ano i láhve sklenné, které se dají snadněji hotoviti byly velikou vzácností za oněch dob. V Čechách znali spíše okna ze skleněných tabulek, a už na začátku 15. století zhotovovali skleněná, amalgamem opatřená zrcadla,*) kteráž byla tehdáž velikou vzácností. Jak sklářství obrovským krokem od těch dob pokročilo, můžeme poznati i z toho že v Brně (na příklad v kavárně Neuhauserově) a v Praze mají v kupeckých skladech, v lékárnách a kavárnách veliká okna z jediné,

*) Také za našich časů jsou česká zrcadla hledána, a take největší snad posud zrcadla vyšly z české továrny na zrcadla v Pinksteině braběti Kar. Kynskému († 1856) přináležející.

krásně leštěné tabule, kteráž jedna 100, 200 i 500 zl. r. č. stojí.

Ano ve Vídni na příkopech dal si obchodník Fil-Haas z Belgie okna o jednom sklu pro svůj sklep, čili kupecký sklad, přinést, které mají 13 stop délky a 8 stop šířky, tedy 104 stopy kvadrátních a jsou půl palce tlusté. Jedna taková litá a leštěná tabule stojí 1000 zlatých stříbra. — Sklo české jest pro svou hutnost, čistotu, lesk, trvanlivost a láci proslulé, a rozesílá se z Čech do všech dílů světa. České skelné hutě spotřebují (roku 1855) ročně na dva miliony sáhů dříví.

Střelný prach byl Číňanům, Peršanům i Arabům už dávno znám, v Evropě pak ho u prostřed 14. století vynalezl Berthold Schwarc, mnich františkánský ve Freiburgu, jenž také při svých zkouškách o působivosti a síle prachu život pozbyl. V 15. století počali ho užívat v vojnách Husité už jím střelili z pištal od kudž jmeno pistola pošlo), z houfnic (z čehož němci utvořili Haubitze) a jiných střelných nástrojů. Spočátku se vypalovaly pušky, hákovnice a podobné nástroje ke střelení přiloženým doutnákem ku prachu na pánvici nasypanému. Později byl k této pánvici vynalezen zámek, pozůstávající z océlky a pazpurku, tak že spuštěný tento zámek zakřísil a prach na pánvici zapálil. Ze ale tento křesací kámen v nizozemském nářečí flint (německy: flins) se nazývá, proto i ručnice křesavým kamenem opatřená a tam od tud k nám přišla flintou se nazývá. Roku 1820 vynalezl francouz Deboubers střelné oříšky (kapsle čili zápalky). Pro spolehlivost pak při vypálení nábitku i ve vlhkém povětří velmi rychle po světě se rozšířily, a za našich dob sotva už bude pistoly neb ručnice k nalezení bez ústroje na vypalování pomocí zápalky (střelného oříšku).

Střelba slavnostná o 101 ráně. Tato střelba má svůj původ

následující: Když císař Maximilian I., jenž od roku 1564 do 1576 panoval, slavně co vítěz do města Augsburgu vjížděl, měl býti z nařízení vrchnosti města stokrát opakovaným vystřelením z hrubých kusů uvítán; avšak správce slavnostné dělostřelby se v počítání jaksi zmýlil a nevěděl, zdálíž 99 nebo skutečně 100 ran padlo. „Pro lepší bezpečnost“ náležitě vykonání rozkazu dodal ještě jednu ránu, tak že tedy k účtě císaře 101 krát vystřeleno bylo. Při tomto slavném uvítání byli ale na zvědy vyalancové z Norimberku, kteříž na všechno bedlivý pozor dávali, a protož když císař z Augsburgu do Norimberku jel, nechťelo ani toto město zůstatí pozadu, a při uvítání panovníka ke 100 ranám dělostřelby ještě jednu ránu dodalo, což i ostatní říšská města učinila, a tak povstal obyčej dosaváde panující, že se každá mimořádná slavnostná událost sto a jednou ranou hrubé střelby oznamuje. V Americe ve spojených státech dává se toliko 100 ran. Tak na příklad když r. 1858 byl drát k telegrafu mezi Evropou a Amerikou do moře ponořen a do užívání k pravidelnému sdělování telegramů (zpráv po telegrafu daných) přišel; poslala dne 25. augustu 1858 anglická královna Viktorie blahopřející zprávu presidentovi severoamerických států, Buchananovi z Londýna po tomto atlantickém telegrafu. Toto pak pozdravení královny Viktorie bylo v hlavních městech severoamerických států 100 ranami dělostřelby uvítáno. *) V Bombaji též 101 rána hřímala z tvrzí při ohlášení amnestie od anglické vlády roku 1858.

Šroubová loď pární. Za šedověku plavili se po moři v loďkách

*) Tento atlantický 1650 míl mořských dlouhý telegraf po nedlouhém čase, totiž počátkem září téhož roku přestal telegramy oznamovati Láno 2.022 míl dlouhé, jehož každá míle 20 centů váží, tedy celé 40.440 centů vážit stálo i s prací kladení 3 miliony 810.000 zl. stříbr.

veslami hnaných a řízených, později používali též rozestřených plachet nad lodí, aby do ní vítr se opíral a loď hnala.

Připomíná se už okolo r. 1800 před Kr. P. že Inachus s lidmi přes moře se přeplavil do Peloponesu a Argos u Sicyon založil. Danaus připlavil se z horního Aegypta ku Peloponesu a opanoval Argos r. 1500 před Kr. P. Avšak tyto plavby, jakož i plavba argonských plavců, argonautů, pod vůdcovstvím Jasona (r. 1250 před Krist. P.), plavby řeckých lodí a trojanského královce Antenora po vyvrácení Troje, kterýž do hořejší Italie (r. 1184) připloul, plavby obchodnické za času Šalomouna (okolo roku 1000 před Kr. P.), i pozdější konaly se jenom okolo břehu pevné země, a od jednoho ostrova k druhému blízkému; byly velmi pracné a nebezpečné, ježto loď každému větru většimu podlehala, a v čas kde vítr nevál, z místa nemohla třeba po kolik dní i téhodně. Lodi se ovšem čím dál větší a větší dělaly a zdokonalovaly. V patnáctém století se konaly už daleké výpravy po vysokém moři, hledající cesty do východní Indie, tak že 1486 Diaz nejjižnější konec Afriky, mys Dobré Naděje a Kolumbus Ameriku r. 1492 objevili. Loďstvo portugalské (r. 1498—1500) až k Číně a k ostrovům Moluckým se dostalo a roku 1500 Brasilii objevilo. K těm plavbám se užívalo lodí plachtových. Větší ale bezpečnost a rychlost v plavbě povstala, když se v nejnovější době parních strojů k hnání lodí používatí počalo. Parní stroj totiž otáčel lopaty a kola po stranách lodě přidělaná, které o vodu se opírajíce loď co šípku hnaly. Než ale vysazeny byly tyto stroje mnohým nehodám, byly i nepohodlné, a v čas války když se tyto kola vodové a lopaty po stranách porouchaly, což se velmi snadno státi mohlo, nebyla celá loď k plavbě schopna. Veliká oprava stala se vynalezením, že se ku hnání lodí ne-

užívá více postranních kol nébrž šroubu, kterýž jest pospod, pode dnem, lodě umístěn a tam se ve vodě otáčí, a loď žene. Také jeho činnost nedá se překaziti od nepřátelské lodě, leč žeby sám stroj na lodi porouchán byl. Vynálezce pak tohoto způsobu paroplavby jest Čech Josef Ressel, a nebude od místa, když svým čtenářům o tom některé bližší zprávy podáme.

Josef Ressel narodil se v Chrudimi r. 1793. V roku 1812 studoval ve Vídni na universitě a později se dostal co císařský stipendist na lesní učelíště do Mariabrunu, kdež svými schopnostmi vynikal a r. 1817 c. k. polesním v Krajině se stal. Technickými vědami se vždycky nejvíce zabýval, a zvláště paroplavba ho zajímala; a když r. 1821 co správce c. k. lesů do Tersté přesazen byl; snažil se zjednatí průchod své myšlence, že by bylo lze, parolodě místo koly lopatovými použitím šroubu Archimedova hááti. Než ale na myšlénku a na návrhy neznámého a nezámého muže se nedbalo a teprv r. 1825. když se veliká parolodě kolová u Terstu objevila, dal si Ressel strojníkem Hermanem vzorec svého stroje zhotoviti. Roku pak 1826 zkoušel svůj nástroj.

Pro nemalých překážkách dovolil konečně kancléř hrabě Sauran, aby se směla v Terstu dle vzoru Resselova postaviti loď šroubová. Loď tato byla u Terstu r. 1829 zkoušena u přítomnosti mnohých jásajících diváků. Než nenadále pukla parní trouba, a z té příčiny nebylo lze provésti zkoušek rozsáhlejších.

Na radu tří Francouzů odebral se Ressel do Paříže r. 1829, kdež s lodí šroubovou vykonal zkoušku na řece Sekvráně. Výsledek byl skvělý. Ressel sdělil nadřečeným Francouzům tajemství svého nálezu a ti si vymohli téhož leta výsadu na jeho vynález.

Z Francouz dostal se týž vynález do Angličan a obě země si ho nyní přivlastňují. Ressel až do

své smrti hlásil se k českému národu a psával svému příteli, faráři, český. Mnohý vynález jeho zakrnl a nedožel uznání, mnohého vynálezu jeho se jiní uchopili v jiných zemích a sledali ho prospěšným. Ressel zemřel dne 10. října 1857 v Lublání. Po něm pozůstalo mnoho spisů a pojednání vědeckých a technických. Roku 1863 byl jemu ve Vídni krásný památník postaven a slavně odhalen.

Telegraf. Až do nejnovějších dob byl v užívání telegraf pozůstávající z rozličných dřev, kterými se na vysokých staveních aneb na kopcích od jednoho místa k druhému znamení dávaly. Takovýchto telegrafů dalo se toliko ve dne, za jasného počasí upotřebovati, pokud se mohla daná znamení pozorovati. V novější době museli naskrz ustoupiti telegrafům kteréž po měděném drátě elektrickou silou do nejdalších konců, ve dne i v noci znamení, littery naznačující, a tím způsobem všeliké zprávy podávají. Zpráva taková, telegrafem daná sluje „telegramm“. V austrii (rakouském mocnářství) započala se už v r. 1846 zřizovati elektrický telegraf, a v krátkém čase veliký pokrok učiněn, tak že koncem r. 1849 už na 72.5 mil. byl v užívání. Z Vídne do Brna byl r. 1847 z Břeclavi do Přerova a Bohumína, pak z Brna do Prahy a z Přerova do Olomouce a České Třebové r. 1848 z Bohumína do Opavy a Bělce r. 1850 zřízen. Brzo probíhaly telegrafické dráty, jako sít celou říši austriackou a spojeny byly se zahraničnými, a také i veřejnému užívání za mírnou cenu propůjčeny. Roku 1858 mělo rakouské mocnářství již telegrafů zděli 133.080 mil. a na 24 místech s cizími státy telegrafem spojeno. Od té doby byl telegrafickým drátem opět mnohá města spojena, jako na příklad Jihlava přes Žnojmo s Vídni, Brna s Olomoucí a podobně i více.

Co se čerstvosti sdělování zprávy týká, budiž za příklad: Zpráva o

smrti ruského císaře Pavla I., otce císaře Mikuláše potřebovala 1821. roku 21 dní, než do Londýna došla; zpráva smrti syna jeho, císaře Mikuláše byla čtyry hodiny po smrti v Londýně známa telegrafem. — Poselství presidenta spojených států severoamerických, čítajíc asi 8000 slov, bylo v 52 minutách najednou do Washingtonu, Filadelfia, Baltimoru, New-Yorku a Bostonu telegrafováno. Toutéž dobou, an se v kongressu ono poselství ještě předčítalo, čtla je jedna část obyvatelstva New-Yorského už částečně ve zvláštních přílohách denníků anglických. Tot ovšem po americkému!

Teleskopy (dalekohledy, sklennými zrcadly opatřené. Každému ve fysice něco máličko sběhlému známo bude, že se dalekohledy čili teleskopy, co do ústrojí svého, na dvě hlavní vrstvy rozpadají; jedny totižto jsou k ozbrojení zraku člověka opatřeny sklennými čočovicemi (refraktory), nástroje pak druhé třídy kovová zvětšující zrcadla mají (reflektory.) Poslednější tyto, světoznámým Newtonem vynalezené zrcadlové teleskopy více předností mají, kterýchž se refraktorům, čili teleskopům sklennými čočovicemi opatřeným nedostává, co jmenovitě o čistotě obrazu pozorovaného předmětu žádnými duhovými barvami nezakaleného rozumíme. A však vyrábění potřebných kovových zrcadel přemnohým obtížností podléhá, tak že Newtonův teleskop vyjma své rodiště v Anglicku, mezi obyvatelstvem nijakého rozšíření nedošel, zůstav pouze na hvězdárny a přísně vědecké kruhy obmezeným. Zrcadla kovová vplyvem povětří brzo zarezovatějí a mnohou práci nově vyleštěna byti musejí, při kteréž opakované práci nejedno zrcadlo konečnou zkázu běře. — Tyto i všechny ostatní nehody (jako ku př. temnost světla) odstranil nálezelek akademika pana Steinheilla, který v sedčn kr.

bavorské akademie věd, v Mnichově dne 12. jun. 1858 roku odbývaném, zprávu o svých nových, skleněných i poddřevých zrcadly opatřených refraktorech podal, a důležitý svůj nálezk i vystaveným teleskopem potvrdil. První myšlenku k podobným nástrojům dal p. Steinhel-ovi nálezk Liebig-ův, vyleštěné sklo postříbřiti, tak že se na opačné straně obyčejné straně obyčejnému zrcadlu podobá. Poddutá tedy zrcadla nových teleskopů jsou ze skla ulitá, vyleštěná a potom velmi útle vplyvem galvanismu postříbřena, kteráž stříbrná plocha již pomocí měkké jelení koži vyleštěna býti může. Přednosti nových teleskopů jsou: že pozorovaný předmět (jako při teleskotech kovových) žádná duha neotáčí a že původní světlo jen $\frac{1}{3}$ své jasnosti trácí, kdež v kovových teleskopech tato ztráta výše polovice (55 proc.) činí; — že teleskopy, sklennými zrcadly opatřené, zkáže, vplyvem povětří způsobené tak nepodléhají, jako dalekohledy o zrcadlách kovových a jestli zrcadlo jasnotu ztratilo, dá se bez obtíže a beze ztráty přesně podduté formy své znovu vylostiti; — že se menšími teleskopy nového druhu takové zvětšení předmětů docíliti dá, jakového při kovových teleskopech dosáhnouti nelze; — že naposledy tyto tak laciné jsou, že se i méně zámožným osobám, k pozorování předmětů z okna obydlí, přístupnými staly, kdež nadto tomu kovové dalekohledy dle učení Newtonova tisíce zl. útrat a zvláštní hvězdárnu k postavení svému žádaly. Timto nálezkem staly se nejdůležitější částky věd přírodních velkému obecenství přístupnými.

Tucet. Počítání na tucety má následující původ. — Počet dvanácti apoštolů rád se ve středověku zachovával jak v životě veřejném tak i v domácím. V domácnosti při hostinách miloval se také počet dvanácti hostů k napodobnění 12 tí

apostolů (a proto i věci k hostině potřebné, jako: talíře, ubrousky, sklenice, nože, vidličky, lžíce atd. ve dvanácti, kusech se kupovaly. Dvanáct slove v řeči francouzské „douze“ (čti: dus), odkudž povstalo slovo: douzaine (čti dusén) a naše tucen čili tucet. Že pak jen pro dvanácte osob náčení solního se kupovalo, proto byla chyba, když třináctý přisedl, a neráde se to vidělo. Lžíce z prvních dob, kdy se jich při jídle užívati počalo, totiž ve středověku, byly kulaté, malým sběráčkám podobné, dřevěné, později dle zámožnosti majitele stříbrnými držadly opatřené, později byly také celé stříbrné. Držadlo každé lžíce bývalo v bohatých domech vyobrazením čili figurkou některého ze svatých apoštolů přizdobeno, někdy také pouze začáteční litterou vrytou jména svatých apoštolů naznačena bývala.

Tužky. Prvé nežli tuha (grafit) se upotřebila užívalo se olova k čaráni (linování) odkud také pojmenování olůvko (Bleistift.) Užívání pak olůvka bylo už starověkým Řekům a Římanům (Plinius XXXIII, 3.) známé; jenže oni k děláni čar olůvkem neužívali koncíté rafie (Griffel, stylus), nébrž oloveného kolečka, našim malým penízkům podobného, kteréž se paragrafem latinsky praeductal-em nazývalo; jmeno pravídka (lineálu) bylo u Řeků a Římanů kánon. — Tuha (Grafit) jest pouhý čistý uhlík a bývá jen náhodou mnohými (k. p. železnatými) latkami znečištěna. Tuha jest jenom asi dvakrát tak těžká jako voda, a bývá vůbec tím lehčí, čím jest čistší. V barvě se podobá tuha k olovu, někdy bývá ale až černá; lesk jest kovový, nožem se snadno krájí, a jest sama o sobě neroztopitelná; ve velikém horku shoří, a jakost popela jejího závisí pak od látek přímichaných. Nejkrásnější tuha se nachází na jedné hoře blíž Borowdale v Kumberlandsku v Angličanech, ale jest jí tam nemnoho, tak že An-

glicko také ještě z Čech a zastrovu Cejlonu mnoho tuhy přivážeti musí. V říši Rakouské dobývá se ročně 36.000 centů tuhy, a sice v jižních Čechách 24.000, na Moravě a v Slezsku 4500 a v Dolních Rakousích asi také tolik co na Moravě. Také v Bavořích, Francouzích a Španělech se dost tuhy nalezá.

Tuhy se mnohonásobně potřebuje. Rozemletá na hlazení nádobi měděného a jiných věcí kovových; — s olejem dává trvanlivé barvivo na dřevo a na kámen, — s vodou na nádobi hliněné zvláště na kamna, která napotom jako železná vypadají. Litiny železné (kamna železná trouby pluhové) se přechasto tuhou v pívě rozmočenou natírají aby ne-rezovatěly. Řemeny k broušení břitev a nožů bývají také tuhou natřené. — Ze sádra a tuhy dělá se výborné mazadlo na stroje, zvláště na dřevěná kola zubatá. Promazy které se mnoho trou, nabývají nátěrem tuhovým více trvanlivosti.

Hlavní výrobek jsou tužky (Bleistifte). Výborné tužky dělá Hardtmuth ve Vídni, kde nejvíce Moravské tuhy spotřebuje a v Čechách Bucějovicích z tuhy české. Tužkám se může dáti pálením rozličná tvrdost. Hardtmuthovy tužky se dělí dle tvrdosti na 6 čísel, a u všech jsou zrno a barva stejné. — Špatnější tužky se zasazují do dřeva jedlového, smrkového, lipového neb dubového; pěknější do dřeva tisového (Roth-eibenholz), nejpěknější (anglickým podobné) do tak zvaného cedrového, — je to ale vlastně dřevo z jalovce virginského. Z říše Rakouské se mnoho tužek vyváží do cizozemska.

Zápalky čili zátěrky. U šedé da vnovělosti musel se oheň ustavičně udržovati a živé uhlí v popelu ukryté chovati, aby se mohl dle potřeby oheň rozděláti; a když vyhasl, za neštěstí se to považovalo. Ještě Abraham chtěje zápalnou obět Hospodinu obětovati na hoře tři dni cesty vzdálené (Morija) nesl s sebou oheň.

K ohni si pomohli, když bleak někde strom zapálil. Později naučili se lidé oheň rozdělávati třením dvou dřev o sebe.*) Veliké to bylo dobrodiní když se v pozdějších časech na to připadlo, že se může křemelkou tlouci do ocele aneb naopak océlkou do křemele a tak jiskry vyluzovati, křesati, a jiskry ty chytati dopráchna, troudu neb hubky, a tyto doutnající látky rozdmýchovati, aneb od nich sirku zapalovati. Takové rozkřesávání ohně dalo někdy dosti práce, zvláště ve strachu aneb když bylo na spěch.

Roku 1812 započal první ve Vídni St. Romer hotoviti dřívka k namáčení ze smrkového dříví, které byly napřed do rozpuštěné síry a napotom do chemicky připraveného a miniumem obarveného drasla (chrom saueres Kali) omočeny. Chtělo-li se takové dřívko zapáliti, muselo se do lahvičky, asbestem a sirkovou kyselinou naplněné čerstvě zmocíti a z ní vytáhnouti. Roku 1812 stálo 100 takovýchto dřívek s lahvičkou 1 zl. vid. čísla, což se v ceně tehdejší asi tolik bylo, jako nynějšího půl druhého zlatého. Zápalky čili zátěrky, jaké my nyní máme s kostikovými (fosforovými) hlavičkami, které se třením zapalují počal okolo roku 1830 dělati Jak. Fr. Kammerer starší, kterýž dne 8. decembu 1857 v městyňi německém Ludvigsburgu zemřel. Těchto zápalék jest nyní více než 100 za 1 krejcar, a netřeba k tomu nižádné lahvičky. Ve vyrábění těchto zápalék stojí Rakouské mocnářství v čele. Jak velice se tento průmysl u nás rozvinul, svědčí i to, že z Vídne každého téhodne zvláštní vlaky po jižní železnici odcházejí, výlučně zápalkami obtížené, kteréž se napotom z Terstu po moři na vše strany světa rozvázejí. První dílna na venkově na takové zápalky byla r. 1839 zřízena od továrníka Bern.

*) Zapalovati palčivým sklem aneb dýmým zrcadlem jest vynález teprv posledních dob.

Fürtha v Čechách v Sušicích a pak v Zlaté Koruně. Týž průmyslník zaměstnával již roku 1855 ve svých fabrikách do 2.500 lidí, kteříž do roka 250.000 zl. stř. platu brali. — Kolik to tisíc millionů zápalek třeba, jen aby se dělníci vyplatili! — Mimo tuto dílnu jest však ještě kolik jiných v Čechách i na Moravě. — Zápalky fosforové při všeliké pohodlnosti své mají mnoho nedostatků. Jsouť za jedno brozný jed, kterýž mnoho životů lidských buď náhodou, buď zlomyslným otrávením zežírá, a častými požáry jmenů lidské na mizinu přivodí; mimo pak to podlehají dělníci ve fabrikách fosforových zápalek hrozným chorobám, jmenovitě hnilobě čelisti. — Francouzský lučbař Canouil podal r. 1858 cis. francouzské akademii věd zprávu o zápalkách nového způsobu, které všechny přednosti dosavadních drůvek mají, nedostatkům pak jejich nejsou podrobeny. Dvě hlavní látky, z nichžto se zapalné mazivo připravuje, jsou chlorovina a salajka, s některými jinými přísadkami. Tyto zápalky nevydávají nižádného smradu, samy se nemohou zapáliti, a co nejhlavnějšího, zapalná látka není ani člověku, ani zvířatům škodlivá.

Zlato nové. Tak zvané nové zlato (oreide) pozůstává dle zkoušek lučbaře Mouriera z následujících podstatných látek; 100 částek (dle váhy, ku př. liber, lotů neb kvintlíků) nejlepšího mědi, 17 částek zinku, 6 částek magnésie, $4\frac{6}{10}$ salmiaku, $3\frac{6}{10}$ čerstvě haseného vápna a 9 částí vinného kamena. Nejprve se měď rozpustí, potom se přimíchají zde jmenované, na prach roztloučené látky pořádkem výše udaným; v ochlazené míchanině obdržíme pěkný žlutý kov, jehož jméno: „nové zlato.“

Železná dráhy. Dráhy s kamenými kolajemi byly už za dob stavění pyramid v Egyptě v užívání. Dráhy s kolajemi dřevěnými byly už po kolik set let při bánic-
tví a kovkopství v Europě známy;

v Angličanech pak r. 1776 železných plošin litých a r. 1808 kutých k téměř cíli bylo upotřebováno. Roku 1818 učinil angličan J. Gray první veřejnou zmínku o možnosti železné dráhy k obecnému potřebování; na to pak nejvážnější vědecký časopis anglický Edinburg Review odpověděl, že p. Gray do Bedlamu (do londýnského blázince) právě dozal. O čtyry roky později (1822) učinil Gray návrh o spojení měst Antverpy a Brüsselu v Holandsku pomocí železnice; i tam se mu též rádně vysmáli, až se naposledy předce v Anglicku roku 1829 na první železnici jezdilo vozy parou hnanými. Železnice mezi městy Liverpoolem a Manchesterem byla r. 1830 dokončena. První lokomotivy (samotažnice) byly od američana Evansa ve Filadelfii r. 1804 veřejně k ježdění upotřebovány, a sice po obyčejné silnici. První na pevnině železná dráha byla v Čechách založena, a sice Budějovicko-lincecká r. 1825 (dohotovena pak byla 1832), napotom z Lince do Gmundu (1834—1836) prodloužena, po níž se ale pouze koňmi vozy táhnou. Tak též koňská železná dráha z Prahy do Lány byla 1826—1836 na 9 mil dálky nákladem knížete Fürstenberka vystavěna. Po Ferdinandské severní dráze (započaté r. 1837), kteráž byla první v rakouském mocnářství, po níž se vozy parou ženou, počalo se z Vídně na $2\frac{1}{2}$ míle do Ogrunu (Wagramu) dne 6. ledna 1838 jezdit. Stavba této železnice z Vídně do Brna stála do roku 1840: 5,379.115 zl. stříbra; dne 7. julia 1839 jelo se poprvé po ní z Vídně do Brna. Čtyry vlaky táhnuté lokomotivami: „Bruna, Herkules, Gigant a Bucefalus“ nazvanými přivezly na 38 vagoncích o $4\frac{1}{2}$ hodině z Vídně do Brna 1125 hostů. — Roku 1841 dne 19. prosince byly nejvyšším kabinetním listem od Jeho cis. kr. Veličenství císaře Ferdinanda železnice v rakouském mocnářství na dvě

třídy rozděleny, totiž na státní a na soukromé. — Dne 1. ledna 1849 byla státní železnice z Brna do Prahy otevřena.

Roku 1858 byly železné dráhy už tak rozšířeny, že by byly, co se jich na celém světě nachází, dvakrát naši zeměkouli otočiti mohly.

Pokroky v osvětlování.

Za panování Ludvíka XV. a přispěním pověstného policejního ministra, z Sartines, zavedl ve Francii jakýsi Langrin tak zvané reflektorové lampy. To byla první patrnější oprava svítilek, kteréžto od časů Periklova až po tu dobu nezměněny byly. Zatím opět minula léta a století osmnácté chýlilo se ku skloňku. Bližila se doba velké revoluce francouzské a právě to byla doba, kdy Argand se svým vynálezem vystoupil, ruchu a zmatku tomto pokusil se Argand o svůj vynález. Jemu ponecháno bylo, aby rozluštil záhadnou dosud otázku: *proč tlustý knot světlu samému lesku a krásu ujímá?* O rozluštění této otázky pokoušel se mnohá léta a konal všeliké pokusy. Nejprve použil na místě jediného, silného knotu vícero tenkých v jedné řadě. Účinek toho byl, že ubývalo čmouzení avšak svítlna přece žádoucího světla nedávala; napotom seřadil tyto knoty do kola aby dutinou tím povstalou vzduch volně prostupovati mohl, tu ovšem zasvítíl plamen o něco živěji a jasněji a však daleko ne tak, jak Argand si toho přál. Průtah vzduchu nebyl dosti silný a v tom vězela chyba. Můžeme si pomyslet, že ubohý vynálezce a badatel byl v stavu velmi rozmrzelém. Pravil o něm vlastní bratr jeho: „Můj bratr dlouhý čas konal pokusy, aby svou svítlnu náležitě upravil. Ze pokusy, se nezdařily, to bylo by ho málem k zoufání přivedlo. Náhodou zpozoroval jsem na ohništi ulomený krček vinné láhve a opět náhodou se stalo, že jsem ho na plamen nastrčil, však ejhle, pojednou plamen dříve matně

zářící do výše se zvedl a svítíl tak jasně, jako nikdy před tím. Můj bratr, spatřiv to vyskočil všecek rozjařený, obejmul mne a radostí překonaný mne libal.“ — Zajisté, když zlova tato uvážíme, tuť věříme, že radost Argandova byla ohromná, ba snad větší než ona, kterou zakusil Napoleon I. po vybrané bitvě u Marenga.

Tento vynález připadá roku 1787. Argand vymohl si královský patent a doufal, že s vynálezem svým šťastně pochodí: avšak za nedlouho doznal i zloby lidské. Roku 1789 byl od cinařů, zamečnicků a železníků, kteří v patentu tom viděli skrácení práv svých, obžalován a před soud pohnán. Oni nechťeli trpět vedle sebe nepovolance, který, nenáležeje k cechu, do řemesla jim se ptel. Také se stalo, že vystoupil jakýsi Lange, který Argandovi právo vynálezu popíral. Tohoto posledního sporu dovedli i zmínění cechové šikovně použití a sepsali žádost k soudu, aby patent byl vzdvižen, jelikož vynález, ježž si dva soupeři najednou osobují, právem žádnému z nich nepřisluší. Na to pak následoval hrozný den 10. srp. který mimo jiné také všechny občanské a královské monopoly zrušil.

Argand byl ze zrady na svobodě občanské obžalován a musel se do Anglie utéci. Zde nedařilo se mu lépe; jeho vynález byl cvšem uznán a oceněn, avšak vystoupilo množství konkurentů, kteří o výhody peněžní s nim se dělit chtěli.

Dutý knot oživován proudem vzduchu, který skleněným komínkem (válcem) vnitřem knotu prochází, jest

podmínkou krásného a neřmoudičího plamenu. Těmito slovy rmzanut vy nález Argandův, který základeh-však pozdějších vynálezů toho spů-sobu jest. Angličané byli alespoň tak poctivi a uznali, že lampy dle vynálezu a udání Argandova zhotovené a všechny pozdější poopravené jmenem jeho nazvali, toho uznání se mu ovšem v rodné zemi nedo-stalo. Jeden z časopisů tekdejší doby, jednáje o vynálezu Argandovu porovnáva světlo obyčejných svítile-n s plamenem pod širým nebem volně plápolajícím, naproti tomu plamenem svítilny Argandové s ohněm pod komínem rozdělaným.

Praktické výhody toho vyná-lezu byly nad míru důležité. Před vynálezem svítilny Argandovy byli řemeslníci a umělci, kteří k práci své jasného světla zapotřebí měli nucení po západu slunce svou práci odložití, nový vynález Argandův ale poskytnul jim krásné a jasné světlo a dal jim příležitost i v noci práce svoje vykonávat.

Během nynějšího století byl zřetel badatelů hlavně ke dvěma věcem obrácen: 1. Na poopravení olejníku (truhliku na olej), a 2. na vynalezení nových druhů svítiva. Co se týká prvního předmětu tu bylo jim hlavně s dvěma obtížemi zápasiti: předně s vlastností oleje, kterýž v zimě houstne, a druhá obtiž byla nedokonalost prostředků a přístrojů, jimiž by se napájení knotu olejem až po okraj jeho docílilo. K napravení první překážky učiněno mnoho návrhů, avšak byly více neb méně nedostačitelný. Někteří olej pomocí upravené k tomu druhé lampičky od spodu ohřívají a však pokus ten se nedaril, a brzy od něho upuštěno. Při lampě solární jest olej obsažen v okrouhlé nádržce nad krajem knotu povýšené, z nížto olej pomocí dvou rourek ku knotu přitéká. Avšak toto ústrojí vyža-duje velké stínidlo, jež značný stín na stůl vrhá. Jediný prostředek přílišenému stínu při lampách na

solární olej odpomoci, jsou tak zvané reflektory, které nyní zhusta se užívají.

Konečně jest tu způsob svítile-n, kde olej v truhliku, plamen bezprostředně objímající a pomoci jeho se ohřívající jest obsažen, a který dává dle úsudku znalců u po-rovnání s cenou lampy jasnější světlo nežli lampy jiného zařízení. Lampa carcelská zabřívá a knot dobře napájí pomocí hodinového stroje, avšak má tu vadu do sebe, že snadno se pokazí. Mnohem jednodušší jsou tak zvané moderateurky. Tu jest kli-ček, jehož pomoci pohybuje se píst tlačící na stočenou spruhu (pero). Timto tlakem stoupá olej prostřední rourou a napájí dostatečně knot. Olej zbytečný opět do olejníku zpět odtéká. V poslední době zlepšily se moderaterní lampy značně při-dáním baňatého skleněného válce.

Co se týká vynalezení nových druhů svítiva, tu musíme podot-knouti, že od mnoha roků užívány tuk rybí olejem řepkovým z úplna byl nahrazen. Před nedávnem dě-lalo se také s kamfínem (olejem pryskyřicovým z Ameriky) mnoho hluku, avšak brzy vyšel opět, ze-jména pro svou nepřiměřenou chy-tlavost a nebezpečnost, z užívání. Mimo to tento olej při svícení mnoho páchnul a čudil.

Přicházíme nyní k parafinu, který má před kamfínem mnoho předností, jasněji hoří a mimo plynu jest svítivem nejlevnějším, avšak i parafin má mnoho vad zejména ty, že při neopatrném s ním zacházení zapáchá a zvláště pak to jest na uvážení, že jest příčinou mnohých škodných výbuchů. Ovšem majite-lové patentu tvrdí, že toho jedině nepozornost vina bývá, když nějaká nehoda s ním se přihodí, avšak zku-šenost učí, že výbuchy ty jsou ná-sledkem silného ohřátí jeho, což ovšem těžko je zameziti. V lampách moderateurních pak do konce nesmí se parafin pálití, proto že tu olej sám sebou již se ohřívá. Parafin

co tekutina neboří bez pomoci knotu. Jmeno parafin pochází od slov parum affinis, což znamená tolik, že při výkonech lučebních malou přibuzenost k jiným látkám projevuje. Dobývá se z kamenného uhlí při mírném pálení. Kdyby stupeň teploty při vyrábění jeho se zvýšil, bylo by tím vyvinování plynu svítilního a naftalinu na místě parafinu docíleno.

Právě to bylo příčinou, že před nedávným nynějším majitel výsady, o známost tohoto zákona lučby se opíraje, při svou proti žalobníkům vynález ten mu tvrdošjně upírajícím, vyhrál.

Vedle těchto druhů svítiva jsou ještě mnohé jiné, které na rozličných místech, jako v Birmě, Chanadě a v území spojených států amerických v hojném množství se nalézají. Olej v Americe nalezený, tak zvaný kamený, došel za nedlouho valného rozšíření, tak že dovozem jeho mnoho lodí, zvláště k tomuto účelu ustanovených, se zaměstnává. Jest to podivuhodné, že tak dlouho to trvalo, než hodnota tohoto svítiva úplna poznána byla a že tak dlouhý uplynul čas, než se ho v takovém množství jako nyní použilo. Jakým způsobem to množství oleje kamenného vypátráno bylo, o tom zpravuje nás letopis pro rok 1829,

kteřý vypravuje, že několik mužů v Cinaberlandu Riveru a Kentucky, hledajících solnou vodu, náhodou při kopání na prameny toho oleje přišlo. Tento olej, který právě nic jiného není než petroleum, byl od několika hochů žertem zapálen a při tom se osvědčilo, že čistým a jasným plamenem hoří.

Jakkoli opravy na svítilnách námi tuto uvedené četné a většinou i uspokojující jsou, tož zbývá v oboru tom ještě mnoho práce. Za nynější doby máme hojnost dobrého svítiva a jasného světla, avšak nastává tu otázka, jest-li dosavadním způsobem osvětlování snad zbytečně zrak svůj nekazíme? V tomto ohledu nejvíce škodný jest svítilný plyn z uhlí. Vedle toho, že vzduch v pokoji se nepravidelným způsobem ohřívá vyvinuje se při hoření světla značný počet páry (u obyčejného plamene arganského obnáší to asi $2\frac{1}{2}$ pinty páry za hodinu a při tom tvoří se za každou kostěnou stopu plynu jedna kostková stopa kyseliny uhličité. A právě v tom spočívá škodlivost tohoto svítiva, že plyn sám omamuje a u velkých částkách i otravuje.

Proti této vadě není ovšem dosud platných prostředků a vydatně odpomoci vynalezeno.

Starý žebřák.

(Dlé Segura).

Od mnoha let přicházel co den k bráně průčelné jednoho chrámu v Paříži starý žebřák, jehož všichni dle jména Jaques znali. Vždy byl vážný a zadumělý, bez mála nepromluvil ani slova a byla-li jemu almužna poskytnuta, poděkoval toliko lehkým své hlavy ukloněním. Byl v hadry zabalen a pod těmi bylo lze viděti na jeho prsou křížek zlatý.

V tomtéž chrámě obětoval mladý kněz Abbé Paulin de *** každodenně mái svatou a nikdy nepomenul, kdýž z chrámu odcházel, poskitnouti ubohému Jaques-ovi nějaký darek. Co potomek rodu vznešeného a bohatého věnoval se Abbé Paulin Bohu za kněze, a celý svůj důchod obracel na skutky dobročinné. Starý žebřák, ačkoli ho blížeji neznal, lnul k němu velmi.

Jednoho dne nedostavil se Jaques na místo obyčejné, a když nepřítomnost jeho déle trvala, obával se Abbé že se mu snad něco přihodilo, a doptával se na jeho obydlí aby se na něho podívatí mohl. Snadno dověděl se o něm, a jednou z rána po mši svaté zaměřil do domu kde Jaques bydlel. Ukázali jemu komůrku pod střechou až v šestém poschodí. Zatíkal na dveře; slabý hlas ozval se: „Volno!“ Kněz vstoupil. Jaques ležel nemocen na posteli, neb vlastně na bidném lůžku slaměným. Byl bledý a oči jeho byly mdlé. „Ah, Vy jste to pane Abbé,“ pravil k hodnému knězi jak mile ho zočil. „Jest to veliká přívětivost že přicházíte k člověku tak bidnému jako já jsem; nejsem Vaši dobrotivosti hoden.“

„Co to mluvíte milý Jaques-i,“ odvětil Abbé Paulin, „nevíte že kněz jest přítel nešťasných? Mimo to,“ doložil s úsměvem, „jsme také staří známí.“

„O pane kdyby ste věděl! . . . Kdybyste mne znal . . . Nemluvte tak laskavě semnou; já jsem bidník od Boha zavržený!“

Od Bohá zavržený? Kterak můžete si připustiti takové myšlenky. Takové slova vícekrát mi neřikajte. Jestli zlého jste se dopustil, litujte toho, vyzpovídejte se; Bůh jesti dobrota svrchovaná, kajícnému odpustí všecko.“

„Ne, nikoliv; mne nikdy neodpustí.“

„Proč pak ne? Nelitujete snad toho co ste zlého zpáchal?“

„O jak toho lituju! O jak toho lituju!“ zvolal Jaques a ztrnulé oči vypouliv pozvedl se na svém lůžku, „ano ja lituju, juž po třicet roků blodá litost v prsou mých, a přec jsem zatracen!“

Marné snažil se kněz potěšiti ho a dodati jemu důvěry. Hrozné tajemství tížilo jeho svědomí, a zoufalost zavírala ústa hříšníka, aby je nevyznal. Vseliká naděje byla ho opustila.

Konečně pohnut útloností a dobrotu kněze Paulina jal se Jaques s hlasem odumřajícím vypracovati:

„Byl jsem“ pravil, „zameckým správcem v jisté zámožné rodině, když v minulém století krvavé zbouření vypuklo. Moje panstvo bylo sama dobrotivost. Hrabě, hraběnka, jejich dvě dcery a syn — od nich měl jsem všecko, zaopatření, vychování, jmění. Tu nastala hrůzovláda. . . . Hledali hraběte a rodinu jeho avšak nenalezli jich; byli v ukrytu. . . . ja věděl kde. . . Já šel ke komisarovi; ja, ja vyzradil! A proč? Abych si pomohl k jejich statkům, které udavačovi byly slibeny. . . Byli odsouzení k smrti, všichni jimž jsem měl vše k poděkování, ježto jsem všechny zradil vyjma malého Paulina jenž byl ještě příliš mlad.“

Bezdechý vykřik vyrazil z prsou kněze a na čele vystoupil jemu pot studený.

„Pane,“ pokračoval starý žebrák, který mocné pohnutí kněze nepozoroval, „o pane, jest to hrozné. . . . Ja poslouchal když byli k smrti odsuzováni! . . . Já stal u vězení když všichni čtyři na káru sedali. . . . já běžel za károu. . . . já je viděl na ležení. . . . já viděl jejich hlavy pod nožem padnouti. . . o já nestvůra. . . . Od té chvíle nemám ani oddechu ani pokoje. . . . já pláču, modlím se za ně. . . . ustavičně mám je před očima. . . . tam, tu jsou, tam za tím plátnem.“

A třesoucí rukou ukazoval starý žebrák na oponu jenž část stěny zakryvala. „Krucifiks tento nad mou postelí náležel hraběti, tento zlatý křížek který vždy mám na sobě, nosila druhdy hraběnka, o Bože, o Bože co jsem to učinil! O jak jsem toho litoval! Pane Abbé mějte se mnou útrpnost a nezavrhujte mne! Modlite se za člověka nejhanobnějšího, a nejnešťastnějšího!“

Kněz klečel u postele, bledý jako smrt. Tak setrval půl hodiny, nepohnul se a nepromluvil ani slova.

pak pokojně vstal, udělal znamení svatého kříže a odtáhl stranou oponu na stěně. Zočil dvě podobizny. Jaques spatřiv je vykřiknul, a klesl nazpět na své bídné lože.

Kněz szel.

„Jaques,“ promluvil hlasem třesoucím, „já vám přináším božské odpuštění, chcu vás vyzpovídati.“

Když byla zpověď umirajícího ukončena a on dosahl rozhřešení,

mluvil kněz dále: „Jaques-i Bůh vám pravě odpustil . . . z lásky k Němu odpustím vám i já; nebo ti ježto na smrt jste vydal, byli můj otec, má matka, moje dvě sestry.“

Jaques-ovi až vlasy vstavaly, on otevřel ústa leč neproneal leda několik nesouvislých zvuků, pak zůstal tichý a nepohnutý.

Když kněz blíže přistoupil, byl žebrák juž mrtev.

Svoboda na trhu.

Pohledni milý čtenáři na děti těch neb oněch rodičů, a seznáš brzo, že není dítě jako dítě, a že jedno od druhého i dle těla i dle povahy v mnohých kusech se liší.

Pozoruj květnatou lučinu, a hle v tom nesčíslném množství květin není ani jedna na vlas jako druhá. Vejdi do rozsáhlého losa, a shleďáš že mezi tisícemi dřev jen také dřevo jako dřevo. Ohledni se někde na trhu, a nabudeš přesvědčení, že ani žito není jako žito, ani kráva jako kráva, ani kůň jako kůň. To samé platí ještě o mnohých věcech, které ač stejné mají název, jen nejsou jedna jako druhá. Sem patří ovšem i svoboda, o které nyní mnoho se hovoří a píše; neboť i svoboda není jako svoboda, a každá svoboda není ta — pravá.

A nyní bezmála jedenkaždý nějakou svobodu sobě přeje, neb aspoň za svobodomyšlného neb liberalního chce býti považován, nabízejí se rozliční lidé za hlasatele a hajitele svobody prý jedině pravé. Avšak za takovou příčinou vypadá to s tou pravou svobodou jako s pouhým zbožím kramářským o výročním trhu.

O trhu chválí kramář svoje zboží, jako by na světě lacinějšího a lepšího nebylo, a nezřídka kydá také všemožnou hanu na zboží ji

ných kramářů. A hle! veřejně vychvaluje i tak zvaný liberalník svou svobodomyšlnost, a vydává sebe za hlavního obhajce a hlasatele pravé svobody. Ba jest i dosti příkladů, že takový zvláštní liberalník vyčítá veřejně neliberalnost a zpátečnictví jiným, kteří tak jako on sami sebe pasovali za první harcovníky neb rytíře pravé svobody. Tato neshoda jest zřejmým důkazem jak mnoho rozličných a nestejných náhledů o pravé svobodě a svobodomyšlnosti u těch panuje, kteří stáji co stáji za zvláštní a pravé liberalníky považování býti chtějí. Nesmíme tedy na trhu svobody lehkomyšlně věřiti lichotivým neb chlubným slovům lecjakého liberalníka, ač nechceme li se ošiditi a draze zaplatiti blyškové kočiči zlato místo zlaté a pravé svobody.

Kdo tedy škody nazvyce nenahraditelné a nanejvýš žalostné sebe chce uvarovati, použij následujícího spolehlivého měřítka, jehož pomocí snadno poznáš, který liberalník skutečně o pravou svobodu se zasažuje, a který jen zdánlivou svobodu neb holou nevázanost pěstovati chce.

Nuže svoboda, jak rozliční lidé ji sobě přejou, jest vlastně trojího spůsobu.

1. Svoboda jest tolik co moc činiti dobře a to co možná bez pře-

kázek neb s odstraněním toho, co dobrému překáží.

2. Svoboda tolik co moc činiti dle libosti dobře neb zle, to jest aby mohl každý co a jak chce dělat a tropit.

3. Svoboda jakožto moc činiti zle, neb aby zlé mělo vrch a dobré aby bylo utlačeno a zamezeno.

Nuže milý čtenáři, zdalíž pak svoboda jako svoboda?

Že svoboda třetího způsobu není ta pravá svoboda, jest každý poctivec dokonale přesvědčen. Tato zlopověstná svoboda zlého roz mohla se před 70 lety ve Francii a stala se tam panovnicí neobmezenou. A jaké bylo její působení? Brodila se v proudcích nevinné krve, rozmetala stolec královský, chrámy a oltáře znesvětila a konečně i — křesťanské náboženství zavrhl a pronásledovala.

Tak tedy rozuměl krvelačný liberalník Robespierre svobodě ve Francii!! Podobně rozuměli svobodě tak zvaní liberalníci semotam i r. 1848, a posud jsou mnozí, jenž takové svobody nesmírně žádostivi jsou. Makavým toho důkazem jsou řeči a spisy liberalníků souvěkých z čís. 3., kteří bez obalu nevěru hlásají, právo a dobrý mrav za neštěstí vyhlašují, a s jizlivostí pekelnou všemožnou hanu kydají na ctihodnou církev katolickou, která od svého počátku byla vždy a jest dosud neporušitelným strážcem a zástupcem práva a mravního pořádku na tomto světě. O jak rádi naložili by takovito zlomyslní liberalníci s církví katolickou jako druhy zuřivý Robespierre, jak rádi zničili by oni všeliký řád křesťanský, a to všude, ve všech zemích a dílech světa! Leč s opovržením odvrací se každý poctivý člověk od svobody tak hanebné, která vlastně nic jiného není než surová nevázanost; nebo zle činiti a dobré utlačovati žádá si toliko bezbožník neb vyvrálý zlosyn.

Toliko z chytrácké opatrnosti chrání se mnohý tajný milovník bez-

božné svobody dovolávati se jí zřejmě a bez obalu. Za to naparují se tím více takovito chytráci o svobodu druhého způsobu, an v ní spatřují nejvhodnější prostředek k jistému, byť i méně blučnému uskutečnění a zavedení svobody svrchu v čísle 3. naznačené, neb svobody bezbožné. Avšak i mnozí poctiví a křesťansky smýšlející liberalníci, kteří církev svatou upřímně milují, rozumějí svobodě v ten smysl, aby bylo svobodno činiti dle libosti dobře aneb zle. Oni totiž pevnou chovají naději, že dobré konečně přec jen zvítězí, a že mezi tím taková povolnost zamezí rozdráždění těch lhostejných a bezbožných.

Z toho jest patrné, že svoboda druhého způsobu jest jaksi podivná a nespolehlivá, an jedni doufají od ní vítězství a nadvládu bezbožnosti, co zatím jiní vítězství dobrého od ní očekávají. Proto třeba bedlivě skoumati, zda-li svoboda v čísle 2. naznačená, t. j. svoboda činiti dle libosti dobře nebo zle při stejné neobmezenosti — jest ta pravá, žádoucí svoboda čili nic.

Netřeba k tomu zvláštního důvtipu, abychom nahledli, že kdo jak dobrému tak i zlému přisuzuje stejnou neobmezenost a stejné právo, tím samým již také požaduje, aby zlému taková ochrana jako dobrému propůjčena byla. Kdo však žádá, aby zlé bylo chráněno, ten dává na jevo, že neschvaluje, aby zlé bylo potlačeno a zamezeno. To samé dávají tedy bezděky na jevo i onino poctiví a křesťansky smýšlející liberalníci, kteří od stejné svobody k činění dobrého jak zlého spásu očekávají.

Jest to věru věc velmi podivná a nápadná, když křesťané potlačování zlého neschvalují. Ve svých rodinách, u svých dětí a služebných potlačují a krotějí zlé a jak jen mohou, ba i moci když dobrota již neprospívá. A hle jim se to nelíbí, když církev a stát taky tak jednají!

Když oni sami viru, mrav, čest

a blaho svých rodin všemožně ostříhají, jest to docela plnění jejich nejhlavnější povinnosti; když ale stát a církev tu samou povinnost konají, když zvedají své rámě, aby veřejné rušitele víry a mravu celého obecnstva zkrotily, — tu hnedle pokládá se to církvi a státu za tyranství a nesnášenlivý fanatismus! Je-li to u každého jednotlivce věci velmi chvalitebnou, když ve své rodině o neporušenost víry a mravu bedlivě pečuje, nelze pochopiti proč by to mělo být neslušné a nechvalitebné, když církev a stát péči vedou o neporušenost víry a mravu ve společnosti neb rodině státní a církevní.

Tak tedy svádí tak zvaná svoboda dobrého i zlého liberalníky poctivé, a nutí je, aby ve věci tak zřejmé užívali dvojí míry a váhy. Jako to není ke cti rodině, o nížto říci se musí, že tam dělá kdo chce, co chce tak ani obec neměla by z toho cti, kdyby o ní podobně se mluvilo. A co ani rodině ani obci ke cti neslouží, to mělo by v státu a v církvi sloužit — zásluhou a výtečností? Takovou protimyslnost pochop kdo můžeš. Kdo to pochopí, ten snad také uvěří, že svoboda, která dává stejnou moc dobrému i zlému jest ta pravá.

Nuže co máme o této svobodě souditi? Odpověď jest snadná.

Je-li pravda a blud, spravedlnost a naruživost, dobré a zlé jedno tolik co druhé, pak jest i svoboda, jenž dobrému i zlému stejnou volnost dává, ta jediné pravá; jinak ale nikoliv. Leč kdo smí tvrditi, že pravda a blud, spravedlnost a naruživost, dobré a zlé jest jedinstejné a tak stejně oprávněné? Toliko bezbožník, toliko zlosyn! Není to tedy pravá svoboda, byt i mnozí poctiví křesťané a upřímní katolíci od ní spásu a konečné vítězství dobrého doufali. Takové doufání svědčí sice o jejich dobromyslnosti, neb snad i bojácnosti jejich; jest však nicméně na odpor zdravému rozumu a naší víře svaté.

Nic není sobě více na odpor a na překážku jako dobré zlému a zlé dobrému. Když lidé bezbožní předstírající liberalnost urputně žádají, aby dobré i zlé mělo stejnou volnost a svobodu, nelze zajisté očekávati, že přestanou dbáti o uskutečnění svých záměrů bohaprázdných a že nečinně to trpěti budou, aby dobré volně a mohůtně působilo. Ba právě naopak. Nabude-li zlé tolik svobody a práva co dobré, povedou zlosynové a bezbožníci tím krutější válku proti víře, mravnosti a právu, čím snadněji budou moci zvítěziti a dobré potlačití. Při stejné svobodě zlého i dobrého jest dobrému potýkati se v boji nerovně a v postavení nepřiznivém a nebezpečném. Hájitelé pravdy mravnosti a práva mohou v boji tak krutém užití pouze mravných prostředků, kdežto bezbožní jejich odporcové nejen slušných a mravných, nýbrž i neslušných a nemravných prostředků použijou. Ano v upotřebení prostředků nemravných a neslušných, totiž lže a rouhání, posměchu a podezřívání, tupení a překrucování a p. j. spočívá jejich hlavní síla, jelikož obhájcové pravdy a mravnosti nesmějí tak hanebných prostředků použiti, nemohou stejnou zbraní odraziti zuřivé útoky bohaprázdných nepřátel všeho co dobré jest a posvátné.

Zádá-li tedy poctivý křesťan, dobromyslný katolík aby zlému i dobrému stejná svoboda byla poskytnuta, jest to patrně na odpor zdravému rozumu, neb jest to — velice nebezpečné.

Nebezpečnosti toto jest tím větší a povážlivější, an každodenní zkušenost dosvědčuje, že následkem prvop očátečního porušení naší ubohé a kleslé přirozenosti všichni lidé mají více náklonnosti — k zlému než k dobrému. A to jest nejen skutek nepopíratelný, nýbrž i článek víry, o kterém pravověrný a upřímný křesťan pochybovati nemůže.

Proto nachází každý; proti

pravdě mravnosti a právu směřující útok u člověka v přirozených naruživostech a náklonostech mocného spolubojovníka. Kdo navzdor tomu stejnou svobodu dobrému i zlému dopřátí chce, ten jedná proti zřejmému článku víry i proti zdravému rozumu, a chystá dobrému téměř jistou pohromu. Kdo chce, aby dobré i zlé mělo stejnou svobodu, ten nutí k nerovnému zápasu, a chce, aby nešťastně bojovala pravda s bludem, a spravedlnost s naruživostmi lidskými, ten vydává pravdu, spravedlnost a dobré v moc a lup zlému naruživosti a bludu. Když bezbožní k uskutečnění svých bohaprázdných záměrů všelikých, i těch nejhanebnějších prostředků užití mohou, a zlé samo sebou smyslnosti lidské více lahodí a hoví nežli dobré, jenž přirozené naruživosti a náklonnosti citelně obmezuje, a při tom pouze mravných prostředků upotřebiti smí; není a nemůže zde býti řeči o rovnosti boje, a toliko zlomyslná bezbožnost aneb lehkovážnost nerovná může na to dolohati, aby dobré a zlé mělo stejnou svobodu, stejnou oprávněnost, neb jinými slovy, aby dobré vtřeno bylo do zápasu nejen nebezpečného, nýbrž i záhubného.

A to měla by býti ta pravá svoboda? Nikoliv. Jest to svoboda bludu, o které sv. Augustin výstražně praví, že jest ona, totiž svoboda bludu nejhorším způsobem smrti duchovní. Co však zabíjí duši, to nemůže býti základem svobody a blaha lidské společnosti.

Ne bludná svoboda, nýbrž pravda, celá pravda, pravda Kristova jest v stavu zjednatí jak jednotlivcům tak celé společnosti lidské a částim jejím svobodu pravou a blaho pravé.

„Pravda vysvobodí vás“ (Jan. 8. 32.) praví sám Kristus Pán. Nuže tato pravda, totiž víra Kristova učí nás znáti tu pravou svobodu, a jest to svoboda v. č. 1. naznačená, neb svoboda činiti dobré co možná bez překážek aneb s odstraněním

toho, co dobrému překáží. Co ale překáží a nejvíce vadí svobodě dobrého? Zlé a opět zlé, a proto třeba, aby ne li docela odstraněno, acpoň co možná obmezeno bylo. To jest neodbytným požadavkem svobody dobré a pravé. Církev svatá jest záštitou dobrého a pravdy, ona nic jiného nechce, a nemůže nic jiného chtít než pravou svobodu, svobodu — pravdu hlásati a ji uskutečniti.

Čím více usnadněno nám činiti dobré, tím jsme svobodněji, tím více stojíme v řádu a pravdě. A pravda vysvobodí nás! Čím více mocnosti tohoto světa konání dobrého nám usnadňují, a čím více odstraňují překážky svobody zamezující: tím lépe učinějí žádost Bohu, který ve všech věcech chce a miluje dobré a ve všech věcech zlé nenávidí, tím snáze vypěstují svobodu, jakou Bůh a církev chce, t. j. na pravdě se zakládající. Pravda vysvobodí vás!

Dle slov Kristových jest tedy pravá svoboda na pravdě založena, neboť pravda vysvobodí nás. Pravá svoboda dává moc jednomu každému, aby své povinnosti vyplniti mohl. V kruhu rodinném mají otec a matka svobodu neb moc vzhledem k dětem svým a služebníkům užívati v plné míře všech svých práv skutečných. V pořádku občanském a politick. mají ti, jenž vládnu svobodu neb moc, aby všechna svoje zakonitá práva vykonávali, an ti, jenž vládě jsou podřízeni, mají svobodu, neb moc aby všechny pravé povinnosti občanské bez překážek vykonati mohli. Vohledu náboženském zaručuje svoboda papeži a biskupům moc věřící učiti a spravovati, a věřícím zabezpečuje moc, aby mohli bez překážek svatě náboženství náležitě poznati a taktéž zachovati.

Nejen církev, nýbrž i stát a rodina bere původ svůj z vůle Boží; neboť Bůh založil rodinu k řádnému splození a vychování dítek; Bůh uvedl v život občanské společenství,

aby vezdejší blaho rodin a jednotlivců obapolným spolupůsobením veškerých sil bylo opatřeno; Bůh konečně založil též církev, aby dle svého povolání učila jednotlivce, rodiny a národy, aby je poučila co dobré jest a co zlé, co činiti a čeho se varovati třeba, jak na světě Boha poznati, milovati, jemu sloužiti máme, bychom k věčné blaženosti, hlavněmu to a poslednímu cíli vezdejšího života mohli šťastně dospěti.

Každý z nás jest zároveň společenstvem těchto tří rozdílných společenstev, a více celým každého z nich. Tak tomu chce Božská prozřetelnost!

Proto přináležím docela své rodině; zároveň jsem docela občanem vlasti své; a zároveň jsem též docela křesťanem a členem svaté katolické církve. Mám tedy povinnosti jako syn, povinnosti jako občan a povinnosti jako katolík.

Tyto povinnosti jsou sice rozdílné, ale jedna druhou vyloučiti ani zrušiti nemůže, poněvadž od Boha jsou všechny. Bůh určitě přikazuje, abych ve svazku rodinném poslušen byl otce svého, ve svazku státním neb občanském abych byl mocnářem a zákonem poddán, a ve svazku církevním abych byl bedlivě hlasu papežova a pastýřův církevních. To platí též o tobě laskavý čtenáři, jenž jsi zároveň katolík, občan a člen rodiny.

Abychom tomuto trojitému povolání řádně a bohumile dostáti mohli třeba nám k tomu pravé svobody, jež dává jednomu každému moc, aby práva a povinnosti svého povolání jakožto člen rodiny, státu a církve uskutečnit a vykonávati mohl. Tak k. př. může na základě pravé svobody otec neb hlava rodiny činiti co chce, může děti své vychovávat i vzělávat jak chce, a stát a církev nemohou jemu v tom překážeti, pokud neurazí zákony náboženské a zemské. Tak daleko sahá pravá svoboda rodiny, a nebyla by to více pravá svoboda, kdyby člen rodiny urážeti směl zákony nábo-

ženské a zemské, neb občanské. Jest to patrné z výroku sv. Pavla, jenž Římanům psal, že každá duše mocností vyšším poddána býti má. U porovnání s rodinou jsou stát a církev mocnosti vyšší, od nichžto rodina v jisté míře závislá jest.

Rodina jest od státu závislá v tom smyslu, že prospěch jednotlivce neb soukromníka vždycky všeobecnému blahu podrženo býti musí. Tak na příklad musí jednotlivec na vojnu a do boje, aby pomáhal hájiti proti útokům a snahám nepřátelským celé státní společnosti, jemuž co občan dle vůle Boží věrnosti a láskou zavázán jest.

Rodina nemá tudíž tolik moci, aby směla nešetriti zákonů k obecnému blahu a k vykonávání spravedlnosti ustanovených, a všechny členy občanské společnosti zavazujících. Nesmí tedy hlava rodiny ničeho poručiti, co by na odpor bylo zákonům státním neb zemským; a kdyby nicméně otec toto pravidlo přestoupil, nemohou jeho děti dle svědomí ho poslechnouti.

Podobným způsobem jest rodina i od církve závislá. Kdyby k. p. otec rodiny v poměrech svých k manželce, dětem a služebným něco nařizoval, co by duchovnímu blahu rodiny bylo na škodu, jako třeba stran zdržení se od masitých pokrmů v jisté postní dny neb stran svěcení neděle a svátků: bylo by to porušení zákonů náboženských, a on byl by odpůrcem vyšší církevní mocnosti. A sv. Pavel praví, že „kdo se mocností protiví, zřízení Božímu se protiví.“ (Řim. 13.)

Jako rodina jest od státu závislá, jelikož blaho soukromníka vždy blahu všeobecnému podříditi se musí, tak i stát poněkud od církve závisí, protože blaho vezdejší vždycky musí býti podrženo blahu duchovnímu, neb věčnému spasení duší, o něžto církev starostlivě pečuje.

Na základě pravé svobody, jež dává každému takovou moc, jaké

jemu třeba na vyplnění jeho povolení, má světská mocnost úplnou svobodu neb moc dávatí všeliké zákony, držeti se politiky jakékoli, přijmouti způsob vládní, kterýkoliv obecnému blahu a národu za nejprospěšnější uznává*), pakli jen šetří zákonů náboženských, a božských a církevních zákonů neuráží. Jako by nikdo toho nechválil, kdyby jednotlivec na útraty poctivosti a mravnosti bohatství a časného prospěchu si hleděl; tak i stát nemá k tomu práva, aby pro vezdejší prospěch zákony náboženské v nebezpečenství vydával. Každý nahlíží, že by to byl šlakovitý pořádek, kdyby stát nějakého časného prospěchu se domáhati chtěl na ujmu blaha věčného svých občanů. Tak daleko pravá svoboda státu ovšem nesahá. Moc světská nesmí nikdy pod nějakou zábarkou politického zájmu neb časného prospěchu naše blaho duševní uraziti, aniž smí překážeti mocnosti vyšší totiž církvi, ana nejvyšší zájem a prospěch náš — duševní a věčné blaho obstarává.

Tak nemůže moc světská ničeho poroučeti, co by odporovalo učením a zákonům církve svaté, jižto Spasitel náš ozbrojil Duchem svatým, duchem pravdy, aby — učila všechny národy. Takové nařízení bylo by neplatné, a občané nemohli by s dobrým svědomím ho poslušni býti. Tak k. př. nesmí po právu moc světská chrámy odciziti po-svatnému účelu, a dělati z nich skladiště, magaciny a p. Taktéž nesmí překážeti biskupům, kněžím a věřícím, aby s hlavou církve svobodně obcovali a potřebnou spojitost zachovali. Taktéž nesmí a nemůže po právu do veřejných škol usazovati živly protikřesťanského vychování a učení, aniž smí dopustiti, by veřejný tisk útoky činil na víru, mravy a církev. Tím by patrně přes všeliké záminky a vytáčky s vůlí neb připuštěním světské moci křivda se

děla zájmu nejdůležitějšímu, zájmu duševnímu — věčnému.

Když ale ve věcech, jenž se dotýkají duševního, věčného blaha moc světská mravně se podřizuje učitelkyni národu, naší svaté matce církvi, nebere z toho škodu pravá svoboda a samostatnost státu.

Jako tím škody netrpí rodina, když církev otce rodiny k tomu vede, jak svému povolání co hlava rodiny práv býti má, tak to stojí též se společenstvem státním. Když totiž církev moc světskou neb politickou k tomu vede, aby dle vůle Ježíše Spasitele našeho se zachovala, a dle své moci blaho věčné svých občanů chránila a šetřila, není to nějaké prechmatné sahání na práva státu, an církev činí pouze svou povinnost, jakož i stát svou povinnost koná, když občanům a rodinám ukládá, co všeobecnému prospěchu sloužití a napomáhati má.

Bůh nejvyšší pán člověčenstva rozdělil a uclánkoval svět na společenství rodinné, občanské a církevní. On učinil tak pro naše časné i — věčné dobro, aby každému byla vyhrazena ona pravá svoboda, jež má sloužití všudy a ve všem k bohumilému plnění povolání co nejrozdílnějších. Slušno tedy, aby každý z nás ochotně se podřídil pořádku, který prozřetelnost Boží ustanovila, slušno aby tak učinili všichni, národové a jednotlivci, mocnářové a občané, kneži a nekneži.

Každý ať přihlíží dle sil svých k tomu, by každý požíval onu pravou svobodu, aby svornost a láska na vše strany se rozhostila, a utužila ve prospěch a na zdar všechněm, jednetlivcům i celým národům. Ovšem že k tomu třeba dobré a poctivé vůle. Při dobré vůli vyhoví a dostačí pravá svoboda, již jsme s vrchu blíže naznačili, pro všechny poměry života lidského. Ba ona jest tá jediná, jenž se k tomu hodí, jenž všelikým poměrům vyhověti může. Svoboda tato zakládá se na pravdě, na pravdě věčné a neporušitelné, a

*) n. př. konstituční.

tak ovšem i na výroku andělském : „Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle.“

Kdo však žádá, aby zlému byla stejná svoboda jako dobrému, aneb aby dokonce zlé mělo všelikou volnost a dobré aby bylo potlačeno; ten nemůže se právem čítati k lidem dobré vůle. U takových není též řeči o právním pokoji, an jeden chce pokoj bezbožníka t. j. vítězství zlého, a druhý zápas dobrého proti rovně oprávněnému zlému, je- mužto náruživosti lidské bez toho ochotně pomáhají, a bezbožné prostředky bezmála jisté vítězství zabezpečují.

Jest ovšem jisto, že církev svatou, tuto nezvratnou záštitu mravu a zvedenosti bohumilé ani brány pekelné přemoci nemohou. Než to o církvi vůbec ne však o jednotlivých křesťanech neb o jednotlivých krajinách křesťanských. Víme, že n. př. v Asii a Africe bývaly slavné a květoucí kraje křesťanské. Že však tamnější křesťané později zblýněli a nehodnými se stali daru nebeského, odjemuťo jest od nich kralostí Boží, a v krajinách jindy křesťanských vládne žezlo svěřepého Turka, a kde druhdy kříž so k nebi pnal, tam strní půlměsíc turecký!!

Proto třeba míti se na pozoru, ahychom, nevážíce sobě pravdy a bohobojnosti nade všecko, pro nedbanlivost a netečnost svou neztratili světlo věčné pravdy, a neupadli v hnusnou porobu nevěry a bezbožnosti. Nedejme se a učinme dle vyzvání svatého Pavla, jenž v listu k Efezkým napsal: „Především berte štít víry, kterýmž byste mohli všechny šípy ohnivé nešlechtníka uhasiti.“ Ovšem pravda a jen pravda a pravá svoboda vysvobodí nás.

Nuže laskavý čtenáři, není liž tomu tak, že není svoboda jako svoboda že tedy každá svoboda není ta pravá, byt i četných měla chvalitelů? Pravá svoboda a liberalnost poskytuje a přeje každému tolik

moci, že v každém ohledu svému povolání zadost učiniti může, pak-li jen upřímně chce. Zvlášť důležité jest to, že pravá svoboda nám zabezpečuje úplnou volnost, ahychom pravdy svatého náboženství řádně poznati a náležitě zachovávatí mohli. A to jest ta pravá svoboda náboženská, jížto si poctivý a rozvášlivý katolík vždy přáti musí. Pravá svoboda pojišťuje též každému pravou svobodu svědomí, tak že ani hlava rodiny ani moc světská nemůže nikomu něco poroučeti, co by s dobrým svědomím arovnatí se nedalo. Církev svatá jsouc vedena Duchem svatým ovšem ničeho neporoučí, co by bylo proti právu a dobrému svědomí! Svoboda náboženská, jížto lichý liberalismus se všemožně dovolává, nesměruje k zvedenosti náboženské, nýbrž k opovrhování náboženstvím, a konečně k holé nevěře. Svoboda svědomí, jížto lichý liberalismus zámýšlí, nesměruje taktéž k tomu, aby jedenkaždý dobré svědomí zachovati mohl, nýbrž k bezuzdnosti, která si z ničeho svědomí neděla, jen když se jí podaří uniknouti světské hanby a zaslouženého trestu. Dle takovýchto zásad nelze ovšem ani svobody politické zabezpečiti, an nevázaná chasa více šetří porekadla: „kdo s koho ten toho,“ — nežli dobrého práva jiných.

Pomocí tohoto měřítka rozeznáš laskavý čtenáři snadno pravou svobodomyšlnost od lichého a falešného liberalismu, a nedáš se ošiditi kramářským vychvalováním a odporováním takové svobody, jenž na pravdě se nezakládá a tedy pravou svobodou ani býti nemůže. Tak dovedeš i snadno a řádně posouditi útoky, které jistý druh velkohubých liberalníků podniká proti — konkordátu. Následkem takových útoků stal se konkordat jakýmsi strašákem, jehož se nejvíce bojejí lidé svedení, kteří jaktěživ ho nečetli, a ani za mák pravého ponětí o něm nemají. Nejhluchnější útok na konkordat —

jenž jest smlouva učiněna mezi svatým Otcem a Jeho Veličenstvem Františkem Josefem, aby určitým a svorným působem církevní a světské moci „víra, nábožnost, spravedlivost a počestnost v říši rakouské zachovány byly“ — učinil r. 1862 jeden velice výmluvný německý liberalník z Moravy v radě říšské ve Vídni, a brojil výslovně proti některým určitým článkům této slavné smlouvy.

Článek 1. praví: „Svaté náboženství katolické v jedné každé zemi, z nichž se císařství skládá, zachováno bude po vždy ve své váze i se všemi právy a přednostmi, jichž dle nařízení božího a dle ustanovení zákonů církevních požívati má.“

Nuže co pak se na tom nelíbí onomu německému p. liberalníkovi? Pominuv mlčením „nařízení boží“ co pramen přednosti katolického náboženství, vytýká onen p. liberalník zákonům církevním, kterak prý „pravějí o druhých církvích, že jsou kacířské.“

Aj! aj! jak podivno! Když k. p. státní zákony nepovažují povstalce za věrné státní občany, nýbrž za odbojníky, jsou snad proto již špatné a neplatné? Ci má církev katolická nekatolíky jenž, se od ní odloučili, a opovrhují některými články víry katolické, je ze to nazývati pravověrnými katolíky?? Církev katolická nepotřebuje se proto styděti a zapírat, že Kristus Pán založil jen jedinou, všeobecnou t. j. katolickou církev, a nikoliv celé hejno církví.

Zdravý rozum nám tu praví, že svobodná církev katolická ve svobodném Rakousku nemůže býti nucena, aby povrhnuv zákony církevními, řídila se ve své činnosti a ve svém zřízení dle různých těch náhledů ostatních vyznání, ku kterýmž všeho všudy jen pouhá částka obyvatelstva v Rakousku se přiznává.

Z prvního článku přešel dotčený odpůrce konkordátu hned na článek pátý. Článek 5. zní: „Veš-

keré vyučování mládeže katolické ve všech školách jak veřejných tak i soukromích má se s učením náboženství katolického srovnávati; biskupové budou pak dle úřadu svého pastýřského náboženské výchování mládeže ve všech učilištích veřejných i soukromých říditi a bedlivě k tomu přihlížeti aby, v nížádném předmětu vyučování ničeho nebylo, co by proti víře katolické a mravopočestnosti směřovalo.“

Co pak má proti tomu onen bojovník liberalní, jenž sám sebe jednou chválil co dobrého katolika? On zahřměl v říšské radě: „Vyučování vloženo jest do rukou církve takovým způsobem, jenž jen politování hodným nazvati se může.“ Tuším, že poctivý a svědomitý katolík nemůže to za neštěstí považovati, když dle konkordátu veškeré vyučování mládeže katolické (a o jiné tu řeči není) ve všech školách má se s učením náboženství katolického srovnávati. Zdravý mozek již každému řekne, že katolického vyučování katolické mládeže toliko katolickými a hodnými učiteli docíleno býti může, že tedy třeba, aby vůbec ve školách pro mládež katolickou ustanovených byli za učitele jmenováni toliko katolíci a ne snad jinověrci, židé a p. A z toho jak se podobá plyne ta veliká litost německého pana liberalníka.

Taktéž není onomu pánovi po chuti článek 8. jenž stanoví: „Učitelové na školách národních, určených pro katolíky postaveni budou vesměs pod dozorstvím církevním. Kdo bychtěl za učitele školního ustanovu býti, na tom bude se zádati, aby byl víry a mravů neporušených. Pak li by kdo z pravé cesty se vyšinul, sesazen bude se svého místa.“

V národních školách katolických má býti u mládeže položen dobrý základ náboženského vyučování, a aby se to skutečně a náležitě stalo, jest pak zvláštního dozorství, třeba. A kdo medle hodí se

k tomu lépe než dozorcové duchovní? Pan harcovník neuvěděl ani jeden příklad, že by byl duchovní dozorce někde učíteli úplně bezuhonému něčím ukřivdil, a to nepochybně že — žádného nevěděl. Za to ale mluvil jaksi s úžasem o ustanovení, že národní učitel má být víry a mravů neporušených, a že kdo z pravé cesty se vyšinul, sesazen bude se svého místa. Jest z toho patrné, že jest to onomu pánu liberalníkovi věci lhostejnou, kdyby naše katolická mládež musela chodit k učíteli, který buď u víře pobloudil neb nemravným se stal.

Ba tento tak zvaný liberal a dobrý katolík vyhlásil uvedené články, jenž ustanovují, aby školy pro mládež katolickou určené byly katolické, za povážlivé, a závadné pro vzdělání a vývin obyvatelstva, ovšem katolického. Vždyť o článku 9. zřejmě pravil, že „účinky jeho na vývoj vzdělání obyvatelstva jsou o mnoho ještě povážlivější“ (než články předešlé o školách a učitelích katolických).

Ten hrozný článek 9. zní: Arcibiskupové a biskupové budou zcela „svobodně moci své užívatí, by knihy, ježto by náboženství a mravopověstnosti byly na ujmu, jakožto škodně zavrhlí a věřící ode čtení jich odvrátili. Však i vláda všelikými prostředky příhodnými zamezí, by knihy takové v císařství se nerozšiřovaly.“

Proti tomu namítá neb vlastně jen tvrdí liberalný odpůrce, že „taková ustanovení, která si osvojují rozsudek nade všemi výsledky vědy, dle jednostranně drženého měřítká, nemohou r. 1862 v Rakousku zůstatí v platnosti. Toť věru podivný důkaz!

Článek 9. směřuje proti knihám, jenž by na zkázu byly náboženství a mravopověstnosti, a německý liberal z naší milé Moravy vidí v nejpovážlivějším nebezpečení — všeliké výsledky vědy! Toť přece trochu mnoho!

Ostatně musela by to být

šlakovitě jednostranná či nepodařená věda, jenž by dovedla být na zkázu — náboženství a mravopověstnosti.

Proč se ale tento ouzkostlivý p. liberal nebojí též o ty výsledky věd, když dosud úradně takové knihy se zapovídají, jenž by bezpečnosti státu na ujmu být mohly? O tom chytrák ani nehlel. Že arcibiskupové a biskupové dovedou aspoň tak dobře jako kdokoli jiný posoudit, které knihy by byly na zkázu náboženství a mravopověstnosti, o tom nelze pochybovati. Proč by tedy nemohli mít práva, takovéto knihy co škodně zavrhnouti a od čtení jich věřící lid odvrátiti? Bez náboženství a bez mravopověstnosti ani státu dařiti se nemůže! Poctivý katolík nevidí v tom zajisté žádného neštěstí, když konkordat stanoví, aby katolická mládež byla od katolických a zachovalých učitelů po katolicku vychovávána, a pak aby špatné knihy nesměly kaziti náboženství a mravopověstnost.

Článek 10. praví, že „všeliké právní záležitosti církevní, zvláště ježto se vztahují k víře a svátostem, příslušejí jedině před soud církevní že bude soudce církevní rozeznávati také o věcech manželských, zůstavuje soudci světskému toliko občanské účinky manželství.“

Stran manželství říká se se tu duchovnímu soudci zřejmě to, co se vztahuje k svátosti; co ale se týče občanských, odkazuje se soudci světskému. A přec volá náruživě p. liberalník německomoravský: „Dle článku 10. vyhlašují se všechny záležitosti manželské za správní záležitosti církevní.“ — Jářku, co by si počali svěští úradové, kdyby mimo své obyčejné práce též věci k víře a svátostem se vztahující vyřizovati museli?

Dále tvrdí p. liberalník, že „článkem 10. moudré a blahodějně dřívější rakouské zákonodárství se odstranilo“. Ale podivno, že pan

liberalník ničím nedokázal, že před konkordátem jen šťastná manželstva se uzavírala. Nyní jest průměrně nejvíce nešťastných manželstev ve větších a velkých městech, ačkoliv ve městech má konkordat nejvíce — nepřátel, podobných našemu německomoravskému liberalovi. Jest tedy patrné, že konkordat ta četná nešťastná manželstva ve městech větších nezavinil. Nešťastná manželstva ve větších městech mají svůj základ v lehkomyšlnosti, hejřivosti, psotě a podobných příčinách, které nikoliv z konkordatu, nýbrž z docela jiných věcí původ svůj berou, a bohužel i na venkově rozlízati se začaly. Konkordat nepěstuje jisté lehkomyšlnost a hejřivost, nýbrž hledí zachovati v lidu nábožnost a mravopoctnost, nejlepší to základ k šťastným manželstvům. Článku 11. vytyká liberalní p. odpůrce, že biskupům dává právo: „duchovním, jenž byslušného oděvu duchovního nenosili; aneb jakýmkoli jiným způsobem pokárání hodnými se učinili, ukládáti pokuty v sv. zákonech církevních vyřknuté, nebo také jiné, kteréž by za příhodné měli.“

Pan bojovník německoliberalní vidí v tom brozná věc, totiž „činnost státu ve státu, vícero výminek, a odpor s ochranou osobní svobody, a se zásadou, že každý občan jen od řádného soudce souzen býti má.“

Ejhle p. liberalník nechce, aby duchovní, kdyby nosil „neslušný oděv“ mohl za to býti od biskupa pokutován, a přece nic proti tomu neřekl, že paní důstojnici u vojsťe i mimo službu ani sebe slušnějšího obleku „civilního“ nositi nesmějí, aneb že státní úředníci nesmějí jistý způsob vousů nositi, ač nijak neslušně nevypadá. Kdyby úředník neb důstojník proti tomu se prohřešil, nebyl by zajisté za to chválen.

Stran těch výminek musí p. liberalník také věděti, že má vojsko pro sebe své zvláštní — soudy, a že i ve vojenské Hranici, která má

přes milion obyvatelů, moc práva zastávají zákony vojenské, a vykonávání jich podáno soudům vojenským. Co to není také jakási výminka, že liberalní horlitel o tom ani nehlesl?? Pan mluvka horlí raděj proti článku 15. a tvrdí: „Zločiny biskupa jsou odcizeny rakouskému zákonu, biskup nepudlehá žádnému soudci rakouskému.“

Čtěl li p. liberalník tím pověditi, že biskup mohlby v Rakousku „bez trestu“ dopustiti se zločinu, pak jest patrné na omylu, an dotčený článek pro takový případ stanoví, že „o tom svatý Otec a Jeho cí. Veličenstvo vydají nařízení, bude li třeba.“ Bojovník za německou liberalnost bojí se prý, že by mohli biskupové „své neb církevní prospěchy výše čeniti než zájmy státní, ano že by mohli opovážlivě sáhnouti na základy státu.“ Tot patrné zapoměl, neb ani neví, že katolický biskup ne méně snadno zločinu se vystřihá ze šlechetného vědomí, své svaté povinnosti, nežli jiný z — pouhé otrocké bázně před trestním zákonem: Mimo to zavazuje se dle 20. článku konkordátu každý biskup před nastoupením svého úřadu Jeho c. k. Veličenstvu přísahou věrnosti a poslušnosti. Jak mnoho přísaha u katolického biskupa važí neumí si snad ten tak zvaný dobrý katolík a litý odpůrce konkordátu ani pomyslíti. Ze Jeho cí. kr. Veličenstvo docela jinak o přísaze biskupa katolického smýšlí, dokazují slova: „bude li třeba“ t. j. dá li nějaký biskup zločinem nějakým k tomu příčinu, aby svatý Otec a Jeho cí. Veličenstvo k tomu směřující nařízení vydali. Dobrý katolík měl by si v té věci vzíti raději dobrý příklad z Jeho cí. kr. Veličenstva, nežli tak nejapně proti konkordatu brojiti.

Pan liberalista nemoha nižádných zločinů uvěsti, jichž by se byl biskupové pod zástítoho toho článku dopustili, obrátil svůj útok hned na článek 33., jenž stran výbavy desat-

kové stanoví aby: „vláda císařská na místě desátku a jakožto náhradu za něj poukázala příjmy buď ze statků nemovitých nebo na státním dluhu pojištěné, kteréžby se vydávaly všem a jednomu každému, kdož měli právo žádati desátek.“—

Ktémto tak zřejmým slovům dodal liberalní advokát uštěpačně: Jeho Svátost tedy ustanovila, že by moným způsobem vzniknouti mohla povinnost, aby se ze státní pokladnice dokládalo, a náhrady za desátek aby se proto platili, poněvadž se upustilo od desátku.“

Jsou to patrně slova ošemetná; jako by k tomu nastrojená vzbuditi u lehkovážných posluchačů bludné mínění, jako by papež žádal, aby stát čistě ze svého platil náhradu za vyzdvižený desátek.

Avšak jest známo, že při konci roku 1855, když konkordát uzavřen jest, byly již valné sumy peněz co náhrada za desátek splaceny u c. k. berničných úřadů od těch, jenž dávali dříve desátek.

Když tedy státní pokladnice od lidí k dávání desátku povinnovaných peněžitě náhrady (výbavu) za desátek vybírala, tož ani konkordát ani papež nežádal nic nepravého, žádaje aby tato náhrada jsoucí v rukou vlády uložena, buď na státních nemovitých neb na státním dluhu se pojistila, a příjmy z ní aby se vydávaly všem, kdož měli právo žádati desátku.

Hle milý čtenáři, s takovým usilím a takovými vytáčkami přemýšleval liberalní odpůrce konkordátu v říšské radě uvedené články konkordátu!

Aby však svou horoucí řeč hodně hřmotně ukončil, použil enoho prostředku, který u jisté sorty lidí platí za svobodomyšlnost a nikdy s potleskem se nevaine, hnal pověstný německomoravský liberal ještě útokem — na katolické duchovenstvo. Za tou příčinou skočil nazpět až na článek 4. a vytýkal, že dle článku toho mohou biskupové „vše

to svobodně konati, co jim ku správě diecesí svých dle zákonů církevních přísluší,“ tedy i „veřejné modlení a jiné nábožné skutky nařizovati, kdyby toho dobro církve, státu neb lidu žádalo.“

Nad tím vším jest ten horoucí německý liberal jako bez sebe, a co duch stačí volá: „Jak jestli biskupové odvolávajíce se na konkordát budou nařizovati pouti a modlení, ve směru odporujícím vládě a prospěchům státním, ve směru nepřátelském? Jaké to pole pro agitace, jaké to pole pobuřování!“

Tak staví p. liberal katolické biskupy bezmála na stejný stupeň s buřiči a lidmi státu nebezpečnými!! Aby však i na nižší duchovenstvo něco obošlo, vykládá liberalní odpůrce konkordátu, že má kněz církevní veliký vplyv na lid „skrže zpovědníci a nedotknutelnou kazatelnu,“ a že jest „bezvolným nástrojem biskupa.“

Jest patrné, že ten žízavý liberal se jaksi velmi bojí té nedotknutelné kazatelny a zpovědnice, jakož i toho jak myslí bezvolného nástroje. Taková bázeň nesluší dobře dobrému katolíkovi! Tento a tak smýšlející liberalník nechce býti pouze dobrým katolíkem (t. j. dle vlastního kroje), nýbrž i dokonalým znalcem prvotního zřízení církve Kristovy, a aspoň se tak tváří, jako by jím skutečně byl. Proč medle vyhlásoval biskupa za všemohoucího? Patrně jen proto aby s jakousi pravděpodobností mohl tvrditi, že to stojí v odporu s původním zřízením církve, jenž prý měla původně „čistě demokratickou soustavu“

Když tento bojovný liberal jest tak dobrým katolíkem a znalcem prvotního zřízení církve, měl by ovšem také věděti co každý osmiletý zák ví, že apoštolové před radou židovskou učinili výrok: „Sluší Boha více poslouchati než lidi,“ a že na prvním církevním sněmu v Jeruzalémě apoštolové při svých nařizováních užili rozhodných slov zákono-

darských: „Vidělo se zajisté Duchu svatému, i nám, žádného více na vás (věřící!!) břemene nevzkládati, kromě těchto a t. d.“

Z toho ovšem odvozovati nelze, že by biskupové co nástupcové svatých apoštolův jak p. liberal tomu chce, měli stavěti zájmy státní nad zájmy církevní a náboženské. Cosi takového nevysvitá z prvotního zřízení církve a mimo to, jak zkušeností mnohou ztvrzeno, není všechno prospěchem státním, co ten neb onen za takový vyhlásoval.

Navzdor tomu nazývá náš moravskoněmecký liberal o „placet“, o němž konkordat ničeho neví, jehož dokonce nepřipouští. Kdyby n. př. řemeslník musel pro každý nový kus práce u úřadu si vymáhati novou kartu neb nový konsens, bylo by to právě tak přiměřené, jako „placet“ ve věcech církevních. I tážeme se, může-li poctivý katolík si žádati, aby jeho biskup vždy jen to svým věřícím sděliti směl, k čemu ze jména od vlády dostal svolení neb tak zvaný placet?

Či snad i apoštolové nekázali a neobcovali s lidem věřícím svobodně, to jest bez dovolení, bez placetu od — Pilata? Jak pane liberale? —

I to nelíbí se panu bouřilovi, aby Jeho císař. Veličenstvo při navrhování biskupů užil rady biskupů v též církevní provincii, tedy značící potřeby tamějších věřících.

Nejvíce ale jest mu trnem v oku ta dobře uclánkováná hierarchie, která prý „koněčně jen Bohu a svědomí jest zodpovědná, a se končí v hlavě úplně samostatně; která že prý nad vnitřním blahem a žalem všech milionů oudů církve vládne.“

Neví snad p. liberal, že jen Bohu a svému svědomí odpovědny jsou mocnářové vůbec i ve státech konstitučních, a ne tedy jen papež sám. Aneb považuje p. advokát odpovědnost před Bohem a svědomím za nic?

Tato otázka není zajisté od místa a zbytečná, povážíme li jak

tento liberalní harcovník proti oněm článkům konkordátu mluvil, jež mládeži katolické náboženské a mravně vychování, a tedy mravopochestné a zachovalé učitele pojistiti hodlají.

A snad bylo by to slušnější a užitečnější, kdyby při vládě církevní nikdo s jistotou nevěděl, kdo má poroučeti a kdo poslouchati? než když církevní vláda jest naležitě uclánkována?

Ejhle milý čtenáři, to jsou ty věci, ježto onen německý liberal v radě říšské vytyl konkordatu, to a nic jiného! J pomyslil sobě, kterak to možná, že již od mnohá let lidé, jenž za liberalní se vydávají, usilovně proti konkordatu bojujou, a ho v zlou pověst uvádějí?

Nezapomeň že jest svoboda, jak jí lidé rozliční rozumějí, trojího druhu, že tedy i ten liberalismus není stejný, že proto není jedenkaždý ten pravý, jako že každá svoboda není ta pravá.

Lichost liberalních útoků na konkordát naznačil Schuselka, který není přítelem věcí katolických, přec ve svém časopisu „Reform“ a stran konkordátu se vyjádřil: „Církev poráží své protivníky vlastní jejich zbraní. Pravit takto: „Vy chcete, aby všechny společnosti a spolky ve státu byly svobodny: ano, vy žádáte vyslovně nezvratnou větu právní: nezávislost církve od státu.“ Tato nezávislost pak záleží v tom, aby každá církev spravovala se sama dle svých pravidel, aby svobodně volila si své přednosty, aby samostatně spravovala své jmění a t. d. Takovou volnost žádá i církev katolická, ani o vlas více. Pravidly církve katolické jsou však zákony kanonické, dekretaly a výroky církevního sboru Tridentského. Kdo jest pravým katolíkem, povinnen jest poslouchati těchto zákonů, tomu nemohou a nesmějí býti obtížnými.

Konkordatem není církvi nic povoleno, leč co se předpisuje právě v těchto zákonech, a to ještě ne

všecko; nebo církev dle své shovívavosti a láskavosti k vůli míru mnohého se odřekla, co by jí náleželo po zákonu Božím.“ — Tak Schuselka, ač se nevydává za — dobřého katolika.

Nevěř tedy milý čtenáři na zdař Bůh každému liberalnímu hlasu, ač češili pravou svobodu, abys všem svým právům a povinnostem jak v rodině, tak i ve společnosti občan-

ské a v církvi svaté zadost učinil. Zvláště nevěř těm, jenžto ve jménu vědy hlásají věci bezbožné. Věda nadutá a bezbožná nemůže býti ta pravá. Starořecký mudr c Sokrates nebyl hrdopyšným a nadutým, neb vyjádřil se bez obalu: Vím že nevím ničeho. Učenost jenž proti Bohu mří jest bláhová an písmo sv. pravi: „Řekl nesmyslný vavdci svém: Není Boha“.

Naučení, které dal synům svým Vladimír Monomach, veliký kníže ruský.

Z Karamzina.

Vladimír Monomach vládnuv od r. 1113—1125 v Kijevě, co veliký kníže, zemřel v 73. roce věku svého, slavný vítězstvím pro zemi ruskou i blahými zákony, jako vypravují starší letopisci. Nábožnost byla tehdaž ovšem ctností velmi obvyklou; Vladimír však vyznamenal se křesťanským srdečným citem: slzy obyčejně ronily se z očí jeho, když on v chrámech modlil se k Nejvyššímu Světovládci za otčinu i za národ, jemu milý. Neméně chválí letopisci něžnou přichylnost jeho k otci, (kterého nevšední tento syn nikdy a v ničem neoslyšel,) jeho snižlivost k slabému člověctví, jeho milosrdenství, štědrotu a mírnost: neboť on dle jich slov, činil dobře i nepřítelům svým i rád propouštěl jejich s dary. Avšak jasněji a lépe všeho zobrazuje nám jeho duši poučení jím samým napsané pro jeho syny. Na štěstí tento ostatek dřevnosti zachoval se v jistém pergamenovém letopisu, a jest hoděn, aby zaňal místo v dějepise.

Veliký kníže praví na začátku, že jeho děd, Jaroslav, dal jemu ruské jméno „Vladimír,“ a křesťanské „Vasilij,“ a otec i máť, že dali jemu po řecku příjímí, „Monomach“ čili „Jedinoborce,“ (t. Samvoj),

proto-li, že Vladimír po mateři byl skutečně vnuk císaře řeckého Konstantina Monomacha, anebo, že juž v samé první mladosti jevil udatnost vojenskou? — „Blíže se ku hrobu“ — píše on — „děkuji Nejvyššímu za rozmnožení dnů mých: ruka Jeho dovedla mne do stáří vysokého i svěžlho. A vy, přemilé děti a každý, kdo čítati bude písmo toto, zachovávejte pravidla v něm předložena. Pak-li by ale srdce vaše neschválilo jich, neodsuzujte úmyslu mého; toliko rcete: on mluví nepravě!“

„Bázeň Boží a láska k člověčenstvu jest základem ctnosti. Veliký jest Hospodin; divní jsou skutkové jeho!“ Popsav v hlavních nástinech a z velké části slovy Davidovými krásu stvoření světa a dobrotu Tvůrce, pokračuje Vladimír dále takto: „O, děti moje, chvalte Boha! milujte člověčenstvo! Pšst, poustevnictví, mnišství nespasí vás, ale blahočinnost.*) Nezapomínejte chudých: krmte je a myslte, že každé dědictví jest Boží a poručeno vám toliko na čas. Neskrývejte bo-

*) Třeba rozuměti, že za onoho času knížata ruští vidouce blízký konec svého života, obyčejně vstoupili do kláštera a davše postříhnouti se stali se mnichy i zemřeli co mnichové. Pozn překl.

batství v nádrách země, to jest protivno křesťanství. Buďte otcemi sirotkům; vdov sami suďte; nedávejte silným hubiti slabých; neusurcujte ni spravedlivého ani vinného: život a duše křesťana jsou svaté. Nevzývejte nadarmo jména Božího; potvrdivše přísahu políbením kříže nerušte ji. Bratři pravili mně: Vyženeme Ratislaviče i vezmeme krajinu jich, anebo nejsi ty nám společníkem! Já ale odpověděl: Nemohu zapomenouti na celování kříže: rozevřel jsem žaltář i četl jsem s pohnutím: „Proč skormoucena jsi, duše má? Doufej v Boha, jako se vyznáváme Jemu. Nechtěj rovnati se jednajícím lživě, ani nezávid činičím hřích.“ Neopouštějte nemocných; nebojte se viděti mrtvých, neboť umřeme všichni. Přijímejte s láskavostí požehnání duchovních;* ne vzdalujte se jich; činite jim dobře, aby se modlili za vás Nejvyššímu. — Nebuďte hrdí rozumem, ani srdcem, a myslíte: jsme křehci, dnes živi a zejtra v hrobě. — Varujte se vši lži, všeho opilství a smilství rovně zhojbného tělu i duši. — Ctěte staré lidi, jako otce, milujte mladé jako bratry. — V hospodářství sami bedlivě ke všemu dohlížejte nespolehající se na služebníky a na tiuny**, aby hosté nepohaněli, ni domu, ni oběda vašeho. — Ve válce buďte činni: služte za příklad vojvodům. Nenít času tehdáž mysliti o hodech a o rozmářlosti. Rozestavice stráže noční, oddechněte. Člověk zahyne nenadále; protož zbraň s sebe neodkládejte, kde nebezpečí může potkati vás, i v čas sedejte na koně. — Cestující po svých krajinách nedávejte obyvatelům ubližovati od služebníků knížecích; a kde se zastavíte, napojte,

*) t. osob.

***) Zde asi značí slovo tiun tolik co úředník domácí, předvorní; jináče tiuni byli náhradníci, náměstkové knížecí při soudech v rozličných městech, a tudy patřili k nejvyšším úředníkům v zemi.

nakrmte hospodáře. Všeho více ctěte hosta i vznešeného i sprostého obchodníka i posla; nemůžete li ho obdati, aspoň jídlem a pitím uspokojte jej: neboť hosté roznesou i dobrou i špatnou pověst po cizích zemích. — Uvitejte každého člověka, jdete-li mimo. — Milujte ženy své, vlády nad sebou jim však nedopouštějte. — Vše dobré poznavše máte pomniti; čeho neznáte, tomu abyste se učili. Otec můj seděl doma mluvil pěti jazyky: začez cizozemci chválí nás. Lenost jest matkou nepravosti: varujte se jí. Člověk má vždy zaměštnávati sebe: cestou, na koni, nemajíce díla, na místě marných myslí říkajte nazpaměť modlitby aneb opakujte si byt i nejkratší avšak nejlepší: Hospodine smiluj se (Gospodi pomiluj!) Neusnete nikdy bez poklonění se k zemi; a citíte-li se býti nezdravými, pak pokloníte se k zemi třikráte. Nechat nezastáhne vás slunce na loži! Zrána chodte do kostela, abyste vzdávali Bohu chválu jitřní: tak dělal otec můj; tak dělali všickni dobří muži. Když je ozářilo slunce, oni slavili Hospodina s radostí a říkali: osvětločí mě, Kriste Bože, kterýž jsi mně dal světlo své krásné. Potom usadili se, aby přemýšleli s důvěrníky, aneb aby soudili lid; aneb jeli na lov (hon); o poleďnách ale spali: neboť nejen člověku, ale i zvíři a ptactvu Bůh určil, aby pooddechli v čas polodenní. — Tak žil i otec váš. Já sám dělal vše, co bych mohl veleti služebníku: na lovu i ve válce, dnem i noci, v parnu letním i v chladu zimním nezal jsem pokoje; nespolehal jsem se na posadníky a na biřice*); nedával jsem mocným utiskovati chudých a vdov; sám jsem dohlížel k církvi a k službě Boží, k domácímu pořádku, ku konfině, k lovu, k jestřábům a k sokolům.“ — Vypočítav vojenské činy své

*) Posadník tolik, co městský starosta v starožitných městech v Novgoradě, v Pskově a jinde: biřic tolik co provolávatel, hlasatel.

Vladimír píše dále: „Všech mých pochodů bylo osmdesátě tři; jiných méně důležitých nepřipomenu. Já uzavřel s Polovci devatenáct smluv mírných, vzal jsem v plen více než sto lepších knížat i propustil jsem je z nevole, a více dvou set trestal jsem i potopil v řekách. — Kdo cestoval rychleji mne? Vyjel jsem ráno z Černihova a býval jsem v Kyjově u otce již dříve večera. Milujice lov, často s dědem vašim honili jsme zvěř. Svými rukama v hustých lesích vázal jsem divoké koně po několika najednou. Po dvakráte būvol vyhodil mne rohama, jeden bodal parohama, los šlapal mne nohama, kanec serval meč s mého bedra, medvěd prokousl sedlo; jednou zas litá zvěř vrhla se na mne i svrhla koně pode mnou. A kolikrát spadl já s koně! Dvakráte rozbil jsem si hlavu, poranil ruce i nohy, nestřeže života v mladosti a nešetře hlavy své. Hospodin ale chránil mne. I vy, děti moje, nebojte se smrti, ani bitvy, ni vztek-

lých zvířat; ukažte se co mužové v každé příhodě, poslané od Boha. Jestli Prozřetelnost určí komu, aby umřel, toť nespasí jej ni otec, ni matka, ni bratří. Ochrana jest nadejdnější ochrany lidské.“

Bez tohoto závětu neznali bychom celou překrásnou duši Vladimírovu, který nepodvracel panství cizí, ale byl záštitou, slávou, útěchou říše vlastní; a žádný z dřevních knížat ruských nemá více práva k lásce potomstva: nebot on s nejživější vroucností sloužil vlasti a ctnosti. Jestli Monomach jednou v živobyti svém nerozmyslel se porušiti práva národního a věrolomným způsobem usmrtiti knížata polovecká, toť mohou býti naň obrácena slova Ciceronova: věk omlouvá člověka. Považujice Polovce, co pohany, za nepřátely křesťanstva a nebes (nebot oni žhli chrámy křesťanské.) Rusové domnívali se že zahladiti je, a byt bylo způsobem kterýmkoli, jest skutek bohumilý.

Uhel a uhlík.

Vzduch jak známo není základní látkou, ze které by se jiné skládaly, není tedy pravým živlem, jakž se naši předkové domýšleli. — Nedodá hned k tomu mnohý, i totě i ty ostatní tři živlové tím nebudou, zač je staří měli? — ano, tím se uvede v pochybnost i samostatnost všech ostatních látek a hmot vůbec. Nebo komu by pak na mysl přišlo, žeby země snad základní látkou byla, když nám již oko samo praví, že ona jen směs látek nejrozmanitějších jest. A týmž právem může se pochybovati, že by voda, dřevo, železo a všecko ostatní k základním čili prvotním látkám náleželo.

Náš rozum nám ale praví, že začátek všech těchto hmot přec někde být musí; nastává tedy nutně opět

otázka, které by to hmoty byly, z nichž by rozličným jich slučováním ostatní povstávaly, a ve kterých by následovně i veškero hmotné předmětenstvo svůj základ míti musilo? Tyto a takové otázky byly pohnůtkou, že učenci vynalezli všecku práci a veškereu svůj ostrovtip, a že užíli všech prostředků, aby jen vyskoumali, zdali a které látky se rozloučiti dají, a aby se stálým rozlučováním konečně těch dopidili, které jsou základem všech ostatních. Takovýmto prvotním čili základním látkám, ze kterých všecky ostatní buď skutečně povstaly aneb by alespoň povstati mohly, dalo se za touto příčinou jmeno prvky.

Mnohý nad tím zakrouťi snad hlavou a řekne: vynalezli učencové

již všechny prvky, mohli to přece dovesti a nebyť jest to vůbec věcí možnou — ? — Ze se právem takto pochybovati může. Ysvítá již z toho, že se počet takových prvků postoupně vždy větší stává a že se již mnohdy stalo, že se to, co jeden učenec za prvek byl prohlásil, v rukou druhého snadno do více látek bylo rozpadlo, tak že takovými postoupným skoumáním počet prvků až na 63 vrostl. Zdali se ještě nějaký nový prvek nevyalezne, aneb z těchto některý nerozloučí, tvrditi se nedá; vždyť i mezi těmito 63 některé pochybné jsou, tak že jaksi bezpečně známých jen asi 60 jest. Protož jest to věc přirozená, že všechno za prvek prohlásiti musíme, co nám dále rozloučiti možno není, čili z čeho se až dosud nic cizorodého vyloučiti nedalo, z čehož ovšem nenásleduje, žeby se to nikdy více nestalo aneb žeby to naprosto ani možné nebylo.

K těmto prvkům náležejí především obecné kovy naše a sice: železo, zinek, nikel, antimon, vismut, cín, olovo, měď, stříbro, zlato, platina a rtuť, které snad každý zná. Jsouť to ale také téměř jen jediní prvkové, kteří se v přírodě osamělí nalezejí. Skládát se tedy všekero bohatství přírody jest z rozličných sloučenin známých nám prvků. Jinak se to má s ostatními prvky; některé dají se jen umělým způsobem z jiných vyloučiti a držeti, a některé jsou tak vzácné, že i mnohý učenec jen zřídka kdy a jen co vzácnost je do rukou dostává. Vzácné prvky tyto mají cizí jmena; prvky však, které jsou základem obecných látek našich a z nich se vylučují, podržují totéž národní znění, jen že se na rozdíl ve slabiku — ik ukončují: tak máme v o dík z vody, uhlík z uhlí, křemík z křemene, draslík z drasla, sodík ze sody, vápník z vápna, hliník z hlíny atd.

Učenci nazývají tyto prvky obyčejně cizími, řeckými a la-

tinskými slovy, aby si tak celý učený svět snáze rozuměl, ano píšou-li o nich, nevypisují je celými slovy nýbrž jen začátečným písmenem takového učeného významu jejich, ku kterému se jen někdy ještě jedno písmeno přidává, aby dvojmysl nepovstal. Výhoda jest z toho pro učený svět veliká; několika písmeny vyznačí se i nejsložitější látka a každý písmu tomu rozumí jako cifrám. Jako v cifrách nelze změn dělati, tak jest to i nemožné ve významech lučebných, nemá-li zmatek povstati, a každý národ musí se i na ujmu svého jazyka národního takovýchto učených významů přidržovati, Kyslík nazývá se učně Oxygenium a píše se jen začáteční písmeno O místo celého slova kyslík a každý v lučbě poněkud jen sběhlý, jak se na to podívá, ví že to kyslík. Dusaík se jmenuje učně Nitrogenium a vyznačuje se začátečním písmenem N, čemuž každý hned tak rozuměti musí jako kterékoli cifre. Tak znamená písmeno C uhlík, poněvadž po latinsku Carbonium slove atd.

Mnohému čtenáři bude písmo toto za těžko připadatí, bude se ho snad i hroziti, — a nedá se také upírati, žeby začátek tento trochu těžký nebyl; ale kde také a který začátek nebyl kdy těžký? — Známe-li ale začátečná písmena prvků, jest jak užívání jich velmi snadné a pro přehled velmi výhodné, ano mnohdy i nevyhnutelné, poněvadž se mnohé sloučené látky slovy naprosto ani vyznačiti nedají, aneb bývá alespoň vyznačení takové nejasné, neurčitě a velmi těžké. Kdo se jen poněkud něčemu řádnějšímu naučiti chce, nelze mu této práci se vyhnouti. Abychom čtenáře svými rozpravami neunavili, ohledněme se zase po něčem jiném a sice po tom, k čemu nás nadpis článku napomíná, po uhlu a po uhlíku.

Co uhlí jest, každý ví, a proto se i poněkud domýšlí, coby asi uhlík byl a bude si jej i bez umě-

lych návodů dosti dobře představovali. Lidé znali sice uhel po všechny věky, ale nerozeznávali jej od uhlíku. Neměli ani tušení jakého si o prvku, který by byl podstatou obyčejného uhlí. Byl uhlík teprv r. 1781 učenem francouzským Lavoisier-em odkryt a poznán. Uhlík jest hlavní podstatou veškeru uhlí, kameného i dřevěného a proto se nalezá ve velikém množství ve dřevě, v rašelině a ve veškeru rostlinstvu, ze kterého uhel povstává; ve velké části nalezá se i ve zvířecím těle a v pokrmích a v umělých nápojích jeho. Obyčejné dřevo proměňuje se v uhlík, zvláště tenkrát, když se páli v prostoru, do kterého vzduch přístupu nemá. Znečištěný uhlík přichází v podobě našeho uhlí, značně čistý objevuje se v podobě tuhy (grafitu) a nejjistší a nejhustší v podobě diamantu. Nápadně to ovšem zní, že týž uhlík, který jest podstatou obyčejného uhlí, také drahoceným diamantem býti může.

Diamant nesloužil starým předkům našim tak za okrasu jako spíše jen za amulet. V starém věku byly známy jen indické diamanty; brasiliánské se nalezly v potokách teprv r. 1727 v Serro do Frio; r. 1829 nalezly se diamanty také v Rusích na Uralu. Jsou diamanty také někdy v jiném kameně vrostlé, obyčejně se ale vyhledávají v naplaveném písku. Písek se, aby v něm diamanty patrnější byly, napřed vodou náležitě promyje, která sebou také lehčí a špinavější látky odnáší; diamant se pak mezi ostatními kameny na slunci svým leskem prozradí. Diamanty se objevují v zrnech a v krystalech, nejspíše v podobě osmistěnných; obyčejně však a povrchem drsným. On bývá jako čistá voda bez barvy; někdy jde do šeda ano i do žluta, do zelena, do hněda a i do jiných barev.

Diamant jest nejtvrďší ze všech nám dosud známých látek, jeho se netýká ani nejtvrďší pilník; proto

se ho užívá k řezání skla. On se také v žádné kapalíně nerozpouští a žádná sebe ostřejší tekutina mu neublíží; jen teplem se zmůže. Rozhřívá-li se na vzduchu, začne konečně, když asi tolik tepla má jako stříbro, když se tavi, hořet a shoří dokona — ohněm zmizí. Kdyby však k němu vzduch přístupu neměl, nezmění se při žádné teplotě. Již Newton se domníval, že diamant hořlavou látkou jest, a velkovévoda toskánský Cosmus III. dal poprvé r. 1694 v ohniisku zapalovacích zrcadel diamanty spáliti. Ku konci předešlého století spaloval známý Lavoisier diamanty a ukázal, že po nich ničeho jiného nezbuďe, než kyselina uhličitá, většina to, která se ve vzduchu roztratí. Zmizí tedy diamant v horku do čista a nic po sobě nezůstává. Nejlépe to viděti jest, když se na podložce z čisté hlíny neb z křídly plamenem naň hnaným do červena rozpálí a rychle do kyslíku vstrčí: tu se zejména a krásně takměř co hvězda svítí tiše a pomalu shoří. Také se v novější době ukázalo, že se diamant ve velkém horku v tuhu mění; ale naopak se dosud nikomu nepodařilo, aby z tuhy diamant byl udělal. Pokusů ovšem také nechybělo, dělati z uhlí diamanty; ale neměly také dosud žádného výsledku.

Jiný způsob uhlíku, v jakém se ač již cizorodými látkami poněkud znečištěn, za to ale mnohem hojněji v přírodě objevuje, jest grafit čili tuha. Jest to látka tmavošedá, lesku kovového a tak měkká, že všecko špiní, s čím se stýká, vlastnosti to, podle kterých se od ostatních nerostů snadno rozeznati dá. Ač tuha také uhlík jest, hoří velmi těžko, mnohem tiše než diamant; čistá nezůstává po sobě žádného zbytku. Hlavní dvě naleziště její jsou země Anglická a naše Sumava; z Budějovic, kde hlavní sklady její, rozešlá se pak do všech končin světa. Ve vy-

sokých pecích vylučuje se uhlík ze surového železa také v podobě tuhy, a nasazuje se tam v štěrbínách a dutinách. Za touto příčinou domýšlí se znamenitý francouzský učenec Regnault (čti: reňól), že se tuha právě tak z rozličných větrín do štěrbín a do dutin rozpálených ondy prahor vyloučila a usadila. Užitek a důležitost tuhy jest dosti známa; z ní jsou naše tužky (Wcisťift)*, ve kterých se i zlato a stříbro roz-tápí, ji se užívá k natírání dřevě-ných čepů při strojích, k natírání železa na př. našich kamen želez-ných, aby měly lesklý povrch a nerezovatěly a j.

Jiný způsob uhlíku v přírodě přichází pode jménem anthracit. Látka tato má tmavou černou barvu a silný lesk, který jaksi uprostřed mezi leskem skelným a kovovým stojí. Hojně se nachází v Anglii, ve Francii a v severní Americe, kde se s ním i topí, ač těžce hoří. — Známejší jest u nás uhlík v podobě uhlí, kterého nabýváme, když uhel-naté látky v uzavřených prostorech vypalujeme, při čemž látka plynné čili větriny prchají a jen uhlík zbývá. Říkámeť takovému pálení z uhlení. Uhlí toto není předce ještě čistý uhlík; obsahuje v sobě ještě popel a vodík, který se z něho žádným horkem zcela vypuditi nedá. Nej-čistší umělý uhlík jest uhlí z cukru, kterého nabýváme, když se čistý bílý cukr v porcelánovém tyglíku ve velmi prudkém ohni v peci kopt čili saze, které se z čadícího pla-mene na př. olejného, smolného, dehtového na předměty srážejí. Ublí z cukru hoří těžko, saze hoří snadno; ani jedno ani druhé však nezane-

*) Je-li tuha dosti čistá a ve velkých kusech, jako se často v Anglii ku na-chází, netřeba leč ji rozřezati a do dřeva upevniti; není-li dosti čistá aneb nalezá-li se jen v malých kusech, rozžmolí a spojí se s nějakou vázací látkou na př. se šela-kem, hlinou a j. Dostatečně pak uhnětená vtlačuje se do forem, suší, řeže a do dřevě-ných tyčinek jak známo na tužky sadělává.

chává po sobě žádného popelu. Nic-méně ani saze z tuků, olejů, pry-skyřice, smůly a j. nedávají docela čistý uhlík; jest v něm i něco dehtu, což se tím pozná, že se saze s vo-dou, když se na ně leje, nespojují. Chceme-li, aby se dobře s vodou spojily, musíme je napřed lihem aneb kořalkou políti, ve které se dehtové příměsky rozpouštějí.

Saze se dělají ve zvláštních sazírnách; spaluje se smolné jehličné dříví aneb i také dehet v kamnech, kam vzduch dosti přístupu nemá. Povstávající z toho velký kouř vede se kanály do zvláštních komor, jichž strop a stěny flanelem aneb hrubým plátnem potaženy jsou, na které se kopt sráží. Saze tyto rozesílají se pak buď v sudech aneb v malých putnickách. — Ze sazí se dělají rozličné barvy, na př. čínská tuš, černá do tiskáren a j. Má-li se čistá černá dostati, musí se k tomu při-hlížeti, aby se co možná všechen dehet ze sazí vyloučil, poněvadž jím koptová barva hnědne. Za touto příčinou přepalují se saze ve zvlášť-ních válcích. Co v sazích pryskyř-natého, rozloží se a v podobě roz-ličných prchavých látek vybíhá a shoří. Saze takové nazývají se pak pálené. Čím saze jemnější a od dehtu čistší jsou, tím lépe barví. — Mno-hem čistší jest však kopt lampový, který se při pálení olejů a podob-ného svítiva vylučuje. Aby se nad lampou sazí nachytilo, dává se nad ní plechový klobouk, na který se srážejí.*)

*) Kdyby kdo tuše potřeboval a žádně k dostání nebylo, může si tím vypomoci, že si tuš snadným způsobem sám připraví. — Kopt čili saze sebrané nad čadícím pla-menem lampovým aneb měkké křové uhlí rozetře se totiž v čisté vodě, není-li pře-kapaná po ruce, tedy v dehtové, na jemné těsto, a to se dobře smíchá s gumou arab-skou v čisté vodě rozpuštěnou. Zkouškami se pozná, zdali přiměřené množství gumy vzato bylo. — Tuší touto natře se papír; nechá-li se tuš, když uschla, jako prach z papíru odstraniti, bylo málo gumy; odloupne-li se a odskočí-li na slunci od něho, bylo mnoho gumy vzato.

Kamenné uhli, které se z předpotopných rostlin utvořilo, obsahuje sice také co hlavní postatu uhlík, ale mnoho cizorodých látek mu tam přimícháno. Pálí-li se ale prudce v uzavřených nádobách, pozbuďte množství plynů a par, a promění se v látku uhlu z cukru poněkud podobnou které *kok* (coak) říkají. Kok jest tvaru hobovitého-lesku polokové barvy šedočerné, tvrdý a dává i dosti jasný zvuk.

Objevuje se tedy uhlík nápadně a ve velkém množství ve čtvero rozličných způsobách, sobě dosti nepo-

dobných; a přec to jen látka u všech jednotejná jest. Že mezi nimi co do postaty rozdílu není, vysvítá z té okolnosti, že všechny na stejnou větrinu shoří. Plyn, kterého nabudeme ze spaleného diamantu, jest tentýž jako onen z koptu a z koku, z čehož soudíme, že i diamant, tula, uhel a kok tatáž látka býti musí. V něčem jest si přece uhlík jednotejný buď si i v rozličné této podobě. On nemá nikdy chuti ani zápachu on se neroztéká v žádné kapalině, ani se nestaví.

O lichvě.

Vykládá Dr. A. Škarda.

„I dej mi pokoj a tím starý.“ lichvářem, on by z člověka duši vydělal. Chraň se každý lichváře, bys mu do rukou nepřišel!“ Ty a podobné průpovědi slyšíme ve skutečném životě. Jaké jest to nebezpečné stvoření, před nimž ze máme míti tak velice na pozoru?

Často k tomu jmenu přijde docela nepatrná osůbka, již ničehož jiného vytýkatí nelze, než že peníze na úrok půjčuje a z toho úroku se živí, tak jako jiný řemeslem, jiný rolnictvím a třetí pérem chléb svůj vezdělá si vydělává. Arciť že někteří z takových lidí používají nehody svého bližního, aby od něho pod rouškou pomoci veliký plat za poskytnuté mu peníze vydírali; ale z toho nemusí pocházeti, že by takoví svému bližnímu skutečně ubližovali; možná že i při velkém užtku, jaký sobě za svou pomoc vyměnili, přece potřebnému skutečně pomohli. Uvedme si na mysl jen nějaký příklad, z toho se o tom zjevně přesvědčíme.

Jistý živnostník duď si že velikými nehodami neb pro svou nebalost a nepořádnost docela přišel na mizinu. Všechno jeho jmění je zabaveno, brzy snad už se mu ve

veřejné dražbě prodá; domácí pán ho chce z jeho obydlí dáti vyházeti; nedostane-li mu se pomoci, stane se z něho žebrák. Ještě by se mohl z toho vysekat, jen kdyby bylo peněz. Práce by bylo dost, ale do práce třeba peněz, jest třeba i peněz vzíti? Z bývalých přátel každý se mu vyhýbá, žádný se ho nechce ujmouti, neb se obávají, že by o to přišli, čím by ho založili . . . almužnou mu není zpomoženo. Kam se má nyní obrátiti? Konečně dostane se mu rady, aby od toho může, jemuž vůbec lichvář se přezdíval, peněz se vydlužil. Kdo se topí, i stébla se chytá, proč by náš živnostník i k poslednímu prostředku nesahl? Jde k milému lichváři a skutečně od něho 400 zl. na půl leta obdržel. Musil mu ovšem 500 zl. upsat, a ročně z nich 10 procent slíbit, ale co po tom? On si nejpatrnější dluhy zapravil, do živnosti potřebných věcí nakoupil a své řemeslo dále provozoval „Nouze naučila Dalibora housti“ a našeho živnostníka naučila pořádku. Za dvě leta splatil celý dluh i s velkými ouroky, ač totiž jen 400 zl. obdržel, musil mu s přírůdkou a ouroky za dvě leta 600 zl. zaplatit.

Ale co po tom, když mu bylo spo-
moženo? Lepší drahá než žádná po-
moc. Že tak zvaní lichváři v po-
dobných případech velké úroky si
vymínou, jest docela přirozené. Což
kdyby nás živostník ve své nedba-
losti byl setrval? Pak by půjčitel
přišel o celý svůj kapitál. On se
mnoho odvážil a za tu odvážlivost
zasluhuje velké odměny. Jako rolník
každý rok zaseje, ale někdy pro
neúrodu, krupobití neb z jiných příčin
ničeho nesklídí, taktéž půjčovatel
peněz mnohým své peníze svěří, ale
vždy názpět jich nedostane, často
přijde o úroky i o kapitál a takové
ztráty musí mu ostatní dlužníci na-
hraditi.

Nesmíme zapomenouti, že peníze
nic jiného nejsou než zboží nedá se
napřed ustanoviti, nýbrž závisí od
mnohých nepředvidaných okolností,
ježto přechasto v krátkém čase jistou
věc náramě zdražují. Mysleme si
město, jehož obyvatelstvo žije v
také hojnosti, že i chudně dosta-
tečného chleba se dostává. Nejpo-
třebnější věci: chléb, maso, mouka
a j. jsou laciné, každý snadno si
jich zjedná, kdežto skvosty a šperky
v ceně vystupují, poněvadž zlatníci
ani všem objednááním vyhověti ne-
mohou. Než přišel nepřítel a oblehá
město, oblehá už je delší čas městu
chleba, masa a moky skorem se ne-
dostává. Bochánek chleba, za který
dříve pět krejcarů se platilo, nyní i
za 50 krejcarů s tíží lze dostati.
Za to po šperkách nyní, žádný se ne-
rdí, ač by je dostal za poloviční cenu.
Šperků není třeba, ale hlad bolí,
každý rád draze zaplatí, jen když
chleba dostane; k čemu by mu
prospěly peníze u něho má nyní
chleba větší cenu než nezáživný kov.
On nemyslí na to, že snad druhého
dne již by dostal za tentýž peníz
desetkrát tolik chleba, on dnes má
hlad, dnes musí mít chleba. Po-
dobně děje se při penězích. Jistinu,
bys dnes na pět se sta dostal, zejtra
snad ani za osm procent neobdržíš;

okolnosti se směnily a dle těch se
řídí cena všeho.

Tu jsme ale daleko zaběhli,
vratme se raději k našemu lichváři.
Nedá se upříti, že lid nepohlíží laska-
vým okem na ty, kdož peníze půjčují
kdežto jiným, na př. prodavačům
nezazlí, když při zvláštních přípa-
dech mnohém větší cenu žádají než
obyčejně. — Odkud to přichází?
Dle našeho náhledu leží příčina
toho dilem v přirozenosti lidské,
dilem v návyku od předků zděděném.

Pravíme, že v přirozenosti lidské.
Vizme rolníka, on v potu tváří vy-
dělává si svůj chléb vezdějí: vizme
řemeslníka neb jiného živnostníka,
i ti dosti se nablomozí, aby své
živobytí protloukli ano i úředník ve
svém povolání mnohý kříž musí nésti;
pouze tak zvaný lichvář neseje, ne-
sklízí ani stéblo křížem přeloží, a
přec dobře se mu vede. Tak as
mudruje lid a mnohý k tomu dodá
„že je živ od cizích mozolů.“ V tom
už vězí závist, lid mu přeje, že se
mu dobře vede, aniž se při tom
namáhá, a proto vyleje si svou zlost
tím, že ho nazve lichvářem. Leda-
komu snad se to nebude líbiti, my
velice toho litujeme, než pravda zů-
stane pravdou.

Až lid sezná, že i on třeba
ruku k práci nepřiložil, průmysl a
orbu podporuje, svým kapitálem jim
vypomáhá a za tu pomoc, za to
upotřebení jeho kapitálu náhrady
zasluhuje, pak zajisté mírněji bude
souditi a nebude záviděti bližnímu
statku jeho.

Druhou příčinu vidíme v ná-
vyku od předků zděděném. Před dá-
nými lety, kde ovšem byly docela
jiné poměry, než nyní nesměli lidé
bráti ze zapůjčených peněz úroků.
Takovou záповěd už Mojžíš dal židům
a od těch dostala se do našeho cír-
kevního práva. V církevním právu
výslovně zapovězeno jest, aby ze
zapůjčených peněz žádná úroky od
dlužníka se nebraly, ano těm, kdož
by proti té záповědi se svých půjček
úroky brali, klatbou se brozilo.

Taktéž v Koranu mohamedánům přikázáno, by ze zapůjčených peněz záenných úroků nebrali. Tenkrát ovšem ještě moc kapitálů nebyla uznána a mělo se za to, že půjčení peněz není nic jiného než dobročinný skutek, při němž nemá se hledati prospěchů. Brzy však se ukázalo, že takové zákazy nepomohou, ano potřebným ještě větších břemen uvalují, poněvadž si půjčitel také za to nebezpečí, do něhož se vymíněním úroků pouštěl, zvláště platiti dal a týmž způsobem dvoji náhradu, za kapitál a za to nebezpečí platiti musil. Vlády uznaly, že nelze při tom zákazu setrvati a skutečně jej odvolaly, předce však v přílišné pečlivosti půjčky docela obapolné úmluvě nazůstavily, nýbrž ustanovily jisté meze, jichž žádný překročiti neměl. Že tím řádem žádné straně docela nebylo vyhověno, je na bilední.

Když církev na braní úroků tak přísný trest, jako jest kletba, uvalovala a vlády vůbec zprvu je zakazovaly, potom však jen v jistých mezích je dovolovaly, každému přestoupení přísným trestem krocíce, tuť arcit docela přirozeno, že podobné náhledy i v lid vešly, že on přestupitel těch četných zápovědí za svého nepřítele a zlomyslníka měl. A hle! náhledy ty přešly i na nás; ač žijeme v docela jiných poměrech, předce i nyní obecný lid při svém zděděném o věci té smýšlení zůstal. *)

Nyní ale se všech stran ozývají se blasy, zdás jest rádnou při těch zastaralých náhledech zůstati; u nás zvláště v posledních letech, kde z rozmanitých příčin peníze tak se zdraily, že na úrok zákonem povolený ani půjčky dostati nelze, nabyla otázka ta větší důležitosti. Již i v zákonodárných kruzích pozornost k

*) Sluší zde připomenouti, že církev, majíc vždy obyčejem a povoláním svým na zřeteli mravná pravidla, ježto spravedlivé milosrdenstvím zmiřují, i v tom ohledu za tehdejších věků velikou bývala dobroditelkou.

ni se obrací. Z té příčiny nebude snad od místa, když i my o věci té obšírněji promluvíme.

My už několikrát užili jsme tobo slova *úrok, úroky*. Co asi rozumíme tím slovem *úroky*? Víme ze zkušenosti, že zapůjčivše někomu jistou sumu peněz vymíníme si za se nějaký plat; ten plat je tedy náhrada za užívání peněžitě sumy a slove vůbec *úrokem*. Poměr, v jakém úrok ten k zápůjčené jistině se má, jmenujeme *měru úrokovou*, a poněvadž se onen poměr vůbec určuje dle stotín, říkáme v obyčejném životě „*běře pět za sta*“ aneb „*běře 4 ze sta*“ aneb ještě častěji latinským slovem „*platí mu pět procent, šest procent*“ a t. d.

Jak se to děje, že půjčitel někdy vyšších úroků požaduje než jindy? Podlé jakých zásad se při tom řídí? Mějte jen malého strpení, hnedle to vysvětlíme.

Půjčí-li někdo jinému peníze, zajisté dvoji věc od něho žádati bude, za jedno, aby z těch peněz nějaký užitek měl, a za druhé, aby mu po jistém čase ty peníze zase byly vráceny. Z té příčiny musí tedy dlužník nejprve půjčitelu z těch peněz nějaký užitek poskytnouti, musí mu za užívání té jistiny nějaké náhrady dáti, pak ale též náhradu zaplatiti za nebezpečí, do něhož půjčením věřitel přichází, že totiž o úroky i o kapitál může přijíti. Onu náhradu můžeme nazvati *půjčné* a tuto *pojistné*. Půjčné a pojistné jsou dva činitele, na něž každý půjčitel ohled bráti musí, a dle nich bud větší, bud menší úroky žádá. Skutečnost bude mu přitom za měřidko. Každá okolnost, která působí na půjčné aneb pojistné, i na míru úrokovou bude míti vlivu.

Výška půjčného ustanovuje se podlé poměru mezi nabídkou, a poptávkou, kterýž poměr je konec koncem, pravidko ceny všech věcí, které se prodávají neb projednávají. Když některého zboží, na př. obilí jest na trhu mnoho — mnoho se ho k prodeji nabízí (nabídka) — a

kupců málo poptávka — klesá obilní cena; naopak ale, když na trh málo obilí se doveze — málo obilí se k prodeji nabízí — ale kupců mnoho se sejde — velká poptávka — jdou ceny do výšky. Tot víme ze zkušenosti; a jako při obilí tak jest i u jiného zboží, i u peněz neb kapitálů, neb i ty nic jiného nejsou než zboží jistého druhu.

Můžeme tedy směle říci, že i cena peněz neb jistin řídí se dle poměru mezi poptávkou a nabídkou. Z příkladu ještě lépe to seznáme. Mysleme si jistou obec bez ohledu na její okolí. Obec ta měla ze sebou několik ourodných let, a všickni občané si pomohli k jakési zámožnosti, mnozí si i peníze zahospodářili, jenž by rádi dali na úrok. Ale žádný se po penězích neptá, proto nechají je doma ležeti. Jednoho souseda píchalo dobré bydlo, zpomněl si, že se vystěhuje do Ameriky, a nabízí svůj statek na prodej. Druhý soused by ho koupil, nemůže mu ale celou kupní neb tržní cenu vyplatiti, pročež se obrátí na ostatní, by mu byli nápomocni. — „I proč ne,“ dají mu tito za odpověď, „nač máme svých několik zlatých nechat válet v truble, aspoň nám ponесou nějaký užitek.“ — „A mnoho-li byste chtěli za sta? „táže se onen. Napřed nechce žádný s barvou ven, každý se chce poraditi se svou ženou. — „Dobře, dejte mi zejtra odpověď, na den nepřijde.“ — A druhého dne skutečně někteří mu pověděli své mínění. Dva žádali po pěti jen třetí čtyry ze sta, a čtvrtý dověděl se o tom, byl k půjčce volen, když mu dá louka od koupeneho dvora na čas, pokud mu peníze nesplatí, do užívání. „Mám málo lučného u svého dvora, bude tím mne i vám pomozeno.“ A milý soused dal poslednimu přednost, neb užitek z louky neobnášel přes tři procenta ze zapůjčného kapitálu.

Zde pro četnou nabídku půjčné kleslo. Mysleme si však opačný případ!

Naši obec potkalo velké neštěstí, polovice statků docela vyhořelo a všichni pohořelí hledí, aby si v brzku zase své stáje a stodoly vystavěli. Má arcit každý několik zlatých, ale ty nestačí, musí se obejíti o nějaké peníze. „Milý kmotře! víte do jakého neštěstí jsem přišel, víte, že máme žně za humny, i třeba, abych si se stavbou přispíšil. Nemohl byste mne nečím založiti? Nebudu vás žádati za darmo.“ Těmi slovy požádal jednoho souseda, načež mu tentýž odpověděl: „S radostí bych vám kmotříčku byl po vůli, a půjčil bych vám uspořené pakatýlek, ale Nový a Strnad už mi také říkal. Nechci žádnému odřici. Víte co, udělejte si to mezi sebou. Já více nechci z vašeho neštěstí bráti užítku, aby však žádný na mne si nestěžoval, dám peníze tomu, kdo nejvíce poda. Mám mnoho dětí a musím hleděti, aby mi do jejich dospělosti několik zlatých přirostlo.“ Tak odvětil kmotr.

Tri ho požádali o půjčku, z nichž dvě sami už se uvolili, že mu budou platit pět ze sta. Uslyšev o tom Strnad, řekl, že on mu také dá tolik, a mimo to, že mu bude po vůli stranu jejich dílců. Měl totiž Strnad dílec pole mezi dvěma kusama polí půjčitelových, i pral už si tento dávno, aby své pozemky směnili, aby on měl oba dílce svých polí vedle sebe, vlastně pobromadě. On by Strnadovi rád byl dal nějakou za to náhradu, už i 100 zl. mu podával; Strnad však dříve o tom ani slyšet nechtěl, a nyní sám se mu tím nabízí, pročež on půjčku obdržel, neboť půjčteli z toho vzějde dvojný užitek, dostane pět zlatých ze sta a mimo to jeho dávné přání se vyplní, na jehož uskutečnění 100 zl. vynaložiti chtěl.

Toho příčinu zase v četné poptávce po penězích hledati dlužno. Podobných příkladů mohli bychom napočísti veliké množství. Když do průmzslu přijde silný ruch, když obchod se rozširuje, rolnictví se sve-

lebuje a každá živnost se zdokonaluje, třeba k tomu vždy mnoho peněz, mnoho kapitálů, poptávky po nich se rozmnožují, předčí nabídky a tím půjčné a spolu úrok jde do výše, roste. Když ale průmysl slábne, obchodní závody zanikají a rolnictví klesá — padá půjčné i úrok, poněvadž počet nabídek peněz přesahá poptávky.

Vůbec můžeme udati za pravidlo, že každá událost, která potřebu jistin rozmnoží neb jinam obrátí, půjčné a ním úroky žene do výšky, kdežto naopak událost, jež kapitály neobyčejně množí neb poptávku po nich k jiným věcem obrací, půjčné i úroky zmenšuje.

Z toho vysvitá, že výška půjčného závisí od rozmanitých případností, jež nespočítávají ve vůli lidské, nýbrž buď v přirozeném běhu věcí neb v nahodilých událostech.

Podívejme se nyní na pojistné, zdaž to zůstává vždy jednostejné, čili i ono změnám jest podrobenu.

Také pojistné dle okolností se měří, ano jest ještě měnivější než půjčné, poněvadž při něm třeba míti na pozoru více okolností, ježto vesměs na ně velikého vlivu mají a příčinou toho jsou, že v jistých případech vyššího, v jiných opět nižšího pojistného žádáme.

Nebudeme důvody pověděného učeně rozbírat, z pouhých příkladů každý pravdu toho sezná a o tom se přesvědčí.

Ty máš, laskavý čtenáři, několik set zlatých pohromadě a rád bys je někomu na úrok zapůjčil. Dva se o tu půjčku ucházejí. Jeden ti nabízí za jistotu svůj dům; druhý ale jen své jméno. Ale on řekne, že ti dá osm ze sta, kdežto první jen pět procent platiti chce. Tot je o tři ze sta více; zajisté hned poslednímu peníze zapůjčíš? Ty vrtíš hlavou, že ne? Nu, toho nám pověz příčinu! Mně nejde jen o velké užítky z kapitálu, chci míti kapital též jistý, chci, bych se nemusil obávat, že o něj přijdu. Dám mi

pro můj kapital dává dostatečné jistoty, at jeho majitel zemře, at udělá více dluhů, mně to neškodí, mohu vydobýti prodeje domu a zaplacení mé jistiny z něho. Druhý se zaručuje jen svou osobou; což kdyby na jednou zemřel, neb nadělav více dluhů docela na mizinu přišel, než mi mé peníze splatí? Byl bych arcit' bral většího užítku, ale přišel bych o svůj kapital.

Mně vždy tane na mysli staré české přísloví: „Lepší vrabec v ruce než holub na střeše.“ Takový ty jsi pán, nu dobře máš. Každý rozumný by tak mluvil, a kdož by přece bez jakéhosi základu k půjčce se odholal, žádalby velkého pojistného.

Z toho nám plyne první pravidlo, že pojistné řídí se podle toho, zda-li půjčka byla dána na základ věcní neb na osobní úvěr; v posledním případě obvyčejně bude vyšší. Dejme však tomu, že ti o půjčku říkali dva řemeslníci. Oni převzali velké práce pro vojsko a potřebují k tomu nyní kapital, který ti splatí, jak práce odvedou. Ty oba znáš a víš, že jeden je v každém ohledu sporádaný muž, druhý že sice je zdatný řemeslník, ale že rád do žbánečku se dívá a na velký pořádek nedrží. Žádný z nich nepodává ti věcného základu pro tvůj kapital, obá se jen spoléhají na svůj osobní úvěr. Kterému pak z nich raději půjčíš? „Rozumí se, že tomu pořádnému a pro druhého bych se jen při mnohem výhodnějších výmínkách rozhodl.“ Dobřeš pravil, a vidíš v těch výhodnějších výmínkách leží vyšší pojistné, při stejném pojistném dal bys sporádanému muži přednost. Podobně bys od živnostníka, jenž potřebuje peněz do svého závodu, nežádal takového pojistného, jako od mrhače, jenž ničehož sobě nevdydlá, ale napřed očekávané dědictví probíjí.

Při půjčkách také mnoho přijde na zákony úvěrné a na řízení soudní. Víme-li, že váhavého dlužníka v brzkém čase na právní cestě k placení mohu ponutiti, vždy spíše peněz mu

zaptjím, než do místa, kde se ani po měsících věřitel svého práva nedomůže. Všechny tyto okolnosti musí mít půjčitel na zřeteli, nechce-li utrpět škody; pročez se rozumí samo sebou, že při tak rozmanitých poměrech nelze vždy stejnými úroky se spokojiti, nýbrž že míra jejich se kolísá a brzy do výše, brzy dolů jde.

Nám přicházejí ty věci docela přirozené, myslíme, že v tom ohledu ani žádné pochybnosti býti nemůže.— Jak se tedy stalo, že vlády tak dlouho k tomu náhledu nepřišly? Jak to přichází, že vzdor tomu ve všech státech jistý úrok určen byl, ježž překročení bylo zakázáno?

Tenkrátě celá vzdělanost lidská byla na jiném stupni, zvláště mnohé pravdy z národního hospodářství nebyly ještě uznány a až po stoletích proklestily si cestu. V dřívějších časech nevědělo se, že i peněžitá jistina je plodná, že vyrábí nových jistin, protož se měly díti půjčky jen z lásky k bližnímu a brání úroků se zakázalo. Když pak všechny záповědi ukázaly se nedostatečnými, ustanovena jest jistá míra, jižto žádný překročení neměl, nechtěje upadnouti v trest. Přestoupení takové míry slulo lichvou, kterýž pojem brzy se stal rozsáhlejší, neboť se jím znamenalo každé ustanovení při půjčce, kterým dlužník skrácen býti měl. Proto se mluvilo o lichvě na kapitálu, na úrokách a ve výminkách, rozdělení, jehož se i naše zákondářství v patentu o lichvě přidrželo.

Z toho však ještě pořád neoznáváme, proč vlády přišedše ku přesvědčení, že úroky z půjček zákazy zameziti se nedají, raději stranám usjednocení o úroku neponěchaly a samy rozličné míry určovaly? Tot činily jen ze samé péče o dobro lidu, jemuž vše potřebné, tedy i půjčky jak možná lacino chtěly opatřiti, myslíce, že tím způsobem jmění n ejlépe se rozdělí, když zámožnějším se nepřipustí, aby ze svého majetku velkých užitků kořistili. My ovšem

jinák o té věci soudíme. „Co mi platno“ řekne živnostník, „že nesmí žádný více než 6 zl. ze sta požádati, když ani za 10 procent peníze nemohou se vypůjčiti?“ „Tím mi není pomozeno, že je bečka bramborů za půl zlatého,“ řekne nádeník, „já nevydělám ani vindry a nemohou i při té láci ničehož si koupiti. Dejte mi práci, dejte mi vejdělek, a já pak si brambory koupím, třebaš byly za dva zlaté, kdežto při nynější láci hlad musím trpět.“ „Vydělek“ je to mocné slovo, jehož nyní se držíme, v něm spočívá blahobyť lidu. Když si lid vydělá, dostane vše, čehož mu třeba. Nežijeme v poměrech, jaké byly před dávnými věky. Tenkrátě byl obor výroby a spotřeby obmezen na jednotlivé krajiny neb kraje; výměna zboží mezi jednotlivými díly říše neděla se buď dokona neb jen velmi nepravidelně; tenkrátě ještě úvěr skoro docela byl neznám a rozličná směňiva, jakých my máme na výběr, nebyla ani dle jmena povědoma; tenkrátě každá krajina svou výboru sama spotřebovala a čcho nevyráběla, toho obyčejně také neměla. Jediné zboží v našem nynějším smyslu byly za onoho času peníze, zvláště ražená mince. Peníze byly rovnatelem ceny ostatních statků, podlé nich se vše měnilo, vše řídilo. Proto byly peníze věci nejpotřebnější.

Není v tom tedy nic podivného, že vlády o to dbaly, aby tuto věc nejpotřebnější svým národům zopatřily na nejlacnější způsob, což domnívaly se dociliti tím, když určily míru, již při půjčení peněz žádný překročení neměl. Jak mile však míra taková ustanovena byla, musilo se též o to postarati, aby od každého byla zachovávána, a tím povstaly zákony proti lichvě.

Uvědme si jenu na mysl poměry oněch dob a přirovnejme je k našemu času, zajisté více podobným zákonům diviti se nebudeme. Kde tenkrátě byly naše silnice a železnice? Kde znala se navýčerpateľná moc páry?

Kde jste měli nynějších papírových peněz? Kdo znal banknoty, směnky, poukázky? Cesty byly neschůdné, spojení jednotlivých zemí nevalné, o našich bankách, úvěrných ústavech, o telegrafech a jiných věcech, jež národy sbližují a veapolek seznamují, nebylo ani zdání. Právě proto tenkrát obmezení míry úrokové mělo mnohé blahé následky, v nichž jeden po druhém odpadl, až nás došla jen neudrživá kostra, kterouž bychom rádi měli pochovánu, aby svými drápy nestránila poctivého muže a nehonila ho v čas potřeby do rukou šejdů, kteří žádných zakázů se nebojíce jen o to dbají, aby svou hřivnu znásobili bez ohledu, že na ní lpí krvavý pot jich bližního. Zde právě hledati musíme neškodnější následky zákonů o lichvě. Kdyby jich nebylo, vytasil by se každý se svým kapitálem a zpeněžil by ho dle tržní ceny; jako na trhu žito jednou dražší a jednou zas lacinější jest, tak by i on brzy na vyšší zas na nižší úrok kapitál svůj zapůjčil. Ale při těch zákazech rozšafný muž, jenž nechce do žádného opletání přijíti a raději své peníze doma podrží, než aby je dal na nízký úrok neb zákon přestoupil, docela při soutěži odpadne a nezůstanou jen nesvědomití dríči, jimž nezáleží ani na dobrém jmeně ani pláči jiných. Na ty pak lid ovšem hubuje, ale stezky takové nenálezejí více věci samé, nýbrž týkají se osob, jež půjčováním se obírají, a jen takovým se blíží, kteří jsou mizivě na blízku.

V ouroku samém lichva neleží. My jsme už obšírněji o tom promluvili, že v rozličných případech i úrok jest rozličný zvláště dle toho, jakou jistotu dlužník svému věřiteli dává, že v určitý čas nejen úroky nýbrž i kapitál řádně splatí. Ty rozmanité případy zákonodárce nikdy předvídati nemůže, pročť mu možno není, aby pro každý zvláštní případ o úročení obecné pravidlo vyslovil.

Ustanovili míru úrokovou podle sumy, jaká se — volnou soutěží předpokládajíc — při dané zástavě obyčejně bře, nebude lidem nemajícím žádné zástavy ani možno, aby sobě peněz vypůjčili. Kdož by půjčil svůj kapitál bez zástavy, bez jistoty, věda, že mu i při zjištěm stejný užitek ponese? Zde nemá ani žádného nebezpečí, kdežto zapůjčiv svou jistinu bez zástavy snadno o ni docela přijíti může. — „Já bych tomu pomohl,“ pomyslí si snad mnohý, „učinil bych jisté skupení podlé nebezpečí do jakého věřitel přijíti může, a pro každé takové skupení jinou míru úrokovou bych ustanovil.“ Velmi moudře řečeno, milý příteli, ale řekni nám, jak bys o všech možných případech už napřed věděl? Rozmanitý je život a rozmanité poměry v něm, jež se ani předvídati nedají. Nesmí se při takových otázkách hleděti jen na dlužníka a jeho poměry, i poměry celé země, hodnotu peněz a jich množství, ba ještě mnoho jiných okolností třeba míti na zřeteli, jež v skutečném životě v rozmanitých kombinacích člověku se objevují. Musil bys celé legiony takových skupení seřaditi a přec bys ničehož nedocílil.

Počkejme, tamhle se někdo hlásí o slovo, snad nám poslouží dobrou radu. Nu, mluv příteli! Já bych vzal ohled na všeliká nebezpečí při půjčce a podlé nich určil míru úrokovou. Tím bys ovšem zamezil časté přestupky zákona; však je i zde malý háček. Jak ty věc břeš, musila by se míra úroková ustanoviti podlé *největšího* nebezpečí, ale největší nebezpečí je pouze výminkou a o výminku nám nejde, my toužíme po pravidlu vůbec platném. Ty bys třeba při největším nebezpečí povolil na úrokách 20% ročně. Čím by se řídila celá mezera od 3 neb 4 procent až do 20? Obapolným usnešením mezi věřitelem a dlužníkem? Pak ponechme těm oběma i další ustanovení a neobmezujme jich vůle v ničem, tak nej-

lépe pochodíme. Ano, jen usnešení stran může rozhodovati o míře úrokov, nikdo jiný. Všeckna obmezení jsou zbytečná a nevedou k cíli, nýbrž způsobují právě to, čemu mají zabrániti. Ze tomu skutečně tak, učí nás staré letopisy. My uvedeme jen jediný příklad.

V 14. a 15. století byl v Německu úrok zapověděn, a při té záповědi kolisal se stále od 8. do 12. ze sta. V 16. věku povoleno z půjček skutečně 12 procent. A hle! Úrok nešel více do výše, nýbrž klesl až na pět ze sta. Tak i jinde se dělo.— Ze míra úroková dlužníkům sama o sobě škodlivá není a že i při převleších úrokách jim pomozeno bývá, poznáme z následovných dvou příkladů. — V Paříži jsou lidé, kteří překupníkům, jako jsou naše hokynárky a zelenárky, na týden půjčují malé peněžité částky, aby za ně krmiva nakoupili a po rozličných čtvrtěch města prodávali. Oni berou z 3 franků týdně až do dvou sous, což obnáší ročně 173%. Ještě nápadnější jest to v Londýně. Tam půjčí ovocnářkám a zelenářkám denně 5 šillinků, z nichž každého večera po půl šillinků na úroku vybírají; tot obnáší 3000%, to jest tři tisíce procent, když na rok jen 200 dní počítáme. A přec ani překupníci ani zelenářky nestěžují si na obtížné výminky těch půjček. Bez nich nemohli by vésti obchodu, nemohli by se živiti.

Proto opětně pravíme, že nikdo posouditi nemůže, jaký úrok je nesitelný. Kdo peněz potřebuje, nejlépe sám ví, mnoho-li z nich dáti může, aby sobě neuškodil. Nač se má při takových okolnostech jeho vůle obmezovati? Ať sám sobě radí. Zlou-li se poradí, jeho bude škoda. Když v jistém případě za dům, jenž stojí nejvýš za 10000 zl., může se zaplatiti 30000 zl., aniž by zákon tomu překážel: proč nemá býti povoleno, aby z půjčky se platilo 12 neb více procent, ač jindy i za 4 ze sta byla k dostání? Ponechme každému

svobodnou vůli, každý je svým nejlépeším rádcem a nejlépe uzná, co mu je k prospěchu, co na škodu.

Nehleděli jsme učenými důvody, než srozumitelným výkladem to dovésti, že naše poměry toho požadují, aby míra úroková byla zrušena a obapolné úmluvě se ponechalo ustanovení úroků v daném případě. Pokud jsme toho dosáhli, laskavý čtenář nechat posoudí.

My na konci jen ještě několika slovy se zmíníme o našem zákoně proti lichvě. Už svrchu jsme se zmínili, že i u nás dělá se rozdíl mezi lichvou na kapitálu, na úrokách a ve výminkách.

Když někdo při zapůjčených 1000 zl. jen 950 zl. vysází a 50 zl. si strhne neb jen si vyjedná, že je strhne; když má zapůjčít 1000 zl. a vysází jen 600 zl. a za ostatní 400 zl. postoupí svůj pohledavek v též sumě u třetí osoby aneb na jiný způsob toho dosici chce, aby dlužník celé půjčky nedostal na hotovosti: vinen jest lichvy na kapitálu, kterýž přečin se trestá čtvrtým dílem vymíněného kapitálu — při 1000 zl. tedy 250 zl. a dle okolností celým kapitálem aneb vězením od 8 dní do 6 měsíců. Kdo při daném základu více než pět a neobdržev základu více než šest zlatých ze sta na úrokách bere, kdo bere úroky z úroků, kdo vezme úroky za více než za půl leta napřed aneb obdrženým požitkem ze základu míru úrokovou překročí: dopustí se lichvy na úrocích, jenž se trestá tím, že půjčitel všechny obdržené úroky složití musí, při zvláštních okolnostech i ztrátou části kapitálu.

Kdo konečně dlužniku pod jakýmkoliv jmenem mimo úroky zákonní ještě jiné povinnosti ukládá aneb jiné prospěchy si vymíní; kdo státní obligace půjčuje jinak než podle měny jich na burse aneb kdo si vymíní, že po uplynutí jisté lhůty základ věřiteli případne aneb že oprávněn jest základ v kterékoliv ceně prodati: ten stane se vinen lich-

vy ve výminkách, jež se tresce dle míry u prvňějších druhů uvedené.

Nemysliž však nikdo, že jen pŕjčitel přečinu lichvy se dopustí. Každý kdo k lichvĕ jakožto postupce, postupník, rukojmĕ, kupec aneb dohazovač vĕdomĕ prispívá, stane se spoluvinným a má za trest obdrženou sumu vrátiti a ještĕ čtyrnásobnĕ složiti, aneb jestli ničehož za své prostřednictví neobdržel, musí složiti penĕžitou pokutu, již soud ustanoví.

Ač trest ten je dosti prísný,

přece víme ze zkušenosti, že zvláštĕ lichva ve výminkách v skutečném životĕ není nic neobyčejného. Kolikrát se vypŕjčují lidé na své klenoty několik zlatých, a povolují vĕřiteli, aby si klenoty nechal, když je v určité lhůtĕ nevyplatí? Dĕje se to v tisícerých případech, aniž by účastníci vĕděli, že se dopouštĕjí trestního činu. V tom lid lichvy nehledá apťec v tom vězí když si někdo ze sta vymíní 30%.

Snad jsou mašiny předce k něčemu.

III.

Mluví a pŕše se častĕji, že zámožnost národ zmalátní a ku pádu svĕmu spĕchá. To však jest tak pravdivé, jako že vojin, který na bojišti hladem a žlžní trápen jest, více síly, odhodlanosti dokáže, nežli vojin dobře hledĕný, pokrmem a nápojem dobře opatřený.

Když se v historii čte, že mnozí dřevní národové, přebytkem, bohatstvím svým vysilení, k pádu svĕmu spĕchali, tu sluší přidati slova: Kdo čteš, rozumĕj! Prebytek a nadbytek blahobytu a bohatství nalezal se tehďáž v rukou několik málo lidí, a ti v lenost a nečinnost a obžerství, sourovost klesli, těmi neřestmi se sláblí. Druzí lidé však hynuli tím větš bídou, čím větš zámožnost na jedné hromadĕ se nakupila. Bída ale podivným spŕsobem stejnĕ při potlačených účinkovala, jako při boháčích bohatství; tĕmitĕž neřestmi vysilení zašli. Přílišná tato nestejnost v rozdělení jmĕní byla jednou z nejhlavnĕjších příčin úpadku a zahynutí národů. Přesvĕdčme se.

Peršanĕ jsou na pŕ. takový právé hynoucí národ, každĕho dne by jej mohla mohútná Rus zničiti. A však také se dočisti můžeme o náhĕře a skvostu na dvoře perském;

krása paláců a domů, zahrad a ženĕtin velmožů jest povĕstná; osvĕtlení, huďba a tance jsou čarovné; hebzáví, zlata, diamantů nikde se nešetřilo k rozmnožení krásy, skvostu, nádhery. Však i také všecko, což země a obyvatelstvo její vyrobí, ke dvoru panovníka a sídlům velmožů se bĕre a tam nahromadí.

Ale podívejme se něco blíže po pozemí. Roviny jinak neúrodnĕjší podávají patrnĕ svĕdectví hynoucího blahobytu; o městech velkých a jindy zámožných toliko vyzáblé zříceniny a chatrnĕ zdi, o úrodných zahradách toliko spustlé nakupení stromů, a malé kopečky rumu, kterými umĕlé kanály k ovlažení rolí jindy zbudované se kryjí a zacpávají, svĕdĕí o byvalém výbornĕm vzdĕlaní půdy. Jsou to jako mohyly a kamení památnĕ na hrobu perského národu. Když blahobyt panoval po všech tĕch nivách a rovinách, ve všech chyších veských i domech městských: tehďáž kvĕtl národ perský, tehďáž se oslavoval. Když ale nešťastnou chytrostí velmožů a pohlavárův jmĕní všecko z tĕch tisíců a tisíců domů a chyšek do jednotlivých paláců se odvedlo a odvádí: s nedostatkem ochá-

blost, podlost, zbabělost, lestná neposlušnost, rozpustilost vstoupivše do obydlí Peršanů, bídné obyvatelstvo hubí a zahubí. —

Než namítné mi někdo, že mašinami a stroji, vlastně pak fabrikami a dílnami podobná nehoda i u nás se utvoří a vyvine, poněvadž výdělek mnoho tisíc ruk, kteréžto vyráběly, což nyní stroje činí, do několika málo měsíců se shrnuje, a jeden člověk tuční z potu a krve tisíců, kteří o práci a mzdu přišli. Tomu ale není úplně tak. Směle mohou pomlčeti o tom, že nyní mnohem četnější jest obyvatelstvo než bývalo jindy; že stroje a dílny velké množství dělníků práci takovou živí, o níž jindy ani tušení nebylo; že tedy mnohý tisíc lidí práce a výdělků nachází, kterýž by jinak byl v nečinnosti a bez mzdy zůstal; že právě stroji a dílnami se zvýšila mzda dělníků; že časem lidé četnějších potřeb si navykli a i ten nejchudší nádeník většího blahobytu hledá a žádá, než-li jindy dosti znamenitý měšťan požíval; o tom pomlčeti mohl o všem, poněvadž *jediny pohled* na místa taková, kdež se fabriky a stroje zmohly, svrchu udané námitky úplně vyvracuje.

Poněvadž u nás teprv doba přechodní jakž takž se vytváří, a ta na mnohém trpaslictví a mnohé neshodnosti přirozeně proto trpí, že dobou přechodní jest: podívejme se do Anglie a sice do takového kraje Anglie, kde stroje a fabriky u největší dokonalosti se zmohly a rozšířily. Pohledněmež na město Gloucester a okolí jeho. Za panování krále Eduarda III. čítalo město to 359 stavení z proutí a válcového dříví hlinou slepeného bez komínů, mající okna zamřížovaná vrbovím.

Nábytku bylo málo, o stolicích a stolech nevědělo se; vůbec leželo se na slámě, pařez byl pod hlavou; plátno nosila toliko šlechta a kněžstvo; hedbávný šat se i ve vyšších stavech závětem odkazoval; vojínové byli hnedle celí nazí; hrabě

z Northumberlandu snídal na dřevěném a obědval na cínovém talíři. —

Nyní čítá asi 800 domů, z nichž každý nejméně 10 liber šterlinků činže nese; menších budov nečítaje. Jsouť vůbec z cihel stavené, křídlicí kryté, mají skleněná okna a dobré komíny; jest pak i větší část z nich obklíčena zahradami na ovoce a zeleniny takové, jakéž před 200 roky ani na stůl královský nepřicházely. Mimo potřebného nábytku v dostatečném počtu najdeš i věci skvostné z porcelánu a stříbra, najdeš hodiny a knihy. Ženštiny ze řemeslnického ba i z dělnického stavu oddívají se na svátek nezřídká v hedbávi; mužští pak v sukno, jakéž lepší ani manžel královnin nenosí. Čistotu najdeš všude; děti mají pěkné školy; mužové čítají knihy a noviny, jež si sami pořídili. Mimo pokrmu z pšeničné mouky, tučného masa a výborné zeleniny i nejnižší požívá rozličného cizozemského koření, kávy, čaje a j. v. Takového pohodlí, potravy a zámožnosti, jakéž nyní i rodina dělnická požívá, nebyvalo ani v domech hodnostářů než bylo fabrik a strojů.

Kdo zdravých očí a tolik povlivosti do sebe má, že pravdě chce svědectví vydati, musí vyznati, že v posledním čase mnohem pohodlnějším a výhodnějším se stal stav dělníků a vůbec všech nižších tříd lidstva. Byť i snad některým strojem ten neb onen dělník, necht' i sta dělníků o práci přijdou, které navykli, aneb menším výdělkem se upokojiti musí; předce celek vůbec získá a i jednotlivec, jenž utrpěl, náhradu v jiných pracích a v láci výrobků fabričných najde. Necht' všechny správy a pokroky strojnictví mají ten účinek, který jasný a hmatavý jest, že chudší třída lidí za našich dob v blahobytu a požívání výhod životných netoliko se vyrovná a však i předčí blahobytu velmožů, kteří před několika stoletími žili, anobrž že se poznenáhla blíží i bohatším našeho času.

Znameníte výhody v blahobytu a pohodlnějším životu, o němž před 2000 roky ještě ani zdání nebylo, požívá nyní lidstvo ve všech vrstvách svých, od zeměvládce až do posledního čeledína. Boty naše jsou zdravější, pohodlnější; šat náš je lacinější a čistotnější; nářadí naše množí, vkusnější, potřebám přiměřenější; strava naše chutnější, zázivnější a rozmanitější; pole i luka, zahrady hojnější a lepší úrody vydávají; rychleji, lacině a bezpečněji se cestuje; umění není více výsadou jednotlivců boháčů a volmožů, ale brž poznenáhla přechází v majetek obecný. A kdož by odvážil se upírat, že to z větší části účinek strojů, které nám přizpůsobily, předou, plátna, sukna, hedbáví tkají, vozy, lodě ženou, cukr vyrábí, barvy shtotovují, obilí melou, chleby pekou, olej tlačí, z kostí hnůj vydatný připravují, vodou vzdálená a vysoká místa v městech našich zásobí, i suchopáry zvlažují, uhlí a jiné rudy z vnitřnosti země váží, železo, měď a jiné kovy roztápí, kovají, i v potřebné náčiní zdělávají; vrchy odstraňují, blubiny vyplňují, skaliny lámou, drtí; letem blesku zprávy donášejí a t. d., a t. d., všecko pak

rychleji, laciněji, dokonaleji, než-li to člověku možno. Z toho patrné, že i práce lidská za našich časů není tak namahavá více; neboť vítr, voda, pára, teplo, tlže, plyn i elektřina musí člověku sloužiti a zaň to nejtěžší vykonávati; jemu však zbývá času a příležitosti, aby takovým dílem se zabýval, kteréž na rozumného tvora sluší, a při němž užívaje bystrosti myslí a rozvahy co pána a vládce přírody a sil od Boha stvořených se osvědčuje. Který národ tak daleko dospěje, že u něho všeliká čistě mechanická práce stroji a hovady se konati, člověk však každý dílem, k němuž rozumu a umění třeba, se zaměstnávati bude, národ ten dojista všim právem nejvýtečnějším se nazve. To důstojný cíl snah, tužeb každého lidomila!—

Abý však lidé, kteříž novým strojem o výdělek přišli, náhradu v jiné člověka důstojné práci našli, ano aby se jim také práce zjedнала; aby zisk ze strojů a fabrik všecken jen jedné osobě nepřipadal na ujmu tisíců jiných: tot důležitou úlohou přemýšlení pro národní hospodáře a státníky.

Dějepis cihlářství.

Již v nejstarším věku uměli lidé hotoviti z hlíny rozličné zdo by, a za časů prvních států dělali z ní též cihly. Kdo však v tomto ohledu učinil začátek, není známo; nejvíce se pravdě podobá, že cihlářství toho času vzniklo, když už lidé u vzdělanosti poněkud pokročivše nutnou toho uznávali potřebu, aby si stavěli pevných příbytků. Byť poskytující ochranu proti škodlivému vlivu podnebí a počasí zajisté byl a jest posud nejpřednější potřebou lidí, a byť sebe nevzdělanějších dítek přírody. Z toho ohledu užívá se hlíny všeobecně co staviva v hospodářství nevyhnutelně potřebného.

První lidé žili v libém vzduchu, pod širým nebem. Ve stínu stromů širokým listím oděných nalézali ochranu proti palčivým paprskům slunečným, a jen když nesnesitelné panovalo vedro, aneb když se strhl lijavec, srkývali se v jeskyních, přírodou ve vrchách a skalách utvořených. Táhnouce však z místa na místo nenalézali všude takových skryší, pročež si pletli z rosti boudy, které pokrývali listím a zemí, až posléz když započali vzdělávati půdu, museli pomejšeti na trvanlivější a pohodlnější bydliště. Příroda sama ukázala člověku v nouzi první hrubý začátek, probuzený tvořící duch lid-

ský pak neustále opravoval. Mohli se sice přibytky stavěti z kamení; ale v přírodě nalézá se málo kamení poněkud pravidelného jímž by se mohlo bez obtíží stavěti, a lidem se nedostávalo nástrojů, jimiž by byli mohli kameny lámati, otesávat a k stavbě vůbec upravovati.

V této nesnázi připadlo snad lidem na mysl, aby si sami utvořili z hlíny potřebné stavivo, které bylo zprvu sice neuhledné, hrubé, aniž zcela příhodné, avšak zponenáhla vždy dokonalejší. Nebylo k tomu zapotřebí více, než aby se hlína rozdělala vodou, této hmotě aby se rukou dle libosti dala jistá forma a tato pak slunečným parnem se usušila.

Později vynalezeno bylo také pálení těchto strojených kamenů čili cihel; neboť lidé brzy pozorovali, že přibytky z pouze usušených cihel vystavené nemohou dlouho vzdorovati všem vlivům povětrnosti. Zároveň poznali, že horkými paprsky slunečnými země velmi vysychá a vždy tvrdší a pevnější se stává; pročez pokusili se ohně k vysušení cihel upotřebiti. Od toho času pálili cihly čímž tyto nemalé nabyly pevnosti.

Sanchroniathon připisuje vynález cihel sedmé generaci; tím způsobem by už byly bývaly před potopou světa známy. Pověst sice vypravuje, že prý děti Sethovy postavily sloup „z pálených kamenů,“ nemáme toho však platných důkazů.

Nejstarší jistou památku cihel nalézáme za času *Assura* a *Nimroda* (snad 2000 let př. Kr.), když byly totiž vystaveny zdi babylonské, chrám Belův jakož i město Ninive z cihel pálených i nepálených.

Obyvatelé *Babylonie*, u vzdělanosti hodně pokročilí, uměli už také hotoviti cihly fermežované a dosti živými barvami polévané. Ku svým velkolepým stavbám brali velmi zřídka, a jen kde toho nevyhnutelně bylo zapotřebí, otesané kameny. Obyčejně stavěli vnitřní zdi ze syrových, zevnější však z pálených

cihel, jež zazdívali maltou z asfaltu (zemské kíl č. klej) anebo ze sádry. Cihly tyto byly jen čtvercový střevíc veliké a 5 palců tlusté. Nalézáme tu zříceniny, jichž věže a zdi jsou tím způsobem stavěny, a cihly na nich po tolika tisíci letech ještě zcela neporušené.

V *Assyrii* stavěli cihlami nepálenými, jež pouze bahnem spojovali. Ostatně snadno se pozná jakási souvislost staveb assyrských s babylonskými.

V *Medii* nejprve začali pokrývati střechy taškami; tašky jejich chrámů byly pozlacené.

Indové dělali též značné pokroky ve stavitelství. Mimo velkanské kameny brali k stavbě též cihly, jak se při pohledu na pagodu *Džagernautskou* v *Orisse* přesvědčujeme; výška její obnáší 350 stf. a 2500 let se na ni pracovalo (od r. 1302 př. Kr. až 1198 po Kr.).

Číňané stojí posud na téměř stupni vzdělanosti, které dosáhli za panování dynastie *Tšén* (1122 až 248 pr. Kr.). K začátkům jejich stavitelství přináležejí *čínská zeď*, kterou vystavěli v třetím století před Kristem. Majíc základy z otesaných kamenů pozůstává zeď ze dvou rovnoběžných cihelných zdí s cimbuřemi; prostora mezi oběma zeměmi jest vyplněna. Zeď jest 300 mil dlouhá, 25 stf. vysoká a 11 široká. Dvory čínských domů dlážděny jsou cihlami nebo mramorem.

Egyptčané znali hotovení cihel už 2000 let př. Kr. Známoť, že nutili *Židy* k této práci, neboť v 2. kn. *Mojš.* I, 14. stojí psáno: „Život jejich byl ztrpčen těžkou prací a hlinou a cihlami“ a t. d. — Stropy jejich přibytků pozůstávaly z jednotlivých vedle sebe kladených cihel, které byly hlinou spojeny. — Město *Sais* prý bylo vystavěno z nepálených cihel. *Herodot* povídá, že brali *Egyptčané* k tomu cili hlinu z jezera *Moeris*. Cihly jejich byly dělány z jílu anebo z hlíny, k něž přimíchávali slámy; tenkrátě jich však ještě

nepálili, nýbrž usušivše je na slunci k stavbě jich upotřebili. V Egyptě spatřujeme posud několik pyramid, které jsou z takových cihel vystavěny.

V Palestině potřebovali k stavbám nejvíce cihly pálené.

Kroesův palác v Syrů byl už postaven z červených cihel silně pálených.

Mimo jiné bylo i město *Troja* z cihel vystavěno; Apollo s Merkur (as 1400 př. Kr.?) křeni jsou jakožto cihláři.

Na ostrově Cyperském vynalezl (1174 př. Kr.?) tamější král Cynira neb Cinyras cihly za času trojanské války.

Formu kůrek vynalezl prý Byzas nebo Byzeš (550 př. Kr.), vládát, aneb dle jiných rezbář na ostrově Naxos.

Nejstarší řecké stavby jsou zdi *cyklopické*. Přistěhovalci z rozličných zemí, jmenovitě však z Egypta, přinesli do Řecka jakási vyšší vzdělání, a zde na klasické půdě vystouplo stavitelství, jako všechna krásná umění, na nejvyšší stupeň dokonalosti. Řecké stavby staly se vzory pro všechny časy.

V Athénách postavili bratři Euryalus a Hyperbius první cihelny. — Řekové měli dvojí cihly: *Pentadory*, jejichžto šířka ve čtverci obnášela pateru, a *Tetradory*, u nichž obnášela čtverou šířku ruky. Tloušťka byla nepatrná; snad nebyly silnější našich tašek. Těchto upotřebili Řekové k stavění privátních domů, oněch k stavbám veřejným. Oba druhy však pozůstávali z hlíny, ku které byl písek přimíchán. Čím déle se sušily na slunci, tím větší měly cenu; aby byly dobré, musely býti dvě léta před tím dělány, než jich upotřebili. Mimo tyto sušené dělali Řekové i pálené cihly, ku kterémuž účelu míchali hlínu a roztlučeným dřevem (Tuffstein).

Etruskové, kteří měli svá sídla v střední Itálii, a o nichž zároveň s Řeky zmínka se činí, od těchto

mnohému se přiučili; vodné stavby jejich svědčí více než po 2000 letech o pékné jejich výstavnosti.

Do Římska uvedeny byly cihly za času republiky (510 př. Kr.), a za panování císařů římských nejhlavněji jimi se stavělo. Římané se taktéž od Řeků a Etrusků učili stavitelství; avšak stavby své provedli v rozsáhlejším rozměru. V tom ohledu nejlépe učíme se je znáti vykopáváním římského provincianého města Pompeji, které bylo r. 72 po Kr. následkem výbuchu Vesuvu lavou a popelem zasypáno. — Plinius činí zmínku o cihlách v VII. knize svého přírodopisu. Taktéž chválí Vitruvius jistý druh cihel, z nichž byly největší sloupy vystavěny. Varro, Caesar a Cicero vyprávějí o cihlách zvláště pevných, na nichž bylo znamení legií, které dělaly takové cihly. Byly červené a silně pálené. Nejvíce z nich stavěny byly domy pro obydlí, veřejná stavení a klenutí. Římské cihly, jmenem *Lydia*, byly 1½ str. dlouhé, 1 str. široké a tak tlusté jako řecké, s nimiž se shodovaly i co do způsobu jich dělání. U Řeků i Římanů nalézáme též *polocihly*, které majíce polovičný rozměr cihel obyčejných kladeny byly při stavbě střídavě s celými cihlami, tak aby jedna štěrbinou nepřišla na druhou, aneb je dávali do zdi na rohy.

Mimo tyto polovičné cihly měli Římané ještě jiné, jen 8 palců dlouhé cihly (*laterculi bessales*), jimiž vizdívali malé kanály a podporovali visuté podlahy (stropy) v lázních. Místo tašek (*tegulae*) měli Řekové tenké mramorové tabulky, jež prý Byzas vynalezl; poději kryli domy cihlami, které se jmenují „*Tegulae bipedales*.“ Jejich plocha obnášela 2 □', u jiných pak (*tegulae sesquipedales*) 1½ □'. — „*Tegulae hamatae*“ měly na dvou stranách vypuklý kraj. Kůrek (*imbrices*) užívalo se tedy buď k zadělání štěrbin mezi „*tegulae*“, anebo k pokrývání celých střech, jak se posud stává. — Mimo mramorové a hliněné byly tenkrát

také bronzové cihly, které staří časem i pozlacovali.

Od Římanů přiučili se Němci cihlářství. Tomu svědčí základné hradby zřícenin na Rýnu a na mnoha jiných místech. Světovládní Římané rozšiřovali všude, kam přišli, užitečné umění, stavěli silnice, zakládali města a prováděli stavby, tak že jsou až po dnešní dobu cesty znamenány, kudy táhly římské legie. —

Toltekové a Aztekové, kteří panovali v Mexiku od roku 544 po Kr. až do nalezení Ameriky, byli též ve stavitelství obeznalí. Jejich náhrobky jsou buď hliněné, buď z cihel vystavěné. Ferdinand Cortez podmaniv jejich říši našel v hlavním městě Mexiku 360 věží a 3000 chrámů, z nichž jeden se vyznamenával neamírnou skvostností a krásou. Mnohé zachované památky stavitelství v mexikanských říších podnes nalézají se v téměř stavu, jako když tam Španělové přitáhli.

U obyvatelů Peruanska spatřujeme podobné stavby jako u Azteků; jejich zdi jsou vzstaveny z černých, velmi hladkých cihel bez malty, na nichž byly rozličné okrásky zlatou barvou namalovány.

I v *Brasilii* musel žítí národ, jenž upotřebil při stavbě cihel; památky stavitelství jeho se však víc a více ztrácejí.

Ve *středověku* braly se cihly jen k stavbám privatným, ke kostelům však čtvercové kameny; jenom v zemích, kde těchto snadno k dostání nebylo, u př. v severném Německu, Holandsku atd. stavěny byly kostely z cihel. Avšak i k věžím brali cihly, kde byl nedostatek kamene.

Cihly tehdejšího času byly mnohem pevnější cihel novějších; důkazem toho jsou stavení ze starého věku pocházející, která pozůstávají jen z cihel, jimž se ani kamení co do trvanlivosti a pevnosti nevyrovná, neboť dobře dělané cihly jsou vlivu povětrnosti méně podrobny než kameny.

Avšak i my za časů našich

můžeme dělati tak dobré a trvanlivé cihly jako ty, jež na památkách starověkých posud spatřujeme, a jichž trvanlivost podivem nás naplňuje; jenom když při děláni jich nešetříme pilnosti, práce a péče k tomu přihlížejíce, aby ku př. hlína byla dobrá, všechny manipulace byly vyplněny, pálení patřičně bylo provedeno atd.

Dělání cihel jest zajisté jedno z těch umění, která poskytují společnosti lidské velký užitek, což uznali a patřičně ocenili v Holandsku, kde si dá král každoročně na zlaté míse přinéstí nejlepší cihlu, která byla toho roku udělána v jeho království. Avšak Holandsko má také dobrotě svých cihel více děkovaťi než která jiná země; neboť jak známo vystavěny jsou z cihel ohromné hráze, jež vlnám mořským vzdorujice zemi před povodní chrání. —

I v průmyslném a podnikavém Anglicku, kde se nejvíce domy staví z cihel a zevnějšek zřídka se ovrhuje, s velkou opatrností a pilností dělají cihly.

Nejrozmanitější formy cihel vyhoví ku podivu stavitelskému přepychu a potřebám, které se řídí dle obyčeje a účelu.

Prohlédneme-li si ku př. cihelnu v Holandsku aneb u Londýna, a porovnáme-li ji s některou naší cihelnou, patrných poznáme rozdílů. Tak u př. v cihelnách u Londýna dělají soustruhem římsy, sloupy atd., což se v jiných zemích buď velmi zřídka, aneb ani nestává.

Bylo by velmi záhodné, kdyby se celistvá stavba cihlami víc a více rozšiřovala. Domy z cihel nejen že špíše ohni odporují, nýbrž dělají se z nich též nejzdravější, nejsušší a nejteplejší příbytky. Celistvé, se střechou dobře spojené štity dobrým jsou prostředkem proti požárům, které se v novějším čase, mnohdy jen z ohavného zneužívání pojišťujících ústavů proti ohni, u nás tak zmáhají, že můžeme skorem denně čísti v novinách o velkém neštěstí toho druhu,

Potřebná množství cihel mohli bychom si zaopatřiti fabričnou práci, mašinami; neboť děláni cihel spočívá na tak jednoduchých pravidlech, že bychom snadno mohli ruční práci lidakou vynahraditi mašinami. Dilem se už takto stává, ač se musíme přiznati, že mašiny k hotovení cihel vynalezené svému cíli zúplna nedo-

stojí, pročež ještě mnohých oprav potřebují.

Zkušeným a vytrvalým mužům se snad podaří posavadní nedostatak tento překonati, tak že nám přece bude možno hlavného cíle dosáhnouti: abychom totiž dělali dobré a laciné cihly u velkém počtu.

Drobnůstky

* *T. Clarkson*, angličan, největší odpůrce *prodávání otroků*, po sedm let vlastní rukou dopisoval si se 400 osobami; každým rokem vydal spis jednající o zrušení zlozvyku toho, aby obecnstvo v stálém o věci té rozvažování udržel. Cest vykonal po suchu i na vodě více než 35.000 mil. Tak myšlénkou: osvoboditi veliký počet lidí nešťastných, zaujat byl!

* * *
Bývalé cechovníctví ve Francii. Před vypuknutím revoluce francouské sedal mistr v každé dílně na stoličce vyšší sedadel tovaryšů, a i tovaryši si hráli na malá knížata, buď podle stáří neb vyššího platu od sebe se různíce. Měli hlavy oholeně a jen nejstaršímu tovaryši a nejstaršímu učedníku bylo volno nositi vlásenku. Přisel-li kdo do krámu neb do dílny, a nebyl-li mistr, jehož bylo znáti po veliké vlásence, právě přítomen, musel se obrátiti na nejstaršího tovaryše. Mistr od druhého rozeznával se i počtem kadeří své vlásenky. Mistři krejčovští a ševcovští měli jen jednu kadeř, klenotníci a hodináři dvě, lékárníci tři atd. Mimo těchto kudrlinek zachovalo se mezi řemeslníky až do revoluce ještě množství podobných podivností kastovních. V každém městě, ano skoro v každé čtvrti panovaly zvláštní zvyky. Tak v některých městech sestoupili se ševci v náboženském bratrstvo a vyznačovali se i oděvem, černými plášti

a bílým plátěným límcem se odívající. Teprv zákonodárný sbor vzdvihl tuto puritánskou republiku ševců, zrušiv zároveň všechny stannovy cechů prohlásiv nepomezňou svobodu práce.

Broušení noží, kos a jiných nástrojů řezacích. Na broušení břitev osvědčil se zkušeností velmi jednoduchý způsob co nejlepší. Břítva smáčí se as půl hodiny ve vodě, do níž přidáno as 20. díl dle váhy kyseliny buď solné neb sírkové, pak se pozorně otre a za několik hodin na brousku jen přetáhne. Kyselina zastupuje zde brousek, leptá totiž celý povrch břitvy a to všude stejně, a není pak než ublazení zapotřebí. Smáčení to nikdy ještě břitvu nezkažilo, za to však špatně ublazenou napravilo, aniž by toho původ byl známý. — A nyní užívají již mnozí řemeslníci způsobu toho i k broušení svých nástrojů, nakyslá voda jest až hanba laciná a nástroje se tak brzy neobrousí, jako na brusku. Velmi prospěšným by byl zajisté též při broušení srpů a kos.

Vařená píce pro dobytek vydatnější. Mr. v Mason v Camden, N. J. Severní-Amerika, vypočítal že libra vepřového masa ho stojí 13 centů, když dobytek krmiti zrním syrovým a $4\frac{1}{4}$ ctů., když vařeným, které více vydá. Henry Elsworth mnoho podobných pokusů udělal a nalezl že 30 lib. syrového zrní co do vydatnosti živné se rovná 13. lib. vařeného zrní při krmení vepřového dobytka.

Lípa

u Kněžic v Jihlavsku. *)

Zpomínka na tisíciletou národní slavnost Cyrillo-Methodějskou

dne 25. a 26. srpna v Brně 1863.

Vítej lípo, lípo čarokrásná,
Vévodici jako kněžna jasná.
Čtverokmen tvůj vždy se více šíří,
Stínem blažíc, an sluněčko žíří.
Jako cedr zápach vonný dýmáš,
Květem léčným rány naše snímáš.
Nad tebou dní brádek běloskvoucí,
V něm rod bydlí leskem nehynoucí.
Věky přešly, zbotily se hrady,
Bouřil vichor, spustly krásné sady,
Města slavná zřítíla se v rupy,
Padly říše, jak dí žalné dумы.
Ty pak stála's u všech bouří vzteku
Nepohnuta ve svém miloděku.
A i nyní klidně zvedáš hlavu
V bouřných živlů rozvířeném davu,
Pyšně ziráš na jezero jaané,
V němž se zhlídá týmě tvoje krásné.
Přijmiž i mne znojem zemdleného
Z cesty krušné v blahost stínu svého.
Dej mi okřát z úpalného vedra,
Sejmi břímě z umdlého mi bedra.

A už vzala v milé stíny svoje
Slíčná lípa umdlé oudy moje;
Už mne kochá v mateřském svém
lůně,
Už mne blaží rajská její vůně.
Z jejích listů zejí libé vánky,
Jimiž slá sladké mi libánky.
Ochlad milý ovívá mé čelo,
Osvěžení čije vše mé tělo.
Rozkochaň k jezeru teď ziráš,
S touhou sladkou rámě rozprostírám.
Ana labut na vlnách se houpá,
Týmě lípy v krystalu se koupá.
Čtyry kmeny v jedno se tu pojí
A vše k sobě nerozlučně stojí.

*) Lípa tato má v průměru 10 stěeviců a kolem ní může 20—24 osob na lavici okolo ní jdoucí sedět. Má lípa ta vlastně tři hlavní kmeny, než jeden z těchto na dva a více na jeden větší a na druhý menší se rozchází.

Šumí vítr a v tom šumném váni
Ku kmenu kmen bratrsky se sklání.
Větev s větví sňatá svatou páskou
Celuje se s pobratimekou láskou.

Luzný stíne na vod jasném lici,
Jakou zvěst chce obraz tvůj mně říci?
Proč jak manna sladký's nitru mému,
Proč tak toužně k obrazu lnu tvému?
Všecky struny v útrobě se chvějí,
Toky slasti v duši mou se lejí,
An se na tě, luzný stíne, dívám.
Aj což vidím? O čem asi snívám?

Vidím slavnost, slavnost veleslavnou.
Po níž s touhou prahnuli jsme dávnou,
Kde druh druhu k srdci svému vine,
An se z retův pozdrav bratra line.
Všecka plesem rozechvělá v hloubi
Morava zde s Čechií se snoubí.
Bodry Slovák spojen se Slezanem
Celuje se s bratrem Moravanem.
Slávie tu praporové vlají,
V modru růže s liliemi plají.
Důstojný kněz, láskou vleouvoucí
Ku národu jako nikdo nenoucí,
Vzdává obět Pánu na výsosti,
Jako Mojžiš prose s horoucností. ¹⁾
A jak v blahách nebešťané plynou,
Když se zvuky s nebes harfy linou:
Tak slast plyne zemakém na podnoží,
An zní s kůru: „O Beránku Boží!“
Lahodou tou měkne tvrdý kámen,
A v něm vzplaje zbožných citů
plamen.

O vy luhy, přespanilé luhy ²⁾
U města tam s květnatými kruhy,

¹⁾ Professor Fr. Sušil, teď kanovník, sloužil mái sv., při kteréž zpívána na kruchtě nová mistrovská mše od Zvonafa, jejížto nejdokjemnější krásou jest „O Beránku Boží!“

²⁾ Šlo se odpoledne dne 25. srpna do lužánek u Brna s prapory bez hudby, kteréž k účelu slavnostnému popřáno nebylo.

Aj jak k vám se praporův les valí
 A s ním kráčí slovanský lid kalý.
 Zášť se chmouří nad těmito pluky,
 Nepřejíc jim hlučné hudby zvuky.
 Ale nebe s lahodou se dívá,
 An se libě na ples ten usmívá.
 Nemá mráčku blankytjasnomodrá¹⁾,
 Libý vánek ovívá lid bodrý.
 Dva své sloupy²⁾ národ bouřně vítá
 A jim vděčně slávy věnce skýtá.
 S obdivem též ku hvězdě pozdrá,³⁾
 Jejíž jasnost slaví země širá.
 Zahřmí střelba, střelba slávohlasná,⁴⁾
 Umlká vše, tichost vládne včasná.
 Vstane řečník, rázná slova hlásá
 A ves zástup s hromným tleskem jásá.
 A už tonu v moři harmonii,
 Jež v mé srdce proudy těchy lijí,
 Neb an vlny stříbrozvuké plynou,
 Cyrill, Metod žehnajíc nám kynou.⁵⁾
 Hromem zavzní: „Zlomte pouta
 hrousná!“

Ohlas volá: „Zlomte pouta dusná!“ —
 Z časů šerých choral převelebný
 Rozlívá se ve hlas modlitebný:
 Pomiluj ny, Gospodine svatý,
 Ty jsi Otec v lásce přebohatý.⁶⁾
 Mírným krokem Staročech tu
 kráčí,⁷⁾

Tváří jeho žádný pláč nesmáčí.
 V srdci chrabr vesele si zpívá,
 Ramenem svým vlast svou mužně
 krývá.

Pásma černých trhají se mraků,
 Blankyt modrý zas se jeví zraku;
 A už opět u velebné kráse
 Se vší něhou v l a s t má zaskvívá se.⁸⁾

¹⁾ V ten jakož i v následující den 26. srpna byla nejkrásnější pohoda čili jasno.

²⁾ Palacký a Rieger, hlavní to sloupy národnosti československé, zavítali k té slavnosti.

³⁾ Také Dr. Purkyně, co fyziolog proslulý u všech osvicených národů, obcoval slavnosti té.

⁴⁾ Střelba z moždříf oznamovala lidu po celých lužánkách se šifícimu začátek slavnosti.

⁵⁾ Provozován nejprve „Cyrill a Metod,“ veliký sbor s právodem hudby od P. Křížkovského s textem Sušilovým.

⁶⁾ Píseň sv. Vojtěcha: Gosposdi pomiluj ny. Sbor upravil Zvonář.

⁷⁾ Staročeská, sbor od Fr. Škroupa.

⁸⁾ Vlasti, dvojsbor s právodem hudby od Lud. Procházky.

Blesky srší, hromy strašně hlučí,
 Vrah se chvěje, an ta slova zvučí:
 O vy kdož jste Boží bojovníci,¹⁾
 Zemi strážte, práva milovníci.
 V čele země skví se zlatá Praha,²⁾
 Srdce vlasti, matka naše drahá.
 Živě zní tu: „O ty drahá máti,
 Láskou veždy budem k tobě pláti,
 Budem tobě slávy věnce plésti,
 Srdcem věrným vždy se k tobě nésti!“
 A zas ohněm pobožnosti zňatá
 Volá mysl tato slova svatá:
 Necht vždy Otče, milý nebes Pane,³⁾
 Na nás rosa milosti tvé kane.
 Prosto za nás, apoštolé naši,⁴⁾
 Dědictví jsmet, synové jsme vaši.
 Hučí řeky, zašuměly bory,
 Zpěvem jarým znějící doly,
 S Metodem zas Svatopluk k nám vítá,
 Velehrad jim věnce slávy splítá.

Zajde slunce, vzpluje krásná luna,
 V ohních plane každá sadu zuna.
 „Moravo,“ zní, „Moravičko milá,
 V tobě žije mládež ušlechtilá.“
 „Hej Slovane,“ každé ústo zpívá,
 Anto chmelem tělo pookřívá.
 A co srdce nevýmluvně plesá,
 Bratr bratru v náruč blažně klesá.

Mine půlnoc — krásná vzhází zora,
 V jasném zlatu plane každá hora.
 Všáký spěchá k Tbaliiu chrámu
 Rozkochat se v kouzloděckém drámu.
 Vyjde Orfej se slovanskou lyrou,⁵⁾
 Obměkčí mёд, hýbá skalou čirou.
 A co něžná Filomele píše⁶⁾,
 Každé srdce rozkoší se chvěje.
 Vstane slavík od Vltavy ladné⁷⁾,
 Kouzlí z prsou zvuky čarovnadné.

¹⁾ Kdož jste Boží bojovníci, staročeský sbor od Bohuslava z Čechtic.

²⁾ Na Prahu, sbor od V. J. Veita.

³⁾ Otče náš milý Pane, staročeský choral od J. L. Zvonáře.

⁴⁾ Slavnostný sbor ku tisícileté slavnosti Velehradské, s právodem hudby složený od Hynka Vojtěcha.

⁵⁾ Ferd. Laub, houslista slavný, okouzlit všechny svou hrou na housle.

⁶⁾ Slečna Ehrenbergova, výtečná pěvkyně české opery Pražské.

⁷⁾ J. L. Lukes přednášel národní písně způsobem jamuž není rovně. *Šumit vlnit*

Hýbá Brnem Lumír od Dunaje,¹⁾
Zkvítá jaro, máj tu v myslích plaje.
Umný Hlahol reky ze sna budí,²⁾
Reky dávné se železnou hrudí.
Orlice si rázně pějí vodí:³⁾
„Moravan se nikdy neodrodí.“
A už sype národ slávy věnce
Na každého skráně oslavence.

Na náměstích chodí jinochové,⁴⁾
Krásou sosny, udatností lvové,
S nimi děvy růžolicích tváří,
Ana pleť jich lilielemi září.
Rudobílý prapor s nivou modrou
Nítí hudbou mysl jejich bodrou.

Mine půldne, a vše plíí v sady⁵⁾
Před nimiž jsou ladné letohrady.
Hudba hraje, srdce poskakuje,
Praporův les vpřed se pohybuje.
Přes Svatruku most davem se otfásá
A nad množstvím nevidaným žásá.
Rozhostují pod horou se řady,
Jižto kráší lesa libovnady.
An tu víří libé hudby zvuky,
Veselí se valné lidu pluky.
A tam opět s hory písne znějí,
Jak když z nebe cherubové pějí.
Sladce tu „Kde domov můj“ zaznívá.
Chrabrost rektův „Naprej“ v srdce
vlívá.

„Utonulá“ kouzlem toku svého
Hlásá krásy zpěvu slovanického⁶⁾.
Národ sám ei v proudech harmonie
Vlastních písní — věnce slávy víje.⁷⁾
Z tisíc hrdel „Hej Slovane!“ hlučí,
Ana sláva vlasti, králi zvučí.⁸⁾

¹⁾ Vídeňský zpěvácký spolek zpíval: Pfiíje jaro, sbor od B. Tovačovského.

²⁾ Zpěvácký spolek z Králové Hradce Hlahol zapěl: Rektův seu.

³⁾ Orlice, Prostějovský zpěvácký spolek zpíval „Moravan“ (vlastně Šumavan).

⁴⁾ Byli to jinochové a děvy z okolí Klobouckého u Brna, jež na vozích s hudbou a prapory pfiišli.

⁵⁾ Odpoledne o 5. hod. byla národní beseda v Pisárce, zábavném to lese u Brna.

⁶⁾ „Utonulá“ výtečný sbor od Křižkovského, vybudovaný na písní národní.

⁷⁾ Zpívala se moravská kadryla od Helerera, kde jsou rozličné písně moravského lidu v krásný, milobavný celek spojeny.

⁸⁾ Ku konci slavnosti provolalo se Jeho Velič. císaři a králi našemu za milostivé

Než když dumám o slavnosti krásné,
Černé chmury kalí nebe jasné.⁹⁾
Duje vítr, sloupy prachu víří,
Blesky hromné na nebesku žíří.
Padne dub tu, padne štíhlá jedle
A hned sosna roztrfísti se vedle.
Blesky rázraz v stony lesné bijí
A tam v dům zas s plápolem se vryjí.
Nad lipou už, kde mé bláhy pramen,
Rachotí brom, žíří blesku plamen.
A já pláču, horce naříkaje,
Z těsných prsou steak ten vyvíraje:
Krásná lipo! lipo přezádoucí,
Má ty radost, má ty láska vroucí,
Umdlé vedrem blažic dráhně věkův,
Skytajíc všem balsamových lékův,
Už už padneš, nic tě neuchrání,
Vrah tvůj jásá, hrány ti vyzvání.
„Veta po ní! nikdy nepovstane,
Tenkrát,“ dí on, „bleskem v ohni
zplane.“

Běda! běda! rázraz blesky bijí,
Z čela mi se říčky potu líjí.
Blesk se mihne! Udeří hrom básný,
Procitnu v tom, se n mne mije děsný.
A má lipa — o jak dýchám volně,
Vestrachu byv hruzou sevřen bolně—
A má lipa ve vši svoji kráse
Kouzlem vesny pne a zelená se.

Ano lipo! vroucí radost moje,
Klidně ziráš na svých vrahův roje.
Velebný hrad nad tebou tu stojí,
Jenž tě chrání v žívlí vzteklém boji.
A hrad ten jsou bla hověsti naši,
Kterí hromy od Tebe vše plaší.
Pod jich berlou mocně tě střehoucí
Rozkvěteš se ve vší kráse skvoucí,
A vše rány člověčenstva zhojíš,
An co máti všem kvas míru strojíš.

Matěj Procházka.

dovolení této národní slavnosti vroucné poděkovací Sláva.

⁹⁾ Za příčinou porad, které právě v tento čas o novém uspořádání spolku německého se konaly, pojala mnohé rakouské Slovany obava, jakoby z toho jim mnoho nových svízelnů a strastí ano i utlačení jich pojití mohlo, kterážto obava však brzo marnou se býti ukázala.

Církev a stát.

Za našich dnův vytkují jisti lidé ustavičně do světa, že nesmí přý býti trpen „stát ve státu“ a proto Církev, kteráž dle jejich domnění jest takovýmto státem v státu, musí býti potlačena, pravomocnost její zničena a Církev podřízena všemohoucímu a všeovládajícímu státu. Odtud přýší se bludná věta 19. sv. Otcem zavržená, v Encyklice „že přý Církev není pravá a dokonalá společnost úplně svobodná, nemá též svých vlastních a stálých práv a tudíž světské moci přináležejí stanoviti, která jsou Církve práva a meze, v kterých by tato práva vykonávati směla.“ Dobře tedy bude a užitečné, abychom poznali, jeli Církev pravá dokonalá od státu rozdílná společnost.

A tu již klademe si otázku: Je Církev a stát jedno? A odpovídáme směle: Nikoli. Mezi Církví a státem jest makavý a podstatný rozdíl. Církev liší se od státu již svým *zakladatelem*. Neboť zakladatelem Církve *přímým bezprostředným* jest sám Bůh — Syn Boží — Ježíš Kristus, kterýž mohl tedy říci, že království jeho — Církev — není z tohoto světa. Zakladatelem ale a původcem států rozličných byl Bůh nepřím, prostředně skrze lidi. Neboť lidé řízením a dopuštěním Božím zakládali státy rozličné majíce v tom od Boha svobodnou vůli, ale zakládali státy často na bezpráví a křivdě, jak učí dějiny lidstva, a proto státové takoví neměli žádné stálosti a jak povstali tak se opět rozpadávali.

Církev liší se od státu i *účelem svým*. Církví vytknul zakladatel její na účel vnitřní posvěcení, oblažení a spasení veškerého člověčenstva, vytknul jí účel, kterýž sahá až za hranice tohoto života, do věčnosti. A státu jest se starati o to, aby průchod se zjednal právu a občanskému řádu, kterýž směřuje k oblažení *časnému* jednoho národa anebo více národův v jednom svazku státním

spojených, anebo docela má stát na starosti jen časné blaho jedné toliko části národa. A jako jest nesmrtelný duch daleko dražší a vzácnější člověka částka nežli tělo smrtelné a porušitelné: rovněž tak účel Církve nad účel státu jest vyvýšenější a důležitější.

I *směr*, kterýmž působí Církev a stát, jest od sebe rozdílný. Církev počíná s Bohem, jenž jest jeden, a blíží se k jednotlivým lidem, kterýchž jest nesčíslné množství, a ponechávajíc jim jejich ráz a povahu národní vede veškeré lidstvo k Bohu. Stát ale množství lidí povahou od sebe rozdílných v jedno spojuje a usiluje utvořiti jednotu národní nerozlučitelnou.

I *obor působení* Církve a státu není tentýž. Církev rozprostírá se po všemmiru po veškerém světě a působí v člověčenstvu; stát obmezuje činnost svou na jedinou zemi a přes hranice a meze této země nesaáh jeho činnost a nerozprostírá se ani o vlas dále. K Církví ale pravil její zakladatel: Jdouce po *všem* světě, učte *všecky* národy.

I *prostředky* obou, Církve a státu, jsou od sebe rozdílny. Církev vládne mocí duchovní, státu jest třeba moci hmotné, meče, bodáků, boficích děl, vojska, moci zevnitřní, kteráž, dobře-li věc uvážíme, nezáleží leč v zevnějším donucování.

Zákonodárství církevní a státní liší se od sebe; neboť Církev podrobuje svému zákonodárství i vnitřní život, svědomí, myšlení, žádosti, úmysly a pohnutky a nepostačí jí pouhé zevnitřní vyplnění zákonův a nařízení jejich čili tak nazvaná legalnost, zákonitě chování; stát ale nevsímá si toho jakým kdo úmyslem plní zákony a ustanovení jeho, prohlédá k tomu, aby se zákonové plnili na pohnutky nebera nižádného zřetele. Církev i stát zapovídá na př. krádež; ale Církev co od Boha ustanovená

náměstkyně a strážkyně zákona zapovídá i žádost cizího statku a jmění. Stát i Církev velí dávatí almužnu a vime to ze skušenosti, že stát při rozličných příležitostech vybírá dárky a příspěvky na chudé, ale jakým úmyslem a zdali rád či nerád, s cbutí či nevolí je dává dárce, je státu lhostejno. Církev velí pamatovati na chudé a nuzné a obmysletí je dary, ale ona připomíná dárčům také, že jen „veselého dárce miluje Bůh“ a kdo dává almužnu, aby byl chválen od lidí, ten že vzal již odplatu svou. Církev i stát zakládá domy pro nemocné a dává je obsluhovati a léčiti, ale jaký tu rozdíl! Stát má služebníky, kteříž za mzdu časnou nemocné obsluhují, jich se nímají, a kdyby mzdy nebylo, nebylo by ani obsluhy nemocných. Církev taky zakládá nemocnice a ošetřuje v nich nemocné skrze služebníky, a údy své, milosrdné bratry a sestry kteří ne pro mzdu časnou nemocné obsluhují aniž proto jedině, že bídáci a lazaři jsou, ale proto, že v nich vidí samého Syna člověka, kterýž řekne jednou k milosrdným a útrpným těm duším: Nemocný jsem byl v bratřích svých a vašich, navštívili, obsloužili jste je, mne jste obsloužili, mně prokázali, co jste jednomu z nejmenších mých bratří učinili.

Jest tedy Církev od státu zcela rozdílná společnost a liší a dělí se od něho svým zakladatelem, svým účelem, obor její činnosti jest daleko rozsáhlejší, jiné jsou její prostředky a zákonodárství její dokonalejší. Církev jest sama o sobě společností, kteráž má své vlastní zřízení, své zákony a není podrobená státu, alebrž svrchovaná a samostatná,

samosprávná a svézákonná tak dobře jako stát. Církev jest svrchovaná a stát jest svrchovaný, Církev není pod státem ale stojí vedlé státu co rovný vedlé sobě rovného. Ano Církev účelem svým vyniká nad stát, zakladatel její vytknul jí vyšší a důležitější úkol než jaký má a jakému dostáti má stát. Ale ať se hádají a prou s Božským zakladatelem nepřátelé Církvě, kteráž nemůže jim k vůli upustiti od práv a povinností, od plnění úlohy své v člověčenstvu, sice by upustíc od svého účelu, od svých práv samým Bohem jí daných sobě sama půdu pod nohama podkopávala. Je-li však Církev samostatná a svrchovaná, samozprávná a svézákonná ano stojí účelem svým nad státem, byl by to nesmysl, aby nižší vyššímu, aby stát Církvě práva a povinnosti odměřoval a odyžoval, aby se jí do jejího oboru mical a pletl, aby mical se do jejího zákonodárství a do kázně a snad chtěl ustanovovati, co by údové Církvě věřiti, co zachovati měli; byl by to jen přechmat, kdyby stát chtěl na př. ustanovovati, kolik se má sv. svátosti udělovati. A kde se co podobného děje, jest to hrubé násilí, kterémuž se Církev opřiti musí vů silou a všemi prostředky dovolenými, kteréž jí po ruce jsou.

Jen u protestantův jest církev či lépe jejich náboženské vyznání služkou státu, neboť u nich platí zásada: Cujus regio illius et religio t. j. Či je království toho jest i náboženství. Avšak protestanti dobře cítí tíži a zlé a špatné ovoce této zásady a rádi by se vymanili z poddanosti a z otroctví státu — kdyby mohli. —

Drobnůstky.

— *Nová laciná obuv.* Jistý pan Sparker Hall vynaleznu nový způsob hotoviti obuv sprostšího druhu, záležející z plsti a kaučuku. Obuv tato nahraditi má dřevěnky, které u

anglických dělníků oblíby nedošly, ačkoliv proti zimě a vlhku nohy nejlépe chrání. Cena nové obuvi plstěné obnáší toliko 2½ šil. (1½ zl.) za pár.

Trappisté.

V minulých stoletích byly založeny mnohé řeholy, kteréž k obhájení Cirkve Kristovy proti nepřátelům jejím, k rozšíření pravé osvěty a vzdělanosti směřovaly veškerou činností svou, a jichžto zásluhy žádný upřítí nemůže, kdo jen poněkud zná dějiny cirkveni. V době pozdější arci uchýlili se mnozí údevé řehol starších od prvotné přesnosti, dilem poměry časovými nuceni jsouce dilem i sami po větší volnosti bažice. Tak zvláště od rozšíření reformace německé, již tedy před sněmem Tridentským, začala a do našich ještě dnů se udržuje jakási nechuť lidí světských k oněm přílišné sebe zapírání ukládajícím řeholám, kterážto nechuť úzce souvisí s novověkým pohanstvím a touhou (protestantismem a racionalismem rozdmychanou) po vyhavení člověka z všelikých mezi, jež rozumu jeho a smyslým chtičům klade evangelium Kristovo.

Tim více nás to překvapuje, že v té samé době, kdežto vždy větší mírnost provívala zákony řehol starých i znovu teprv založených, nehynoucí síla Cirkve katolické dovedla celému světu na odiv utvořiti řeholu, kteráž přísností svou daleko předčila nad řád Benodiktův a prvotných Cisterciákův, — řeholu to *Trappistův*.

Zakladatel její Armand Jan *Bouthilier de Rancé* (nar. 1626) pocházel ze vznešené rodiny v Paříži sídlící a teprv 11 let jsa stár požíval již příjmy několika opatství a jednoho kanovníctví. Takovéto nepřilušnosti sice od Cirkve byly na sněmu Tridentském zakázány, ale vo Francouzsku si tehdaž zákonů těch nevalně všimali. I ve vědách světských i v bohoslovném studium vynikal Armand nade všecky jině. Byl vysvěcen na kněžství a r. 1653 povýšen za doktora v bohosloví. Od duchovenstva r. 1655—57 v Paříži shromážděného byla mu svěřena péče o

vydání Eusebia a jiných spisů cirkveni starobylosti. Nicméně oddal se hejřivému životu, jemuž dříve byl uvykl, ještě po několik let svého kněžství. Spatřiv kdysi nenadále mrtvolu osoby jemu drahé, o jejímžto úmrtí ničeho dříve nevěčel, stal se zamyšleným, přemítal o posavadním životě svém, a brzy dozrál v něm pevný úmysl, že se odřekne všech rozkoší pozemských, a že v pravé kajicnosti konec žiti svého očekávati bude. R. 1660 odřekl se všech svých důstojností, podržev toliko opatství *La Trappe*, kterýžto klášter leží v pusté lesné krajině v Normandii. Když Armand zde chtěl zavěsti přísnou kázeň cisterciáckou, protivili se tomu mniši, tak že byl nucen je propustiti a uvěsti tam jiné z přísnějšího kláštera v Perseigně. Ješto opat Armand posud mnichem nebyl, vstoupil r. 1663 sám do Perseigne-ského kláštera, a odbyv noviciát, složil sliby řeholné, načež r. 1664 se navrátil do *La Trappe*. Zde uložil bratřím řeholy mimo jiné tu povinnost, aby stálé mlčení po celý život svůj zachovávali; jedině a představeným kláštera směli mluviti; sami mezi sebou si znameniti mohli sdělití jen to, čeho nevyhnutelná potřeba žádala. Žádný z bratří nevěčel, z jakého rodu, neb z které země soudruhové jeho pocházejí, čím dříve byli atd.; to věčel jen opat sám. — Bouthilier musil s velkými obtížemi zápasiti; opat hlavního kláštera v Cisterci protivil se všeobecně reformě celé řeholy Cisterciácké, jakouž Bouthilier chtěl prověsti, a také Papež Alexandr VII. nestvrdil přísného zákona Trappistův. Nicméně setrvali tito neoblomně při započatém dile. Bouthilier zemřel, na popele jsa položen, dne 27. října 1700, — načež teprv r. 1713 zákon Trappistův došel potvrzení od opata v Cisterci co hlavy celého řádu Cisterciáckého. R. 1790 vypudila francouzská revoluce řeholnice z *La*

Trappe; i utekli se, tělo zakladatele svého s sebou odnesše do Švýcarska. R. 1796 založeny jsou kláštery Trappistů v Anglicku, ve Španělsku, Westfálsku, 1803 v Nizozemsku, 1807 v Itálii, 1811 v Americe blíž řeky Mississipi. Teprv po r. 1816 zakoupili Trappisté opět původný svůj klášter v La Trappe, odkudž řád tento brzy i do jiných částí Francie uveden byl.

Jeden z klášterů Trappistických nalezá se blíž městečka Rohanu (původné sídlo knížat z Rohanu) v Bretagně, nazván jest *Thymadeuc* (bretaňsky tolik co: dům dobra). Zajímavý jest kratičký výpis návštěvy, kterouž spisovatel cizozemec r. 1864 v tamějším klášteře učinil. Slýchával jindy, že Trappisté celý den tráví na modlitbách a nic nepracují; jak se tedy podivil, když se ku klášteru blížil a zaslechnuv vážný hlas zvonu, viděl, kterak na toto znamení z rolí vůkol ležících se vážným krokem vousatí mniši s holými hlavami domů ubírali, jedni jdouce za pluhem, jiní za stádem volů a krav; zahalení byli v háv z hrubé látky, někteří nesli v rukou motyku a rýč. Před 20. lety, když se tu Trappisté usídlili, byl tu les a pastvina; nyní pak pilná ruka mnichův již proměnila vše v pole a luka. Jak mile ten onen nový stroj se ukáže opravdu prospěšným v hospodářství, jak mile se stal pokrok v tom onom odvětví rolnictví, již Trappisté upotřebují vynálezů těch ku svému prospěchu, tak že klášter jejich jest ustavičným vzorem dobře zřízeného hospodářství pro celé vůkolí.

Nad vraty je nápis: „Dům Páně.“ Vratný uvedl pocestného k hostinskému mnichu, jehož povinností jest starati se o cizince. Vedle kláštera stojí dva domy; jeden slouží k přechování cizinců a chudých; v druhém přebývají strážníci, lidé to, kteříž po samotě a pokojném ukončení žití svého bažice sem se uchýlili, a za jistou peněžitou náhradu úplného zaopatření zde docházejí, anižby byli pravými mni-

chy. Pokoj takového strážníka jest velmi pohodlný, jet v něm skříně s knihami, psací stolec, bílé záclony, a postel, vše z dubového neb ořechevého dříví; a též strava jejich jest chutná. Na večer se scházejí strážníci v hovorně, kdež do určité doby rozmlouvají; jinak mají zcela volný pořádek domácí.

Jinak ovšem jest v klášteře samém. Na stěnách nalezájí se všude zbožné přápovedì. V kostele modlili se mniši hodinky; mají zvláštní způsob zpěvu, jenž se liší od zpěvu sv. Řehoře.

V jídelně sestaveny jsou stoly na způsob podkovy. Uprostřed se nalezá katedra, kdež mezi jídlem jeden z mnichů předčítá. Trappisté obědvají v půl třetí odpoledne, a sice: polívku z vody se zeleninou, a zemčata nebo bílé fizele. Nápoj záleží z cidru neboli vína z jablek připravovaného, smíšeného s vodou. Chléb jest upečen z mouky, v níž ponechány jsou otruby. Masa, mléka. pokrmů s vejci upravených, vína z hroznů nepožívá Trappista nikdy. Mimo oběd nedostávají mniši po celý den ničeho, nemají snídaní ani večere. Nedostane-li při obědě některý mnich chleba neb vody, smí se o to hlásiti; o jiné krmě neb o nápoj nesmí však upomenouti posluhujícího bratra, když tento naň zapoměl, jen bratr vedle sedící smí na to upozorniti, a kdyžby neupozornil, musí onen hlad trpěti.

V sinu kapitolně žaluje každý bratr sám na sebe a u přítomnosti všech mnichů vinen se dáva z těch hříchů, jichž se proti řehole toho dne dopustil, začož mu představený ukládá přísné pokání. — Šat Trappistů jest dvojího druhu; do polní práce berou dlouhý háv bílý s černým škapulířem a černou kapuci; v chrámě a o dnech svátečných mají široký talár z bílé látky vlněné s červenými též velmi širokými rukávy a červenou kapuci. Pod řeholným šatem mají hrubou vlněnou košili, neboť košil plátěných nositi nesmějí. Cely

Trappistů jsou tak malé, jako kabiny v našich plovárnách; místo dveří zakrývají vchod do cely dva kusy sukna; v celi nalezá se židle, klekátko a umrlčí hlava; na dvou prknech leží vlněná pokrývka a slamený polštář — tot lože, na němž spí Trappista v řeholném rouše svém. Ve dvě hod. v noci probudí jej hlas zvonku, načež jest přítomen společným modlitbám a mši sv. až do čtyř hodin. Na velké svátky konají mniši ve dvanáct hodin v noci modlitby své.

Po čtvrté hodině ubírá se každý za vykázanou sobě práci; při největším vedru nesmí si šátkem utřítí pot z čela se řinoucí, nýbrž rukou toliko, a v největší zimě jest mu malá jen chvílka propůjčena, aby se poněkud ohřál. O svých příbuzných nedoví se žádný z mnichů niče ho; každé psaní drží opat; dojde-li ho zpráva o smrti příbuzných neb přátel některého z bratrů, ohlásí to všem shromážděným mnichům těmito slovy: „Zemřel otec, matka, bratr, sestra jednoho z vás; modleme se všichni za jejich věčné spasení.“

Když se Trappistovi přiblížila poslední hodina, kladou jej bratři

oblečeného v roucho řeholné na popel a slámu, a konají při něm modlitby, až duši svou Bohu odevzdá. Pak vztáhnou kapuci přes hlavu jeho a bez rakve kladou jej do hrobu v rouše řeholném.

Na hrob nebožtíka bratra se postaví dřevěný kříž na němž poznamenáno jest jméno zesnulého a den jeho úmrtí. Sotva že hrob jest zemi naplněn, již se dají všickni mniši vesněs do práce, aby vykopali hrob nový pro toho, kdo z nich první umře. Tento hrob jest pro všechny každodenní upomínkou na smrt, a odtud bezpochyby vznikla pověst, že se Trappisté vespolek pozdravují slovy: „Memento mori“ (pomni na smrt), areb že každý Trappista den co den musí sám pro sebe hrob kopati; což není pravda.

Poznámání. Dle tohoto výpisu sluší opraviti některé mylné zprávy a náhledy, jež čteme v kalendáři „Česko-moravská Pokladnice 1865“ na str. 90. v článku „Řehole Trappistův.“ Zdá se, že p. spisovatel čerpal z pramenů, Cirkvi katolické nepřiznivých.

Přírodopisná vypracování.

Trojlistek.

(Místo předmluvy).

z pastoraie.

V neděli Exaudi stáli tři chlapci v Polanech pohromadě. Crha jmenoval se jeden, Adam druhý a Hanuš třetí. Pažit pod jejich nohama byla tak zelená, jako límeček u kabátu mladého myslivce z Pasek; a nad nimi v květoucí jabloni bzučelo to od včelíček, které přicházely a odcházely.

Chlapci ale měli dlouhou chvíli. Crha zatočil se na patě, a podpatkem

své boty vyvrátil díru do země, Adam okuzoval si nechty a Hanuš se škrabal za uchem, všichni tři hleděli k zemi jako májoví brouci, když přemýšlejí. Řekl-li jeden: „Nářežeme si pištálek,“ kroutil druhý hlavou a řekl-li onen: „Co budeme dělati?“ dali ostatní dva takovou odpověď, jako pařez.

Tu šel pan učitel okolo zahrady. v níž chlapci stáli. A jak by dobře

to pro ně bylo bývalo, kdyby byl přes plot na ně zavolal: „Chlapci, pojďte se mnou!“ a kdyby byl s nimi tam nebo onam šel a byl jim bezký příběh četl pod velkou lipou přede vsí, aneb byl jim ukázal kde rostou doubravníky (hříby) a modráky v lese aneb byl s nimi na kopec Holín vylezl, kde jest viděti stopy zdi, hradeb a příkopů starého, od Zídky roztlučenéko zámku, a byl jim vypravoval o starých časech a udalostech v Čechách, na Moravě a v Uhrách, a třeba i také jak se otvírají poklady, když se pašije v kostele čtou, a jak jich lidé hledají. Učitel ale šel okolo zahrady a nezavolal na chlapce. A chlapci se rozešli pro samou dlouhou chvíli, jako duhy prázdneho sudu ve sklepe ježto nevědí, co by dále při sobě dělali měly, jeden tam, druhý onam, a třetí opět jinám.

Crha šel se svou dlouhou chvílí na dvůr pošty, a se díval s rukama pod álechami, jak dostavníky přijížděly a odjížděly, jak pocestní se svými podivnými čepicemi a rancemi vystupovali a vstupovali. Také neodcházival s práznou. Neboť poštovský, jemuž se byla cestou přikryvka s koně stratila, poslal ho, jí hledat, a obdaroval ho krejcarem, když ji našel a přinesl, a od jednoho pána na poštovském voze, pro kterého psaní byl panu faráři donesl, dostal i také groš.

To se zlíbilo jemu i jeho matce, tak že proti tomu nic nenamítala, když pravil, že nepůjde ku krejčímku Jehličkovi do učení, nébrž že zůstane při poště, a že se chce svým časem také do těch velkých bot a kožených kalhot dostat i trubku na šňuře přes záda pověšenou nositi. — I tedy chodil od této chvíle den jako den na poštu, a byl tam chován jako vrabec, kterýž jak mile se počal den rozbřeskovati, na dvůr přicházival a večer opět do svého hnízda se navracel. Nikdo mu neporoučel, aby přišel, nikdo aby odešel, nikdo že se mýlí, nikdo, že ho

potřebuje. Než ale kde něco dva dělati mohli, by byl všude při tom. Jestliže poštovský své boty vikoval, cídil on ostruhy, aneb když se jeden kůň zapřahal, chápal se druhého, a když držitelová pošty plátno na bělidle polívala, nosil v cevně vodu k tomu z potoka. Také u stolu neměl ani místa ani lžice pro sebe; jedl co čeládka nechala, a když se najedl, utřel lžici o modré sukno a vhodil jí do stolníku; misu a hliněné talířky ale vynesl do kuchyně.

Po dvou nebo po třech letech zasvitl den, kde držitel pošty k své ženě řekl: „Dnes jest sv. Martina a jsi-li s tím srozuměna, vezmu Crhu do služby.“ Držitelová pošty neměla nic proti tomu. Tohotéž rána, prvě nežli Crha dostal závdanek kopl ho nový kůň, kterýž Crhu ještě neznal, a přerazil mu hnát. Musel dvanáct dlouhých neděl doma přeležeti, a pak měl ještě jednu nohu kratší. Byloť to smutné podívání, když při svém prvním východu z domu za rakví své matky pokulbával, která samou starosti o něj hořem zašla. Od hrobu pádil opět na poštu a jidal tam od této chvíle chléb z milosti.

V létě strávil noci na seně a v zimě lihával na lavici ve světnici hostinské, aneb se uhnízdil v konírně do postele poštovského, na kterého byl pořádek v noci jeti. Košilo a šaty, které se v domě odložily aneb pohodily, připravovaly se na něm pro papírnu, a co jidla a piti potřeboval, nechali hosté ve džbánkách a čeládka v misech státi, nepočítaje tučných kousků, kterých se mu dostalo, když povíceni se drželo, svatba byla aneb jiný den hostina se dávala. Slovem Crha žil se svou chromou nohou, jako drozd na velké jabloni, co nezvaný host, a předce trpěn. Ješto ale byl tak poctivým, jako starý domácí pes, stály mu všechny dvěře otevřeny a držitelová pošty pravila mu vícekrát než jednou: „Crho jdi do komory a vyhledej jablka, co už nahnivají.“

aneb „Jdi do výstupku a přince dětem švestek a ořechů.“ Také měl titul který až na maličkost skoro tak vypadal, jako majitel nebo držitel pošty; neboť v celé vesnici a v okolí nikdo ho jinak nepojmenoval, než „Crha z pošty“.

Najednou ale, asi po osmi nebo desíti letech, roznesla se pověst, Crha že zavšivěl, a od té chvíle nechtělít ho na poště už trpěti a on tam nemohl zůstat, tak jako co mužského jména jest v pauenském klášteře. Musel se ubytovati v pastoušce, a od toho okamžení přináležel k nějakému druhu žebráků, kteří dále než pod okna a přede dveře nepřicházejí.

Adam ale, na kterého pro Crhu zapomenouti nesmíme, šel onu neděli se svou dlouhou chvilí do lesa kde mnoho starých buků stalo, a lesní holubi všudy vrkali jako by věděli, že jsou v knížecí oboře, a že se nemají od nikoho čeho obávat.

Adámek ale málo dbal na oboru, a nic si nedělal z toho, že byla knížecí, nébrž on vylezl zde na jeden buk tam zas na jiný, a vybral pěkně mladé, kterých zde v hnízdách na opálky bylo, a prodal je po groši do rozličných kuchyň hezky po tichu. A když groše promlsal přišel v úterý a ve čtvrtek opět a učinil taktéž.

Když se napotom učennikem u ševce u potoka stal, ušlo mu to už dobře s honbou v lese, neboť ve všední den musel s vrankou do Chlebovína jezdit a v neděli a ve svátek se už často smrkávalo, nežli on všechno dílo roznesl, anebo s místrem od koželuha z města domů přišel s uzlem kůže na zádech. Avšak v svatvečerní hodiny dělával oka z pevných konopných motouzů, a nalíkl je sem tam do plotu zabrad za humny. A přišel-li polní zajíček, a chtěl-li mlsati, v letě na jetelince a jiných bylinách, v zimě pak na chrástech které se tam na hromadách pro dobytek uchovávaly, aneb chtěl-li když mnoho sněhu napadlo, křtu mladých jabloňek ohrýzti,

chytl se za krk a vzal za své, jako kvičala ve směcce. Adámek ale řídko kdy odeslal svou vranku z rána prvé, nežli by byl ve svém hájenství (revíru) se poohlídl a chycené do zástěry sebral. Zvěřinu mu odkoupili na poště, a když svědomí paní držitelové pošty také sem tam se pobouřilo a se rozkřiklo: „Kdyby nebylo schovávače, nebylo by také zloděje!“ aneb něco podobného prořeklo, odpovídávala vždy kuchařka: „E co, co jde do úst není hřích, ale co jde z úst; a kníže pán má zajíců dost. Což jich nebůhá po jatelištích dost, jako někdy desátkových kuřat po farském dvoře?“

Za peníze zajicové koupil si Adámek nové náčiní a ranec a šel do světa na zkušenu, přímo přes hranice do Němec a do Švýcar a do Francouz. A když se po osmi neb desíti letech opět domů navrátil, nemohl se dosti vynachváliti krásného tam živobyti a obzvláště to si chválil, že tam v zemi každý smí stříletí všecko, co mu koli pod ruku přijde, zajíce, srnky i jeleny. S listem dovolovacím od sudího může se s zbraní na zádech celá francouzská zem pochoditi. Optal-li se ho kdo ale, jak moc tam zastřelil a proč si nedal z jelenice koženky udělati, vyplívl stranou říka, že přišel trochu pozdě, a že tam už bylo všechno postřeleno, když si zaplatil list dovolovací.

Ve svém ranci přinesl si však ručnici a ta se mohla rozdělati a rozšroubovati a pažení do kapsy strčiti, hlaveň jako hůlka v ruce nésti. Na čekané byla ale tak dobrá jako zbraň, co myslivec na zádech vesnici nosíval, když zrána vycházel aneb večer opět domů se navracel. A s tou vyšel si jednou pod večer, prvé nežli k ševcovi u potoku zase do práce vstoupil, do obory, kde na bucích a dubech doupnáci hnízdili a při jasném měsíčku dančí zvěř v stádech se pásla, a dvanáctérák (jelen s parohy dvanácterozubovými) pyňně okolo nich si vykra-

čoval, jako šikovatel okolo hromád ky rekrutů.

Ale buď že Adámek (takí mu i teď říkali, když, se byl ze světa domů navrátil) ručnici svou dobře nesešrouboval, aneb snad dobře nenabil, aneb že mu snad puškař ve Štrásburku z výmětu (z ausšusu) dal, zkrátka, ona se mu roztrhla při první ráně, kterou na tučného daňka vypálil, a utrhla mu spodní čelist (sáňky). Také mu snad ještě něco víc udělala. Neboť se skácel bez sebe na zem, a zůstal ležeti až druhý den ráno o 3 hodinách myslivec přišel a ho našel, an v krvi ležel. I dal ho odnésti do ~~pastoušky~~.

Hanuš ale, na kterého pro Adámka zapomenouti nesmíme, šel onu neděli se svou dlouhou chvílí do horní hospody, kde byla musika. Cestou nařezal si u potoka vrbových větví, jako prát a jako palec tlustých, udělal si nich tři píšťalky, z nichž šla vždy jedna lepší než druhá, ježto v umělém řezání a v pískání přednost přede všemi soudruhy měl. K hospodě protlačil se skrze chasu a děvčata co venku stály, a sedl si na otevřené okno, pod nimž modrý bez byl a hromada hnoje hospodského. A nápěvy, které chásníci zpívali a šumaři na svých klarinetech, polnicech a lesních rohách a na fletnách hráli, dobře si zapamatoval a přehrával je ihned na svých píšťalkách, když se přestalo na okamžení tancovati.

To spozoroval nej přednější mezi šumaři, a proto že se mu nejen dobrý sluch chlapcův líbil, něbrž i také jeho smělé a veselé chování, a posuňky, které k tomu dělal, když píšťalku do huby dal a pískal, i zasel k němu a dal se mu napíti a dal mu krejcarovou platenku a tázal se ho, zdaliž by také nechtěl šumarem byti.

Hanuš patřil ale poslici Polanské, a býval od své matky v hovoru s jejími dobrými přítelkyněmi „zbytečným“ nazýván, poněvadž už starší dceru měla, která s ní posílky obstarávala. A proto nepotřeboval

více, nežli z hospody na okamžení domů zaběhnouti a jí říci: „Šumař z Uchálovic chce mne za darmo do učení vzít“, a věc byla už v pořádku. Svůj nitlavý polátaný všední oblek nechal doma, a na druhý den ráno ubíral se z vesnice, s rancem na zádech, v němž housle jeho pána v dřevěném pouzdru, pak dvě jeho košile a trochu tučných zbytků od veselky v modrém papíru se nacházely. Ze svých píšťalek ale, které přes noc ve vodě se močily, měl tu nejlepší v ústech popískávaje na ně tak pohnutlivě, že to mnohé divčici ve vesnici tak tuze do noh šlo, jako by to byla mocná píšťala myšáre, co totiž německé myši chytá, kterýž jednou před časy dobré děti celého městečka ven vyvádil a navedl, aby otce a matku opustily a s ním šly.

A jako na píšťalce z vrbového proutí, tak to chodilo Hanušovi za krátký čas na fletně, a na klarinetě a na lesní troubě i na polnici. Chasa v Polanech a v celém okrese, který k městskému šumátoru z Uchálovic přináležel, dala mu brzo svědectví, že svého principála desetkrátě přepíská, a vtlačila mu mnohy šesták za jeho zády do ruky. A kdykolivěk o hodech (posvícení) nebo o svadbě měští šumaři novou polku hráli, ujišťovala děvčata, tu že Hanuš složil.

A tak přišlo i uteklo osm nebo deset dobrých let pro Hanuše. Zlé roky ale také se dostavily. Neboť od jakéhosi vozky, s kterýmž jednou v jedné posteli spal, zdědil svrab, a poněvadž se masti od ovčáka z Věžnic honem vyléčiti chtěl; vernal svrab do těla a dostal souchotiny, měchy v jeho prsou byly čím dál slabší, jeho zatrubování vždy kratší a naposled nemohl prach a vzduch tancíren už ani snést, a navrátil se konečně, s houslemi, na nichž tři celé a jedna přetržená struna se nacházela, pod paždí do Polan přímo do pastoušky, protože jeho matka byla už mrtva, a že jeho sestry muž ho přijmouti nechtěl.

Teď byl trojlístek od neděle Exaudi opět pohromadě. Crha stál u jediného okénka, kteréž měla jízba, a díval se dolů na poštu, celý smutný, jako do ztraceného ráje; mrtvola Adámkova ležela — do roztrhané poslamky — zavinutá, na lavici u stěny; Hanuš seděl na svém místě za kamny na slámě. Už dokašlával a posledních hodin se dočkal, kde skoro všichni souchtinári doufají, že jest jim lépe. Také brzy odebral se za svým nešťastným soudruhem na věčnost. Crha stal se pověšným dědicem obou dvou. Poněvadž ale také zelený frak a červenou vestu muzikantovou oblekl, zdědil po něm také souchtiny a umřel za půl roku po něm.

Zadní díl pastoušky byl opět prázen, jakož to byl prvé, nežli ti tři soudruzi od neděle Exaudi své životy tam dokonali. Laskavý pak čtenář pozoruje už něco, a dá za jisté vypravovači v srdci svém za pravdu, že z počátku tohoto příběhu myslel, jak by bylo dobře bývalo, kdyby byl mladý pan učitel tehdáž přes plot zavola: „Chlapci pojďte se mnou!“ a kdyby byl napotom s nimi tam nebo onam šel pod lipu na rozcestí, aneb do smrkového lesa, aneb na vysoký vrch Holín. Než ale v neděli odpoledne může učitel s chlapci jenom tehdáž do pole jíti, jeli pěkně a nemá-li on sám jinak důležité zaneprázdnění. Pršeli, musí s nimi doma zůstat. Aby jim pak ve škole nebyl čas ještě delší, nežli tam za humny na zahradě, musí pro ně nejen vážné věci ale také něco kratochvilného po ruce mítí. K takové pak kratochvíli v neděli odpoledne po křesťanském cvičení i večer mohou panu učiteli a rodičům i dětem pěkně a výborně pomáhati školní či obecní knihárny, které by se měly v každém městě i městečku i v každé pořádné vesnici a to nejen pro poddruhy a chalupníky ale také pro

sedláky zřizovati; k podobné kratochvíli nechat také následující přírodopisná vypravování slouží, která k zábavnému poučení a k mravnému vzdělání pro mládež i přátele její jsou opracována.

Špaček z Újezda.

I špačkovi to může prospěšno býti, jestliže se něčemu naučil, čím více dětem i lidem dospělým. — V jakési zachovalé vesnici, chci říci v Újezdě, tam se to ale nestalo, nébrž zde v našem kraji, možná že ve Lhotě a ten komu se to přihodilo, čte to snad také v tomto okamžení, ne ten špaček ale ten člověk. Tedy, já řku, v Újezdě lazebník měl špačka, a vůbec známý učenník dával mu hodiny v mluvení. Špaček se naučil nejen všechna slova, která mu jeho pan učitel jazyka uložil, nébrž on si prisvojil konečně také to, co od svého pána slychal, ku příkladu: „Já jsem lazebník z Újezda.“ Jeho pán míval ale také ještě jiná přísloví ve zvyku, která při každé příležitosti opakoval, jako, ku př.: „Taá, tak, la la“, aneb „par compagnie“ (to jest tolik jako: ve společnosti s jinými); aneb: „jak Bůh chce,“ aneb „ťulpo.“ Tak tituloval totiž obyčejně učenníka, když půl flastru na stůl namazal, místo na plátno, aneb když břitvu na hřbetě obtahoval místo na ostří, aneb když lahvičku roztloukl. Všechněm porekadlům tímto naučil se zponenáhla špaček také. Poněvadž pak mnoho lidí v domě bývalo, protože lazebník také hořkou a balšánovou a perlovou nalíval, bývalo mnohdykráte mnoho smíchu, když hosti mezi sebou rozprávku vedli, a špačlíček se také s některým svým s ovem do toho vmíchal, které se k řeči hodilo, jako by z toho rozum měl, a někdy, když učenník na něj volal: „Janku, co děláš?“ odpověděl: „ťulpo!“ a všichni lidé

v sousedstvu věděli o Jankovi vypravovati. Jednoho dne ale, když mu ostříbaná křídla opět narostla, a okno bylo otevřené, a povětrí krásné, pomyslí si špaček: „Však už jsem se tobo tolik naučil, že se mohu ve světě uživit,“ a fr, byl oknem venku. Byl ten tam. První jeho let byl do pole, kde se do společnosti jiných ptáků vmlchal, a když vzhůru vylítli, letěl s nimi, neboť si myslil: „Ti zuají příležitost zde v kraji lépe nežli já.“ Oni ale vltli na neštěstí všickni po spolu do tenat. Špaček pravil: „Jak Bůh chce.“ Když pak ptáčník přišel a viděl, jak mnoho jich chytl, vybíral pozorně ptáka po ptáku, zakrucoval jim krky a házel na zem. Když ale vraždnické prsty opět po jednom věznu natahoval, na nic nemysle, rozkřikl se vězcn: „Já jsem lazebník z Ujezda.“ Jako by byl věděl, co ho musí zachrániti. Ptáčník se zpočátku ulekl, jako by to zde nebylo po dobrém, napotom ale, když se zpatoval, nemohl se smíchem udržeti, a když pravil: „Ai, Janku, zde bych tebe byl nehledal, jak přicházíš do mých tenat? Odpověděl Janek: „par Compagnie.“ I donesl ptáčník špačka jeho pánu a dostal dobré zpropičné. Lazebník ale získal si tím mnoho návštěv; neboť se to daleko široko rozhlásilo a každý chtěl pamětihodného Janka viděti, a posud kdo chce v okolí sobě dáti žilou pustiti na ruce nebo na jazyku, jde k lazebníkovi Ujezdskému.

Pamatuj si: Takového něco stane se špačkovi málo kdy. Ale už mnohý mladík, kterýž také raději se potuloval, než aby byl se doma držel, upadl nápodobně par Compagnie do osidel, z nichž nevyvázl nikdy více.

Křepelka.

Kdož nezná křepelku? každý ví že se ona podobá koroptvě, jen

že jest o polovičku menší. Ona přichází k nám v květnu z Afriky, zde hnízdí, a když mladé vyvedla a pěkně odloukla: „Pojďte žít, pojďte žít, dostanete pět peněz, pět peněz“, navrací se v měsíci září i s mladými opět do Afriky. Neběra s sebou nižádného průvodného listu anebo popisu své osoby a proto koná cestu svou nejraději v noci, a aby jí nebylo smutno — v nesmírných hejnech. V toh pak čase, co jsou křepelky na cestách, bývají i ty křepelky, co se v klecích uvězněné drží, velice nepokojnými, a chtějí také za svými družkami, a proto skáčí a hlavičkou o klec tlukou, tak že se jim musí na klec plátěný strop dáti, aby si hlavy nepotloukly jako tak mnohý člověk co chce hlavou zeď prorazit. Maso jejich je velmi chutné. Na něm si hltavě pochutnávali také israelité na poušti; neboť když se jim bylo zastesklo po maso a oni se dali do reptání; zachvátil vitr za mořem křepelky, přinesl je, a spustil na stány, tak daleko, co by mohl za jeden den cesty ujiti, ze všech stran vůkol ležení, a ony lítaly v povětrí na dva lokty zvýši nad zemí. A lid israelský vstav, celý ten den a celou noc i druhý den shromažďoval křepelky. Kdo málo nasbíral, měl jich deset měr, jiní mnohem více. I sušili je okolo stanů. Že ale byli příliš hltaví, a a nemírně jich užívali, pomřelo a pochováno jich tam množství veliké příliš.

Než ale to všechno bude la-skavému čtenáři bezpochyby známo, méně známým mu snad bude ale následující příběh s křepelkou kleci, který se sice nestal roku tohoto, nébrž za jenerála Laudona, jehož památka se posud na fajfkách oslavuje.

Dva totiž dobře vychovaní a počestní sousedé žili jinak pospolu vždy v pokoji a v přátelství; teď sice také ještě, ale jeden z nich měl křepelku. K němu přišel ko-

nečně souseď řka: „Příteli, sousíd-ku, což pak nenahlížete, že mně váš hubotluk, váš hubeník tuhle, velmi nepřiležitým býti může, když bych ráno ještě hodinku rád zdrí- mnul, a že tím mrzutost děláte ce- lému sousedstvu? — Jemu odpově- děl souseď: Já nabližím toho opak. Což pak to není chvály hodné, že má křepeluška celému sousedstvu jitro za darmo oznamuje, a tova- ryše budí, a jinak také kratochvili dělá, a ja ji sám živím?“ Když pak všechno představování nepro- spělo, a křepelka pořád tloukla a vždy zvučněji, přišel konečně sou- sed ještě jednou řka; „Příteli, ne- chtěl byste svou křepelku prodati? — Souseď dí: „Chtěl byste ji zabiti?“ — „To ne,“ odpověděl druhý. — „Aneb pustiti?“ — „To také ne.“ — „Aneb ji do jiné ulice přestěho- vati?“ — „To také ne, nébrž zde před své okno chci ji pověsiti, abyste vy ji také mohl každé ráno poslouchati.“ Souseď ničeho ne- znamená; neboť on nebyl ten chy- třejší z obou. „E co,“ myslel si, mohu-li ji před tvými okny za darmo poslouchati, a dostanu ještě peníze, tož jest to tím lépe. Dáte za ni stříbrný dvouzlatník?“ otá- zal se souseďa. Souseď si sice my- slil, to jest mnoho peněz, avšak nebude mně to na škodu, a ještě tutéž hodinu byla křepelka odstě- hována.

Na druhé ráno, když svého předešlého pána ze spaní probu- dila, a on právě pomýšlel; „Eihle, má křepeluška jest už také zhrů,“ — u prostřed této myšlenky mu na- padne: „Nikoli, jest to mého souseďa křepelka.“ — To nevděčné hovád- ko, pravil konečně třetího jitra, „celý rok strávila u mne, a dobrých dnů nžila, a teď drží s jiným, a žije mně na vzdory. Souseď by měl rozumnějším býti a měl by povážiti, že není sám na světě, ať už ne v městě.“ Po několika dnech ale, když to mrzutostí už nemohl vydržeti, šel k souseďu a takto opět sám k

němu promluvil: „Sousídku, vaše kře- peluška měla minulou noc opět krát- ké spání.“ — „On jest to hodný pták,“ odvětil souseď, „já jsem ho nepřepatlil.“ — „On se stal velmi hodným pod vašim opatrováním,“ pokračoval onen. „Co chcete nádav- ku, abyste mi ho opět přepustil!“ Tu se usmíval druhý řka: „chtěl byste ji snad zabiti?“ — „To ne.“ — „Aneb pustiti?“ — „To také ne.“ — „Aneb do jiné ulice přestěhovati?“ — „To také ne. Ale na její staré místo chci ji opět dáti, kde ji můžete také tak dobře poslouchati, jako na jejím nynějším.“ — „Příteli,“ odvětil mu na to souseď. „před vaše okno ne- přijde mi křepelka více, dáte-li mi ale mé dva rýnské stříbra naspátek, tedy ji pustím.“ Souseď pak si myslel sám u sebe: „Laciněji nezbudu ji s krku, než za jeho vlastní peníze.“ Tedy navrátil mu ty dva rýnské a křepelka letěla.

Laskavý čtenář račiž v tom příležitostně poznati, má-li toho za- potřebí, jak veliký jest to rozdíl, zdaliž něco před vlastním oknem a ve vlastním domě se stává aneb v nějakém jiném; dále — neboť k tomu není ani křepelky zapotřebí — zdaliž někdo v nějaké společnosti sám píská a na stůl prsty hubnuje, aneb zdaliž to jiný poslouchati musí; item: zdaliž někdo sám až do 10 hodin v noci rozvláčitý, omrzely příběh vypravuje, a zdaliž někdo jiný při tom býti a chvílemi se tomu obdivovati a něco na to říci musí jako-by pozor dával.

Hnízdo ptačí.

Když laskavý čtenář hnízdo pěnkavčí do ruky vezme a ho po- zoruje, co si při tom myslí? Zdaž si troufá také něco takového uplé- sti, a to sice zobákem a nohama? Já myslím že sotva. Ba chci při- pustiti: člověk dovede mnoho. Umě- lec svým dvacátým uměleckým náčtením může po mnohých ne-

poražených pokusech konečně, něco vyvěsti, co jest na pinkavčí hnízdo podobné, a všickni, jižto ho vidí nemohou ho od skutečného hnízda, které pták vystavěl, rozeznati. Tu si pak umělec na to něco zakládá a se domnívá teď že jest také pinkavou. Rozmilý příteli, k tomu schází ještě mnoho. A kdyby pravá pinkava, jakou se také ty nyní býti domníváš, k tomu se nahodila, a tvůj výrobek prohlednouti mohla, jako pan cechmistr mistrovský kus prohlížívá, tu by hlavu trochu na levo stlačila a se na tebe pravým okem divně podívala, a kdyby po lidsku s tebou mluvití mohla, řekla by ti: „Milý človíčku, to není pěnkavčí hnízdo! Ať si ho prohlížím jak chce, to není ptačí hnízdo. Tak zpozdíle a nemotorně nestaví nižádný pták. Oč se vsadím, že's ho, ty hudlaři, sám udělal!“ To by umělcovi pověděla pěnkava.

Nápodobně jest to s opovrženou pavučinou. Člověk nedovede pavučinu udělati.

Nápodobně jest to s předivem do něhož se housenka jakořka do svého rubáše zapředá, má-li její proměna nastati. Člověk nedovede housenčí předivo udělati.

Já řku slovíčko více. Všechna pěnkavčí hnízda po celém světě jsou sobě podobna, jako asi kapucinské kláštery, od prvního v ráji až do posledního z jara toho roku. Ne naučila se to ani jedna od druhé. Každá to umí sama. Pěnkavčina matka klade tuto motornost a umělost už do vejce. Tak též všechny pavučiny, každá ve svém způsobu; taktéž každý rubáš pokolení housenčího ve svém způsobu. Člověk to dobře ví, ale nemyslí na to.

Joště slovíčko více. První hnízdo pěnkavčíno jest už tak umělé, jako to poslední. Ona se tomu nikdo lépe neučí. Ba mnohé zvířátko potřebuje své předivo jenom jednou za svého živobytí, a nemá k tomu ani mnoho času. Bylo-by zlé na tom, kdyby prvé nemotornou práci dělali

muselo a myaleti mělo: „Pro tento rok jest to dosti dobré, na rok to udělám lépe!“

Ještě slovíčko více. Každé ptačí hnízdo jest docela dokonalé a bez hany, ono není ani příliš velké ani příliš malé, není na něm ani příliš málo, ani příliš mnoho, trvanlivé k účelu, pro který tu jest. V celé přírodě není učennické práce, samy to mistrovské kusy.

Člověk ale co má k motornosti přivést, tomu se musí po mnohý čas a s mnohou prací učiti, a nežli se tomu naučí, dostane kolik pohlavků od mistra, kterýž sám mistrovsky to neumí. Nebot nižádné lidské dílo není dokonalé. Což laskavý čtenář ještě nižádných hodin nekoupil a když se domníval, teď jdou nejlépe, zůstaly státi, aneb pár botů, jednou jsou příliš těsné, podruhé příliš volné, aneb v prvních osmi dnech některý podpatek (kramflek) začne se zpouzeti a chce uběhnouti.

Co říká laskavý čtenář k tomu? Tedy jest člověk ještě méně, nežli pěnkava? — Chyba lávky! —

Nebot předně není to pták co staví své hnízdo, aniž červík stole si své lůžko k spaní, nébrž věčný Stvořitel to činí svou nepochopitelnou všemohoucností a moudrostí, a ptáček musí toliko svůj zobáček a nožičky, a jakořka, jméno k tomu dáti. Proto umí také každý pták jenom jednaké hnízdo stavěti, jákož i každý strom jenom jednaké květy a ovoce přináší. Proto také nedovede člověk ani ptačí hnízdo aniž pavučinu padělati. Boží dílo nikdo nepadělá. Za druhé, jakož věčný Stvořitel na svém místě každému jmenovanému tvorů jako obydlí připravil, nikoli ale všechna na stejný způsob, jednomu tak, druhému jinak, jak se to dle jeho účelu a potřeby hodí, podobně člověku něco ze svého božského rozumu do duše vkápnouti dal, aby nápodobně dle svého vlastního předložení pro rozličné účely stavěti a řemeslovati mohl, jak sám myslí, žeby to dobře bylo. Člověk

může strážnickou bůdku zhotoviti, prádelnu, stodolu, dům, palác, kostel každé dle svého způsobu, item kostelní hodiny, item varhany s 48 registry čili mutacemi.

Za třetí, věčný Stvořitel člověku udělil milost, že ve všech svých pracích může zdola započínati, a je napotom vlastním přemýšlením, vlastní pilností a úvahou k dokonalosti božských díl vždy bliž a bliž přiváděti. To jest jeho čest a sláva.

Item pěnkavka, pavouk a housenka pracují o svých dílech jako náměsíčníci a jako ve snách. Člověk pracuje v bdění, a má-li dokonalost stvoření Božích před očima, a v hloubi svého srdce náchyllost k ní se přibližovati, dokazuje tím, že ještě něco z podobnosti Stvořitele svého na sobě má. On není ale na to pyšným, nébrž raduje se toliko z jejího provedení, každý-li přisvědčiti a vyznati musí, a on-li sám říci aneb mysleti může: Ony jsou tak dobře.

Co se rozličnosti ptactva v říši austriacké týká, uvedena zde budiž následující zpráva, jak ji noviny podaly: V sedění Vídenské zoologické jednoty, obdývané dne 2. prosince 1857 mluvil spolučlen pan Jul. Finger o hojnosti ptactva v říši rakouské, vypočítav přísným vědeckým pořádkem všechna pokolení, o nichž dosaváde slyšeno. Z obšírného seznamu toho viděti, že máme v Rakousích 934 rozličné rody a 183 pokolení ptáků, i domácí drůbež počítajíc. Co zvláštnost udal p. Finger, že v jižním Dalmatsku, na tamním skalnatém pobřeží, máme také šlechtnou, jen v Islandsku žijící hus (*Anas molissima*; Eidergans) která převzácné perí dává.

Obrovské indické čápy.

(bogdály, gole.)

Na jednom dosaváde trvajícím náhrobku egyptských Faraonů jest v kameni polo-vypuklým způsobem

vytesaný čáp obrovské velikosti, s dlouhými péry v ocasu, kterýž nemá s jinými tento náhrobek ozdobujícími, podobné vytesanými zvířaty žádného souměru. Mnozí však skoumatelé přírody za to mají, že obrovské toto čápiško v dolejších Egyptě za nejstarší doby Faraonů skutečně žilo a že se jeho plemeno až do vystavení nejvyšší pyramidy (2.100 roků před nar. K. P.) udrželo, kterého času ústí řeky Nilu ještě husté křoviny tak zvaného papíru (papirového stromu) pokrývaly. Na pozdějších výtvořech egyptského řezbářství nikde se více obraz čápa tohoto nenalezá, odkudž se zavírá, že pokolení jeho v udané době neznámým způsobem vvhynulo. A však se do dnešního dne čáp, egyptskému čápu přibuzný, nalezá v Indii, kdež jméno marabuta nosí, u nás také běžné pro skvozná drahocenná péra, kteráž se mezi 12 dlouhými brkami ocasu nalezají a od knížat indických za nejvzácnější ozdobu považována bývají. Nohy marabuta jsou na půl naší sáhy, celé tělo 7 stop vysoké, tak že tedy výšku kteréhokoli muže svou hlavou přesahuje; širokost ptáka s rozpiatými křidly vynáší 3 sáhy, 2 stopy. Užitečnost marabutů v tom zvláště záleží, že největší, nejjedovatější hady pohlcují, všude s nimi boj na smrt podnikajíc; ostatně jsou lidem a jmenovitě pánu svému věrností psa oddáni, tak že obyčejně před ním anebo za ním jdou, odkudž i podivné jméno „adjutantů“ přijali. Marabut afrických pustin jest menší nežli indický.

Krtek.

Mezi všemi zvířaty, které své mladé koji, jest krtek samojediný, jenžto po potravě své jenom v tmavých chodbách pod zemí se shání. — A ten jediný nadělá dost zlosti, řekne snad tak mnohý, jenžto na své pole a louky myslí, jak jsou krtinci (krtkovými kopami) pokryty

jak bývá zem podryta a provrtána, jak rostliny na hoře posychají, když potouchlé zvířátko dole na kořinkách se pase.

I tedy budeme nad zlosynem soud držeti!

Pravda jest a nedá se to upírati, že on svými podzemními chodbami sem tam půdu podrývá a jí tubosti trochu odnímá.

Pravda jest a nedá se to upírati, že vyvrhnutými koptkami mnoho úrodné země se pokrývá, a pod nimi ležící klí (klíče zárodky) v zrůstu zadrženy ba i udušeny býti mohou. Proti tomu jsou ale v pilné ruce hrábě dobré.

Kdo to ale viděl, že krtek kořinky podežírá? Kdo to může osvědčiti? Inu, takto se pravi: kde jsou kořinky podežrány a byliny posychají, tu se také krtky vynacházejí, a kde není krtků, nestává se to také. Následovně dělá to krtek.— Kdo to dí, bude bezpochyby tentýž, jenž jednou takto tvrdil: Když zjara žáby včasné škrkají, vyráží také listí včasné; pakliže ale žáby nechtějí dlouho škrkati, také listí nechce vyrážeti. Následovně vyškrkají žáby listí na stromech. — Ejhle jak se může člověk mýlit!

Tuť ale přichází zastupitel krtkův, zkušeny to rolník a přírodně znalec, ten povídá takto:

Krtek nepodžírá kořinky, nébrž pondravy čili kundráty, kteří jsou v zemi, a z kterých se napotom, když čtyry leta v zemi strávili, chroustí májoví a jiní brouci vylhnou. Krtek ale žere pondravy a očištuje zem od těchto nepřátel.

Teď to můžes tedy už pochopiti, proč krtek vždycky tam bývá, kde jest tráva a byliny chřadnou a posychají, proto že tam pondravy jsou, po kterých on slídí a které pronásleduje. A pak musí on za to obskákati, co tyto stropily, a dostává za dobrodiní, které vám prokázal, katovského poděkování.

„To zase někdo ve světnici vynalezl anebo z knih se naučil,

řeknete, on jistotně ani krtka neviděl.“

Ouha, příteli, kdo to pravi, zná krtka lépe, nežli vy všichni a všechni vaši nejlepší lapáci krtků, jak hned uvidíte. Neboť můžete dvojitou zkoušku učiniti, zdalíž pravdu mluví.

„Předně, když se krtkovi do huby podíváte.“ Neboť všechna čtvernohá zvířata, čili ssavci, kteří od přirozenosti k tomu ustanoveni jsou aby byliny hledali, mají v každé čelisti, ve svrchní a v nižší jenom jediné dva a sice ostré přední zuby, a nemají nižádných špičáků (klů čili kelců nébrž mezeru až k zubům třenovým*) To jest viděti na př. u krávy že trávu žere a tak se můžete i na jiných domácích zvířatech, která od rostlin jsou živa, přesvědčiti.

Všechna dravá zvířata, šelmy, ale, kteréž jiná zvířata lapají a žerou, mají šest i více předních ostrých řezacích neb trhacích zubů, pak mají špičáky čili kly na obou stranách a za těmi mnoho zubů třenových.***) Tak to můžete i na kočce viděti, že myši chytá a masem se krmit. Když pak zuby krtkovy pozorujete, naleznete, že má ve svrchní čelisti šest a v nižší osm špičatých licných, předních zubů, a za nimi kly na všech čtyrech stranách, z čehož následuje: že on není zvíře, které byliny hlodá, nébrž malá šelma, která jiná zvířata šzírá.

„Za druhé, když zabitému krtkovi břicho rozříznete a se do žaloudka pdíváte.“ Nebcť co žere, musí v žaloudku mítí, a co v žaloudku má, to musel sežrati. Tu ale, uděláte-li tuto zkoušku, nikdy naleznete v žaloudku krtkově kořinků aneb něco podobného, vždy ale kožky od pondrav, červů a jiných žížal v zemi žijících.

Jak to teď vypadá?

Pronásledujete-li krtky hodně

*) Přírovnej: Dra Václava Staňka přírodopis prostonárodní, str. 46.

**) Týž přírodopis str. 20.

pilně a je chcete vyhubiti, sami sobě tím největší škodu děláte a pondravám největší radost. Pak mohou ony beze všeho nebezpečnosti vaše louky a pole pustošiti, rostou a jde jim k duchu a zjara vylihnuou se z nich májoví chrousti, ti obežerou stromy na holo jako košťata a přinesou vám za odplatu také žežhulčino poděkování a odměnění se. — Tak to vypadá.

Pes.

Pes jest po celém světě rozšířený, a člověka společněkem nejvěrnějším. Jest velmi mnoho druhů psovských plemen, tak že jeden od druhého velikostí i podobou, chlupy i barvou velmi se liší. Jsouť pak člověku svou otažitostí i učenlivostí velmi prospěšní. Zdaž potřeba připomínati, jaké služby pes ovčácký pastýřům koná ochraňováním stáda před dravou zvěří jakož i tím, že vede a zahání dobytek na pokynuti svého pána? Psi svatobernardští mají tu zvláštnost, že vyhledávají na vrchu sv. Bernarda v neštěstí upadlé lidi, zvláště sněhem zasypané a uvádějí jim na pomoc své pány, tamější mnichy. Známo též jak chrt nebo anglický pes přičuchna k šatečkám dítěte straceného běží po stopě dítěte dle čuchu, až dítě nalezne. Podobně byl také už nejjeden vražedník vytrazen.

O tom jak psi svou věrností a ostrovtipností lidi před nebezpečnostvím ochraňují, dívky a domy hájí a zločiny vyzrazují, daly by se celé knihy sepsati. Ze všech pak psů nejučenlivější jest pudlík; on si otvírá dvěře, chodí po zadních nohách, dělá kotrmelce, donáší pánu svému věci, pro které ho posílá, chodí si s penízem koupit housky, nosí před pánem svým lucerny atd. Vypravování hodná jest ale následující událost, kteráž se v Paříži roku 1857 přihodila.

Učedník jakýsi neal přes ulici dva bochníky chleba, pod každým ramenem jeden. Nepospichaje příliš zastavil se a z plného srdce se smál opilci po ulici vrávorajícímu. Náhle pocítil chlapec ránu, přitiskne mimovolně ruce k tělu a shledá, že jeden bochník je ten tam. Ohlídnuv se, spatří, kterak pudl s chlebem v hubě ubáší. Hoch počne naříkat a lidé útrpní ženou se za psem. Ten však chytře se jim umí vyhnouti a vklouzne konečně do jakéhos domu. Stíhatelé za ním až do pátého poschodí. Tu v malém koutku leží stařec na bidném loži, vyzáblý a bledý jako umírající. Pes krčí se v koutku a bojácně pohlíží na nezvané hosti; ukradený chléb ale leží u prostřed světnice. Stařec táže se, co mu kdo chce, dozvědev se o kousku psa svého, počne s pláčem vypravovat, že z hospodářských ohledů stále leží v posteli, jelikož zpozoroval, že při tom za uzavřeným oknem denně s jedním sou*) vystačí. Po tři dni ale již ničeho v ústech neměl, nemoha také na žádnou pomoc se spoléhati. Pudl nepochybně poznal smutný stav jeho a nezpozorován se vykradl a krádež onu spáchal. Mezi lidmi v komůrce byl také hrabě D., kterého tam zvědavost vedla. Slovy starcovými pohnut, přistoupil k němu, několik slov mu pošeptal a pak k ostatním se obrátil, řka: „Pánové, беру věc tu na sebe; zde chlapče, to vezmi svůj chleb.“

Když pak všickni odešli, vyslechl smutnou historii starcovu a dozvěděl se, že druhy žil v okolnostech velmi dobrých. Odcházeje, pravil: „Buďte bez starosti; tuto jsou peníze, ošetřujte se; později vám opatřím místo při železnici; do té doby však v ničem nebudete mít nedostatek.“

*) Sou, vyslov: sú; jest francouzský peníz, platí $\frac{1}{20}$ franku, a frank platí asi 41 krejcarů rakouského císaře, tedy sou platí asi 2 kr. rak. č.

Ještěrky.

Že se mnozí lidé hadů bojí, před nimi utíkají aneb je o život připravují, to jest ještě pochopitelné, poněvadž se považují za jedovaté, a v pochybné případnosti se raději nejedovatý had zabije, než aby se dal kdo od jedovatého ušknouti. Proč ale mnozí lidé i na ještěrky zanevřeli, na tato nevinná zvířátka, která nikomu neublíží, nikomu neškodí, nébrž raději rolníku velmi užitečnými se stávají, ježto se ony od všelijakých malých škodlivých hmyzů a žížal živí? Největš mohou vás trochu polekati, když v myšlenkách pohroužení jdete, a najednou něco v listí zašustí. Kdo ale dobré svědomí má, musí si zvykat, nelekati se všeho. Kdo zlé má svědomí, tomu arci je v této věci zle raditi. Vítr v lese, list na stromě našustí mu strachu.

Než ale, všichni lidé nejsou ovšem také tak bojácní, a z jara, když se opět na pole a po mezích okolo luk chodí, a všude v rozmanité podobě veselý život se hemží a ozývá, pozastavujeť se také rozumný člověk na několik okamžení i před ještěrkou, pohlíží na její zelené roucho, když se ono co smaragd na slunci leskne, obdivuje se její veliké čerstvosti, a s potěšením se dívá na její nevinné hry. Pak jde s dobrými myšlenkami svou cestou dále, voní k své kytce z jarního kvítí, a nemůže se ani dost nadívat na kvetoucí stromy a barevné lučiny. Nelehá si ale neopatrně do trávy, aby usnul jako ta děvečka, co jí v létě 1857 ve spaní na poli ještěrka do huby vlezla, a pak ji i s ještěrkou do nemocnice do Prostějova k miloardným přinesli. To budiž zde pro výstrahu, neboť se také už stalo, že se dítěti na poli bez dohledky spicimu had do pootevřené hubičky vsoukal.

Pán Bůh se stará také o tato zvířátka, o ještěrky. Oni nemají dosti tepla v sobě, aby přes zimu

na zemi vydržely, a také by se jim potravu a křoví ke schování nedostávalo. Ony proto zalezají do země, a tráví zimu ve spaní. Bez kalendáře vědí svůj měsíc. Jako ale z jara chasa malých mušek ožívuje a všechny kly v trávu a všechny pupence v listí přecházejí a všechny palíčky se rozvíjejí, vybuzuje hloub pronikající jarní slunce také tento tvor ze spaní a zimního obydlí, a když se on probudí, jest už o všechno postaráno, co k jeho výživě a života potřebě přináleží. Jak známo jsou ještěrky pokryty šupinami tenkými, pergamentovými; mají prsty dlouhé a nesrostlé, některé lezou i na stromy, avšak nemají všechna tato zvířátka stejné barvy; jeden ale druh jich musí k vůli své potravě nejvíce do zelené trávy z temného křoví vycházeti. Proto jest také jejich barva zelená. V této barvě nebývají v trávě ani od zvířátek, po kterých slídí, tak snadno spozorovány, aniž od čápa, kterýž jejich životu úklady strojí. Tyto ještěrky snadno krotnou a dají se velmi ochočiti. Mají na hrdlo pásek, složený z větších šupin. Mnozí mají je také u velké vážnosti, povídajice, že ještěrka spícího člověka před hadem ochraňuje tím, že ho po tváři šimrá. Vajíčka její se ve tmě svítí. Před potopou světa byly ještěrky také veliké, tak na příkl. jedna taková ještěrka vykopaná nalezá se v městě Mastrichu, a jest 12 loket dlouhá. Veloještěr (Megalosaurus) byl ještě větší a musel mívatí asi 70 stop zděll.

Jsouť pak také dvojí ještěrky ve vodě, jenže se jinak jmenují a tyto jsou k plování. Často i na dně čistých pramenů studničných se nacházejí, a proto není třeba člověku této vody se štititi. I tyto ještěrky nejsou jedovaté, nesdílejí vodě ni žádně nečistoty. Ba mnozí studňari si to raději za dobré znamení pokládají. Takovoto zvířátko ve své uzavřité studňové světnici

má tajemné živobyті, nevidí nikdy slunce vycházeti a zapadati, nic neví, zdaliž jest ještě více takových studňových světlic na světě, aneb zdaliž ta jeho jest jedinou, a předce ve svém mokřím živlu raduje se ze svého života, a nemá žádných stížností aniž dlouhé chvíle. V řekách, pak v krajinách horkých zdržuje se jeden druh, těchto vodních ještěrek, a ty mají ocas zmačknutý, a na hrdle jsou bez šupin. Že pak, jak se praví, lidi hvízdá nim před ostrovidem (krokodilem) vystřehují, proto se tato ještěrka „vystrahačem“ nazývá.

Na velké, s černými a pomerančovými škrvnami opatřené, bradavicovaté a špinavě vlhké ještěrce, která živobytím svým se velmi žabám podobá a proto od mnohých také k druhům žab se připočítává, na této ještěrce, kteráž se mloukem (salamander) nazývá, nemá nikdo radost a potěšení. Ještě méně to ale jí těší, když člověka zočí, neboť málo kdy odchází bez pronásledování a bez úrazu. Z kožních bradavic vylučuje v čas nebezpečnosti ostrý mok, kterým žhavé uhlí uhasiti může. To zavadalo příčinu k báječnému jmenu ohnižil, jakoby v ohni žiti mohla; zkušenost ale učí, že u větším ohni tak jako jiné zvíře zhytnouti musí. Ona se zdržuje jenom v tmavých, vlhkých a studených místech, a nejlepší se udělá, když se tam nechá s pokojem seděti. Kdo ale chuť má, může ji srdnatě do rukou vzíti; ona vám neublíží, neboť jest neškodná. K tomuto druhu přičítává se také čolek, čili tak zvaný vodní štir, dle polského: hlaváč, kterýž má ocas po stranách zmačknutý, a celý svůj život ve vodě ztráví, uměje obratně plavati, a pak čolek velký, jenž jest nahoře tmavohnědý, dole žlutý s černými škrvnami. Sameček má na zádech zubatý hřeben. Životné síly jeho mají neobyčejnou obnovivost čili dorůstavost, takže utřznuté část-

ky, nohy, oči zase znova mu narostají.

Kdo se pak chce před ještěrkami právem báti aneb hrdinský skutek zabitím jich dokázati, musí do Afriky, nebo do Asie, aneb do Ameriky jíti.

Nebezpečný kajman (alligator) v řekách Amerických, a v řece Gangu v Asii, jakož i strašný ostrovid (krokodil) v Nilu v Africe není nic jiného nežli dvacet i na padesát stop dlouhá ještěrka. Před takovou potvorou, to už aby se klobouk smekl. Svrchu jest hnědá s černými škrvnami, vespod bíložlutavá. Tělo i ocas pokryty jsou kruněm, složeným ze samých čtyřhranných kostěných štitů, tak že kulkou jich prostřeliti nelze, na břichu jest měkký. V každé čelisti veliké tlamy stojí na padesát ostrých zubů. Ocas z obou stran zmačknutý obnáší přes polovičku celé ostrovidovy délky a po celé délce ocasu běží hřeben zoubkováný. Jim převrací ostrovid malé loďky a zabíjí lidi jednou ránou. Na zadních nohách má prsty blanou plovací spojené, žije v sladkých vodách, ku příkladu v hořejším Egyptě, a také v jiných velkých řekách krajin hornatých. Jest zvíře dravé a vychází si také i na zem, žere ryby a jiná zvířata, chlapce i děvčata a také zrostlé egyptany. Jako šipka v rovné linii přepadá čerstvě svou kořist, avšak po suchu má chod neobratný, a protož člověku tu méně nežli ve vodě nebezpečen bývá. Zdlouhavě jen se obrací, a proto šťastným uskočením na stranu jest člověk mimo nebezpečnosti. Egypťané starí měli ho za posvátného, v písmě pak svatém se o něm činí zmínka, co o zvířeti poškrvněném v 3. knize Mojžíšově 11 kap. 29. verši, avšak také leviathanem se zve. (Job. 3, 8,—40, 20. Isai. 27, 1.) Ve vodě je-li egyptanům s ním se potýkati, hledí mu pod břicho se dostatí a nožem probodatí a rozpáratí, na suchu pak vyvábí ho jeden

z pelechu a druhý naň vskočí a ostrou železnou týčku do tlamy mu vráží, vždy ale jest takovýto lov aneb boj nebezpečný. Tak zvaný „brněnský drak“, kterýž se v radnici v zadní stěně u stropu pověšený nachází, není nic jiného, nežli takovýto ostrovid z Nilu, kterého už vycpaného italští kupci z Alexandrie přivezli a městu Brnu, kde obchod vedli, darem dali. Pověsti pak kteréž o něm kolují, teprv později obrazotvornost lidu utvořila. Samice snáší sto kožených vajec, tak velkých jako husí vejce, a zahrabuje je do písku. Teplu slunečné je vylihne. Větší díl jich ale prvé, nežli to k tomu přijde, bývá od egyptské krysy (druh myši větších) sežrány. Také lidé jich hledají, a hubí aneb jedí. Prejí dobrého chutnání!

Pavouci.

Pavouk jest opovržené zvířátko, mnozí lidé se před ním i bojí, a předce jest on pamětihodný tvor, a jest ve světě k užtku. Ku příkladu: pavouk nemá dvě oči, nébrž osm. Mnohý si při tom po myslí, to potom arci není divu, že muchy a tiplice, co v jeho síti uváznou, tak spěšně spatruje a lapá. Avšak to není ta pravá toho příčina; neboť moucha má dle vyšetřování přírodozalců mnoho set oči, a předce nemá na pozoru síť a svého nepřitele, který dosti velký v ní sedí. A co z toho následuje? Nepatří k tomu jenom oči, nébrž také rozum a motornost, chce-li kdo šťastně světem projíti, a nechce-li v skrytých osidlách se octnouti. Jak tenoučičká jest nitka, kterou pavouk v největší čerstvosti od jedné stěny až k druhé natáhnouti dovede! A předce ujišťují opět přírodozalcí, že takováto nitka, kterou jest pouhým okem sotva viděti, asi šesttisíc násobně složena býti může. Na to pak takto přicházejí. Pavouk

má na svém těle nikoli jenom jednu, nébrž šest bradaviček, z nichž po jednou nitky vycházejí. *) Každá pak z těchto bradaviček má asi tisíc malounkých otvorů, z nichž nižádný nebude na darmo. Když pak po každé ze všech těchto otvorů takováto nitka vychází, tedy na počtu šesti tisíc není ničeho vystavovati, a pak lze jest pochopiti, že takováto nitka, ačkoli tak tenouká, předce také tak pevná býti může, že toto zvířátko s největší bezpečnosti po ní zhůru a dolů lézti a se na ni v bouři a nehodě spolehati může. Zdaž nemusí člověk nad uměním a obratností těchto zvířátek udivením žasnouti, když se na ně dívá, jak tiše a neomrzle pracují, a si při tom na velikého a moudrého Stvořitele zpomíná, kterýž o všechno pečuje, a takovéto divy v tak malém a nepatrném tělíčku ukrývati ví?

To jest všechno dobře, myslí si tak mnohý, jenom kdyby pavouci nebyli jedovati, a utíká od nich aneb na ně šlape, kde jich jenom napadne. Že by pavouci byli jedovati, a který snad druh z nich, potřebuje důkazů; to pak jest skutečno, že se nenacházejí sem tam i lidé, kteří je tak jako chrousty (májové brouky) na chleb mažou a políkájí? Prejí dobrého zažití, komu to chutná! A také tato zvířátka, kteráž jenom o zachování svého života jsou starostliva, neublíží nižádnému člověku. Naopak poskytují v přírodě veliký užitek, kterého si ale lidé, jak se obyčejně stává, mnoho neváimají, poněvadž každý pavouk sám o sobě málo k tomu přispívati se zdá. To jest to nejmenší, že sem tam některou muchu ubezduší. Těm by se i také jinak poraditi mohlo. Oni ale stráví také každoročně a každodenně veliké množství jiných malých tiplic, které nám svým množstvím ku po-

*) Přirovej: Dr. Václava Staňka přírodopis prstonárodní. V Praze 1843. str. 230.

divu obtížny a škodlivy bývají, a kterým by se člověk nemohl ubrániti, kdyby se zmohly. Zdalíž nejsou častokrát na podzim celé brázdy a strniště a celé nivy pavučinami potaženy a se třípyti v rani rose? Tu vezmě tak mnoho set tisíců, i millionů mušek za své, které by se snad do osení vzházejícího daly a ho poškodily. Když pak pavučin těch není více na poli zapotřebí, poněvadž svou službu už byly vykonaly, smete je vítr.

Jakýs vězeň jednou ve svém osamotnělém vězení pavouka tak ochočil, že jeho hlas znal, a vždycky přišel, kdykoli na něj zavolal a něco pro něho měl. On mu na místě, kde k němu nižádný, přítelček přijíti nemohl, mnohou truchlivou chvíli ukrátil. Když to ale strážný žalářů zpozoroval, připravil pavouka o život, nechť se nešťastníku ani takového obveselení popřítí.

Jiný vězeň, kterýž nic jiného neměl na práci, dával dlouhý čas na pavouky pozor, a zpozoroval, že také povětrnost předpovídají. Brzo dali se viděti, a pracovali, brzo aťe ne. Jednou pletli a natahovali lenošně, podruhé čiperně, nitě dlouhé, nebo krátké, jednou blíže k sobě, jindy opět dál od sebe, tak aneb jinak, a konečně mohl po tom poznati, jaká povětrnost nastane, vítr, dešť nebo slunečno, stále aneb proměnlivě. V tomto umění jest obzvlášť pavouk, kterýž od toho, že má na zádech puntičkovaný kříž, křížákem se nazývá, pravým mistrem. O něm už skoro každý ví, že pavučina jeho napnutá jasnou povětrnost předpovídá; ocháblá ale aneb potrhaná na dešť ukazuje. Tedy také k tomu se oni hodí, a když se někdo poranil, honem pavučinu nalezne, a může-li ji na krvácející ránu přiložiti, také jest tomu velmi povděčen. Jestliže ona čista, bez prachu jest, může krev staviti i bolest umírniti; pakliže ale jest plna prachu, bolí

to tím více, protože nečistý prach do rány přijde, a pak ještě nejlépe se učiní, když se rána studenou vodou honem vymyje.

Ze jsou ale rozličná zvlášťka tohoto druhu, jest už po rozličných pavučinách sem tam v povětrí, na oknech, v koutech i na polích viděti. Mnozí umí výborně své provázky plesti, ačkoli nikde do provaznického oechu připovídání s učení propouštění a za mistry přijati nebyh. Jiní opět nepředou a nepředou pražádných nití a pavučin, nébrž toliko skočmo nebo běžmo kořist svou přepadají a uchvacují. Jiní dělají si ve vodě hnízdo a chytají po vodě hmyzy.

Zjara a ještě více v suchý, teplý podzimek viděti jest často velmi mnoho nití v povětrí lítati. Všechny stromy bývají toho plny, a kloubouky počestných na silnici se tím potahují. Děti tomu říkají, že *babí čili babské leto lítá*. Dlouho se nemohlo uhodnouti, odkud tyto bílé motouzky a provázky pocházejí, a rozličně si to lidé představovali. Nyní se ví dozajista, že jest to samé předivo od nečíslně mnohých černých pavoučků, kteří se proto *babílétáci* jmenují, a kteří pavučiny své na polích roztahují, jakož výše už podotknuto bylo. Tu pak jest opět viděti, jak mnoho se může také malými, nepatrnými silami dokázati, když jen mnozí to též činí.

Také se už stalo, že pavučinou byli lidé před smrti zachráněni, ne sice tím, že by byl někdo když se schodí letěl na pavučině vzeť zůstal jako mucha, aneb že by se byl za ni jako za nějaký provaz chytil a udržel, ale stalo se, to následovně. Svatý Felix, kněz z italského města Noly, jehož památku cirkev dne 14. ledna slaví, byl v čas pronásledování křesťanů (bezpochyby za panování císaře Valeriana) na útěku před pochopy, kteří s vystavenými meči po jeho stopě šli, jak jim bylo pověděno. I uako-

čil skrze díru vybořené zdi a skryl se. Pronásledovnicki přišli brzo na totéž místo, avšak podivným způsobem pavouk na otvoru zdi udělal spěšně pavučinu, a oni vidouce ji soudili, že nemohl nikdo před několika okamžikami tím otvorem projíti, sic žeby musel pavučinu protrhnouti, a protož pádili dále. Proto také, biskup Nolanský, kterýž nám životopis sv. Felixe napsal, dokládá: „Jest-li Christus s námi, bude nám pavučina za zeď; Není-li Christus s námi, stane se i pevná zeď pavučinou?“

Housenky tažné.

Často se bojíváme, kde není, čeho se báti, a podruhé býváme lehkomyšní blízko při nebezpečnosti. V dubových lesách zdržuje se druh šedých, chlupatých housenek, kteréž u velmi velikém počtu pohromadě se zdržejí a v celých velkých tazích čili průvodech těsně vedle sebe a na sobě se stromu na strom putují a táhnou, a protož se také průvodními čili tažnými housenkami nazývají. Často jest je viděti zdlouhavě po zemi lezti, aneb na dub zhřru táhnouti; někdy se rozdělují jako řeka na dvě i na více ramen, táhnou tak na kus, a pak se opět spojují a uzavírají práznou prostorou jako ostrov, v prostředí mezi sebou. Často bývá viděti po délce celého stromu nesčíslné množství práznych kožek, které při svém vykožování se nechaly viseti. Kdo v létě často do doubrav (dubových lesů) přichází, bude se jěděti upamatovati, že to už viděl. Ze takového celé tahy žravých housenek na listu stromů, kam zapadnou, velikou zpoustu ztropiti a zdaru i zdraví stromů překážeti mohou, dá se snadno uhodnouti; avšak to není to nejhorší, nébrž ony se mohou i lidskému tělu nebezpečnými státi, přijde-li se jim na blízko, aneb svévolně-li se znepokojují, aneb jestliže

dokonce z nepozornosti obnaženou částí těla se jich kdo dobytka aneb je mačka.

Ony toho netrpí bez potřestání, mohou li se pomstíti. Mnohých truchlivých příkladů na lidech se už přihodilo, kterýmž se něco takového stalo. Oni dostali brzo silné otěliny, náramných a bolestných zánětů na tom místě těla, kde se těchto housenek nahou kůži byli dotkli. a dle svědectví zkušených lékařů byloby mohlo z toho ještě větší zlo povstati, kdyby se nebylo přiměřenými léčivými prostředky tomu předešlo. Ale jak a kterak se to diti může? — Housenky poustí okamžitě své krátké, tuhé pichlavé chlupy, a vtačují a upotřebují je téměř jako šipy svému nepříteli do útle kůže tělesné. Toť jest prostředek, který příroda čili raději Pán přírody, stvořitel a zachovatel všech věcí, také těmto opovrženým zvířátkům k jejich obraně dal. Více jiných druhů housenek chlupatých to také učiní. U housenek tažných ale jest množství nebezpečné. Tělo dostane nesčíslně mnoho malých, neviditelných ran, v každé zúetane teninky, jizlivý šíp vězeti, a mnoho malých příčin do, bromady způsobují veliký účinek, což se také jinak v lidském živobytí tak často zkouší, a předce tak málo v uvahu bere. Nemá se tedy s těmito zvířaty nižádná nepotřebná svévole tropiti; jest-li příčina a zapotřebí komu, na strom lézti, má se vždycky na horů napřed podívati co tam na něm jest. Nemají se nikdy polonahé děti na zem blíž dubů dávat, a má se tož dítkám dáti výstraha, aby též samy napřed se podívaly na zem čili na pážit, kam si sednouti, a kde si hráti chtějí. Snadnější jest, úrazu aneb škodě předejti a zabrániti, nežli napotom ji napravit.

Poučení o výměnkách.

Při sepisování článku toho máme na zřeteli čtenáře, který v právech zběhlý není. — Jedná se o to, aby mnohý venkovan, který o výměnkách již mnoho slyšel a každodenně o nich mluvit slyší, o právní jejich povaze aspoň povrchně se poučil, pak ale zvláště o to, aby v případě nějaké smlouvy, kdežto o výměnek se jedná, třeba bez vyhledávání drahé porady u právníka sám sobě poraditi a i pomoci s to byl. —

Jak se mnozí z našich milých čtenářů letos v „Moravské Orlici“ byli dotčeli, jest výměnek věc všeobecnému blahobytu a hospodářství více škodlivá než užitečná, — nebudem zde opakovati, co v člancích těch tak dobře a důkladně rozebráno bylo; poukážem však na jednotlivé vady výměnek v dalším pokračování těchto řádků. —

Pojednáme tedy dříve o tom, jaká právní povaha, jest výměnku jak výměnek povstává, v čem záleží; a pak se podíváme, jakých prostředků rozumný a prozřetelný hospodář užívati musí, aby řádnou smlouvu o výměnku uzavřel, aby mnohým chybám často se v té příčině nasledujícím vyhnul, a tím rozepřem a soudům předešel.

1.

Co jest výměnek?

Výměnek jest právo čistě osobní, dle kteréhož osoba které to právo přísluší, od majitele jistého statku nemovitého doživotně a bezplatně plnění jistých povinností žádati může. —

Třeba tento pojem poněkud rozebrati.

1. Výměnek jest právo čistě osobní. To znamená, že užívání toho práva přísluší toliko té osobě, pro kterou ustanoveno jest, tedy že nemůže nikdy na jinou osobu

převédeno býti; že smrti výměnkářovou se končí, anižby dědicové měli nějaké právo na další jeho užívání, že nemůže ani v cestě vedení práva prodán, ani od výměnkáře zdarma neb za odměnu jinému postoupen býti. —

Stává se někdy, že výměnkář, jsa zadlužen, a nemaje ničehož, čímž by věřitele svého zaplatil přijde pod sekvestra. — V tomto případě dávky a plodiny výměnkari patří tak dlouho, až věřitel jimi zaplacen jest. To může trvati mnoho let, a třeba až do smrti výměnkářovy, nicméně však nemá ani věřitel ani sekvestr jeho práva k výměnku, nýbrž toliko právo k odebrání dávek výměnkari patřících. —

2. Výměnek jest právo doživotné a bezplatné.

Hledíme při jmenování těchto dvou známek na původ a účel výměnku. —

Původ výměnky a vývoj jeho hledati se musí ve zvláštní ústavě selského obyvatelstva, v Čechách na Moravě a vůbec u Slovanův, kterážto ovšem na základě již stavajících poměrů a národních obyčejův a zvykův od videnské vlády zákony omezena byla, a jejíž hlavní zásadou jest, že selský statek jest nerozdílný, a že sedlák více než jeden statek míti nesmí. — (Patent od 20. října 1790. a dekret dvorní kanceláře od 2. července 1807)

Následek těchto ustanovení byl, že hospodáři na sedlském statku, když pro churavost neb sešlost většinou více hospodařiti nemohl, nezbyvalo nežli postoupiti jej mladšímu bodřejšímu, hospodáři a sobě vymítni na tomto statku výměnek. —

Kdož by také rád opustil ve svém stáří místo, kdežto mnohá léta byl působil, kdežto celý svůj život byl ztrávil, a které mu z mnohých milé a drahé jest? —

Ačkoliv původ výměnku a zá-

kladní myšlenka již prastará jest, a také v římském a staroněmeckém právu se nalezá, předc lze s jistotou tvrditi, že výměnek nabyt svou nynější způsobu v krajích českoslovanských zvláště z příčrnu svrchu udaných.

Účel výměnku vyplývá z jeho původu, — a poněvadž zkušenost svědčí, že vždy, kdy se o zřízení právého výměnku jednalo, účel vyjednávajících byl ten, aby se odstoupjícímu hospodáři dostalo doživotného a bezplatného opatření a vyživy stálé, — musí se doživotnost a bezplatnost považovati za pravon známku každého výměnku.

Nelze tedy dle našeho náhledu nazývati právo nějaké výměnkem třeba by týž obsah mělo, jestli jest ustanoveno na jistý vyměřený čas, k. p. až k plnoletství nějaké osoby. —

Zvykem a dlouhým užíváním zobyčejněl výměnek tak, že se skoro pokaždé vyjednává, kdykoliv někdo statek svůj do jiných rukou dává, aniž by toho pravá potřeba byla, což ovšem přečasto velice škodlivé a záhubné následky pro hospodářství má. —

Jmeno „výmének“ nejlépe se odvozuje od časoslova „vymíniti“ čímž zřejmè poukázáno na obyčejný původ výměnku. Na Moravě říkáme též, a také správnè „výmèna“ aneb výmènka“, což od časoslova „výmèniti“ odvozovati lze.

2.

Jak povstává výměnek.

Obyčejně se zakládá výměnek na smlouvě mezi dvěma nebo více osobami uzavřené. —

Někdy jsou ale předc případy, kdežto výměnek v poslední vůli určen bývá, co odkaz.

Zákonom ale určen jest výměnek beze smlouvy jen v jednom případě, když totiž byl otčím statek nevlastního svého a nezletilého syna dobře a svědomitě spravoval, má na tomto statku takřka za odměnu do-

životný a bezplatný slušný výměnek požívati, což ustanoveno dvorním dekretem od 7. srpna 1759. č. 247.

Promluvíme dříve o případě obyčejném, když se smlouvá o výměnek uzavírá.

V každé smlouvě vidíme dvě jednající osob, jednu, která se druhé k něčemu sliben zavazuje, druhou, která tento slib přijímá. —

Když tedy se smlouvě zvláštní někdo jisté osobě se zavazuje, že jí jistý doživotný a bezplatný výměnek bude dávat, a tato osoba alib ten přijme, může se říci, že tyto dvě osoby vespolečně smlouvu o výměnek uzavřeli.

Velmi zřídka se stává, že by smlouva o výměnek byla sama o sobě uzavíraná, — obyčejně bývá tato smlouva spojena s jinou smlouvou, buď kupní, neb postupní, neb svatební. —

Při kupní smlouvě se to stává tím způsobem, že majitel usedlosti tuto někomu prodá, a kromě kupní ceny na hotovosti vypočítané sobě ještě na této usedlosti jistý výměnek ponechá, kterýž mu kupec bezplatně a doživotně dávat se zavazuje. —

Podobně při postoupení.

V tom případě obyčejně postupuje otec neb matka dítěti neb zeti statek za jakousi výplatu, ponechávaje si kromě té výplaty výměnek, což tímž způsobem se také ve svatebních smlouvách stává. —

Tot jsou obyčejné případy, kdežto o výměnek smlouváno.

Neni ale pochybnosti, že si může někdo výměnek za jistou cenu koupiti, aniž by nějaký statek postupoval aneb prodával, — než že může postupitel aneb prodávatel uvedlosti vyjednati výměnek pro nějakou třetí osobu k. p. churavému bratrovi atd.

3.

Jaký jest obsah výměnku?

Obsah výměnku jest velice rozmanitý, a v rozličných krajích rozličný.

Pravidelně rozhoduje starý obyčej, který od lidu svědomitě zachován bývá. —

Obyčejně bývá míra výměnku dle skusenosti vyměřována, a řídí se dle velikosti a vlastností usedlosti, která výměnek dává, jestli to čtvrtnický statek neb půllán a. t. d.

Výměnek zavírá v sobě právo k bydlení v jistém místě, právo k jistým dávkám: obilí, dříví, soli, masného, k užívání rolí, k společnému obědu, k zaopatřování šateu, k dovozu ke službám Božím a. t. d.

Nelze zde vypočítati způsoby rozmanité, v kterých se výměnek v krajích československých ukazuje; obmezujem se jen na vypočítání způsobů nejobyčejnějších a na Moravě oblíbených. —

4.

Chce-li hospodář o výměnek smlouvu učiniti, musí následující věci bedlivě rozvážiti:

Není-li výměnek pro jeho statek příliš velkým břemenem. —

Nejlépe jest ovšem, jak se již podotknulo, když se výměnek žádný nedává, a hospodář hledí jakýmkoliv jiným způsobem tomu nadejiti. —

Neboť jest výměnek takové břemeno pro každý statek, ať si jest sebe větší, že často i pilného hospodáře na mizinu přivádí, aneb jej aspoň v zdárném vyvojí a pokroku zdržuje.

Nejlépe si může hospodář vypočítati, co si za břemeno na svou usedlost uvalil, když všechny dávky, obilí a obdělávání rolí, zkrátka všechno, na penězích si vypočítá.

Pak teprv uvidí co to dělá dohromady. Dejme tomu, že by hospodář dal svému otci odstupujícímu od uvedlosti následující výměnek:

Svobodné obydlí, 8. měr žita, 4. míry pšenice, 10. měr bramborů (jablek,) jeden sáh tvrdého štipového dříví, dva sáhy měkkého štipového

dříví, 25. liber soli, 4. máz sádla pak užívání a obdělávání jedné míry role. —

Každý skusený mi přisvědčí, že to není výměnek velký, ba naopak až příliš mírný.

Podíváme se, co asi obnáší na hotových penězích.

Obydlí čítejme ročně na	12 zl.
8 měr žita na	16 zl.
4 míry pšenice na	14 zl.
jeden sáh tvrdého štipového dříví na	6 zl.
dva sáhy měkkého štipového dříví na	8 zl.
přívoz toho dříví na	3 zl.
25 liber soli na	2.75 kr.
4 másy masného na	4 —
obdělávání jedné míry pole, a přivezení orody do stodoli asi na	4 —
Tedy obnáší výměnek ten na	

penězích 73 zl. 75 kr.

Nečítáme zde hrách a čočku, tak nazvané vaření, které obyčejně též dávano bývá, ani povozy do mlýna a ze mlýna s obilím a mnoho jiných věcí, které se v skutečném životě při každém výměnku více méně ukazují. —

Oyřátíme-li tento roční peníz 73 zl. 75. kr. r. č. dle způsobu čítání pětiprocentových úroků na kapitál, tak se ukáže, že výměnek ten představuje kapitál 1475 zl. r. č. pravím: čtrnácti set sedmdesáti pěti zlatých rak. č.!! jimiž hospodář usedlost svou na dlouhý čas obtížil. —

Není to pak povážlivé takové břemeno o jehož tíži hospodář často ani zdání nemá, na svůj statek uložití?

Za nynějších časů jediné ten zdárně a s prospěchem hospodáři, kdo dobře umí počítat, — a ani v Ameryce ani v Anglicku, kdežto lidé dobře čítají nedal by hospodář někomu dříve výměnek, nežli si do krejcaru nevypočítal, mnoho-li asi ten výměnek do roku obnáší. —

Ukázali jsme, že není pro hospodáře právě prospěšné výměnek dá-

vati, teď se podívejme, jakéko štěstí výměnkář s tím svým výměnkem požívá. —

A věru jest to malé štěstí, — a výměnkář jen malý pán!

Málo kdy má kromě svého výměnku nějaké jiné jmění, nic mu na tom světě nepatří do vlastnosti. —

Takový výměnek, jak jsme jej nahore udali, sotva stačí aby ho před hladem chránil, a při tom bývá ještě postrkován z jednoho kouta do druhého, musí předce pracovat jako nádeník, a velmi často bývá od hospopáře za obtížné břemeno považován, nenáviděn, tak že tisíc-kráté již litoval, že na výměnek šel, a svůj statek jinému postoupil. —

Když tedy ani hospodář ani výměnkář z výměnku nic dobrého nemají, co dělají? Což pak se nedá najítí jiný prostředek nežli ten, aby hospodářství sedlské nepřišlo docela na mizinu? Nuže.

Na tuto otázku odpovídáme zkrátka: Když to poměry nutně a nevyhnutelně požadují, budiž výměnek dán, každý ale ať se střeží jítí na výměnek, dokavád jen trochu sám statek svůj spravovati může. Vidíváme často může sotva 50. let staré a zdravé, kteří již na výměnku jsou. Mohou ještě mnohá léta dobře dělati, hospodařiti, a předce jsou na výměnku. — Bylo toho potřeba?

Mnoho a mnoho mrzutosti a bídy by sobě takový rolník uspořil, kdyby byl dále hospodařil. — Vždyt se syn jeho, kteréhož oženil a jemuž byl usedlost postoupil, ještě dosti brzo dostane na statek, a vždyt jest líp, když se podrobuje v hospodaření mladší staršímu nežli naopak.

To když se dobře rozváží hospodář, nepůjde lehkovážně na výměpek. —

5.

Jak se má uzavírati smlouva o výměnek?

Při uzavírání smlouvy o výměnek hlavně slušno pozorovati těchto připomenutí:

1. Aby byl výměnek náležitě a určitě ustanoven, tedy aby jeho celý obsah ve smlouvě byl vyjádřen, nic aby nebylo mlčením pominuto neb zatajeno co výměnkari patří. —

Marně by se pak u soudu odvolával výměnkář na ustanovení o ustní, která do smlouvy napsaná nebyla, neboť takových ustanovení náš zákon neopouští. —

Aby byl výměnek náležitě určen, nestačí jen ustanoviti mnoholi výměnkář ode všeho, co mu patříti bude, každoročně dostávati má, nýbrž i jaké to býti má. —

Nebylo by tedy dostatečno do smlouvy jen napsati, že hospodář povinen bude výměnkari každoročně dávatí k. p. 10. měr žita, 4. miry pšenice, 2. sáby dříví a. t. d. nýbrž vždy se má důkladně udati jakého obilí: předního, neb prostředního; jakého dříví: tvrdého neb měkkého, štíповého neb oblákového a. t. d.

Při ustanovení obydlí, které výměnkář míti má, mysleti se musí, v čem to právo k bydlení záleží: má-li výměnkář míti právo ku zvláštní světnici, nebo máli společného bytu s hospodářem užívati, a čeho při tom bytu ještě užívati může k. p. komory, půdy, sklepa; má-li právo míti na dvoře si chlívek postaviti, na mlatě si společně obilí vymláti; kam úrodu svou s chvovati má; co se v případě nesrovnalosti stran státi má, buď že hospodář výměnkari zvláštní chaloupku výměnkářskou vystaviti musí, neb že povinen bude mu jistý plat ročně na byt dávatí. —

Jestliže k. p. hospodář povinen bude výměnkari dříví dávatí, ať se ustanoví, má-li také to dříví jemu přivéztí a. t. d.

Mnohým zbytečným a nákladným soudům se takto prozřetelnou úmlouvou předejítí může. —

Soud při takových rozepřích obyčejně uznává, nedokáže-li se cos jiného, že výměnkari patří vše v prostřední dobrotě, což ovšem

pak vždy hospodář na ujmu výměnkaře vykládá. —

2. Za druhé — dobře se vyjádřiti musí, kdo výměnek dávati má. — Zdá se být odpověď na tu otázku velice jednoduchá, a přede se právě v této příčině velice často hrubé chyby stávají. —

Rikává se ve smlouvě: budoucí hospodář, aneb nastupující hospodáři manželé . . . budou povini odstupujícímu následující doživotný a bezplatný výměnek dávati a t. d.

Když ale se zavazují manželé k podávání výměnku, káže opatrnost, aby byli oba zavazáni k ruce nerozdílné totiž aby jeden stál za druhého a oba za jednoho, tak aby se výměnek od každého celý žádati mohl, a nebylo třeba žalovati jich obou. —

Kdož takto opatrně hospodáře sobě zavázal, může si pak vybrati, od koho celý výměnek bráti chce, jestli od manžele neb od manželky; — zadlužil-li pak manžel podíl svůj který na usedlosti má tak, že ničehož již nemá, vybývá snad polovice manželčina, a dává dostatečné jis toty; — postoupil-li polovici své majetnosti manželce, těžko by bylo od něho polovici výměnku vymahati, a pročež pak prospěšnější jest, držeti se s celou výměnkou manželky.

3. Třeba jasně vytknouti, kd o výměnek požívati má. — Když se jedná jen o jednu osobu jest to jednoduché, a nemůže povstati v ohledu tom ni žádný spor. — Jinak ale, když sobě vymínoují manželé výměnek. Může pak povstati otázka: Což když jeden z nich zemře může žádati pozůstalý celý umluvený výměnek, aneb jen polovici jeho?

Mnoho se o té otázce již psalo a přemýšlelo, — soudy o ní rozličně rozhodovali, brzi že má pozůstalý jen právo na polovici celého výměnku, brzi zas že jest výměnek nerozdělitelný, tedy že celý pozůstalému patří, ba i nejvyšší soud videnský různé o té věci rozsudky vynesl.

Aby se ale ovšem soudům a

všemu nebezpečí pro pozůstalého, předešlo, jest velmi prospěšné mysleti na tu otázku hned při uzavírání smlouvy, a výslovně si ustanoviti, jaký výměnek vdova neb vdovec užívati má, jestli celý, jak ho dříve oba manželé užívali, nebo jen polovici předešlé. —

4. Dále velice potřebno jest, určití dobře čas v kterém výměnek od hospodáře podáván býti má. —

Nestačí tedy říci, že se má podávati výměnek po žních, nebo na podzim, — neboť čas po žních jest dlouhý, a podzim trvá až před štědrý večer. A dle našich zákonů ma ten, který nějaký závazek na sebe vzal, právo, vyplniti svou povinnost až v poslední chvíli, — dříve by s žalobou těžko naň kdo něco vyřídil.

K tomu též patří, aby se vyjádřilo, má-li být výměnek dáván na jednou, nebo čtvrtročně, neb půlročně, při čemž zase třeba šetřiti důkladného ustanovení času, totiž měsíce a dne. —

Často se stává, že se na všechno to, čeho při smlouvě o výměnek nevyhnutelně šetřiti opatrnost káže, z té příčiny ohled nebral, poněvadž jednali rodiče se synem, a domůvali se, že proti vlastnímu dítěti není třeba takové opatrnosti. — A přede také často této neprozřetelnosti hořce litovali. — Syn přišel o svůj statek, a výměnkaři do cizích rukou!

K lepšímu vyjasnění celého toho poučení o výměnkách podáme smlouvu, dle kteréž rodičové a majetníci sedlské usedlosti synu svému a manželce jeho tuto usedlost do vlastnictví postupují, ponechávajice sobě výměnek.

Postupní smlouva.

Nižepsaného dne a roku stala se mezi manžely Antonínem a Markytou Kučera, majiteli čtvrtlánu č. 12. v Horovicích co postupující ze strany jedné, pak mezi plnoletým Josefem Kučerou a jeho manželkou

Barborou co nastupitelý ze strany druhé následující postupní smlouva; Jozefem Kučerou a jeho manželkou Manželé Antonín a Markyta Kučera postupují touto smlouvou svému synovi Jozefovi Kučerovi a jeho manželce Barboře jim patřící a knihovně připsaný čtvrtlán č. 12 v Horovicích, se všemi k tomu čtvrtlánu přikatastrovanými poli, se všemi právy a závazky, se vším na tomto statku se nacházejícím dobytím hovězím, černým i ovčím, se vším nářadím a nábytkem nyní se tam nacházejícím, vůbec tak jak oni tento čtvrtlán držeti oprávnění byli do neobmezeného spoluvlastnictví, za umluvenou postupní cenu 2500. zl. r. č. pravím: dvou tisíc pěti set zlatých rak. čísla:

2. Nastupitelé manželé Jozef a Barbora Kučera toto postoupení čtvrtlánu č. 12. v Horovicích, tak jak v prvním odstávci řečeno, za postupní cenu 2500. zl. r. č. do neobmezeného spoluvlastnictví přijímají, a zapraví tuto postupní cenu následujícím způsobem:

a. na hotovosti bude vyplaceno postupitelům hned po podepsání této smlouvy 500 zl. r. č. pravím: pět set zlatých rak. čísla.

b. Nastupitelé manželé Jozef a Barbora Kučera přijímají na sebe k zaplacení a od dnešního dne k pourokování následující na čtvrtláně č. 12. v Horovicích knihovně pojištěné pohledanosti: pohledanost Lisinského kontrybučenského fodu z dlužního listu ze dne 15. března 1865 400 zl. pohledanost p. Jindřicha Dvořáka z dlužního listu ze dne 1. dubna 1865 100 zl. Takto zaplaceno na postupní cenu 1000 zl. r. č. na hotovosti. —

c. Zbytek postupní ceny 1500 zl. r. č. čímž pak celá postupní cena 2500 zl.

r. č. vykázaná jest, má pro odstupující manžele až do jejich umrtí na čtvrtláně č. 12 v Horovicích knihovně pojištěn býti, aniž by oni aneb jejich právní nástupcové, dokavad postupitelé na živu budou, právo měli, tento zbytek 1500 zl. r. č. vykáhati.

3. Na místo ouroků z pojištěného pro postupitelé kapitálu 1200 zl. r. č. zavazují se nastupitelé manželé Jozef a Barbora Kučera postupitelům manželům Antonínovi a Františce Kučera k ruce nerozdílné následující bezplatný a doživotný výměnek ve dvou lhůtách 1. října a 1. dubna každého roku pořádně odvádět:

Deset měr žita předního čistého čtyry míry pšenice prostřední, jednu míru ječmena předního hrachu a čtvrt míry přední čočky, $\frac{1}{4}$ míry 15 měr zdravých bramborů, 4 mázy sádla vepřového, dva mázy sádla hovězího, pět a dvacet liber soli, oož se všechno má odváděti výměnkářům v jejich obydlí; tři sáhy tvrdého štipového a 2 sáhy měkého štipového dříví, kteréžto nastupitelé výměnkářům až do domu dovézti povini budou.

Dále mají postupitelé právo míti k svobodnému doživotnému a bezplatnému obydlí na čtvrtláně č. 12. Horovicích a síce v pravé světnici při vchodu do domu, a k užívání půdy nad tou světnicí a sklepa pod ní se nacházející, při čemž se zvlášť vyjednálo, že kdyby výměnkáři s nastupujícími hospodáři neb jejich nástupci v jednom domě z důležitých příčin bydleti nechtěli; hospodáři povini budou, výměnkářům zvláštní výměnkářskou chaloupku s jednou světnicí a pudou a sklípkem slušné a v dobrém potřebném stavu postaviti. —

Výměnkářové ponechávají právo k užívání doživotnému a bezplatnému pole tak zvaného „lučka“ pod půl-druhé míry výsevku, kteréž nastupující hospodáři každoročně v patřičný čas pořádně obdělati a opatřiti, jakož i mrvu naň vyvážeti

a ourodu do stodoly dovéztí beze
všl náhrady povíni budou. —

Výměnkařové budou mít právo
na společném dvoře mrvu si složití,
jeden chlívek pro dva kusy černého
dobytky si postaviti, na mlatě v
stodole si obilí své vymlátiti, slámu
svou a ourodu z pole na zvláštní
místo v stodole uložití. —

4. Kdyby se stalo, že by jeden
z výměnkařů zemřel, ma pozůstalý
následující doživotný a bezplatný
výměnek požívati, kterýž nástupitelé
k ruce nerozdílné dáti se zavazují:

Obydlí celé se vším k němu
patřícím, totiž s půdou a sklepem
jak jej před umrtím jednoho výměn-
káře obá společně užívali. — V
případu že by pozůstalý výměnkař
společně v jednom domě s hospodáři
bydletí nechtěl, má jen právo mítí,
ročně 16 zlatých rak. čísla ve čtvrt-
ročních lhůtách 1. ledna, 1. dubna,
1. července, a 1. října od hospodářů
žádati, což tito k nerozdílné ruce
zaplatiti se zavazují. —

Dále bude pozůstalý výměnkař
táhnouti:

5 měr předního žita, 2 míry pro-
střední pšenice, jednu míru prostře-
dního ječmena, půl míry vaření, kaž-
dého polovic, 10 měr zdravých bram-
borů dva mázy sádla hovězího, 20
libr soli; což se všechno má odvá-
dětí v jeho obydlí;

Tri sáhy tvrdého štipového a dva
sáhy měkého štipového dříví, kte-
žto nástupitelé výměnkaři až do
domu dovéztí povíni budou.

Výměnkař bude právo mítí,
vystaviti si na společném dvoře dřev-
ný chlívek za černý dobytek, aneb
již stojícího až do své smrti jak
dřve užívatí. —

5. Smlouvající strany jsou srozu-
meny, by ua základě této smlouvy
se vymohl vklad práva vlastnické-
ho pro nastupující manželé Jozefa
a Barboru Kučera na ctvrtlánu č.
12 v Horovicích, pak vklad bezvý-
minečného práva zástavního pro
výměnek v odstávci 3. a 4. této
smlouvy ustanovené ve prospěch po-

stupitelů manželů Antonína a fran-
tišky Kučera, — na tomž čtvrtlánu.

Na důkas toho smlouvajících
stran, a dvou dožadných svědků
vlastnoruční podpisy.

V Horovicích dne 1. května 1865.
Taktó asi má vypádati smlouva,
kdežto o výměnek jednáno. — Ob-
šírnost větší ve vyjádření jednotli-
vých výměnkařům příslušících práv,
nebudíž nikomu závadná, neboť jest
mnohem lepší svědomitě a obširné
ustanovení při uzavírání smlouvy,
než nejkrásnější soud u nějakého
pana advokáta, který vždy mnoho
peněz a nepřiležitosti stojí. —

Netřeba snad naším milým
venkovanům, kteří jakékoliv smlou-
vy uzavírají, v paměť uváděti, co
bezpočtukrát se již v našich časopisech
a při každé příležitosti opa-
kovalo, totiž hlavní pravdydlo, že ten
kdo se smlouvou k něčemu zavazuje,
té smlouvě též dokonale rozuměti
musí. —

Pročež at každý Moravan na
na to usiluje, by se sepsala smlouva,
kterouž on si za své peníze vyho-
totviti káže, v tom jazyku jemuž on
nejlépe rozumí, at se nespokojí a
vyhotovením smluv v jazyku cizém,
neboť přečasto se již stalo, že přišel
mnohý do znamenité škody jen z
té příčiny, že nevěděl dobře, co ve
spisu od něho podepsaném vlastně
stálo. —

V každém skoro i sebe nepa-
trnějším místečku jest osoba, která
za peníze sousedům smlouvy dělá,
nebo vlastně kazí. —

Lid se často obracuje k tako-
vým pokoutním pisařům, dávaje si
smlouvy od nich sepisoval, a dom-
nívaje se, že k tomu přišel velice
lacino. —

Tomu však není tak. —

Jak zkušenost svědčí, žádá
takový pokoutní pisař nejen menší
plat, nežli lečjakýs advokát, nýbrž
velice často i mnohem větší. —
Mimo to musel mnohý svou nepro-
zřelelost velmi draze, ba snad i
strátou celého svého jmění zaplatiti. —

Pročež ať každý ráděj se smlou-
vou se obrátí k mŕži právnický
vzellanému, jazyku jeho a obyčejů
lidu úplně znalému. —

Podobná pravidla jako při uza-
virání smlouvy o výměnek, sluší
šetřiti tomu, kdož v poslední vůli
někomu výměnek odkázati zamýšlil.

Zde platí pravidla, která zá-
konem o vyhotovení poslední vůle
předepsána jsou, totiž: že musí být
poslední vůle buď od pořizujícího
celá vlastnoručně psána a podepsána,
nebo že jí tento vlastnoručně aspoň
v přítomnosti třech svědků poslední
vůle podepsati musí, — že ústní
poslední vůle má s rozmyslem před
třemi svědky spásobilými projevěná
býti, kteří jsou zároveň přítomní, a

jsou schopní vysvědčiti, že v osobě
pořizujícího není ani podvodu ani
omylu. —

Mnoho již psáno o výměncích,
jakými prostředky by nejlepší bylo,
se jim vyhnouti, a něco jiného na
jich místo postavit, co se s výměn-
kem státi má, když statek na uěmž
pojištěn jest v cestě exekuce se
prodá a. t. d.

Ty a rozličné jiné otázky
musíme pominouti, neboť jsou to
věci právníka a politika se více
dotykající: nám záleželo hlavně jen
na tom, upozorniti na důležitost
opatrného uzavírání smluv o výmě-
nek, a podati několik připomenutí
při takových smlouvách velice potřeb-
ných a prospěšných.

Rozmluvy o směnkách.

I. Soused Slavík. Prosim
vás mlynáři! vy jste přece ku-
sem světa prošel, povězte nám, kdo
as ty zatrolené směnký č. veksle
vynašel? — to je také kus krásné
novoty, tuhle Martin šeredně o nich
zpívá.

Mlynář. Jste na omylu, směn-
ky nejsou nic nového, ty už před
sta lety kupci a obchodníci vy-
mysleli. —

Slav. Tož pak už tenkrátě
hleděl jeden druhého ošálit?

Ml. Směnký nejsou milý Sla-
víku k ošálení a věru bez nich by
ani obchod neobstál. Můj syn ten
co v Brně študoval mi to jednou
vykládal a povím vám, co vím. Vy
Martine jste si na směnků peněz
vypujčil a víte tehdy, že na ní stá-
lo: Ode dneška za tři měsíce za-
platíte na tuto směnku 50 zl. r. č.
v hot. peň. — Podtím stranou pod-
pis věřitele a vy jste připsal: přijal
Martin N. Proč jste nepsal: já Mar-
tin jsem dlužen 50 zl. a za čtvrt
leta je hotovými zaplatím?

Mart. To je pravda! nač to:
vy zaplatíte, když se pak podepíše
dlůžník sám?

Ml. Tož poslyšte k čemu směn-
ky počátečně bývali a posud jsou?
z toho pak vyrozumíte proč se tak
píší a jak důležitými jsou. Udám
příklad. Brněnský kupec Švarc kou-
pil od Fogla v Hamburku za 2000
zl. kávy na dlůh (jak v obchodě
jinak nebývá). Fogl však zase je
dlůžen jakémus Maierovi v Brně
také tolik. Tn vidíte že kdyby se
všichni měli vyrovnat, by musel
poslat Švarc z Brna, Foglovi do
Hamburku 2000 zl. a ten zase také
tolik zpět Maierovi do Brna. Co
by to bylo placeni a k tomu by
museli dvakrát měnit, neb tam nej-
dou takové peníze jak u nás. Směn-
kou však se to snadně vyrovná.

Fogl v Hamb. napiše směnku na
2000 zl. tu našle na místě peněz
Maierovi do Brna, ten tak jí před-
loží Švarcovi k podpisu, který ze
svých kněh ví, že Foglovi tolik
dlužen jí podepíše. V patřičný čas
si pak dá Maier od Švarce směnku

vyplatit a všichni jsou vyrovnáni anž by byly peníze jezdily sem a tam. —

Slav. To je věru šikovné; ale že pry se ty směnky také prodávají?

Ml. Ovšem že a to tak. Kdyby v našem příkladě Maier potřeboval dříve peněz než Švarc je povinen platit, tu zajde k některému velkokupci a ten od něj, srazil si umluvených úroků, směnku koupí v pravý čas pak si jí od Švarce dá vyplatit. Tak projde směnka někdy 10—20 rukou a koluje mezi kupci jak nějaká bankovka.

Mart. To je všechno hezké, proč však když člověk hned platit nemůže horempádem ekseskuce na krku?

Ml. To brachu musí být, kam pak by obchod přišel, kdyby k zaplacení dlouhých muselo být procesů, vždyť mnohý kupec víc jak polovic jmění má jen ve směnkách.

Mart. No ať u kupců. Ale u nás? Nač tu to hartušení? vždyť neuteču s gruntem.

Ml. Příteli! tu soud nemůže dělat žádného rozdílu, směnka je směnka ta má svých práv.

Slav. Hezká práva, když tu může každý lichvář člověka ošálit. To aby se pro nás raděj zcela zapověděly.

Ml. Oho! za to bych se poděkoval; vždyť mi často jinak prodati nemožno.

A pak, jsou-li pak směnky tak nebezpečné? Jsouť, ovšem, jako flinta, kdo sními neumí zacházet přijde k ourazu, proto je ale zakázat? Mají se snad všechny pivovary proto sbourat, že někteří ochmelení se do krve seperou? —

Slav. a Mart. Ha—ha—ha výt to umíte! směnka, flinta a pivo! to je pěkné přirovnání!

Ml. Chtěl jsem tím jen ukázat že se všim musí býti moudře nakládáno nechceme-li se škody dodělat.

Mart. Das aby tomu směnkaření rozuměl, kde si 50 zl. vypůjčím a 150 musím zaplatit.

Ml. Kdyby ste byl opatrným býval, nic by se vám nebylo stalo. Je to ovšem smutné, že v novější době tolik lidí směnkami ošizenou bylo. Bohužel jejich vlastní vinou.

Mart. No já jsem taky jeden z nich a co jsem provinil?

Ml. Nechte mne jen domluvit. Svoji vinou, která zase mívá dvě příčiny: neznalost věci a marnivost. Vy jste chybil obojím, nehoráte se na mne, je to pravda a jsme tu mezi svými. Je to bohužel pravda že těžko za nynější doby dostat peníze na hypotéku, avšak těch 50. zl. co jste vy potřeboval, těch by jste byl i u mne dostal, ale marnivost tomu nedala. Martin nechtěl ukázat, že dělá dluby. Na směnku se to s lichvářem tak pěkně pod pokličkou jedná, ten kus papírku se tak tajně podepíše že žádný o tom ani dost málo se nedoví! Nedoví! nikdy! až teprv, když z toho soudu povstanou kde toho pak vlná ves.

Je-li pak tomu tak?

Mart. No to je pravda, vy člověka znáte ani bych to nebyl řekl.

Ml. Nu vidíte! a při takovém tajnostkářství se dá nejlépe žít a jsou to šibalům pravé žně. Však již pozdě, přistě vám povím, jak jednat, aby vám směnkou škoda nevzešla.

II. Slavík. Jak pak p. mlynáři, když jsme se opět tak sešli, vyložte nám to o těch směnkách.

Mlynář. S radostí. Mám právě prázdnou směnku t. zvaný blanquet u sebe, na tom vám nejlépe ukáži, čeho třeba, byste se s směnkami neošidili. Tu jest, prohlédněte si jí.

Především hleďte, by směnka byla psána moravsky, byste rozuměli co v ní psáno, napotom at je úplná. Nikdy nepodpisujte jen na čistý papír neb není-li vše náležitě vypsáno, hlavně summa, kterou máte platit a čas, kdy máte platit, nikdy nepodpisujte směnku ně meckou.

3 dne 18
 Na zl. 1
 zaplatím na
 summu
 Dne
 tuto svou směnku
 Zlatých 2
 cenu je obdržel v hotových
 zaplatí

Martine! věděl-li pak jste podepsav směnku, na mnoho-li se upisujete?

Martin. Ovšem že, zde v právo na vrcku u 1 stálo zřejmě

50 zl. r. č., kdo pak mohl vědět, že si šibal jednušku připsal a tak z 50—150 zl. udělá.

Mlyn. A víc na ní nebylo?

Martin. Já myslím, že toho dost, když vidím summu a potom že mám za tři měsíce platit.

Mlyn. To jste ještě dost šťastně vyklouzl, mohl vás šibal ještě hůř napálit. Tu vizte jak.

On nemusel k oné 50 ničehož přepisovat, mohl jen v prostřed na té dlouhé lince u 2. napsat písmem sto a padesát neb mnoho-li chtěl a vy byste musel tolik zaplatit; neb soud uznává vždy, jeli summa jednou číslicemi (ciframi) podruhé však písmem udána tuto poslední za pravou, ať už je menší neb větší jak ona.

Slavík. Jak pak ale když jsou obě summy číslicemi neb obě písmem psány a nestejně, která potom platí?

Mlyn. Tu platí vždy menší. Vidíte, že takovou chybu šibal neudělá, tu by se sám ošidil, on vám raděj vždy s vrchu číslicemi summu napíše, vy co dobrák podepíšete a chlapík si doma písmem vpíše, co sám chce.

Tehdy pozor! ať je vždy, než podepisujete směnku summa, kterou jste dlužen psána písmenami na př. padesát zlatých r. č., a pro jistotu ještě musíte před a za tou sumou udělat — stojí-li padesát sl. r. č. tůze v pravo tu by vám později mohl před to napsat „sto“ a a vy musíte tolik zaplatit.

Napíšeme tehdy tak — padesát zlatých r. č. — tu pro čáru ničeho vepsat nemůže.

Dále hleďte, by na sménce vždy byl udán jistý určitý den, kde máte platit n. př. dne 15. července neb o ověech svatých, na sv. Jana Nep. neb jinak, jen když den jest určitý.

Píše se ovšem taky ode dneška za tři měsíce zaplatíte tolik a tolik. Tím vás ale může do hezkých rozpaků přivést.

Martin. Jak pak to?

Mlyn. No počkejte. Vy si n. př. dne 1. dubna vypůjčíte něco peněz na čtvrt leta, ve směrce je summa náležitě i písmenami psána a udáno, že ode dneška za tři měsíce se má zaplatit a ejhle, za 14 dní od vás žádá zaplacení a vy musíte chtěj neb nechtěj platit.

Slavík. Tomu nerozumím, jak by to mohlo být.

Mlyn. Může to být! jen když jste zapoměl před podpisom se podívatí, zdalíž jest den, kdy se směnka vystavuje již náležitě napsán (na vrchu v právo u 3.) Opomenul-li jste toho, tu vám v našem příkladu chlapík napíše na místě dne 1. dubna dne 15. ledna a ejhle od toho dne do 15. dubna máte 3 měsíce a musíte, vypůjčiv si na 1/4 leta, zaplatit za 14 dní.

Slavík. Nač tu člověk musí všechno pamatovat, to se budu rozmyslet, než vypůjčím na směnku.

Mlyn. Máte dobře. Nejlépe nechat směnkaření, zvlášť nevyznámeli se náležitě v tom.

Když pak už jinak není, tu vypůjčit od známého počestného muže a přibrat si k tomu někoho kdo věci rozumí, aby směnka, již podpisujeme, byla řádná a později nikým nemohla býti falšována.

A na konec ještě jednu radu. Když jste již na směnku vypůjčil, tu hleďte byste v pravý čas měl peníze po hotově, byste pořádně

zaplatil. Čekat vám nebudou. A i z toho umějí šibalové kořistit. Jistě že vám vyhrožuje exekucí nemůžete-li v pravý čas zaplatit, a tak hezký groš na vás vydře, chcete-li by dále počkal. V takovém pádu pak raději vystavit novou směnku neb necháte-li mu starou v ruce může vás žalovat, být by ste si byl dost draze dalšího čekání od uěj zakoupil.

Vyšel-li takový šibal na lov nezkušených, tu sám si hledí to narašičiti tak, aby směnka došla tenkrát, když dlužník peněz nemá z čeho pak on kořistit. On vám zdanlivě ulehčuje avšak v opravdě šidí. Vy na příklad chcete vydlužit až do doby kde prodáte tipu, řekneme na 2 měsíce, chlapík vám ale radí, nechat to až na delší čas, že prý snad hned peníze nedostanete, že tou dobou máte daně platit a t. d. — Vy mu ještě děkujete za takovou shovívavost a chlapík se směje. Ví on dobře, že máte-li peníze v rukou, dlouho že u vás nezůstanou, tu se koupí to, tu ono, dlhů zůstal, směnka se má platit, obilí není prodáno a hle dálší čekání stojí mnoho peněz u takových ptáčků.

Tož už toho bude dost. Na rozloučenou ještě: zanech směnkaření, kdo tomu náležitě nerozumí a nikdo nepodpisuj, čemu nerozumí.

Slav. a Mart. Děkujeme vám a budeme si to dobře pamatovat. Na shledanou.

Ř í m.

Bylo mi málo kdy tak slavně okolo srdce, jako když jsem dne 23. listopadu 1856 večer přijížděl k Římu. Celá velická minulost města věčného stála tu přede mnou: ti strašní bojovníci, kterých se třásl veškeren svět; ti chytří státníci, kteří uměli krajiny dobyté poutati

zákonem mocněji, než bojovníci mečem, ti velicí náměstkové rybáře galilejského, kteří štěpivě náboženství lásky na strom tvrdé politiky starořímské metali do všech konců blesky světla a blesky hněvu — ti všickni stáli živí před mými zraky a naplňovali mysl mou jakousi sva-

tou 'hrůzou. Hovor můj se vzdělaným kupcem z Florencie, který se mnou z Civitā-Vecchie do Říma jel a mně všeliké poměry vlášské obšírně a výmluvně vykládal, se přetrhl a trvalo slavné mlčení, až jsme se octli před bránou Porta Cavallegieri, kdežto mne dobromyslný průvodce ze snění vyburcoval, zvolal náhle: Ecco la cupola di San Pietro (Vizte kupli Svatopetrskou!) A přede mnou vypínala se hrdě v šeru večerní k nebesům nejslavnější budova na světě! Uzásly patřím na ni — tu stane vůz ve bráně, otevře se okno a do něho zní napolo velitelsky a na polo zdvořile: Passaporti signori! (Pánové, paay!) Pasy byly hned doručeny, dali nám za ně lístky a jeli jsme dále podlé nádherného sloupořadí, ježto objímá se dvou stran náměstí Svatopetrské, a za osvětlení plynem čarovně dojíká diváka. Projedše úzkou ulicí hledíme tu v levo na velikou stavbu kulatou, před nížto hlučný hovor francouzských vojáků — jest to hrad Andělský, někdy náhrobek císaře a poutníka Hadriana, nyní tvrz obsazená od Francouzů, kteří tu od r. 1849 střeží hrob sv. Petra. A již jedeme po krásném mostě Andělském na levou stranu *plavého* Tiberu, a brzo staneme před domem poštovským a v hospodě. Blažící vědomí, že tu sedím v Římě, ukolébalo mne brzo do libého spánku, tím libějšího, že jsem minulou noc na parní lodi z Livorna do Civitā-Vecchie ztrávil a bouřlivý vítr listopadový mně hrubě spátí nedal.

Hned druhého dne z rána putoval jsem dlouhou a nádhernou hlavní ulicí římskou, Corso nazvanou, k nejulavnějšímu místu v Římě a snad na světě, ke Kapitolu. Podlé vysoké sochy císaře filosofa Marka Aurelia, na jehož místě nyní stojí paláto filosofa Pavel a rozsáhlého palazzo di Venezia, který jako středověký hrad zásmušile hledí a na němž viděti rakouského orla na znamení, že tu sídlo vyslaucovo, a

dále několika krátkými úzkými uličkami octl jsem se pod slavným Kapitolem. První dojem památného místa toho není tak mocný, jakého mysl starými básníky a dějepisci připravená očekává. Obraznost si tu postavila horu, vždyt pak ji i Římané tak nazývali a v skutku tu vidíš nepatrný pahrbek! Na něj se kráčí po dvořích širokých schodech: jedny v levo příkrější, vedoucí k chrámu františkánskému, stojícímu asi tam, kde někdy se vznášel chrám Jupiterův, druhé v pravo, znenáhla vystupující, po nichž přicházíme na náměstí Campidoglio. Prostranství nevelké, pravidelné, čtverhranné, na severní stranu, odkteré jsme přišli, otevřené, s ostatních tří stran však pěknými ač nevysokými paláci obkličené; uprostřed náměstí usmívá se na násocha jezdecká — jediná toho druhu — ušlechtilého císaře Marka Aurelia, jehož mocná zbraň se někdy i po hranicích našich ozývala. Palác za ním na straně jižní vystupující jest ze všech tří nejvyšší a nad něj se vypíná štihlá věž, s nížto jest nejpěknější rozhled po celém Římě. Tam na ni tedy vystupuji a pod nohami mými jest tu celé to město sedmipahorkové. Jáme tu zrovna na rozhraní města starého, pohanského, a nového, křesťanského; na severní straně prostírá se po pahrbku esquilinském a po quirinalnském, viminalnském a zahradním (Monte Pincio) a pod nimi na někdejších poli Marsové město nové, na jižní straně pak vidíme na bývalém forum, na blízkém Palatinu za ním na Aventině a na protějšímu Coeliu, město pohanské, město zašlé, zříceniny, mezi nimi kláštery, chrámy a zahrady, jen sem tam nějaké obydlí obyčejné, přístřeší nejchudší třídy lidu. Zrak můj utkvěl na této jižní straně, tomto pomniku velikých lidí a velikých činů.

S Kapitolium, kde vítězný Říman skládal díky bohům svým za podmanění národů nejvzdálenějších, zřím tu pod nohami svými to po-

věstné forum, kde se rozléhal hlas věhlasných státníků, kde obyvatelstvo římské rozhodovalo nad osudem tří dílů světa — nyní hromada zřícenin, Campo Vaccino (Krávské náměstí) nazvaná, z nížto se pyšně vypíná v levo dobře zachovaný vítězný oblouk Septimia Severa, toho chytrého surovce, který vyslovil první zásadu zlověstnou, že třebasí hleděti přízně vojska a jiného nedbatí, tu v pravo od něho několik pěkných sloupů přechálo všech strastí dvoutisíciletých a hledá smutně druhú bývalé slávy své; o něco dále tamstoji zbytky chrámu zasvěceného Markovi Aureliovi a jeho manželce Faustiné — zde nebyla úcta pochlebničtím! a tam o sto kroků dále oblouk Titův, postavený na památku zboření Jerusalema. Podnes vyhýbá se rozptýlený rod Israelský přisěrnému tomu místu. Za ním ten velikán mezi zříceninami římskými — colosseum — jehož přes polovici dobře zachováno, ostatní rozvezeno po Římě, jsou vystaveny mnohé paláce z kamene tu nalámaného. Nad forum ční na západní straně homolovitý Palatin, zelenající se posud asi tak přirozeně, jako když tu Romulus a Remus město zakládali — bývalé sídlo Romu lovo, bývalý zlatý dům Neronův — vše zmizelo — na jich místě rostou všeliké zeleniny — jenom hromady zřícenin svědčí, že tu bývali mohutné stavby!

Tam na druhé straně mezi Palatinem a Aventinem bývalo veliké rejdiště — circus maximus — užít kářský věk náš tam postavil plynnáru! Aventin, někdejší tvrz lidu proti zpupné šlechtě — nyní tam kláštery, kostely a zahrady. Od něho na příč od západu k východu táhne se Coelius, s něhož k nám pohlíží chrám sv. Řehoře Velikého, opravdového velikána mravního, a okolo něho mnoho klášterů a chrámů. Od něho k východu stojí u prostřed zahrad ostrov budov, z nichž vyniká chrám sv. Jana Late-ránského. — dle důstojnosti své

první v křesťanstvě, kde nově vyvolený papež se slavně korunuje. Odtud vraceje se mezi zahradami k forum máš prastarý velebný chrám sv. Klementa, zastav se tam a mysl svou vděčně povznes do výše, tam odpočívají kosti mužů o veškeré Slovanstvo zasloužilého — sv. Cyrilla. Hledě odtud více k severu, spatříš tam na nejvyšším místě Esquilinu kostel Santa Maria Maggiore, třetí v Římě a první kostel panny Marie na světě, a odtud týmže směrem po pahrbcích a pod nimi celé město živé nyníž. A obrátíš zraký své na západ přes řeku, spatříš tam nejvyšší z pahorků římských — Janicul, na němžto někdy stával hrad krále Anka Martia, a kdežto nyní vábí oko chrám S. Pietro in Montorio a S. Onofrio, kdežto odpočívá libezný, nešťastný pěvec Torquato Tasso a s ním podivný ten muž, jenž obdržel dar jazykův ještě za našich dnů — kardinál Mezzofanti. S této strany hruli se naposledy nepřátelé do Říma, tudy vtrhli zvítězivše nad tuhým odporem republikánů římských republikán francouzští, aby prý postavili opět převrženou stolicí sv. Petra. A dále tam k severu na úbočí nepatrného pahrbku vatikánského zdvihá se velebná kupla sv. Petra — div umění a chloubá římská. Téměř opojené spočívalo oko mé na té budově! —

Nemohl jsem se ani rozloučiti s tímto valkolepým obrazem, an mne mrazivý vítr podzimní napomenul, že jsem tu již přes dvě hodiny a že poledne již minulo.

Nynějš Řím nemá jiného života, než kterého mu dodává slavná minulost, a přítomnost papežova. Není tu hrubě průmyslu, není obchodu, a krajina kolem města jest neúrodná kampaňa, tam vše kolem mrtvo, teprve za několik hodin najdeš nějakou vesnici neb městečko, ostatně jenom roztroušené osamělé domy. Kdyby se dvůr papežský i se všelikými ústavy od něho vycho-

videlně vzdělání, prošedše všemi školami nařízenými, studoval, jak naši venkované říkávají, dvanáct škol; jiní však učili se z mládí nějakému řemeslu nebo třeba ničemu, a odhodlali se později ke stavu duchovnímu. K tomu konci učí se u nějakého kněze po několik let latinně a přiučívše se tolik, že ji poněkud rozumějí, udělají zkoušku, načez pak bývají přijati do semináře kněžského. Takovito kněží nemívají arci velikého vzdělání a bývají také dosazováni na místa, kde jim ho nehrubě zapotřebí. Zůstávají z veliké části v Římě, a zastávají úřad velmi prostý, čtouce každého dne fundační mši, začez mívají patnáct neb nemnoho více bajoků; asi 30 kr. nových denně. Že jim to stačí na výživu, pochází z veliké střídmosti vlašské, šálek kávy, kapustu, chléb, kousek masa dostanou za to a bývají při tom tak šťastni, že velmi nerádi opouštějí Řím, když se jim dá nějaké místo na venkově.

Mimo kněze světské a klášterní viděti v Římě ještě jiné zástupce života církevního — v krajínách zmizelé — poustevníky. Nežijí ovšem v poušti, spatříš je v pravidelně vystavených domcích u samých bran, a kráčeje okolo ušlýš silné zarachocení plechovou kasou a slova prosebná, aby si mu „pro milost Boží a panenky Marie“ něco daroval. S těmito dárky a s maličkou fundací, kterou každá poustevna mívá, možná žiti ne sice skvoatně, ale dost pohodlně, a tak se děje, že se o uprázdněné místo poustevnické hojně čekatelů hlásívá. Nejsou pak to sami Italiani, kteří se takto světa odřikají. Nedávno př. d. přichodem mým do Říma poustevníčil asi hodinu cesty od města i nábožný krajan z družné naší Moravy, a podařilo se mu za několik let ušetřiti dost pěknou sumičku; ale rozstavn se, sveril peníze své družovi, který mu je tak upřímně schoval, že jich i po jeho uzdravení podržel.

Významné jest, že v Římě i jinde v Itálii chuti k stavu kněžskému ubývá, tak že není vždycky ani počet chovanců úplný. Také r. 1848 a 1849, když vláda papežská v Římě přetržena byla, mnoho set kněží světských i rehoálních přestoupilo do stavu světského, také ze ženských klášterů mnoho obyvatelů odeslo.

Proto se však netřeba obávat, že by snad Řím nastávala nouze o kněze. Má svatý Řím posud asi dva tisíce kněží světských a bez mála tolikéž mnichů, a každá vesnice, která by u nás měla jediného kněze, mívá zde tři a čtyry. Že pak kněží tito, trávice život svůj z veliké části v zahálce, mívají málo podobnosti s horlivě pracujícím, vlastenecky činným duchovenstvem našim, snadno si pomyslití.

Provázíme kněze i do svatyně. Jest právě kázání, posluchačstvo sedí na stolicích do polokruhu postavených okolo kazatelnice, pohlízejíc pozorně nahoru. A jest podívaná zvláštní. Mladý kazatel, z řádu jezuitského, řeční horlivě, prudce, mluví o zhoubných následcích kacířství, a dokazuje právě, že kacířstvím vysychá proud pravé lásky k bližnímu. Hleď, an se najednou rozběhne, jakoby na odpůrce rychle udeřiti chtěl, oko mu hněvem plane, pěst zatatá hrczí, posluchačstvo trne. Tu náhle se zarazí, celé vzezření se zmírní, hlas se obměkčí a řečník se obrátí ke kříži postavenému na kazatelnici, objímá jej a modlí se, aby se všickni kacíři obrátili na víru samospasitelnou. Takové výjevy se opakují v nejrozmanitějších podobách a jsouce s neobyčejnou obratností prováděny dojmají často mocně myslí divákův. Chladnějším severanu se ovšem výstupy ty zdají často býti příliš divadelními . . . ale deklamaci by se věru od mnohých římských kazatelů učiti mohl. Než kdo v Itálii by potřeboval se učiti mluvení? Jsou to sami řečníci rození, plní ohně, plní uchvacující moci.

V. Zelený.

Reč o chlapčenském semináři v druhém zjezdě jednot katolických v Brně.

Nad bílý den jasněji dovedil nás Excellenci Pan Biskup v listu pastýřském *důležitost semináře pro pacholíky*, tak že kdo vírou pojal slova sv. Jana zlatoustého „*Kněží sedící na stolici Christově obdrželi učení Jeho*“ (Hom. 85.) a výrok proroka Malachiáše 2, 7. „*Rtové kněze mají ostríhati umění, a z úst jeho budou hledati zákona*.“ vděčným srdcem blahoreči podnikateli v pravdě apostolskému.

Zbývá toliko s náhledy a s přesvědčením našim o užitečnosti semináře smířiti těch, co se oddávají nevčasné bázni, že se v něm pacholíkům nedostane *všestranného vychování a vzdělání, jakéhož na kněžích právem vymáhá národ v době naší!*

1. Co žádá národ na sluhovi Páně? — Ba co pravím? Co žádá Církev na sluhovi Páně? Snad aby národnost tobo národu, ku kterému jej posílá, nemiloval a jeho jazykem pohrdal? Stotožňuje-li Církev též nějakou velmi oblíbenou národnost s katolicismem? Pokládá-liž za katoličtějšího toho, kdo pohrdaje méně váženou národností národu toho, jemuž káže, se vychloubá, že se řeči jeho *správně* nenaučil? Počítá-li mu to Církev svatá mezi obzvláštní zásluhy? — *Církev i národ žádá na sluhovi Páně, na knězi, aby se nestavěl národnosti na odpor, ale aby byl národomilovným!* — Tu však již nelze nezavaditi o věc ovšem rozhodnutou rozumem a spravedlností Církev svatě. Dlužno tu, pravím, uvážiti se stanoviska křesťanského: *Co jest národnost?* — *Národnost jest soujem (suma) vlastností Bohem stanovených, jimiž se jistá částka člověčenstva od člověčenstva vůbec liší, totiž zvláštní ráz smýšlení, citění a jednání jevíci se nejhlavněji jazykem, řečí, mluvou.*“ Následujícím staniž se výpověď tato jasnější. —

Jako rozmanitosti přirozených vášní a vloh, i způsobem, jakým se na jevo dávají, jedna osoba od druhé se různí: tak též nadal Bůh rozličné částky člověčenstva různými povahami, a zvláštnostmi, t. j. stanovil národnosti. (I. Moj. 11. 10. 11.) Kdo neslyšel n. p. o chladnokrevnosti Angličana, o rozumskobadavosti Němce, o baživosti Slovana? — Znatel hudby uhodne ze *zadumčivosti, jarosti, bolestivosti, ráznosti válečné, milostnosti a tklivosti* chované ve zpěvích národních národ dotýčný dohodne totiž, že to nápěv německého, italského či slovanckého rázu. — *Pohanský a kotující obyvatel krajín východných* smyslil si život budoucí co *putování duše s hvězdy na hvězdu! Chlipný Turek očekává tam (v životě budoucím) rozkoše smyslné. — Bojovný a podmanivý Němec, nežli seznał Christa, bájil o válečné Walhale* v nížto se opijeti bude z lepek nepřítelův pobitých a nazval k národní pánovité povaze své život věčný: *Herrlichkeit; Slovan* pak citlivý a zbožný dle nejmilejší své bohyně *Slávy: Slávou* — „*blahoslavenstvím!*“

Tim všim jsem chtěl naznačiti rozmanitost různých proudův v moři člověčenstva, které nazýváme *národy*, a rozličnost směrův i způsobův, jimiž k cíli Bohem stanovenému se ženou, a kterým říkáme *národnosti!*

Jakož moudrý vychovatel se snaží přede všim seznati svěřence svého, aby k jeho povaze napotom přiměřil pěstování své: tak též činí i kněz — učitel národu, v čem sobě byli mistrovsky, a tudíž s blahodátným prospěchem počínali naši svatí patronové, Cyrill a Method.

První svatí biskupové Slovanští učili se řeči, a zpytovali mravy a obyčeje Staroslovanův, pomocí vědomostí těch dobyli sobě důvěry

národu, a vykonal vznešenou úlohu svou, která se *nepovedla německým missionářům předchozím*, nevěstivším sobě a neznalším národnosti našich předkův. Moudře činili sv. Cyrill a Method, nezavrhující všechny obyčeje pohanův, nýbrž šetříce zevnějšího útvaru (formy) zvykův a slavností, ale vylučující obsah a směr zlý, oživilí formy duchem Christovým a jádrem Jeho svaté Cirkve. Proto upotřebili slavnosti pohanské v duchu roku církevního, a všípili na strom plané národnosti šlechtný roub víry, lásky a bohu-sluzby křesťanské — a tak se křesťanství zdárně ujalo.

Místo slavnosti *hromnic Perunových* položili již dávno v Církvi panující *Marianskou slavnost svěcení hromniček*, znamenajících *světlo — Christa*; místo hodů Mořanlných *smrtnou nedělí*, a t. d.

A právě toto moudré šetření a upotřebení stránek národových jest charakteristickou vlastností katholicismu, v jehož duchu novější Missionáři v Americe, v Africe a jinde s milostí Boží divy tvoří u obracování pohanů na víru Christovu, an protestanští missionáři s národností nešetřenou národ mravně ničí, místo co by jej měli pokřesťaniti a skutečně oblažiti. Anglický missionář žádá, aby se pohanský Novozelandaň dříve stal Angličanem nežli se stane křesťanem. Málo z nich podrobuje se nelidskému nátlaku tomu; a i malý počet jich nemá pravé ceny pro nemoudré missionáře, neboť jich duch jest zdrčen tak, že zabíhají buď v po-božnůstkářské souchotě, buď v podlou, zvířecí tupost. — Co zde povědíno o missionářích, zakladatelích Cirkve v národech pohanských, platí též o duchovních obyčejných, o zacho-vatelích Cirkve a víry v národech křesťanských; i tito musejí svůj národ znáti, jeho obyčejů a zvláštností šetřiti.

Jsout lidé, kteří proti národnosti horlí z té příčiny, že jest vý-

sledkem hříchu. V tom i my na základě pisma svatého úplně shodujeme se s nimi; avšak dovolujeme sobě, jim *dvě skromné prosby* předložit: 1. Aby nám věřili, že ohledem na *původ* národnosti totéž přeavědčení máme, a že ji neméně za výsledek hříchu považujeme, jako všechny ostatní nynější potřeby tělesné (tysické) *oděv osobní majetnost*, ba i *vychování*, jakéhož náruživosti lidské, a přirozená náklonnost k zlému vyžaduje. Kdyby odporníci národností chtěli býti důslední, musili by i proti těmto věcem stejně horlíti, jenž se nepostihlým soudem Božím staly již v člověčenstvu zákonem, a tím by zabloudili do bludův Manichejských, od Cirkve svatě zavřzených. 2. Aby všechnu důležitost a nutnost, kterou národnosti přikládáme, se stanoviska pädagogického (vychovatelského) pojímali, čím zajisté všeliké obávání jejich co nedůvodné zmizí.

Moudrý kněz přerouze *neho-spodařivost Slovanův v obecnomyšlnost a v obětivou dobročinnost*, jejich *baživost v bohoslužebnost* — nepotlačuje národnost; on ji toliko upotřebuje k účelu nejsvětějšímu, k náboženství, v jehož službě teprv posvěcení a důstojnosti dochází. Protož pravím, jak plaň se štěpuje, aby míza šlechtná, vejdoc v bujný peň, divokost přirozenou proměnila v ovoce sladké: tak sluší jemniti přirozenou divokost národnosti *štěpem nebeským*, jenž jest *Christus*.

Osobně jsem se přesvědčil, jak výborným prostředkem jsou missie k obnovení života křesťanského. A zachvátila mne utěšným podivením ona *rychlá odhodlanost* lidu našeho, *rozžehnutí a rozloučení se s životem hříšným a s pohodlnou ledabylostí u věcech Božích!* — Ail toť známá vlastnost národní měkkého lidu našeho, že se kvapně rozhoduje a pak *předsevzetí svému — nedostojí!* — Protož vidíme horlivce upřímné na základě národnosti, vědou a náboženstvím proavětlené

a nešené, napomáhati národu ku povznesení a k vytrvalosti náboženských prostredky bohosmýrnými, jakož jsou: *bratrstva, jednota katolická a čtení dobrých spisů*. Náš čilý lid nerád si dlouho hovívá na peci; ale zaměstnává se ne-li povoláním, tož — rozkošemi. — A proto soudím (ovšem již pozdě) že, kdyby stateční bojovníci proti morné pálenice hospodářům za obvyklé zábavy v křemách byli záhy podali *Dědictví sv. Jana* — a kdybychom již tenkrát byli měli spasitelné *Dědictví sv. Cyrilla a Methodia*, „*Hlas*“ a v každé obci školní knihovnu, že bychom se nebyli dočkali tolikerého věrolomného rušení slibu *zdrželivosti od pálenky!* — A co nad to! „*Čítání mysl i rozum osvěcuje, bludy života napravuje, náhončím marnosti odjímá podnětu, učí, čeho by se varovati, káže, čeho by následovati měl.*“ Tak napsal sv. Isidor, v roz. s člov. Já pak přidávám z vlastní zkušenosti, čtení napomáhá sloučiti rozpadávající se rodinu, na níž spočívá obec, národ, stát, církev, budoucnost! — Však toliko čtení, jakž schvaluje sv. Alfons v kat. P. I. cap. VI. č. 22. a způsobem, jakýž radi sv. Jeronym „*čtení následuj po modlitbě, a po čtení následuj madlitba.*“ In 17. ep. ad Lætam.

A takto kněz „*maje býti*“ se sv. Pavlem „*všem všecko*“ musí dobře pojmuti národnost. A jakož se nesmí jeho srdce netknouti úpadek jednotlivce, aneb neštěstí celé obce: tak též musí útrobou jeho hýbati: slast i strast, radost i žalost, sláva i haná celého národu. Kněz má mysliti i cititi s lidem svým, a pak — maje víru nezvratnou a k tomu lásku k národu, a tudyž i k jeho řeči, — dovede divy tvořiti ovšem s pomocí s hůry.

A po kněžích takových touží srdce tvé, lide můj! — a takových kněží dostane se tobě semenistém pro pacholky, kdežto synové tvoji neodnárodněji se tobě; ale přirozeným a národním vychováním vzdě-

lání vejdu co užiteční sluhové Páně, pro lásku k Němu s láskou k tobě, hájiti víru svatou v tobě. — Sláva našemu nejvyššímu duchovnímu pastýři, kterýž Tobě takovýchto kněží seminářem pro pacholky vytvořiti chce!

2. Vrucím milovníkem národu svého osvědčil se býti sám náš Spasitel u sv. Jana 4, 22 v rozmluvě se Samaritankou a pláčem nad Jerusalémem, a za ním sv. Pavel, Řím. 10, 1. 9, 2.

Jsou lidé, kteří se v tom pokládají za dokonalé, že všelikou národnost neuznávají a zapírají, a se toliko ke všeobecné (kosmopolitické) lásce k bližnímu odvolávají. Obyčejně však skutky svými dokazují, že jest u nich soběctví v zákrutě; oni pak se honosí všeobecnou láskou proto, aby nikdo od nich nepožádal, by činně podporovali i sebe lepší snaby národní! — Ještě většími podiviny jsou ti, jenž takofka z národnosti povinnosti své k národnosti upírají. Ti jsou jisti v právech a výhodách, skytaných uznané a šetřené národnosti vlastní, a tudyž o věci té dále ani nepřemýšlejí. Národnost cizou neuznávají, aby jí nemusili šetřiti. Lhostejnost ta však mění se v nepřátelství, jak mile se domnívají, žeby jich vlastní národnost ztráty utrpěti mohla, z čehož vidno, že jejich domnělá cnost jest toliko zjevnou stránkou národnosti, *duchem pohanským* pojaté, kteráž ovšem jest pravým opakem *národnosti křesťanské*, ku kteréž my se přiznáváme.

Nelze bez hříchu nařknouti národnost i proto, že jest nyní již *Božím darem*, kterýž s mrtvou přírodou (Řím. 8, 20. 21.) ušlechťen a požehnan bývá v církvi Christově; anot: „*Není jiného jména daného lidem, skrze něž by spasení býti mohli, než jména Christova.* (Skut. Ap. 4, 12.)

Jakož to, co dáno lidem ku *spasení*, zneužíváním jim bývá k *zatracení*, (Jan 6.) tak též i *národ-*

nost může posloužiti i k slávě i k záhubě národu. Aihle Římana! — V horoucí povědomosti národnosti své vydobyl si mečem výbojným takorůka všechny země, porážel vojska nepřátel, v kořist vzal všechny poklady a vzácnosti jejich i s bůžkami — přeháněje cit tento přirozený tak dalece, že Neřiman byl mu (*hostis*) — nepřítel! Hle! tu divoká pláň, divoce vybuchlé národnost, protože neštěpovaná — Christem! — Jeden každý Říman rovnal se Šalomounovi ve slávě jeho: — — a se závratného vrcholu vznešenosti zvrtnul Hospodin Římana pohanského, když mu štěp nebeský donesli apoštolové, a on ve své hrdošti opovrhnul darem Božím, nepoznal času navštívení svého, a nezvolal k vybidnutí blahověstí: „*Ne nám Pane Bože, ne nám, ale jménu Tvému budíž sláva.*“ (Zalm 115.) Taktéž naložil i s vysokomyšlným *Babylone* a *Kartagem* Bůh „*jenž se pyšným protíví.*“

„*Pro modlu telete*“ — *duchem Božím neštěpenou národnost „pobil Hospodin lid Israelský.“* (II. Kr. M. 32, 35.) Nebylby stenal Jeremiáš nad spoustou města svatého a nad vlasti jakoby vymřelou — nebyl by národ, hned v semenu Abrahamovu přislibením udůstojněný, plakal: „*Sedíce na břehách řek Babylonských, zavěšené majíce harfy své po vrbách, poněvadž nemohl v cizíně chválozpěvy vzdávati Pánu, jako doma na Sioně*“ (Zalm 136, 1—6), kdyby byl víru, zachoval v jediného Boha. Národové by byli z daleka patřili na slávu Israele, kdyby nebyl opustil Hospodina. Pro víru, jak vyznává Sv. Pavel (k Židům 11. 33. 34) „*vybojovali království, zapávali ústa tvím, uhašovali prudkost ohně, ucházeli ostroiti mečů, silní učinění jsou v boji, vojska zaháněla cizozemců.*“

Než že synové Abrahamovi ztrhli se rady svrchovaného v Christu, že měli horlivost toliko národní — a ne „*podle umění Božeho,*“ proto se na nich vyplnila strašná výstraha

zaznamenaná v V. kn. Moj. 28. kap., a odtud „*kvůli dcera Sionská nad sebou i dítkami svými*“ neboť nešťastný Žid rozptýlen po všech národech, těká bez „*oltáře, bez krále a vlasti,*“ na výstrahu národům, že *národnost bez víry v Christa jest hříšná*, a že vede v bezednou propast zničení: „*Odplata za hřích jest smrt.*“ (Řím. 6. 23.)

A tak Vám již vidno, že stává dvojí národnost: *křesťanská a pohanská. Národnost pohanská se jeví jak vášnivý Šavel, když střežil štastvo kamenujících sv. Štěpána a jímal co úhlavní nepřítel Církve křestany.* (Gal. 1. 13.) *Národnost křesťanská se chová jako Pavel, jenž byv pokřesťěn duchem Christovým neodvrátil se od národu svého, ale usilovně se snažil přivesti jej k Tomu, Jehož byl poznal co zdroj věčné spásy. Ač dobře poznal Pavel svatý v Ježíši Boha zjeveného, a v Ném jediném život věčný — přec „žádal v lásce ku svému Izraeli zavzžen býti od Christa za národ svůj!“* (Řím. 9. 3.)

Láska pak jeho národní že byla proniknuta a zřizena vírou v Ukřížovaného, zhroutila sobecké hráze, dělící člověčenstvo v tábory nepřátelské; neboť Pavel „*učiněn jest Židům jako žid, pohanům jako pohan, aby všechny získal Christu*“ (I. Kor. 9. 20, 21.) t. j. šetřil přísne národních zvláštností a povah, pokud se daly srovnati s vírou křesťanskou. Ano v lásce k cizorodákům protivil se těm, kdo chtěli v járho starozákonní vtěsnati pohany — směle v tom domlouvaje i Petrovi. (Gal. 2. 11.)

Kdož nejsa zaslepen předsudky a zarytostí zlovolnou, kdož, pravím, jsa rozumu zdravého, nedal by přednost svrchovanou národnosti proniknuté naboženstvím, *posvěcené duchem Církve, pokřesťené vůli Syna Božeho?* Kdož by nedal přednost *národnosti křesťanské, proměňující ulky v beránky, slepě horlící Šavly v osvícené Pavly?* — Či pak srdce,

není-li prokvašené vášní bohaprázdnou, nezasne nad krvavými stopami, jimiž naznačila národnost bez *Christa* svou dráhu za dob našich? — Ona vypověděla odbojně poslušnost zákonným panovníkům, (Rom. 13. 1. — Tim. 2. 2. — I. Petr. 2. 13, 14.) — zhrdla pokojem Páně, (Jan 14. 27.) a zahorivší po liché slávě jmena svého rušila pořádek společenský, vztahovala ruce po jmění bratří, nešetřila nevinosti, jímala bezvinné, vnikla ve svatyně, — — až se za trest rouhavosti Nebeskému octnula na pokraji zkázy strašné! —

Tu pak se mimoděk v popředí tlačí otázka: Kterak ale mohla vzniknouti národnost pohanská, a ovládnouti srdce národů křesťanských? Mimo příčiny jiné znám i tuto: Ti, jichž stanovil Pán za strážníky, pousnuli. Nepřítel člověka pak našel koukolu; t. j. kněžstvo přehlídlo poněkud napomenutí sv. Pavla (Tim. 4. 13—15.) k duchovní pracovitosti: načež *samořvanci bezvěrní* chopili se péra, ukládali ve spisy pohanské náhledy své — až nesvěcená takto věda a literatura stala se na místě *duchovní stravy* — *traveninou* národům.

Národ náš, aby nezbloudil též za svůdnými světloňši (2. Kor. 11. 14) až v bezvěří, — aby nezhybnul, potřebuje kněží *dostatek* a pak — kněží — kteříby ho *dvojím způsobem* učili, těšili, napomáhali, varovali, vodili: *jazykem i pérem*. Tak nám potom neujde žádný, neboť vyhne-li se nám na jedné cestě,

potkáme se s ním na druhé. Christus zajisté nazval kněze *světlem*; ať svítí tedy netoliko v chrámích ale i v příbytcích. Nazval je *solí*, ať koření tedy život národu *zábavou bohumilou*. Nazval je *pastýřemi*, ať tedy ovce své nejen napájí z pramenův výmluvnosti svaté, ale ať jich i vodí po miloděkých nivách básnictví, po horách vědomostí a modliteb.

Takých kněží žádáš sobě lide náš, kteří by jako *S. S. Cyrill a Method písmem a slovem* tě vyučovali moudrosti, kteráž „záleží v nábožnosti (v bázní Boží.) Máš pak to v knize *Joba* 2. 28. neboť tam se čte, že moudrost sama řekla k *člověkoví*: *Ar bázeň Páně, tať jest moudrost.*“ (Sv. Augustin.)

Takých kněží odchovati chce tobě tvůj apoštolský biskup, „jenž se stará o tebe jako počet mající vydati za duše tvé“ (Žid. 13. 17.) Proto ozval se hlasem pastýřským, proto založil: náměstkem Christovým v Římě požehnanou a nadanou: *Jednotu svatých Tvých Cyrilla a Methodia*, k založení mnohoslibného *semináře pro pacholíky*. — V něm pak nebude, bohda, národ tvůj odstrkovaným pastorkem; — národnost tvá tam zaujme místo důstojné, jak to velí duch Církve katolické, kteráž objímá všech národů láskou stejnou, láskou matere, a to matere žádných předností národných mezi dítkami neznající.

Salve sancta Ecclesia! Sláva Tobě svaté Církvi! *Ig. Wurm.*

Katoličtí Slované v Istrii.

Nesnadno nalezneme prvotní ráz Slovanův v také čistotě jako mezi Slovaný v Istrii. Jejich mravy a živobyť připomínají neporušenost a dětinnou prostotu věku patriarchálního aneb prvotních církví křesťanských. Co do řeči a způ-

sobův, jsou si téměř vesměš rovni. Jen v těch krajinách, jež nepřátelskými vpády nebo morem zpusťly a teprve později přistěhovalci z Dalmatska a z Chorvat zalidněny byly, nacházíme některé rozdíly. Skoro vesměš přiznávajíce se k Cír-

kvi kotolické, fídí se každým sebe menším předpisem jejím s takovou svědomitostí, že raději smrt mučednickou podnikli by, nežli by se přestoupením proti němu prohřešili. K duchovním představeným chovají dětinnou úctu a lásku.

Nejjasněji jeví se zbožná tato víra o slavnosti Božího Těla. Toho dne přichází záhy zrána celá obec s kyticemi a věnci a klade je dvoji řadou od stupňův oltáře až daleko přede dvěře na cestu, kudy kněz s nejsvětější Svátostí oltární kráčetí má. Kytice a věnce, jichž se noha jeho dotkla, platí za svěcené, i užívá se jich uvadlých v nemocích a při bouřkách. Zvláště k Rodičce Spasitelové chovají Slované neobyčejnou úctu a důvěru. Nikdy nevysloví jména Ježíš a Maria, nedokladajíce: „Čest a chvála budiž Jim!“ — Všickni Slované v Istrii, muži i ženy, nosí veždy s sebou ruženec a modlí se jej všudy na každé cestě, při každé chůzi. Za zvláštní čest si to kladou, pakli kněz překročí práh jejich, a počít je tím, že u stolu jejich poji; zřídka pak jej propustí leč darem nějakým úctu svou mu prokázavše. Slovům jeho naslouchají s věrnou aktivostí, obzvláště pak libují si, křídli se jim život starých patriarchův, kterým se ve způsobu svého žítí tak velice podobají. Posty zachovávají tak přísně, že se mnozí netoliko všelikých masitých pokrмův, nýbrž i mléka a vajec po celý čtyřicetidenní půst zdržují. Každá pěkná slavnost církevní zůstává v prostém jich srdci trvanlivou památkou, že se jí po kolik týhodněv v rozmluvách svých baví. Před svátky celý dům se vymete a vyčistí. Na štědrý večer nechávají na krbu kus dřeva doutnati, a kasé krmě sousto naň kladou. Při večeri leží na stole pecen chleba, v němž tři svíce zastrčeny jsou, hořící ke cti nejsvětější Trojice. Chléb ten pak se uschová, a dobytku onemocnělému za lék se dává.

Svěcená voda v žádném domě nesmí chyběti. O slavnosti svatých tři králův kropí jí příbytky i pole. Slovem, náboženství jest s jichž smýšlením a citem v tak úzkém spojení, že všelikým, byť i nepatrným a lhostejným věcem a jednáním, přikládají náboženský ráz.

Zemře-li Slovan v Istrii, ohlásí se ihned zesnutí jeho všem přátelům a příbuzným, kteří se, nejsou-li důležitými překážkami zdržováni, ku pohřbu v pravý čas sejdou. — Rodina, byť byla sebe chudší, nikdy neopomine za zemřelého služby Boží dáti konati. Muži, máry provázející, oblečení jsou vesměs v oděv soukený, třeba bylo nejparnější vedro, ženy pak zahaleny jsou temným šatem, visícím až k zemi, a sledují plačícce, vzlykajícce a hlasitě bědujícce jako najaté hořekující ženy starých Římanův. Při tom vychvalují ctnosti zesnulého, vyčítají dobré jeho skutky, mluví k němu, jakoby dosud žil, a okazují dobrou naučení, která jim byl před smrtí svou uděloval. Tyto slzy a nářek ten nejsou však zakoupeny, nýbrž pocházejí z hloubi srdce, neboť, jak jsme již podotkli, jen příbuzní a přátelé provázejí zemřelého, jenž bez rakve v nejlepších svých šatech do hrobu se klade, načež každý lopatu země do hrobu hází, dokládaje: „Budiž ti Bůh milostiv.“

Prvé ještě nežli hřbitov opustí, modlí se i za jiné zemřelé, vrhajíce se na rovy svých nejdražších zesnulých za kolena. Pak ubírají se domů, kdež je mírné občerstvení očekává. Při jídle tom obdrží každý, kdož vstoupí do domu, díl svůj, zvláště pak chudina, kteréžto se hojně almužvy udělují, aby se za duši zesnulého modlili. Než se posadí ku stolu, poklekáe všickni vykonávají taktě modlitbu na týž úmysl. — Po skončené hostině promluví nejstarší ze společnosti aneb farář, přítomen-li, krátkými slovy ku cti zemřelého a jej ještě jednou odporoučí do modliteb přítomných.

Znovu pokleknou všickni a pomodlivše se, zarmoucení se rozcházejí. Celý rok a nezřídka ještě déle nosivají pak oděv smutečný. Zvláštní uctivost prokazují Slované v Istrii dušem zemřelých. V noci před slavností dušiček nechávají svíčky až do svítání hořeti a celou noc modlí se za ubohé duše v očistci. Pak pospichají do chrámu a zapalují tam nové svíčky, věnujice každou zvláštní památce některého zemřelého, tak že lavice kostelní bořicmi svícemi bývají jako posety. Po skončení obřadův církevních ubírají se na hřbitov, vrhají se na hroby, slovy dojmavými hluboký žal nad smrtí miláčka v hrobě tom ležícího na jevo dá ajice. Hroby děti okrašlují růžemi a jinými květinami, kteréž matky vřelými slzami polívají, odporučujice se modlitbě zvěčněných oslavencův. Najde-li se umrlý na cestě, bývá na takovém místě hromada kamení nanešena na znamení, že se tam nešťastí přibodilo aneb vražda spáchala. Každý, kdo jde tudy, položí tam kámen, tak že bromady takové kolik desetiletí ano století trávají a stále se zvětšují. Za starších časův pochovávali Slované své mrtvé ve zděných hrobích, jež velikými kameny zavírali, na nichžto znak stavu, ku kterému zemřelý náležel, byl vytesán u p. pluh, brány, kosa a jiné polní nářadí rolníkův, kladiva, kleště, dláto, zednická lžice řemeslníkův.

Slované milují domácí neodvislost a pracovitost. Skoro každý z nich mají svůj krov a vlastní půdu. Rolnictví a chování dobytka mají za počestnější, než všechna sebe výnosnější řemesla, umění, průmysl. To snad jest příčinou, že se do vnitř země odebrali a pobřeží zanechali cizím osadníkům. O zvířata domácí věrné to při pracích polních pomocníky, jimiž se živí, starají se velmi, hrdlivě. Zebráka mezi Slovany v Istrii s tíží nalezneš. Jak mile děti vyrostou, že samy vyjítí mohou, musí již krůty, jehňata, prasata nebo

krávy na pastvu honiti. Tam tuží se proti zimě, dešti, hladu, žízni a všem nesnášem. — Takovýmto spartanským vychováním stávají se silnými, pěkně urostlými, zručnými a ke každé práci schopnými lidmi.

Tělesné chyby zřídka u nich se nalézají. Děvčata od matek svých záhy se učí předení, pletení, vchlovaní lenu a česání vlny. Muži pracují na polích, ženy domácnost obstarávají, ani okamžení neleníce. I na cestu berou sebou kůžel, a předuče, konají cesty nezřídka i s nemalým břemenem na bedrách. Oděv Slovanův v Istrii záleží z hrubého hnědého šatu; na nohou nosí opánky, jakýsi druh sandálův, které si sami z vepřové kůže zhotovují. Domáci své nářadí nad míru jednoduché, trakaře a nástroje polní taktéž sami si vyrábějí. Hodiny visací jsou jim zbytečnou nádherou, která jen v bohatých domech se nalézá, jižto však oni nepotřebují, řídice se ve dne sluncem, v noci postavením hvězd, a při tom nikdy se nemýlí. Hvězdám pak dávají jmena předmětův, s kterými se zanášejí. Chléb připravují z kukuřice a ječmene. Pšeniici prodávají pravidelně všecku, ne však ostatní obilí, bytí žeň sebe hojnější byla: co přebývá, uschovávají na leta neúrodná. V letě spí muži pod širým nebem, při čemž jdouce spat, ani doma ani mimo dům spodky své a čapky neodkládají ani tehdaž, když jsou nemocni. Kteří mezi nimi nejvěrnější obyčeje předkův zachovávají, nosí kazajky, u nichž pravý rukáv schází, zahalují pravé rámě, v zimě sebe krutší, jen košili. Chlapci smějí teprv v desátém roce spodky obléci; až do toho času nosí jakýsi způsob tuniky ze hnědého sukna, která pásem upevněná okolo těla, až na kolena sahá. Zvláštní jest u nich obyčej, že na cestách muži na koních sedí, ženy vedle nich, neb za nimi pěšky kráčejí. — Žena Slovanka měla by za to, že by muže ponížila, kdyby jej, a zvláště před jinými, pěšky jíti

nechala. -- Mravní a politické vychování Slovanů spočívá zcela na náboženství: evangelium jest jim školou věi moudrosti. Ze ctností jejich jest hostinnost nad jiné chvalitebná. Kdo-koli u nich zavítá, buď si známý či cizinec, jest přívětivě přijat a nesmí odejít, nepoživ dřive z jich chleba a vína, kteréž sami nevždy požívají, zvláště k tomuto účelu je chovajíce. Hospodář sám podává víno ve džbáně, dřive sám se napiv na zdraví hosta, aby tento bez bázně a podezření je požíval, což jest prastarý obyčej, aby přichozí všelikého podezření o upřímném jich smýšlení byl sprostěn. Pokládali by to za urážku celého domu, kdyby host, a byť by byl stavu sebe vyššího, po hospodáři píti se zdráhal. Omluva, že vína nepije, neumenšila by zlého pocitu v srdci dobrých těchto lidí, kteří si to již za velikou čest kladou, když jim nějaký vážený muž dýmku tabáku nabídne. Takovouto maličkostí získá si na vždy jejich náklonnost.

Slované títo jsou též velmi dobročinní k chudým, jimž dobrovolně přístřeší a pokrm poskytují, nad to mimojdoucím i z obilí a vlny darujíce. Na mnoze jsou to talianští žebráci, již na dveře jich tlukou; neboť mezi nimi není, jak jsme již podotkli, skoro žádného, poněvadž na mále přestávajíce, v nouzi vzájemně jedni druhým přispívají. Považují to za veliký hřích a skutečnou krádež, kterou by páchali na chudých, kdyby prací rukou svých v potu tváře své chleba mohouce dobývati, se uchopili hole žebrácké.

Těž věrnost v přátelství náleží ku ctnostem Slovanů v Istrii. Jsouť opatrní, volíce si přátele, nezadávají srdce svého lehkovážně; pakli ale jednou přitele si zvolili, zůstávají mu věrni až do smrti. Slovan dopustiv se nevěrnosti na svém příteli, u všech bývá povrhlem a prstem si po něm ukazují. Běda tomu, kdož by se pod pláš-

tkem přátelství aneb duševní spřízněnosti zneuctiti opovážil dům svého přítele.

Vůbec mají se Slované za podezřívé, potměšilé a lstivé. Takové výjevy však nacházejí se u nich jen co výmínka. Za zlé se jim nesmí ovšem bráti a není také jejich vinou, pokud se k cizincům, totiž k Němcům a Talianům kteří řečí jejich nerozumějí a s nimi opovrhavou nevěřivostí zacházejí aneb je dokonce i klamou, a jakousi ostýchavostí se chovají. Kdo k nim důvěrně se má a spravedlivě, kdo přívětivě s nimi nakládá, může se směle na poctivost a vděčnost jejich spolehnouti. Ustavičně opětuji přísloví: „Člověk bez víry nezasluhuje důvěry.“

Slované v Istrii jsou vtipní, důmyslní a obdařeni nevšedními vlohami. Zvláště v počtech z hlavy jsou zběhlí a rozlušťují nejtěžší úlohy velmi snadně, nebyvše tomu nikdy učeni. K vrchnosti, zvláště duchovní jsou velmi uctivi. Věrnost svou k císaři dokázali v osudných letech, zvláště když Sardinské loďstvo leželo před Triestem. Toliko jich pevnému, hrozivému postavení musel se to přičísti, že Italští obyvatelé pobřežní na prosto všickni neodpadli. Slované totiž znajíce jich věrolomnost, ohlásili jim, že je při prvním revolučtním pokusu přepadnou a do posledního muže pobijí. Odpor proti vůli císařově aneb proti zákonu jest u nich hřichem, kterého se ani myšlením nedopustí. Řídit se v ohledu tom přísně předpisem evangelia: „Dávejte císaři co císařovo, Bohu což Božího a národu co jeho jest.“

Hleťte obrázek, jak jej nakreslil poctivý Němec. Není-li až milo, dívat se na dotčené milé naše pobratřence? Nejsou-li nastiněné ctnosti dotčených slovanských a katolických bratří našich patrným znamením, že nehrubě jim třeba neblahé oné *civilisace*, kterouž by jízliví kulturáci nahraditi chtěli zahlazením národnosti naší?

Reč na den sv. Václava.

(Před sbírkou pro školní chudinu.)

Od Fr. Černohouze, děkana Všejsanského.

Ten obrázek, ten mi nechce s mysli! — Já ho dosud ještě vidím toho knížecího otce chudiny; já ho dosud ještě vidím, kterak ramena svá, obtížená maje břemenem natřpaného dříví, klepá na dvéře nízké chaloupky, klepá za pozdní noční doby, klepá, aby se mu otevřelo, klepá, aby sladké břímě své mohl složit do klína zimou křehnoucí chudičké rodiny. Kořte se před ním, vy mohoviti a boháči, kořte se v duchu před ním: — jest to svatý Václav! — Tak jsem ho viděl ondyno vyobrazena; a obraz ten se mi tou měrou zalíbil, že mi nechce — nemůže s mysli.

A vždy předce, mám-li pravdu říci, předce se mi ještě více líbil obraz, kterýž oko moje shledlo na stěně památného chrámu v Staré Boleslavi. — Sv. Václav tu kupuje dítky pohanských rodičův, aby je daroval Pánu Kristu, aby je vyučiti, vychovati, vzdělati dal ve svaté víře křesťanské.

Jak, BM, viděli jste už také vy dva ty utěšené obrazy? A pokud vám na oči přišly: či zalíbily se vám, dojaly vás také? — A jestliže vás bez hlubokého a líbezného hnutí nezůstavily obrazy ty: či též vzbudily v duši vaší také spanilomyslný úminek, že svatého toho svého vlastence všemi jen možnými způsoby a cestami budete následovati? — úminek, že k naší chudině, zvláště ale a zejména k naší chudé mládeži školské všemožně i všelijak dobročinnými se budete prokazovati? — Ze vzbudily, o tom kdoby, znaje vaše slovanské srdce, pochyboval?

Tak tedy jenom proto, abych dojem a účinek dvou těchto prostomilých obrazů svatováclavských po své možnosti rozhojnil, zesílil a upevnil ve vás ve všech; ano, je-

nom a jediné proto mluvití budu ta nemnohá slova dnešní — ve jmenu Páně!

1. Jestliže to zajisté jedno z nejrozkošnějších učení naší svaté katolické Církve, že každý stav, že každé povolání, že každé pohlaví, že každý věk, že každá třída lidského tovaryšstva má v nebi mezi svatými svého zástupce, ochrance, přímluvce. svého dědice a patrona. Radujte se a plesejte dnes obzvláště vy chudi a nužní mezi námi! Nebo dnes slaví sv. naše Církev svátek sv. Václava, slaví svátek obzvláštěního toho příznivce, přítele, pomocníka chudých. Ó kdyby ho bylo ještě na živě mezi námi; kdyby se ruce jeho ještě vztahovati mohly k chudině, a kroky jeho kdyby se ještě pohybovati mohly ke práhům nouze ve vlasti naší: — ó kdyby svatého Václava bylo mezi námi: zajisté žeby přestala téci tak mnohá slza bídy, žeby utíchl tak mnohý vzdech a nářek chudoby!

Ale nemyslete nikoli, vy chudi a nužní spolubratři naši! nemyslete, že rameno sv. Václava teď zkrátěno jest, a že nemůže dosáhnouti s nebe dolů k vám, aby vám poskytl pomoci. — Nemyslete, že srdce sv. Václava tam v blíži onoho věčného slunce lásky snad vychladlo, a že teď netluče tak vše a neprávne tak mocně, dáti vám pomoc, útěchu, úlevu! — Naopak; miloval-li vás sv. Václav, pokud v těle lidském obcoval mezi lidmi, pokud byl zemšťanem: teď, stav se nebešťanem, miluje dvojnásob. Pohlížel-li na vás okem útrpným a milosrdným, an seděl zde na trůnu zemském: pohlédá teď s trůnu nebeského zrakem tím pečlivějším a milostnějším. Měl-li, co kníže české: mnoho prostředků k vaší pomoci,

zná on teď, co spoluvladař nebeský, neskonale více cest a prostředkův k odlehčení žalostného stavu našeho. Sv. Václav, on nezměnil k vám své myslí, svého srdce, své lásky: ale jen toliko způsob svého vás milování, jen toliko způsob svého vám pomáhání! — Hle, sv. Václav stojí teď před tváří svého a vašeho nebeského Otce a prosí ho týž i týž, aby vám udělil, čeho nevyhnutelně potřebujete pro sebe a bez čeho býti nemohou vaše dítky. Měla-li by jeho úsilná prosba býti marná, měla-li by zůstati bez účinku? — Hle! on napořád a zvláště dnes stojí za dveřmi lidí možných, bohatých a klepe a prosí, aby nezapomínali na své chudobné, snad s hladem a nahotou zápasící bratry a sestry; aby nezapomínali na ty, jichž pokladničku a šatnici a spížirnu Pán Bůh položil do jejich bohatých, sta a tisíce sčítajících rukou, položil proto, by oni k své radosti a zásluze mohli podělovati, mohli potěšovati, mohli nasycovati, mohli odívati, mohli obradovávati spoluvrořencův, spoluvykoupencův, spoluposvětcencův svých. Hle! on stojí dnes v komnatách bohatcův a volá: „Ty hoháčí, tys mohl tak dobře choditi s holí žebračkou a nositi možnu chudinskou, jako chodí a nosí ten, co se bážlivě blíží k tobě, a jehož ty sotva okem jediným pověšmneš sobě!“ — Hle! on stojí dnes přede tváří všech, jimž Pán Bůh požel na statcích vezdejších, a připomíná jim slova sv. Pisma: „Na zisk půjčuje Bohu, kdo se smilovává nad chudým; jistina jeho s úrokem navrátí se jemu“ (Přís. XIX.). Hle! on stojí přede tváří všech možnějších a majetnějších mezi námi, ukazuje jim svůj příklad, ukazuje jim, jak i on pomáhal, utěšoval, ulevoval, jak i dříví nosíval do příbytkův křehnoucí chudiny. Hle! on stojí dnes před obličejem všech těch, jež Bůh štědrěji obmyslil co do majetkův zemských; on stojí před nimi a volá:

„Kdo chceš za mnou přijíti, kdo chceš v nebi se mnou radovati a požívati statků věčných, nehynoucích, vezmi si můj příklad k srdci a následuj mne! Syn zajisté člověka přijde v slávě Otce svého s anděly svými, a tehdyž odplatí tobě dle milosrdných skutků tvých!“ A to všecko, co sv. Václav z výše a slávy své nebeské teď ještě pro vás činí a činiti neustane, vy chudáci a nuzáci mezi námi; — to-li všecko minouti by se mělo s dobrým výsledkem? K takovým přimlouvám, k takovým prosbám sv. našeho krajana měly, mohly by zavřeny zůstati srdce a ruce lidí možných a bohatých? — —

2. Ó kdybych neznal, kterak jsi v této stránce ochoten a mocen, svatý náš vlastence! věru bych nebyl právě na dnešní den, na den tvé slávy ustanovil sbírku pro chudou školní mládež naší milé osady. Ale jsem nacele přesvědčen, že všem chudákům přeješ, a že o všechny stejnou péčí máš, ať jsou velcí nebo malí, dospělí nebo nedospělí. A proto dnes tvé lásce a péči poroučím nejen všecku odrostlou chudinu naši, ale i také — o to obzvláště — školní naši mládež chudobnou.

Ajhle! ona by ráda do školy, ráda by tam, kams ty sám dítky chudé a opuštěné tak horlivě uváděl; — ona by ráda do školy; a nemá — v čem. Zima i nahota jí zamezuje cestu tam, kde se k nebi, kde se k tobě ukazuje stezka. Ajhle! ona by se tam ráda poučila povcičila, ráda by se tam vzdělala na dobré údy obce i Cirkve; ona by se tam ráda připravila a přispůsobila pro tvou někdejší společnost; ale nemá k tomu pomůcek, nemá prostředkův. Ty ruce, které by za ni a na ni měly pracovati, ach! ty práchnivější v zemi; to srdce, které by o ni a pro ni mělo pečovati, ach! ono dlí a tlí už ve skryšii hrobové: jsou to sirotkové! A mají-li očička, mají-li matičky ta ubo-

žátka, jsou rodičové jejich starostmi a hnětoucími nedostatky sevření v té míře, že by snad ani sám Spasitel nezazlil jim, kdyby jeslyšel nařikati: „Ach, co budeme jisti, čím sebe a dítky odějeme!“

A proto, svatý, drahý vlastenče! slyš úsilné volání, které k tobě před videm celého tohoto sboru z hloubi praua mých pozdvihuji. Obměkči srdce — otevři ruce těch mezi námi, co vládnou Božím požehnáním časným. Obměkči jejich duši — oblom jejich mysl, aby štědrou almužnu dnes uložili na oltář lásky pro tu naši malou a mladou, pro tu naši školní chudinu! Přimluv jim — nebo tvůj hlas hloub pronikne než můj, a tvéj ediné slovo vymůže více nežli celé mé sebe delší kázání — přimluv jim a pověz, že oni to učiniti a tu obět přiněsti mají k vůli Onomu, jenž pravil: „Buďte milosrdní, jako Otec váš nebeský milosrdný jest; dávejte, a bude Vám dáno!“ k vůli Onomu, jenž řekl: „Kdož přijme jednoho maličkého takového ve jmenu mém,

mnet přijmá;“ k vůli Onomu, jenž se osvědčil v den všech dnů poslední: „Amen, pravim vám, co jste učinili jednomu z nejmenších těchto bratří mých, mně jste učinili!“

3. A teď jen ještě slovíčko k vám, jenžto chudině naši, a tudíž i také schudině naší školské na pomoc špěchati i můžete i máte. — Ejhle, chudí čekají na dárky vaše; anobř Kristus sám v osobě našich chudých dítek školních čeká na ně; Andělové Boží, tito obzvláštní malých chudých dítek příznivci a ochranci, pro věčnou památku a někdejší odplátku zapisovati budou podárky ty vaše ve své dešticky nebeské.

Buďtež tedy milosrdní! Dejte, dejte tolik, kolikkoli jen můžete — ale ne s nevolí a s nechutí, nobř se srdcem ochotným a s tváří přívětivou. Nebo jen veselého, ochotného dárce miluje Bůh, a jenom za takový dar dává On svou odměnu, dává zde — dává i tam v svém pěkném věčném nebi! Amen.

0 Vánocích.

Do světa aví svět křesťanský velikou památku narození Spasitele našeho. Křesťanství, uzavřené z počátku v nepatrném kruhu apoštolův, učeníkův a vyznávačův, objímá nyní již všechny končiny oboru země, tu nepopíranou majíc vládu, onde dobývajíc si jí obětmi trudův, posvěcování se a mučeníctví. A hle, výroční den, kdežto Slovo stalo se Tělem, kdež naplněna jsou Zaslíbení!

Zapisují-li se veliké výročnice dějepisné, toť ovšem nesluší mlčením pominouti té největší, ježto v sobě památku vyplnění sv. článku víry pojí s památkou největší události v dějinách světa, události, od

kteřé celé novověké společenstvo narození své svou obrodu a obnovu datuje zároveň s narozením Boha Člověka. Událostí tou počíná jediná pravdivá známka společenstva; od té doby jest zajisté lidstvo přede vším křesťanské; v křesťanství záleží jeho podstata, v křesťanství leží také konečný jeho účel. Nadarmo usilovali jsou rozumáři obejiti se bez křesťanství, Opětovaná tak často chlubná slova: civilizace kultura a pokrok — mají de sebe význam jedině potud, pokud se snášejí s duchem víry křesťanské. Ne dosti na tom ale, křesťanství užívá-li se za zástavu: třeba též uznávati zásady jeho, a věrně kráčet drahou

vytknutou jim, ač máli společenstvo nabývati prospěchu. Jinak zajisté v krátce ukáže se malichernost dosažených okamžitých na pohled prospěšných účinkův a křesťanství, užité za pláští k dosažení nehodných záměrův, zajisté ukrtnou uvozuje pokutu na rouhače. U víře křes-

tanské zajisté tolik jest naprosto pravda, a v pravdě leží pokoj. Na věčné věky zůstavil naučení lidem onen zbor angelův, zpívající při kolébce Kristové: „Sláva na výsosti Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle“ —

Vinnickí, šašek Jana Sobieski'ho.

Na královském dvoře Jana Sobieski'ho nalézal se muž, kteréhož před jidlem rytířem a po jidle šlechticem nazývali. — Jistý pán, kterýž po nejprv do královské předsíně přišel, ptal se ho, kdo by byl? Vinnickí odpověděl: „Dvorní holič!“ — „Ty tedy holiš královi bradu?“ ptal se pán. „Nikolik, byla odpověď, já tolik za nos tabám takové lidi, jenž ho vysoko nosejí, a mydlím nekrálovskón sprěž na dvoře královském.“ — Zdá se mi, že mne chceš popichovat,“ prohodil rozhněvaný cizinec. — „To nemusíte tak bráti, chlácholil ho šašek nepoznaný, zamýšlel jsem toliko seznámiti vás se zvyky našeho dvoru; zde jsou totiž, dva člověčkové, kterýmž všecko dovoleno jest, král totiž, a jeho šašek i jenom král sám smí se zlobiti, a jenom šašek jeho smí blázniti; an pak nikdo právo s sebou nepřináší, nébrž teprv zde k právu přichází, tedy snadno pochopíte, žeby každý pokus zlobiti se, tolik znamenal, jako osobovati sobě právo však blázniti, v každém okamžení komukoliv chci odstoupiti.“

„Já jsem ovšem měl hned znamenati, že mluvím s bláznem,“ pravil cizinec k okolo stojícím, svou nevoli ukrývaje.

„To arcit byla chyba, která se nedá odpustiti,“ doložil šašek; a zajisté mi dáte v tom za pravdu, že já jsem lepší znatel lidí.“ —

Královi se líbil šaškův žert on ho nazýval svým milým Vinnicem, a když ho den neviděl, bylo mu až teskně po něm. Vinnickí pak skutečně byl vždy a všady průvodčím krále. Když Sobieski, ještě jako hejtman do bitvy u choczima táhl, byl Vinnickí s ním; a neopouštěje nikdy velitele svého, doprovázel jej do mnohých válek.

Ale nikoliv nebyl Vinnickí miláčkem královny, proto že se usstavičně hašteřil s Francouzy, jímž královna nakloněna byla. Nicméně přece vychloubal se šašek přede všemi lidmi zvláštní milostí a náklonností královninou, tak že se o tom i sám král dověděl. Tento se ho jednoho dne tázal: „kterak může tak lháti?“ a šašek odpověděl: „Nejmilostivější Pane! ja nelžu; nebo že mi paní královna zvláštně milostiva jest, poznávám z toho, že jest Francouzům čím dle tím více příznivá, a já přece to s sebou pivo piji, které oni vaří. Pošli mne, milostivý králi, dnes od svého dvoru, a již zejtra poděkují se ti všickni Francouzi ze služby; a když ne, chci jako lhář po všechem život svůj tento župan nositi.“

„Ty zůstaneš u mne, Vinnisi! tebe nedám od sebe; ale hleď, aby i moje paní s milostí svou k Tobě se naklonila,“ pravil král. — Vinnickí albil, že se chce dle napomenutí králova chovati, a brzy milost královny sobě vydobýti.

Všichni žasnuli nad tímto slibem; neboť znali Vinnického, že slova dané také uskutečňují. Tu však přede vším zapotřebí bylo, zanechat popichování Francouzů, jichž u dvoru veliké množství bylo, a tak milost královu ztratiti, který sám nebyl přítelem Francouzů, a s nelibostí pozoroval, že se jim u dvora ve všem přednost dává. Všichni byli tudyž žádostivi, jak sobě šašek pomůže z nesnáze; ale každý si pomyslí, že jako šašek nějakým kapitálním kouskem.

Vinnicki se od toho dne zamknul v zadním stavení zámku královského, a nedal se u dvoru ani viděti. Udalost, kterou vypravujem, stala se v zámku Zloczouském.

„Kde pak je Vinnicki?“ ptával se denně král.

„Stůne!“ byla pokaždé odpověď.

Král ihned poslal svého kaplana a lékaře k němu, ale Vinnicki žádného nepřipustil k sobě. Tak uplynul první, tak i druhý týden. Nikdo nemohl krále rozveseliti; k tomu přišla ještě špatná povětrnost, a všechna veselost vytratila se ze zámku; král byl každým dnem mrzutější, počal nedobře trávit, a jeho mrzutost byla již tak velká, že královně žádost za žádost odepíral, a dva starosty proti její chuti ustanovil. Královna se hněvala, král měl dlouhou chvíli, a konečně ani sám již nevěděl, co mu vlastně jeho živobytí ztrpčuje. Vinnicki pak pořád ještě nedal se vidět.

Královná již to nemohla snést; dala si zavolat jednoho ze svých miláčků Francouzů, a mrzutě k němu mluvila: „Je sai que ce fou Vinnicki n'est pas malade! couïte qui couïte! faites le venir au roi.“

Francouz, kterýž královnu dobře znal, hned věděl, že nežertuje, a žeby, kdyby se mu podniknutí to nepodařilo, mohl své švestky sebrati, a ze zámku se kliditi. Šel tedy k dvornímu šaškovi. Dlouho ktepal a prosil u dvéří a když byl již přes hodinu prosil a hrozil, otev-

řel mu sluha, a uedl ho do druhé světnice, kdežto Vinnicki na nízkém sedátku seděl, zcela zaobalený.

Vinnicki znal mnohými jazyky obratně mluvit, a proto se ho Francouzi až báli, proto že je obyčejně jich vlastní zbraní porážel; a až posud, jako ondy nezlobí se Francouzi více, jako když se jim někdo v jich materské řeči vysmívá.

„Co pak ti schází, příteličku!“ pátral Francouz.

„Ticho! pro Pána Boha, ticho! šeptal Vinnicki; a kdykoliv poslanec mluvit začal, pokaždý ho šašek zakřikoval „pst!“ tak že by Francouz málem již byl po meči sáhnul.

Vinnicki vida, že trpělivost Francouza již na nejvyšším vrcholu jest, začal mluvit: „Pověz mi Pan, je-li hodný přírodopytce?“

„K čemu ta otázka?“ odpověděl rozhněvaný Francouz, vždyť pak jsem Francouz, a navštěvoval jsem akademii (vysoké školy) v Paříži.“

„Tedy mi pověz pán, mluvil Vinnicki mírně, jak přicházejí kůřata na svět?“

„Nepochybně chceš, jako jindy, své posměchy prováděti, opověděl Francouz — mais, eh bien, ç est votre metier,“ doložil chácholivé — může tedy! kůřata se jako všechno na světě, rodí;“

„Náhled Pařížské akademie tedy by byl, pravil šašek, že se kůřata rodí. Hm, hm! podivuo, u nás v Polsku ví každá stará babička, že se musí slepice na vejce posadit, z nichžto se napotom kůřata lihnou.“

„A k čemu pak nás má tato učená hádka vésti? ptal se nevrlý Francouz.“

„Ke kůřatům, odpověděl šašek, které naše milostivá paní královna ráda má, což dvořenínům královným musí povědomo býti; neboť jsem slyšel vždycky, že z Pařížské akademie vycházejí lepší dvořeníní jako přírodopytcové. Víte-liž monsieur, že teď máme zimu?“

„Francouz mohl žlučí puknout, vrhnul sebou do lenošky, a mlčel. An mlčení delší chvíli trvalo, zavřel Vinnicki oči, a dělal, jakoby chrupal.

„Pane Vinnicki, zvolal Francouz téměř s pláčem, netrapte mne tak příliš; nebo zde jest můj osud na váze; král má bez Vás dlouhou chvíli, a královná mi přikázala, že jí nemam spíše na oči přijíti, pokud Vás ke královi nedovedu.“

„A Vy jste to přislíbil?“ tázal se šašek.

„O tom nebyla žádná řeč, já jsem dostal tén rozkaz!“ pravil Francouz.

„Pane, zvolal Vinnicki, Vy jste špatný dvořenín, a měl by jste vědět, já že jsem dobrý šermíř. Vy mi přicházíte právě na ránu, já znám Vaši slabinu, a kdo Vám za to ručí, že se Vás chybím?“

„Kterak tomu rozumíte?“ ptal se Francouz.

„Ještě tu musím celý měsíc zavřený sedět; mluvil Vinnicki, a Vám Francouzům již zde u dvoru štěstí odkvétlo; královna sama Vám vypoví. Ale buďte dobré myslí; já se Vám snad vidím horším býti, nežli v skutku jsem. Urozený Pane, podejte mi ruku na smířenou! nebo věru, to mně těší, že jste konečně všickni přišli k rozumu a k poznání, že dvůr, na kterém jsou Francouzi, bez bláznů nikterak býti nemůže. Nyní pak již mluve, čeho vlastně ode mne žádáte?“

„Pro Bůh, prosil Francouz úpěnlivě — pro Bůh, přijď opět ke dvoru, a obveseluj krále!“

„Není možno,“ odpověděl rychle Vinnicki, a pak po tichu počítal na prstech a mluvil: „před sedmi, osmi dny nemohu žádost Vaši naplniti.“

„Po mně je veta!“ zvolal Francouz.

„Pane, pravil Vinnicki, my máme přísloví: „Jedna vlaštovice nedělá léto!“ na Vás přísloví toto se osvědčilo, neboť když jsme do bitvy u Chočima táhli, také jste sobě po-

myslil: „Beze mne se ta bitva také odpravi!“ a rytíř přece jest osoba mnohem důležitější nežli šašek! Je-li pak bitva bez *Vis* se odpravila: obstojí zajisté i dvůr bez *šaška*.“

„Na koho pak zase těmi slovy mlčíš?“ zvolal dvořenín, a opět sáhl po meči.

„Inu zvolna, zvolna! na Vás jsem nemířil! odpověděl Vinnicki s úsměvem; nechtež všechen hněv svůj i s mečem v pošvě; pomněte jen, jakby všechen svět vyvaloval veliké oči, kdyby zvěděl, že se rytíř navarrský potýkal se šaškem bez rukavic a bez hledí? Pročež nechte jen svůj rožníček v pošvě, a promluve mezi sebou raději upřímné slovíčko. — Víte-liž, pano, že naše milostivá královná kůřata miluje?“

„Vim!“

„Víte-liž také, že milostivá královná dvorského šaška nemiluje?“

„I to vím; ale což pak z toho následuje?“

„Víte-liž také, že jest nyní v Polsku zima?“

„To citím!“

„Víte-liž dále, že v zimě ani královna nemůže žádných kůřat míti?“

„Ano, ano, ale jen dále, což z toho všeho následuje?“

„Z toho následuje, pokračoval šašek, že pomoci toho, co královna miluje, se ten v její milost vpašovatí chce, jež ona nemiluje; zkrátka akrze kůřátka chce dvorský šašek . . .“

„Já Ti nerozumím!“ zvolal francouz, a znovu sebou hodil do lenošky.

„A přece Vás mají za ostrovtipného! Tedy slyšte: proto že nyní v zimě žádná slepice v celé Polsce na vejcích seděti nechce, převzal práci tu dvorský šašek.“ Po těch slovil odrhnul Vinnicki přikryvku, kteráž jej halila, a ukázal francouzovi hnízdo s vejci slepičimi, kteráž vyseděti chtěl. —“

Z toho můžete, šlechtný rytíři poznati, mluvil dále, jak velice mi záleží na milosti naší panovnice, jelikož již po celé dva týdny na těchto vejcích sedím, Tato kůřata potom postavím na královský stul, milostivá paní královna bude se s úcasem ptáti: „odkud tato kůřata v tomto počasí zimním? Bude se všelijak hádati, až se konečně objeví, že Vinnický ta kůřata vyseděl. Jaké to vítězství, jaká čest, pro mne, když něčeho dovedu, co se až posud nikomu nepodařilo?“

„To jsou žerty, jakých od Vás začasťe slycháváme Pane Vinnický;“ mluvil francouz nedůvěřivě.

„U hvězd nebezpečných! toť nejsou žádné žerty! zvolal Vinnický; četl jsem toto tajemství v jednom učeném spisu, a mám nejméně ještě 7 dní seděti; neboť až za 21 dní vylézají kůřata z vejcí.“

„Ukaž se jen na hodinku královi; dám Ti pytlíček zlata, a budu se za Tebe u královny přimlouvati.“

„Za zlato Vám děkuji, odpověděl Vinnický; nebo filosofové a šašci nepotřebují žádného zlata; ale chceš-li dobré slovíčko za mě u královny ztratiti, pak šlechtný rytíři, pak. . . .“

„Nuže co pak vpádl mu francouz rychle do řeči.“

„Pak . . . bych se snad odhodlal, ku královi jíti; ale také jenom pod jednou výminkou!“

„A pod jakou?“

„Když pan mé místo zde za ujme, a čestným slovem se mi zaváže, že bude tak dlouho tuto na vejcích seděti, až se navrátím; jinak by mé vejce vychlázla, a všechna má posavadní práce byla by zmařena. Přece však musím Vám připomenouti, abyste se velmi pozorně na vejce posadil. Musíte se z lehka na ruky podepřiti, a pak se zvolna spustíte, ale tůze pomálu rozumíte-liž mi? tuze pomálounku!“

Dlouho přecházel francouz po světnici, a přemýšlel. Tu směšnost práce, které se více bál nežli prachu

a olova, tam nemilost královnina, která se mu hrozněji nad smrt býti viděla. Konečně se odhodlal; zde ináš mé čestné slovo; ale teď pospěš, neboť právě slyším ke stolu zvoniti; dal mu na to ruku, odložil kord a polní pásku (šerpu), avlekl se, posadil se pozorně na vejce, a zaobalil se do příkrývky.

Francouz se usadil, a Vinnický šeptal několik slov svému sluchovi do ucha, oblekl se, a když by francouza několikráte po zádech švihl bičikem svym řekl mu hlasem vážným: „Jako král pasuje |*Tu podrahe na rytířství*, a slepičí vejce budež míti ve znaku svém!“ a odešel. —

„I Ty želmovský čtveráku!“ kde paks opět tak dlouho trčel?“ — Tak pozdravil král přicházejícího šaška.

Vinnický se vymluvil, jak mohl a obveseloval krále žerty a veselými nápady svými více než kdy jindy.

Král si statně nahýbal sklenici, jedl s mnohou chutí, smál se, a byl upřímně vesel. Vinnický však lichočil francouzům, a choval se ke královně (proti obyčejí svému) roztomile.

Ce fou est bien aimable, quand on le voit rarement () ráčila královna promluvit.

Le desert finit le repas () doložil Vinnický poloblasitě.

Po jídle tázal se král: „Nyní se vyznej, čtveráku, kde jsi tak dlouho vězel? že jsi nebyl nemocen, za to miruči Tvá rozpustilá veselost.“

„Seděl jsem v zadním stavení, kde mi Vaše královská milost mé obydlí vykázati ráčila.“

„Že jsi tam seděl, není tajemstvím, ale co pak jsi tam tak dlouho sám a sám robil? Pokání jsi jistotně nečinil, neboť jsi nechtěl ani našeho pana kaplana k sobě připustiti.“

„Co jsem robil, zvolal Vinnický, nedá se tak snadno slovy vyjádřiti; a konečně, což pak bych z toho měl, snad by se mi ani nevěřilo; jen toli pravím, že mám v světnici

věci kterých ještě nikdy nebylo, a jenž se ještě nikdy nestaly.

„Co jsou to za věci? ptali se všickni zvědavě.

„Nikdo tomu nebude věřit, když to na své vlastní oči neuvidí!“

„Dejte mi sem čepici! kázal král: Vinický nám slibil dnes jakousi pochoutku po stole!“

„Ovšem že! pravil Vinický; podivně, v tomto království posud ještě nevidané věci!“

„I sama královna, která se dnes ve všem královi zachovati chtěla, povolala své dvorské paničky a své francouzské dvořanstvo, an král všecky polské pány na dvoře královském žijící pozval, aby přítomni byli tomuto tajemnému divadlu. Celá společnost se zdvíhla, a ubírala se přes dlouhý dvůr k zadnímu stavení. Vinický si vyžádal, aby se všickni tiše chovali. Na znamení dané otevřel jeho sluha potichu velké dvéře, a byli v první světnici; u vchodu do druhé světnice bylo viděti oponu, na kteréž připevněn byl list, a na něm stálo psáno velkými písmeny:

„Nevidané znamenitosti!“

„Co pak znamenitosti?“ tázal se král netrpělivě.

„Král co host u svého šaška,“ zvolal Vinický, a pak rychle oponu odhrnáv, doložil: „a francouz na vejcích!“

S hlavou na holo ostříhanou, bez vlásenky (bez paruky) strachem a hanbou zničen seděl francouz na vejcích. A rychle vyskočil, chtěl

do pokryvky zabalů utéci, ale kam? Okno mělo mříže, u dvéří stálo královské dvořanstvo. Nyní všickni hlasitě se rozesmáli, nebo, když byl francouz vyskočil, uviděli hnízdo s vejci slepičími.

Ce mechant fou! () zvolala královna, jakoby se chtěla zlobiti; musila se však sama také smáti, a i se svými paničkami utekla.

Král však a jeho dvorstvo nemohli se ani dost vynasmáti a vynadřívati.

Francouz se schoval za kamna (k r b).

Hoj! volal za ním Vinický; čestné slovo; vylezte pane rytíři z komína, sice mi vychladnou vejce.

Král a jeho hosti pořád ještě se smáli, francouzi však se zatím vytratili. Vinický teď vypravoval celou tu udalost, a skončil řeč svou třemi slovy: „že se dá Tatar lehce k tomu přiměti, aby šel na smrt, ráčíte všickni věděti; že se může francouz na vejce po saditi, zajisté jste dnes ponejprv na své vlastní oči viděli.“

Ještě dlouho se smáli francouzovi toho dne; polští páni hned psali o této veselé události do všech koučin Polska, zahánbený francouz však s mnohými krajany svými opustili ještě v té noci královský dvůr.

Královna se chtěla mrzeti, nechťelo se jí to však nikterak dařiti.

Král však obdaroval Vinického drahým prstenem, a ostatní polští páni také se vytasili s dary svými.

I. O školním patronátu vůbec.

Patronátem nazýváme právní poměr, který váženějakého ochránce k jistému ústavu. S ochranným takovým jsou s jedné strany spojeny pro patrona zvláštní, obyčejně jen čestná práva nebo vyznamenání,

za což s druhé strany povinen jest patron na ústav pod jeho ochranou stojící, jisté platy nebo příspěvky odváděti.

Mát pak patronát hlavní účel ten, aby ústavy ním chráněné, ve

svém trvání a dobrém stavu byly ubezpečeny a pojištěny.

Jak vůbec známo, stojí chrámy a národní školy pod ochranstvím patronátu, dle čehož rozeznáváme dvoji patronáty, a sice patronát *kostelní*, a pak patronát *školní*.

Školní patronát nad školami národními, vyvinul se během času hlavně za příkladem a vzorem patronátu *kostelního*; jakož vůbec národní školy připojovány a zakládány byly při chrámech, a *kostel* a *škola* odjakživa přirozeně v blízkém stály, a doposud stojí v ouvazku a spojení. —

Hnedle v prvních stoletích od založení katolické církve, nalezáme zřízení *kostelního* patronátu, uvedené nejprve *obyčejem*, a později utvrzené a ustálené *právem církevním*. —

V katolické církvi vyvinul se záhy obyčej, že oněm osobám, které buďto založili *nový chrám* anebo sešlý nebo opuštěný *kostel nově zbudovaly* a upravily, nebo hotový už *kostel obdarily statkem*, a štědrosti svoji umožnili zavedení stálých služeb božích pro lid věřící, že osobám tímto dávala církev věčnost sovji na jevo za jejich zásluhy o náboženství propůjčováním zvláštních práv a vyznamenání, spojených spolu s jistými povinnostmi při kostelích, kteréžto práva a povinnosti zahrnuty jsou v *kostelním patronátu*.

Nebudeme zde veškerá práva *kostelních* patronů zevrubně vypisovati, podotkneme jen to rejhlavnější, že *patronu* *kostelnímu* přísluší právo *presentovat faráře* u *kostela*, nad nímž má *patronát*; s druhé strany uložena jest *patronu* povinnost; aby neal *valnou část nákladu* na vydržování, opravování a vnitřní úpravu *místností* *kostelních*. —

Po právu *církevním* není *patronat* pouze přiřknut jedině té osobě, která si jej zásluhami svými o *kostel* zjednala, nýbrž práva a povinnosti *patronální* přecházejí také na jeho dědice a právní nástupce. —

Je známo, že na venkově, na bývalých panstvích jsou *patronami* *kostelními* obyčejně majetníci těchto panství, a *patronátní práva* a *povinnosti* jsou s *velkostatky* těmi nerozdílně spojená a na nich pojištěna, tak že kdo *velkostatek* takový nabyde, stává se spolu i *kostelním* *patronem*, ačkoliv někdy při prodeji *statku*, prodávající sobě práva *patronátní* vyhraditi a je na jiný *statek* přenéstil, je takto v *rodině* své zachovati může. —

Mát tedy *patronát* *kostelní* původ svůj v tom, že *předkové*, nebo *předchůdcové* ku držení *statku* nynějších *patronů*, zjednali sobě *patronátní práva* buďto *zakládáním* nebo *štědrým podporováním* *kostelů*, anebo *dobrovolným převzetím* břemen *patronátních* od osob jiných a t. d.

Patří-li *velkostatek* nějakému *klášteru*, přísluší mu spolu i *patronát*; na *statcích* bývalých *zrušených klášterů* a *státních statcích* přísluší *patronát* *vládě* čili *státu*.

V *městech*, které nestály v poměru *poddanství*, patří *patronát* na mnoze *obcím*.

Jakož pak bývalé *vrchnosti* *zakládáum* a *podporováním* *kostelů* za tyto svoje zásluhy zjednaly sobě *patronátu* nad *kostely*, bylo to podobně i při *školách národních*.

Stávalo se nezhusta, že bývalé *vrchnosti* přičiňovaly se o zařizování *škol* ve prospěch svých *poddaných*, *zakládající* je buďto zcela nebo alespoň *valnou část* svým nákladem, a věnujice často také *příspěvky* na *vydržování* učitele ku př.: *deputát*, *polnosti* atd.

A poněvadž bylo to dle práva *církevního* v *obyčejí*, že tomu, jenž založil *kostel* nějaký, uděloval se nad *chrámem* tím *dědičný patronát* *kostelní*, takž *považovala* se také osoba *založivší* nějakou *školu*, za *patrona školního* té *školy*, *jemuž* přísluší *jednak právo presentovati* *tam učitele*, a která spolu má po-

vinnost starati se o *vydržování školního stavení*. —

Byly ovšem i *obce*, které samy o sobě bez pomoci vrchností svých založily sobě školy, nad kterýmiž pak také patronátní práva samy vykonávaly usazující sobě učitele a vedouco také samy náklad na školu. —

A jakož tedy nad chrámy vyvinul se dle práva církevního patronát kostelní, takž za příkladem a vzorem jeho povstal u nás během času obyčejem a z vyklosti nad školami národními podobný ústav *patronátu školního*. —

Zakládání národn. škol, jakož i jejich *vydržování* záviselo po mnohá století zcela na *dobré vůli* těch, kteří k tomu cítili lásku a obětivost, poněvadž zákonodárství o školství národním nepodávalo žádných určitých předpisů. Povstaly ovšem péči *duchovenstva, klášterů, obcí, vrchností, korporací jednotlivých a osob*

soukromých mnohé sice školy, avšak *stále trvání a udržování* jich nebylo zaručeno žádným psaným zákonem, anebo nějakou závaznou povinností, nýbrž školy závisely, jak už pověděno, od dobré vůle těch, kteří se o ně starati chtěli. —

Proto také nebylo žádného všeobecného předpisu, kdo má na jistotna školu přispívati a ji v dobrém stavu udržovati, kdo má právo míti dosazovati tam učitele a t. d. všechny tyto věci řídily se buďto dobrovolnou *úmluvou* mezi účastníky v každém jednotlivém případě, anebo zachovávan jest o tom jistý mlčky zavedený *obyčej*.

V takovémto neurčitém stavu nacházelo se národní školství vůbec, a zvláště povinnost konkurenční na místnosti školní, až do doby císařovny Marie Terezie, od níž národní školství celé nově bylo upraveno.

II. Školní patronát upravený zákonem.

Císařovna Marie Terezie a syn její Josef II. obrali sobě ve prospěch podanného lidu, mezi jiným také za účel: *zvelebení národního školství* v nejvydatnější míře, a položili zákonnými předpisy školství národnímu pevné *základy*, na kterých ono až do naší doby hlavně spočívá. —

Nalezlat pak císařovna Maria Terezie školy národní svého času na stupni *velmi nízkém*, tak že důkladné potřebovalo opravy a reformy.

Následkem dlouholetých válek a spojených s tím velkých nátlaků pro lid venkovský, vzmohla se mezi obyvatelstvem venkovským bídou a nouzí sklíčeným, *nevědomost a pověřčivost* u velké míře, do kteréž ubohý lid vždy hlouběji vpadal.

Proto sobě císařovna Marie Terezie předsevzala, zvelebením národního školství nesnáším těmto odpomoci. Dle úmyslu jejího měla býti při *každé faře* a v každé větší osadě založena a nově zřízena škola národní.

Než provedení šlechtěného toho úmyslu nebylo tak snadné, poněvadž bylo tomu mnoho překážek hlavně z předsudku povstávajících na odpor, a pak také hlavně proto, že u oněch v jejichž prospěchu národní školství mělo býti nově zřízeno, pro reformu takovou nedostávalo se patřičného smyslu a dobré vůle. —

Proto byla reforma národního školství podniknuta a provedena *poznenáhla*, více cestou *dobré vůle* a soukromé horlivosti, nežli úřed-

ním a zákonným donucováním. Na císařských statkách a panstvích učiněn v tom ohledu první počátek.

Na komorních panstvích kterým byla císařovna spolu vrchností, dala zakládati a stavěti školy na vlastní útraty, a stávající školy opravovati a nově zřizovati, nešetříce při tom velkých obětí.

Tato šlechetná horlivost a obětivost neminula se dobrým účinkem i jinde.

Šlechta, vidouc krásný příklad císařovny, následovala Ji namnoze, a přičiňovala se na svých statkách také o zvelebení školství; obce nezůstaly v šlechetném tomto zápasu pozadu, a taktó započalo národní školství za krátký čas utěšeně zkvětati.

Reforma školství, zpočátku zaváděná dobrovolnou cestou, byla později zákony upevněna, a pro budoucnost pojištěna.

Všeliké spory a pochybnosti, povstale hlavně stranu práva dosazování učitelů, rozhodnuté jsou povždy určitým předpisem.

Byl někde obyčej, že obec sama vykonala právo dosazovati učitele; někde mělo se za to, že právo to přísluší výhradně farářů, jince vykonávala právo to obec spolu s farářem, jinde přivlastňoval sobě právo to patron, a někde zase vrchnost!

Proto že o záležitosti této, stranu presentace učitelův, vedeny jsou časté spory, rozhodnuta byla otázka tato nejvyšším rozhodnutím z r. 1750, v tom smyslu, že právo dosazovati učitele na školy národní, přísluší jedině vrchnosti byt i patronem nebyla.

Jak už dříve pověděno bylo, vyvinul se školní patronát, za příkladem a vzorem patronátu kostelního.

Sluší ale rozeznávati dva druhy školního patronátu. První druh školního patronátu má původ svůj na dobré vůli oněch, kteří pro sebe a potomky nebo právní nástupce svoje,

patronátní břemena na sebe vzali. Stalo se, že někdo z dobré vůle svoji založil obci národní školu svým vlastním nákladem, buďto zcela nebo z velké části, anebo že k tomu věnoval velký příspěvek a zavázal se buďto na udržování učitele, školního stavení, vytápění školních místností atd. budoucně přispívati začež sobě vymínil u školy té právo presentování učitele.

O poměrech těch zřízena bývala často zvláštní fundáční listina, v které práva o povinnosti patronovy jsou zřetelně naznačena.

Někde přenesla obec právo svoje posud vykonané, presentovat učitele, na svoji vrchnost za to, aby tato jistě přispěvků na udržování školy na sebe vzala, o čemž zřízena jest také za často zvláštní písemní úmluva.

Takovýmto způsobem povstával školní patronát prvního druhu, patronát dobrovolný, založený na soukromém právě, o čemž obyčejně bývali zřízené písemné listiny. Patron školní z dobré vůle, vymínil sobě ovšem vždy právo dosazovati učitele na školu, začež povinen byl přispívati na školu tím, jak se buďto v listině sám zavázal, anebo jak zákon povinnosti patronovy vyměřoval.

Abý pak národní školy tím snadněji byly zakládány a v dobrém stavu udržovány zavedl císař Josef II., patronát druhého způsobu, tak zvaný školní patronát zákonní.

Největší obtíž činí při zakládání nové školy jak tomu zkušenost učí, vždy porízení školních místností, a tato překážka měla býti zavedením zákonního patronátu odstraněna.

Roku 1787 nařídil císař Josef II. veškerým patronům kostelním jimžto příslušelo právo presentovati faráře, aby budoucně jistou značnou částí přispívali také na vystavení a udržování školních místností v okršleku farnosti po zákonu zřízených.

Tímto rozkazem uloženo jest kostelním patronům nové břemeno také ohledem na školy národní, a toto břemeno, přispívati na stavení a opravování školních místností, nazváno jest školním patronátem avšak poněvadž nezakládalo se na dobrovolném převzetí se strany povinovaných, nýbrž na rozkazu zákona, nazváno jest toto břemeno patronátem zákonním.

Avšak zákonní patronát zahrnuje v sobě jen břemeno příspěvku na stavbu školní místnosti, a nepropůjčuje kostelnímu patronu spolu žádné nové právo presentovat učitele; nýbrž práva presentačního se vůbec nedotýká aniž se o něm zmiňuje.*)

Nicméně měli obyčejně i zákonní patronové skorem všude právo presentovati učitele. Nebo kostelní

patronové jsou jak známo na venkově obyčejně bývalé vrchnosti. Vrchnostem ale už r. 1750 přirknuto bylo na stávajících tehdy školách presentační právo učitelů. Když tedy i r. 1787 kostelním patronům uloženo bylo zákonem nové břemeno příspěvku na místnost školní, spojilo se závazkem tím i právo presentační učitele.

Sluší tedy rozeznávati dva druhy školního patronátu; první je dobrovolný školní patronát, založený na dobrovolném převzetí povinností a práv patronátních, o čemž obyčejně zřízena jest listina; a pak druhý, zákonní patronát, založený na rozkazu císaře Josefa II. z r. 1787, kterýž kostelním patronům proti jich vůli uloženo bylo břemeno přispívání na stavení a udržování místností školních.

Krátký přehled obsahu školního zákona zemského.

1.

O školním patronátu.

Patronát školní, založený na zákonu, t. j. rozhodnutí císaře

*) Pozn. Výklad zákonního školního patronátu, obsahuje politické školní stízení, §. 370: Patronátem školním, jemuž vyměřuje se určitý příspěvek k stavbě školní, výrozumívá se dle smyslu obyčejného, právo presentovati faráře. Poněvadž ale právo, presentovati učitele na uprázněnou službu, namnoze vykonávají faráři, anebo faráři s obcemi, musel se toto právo presentační k školní službě, přesně rozeznávati od patronátu nad farou.

Povinnost přispívati na stavbu školy se strany patrona, vyplývá z práva, obsazovati faru; ona povinnost tedy spojená jest jedině s patronátem farním. Nepovstává s povinností této žádný nový a zvláštní patronát nad školou, který by se mohl buďto přijmouti nebo zamítnouti, nýbrž ten jenž přislouží právo, aby usazoval faráře, je také povinen všudy tam, kam jeho právo sahá přispívati onu část, jenžto patronu je vyměřena, když škola dle direktivních pravidel jest potřebna (dv. d. 11. února a 19 října 1787.)

Josefa II. z r. 1787, přestane dle nového zákona. (§. 1.)

Zákonní patron není tedy více povinen přispívati na stavbu školy práci řemeslnickou, jak to bývalo dříve, — nýbrž jen tak, jako ostatní občané.

Za to ale ztrácí zákonní patron právo, presentovati učitele, kteréžto právo přejde na obec (§. 12.) na obecní výbor (§. 12. a §. 33. obecního řádu), a patří-li škola více obcím, zvláštním vykonávají obce právo to školním odborem (§. 13.)

Kde by si toho ale obec nebo bývalý zákonní patron přáli, aby posavadní zákonní školní patronát i pro budoucnost byl zachován, mohou se o tom sjednotiti, pod jakými podmínkami chce obec patronát dále přenechatí patronu. (§. 1.)

Patronáty založené na jiných důvodech nežli pouhém zákonu, na

fundacech, smlouvách atd. převzaté dobrovolně od patronů, o čemž obyčejně jsou zřízené listiny, potrvají i budoucně. (§. 1.)

Patron takový má i budoucně právo presentovat učitele, a povinnost přispívati ke škole, jak se byl zavázal; není-li míra jeho příspěvků určena jinak, má podle svého zákona přispívati na stavbu i opravu školních místností čtvrtým dílem veškerých výloh. (§. 4.)

2.

O školní konkurenci.

Nový zákon dává předpisy toliko o přispěvcích, které vztahují se na „zapravování nákladů místností školních.“

Jiné příspěvky na školu: služné učitelů, školní plat, příjmy učitelů z rozličných dávek, fundací, deputátů, fassí, kteréžto odváděti někdo je zavázán na dobrovolném darování písemností nějakou, podepsaným protokolem atd. nejsou novým zákonem v ničemž změněny, a musí i na dále odváděny býti jako dříve.

Školní konkurence, o kteréž nový zákon jedná, vztahuje se na: stavení a opravování školních místností, obydlí učitele, nájem za to, nařadí školní, topení školy, plat za bílení školy, na kominika, vyklízení žump, stok kanálů, hasící nástroje, plat na assekuraci, útraty kancelářské a hotové výlohy školního odboru. (§. 3.)

3.

Dodávání dříví na topení škol se strany bývalých vrchností.

Bývalým vrchnostem nařízeno bylo r. 1848, aby dodávaly prozatím dříví potřebné k topení škol národních. (§. 2.)

Povinnost tato je novým zákonem zrušena, pokud zakládá se na onom nařízení z. r. 1848 (§. 2.) Kdo je ale zavázán nějakou listi-

nou nebo jiným právním důvodem k odvádění takového dříví, musí i dále dříví to odváděti.

4.

O konkurentech zvláštních na školy.

Na normalní školy v Brně i Olomouci nese veškerou konkurenci fond normálních škol. (§. 6.)

Rovněž ponese fond normálních škol třetinu výloh při těch školách, s kterými spojeny budou budoucně úplně ústavy ke vzdělání učitelův (§. 7.)

Fond studijní pak i budoucně bude přispívati na školy z něj vydržované jen tou částí, jak to činí nyní (§. 8.) a nic více.

Při školách kde zachován bude buďto starý patronát, anebo nový se umluví, bude patron konkurovati tou částkou, jak se zavázal v listině, a kde nic určeného není, čtvrtým dílem výloh. (§. 4.)

Je-li někde zvláštní místní fond na konkurenci školní, nebo jsou-li některé osoby zavázány k tomu na základě fundace nebo jiných důvodů soukromého práva potrvá jejich závazek i budoucně. (§. 3.)

5.

Školní konkurence obcí.

Konkurenční školní výlohy, které nejsou kryté příspěvky zvláštních školních konkurentů výše uvedených má nésti obec. (§. 9.)

V obci pak mají opatřeny býti náklady na školní konkurenci tím samým způsobem, jako ostatní potřeby obecní, mají tedy především uhrazeny býti z příjmů obecního jmění, a kde jich není, mají se opatřiti způsobem v §§. 60—83. obecního řádu předepsaném (§. 10.)

Takovéto přirážky, platy a povinnosti mají rozvrženy býti na občany v obci, jakž to je v obecním zákoně předepsáno.

Avšak je-li v obci nejvyšší poplatník, t. j. který platí šestý díl veškeré daně; nebo zdali se tam nachází majitel deskového nebo lenního statku aneb držitel 200 jiter pozemků, na něž dle zákona obecního §. 84. přenešená jsou zvláštní práva samostatné působnosti obecní, — může školní konkurence zvláštní úmluvou rozdělena býti mezi osobami těmito a obcí.

Obec může vstoupiti do vyjednávání s jmenovanými osobami, zdali nechtí podvoliti se k dodávání jistého stavebního materiálu, dříví, cihel, vápna, křídlic atd. anebo zdali jistou částí nechtějí přispívati k nákladu školní konkurence? Možná že takovýmto vyjednáváním docílí se úmluva k spokojenosti obou stran.

Takovéto úmluvy musí se ale diti pro každý případ zvláštní, tedy nikoliv na budoucí časy (§. 10.)

Nestane-li se žádná zvláštní úmluva, pak rozvrhne se školní konkurence na povinné, beze všeho rozdílu, i na patrona dle daně.

Stojí-li na př. výloha na škodu 6000 zl. a patron školní dává příspěvek čtvrtý díl 1500 zl., pak rozvrhne se zbytek 4500 zl. na všechny občany a spolu i na patrona, totiž jeho daň v té obci předepsanou.

6.

O školách zřízených pro jednu obec.

Je-li škola zřízena toliko pro jednu obec, pak přísluší obecnímu výboru té obce obstarávati a rozvrhovati školní konkurenci a vykonávati právo presentační. (§. 12.)

Nejvyšší poplatník má pak právo ve všech sezeních výboru obecního, vztahující se k školní konkurenci a presentaci ke škole, býti přítomen a spolu hlasovati (§. 12.)

7.

O školách užívaných od více obcí.

Je-li ke škole některé přískoleno více obcí, nebo dílů jiných obcí, (usedlostí, čísel) pak nemůže obecní výbor té obce, kde se škola nachází, starati se o školní konkurenci sám, nýbrž pro záležitost tu a presentaci musí zvolen býti zvláštní školní odbor (§. 13.)

Školní odbor sestává z 5 členů, zvolených na tři leta od představených obcí k společné škole přískolených. (§. 14.)

Školní odbor schvaluje předchozí rozpočty, vyřizuje roční účty od svého přednosty sestavené, a uzavírá o všech věcech jemu zákonem přikázaných. §§. 15, 16.)

Školní odbor má právo rozvrhovati přirážky na usedlosti přískolené dle předepsaných přímých daní. Přirážky, které školní odbor rozvrhl na jednotlivé obce, musí přednosta oznámiti obecním představeným, aby je od přískolených usedlostí jako jiné daně a obecní dávky svými orgány vybrali, a přednostovi školního odboru odvedli nebo tento spravuje pokladnici a vede účty. (§. 16.)

Ostatně může se mezi jednotlivými obcemi, nebo díly jejich stranu uhrazení školní konkurence státu zvláštní úmluva (§. 9.)

8.

O školách nekatolických.

Je-li v obci, kromě školy katolické, také druhá škola pro vyznavače jiné víry, pak rozvrhovati se má školní konkurence pro školu katolickou jen na katolíky, a výlohy pro školu evanjelickou jen na evanjelíky atd. takže vyznavači každé víry platí jen na svoji školu. (§. 10.)

Stává-li ale zvláštní úmluva, že obec na př. z obecního jmění nebo obecních přirážek bez rozdílu zapravovati bude výlohy na oboje

školy, pak zůstane to při takovéto úmluvě (§. 10.)

V obcích, kde je jen jediná škola katolická, povinni jsou veškerí občané v obci bez rozdílu náboženství přispívati na školu. (§. 10.)

9.

Právo dozorství

Zemský výbor má rozhodovati o stížnostech podaných proti usne-

šení obecního nebo školního výboru ve věcech školní konkurence (§. 17.)

Státní správě rovněž přísluší právo dozorství nad nimi, aby veškeré zákony stávající byly zachovávány a vůbec v mezích své působnosti, jakož to obecní zákon obsahuje. (§. 18.)

Ostatně zůstávají veškeré zákony o školství vůbec, pokud nejsou tímto novým zákonem změněny, v úplně platnosti. —

O hedbávnictví.

Zpráva hedbávnického spolku Olomouckého o svém účinkování k rozšíření hedbávnictví na Moravě rozvinuje utěšitelný obraz neunavených snah k zavedení tohoto velmi důležitého průmyslu. Mužně a odhodlaně chápe se spolek tento všech prostředků k dosažení cílu pro Moravu v národohospodářském ohledu tak velkolepého. Však ale potkává se spolek tento s všelikými překážkami, které se nenalezají v povaze našeho podnebí, neb v hodnotě naší půdy a ve spůsoblosti našeho lidu, nýbrž mají původ svůj v zastaralých predsudcích a v jakési bázlivosti před každým novým závodem. Až dosaváde slyšíme ona nepřijemná slova: „Naši předkové něco takového neprovozovali a přece živi byli, taktéž my bez toho živi býti můžeme.“ Přivrženec takových zásad každému pokroku na odpor stojí, an časových poměrů nepoznal a na vinici národního blahobytu pracovati nechce.

Máli morušnictví a hedbávnictví naši pozornost poutati, tak jest nutno, ony výhody oceniti, které toto odvětví národního hospodářství až dosavád dodávalo, a které ponaučení z pramenů dějepisných čerpati můžeme.

Za panování císaře Justiniana okolo roku 520 po narození Páně

přinesli dva persští mniši semeno morušového stromu a vajíčka hedbávnická z Číny do Cařihradu a tam hedbávnictví s prospěchem pěstovali, tak že řecká země až do 12. století jediná hedbávnickým se honositi mohla. Napotom sobě hedbávnickví prokrestilo cestu skoro do všech zemí evropských, jmenovitě do Španěl, Sicílie, Vlach, do Francouzů, do Německé říše ano i do Ruska.

Obrátíme-li však zřetel na Rakousko, shledáme, že ono v pěstování hedbávnictví nezůstalo pozadu. Již za panování císaře Leopolda v 17. a na počátku 18. století uznala se všeobecně důležitost hedbávnictví v Rakousku a věnovala se veliká péče na uvedení a rozšíření jeho. Však ale krvavé války a jiné nesnázce, v kterých se rakouská říše nalezala, překazily vyvinutí hedbávnictví. Až za panování císařovny Marie Terezie zase nastala příznivější doba, neboť tato panovnice obracela zvláště snahy své ku království českému a uherskému, k Chorvatsku a Slavonii. Také na Moravě vysazovaly se stromy morušové a patentem 16. srpna 1763 vše opatřeno bylo, co jen moudrá vláda činiti mohla, aby novému prameni výživy zjedнала průchod.

Jak utěšeně hedbávnictví v Rakousku ku konci 18. století kvě-
tlo, o tom podává svědectví okol-
nost, že se v Čechách ročně 40, v
Uhřích 131, v Prusku však 140
centnůrů čistého hedbávi vytěžilo.

Tyto znamenité výsledky nám
patrný důkaz podávají, že moru-
nictví a hedbávnictví — ačkoliv z
cizosvětového podnebí do Evropy
přinešeno bylo, zde příznivou na-
lezlo půdu, a že s opatrnou bedli-
vostí pěstováno nadějného zdaru by
dojiti muselo.

Že hedbávnictví za panování
císaře Josefa II. klesalo, ano zde a
onde docela zaniklo, nedá se ode-
přítí, podotknouti ale sluší, že tento
úkaz byl pouze a hlavně následek
válečných bouří, které v krátkém
čase rozkotají, co mnoholetá snaha
a pilnost lidská velikým úsilím vy-
stavěla.

Jiná příčina úpadku se odů-
vodňuje tím, že se hedbávnictví
nezavádělo s opatrností a obezře-
lostí, an mnohokrátě velkolepé se
znamenitým nákladem spojené zá-
vody se zařizovaly, aniž by byla
dostatečná zásoba morušových stro-
mů po ruce bývala, čehož nevyhnu-
telným následkem býti musilo, že
podniknutí takové na zmar přišlo.
Jest to totiž hlavní zásadou při za-
vádění hedbávnictví, že se dříve
hojnost morušových stromů pěstov-
vati má. Nedostatek morušových
stromů jest také příčinou, že přede-

psané cvičení školní mládeže v hed-
bávnictví ještě žádného užitku ne-
přineslo, proto že dítky ze školy
vyšedší žádné příležitosti nenalezají,
v hedbávnictví dále prakticky po-
kračovati.

Aby se ale tomuto nedostatku
odpomchlo a hedbávnictví nezůstalo
pouze zábavným, nýbrž aby se vy-
vinulo k zaměstnání výnosnému, jest
zapotřebí, abychom v každém okrese
spolek hedbávnický Olomoucký,
který tím účelem se zanáší, vyživě
lidu našemu nové prameny otevřiti,
— v jeho chvalitebné činnosti pod-
porovali, abychom vlasteneckou hor-
livostí každý dle své možnosti, pře-
devším morušové stromy pěstovali,
a k dosažení dotčeného účelu s onou
ochotou přispívali, která se od kaž-
dého vlastimila očekávati může.

Jelikož ale tam, kde nové zá-
vody uznání dojiti mají, vůdců a
podporovatelů třeba jest, taktéž
když se o zavedení hedbávnictví
jedná, dozorcové by se ustanoviti
měli, kteří příkladem a vlivným na-
pomínáním o zavedení a rozvoj
hedbávnictví by péči měly. Poně-
vadž ale jeden dozorce nemohl by
celý okres lehko přehlednout, tu
by bylo přiměřené, každý okres na
více oddělení rozvrhnouti a pro
každé oddělení dozorce ustanovit.

Dále navrhuje, aby se pro
každé oddělení vyvolil dozorce,
který by měl hlavní zřetel obrátiti
na rozmnožení morušového stromu.

O hospodářských spolcích.

V úterý svatodušní odbývala
se jarní *všeobecná schůze hosp. spolku
Tišnovského* ve Veverské Bytýšce v
té nádherné radnici, která jest oz-
dobou městečka tohoto. Ve skvost-
ně ozdobeném sálu započala o 10.
hodině předpol. I. část této ven-
kovské slavnosti.

Po úvodní řeči p. předsedy
Fettera, ve které poukazoval na
trudné poměry doby naší ohledem
peněz a na potřebu *spolčování*, ve
kteréz i uvedl a představil p. t. p.
hraběte Aloisa *Serényiho* z Lomnice
co komisaře ústředního výboru z
Brna, začal k prvnímú číslu pro-

gramu jednatel Dr. *Bílý* činiti řeč o povinnostech každého úda hosp., která s uspokojivým výsledkem by vši přijata vybízela údy k zapravení příspěvku ročního u p. pokladníka, při kteréžto offěře sešlo se 52 zl. r. č.

Z řeči této vyjímám následovně:

„Člověk od jakživa byl druživým. Střední věk měl bratrstva a kláštery, jelikož tenkrát převládala ve všem mysl náboženská; věk náš toho nezanedbává, avšak vedle náboženství vyniká mocné láska k *národnosti*, a neobyčejná, řekl bych divotvorná činnost *průmyslu*.

Při velikých obrazech věku našeho, kde malý hospodář a remeslník nohama rukama musí se brániti, aby poněkud obstál proti závodům velikého kapitálu a průmyslu (k. p. továrnám a j.), při neobyčejné výšce *daní* a rovně neobyčejné *láci* obilí a výrobků zemských, při nedostatku *peněz* a skleslosti *úvěru*, při rostoucím vždy množství lidstva, kde druh druhovi vadí a škodí, při tolikých nepřátelích ze všech koutů číhajících, což divu, že i malý hospodář a remeslník ohlíží se po pomoci.

Moudrý Tvůrce dal nám dvoji zbraň, kterou si má člověk pomáhati v nouzi: jedna sídlí v hlavě, a jmenuje se *rozum*, druhou prohlásil Kristus Pán za základ náboženství, ta má sídlo v srdci, a jmenuje se *láska*. Kde ty dvě se spojí, tam je pomoc hotova, tam povstávají *spolky*, ve kterých druh druhovi svým rozumem a svou obětivou láskou ku pomoci přispívá. Veliké věci dají se k místu přivésti jedině spojenými silami; a proto i náš zeměpán ujav vesla vlády zvolil sobě za heslo: „Viribus unitis!“

Nechci Vás tu nuditi vypočítáním spolků, kteréžto jako houby přes noc na půdě vlasti naší vznikají, neboť o tom čítáváte v novinách: podotýkám s radostným citem vnitřní uspokojenosti, že i v našem okolí takových spolků máme, mezi

nimi i tento hospodářský. Těší mne velice, že důvěra našich údů postavila v čelo tohoto spolku osoby stavu duchovního. Nebo nejen ctěný předseda náš, nýbrž i já jednatel a pokladník jsme osoby *duchovní*. Těším se z toho trojnásob; předně, aby se poznalo, že Vás nevedeme jediné k věcem nebeským, nýbrž že se Vám milerádi propůjčujeme za vůdce a učitele i v těch věcech, které napomáhají k rozmnožení blahobytu vezdejšího; my to činíme dále tím raději, jelikož tím jednáme jen dlo přání Církve, k jejímuž návodu se modlíme při průvodech dnů křížových o úrodu zemskou, abychom časnými potřebami dostatečně zaopatření jsouce napotom nebeských tím důvěrněji mohli vyhledávati; těším se konečně proto, jelikož s Vámi a mezi Vámi na venkově žijeme, starosti a slasti venkovského hospodaření s Vámi sdílíme, a proto i zde Vám raditi a Vás poučovati můžeme.

A však, abych již ku věci samé se dostal — není dost na tom, aby se někdo dal do seznamu údů spolkových zapsati a *slouh* údem spolkovým: *musíme znáti a plniti své povinnosti*, a o tom dovolte mi několik slov.

První povinnost úda hosp. spolku jest:

I. aby své hospodářské vědomosti a zkušenosti šířil.

Dokud nemáme *škol* hospod., jsou krom čtení spisů nejlepší příležitosti k rozšíření hosp. vědomosti — naše spolky a sice valné hromady těchto našich spolků hospodářských. Abychom všem obyvatelům zdejšího politického okresu podali příležitost, zúčastniti se při valných hromadách našich, proto vzešlo u nás ve chvalný obyčej, že se s nimi *stétajem* t. j. brzo v tom, brzo v onom místě a městě našeho politického okresu střídavě se scházíme, abychom se všude vzájemně seznali a poznali, a všude svým milým krajanům a bratřím nové

hosp. zkušenosti, nálezy, stroje atd. jako dobrý vorkař a zboží zadarmo podáváme, jakož i jich zase vybi- zíme, aby i oni nám své zkušenosti sdělili, a tak poučováním a radou sobě pomáháme.

A proto každý pořádný úd bez důležité příčiny nevynechá žá- dné schůze spolkové: nechtíti se ce- sty, neželi nějakých těch útrat a výloh, neboť ví, že mu zde kyne elast a přistrojeno pochoutek a la- hůdek nevšedních.

Či není to snad radost, octnouti se ve valné společnosti krajanův a bratří, a krom mnohé zábavy vrátiti se ke krbu domácímu obohacen vzácnými vědomostmi?

První tedy povinnost pořá- dného úda jest, „aby své vědomosti hospod. šířil a k tomu cíli krom čtení hosp. kněh a časopisů ob- zvláště ku valným hromadám se dostavoval, o tom co zde viděl a slyšel přemýšlel a všeho sobě po- všimnul.

A však nejen pro sebe to má činiti, nýbrž ont se má

II. státi misionářem či apoštolem hospodářským, jak dalece jeho možnost sáhá, a jako ve všech věcech, i zde méně se působí slovem, jako příkladem.

Zdají se to býti někdy malič- kosti, jimž se nezalec usměje, an

zatím „spojenými silami“ stanou se velikými hýbadly blahobytu hmot- ného.

A tak ku př.:

kdo zcelování pozemků pod- poruje,

kdo maje k tomu, střídavě hospodářství zavádí,

kdo, neznaje se v tom, směnek se varuje a palírny jak ohně se štíti,

kdo včeličky pěstuje,

kdo dobytek šlechtí, aby co nejvíc užítku a mrvy vydal,

kdo kde které místočko a mezi použije, aby tam něco užitečného sadil,

kdo obecní lesy nezběduje,

kdo důvěruje svým vůdcům, k dobrému ho vedoucím, — ten a takový dokazuje, že povinností svých vědom jest.

Konečně III.

Povinnost každého úda hosp. společnosti jest, aby roční příspě- vek platil.

Po předešlé podané řeči bylo zapisování nových údů, jichžto se přihlásilo sedm.

Potom četl jednatel zprávu o činnosti spolku od podzimní schůze až do této jarní, načež pokladník p. farář Bytýšský Stolička skládal účty, z nichž vyavítalo, že spolek má na hotovosti 94 zl. 24 kr. r. č.

Drobnůstky.

* Roku 1858 obnášela v Če- chách daně z nemovitostí 92-krát tolik jako daně osobní; daně ne- přímé dvakrát tolik jako přímé. Mezi nepřímými daněmi obnášel v Čechách příjem z tabáku 7,782065 zl., z cla 3,924091 zl., z dávek právnických 2,905449 zl., z loterie 1,744653 zl., z pošty 1,971100 zl., z kolků 1,424750 zl., z mejta 613824

zl., z tar 130051 zl.; dohromady 28,295967 zl. Roku 1858 obnášely v Čechách všecky přímé i nepřímé daně dohromady 42,289360 zl. r. č.

* Svatojirský klášter, nejstarší v Čechách řádu benediktinek, zru- šen byl r. 1782 20. března; kdežto tenkrát byla 1 abatyše, 25 jeptišek, 7 světských sester a 4 novicky.

Hebrejské melodie.

Kvílení Jeremiášovo.

(Pláč kap. V.)

Rozpomeň se, Pane — viz, co nám
se děje!

Lid tvůj zavřen, sláva tvoje mizí,
tvé dědictví padlo v ruce cizí;
cizák domy naše zloupiv, se ti
směje!

Naši otci tlejí v hrobě,
vrazi przní jejich rovy,
matky, opuštěné vdovy
s námi lkají na sirobě.

Sion zprzněn, sláva tvoje hyne:
viz, co nám se děje, Hospodine!

Naše role, nivy, lesy — vše nám
vzato!

Za peníze pijem svoje vody;
hrdla naše v poutech — naše rody
vrahům otců vyráběti musí zlato.

Bez oddechu na robotě
cizím krmíme se chlebem,
Z hlubokých ran krev si
střebem

úpějice v noctné psotě.

Lid tvůj mře, a sláva tvoje hyna:
viz, co nám se děje, Hospodine!

Hřichy otcův mrtvých tlačí naše
týmě,

tresty tvého hněvu pro neřesti
po nich musíme my bídní nésti —
a otroci vládnou — hanobí tvé
lid tvůj mroucí pro strach meče,
rozehnaný na vše strany,
hladem černá, vrahem štvaný
jako stín se pouští vlčů.

viz, co nám se děje, Hospodine:
lid tvůj mře a sláva tvoje hyne!

Na Sioně ženy, v městech judských,
panny

poškvrněné násilníkův rukou,
knížata nám zbilí — starce tlukou
k žernovu mlad berou — velkou
bez obrany.

V branách nesedají kmeti,
v prsou vymřely nám zpěvy,
radost prchla pro tvé hněvy
i nevinné kvílí děti.

Lid tvůj mře, a sláva tvoje hyne:
viz to — rozpomeň se Hospodine!

Ach, koruna slávy s naší hlavy
spadla!

srdce mdlí a oči zakalené —
po Sionské hoře po zpuštěné
lišky chodí: všecka krása její
svadla.

A my hynem — bídně mřeme!
Ty-li k nám se a nás k sobě
neobráťš, na porobě
umřeme a zahyneme.

Viz to rozpomeň se Hospodine:
lid tvůj mře, a sláva tvoje hyne!

Václav Štulc.

Výroční trhově na Moravě.

Dle nejvyšších nařízení neodbývají se trhově nikdy v neděli a ve svátek, nébrž v den předcházející nebo následující.

- Archlebov** (okr. Žďanský) 1. v out. před sv. Fab. a Šeb. Den před tím trh na dob., 2. v out. před sv. Fil. a Jak., 3. v out. před sv. Rochem, den před tím trh na dobytek, 4. v out. před sv. Šimonem a Judou.
- Ausov** (Ausee, okr. Moheln.) 1. na Fil. a Jak., 2. na Jiljího, 3. na Tomáše Ap. Týdlní trh každou středu.
- Bánov** (okr. Uh. Brod.) 1. v out. po středopostí, 2. v out. po sv. Petru a Pavlu, 3. v out. po pozdvížení sv. kříže, 4. v out. po sv. Lucii. Trh na dob. před každým ročním trhem.
- Batelov** (okr. Jihl.), 1. v pondělí po Janu křt., 2. pond. po nanebevz. p. Marie, 3. na sv. Barboru.
- Bouzov** (okr. Litovel.) 1. v pondělí před Fab. a Šeb., 2. třetí pond. po Velikonoci, 3. v pon. před Maří Magd., 4. v p. před sv. Šim. a Judou. Trh na len a na přízi každou středu.
- Beroun** (Bärn okr. Dvorecký), 1. na obr. sv. Pavla, 2. v pond. po 4. ned. Velk., 3. v pon. po sv. Anně, 4. v pond. po sv. Leopoldu. Trhy na přízi ten den před výr. trhy.
- Bergštat** (horní město, okr. Rymař.) 1. na popelec, 2. v pond. po křížové ned., 3. v pond. po sv. Maří Magd., 4. v ned. po obětování p. Marie. Koňský a dob. trh každý jarmark. Trh týdlní a na přízi každou středu.
- Bilovice** (okres Břecl.) 1. v pond. po 3. ned. postní, 2. v pond. po sv. Jana štěti. Trhy dobytčí v ty samé dny.
- Biskupovice** (okr. Hrotovický), 1. na sv. Matěje v únoru, 2. na sv. Petra a Pavla, 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Havlu.
- Biteš velká** (Gross-Bitesch.) 1. v out. po Hrom., 2. v out. před Velk., 3. v out. po nanebevzetí p. Marie, 4. v out. po sv. Fr. Š., 5. ve čtvrtek před Vánocí. Týdlní trh každý čtvrtek. Dobytčí trh před každým výročním trhem.
- Bitov** (Vöthan) 1. první out. po sv. Janu Nep., 2. první out. po nejv. jménu P. Marie.
- Bytýska Osava** (okr. V. Meziříčský), jarmark dne 25. července.
- Bytýska Veverská** (okr. Tišnovský,) 1. v pondělí po sv. Apollonii, 2. v pon. po sv. Fil. a Jak., 3. v pond. po sv. Janu Nepomuckém, 4. v pond. po sv. Bartol. 5. v pond. po sv. Šim. a Judě. Dobytčí trh po každé dopoledne.
- Bliškovice** (Lispitz, okr. Budějov.), 1. v pon. po Bož. vstoup., 2. v 2. pond. po sv. Michalu, 3. na sv. Lucii, 4. na den sv. Vař. Týh. trh každý čtvrtek.
- Blansko**, 1. v pon. po Janu křt., 2. v pond. před sv. Mart. Trhy na vlnu: 1. v pond. na nebevstoupení, 2. v pond. po svatém Matouři.
- Blučina** (Laučic, okres Židlochov.), 1. v out. svatoduš., 2. ve čtvrtek po Václavě, 3. v out. po sv. Mikuláši.
- Bobrová Dolní** (Bobrau, okres Novoměst.), 1. v out. před sv. Jiřím, 2. v out. před sv. Bartol., 3. v out. před všemi Sv., 4. v out. před sv. Tomášem. Dob. trh v pondělí před každým výr. trhem.
- Bobrová Horní** (okr. Novoměst.), 1. v out. po 3. král., 2. v pond. po sv. Vítě, 3. v pond. po sv. Mart. Dob. trhy: 1. v pon. po 3. král., pak na ostatní roční trhy.
- Bojkovice** (okr. Uh. Brod.) 1. v pondělí před masopust. ned., 2. v pond. po Bož. Těle, 3. ve čtv. po sv. Vař., 4. v pond. po sv. Diviši. Před každým jarmarkem trh na dobytek a na obilí. Velké týhod. trhy: 1. ve čtv. před Vánocí, 2. ve čtv. před Velkon. Koňský trh každý čtvrt. v postě; týh. trh každé pondělí.
- Bošovce** (okres Žďanský), 1. v pondělí před Božím vstoup., 2. první pondělí po sv. Martině.
- Boskovice** (okres Žďanský), 1. v pondělí před Božím vstoupením, 2. první pon. po sv. Martinu.
- Boskovice**, 1. v pon. po ned. devítn., 2. v pond. po sv. Vítu, 3. v pon. před sv. Václavem, 4. v pond. po sv. Kateř. Velké týh. trhy ve čtv. před Velkon., Svatod. svátky a Vánoc. Koňští trhově ve čtv. před každým jarmarkem. Týhodní trh každý čtvrt.
- Brno** (Brunn), 1. v třetím pond. v únoru, 2. v 2. pond. v květnu, 3. v 1. pondělí v září, 4. 1. pondělí v prosinci. Každý trvá dvanáct dní, svátky a neděle nevyjímajíc. Obchodníkům jsou čtyři dni před začátkem každého trhu k vykládání a prodeji all' in grosso povoleny. Hlavní trh na vlnu: 1. out v červenci, který trvá osm dní, Trh na vlnu: 1. v sob. před sv. Trojicí, 2. ten den před počtím P. Marie. Koňští trhově: 1. v pond. po každém trhu. Trhy na dob. tři dni před každým ročním trhem před městem, totiž: ve čtvrtek, pátek a sob. v týdních, jež roční trh předchází. Týd. trh každou středu a pátek.
- Brno staré** (Altherrn) 1. první pond. v dubnu, 2. první pond. v červenci, 3. 2. pondělí v říjnu. Každý trvá 6 dní.
- Brod Uherský** (Ungarisch-Brod), 1. v out. před 3. králi, 2. ve čtvrtek po smrti neděli; 3. v out. po 6. neděli velkon., 4. v out. po proměn. Krista Pána, 5. v out. po sv. Šim. a Judě. Dob. trh před každ. ročním trhem. Týdlní trh každý čtvrtek.

- Brodek** (Prödlitz, okr. Prostěj.), 1. v out. před hrom., 2. v out. před nar. P. Marie, 3. v úterý po sv. Alžbětě.
- Brtnice** (Pirnitz, okr. Jihl.), 1. ten den po novém roce, 2. ten den po sv. Františce, 3. na sv. Fil a Jak., 4. ten den před navštívit. P. Marie, 5. ten den po Anjeln Strážci, 6. ten den před všemi Sv. Přední trh den před každým jarm.
- Bramov** (okr. Klob.), 1. 14 ledna, 2. 7. května, 3. 1. července, 4. 20. srpna, 5. 21. října, 6. 16. pros. Kdyby jeden nebo druhý z těchto trhů padl na noční nebo svátek, odhýván bude výroční trh následující výšední den. Dob. trhy odhývají se v ty samé dni, jako trhy výroční. Týh. trh každý out.
- Brunseif** (Braunscifon), 1. v out. Velkon., 2. ve středu před naneb. P. M., 3. v pon. po sv. August., 4. v pond. po početi P. Marie. Tržové koňští. 1. v out. Velkon., 2. v pond. po sv. August. Dobyťtí trh v pond. po sv. Augustínu. Týh. trh každou středu a sobotu.
- Brausperk** (Braunsherg) 1. v pátek před květ. ned., 2. outery před naneberzetím P. Marie, 3. v outery po sv. Kateřině.
- Břeclava** (Lundenburg), 1. na sv. Jiří, 2. v úterý po nar. P. M. Trh na vlnu: 1. dne 5. června, 2. 23. září.
- Březova** (Brüsau, okr. Svitav.), 1. v pon. před obrácením sv. Pavla, 2. v pondělí po nalezení sv. kříže, 4. v pondělí po zdvžení sv. kříže, 3. v pondělí před Lucii, 5. v pondělí po sv. Markytě. Velcí tržové: 2. před květnou ned., 2. v sob. před nar. Páně. Tržové na vlnu a na koně v outery před každým výročním trhem.
- Břevovice**, 1. v pond. po ned. masopustní, 2. v pond. před Sv. Duchem, 3. v pond. před Bartol., 4. v pond. po sv. Simoně a Judě. Koňský a dobytčí trh ten den po ročním trhu. Trh každý čtvrtek.
- Budějovice Moravské** (Mährisch-Budwitz), 1. v out. po 3 králích, 2. v out. před Božím vstoupením, 3. v out. po sv. Jiljí, 4. v out. po sv. Havlu. Doh. trh na den před každým výročním trhem. Týh. trh každý čtvrtek, potom dva velcí tržové ve čtvr. před Vánocí a na zelený čtvr.
- Budšov** (Bautsch), 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. v pon. po nar. P. Marie, 3. na sv. Ondřeje. Velké trhy: 1. v sobotu před květnou nedělí, 2. na sv. Tomáše Ap. Tržové na len a na pžízi každou sob. Trh na vlnu z jara a na podzim po ostřihání ovce po druhém sob. Trh na koně a na jiný dobytek v sobotu před květnou nedělí. Týdnní trh každou sobotu.
- Budšov** (Budischau, okr. Třebíčský), na sv. Ondř. Veliké týdnní trhy: na den sv. Tom. ap. a v pond. v pašiovém témdui.
- Buchlovice** (okr. Hrad.), 1 v out. po obr. sv. Pavla; 2. v out. po sv. Cyr. a Meth., 3. v out. po Bož. Těle, 4. v out. před sv. Šim. a Judou. Dobyťtí trh každý pon. před ročním trhem.
- Bystřice** (v Novom. Jihl.), 1. v pond. po sv. Jiří, 2. v pond. po sv. Jakubu, 3. v pondělí po sv. Ludnile, 4. ve středu po sv. Havlu, 5. v pondělí po sv. Dorotě. Velké týhodní trhy: 1. v out. před Velkonocí, 2. v out. před všemi Svat. Trh na len a pžízi v pondělí po sv. Havle. Trh na koně a na jiný dobyt. ten den před každým jarm. Týhodní trh každý out. a pátek.
- Bystřice** (pod Host.), 1. první čtvrtek v postě, 2. na sv. Filipa a Jak., 3. v out. před sv. Jiljím, 4. na sv. Václava. Koňští a dobytčí tržové: 1. v sob. před prvním jarmarkem, 2. 3. a 4. ten den před jarm. Týh. trh každý out.
- Bystřice Hrubá** u Olomouce. (Gross-Wisternitz), 1. na sv. Matěje, 2. v pond. po sv. Filip. a Jak., 3. na sv. Bartol., 4. na sv. Ondřeje.
- Bzence** (Bisenz), 1. v pond. po okt. sv. 3. králů, 2. v třetí pond. v postě, 3. v pon. po Janu Křtit., 4. v pond. po sv. Václavě, též koňští a dobytčí tržové. Týdnní trh každý pond. a čtvrtek.
- Chropín** (okr. Kroměf.), 1. v pondělí po druhé neděli Velkon., 2. na Jiljího, 3. na sv. Havla.
- Časlovice** (okr. Třebíč., kraj Jihl.), výr. a dob. trh; 1. v out. po zvěstování P. Marie, 2. v out. po sv. jm. P. Marie.
- Černá Hora**, 1. na sv. Josefa, 2. v out. před Fab. a Šeb., 3. na sv. Vavřince, 4. v outery před sv. Havlem. Týh. trh každou středu.
- Červená Voda** (Rothwasser), 1. v pond. před Fabianem a Šebastianem, 2. v pond. po Fil. a Jak., 3. v pon. před rozesláním ap., 4. v pond. před posvěc. chrámů. Dobyťtí trhy: 1. ve čtvr. po středoposti, 2. ve středu před zeleným čtvrtkem, 3. ve čtvrtek po posvěcení chrámů. Týh. trh každou středu.
- Čejkovice** (okres Hodonín), 1. v pon. po sv. Marku, 2. v pond. po sv. Kunigundě. Trh na vlnu: 1. dne 16. máje, 2. v pon. po sv. Václ.
- Dačice**, 1. ve čtvrtek po druhé neděli postní, 2. v outery po Vavřinci, 3. v out. po sv. Františku Serafinu, 4. v out. po sv. Mikuláší, 5. v outery před vstoup. Páně. Přední trhy: ten den před každým jarm. Dobyťtí trhy: 1. třetí středu v postě, 2. druhý pondělí po sv. Vavř., 3. druhý pond. po sv. Františku Ser., 4. na druhý pond. po sv. Mikuláší, pak první středu v každém měsíci. Týh. trh každou sobotu.
- Dalesice** (okres. Hrotov.), 1. na památku sv. Pavla, 2. na sv. Leopolda. Týh. trh každou středu.
- Dambořice** (okres Žďanský), 1. v pond. po Božím vstoup., 2. v pond. po sv. Mart. Týhodní a dobytčí trhy ve středu ode středy popeleční až do velkon.

- Donbravice** (okres Blanicý), 1. v pond. po sv. Fabianu a Šebastianu, 2. v out. svatodušní, 3. v pondělí po sv. Bartol., 4. na Šim. a Judu. Koňské a dobytčí trhy v sobotu před každým výročním trhem.
- Doubravnik** (okres Tišňov.), 1. na den sv. Fab. a Šeb., 2. na sv. Jana křtít., 3. v pondělí po povýšení sv. kříže, 4. na sv. Ondřeje. Koňští tržové: 1. v pond. po smrtné neděli, 2. v pondělí po vstoupení Páně, 3. v pondělí po Anj. Strážci. Týh. trh každou středu.
- Deblín** (okres Tišňovský), 1. na den návštěvy P. Marie, 2. v pond. po proměnění Páua Krista, 3. na sv. Havla, 4. na den Mládatek.
- Dědice** (okr. Viškovský). Trh každý pond.
- Dlouhá Loučka** (Unter-Langendorf, okr. Úněčov.), 1. v stř. před Velkon., 2. v pon. po sv. Bartol., 3. v pond. před sv. Mik., 4. v pond. po sv. Trojici.
- Dobroměřice** (okr. Kojetín.), 1. na svat. Jiří, 2. v pond. před Porciunem, 3. na sv. Ondřeje. Týh. trh každý čtvrtek.
- Domaňát** (Damstadt), 1. první pondělí v postě, 2. dne 28. října. Trh na vlnu 16. máje. Trh každou sob.
- Drahotouše** (okr. Hrn.), 1. na sv. Val., 2. dne 25. dubna, 3. v outery po sv. Vávrovi, 4. dne 21. prosince. Týhodní trh každý out.
- Drnolice** (Dürnholz), 1. v pon. po třech králích, 2. v pondělí po kýchavné ned., 3. v pond. po třetí ned. velkon., 4. v pond. po sv. Bartol., 5. v pondělí před Brigit. Trh kouský v sob. před prvním jarm. Týh. trh každou středu. Tržové na dobyt.: ve středu po 3. králích, 2. ve středu po třetí ned. postní, 3. v out. po 3. ned. velikon., 4. v out. po sv. Bartolom., 5. v out. po sv. Brigitě.
- Dřevohostice** (okres Uh. Brod.), 1. druhý out. po hromn., 2. v out. po sv. Filipu a Jak., 3. v out. před nar. P. M., 4. druhý out. po všech Svatých. Trh na vlnu: 1. v pond. po sv. Jiří, 2. v pon. po sv. Václ. Koňský a dobytčí trh: v pond. před každ. trhem výročním. Týhodní trh ve čtvrtek.
- Dub** (v okr. Olomouck.), 1. v pond. před obrácením sv. Pavla, 2. v pond. před sv. Jos., 3. v pond. před sv. Jan. Křtít., 4. v pond. před sv. Mart.
- Dunajovice Horní** (Ober-Danowitz, okres Znoj.), 1. na sv. Marka Ev., 2. na pov. sv. kříže.
- Dunajovice Dolní** (Unter-Danowitz, okres Mikul.), 1. v pond. po sv. Jiljí, 2. v pond. po sv. Lucii.
- Dvorec** (Hof), 1. v pond. po sv. Trojici, 2. v pond. před vš. Svat. Týh. trh každý pátek.
- Dvorce** (Höflein v Mik. okresu.), týhodní trh každý čtvrtek.
- Frenštát** (Frankstadt), 1. v out. po novém roce, 2. v out. po prov. ned., 3. v out. po sv. Janu Křtít., 4. v out. po sv. Václ. Trhy koňské a dob.: 1. v pond. po nov. roce, 2. v pond. po provodní ned., 3. v pond. po sv. Janu Křtít., 4. v pond. po sv. Václavu.
- Fryštát** (Freistadt, okres Helešov.), 1. dr. pond. po Jmenn. Ježíše, 2. v pon. po nabevstoup. Páně, 3. v pond. po sv. Jiljí. 4. v pond. po sv. Mikuláši. Velké týh. trhy: 1. v pond. po květné neděli, 2. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pond. po sv. Václavu.
- Frydlan**, u Olomouce, 1. na sv. Josefa, 2. v out. svatodušní, 3. v pon. před sv. Matoušem, 4. na sv. Tomáše. Týhod. trh každý pátek.
- Frydlan** (okr. Mistecký), 1. na sv. Jiří, 2. pon. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pon. po sv. Matouši. Trh dobytčel před ročn. trhy.
- Fulnek**, 1. v pond. před sv. Fab. a Šeb., 2. v out. před květ. ned., 3. v pond. po návštěv. P. Marie, 4. v pon. po sv. Frant. Ser., 5. v pond. po sv. Barbofe. Trh na len a přízi na každý výr. a týhod. trh. Koňští a dobyt. tržové: 1. v out. před květnou nedělí, 2. v pond. po sv. Frant. Ser. Trh na vlnu dne 1. června a 6. říj. Týh. trh každou sob.
- Goldštejn**, 1. v pond. po smrtné neděli, 2. na svat. Linhartu, 3. na den svatého Matouše. Týhodní trh každé pondělí a pátek.
- Gantravovice čili Gantrovice** (Guntersdorf, okres Libavský), 1. v pon. po kých. ned. spolu trh na koně, 2. v pond. po Bartol. s trhem na sušy.
- Hnoulce** (Gandlersdorf, okr. Znoj.), trh každou sob.
- Hodonín** (Göding), 1. v první pon. v postě, 2. v pond. po kříž. ned., 3. v out. v týdn. sv. Vavřince, 4. v pondělí před sv. Šimonem a Judou. Koňští a dobytčí trh: 1. v první pond. v postě, 2. v pon. po sv. Šimonu a Judě. Trh na vlnu: 1. v outery po Božím Těle, 2. v áterý před Vánocei. Týdenní trh každou středu.
- Holešov**, 1. v středop., 2. v out. po Bož. Těle, 3. v out. po sv. Anně, 4. druhý out. po sv. Václavu, 5. ve čtvrtek po sv. Lucii, a na těchto 8 dní týh. trh. Trh na len, na přízi a vlnu o týhodních trzích každou středu. Dobytčí trh ve čtv. před valným trhem.
- Holomouc** (Olmütz), 1. v pond. po ned. v okt. sv. 3 králů, 2. v pond. po sv. Jiří, 3. třetí pond. po sv. Janu Křtít. 4. druhý pond. po sv. Michalu. Velké týdenní trhy ten den před každým ročním trhem. Trhy na len a na přízi před jarm. a o jarmarcích, také každou středu a sobotu o obyčejných trzích. Trhy na vlnu. 1. ve středu po sv. Duchu, 2. ten den před vš. Svat. Trh na koně a dob. vždy 8 dní před každým jarm. Obyčejné týdenní trhy ve středu a sob.
- Hostěradice** (Hosterlitz, okres Krumlov. 1. v out. po 1 ned. po devítu, 2. v out

- po křížové ned., 3. na M. Magdal., 4. na sv. Ludm., 5. na sv. Kateřinu. Padnouli pak tyto tři výr. trhy na sob., neděli neb pondělí, drží se v nastávající out. Týdňi trh každé pond.
- Hostim** (Hösting, okr. Buděj.), 1. v první pon. po sv. 3 králích, 2. v pon. po sm. ned., 3. v pon. po sv. Fil. a Jakubu, 4. v pondělí po sv. Michalu. Trh na len, přízi, vlnu, koně a dobytek v sob. před každým jarm.
- Hrádek** (Erdberg, okres Jarosl.) roční trh na sv. Jakuba Větš.
- Hradíště** (Hradisch), 1. druhý out. před masopustní ned., 2. v out. po třetí ned. volkou, 3. v outery po sv. Marketě, 4. v outery po narození P. Marie, 5. v out. sv. Martině. Přední trhy: 1. v druhé pon. před masop., neděli, 2. v pondělí po třetí ned. velkon., 3. v pondělí po nanebevz. P. Marie. Trh na len a přízi o předních trzích, též ve středu a v sobotu po celý rok. Trh na vlnu o předních trzích. Konští trhové každé pondělí. Trh na dobytek pak týh. trh ve stř. a v sob.
- Hranice** (Weisskirchen), 1. dne 24. března, 2. v pond. po sv. Jakubu Starším, 3. v out. po sv. Michal., 4. v out. po sv. Barbofe. Trh na vlnu: 1. v pon. první po sv. Janu Nep., 2. v první pond. po sv. Mich. Přední trhy v sob. před těmito 4 jarm. na narození P. Marie, v sob. před sv. Lucíí. Trh na len, přízi, vlnu, koňský a dobytčí na den předn. tržů.
- Hrozenkov** (okr. Brod.) 1. v out. po sv. Cyr. a Meth., v out. po sv. Urb., 3. v out. po nanebevz. P. Marie. Týh. trh každý čtvrtek
- Hrušovany** (Grusbach, okr. Jaroslavský), 1. dne 2. led., 2. na sv. Fil. a Jak., 3. na sv. Vavř., 4. na sv. Mart. Týh. trh každou sob.
- Hulín**, 1. v out. před sv. Fab. a Šeb., 2. v pond. po sv. Trojici, 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Havlu; na dobyt. trh ten den kdy jarmark. Trh týhod. na obilí: v out. každý týden.
- Huzová nēm.** (Deutschhausen okr. Stern.), 1. v pond. po sv. Janu Křtiteli, 2. v pond. před Velk., 3. v pond. po sv. Mich., 4. v pond. po sv. Lucii. Týh. trh každ. sobotu.
- Hustopeč** (okr. Hranický), 1. v out. po hromnic., 2. v out. po sv. Fil. a Jak., 3. v out. po sv. Vavřinci 4. v out. po všech Svatých. Trhové týhodní každý čtvrtek.
- Hustopeče** (Auspitz), 1. ve čtvrt. před sv. Prokop., 2. ve čtvrt. před sv. Nikod., 3. ve čtv. před c. posvícením. Velké týh. trhy: 1. ve čtvrt. před hromn., 2. na zel. čtvrt., 3. ve čtvrt. před svatod. svát., 4. před Vánoc. Přední trh ten den před kaž. jarm. koňský a dob. trh každý čtvrt., potom dob. trhové v pond., v out. a ve stř. v každ. témdni k přihánání a odehnání a k prod. skopov. a vepřového dobytka. Trh na vlnu: 1. ve stř. po B. těle, 2. ten den před sv. Havl.
- Hvězdlice** (okr. Bučov.) 1. na postní stř. po sv. Duchu, 2. na sv. Martina.
- Ivanočice** (Vantice, Eibenschitz), 1. v pond. Masop., 2. v pond. po sv. Urb., 3. v pond. před naneb. P. M., 4. ve čtvrt. po sv. růženci, 5. první pond. v adv. Dob. trh před každ. trhem výr. Týh. trh v out. a v. pát.
- Jantál čili Janov** (Johannisthal, okr. Šimberský), 1. na sv. Jiří, 2. v pond. před naroz. P. Mar., 3. na sv. Tom. ap. Velký týdňi trh v out. svatod.
- Jaroměřice** (Jaroměřitz), 1. na sv. Valent. 2. v první out. po Angele Meriči (v pond. před tím dobytčí trh), 3. na sv. Marketu, 4. na sv. Mat. Ev., 5. na sv. Martina. Trhové na koně a jinší dobytek drží se ten den před jarm. totiž 13. února, 12. červc., 21. září a 10. listopadu. Trhové týh. od 14. září až do 1. dubna každou sobotu.
- Jaroslavice** (Jaroslavitz), 1. v pond. po Bož. T., 2. v pond. po sv. Vavř. Týh. trh každý out., 3. v pond. před sv. Michalem.
- Jedovnice** (okr. Blán.), 1. v pon. po hrom., 2. v pond. po bílé ned., 3. v pond. po sv. Trojici, 4. v pond. po sv. Václavu. Koňský a dobytčí trh. v pond. po každém jarmarku. Týhod. trh každé pond. Každý výroční trh po 8 dní se povol. v prodaji a v koupi.
- Jemnice** (Jamnitz), 1. na sv. Apolenu, 2. v pond. po třetí ned. Velk., 3. v pon. po Bož. Těle, 4. na sv. Jak. 5. na sv. Mich., 6. v pond. po sv. Ondřeji. Trh na koně a dob. ten den před kaž., jarm., potom první out. v každ. měs. Týh. trh každ. out. a sobotu.
- Jevičko** (Gewitsch), 1. v pond. po devítn., 2. v pond. po 4. ned. Velk. 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v pond. před sv. Kateř. Trh na len a přízi každý out. po celý rok. Trh na dobytek každý. out.
- Jevišovice** (Jaispitz, okr. Znojem.), roční a dobytčí trhové: 1. v out. po sv. Matěji, 2. druhý pond. po sv. Jak., 3. v pond. po nar. P. Marie. 4. v první pond. adventní.
- Jihlava** (Jglau), 1. ve čtvrt. po sv. Matěje, 2. ve čtvrt. před sv. Jan. Křt. 3. ve čtvrt. po sv. Ludmila, 4. ve čtvrt. po sv. Kateř. Trh na vlnu: 1. ve čvrt. před Petronil., 2. ve čtvrt. před sv. Voršilon. Přední trh před vš. 4. jarmarky. Trh na len a přízi: 1. ten den před sv. Jan. Křtít., 2. ten den před sv. Kateř. Trh na koně a dobyt. před každ. jarmark. Týh. trh každ. out. a sob.
- Jimramov** (Ingrowitz, okr. Novom.), 1. v pondělí po nanebevst. Páně, 2. v pond. po povýš. sv. kříže. Velcí trhové: 1. v pond. po smrtě ned., 2. v pond. před sv. Tom. ap. Dobytčí trh po nanebevstoup. Páně.
- Jiřice** (Iritz, okr. Kruml.), 1. v out. po smrt. ned., 2. út. po sv. Vavř., 3. út. po 24. říjnu.
- Jičín Nový** (Neutitzchein), 1. ve středu před obrácen. sv. Pav., 2. ve stř. před sv. Duchem, 3. ve stř. před sv. Vavř. 4. ve středu před sv. Šim. a Jud. Trh na koně a dobyt. ve dny tržů výroč. Trh na len a přízi jako týh. trh každ. sobotu. Trh na vlnu: první pond. v červnu a druhé pond. v listopadu.
- Jičín Starý** (Altitzchein); 1. v pond. po družebné ned., 2. pond. po sv. Petr. a Pav.

3. pond. před sv. Vác. Kouský a dob. trh v týž dný.
- Jivová** (Giebau, okr. Štern.), 1. první ve středu před Božím vatoup. 2. ten den před sv. Bartolom. Trh týžodní každý pondělek
- Kamenice** (okr. Jihlav.), 1. v out. velik, 2. na sv. Jak. Věta, 3. na sv. Václ., 4. na sv. Šim. a Jud., 5. na sv. Tom. ap. Dob. trh. ten den před každ. jarm.
- Kartousy** (u Brna.) dob. trhy: 1. v út. po koň. trh. Brněnsk. v břez., 2. v pon. po Troj., 3. v pond. po sv. Václ., 4. út. po koň. trhu Brněns. v pros.
- Kounice Dolní**, 1. na sv. Fab. a Šeb., 2. na den sv. Jos., 3. na den sv. Flor., 4. na sv. Jana křtít, 5. v pond. po sv. Felixu Adaku, 5. v út. před sv. Kateř. Pad-neli 1. 2. 3. neb 4. jarm. na pát., sob. neb ned., drží se v příští pond. Trh na obilí každ. čtvrtek.
- Kounice Horní**, 1. 10. dub., 2. 14. čer-vence, 3. 3. říjn., 4. 9. listop. Padnou-li trhy na sob., ned. ueb svátek, drží se den potom.
- Kelč** (Kelča), 1. v út. před sv. Matěj., 2. v pond. po sv. Fil. a Jak., 3. v pond. po pozdv. sv. kříže, 4. v út. po navět. P. Mar., 5. v pond. po sv. Alž. Týž trh ve čtvrtek v každém témdni,
- Klobouky** (v okr. Hustop.) 1. v pond. po sv. Troj., 2. v pond. po Vavř., 3. v 2. pon. v postě, 4. po Vavř., 5. na s. Barb. Trh na dob. den po každ. jarm. Trh na obilí každé pond.
- Klobouky** (v okr. Brodsk.) 1. v út. po obrác. sv. Pav., 2. út. po velk., 3. na sv. Jak., 4. na den sv. Jiljí, 5. v út. po posled. ned. svatod. Veliký trh v pond. před nar. P. Krista. Trh na dob. ten den před každ. jarm. Dob. trh každé pond. po celý pŕst. Trhy obyčej. každ. střed. po celý rok.
- Kunlice** (Kunibitz, okr. Bosk.), 1. 15. červ. 2. 7. října. Velké týdňí trhy: 1. v pon. po sv. Marketě, 2. v pon. po sv. Frant. Ser. Roční trh na dob. v pond. po sv. Mikuláš.
- Kojetín** 1. v út. po 3. ned. velik., 2. v út. po sv. Matouši, 3. v út. po sv. Mar. 4. v út. po sv. Fab. a Seb. Trh dob. v pond. před každ. jarm. Týž. trh každ. středu.
- Kokory** (okr. Pŕer.), výroč. a dob. trhy: 1. 2. pond. po sv. 3. král., 2. v pon. po 2. ned. velk., 3. v pon. po sv. Pet. a Pav., 4. v pon. po sv. Frant. Ser.
- Konice** (okr. Olom.) 1. v pond. po nar. P. Marie, 2. ve středu před sv. Mart. Hlavní tržové: 1. ve středu před velk., 2. ve středu před vánocí. Dob. trh v pon. před velik. a ve středu před ván.
- Koryčany** (okr. Kyjov.) v út. po nov. roce, 2. v út. po bílé ned., 3. v út. po sv. Troj., 4. v út. po sv. Vavř. Týžod.
- trh každou středu. Dob. trh v pond. před každým výročním trhem.
- Kostelee** (okr. Plun.), 1. v út. po drubé ned. velk., 2. na sv. Vavř., 3. v út. po nabehevstoup. Páně. Trh na obilí každý út. po celý rok
- Kralice** (okr. Prostěj.) 1. v pond. po provodní ned., 2. v pond. po sv. Jiljí.
- Krasa** (okr. Mezeř.), 1. 2. pondělí po sv. Jiljí. 2. v pond. po sv. Vavř. Týždní trh každý pátek.
- Kroměříž** (Kremsier), 1. druhý pond. v postě, 2. v pond. po čtvrté ned. velkou., 3. v 5. pon. po sv. Duchu. 4. out. před sv. Mat. 5. v out. po sv. Lucii, 6. v út. po sv. Domin. Přední trhy 1. v 4. sob. po sv. Duchu, 2. v den po sv. Mat. 3. v den před sv. Lucii. Trh na len a přízi každ. týž. trh. Trh na vlnu ve stř. po 4. ned. velk. Trh na koně a dob. 8 dní před výroč. trhy. Týž. trh každou sobotu.
- Krumberky** (Křivá Hora) 1. v out. velk. 2. na sv. M. Majd., 3. v pond. před sv. Alžb. Trh koňský a dob. ten den před každým jarm.
- Krumlov** (Mährisch-Kromau), 1. v pon. po broun., 2. v pond. po sv. Fil. a Jak., 3. v pond. po Percinkule, 4. v pond. po sv. Martině. Vel. týž. trhy. 1. na zel. čtv., 2. ten den po sv. Tom. ap. Trhy. na len a na přízi: 1. v pond. před sv. Cyr. a M., 2. na sv. Annu, 3. na sv. Martina. Týž. trh každý čtvrtek.
- Křenová** (Křonou, okr. Třeb.) 1. v pond. po velk., 2. 24. června, 3. v pon. po sv. Šim. a Judě.
- Křizanov** (okr. Velk. Mezeř.), 1. v out. před sv. Fab., 2. ten den před sv. Jos., 3. v out. před P. Mar. sněž., 4. v out. před sv. Kat. Koňský a dob. trh před každ. roč. trhem; trh na vlnu ten den po sv. Pet. a Pav., týdňí trh každý pátek.
- Kunovice** (okr. Holešov.), 1. pondělí po broun., 2. v pon. po bílé ned., 3. dne 4. červ., 4. v out. před nar. P. Marie; týž. trh každ. pon.
- Kunštát** 1. dne 2. led., 2. v pon. před vš. Svat.; trh na vlnu: 1. na J. Křtít. 2. na sv. Václ.
- Kuřim** (Gurejn, okr. Tišn.), 1. v pond. po sv. Fab. a Šeb., 2. v pond. po sv. Jiljí, 3. na sv. M. Majd. 4. v pon. po všech Sv. spolu i trhy na dobytek.
- Kvasice** (okr. Krom.), 1. v pond. před broun., 2. na druhý pon. po velk., 3. na sv. Václ., když ten svát. na ned. připadne, v pon. na to se odloží, 4. v pon. před ned. adventní.
- Kyjov** (Gaya), 1. v out. před květ. ned., 2. v svatod., 3. v out. po sv. anjelu St., 4. v 1. out. v adv., 5. ve čtvr. po broun.; trhy kouské: 1. ve čtvr. po smrt. ned., 2. ve čtvr. před sv. Duchem. Při tom také ten den před každ. jarm. trh na koně a dob.; týž. trh každ. út. a pát.

- Lanzhot** 1. v out. před sv. Duchem, 2. v v out. po sv. Bartol., 3. v out. po všech Sv. Trh na dob. před výročn. Když vš. Sv. v pon. případně, byvá dob. trh také v outěry.
- Louka** (Wiese), 1. šesté pon. po vel., 2. v pond. po jménu P. Marie, 3. v pond. po sv. Martině.
- Lednice** (Eisgrub), 1. v out. po sv. třech král., 2. v pou. po 4 ned. velk., 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. po první ned. adven; týh. trh každou středu.
- Letovice** 1. v pon. po ned. kýchavné, 2. po sv. Pet. a Pav., 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. v pon. po sv. Mart. Vel. týh. trhové, 1. ve středu před velk., 2. ve stř. před sv. Duch., 3. ve stř. před ván. Trhy koňské: 1. v pon. po druhé ned. post., 2. v pon. před jarm. sv. Pet. a Pav., 3. v pon. před sv. Jiljí, 4. v pon. po jarm. sv. Mart. Přední trh don před kaž. jarm. Trhy na vlnu: v out. před nalez. sv. kříže, 2. v out. po povýšení sv. kříže.
- Lhota hrozná** (okr. Strážn.) 1. v 4. out. v postě, 2. v 4. out. po velik., 3. v 2. out. po nar. P. Marie, 4. v 1. out. v adv. Týh. trh každý útorý.
- Libová** (Liebau), 1. v pon. po jm. Jež., 2. v pon. před Rogate, 3. na sv. Jakuba větš., 4. na sv. Mart., 5. na sv. Josefa; před každ. ročn. trh na dob., vlnu, přízi a len.
- Libiny** něm. (Deutsch-Liebau), 1. v pon. po sv. Valent., 2. v pon. po vstoup. P., 3. v pon. po naneb. l'. Marie, 4. v pon. před vš. Sv. Trh na koňe a dob. 1. v sob. před 1. roč. trh., 2. dne 2. list. a padne-li na ned., dne 31. října; týh. trh každý čtvrtek.
- Lipník** (Leipnik) 1. v út. po obr. sv. Pav., 2. ve čtv. po ned. družeb., 3. ve čtv. po B. Těle, 4. 2 out. po sv. Jak. a Anuě, 5. v out. před vš. Sv. Přední trhy ten den před každ. jarm. na len, přízi, vlnu a dobyt. Koň. trhy; 1. dva týdny, totiž: od stř. v 2. ned. postní až do pátk. v příšt. týd., 2. 2. týden po 2. ned. postní po 2. týd. od stř. až do druhého pátk., týh. trh v pond.
- Lipov** (okr. Strážn.) 1. 2 út. po velk., 2. v out. po vš. Sv. Dob. trh den před tím.
- Liptál** (okr. Vsetín). 1. v out. po nov. roce., 2. na den sv. Jirí, 3. v out. po sv. Pet. a Pav., 4. v out. po sv. Vác. a spolu i trhy na dob. Trh týh. každý out.
- Liščín** neb **Lišča** (Lösch), 1. v pon. po sv. Fab. a Šeb., 2. v pon. po Bož. vstoup., 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. v pon. po sv. Mart., týh. trh každ. pond.
- Liténice** (okr. Krum.) 1. v 4. pon. v postě, 2. pon. po sv. Pet. a Pav., 3. v pon. před sv. Mat., 4. v 2. pon. před sv. Lucí,
- Litovel** (Littau), 1. v out. po obr. sv. P. 2. v out. po smrt. ned., 3. v out. před sv. Jan. Křt., 4. v out. před sv. Mich., 5. na sv. Mikul. Přední trhy v sob. před těmi jarm.; trh na len a přízi na obyč. roční a týh. trhy. Koňský a dob. trh 8 dní před jarm.; týdňi tržné každ. pon. a pátek.
- Loonice** (okr. Tišnov.), 1. dne 7. ledna, 2. v pon. po druž. ned., 3. v pond. po sv. Innoc., 4. v pon. po sv. Havle, též trh na dob.; týh. trh ve středu.
- Lošice** (okr. Tišnov.), 1. v out. po sv. 3. král., 2. v pon. po Judika, 3. v out. po sv. Pet. a Pav., 4. v out. před vš. Svatými.
- Lysice** (okr. Kunšt.), 1. v out. po bromn., 2. 1 út. po sv. Jirí, 8. 1 out. po sv. Bartolom., 4. 1. out. před 1. ned. adventní. Před každ. jarm. jest koň. a dob. trh, a ten den po jarm. trh na vlnu; týh. trh každ. sobotu.
- Malenovice** (okr. Napaj.) 1. v pond. po sv. Valent., 2. v pond. po 4. ned. vel., 3. v pond. po sv. M. Majd., 4. v pon. po sv. Vác.; trh každ. čtvrtek.
- Medlov** (Medlau, okr. Židl.) 2. v out. po sv. Janu Ev., 2. dne 2. července 3. dne 21. září.
- Měnin** (Mönitz, okr. Židl.), 1. v out. po sv. Mark., 2. v out. po sv. Frant. S., 3. 2. out. po sv. Mikul.; týh. trh každ. stř.
- Měřín** [Wollein, ok. Vel. Mezeř.] 1. na sv. Mat. ap., 2. na sv. Sever. Dob. trhy v út. před velkon., před sv. Dach. a po poč. P. Marie.
- Meziříč Valašská** [Walachisch-Mezersitsch], 1. v out. po sv. 3. král., 2. v út. po sv. Troj., 3. v út. po sv. Bart. 4. v út. po sv. Mart., 5. v út. před kv. ned.; trh. na vlnu: 1. v út. před sv. Jan. N., 2. v out. po sv. Terezií. Dob. trh ten den před každ. jarm.; týh. trh každé pond.
- Meziříč Velká** [Gross-Mezersitsch], 1. v out. po sv. Fab. a Š., 2. v out. po bí é ned., 3. v out. po sv. Prok., 4. v out. po sv. Maxm., 5. v out. po sv. Ondř. Velké trhy týh.: 1. na velký pátek, 2. na sv. Tom. ap. Přední trh před kaž. trh.; trh na len, přízi, koňe a jiný dob., ten den před kaž. jarm., týdňi trh každ. středu a pátek.
- Mikulov** [Nikolsburg], 1. v out. po sv. Fab. a Š., 1. v out. po druž. ned., 3. v out. svatod., 4. v out. po sv. Marketě, 5. v out. po naneb. P. Marie, 6. po sv. Vác., 7. v out. po sv. Mart. Přední trhy: 1. 4 dní před 1. jarm., 2. 8 dní před druhým, 3. 4 dní před sedmým; trh na koňe a rozličný dob.
- Mikulovice** [Niklowitz, okr. Znojom.], 1. na sv. Jak., 2. na sv. Mart., 3. v pon. po sv. 3. král., týh. trh. kaž. čtvrtek.
- Míroslav** [Mislitz, okr. Krum.], 1. na sv. Flor., 2. na sv. Jiljí, 3. v out. po pam. dušiček.
- Mírov** [Múrau, okr. Moheln.], 1. v pond. po bílé ned., 2. v pon. po Porciunk. 3. v pon. po šim. a Judě.

- Místek** 1. na tučný čtvrť, 2. před kv. nedělí, 3. ve čtvrť po B. Těle, 4. ve čtvrť po naneb. P. Marie. Koňský a dob. trh ve čtvrť před všemi Svat.; týhod. trh každý čtvrtek.
- Modřice** [Mödritz, okr. Brn.] 1. 2. pon. po sv. 3. král., 2. v pon. po sv. Flor., 3. druhý pon. po sv. Bart., 4. dne 3. Hj.
- Mohelnice** [Müglitz], 1. v pon. po 1. ned. podevítu, 2. v pon. po kříž. ned., 3. v pon. po nan. P. Mar., 4. v pon. po sv. Mart. Velký týh. trh. v pon. po naneb. P. Mar. Trh. týh. každou sob. Dva koňské trhy: ve čtvrť před kříž. ned. a ve čtvrť před sv. Martinem.
- Mohelno** [okr. Náměšt.], 1. v out. svato-duš., 2. na sv. Matouše.
- Morkovice** [okr. Žďansk.], 1. v pon. před sv. Janem křtít., 2. v pon. po nar. P. M. Velk. trhy: v pond. před velkon. a ve středu před vánocí.
- Markotín** (okr. Tolačský), 1. v masop. out., 2. vpátek po sv. Fil. a Jakubu, 3. na sv. Annu, 4. na sv. Václava. Dobyťčí trh ten den co trh roční.
- Myslibořice** (okr. Hrotov.), 1. v pond. po nalezení sv. kříže, 2. v out. po sv. Jiljí.
- Náměšt**, u Olomouce, 1. v pond. po Invocebit, 2. ve čtvrť před sv. Jan. křt., 3. v středu po sv. Bartol., 4. na sv. Mart. Týh. tržové každý úterek.
- Náměšt**, u Brna, 1. v out. po 2. ned. po velk., 2. v out. po 1. ned. po sv. Trojici, 3. v out. po první ned. po sv. Martině, 4. v out. po novém roce. Koňský a dobyťčí trh ten den před každým jarmar. Týh. trh každ. sobotu,
- Napajedle**, 1. v out. po bromnic., 2. v out. po sv. Janu Nep., 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po vá. Svat. Tržové na len a příz. ten před každ. jarm. Trh na dobyt. ten den po každ. jarm.
- Nedvědice**, 1. v out. po smrtné ned., 2. v out. po sv. Marketě, 3. v out. po sv. Jiljí, 4. ve čtvrtek po Brněnském jarm., před počt. P. Marie. Týh. trh. každ. sob.
- Němčice**, u Brna, 1. první out. po nov. roce, 2. v out. před Božím Tělem.
- Němčice**, u Olomouce, 1. v útery po smrt. ned. 2. v out. po Bartol.
- Německé** (okr. Novom.), 1. dne 7. máje, 2. dne 11. září. Dobyť. trhy na oba jarm.
- Nivnice**, 1. v druhý pon. postní 2. druhý pon. po Bož. Těle, 3. v pon. po nar. P. M., 4. druhý pon. po sv. Martině. Dobyť. trh o každ. výr. trhn.
- Nosislava** (Nuslan, okr. Židl.), 1. out. po sv. Janu křtít. 2. v out. po sv. Martině.
- Nová ves** (Neudorf, okr. Ostr.), 1. v out. po sv. Frant. de Paul., 2. v out. po nanebevzetí P. Marie, 3. v out. po sv. Mik. Trh dobyťčí před jarm.
- Nové Město** (Nenstadl). 1. ve středu po bromn., 2. ve stř. po sv. duchu, 3. ve stř. před sv. Jak., 4. ve stř. po sv. Frant., 5. ve čtvrť po sv. Ondřeji. Pak každý den před jarm. koňský a dobyťčí trh.
- Obramkostel** (v Znojemskn), 1. dne 26. března, 2. dne 20. srpna na sv. Bernarda. Dopol. trh na dobytek.
- Olbramice** (Wolframitz, okr. Kruml.) 1. na obr. sv. Pavla, 2. v out. po sv. Trojici, 3. na sv. Michala.
- Olešná** (okr. Blan.) roční trh dne 23. června.
- Olesnice** (Oels) 1. v pon. po Božím vstoup., 2. v pon. po sv. Václ. Trh na vlnu v out. po sv. Mart. Koňské trhy: 1. v pon. před sv. Fab. a Seb., 2. v pon. po Božím vstoup., 3. v pon. po sv. Václavu, 4. v pon. před sv. Martinem. Týh. trh každ. pond.
- Olekovice** (Olkovitz, okr. Zn.), 1. na den našti v. P. Mar. dne 2. červc.; případně tento svátek na sob. tedy ten pond. po něm., 2. v pon. po Roucho.
- Olomouc** viz Holomouc na straně 207.
- Opatov** (okr. Třebíč), 1. v pond. po sv. Janu křtít., 2. na sv. Ondřej. Dob. a koň. trh na oba jarm.
- Osoblaha** (Hotzenplotz), 1. v pond. po obrácení sv. Pav., 2. v pond. po druž. ned., 3. v pon. po sv. Janu křtít., 4. v pond. před naroz. P. Mar., 5. v pond. po sv. Mikuláši. Trh na len a na přízi, a na týh. trh každ. pát. Koňský a dobyť. trh každ. jarm.
- Oslovany** (okr. Ivanč.), 1. v pon. po květ. ned., 2. v pond. po sv. Janu křtít., 3. v pond. před sv. Havlem.
- Ostava mor.** (Mähr. Ostrau, v Novo-Jič. kr.), 1. ten den po nov. roce, 2. na sv. Mat., 3. ve středu před vstoup. Páně, 4. v pon. po Porciunku., 5. na sv. Matouše, 6. v pon. před sv. Cecilii. Dob. a koňský trh před každ. jarm. Trh na len, přízi a vlnu: 1. v sob. po sv. Fil. a Jak., 2. v sob. po sv. Michalu. Velké týh. trhy: 1. v out. před ván., 2. v out. před velik. Týh. trh každou sob., na černou zvěř každý out. a stř.
- Ostrov** (Ostrau), 1. v out. před masop. ned., 2. druhý pond. po sv. Řehoři, 3. 9té pon. po sv. Duchu, 4. v pon. před. hodami. Týh. trh. každ. pátek a ten den před každ. jarm. trh na koně a na dob.
- Ostovutice** (Schwarzkirchen, okr. Ivanč.), výr. trhy: 1. v pon. po sv. Mauru (15. ledna), v pon. po B. Těle, 3. v pond. po nar. P. M., 4. na den sv. Barb.
- Osvětlmany** (okr. Kyj.) 1. v out. před sv. Anton. Paš., 2. v out. po sv. Mat.; dob. trh před výročním.
- Otaslavice** (okr. Prost.), 1. v out. před sv. Mat., 2. v out. před sv. Lucii, 3. v out. před sv. Mich. Trh na dob. v pon. před každ. výroč. trhem.
- Paskov** (Paskan), 1. na den sv. Jiří, 2. v out. před nar. P. Mar., 3. v pon. po sv. Lukáši. Ev. Trh na len, přízi, vlnu, koně, a dob. vždy o jarm.
- Pouzdrany** (Pausram, okr. Mikul.), 1. v pond. po bromn., 2. v pon. po 4. ned. velkon., 3. v pond. před sv. Pet. a Pav., 4. v pon. před sv. Jiljím.

- Plamlov**, 1. v out. po posl. ned. masop., 2. v out. po B. Těle, 3. v posl. out. in. září.
- Podlvin** (Kostl, okr. Břec.), 1. na obrác. sv. Pav., 2. na sv. Fil. a Jak., 3. v out. před sv. Pet a Pav., 4. na sv. Jak. vět., 5. v out. před sv. Mich., 6. na sv. Kat., jestliby ale 1, 2, 4, a 6. jarm. na sob. nob na ned. případl, drží se přísti out. Trh na koué: 1. na obr. sv. Pav., 2. na sv. Kat. Týh. trh každé pon.
- Pohorčelce** (Pobrlitz, okr. Židl.) 1. v út. po sv. Mat., 2. v out. po nal. sv. kříže, 3. v out. po sv. Jak. větš., 4. v out. po sv. Frant. Ser., 5. v out. po sv. Ondřeji. Týh. trh. každ. out.
- Polehradce** 1. dne 26. červn., 2. dne 13. listop.
- Polešovice** (okr. Hrad.), 1. na obrác. sv. Pav., 3. v pon. před sv. Jan. Křit. 3. druhý pond. po sv. Václ.
- Poštát** (Bodenstadt), 1. ve středu po ned. druž., 2. v out. Svatod., 3. na sv. Kateř., 4. ve čtvr. po sv. Bart. Trh na len, přízi, koné a dob. ten den před každ. jarm. Trh na vlnu ve střed. po povýš. s. kříže. Trh obyčejný každou sobotu.
- Pozlovice** (okr. Brod.), 1. v pon. po ned. druž., 2. v pon. po sv. Pet. a Pav., 3. v pon. po nar. P. Marie, 4. v pon. po 3. ned. adventní.
- Pozořice** (okr. Slavk.), 1. v pon. před sv. Fab. a Seb., 2. v out. Svatod., 3. v out. po posvic. 4. v pond. po sv. Ondř.
- Pravlov** (Pralitz, okr. Židl.), 1. v pon. př. sv. Duch., 2. v pon. před. sv. Václ., 3. v pon. do sv. Mart.
- Prostějov** (Prossnitz), 1. v out. po středopostl, 2. v out. před vstup. Páně, 3. v 1. út. po nauéb. Panny Marie, 4. na druhý out. po všech Sv. Přední trhy před každ. jarm. Trhy na len a přízi: 1. v pon. po středup., 2. v pon. před sv. Abdon., 3. v pond. před sv. Šim. a Jnd., 4. v pon. před početim P. Marie. Dob. a koňš. trhy: 1. v pon. před středop., 2. předposl. úterý před naneb. Páně, 3. před posl. out. v srp., 4. předposl. out. před sv. Šim. a Jud. Týh. trh. každ. pond. a čtvr.
- Prostoměřice** (Prosmertitz), 1. v pon. po květ. ned., 2. v pon. po sv. Jiljí, 3. na sv. Tomáše ap.
- Přerov** (Prernu), 1. v out. po smrt. ned., 2. v out. po vstup. Páně, 3. v posl. out. v srpnu, 4. v out. vo vš. Sv. Trh před každ. jarm. Týhodní trh v out. a v pát.
- Příbor** (Freiberg), 1. v pon. před hromn., 2. v pon. před sv. Fil. a Jak., 3. v pon. před sv. Jak. větš., 4. v pond. před. sv. Hedvik. Trh koňský a dob. 1. v pond. po smrt. ned., 2. v pond. po sv. Vítu, 3. v pond. po nar. P. Marie, 4. v pou. po sv. Mart. Trh obyč. každou sob.
- Ráče** 1. v out. velik., 2. v ten den po sv. Martinu.
- Radimř** (Rothmill u Svitavy), 1. dne 26. čerence a padne-li v ned., tedy následujícího dne, 2. v pon. před posv. cis.
- Radostin** (okr. Velk. Mezeř.) 1. první pon. po sv. Valent., 2. první pon. po sv. Staniel., 3. první pon. po sv. Frant. Ser., 4. první pond. po početi P. Marie. Trh každou sobotu.
- Rouchovany** (okr. Hrotov.), 1. ve středu před velikon., 2. ve střed. po sv. Vítě, 3. ve středu po sv. Jiljí, 4. ve stř. před vánočí. Koňský trh před každým jarm.
- Rousínov** (Raussnitz, okr. Slav.), 1. v pon. po sv. Jos., 2. v pon. po sv. Troj., 3. v pon. po sv. Bart., 4. v pon. po sv. Frant. Týh. trh každý out. a pátek.
- Rejhrad** neb Rajhrady (Raigern), 1. druh. pond. před sv. Bened., 2. druhý pon. po sv. Vavřinci, 3. první pon. před sv. Tomášem.
- Říše nová** (Neurensch, okr. Tolecký), 1. druhý čtvr. po velkon., 2. v out. po sv. Pet. a Pav., 3. v out. po sv. Voršile, 4. v out. po povýš. sv. kříže. Trh. dob. ten den před každ. jarm. Týhod. trhy každé poudělt.
- Říše stará** (Altreusch, okr. Tel.), 1. na sv. Jos. dne 19. břez., 2. na sv. Víta, 3. na sv. Havla.
- Roketnice** (okr. Tfeb.), 1. v 2. středu po sv. 3. král., 2. ve stř. po ned. Miseric, 3. ve stř. po sv. Pet. a Pav., 4. ve stř. po sv. Frant. Ser.
- Rosice**, 1. ve stř. po n. roce, 2. ve střed. po sv. Jiljí, 3. ve stř. po sv. Anně, 4. v pon. po sv. Havlu. Týh. trh. každ. střed.
- Rožnov** (Rožnau), 1. ve stř. před hromu., 2. ve stř. před sv. Janem křtit., 3. ve stř. před sv. Annon, 4. ten den před vš. Sv. Dob. trhy ten den před každ. jarm. Týhod. trh každou sob.
- Rosvold** (Rudoltice, okr. Osob.), 1. v pon. po sv. Jak., 2. v pon. po sv. Šim. a Jud. Trh na vlnu: 1. na sv. Jos., 2. v pon. po čtvr. ned. volk. Na len a přízi trh každý out.
- Rýmařov** (Römerstadt), 1. v pon. před sv. Duch., 2. na navštívení P. Marie, 3. v pon. před sv. Mich., 4. v pon. před sv. Mart., 5. druhý pon. po n. roce. Týh. trh každ. sob.
- Slavičín** (okr. Brod.), 1. v pon. před obr. sv. Pav., 2. v pon. po sv. Vojt., 3. v pon. před sv. Pet. a Pav., 4. v pon. před sv. Václ., 5. v pon. před sv. Mart. Dva dob. trhy na druhý a čtvrtý jarm. Trhy na vlnu: 1. na sv. Vojt., 2. na sv. Cecil.
- Slavkov** (Austerlitz), 1. v pon. po obrác. sv. Pav., 2. v pon. po ned. velk., 3. v pon. po sv. Jak. větš., 4. v pon. po sv. Mat., 5. v pon. po sv. Alžb. Koňš. a dob. trh. na sv. Mat. Trhy týh. každý out. a pátek.
- Slabonice** (Zlabings), 1. v pon. po sv. 3. král., 2. v pon. po smrt. ned., 3. v pon. po sv. Troj., 4. na sv. Mat., 5. na sv.

- Alžb. Velké. Týh. trhy:** 1. na zel. čtv., 2. v pon. před sv. Duch., 3. na sv. Tom. ap. Trh dob. v sob. před každ. jarm. a z počátku prvního postního týdne až na sv. Mart. od 14. do 14. dní. Týh. trh každ. pon. Trhy na vlnu: 1. v pon. před sv. Pet. a Pav., 2. v pon. po sv. Václ.
- Sloup,** 1. v pon. po B. Těle, 2. v pon. po sv. anjela stráž.
- Slušovice,** roční a dob. trhy: 14. dubna, 25. srpna, 27. října, 24. listop.
- Sovinec** (Eulenberg, okr. Rym.), 1. posl. pon. před sv. Mat., 2. první střed. po sv. Duchu, 3. posl. out. po sv. Ondř.
- Spálov** (Sponau, okr. Hran.), 1. na sv. Jiří, 2. na sv. Šim. a Judu. Dobyť. trh každý roční trh.
- Staré** (Starc, okr. Třeb.), 1. v outery po hrom., 2. na sv. Kunig. 3. března, 3. na sv. Jiří, 4. na sv. Jak. věšl., 5. ten den po narození P. Marie.
- Stará Říše** (místo na sv. Tomáše) dne 19. března, na sv. Jozefa.
- Staré Brno,** viz: Brno staré.
- Staré město** (Altstadt), 1. v pond. před masopust. pond., 2. v pond. po sv. Jiří, 3. v pon. po sv. Anně, 4. na sv. Kateř. Týh. trh každ. out.
- Stonařov** (Stannern, okr. Jihl.), 1. v první pon. po hrom., 2. v prv. pon. po sv. Pet. a Pav., 3. v první pon. po sv. Václ. Dob. trhy o jarm., týh. trh každ. sob.
- Strachotice** (Rausenbruck, okr. Znoj.), 1. v out. velkou, 2. na svat. Bartol.
- Strážek,** 1. ve středu před hrom., 2. v ten den před zvěst. P. Mar., 3. ve středu před navšt. P. Mar., 4. ve střed. před nepošk. poč. P. Marie.
- Strážnice,** 1. v out. po sv. Dorotě, 2. v out. před sv. Duchem, 2. v out. po navštív. P. Mar., 3. ve 2. out. po vyzdvižení sv. kříže, 5. v out. po obět. P. Mar. Týh. trh. každ. stř. Trh. na dob. v pond. před jarm.
- Střílky** (Střílek, okres Zdoun.), 1. v out. terku před popel. stř., 2. v out. velikon., 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Hav. Dob. trh o každ. jarm.
- Studeň** (Studein, okr. Teloč), 1. na sv. Jana Nep., 2. na sv. Mateoše. Vel. trhy: 1. v pond. po květ. ned., 2. v pond. před vánoci. Dob. trh. o jarm.
- Svitavka** (okr. Bosk.), 1. v pon. po novém roce, 2. v pond. po sv. Jiří, 3. v pon. po sv. Vavř., 4. v pond. po sv. Havle. Dob. trh v out. po každém jarm.
- Svitava** (Zwittau), 1. v pond. po hrom., 2. v pon. po navšt. P. Marie, 3. v pond. př. sv. Jiljím, 1. v dond. před sv. Mart. Velké týh. tržové: 1. v pond. po sv. Jiří, 2. v pond. po sv. Havlu. Trh na len a pšni každý pond. Trh na vlnu ten čtvrt. po nalez. sv. kříže a dva násled. čtv., 2. ve čtvrt. po sv. Jilji a na tři čtv., na to koň. tržové každ. pond. po celý pŕst až do květ. ned. Týh. trh každ. pond. a pát.
- Šafov** (okr. Vranov.), 1. out. po sv. Cyr. a Meth., 2. na sv. Vřta, 3. na sv. Bar., 4. na sv. Havla. Dob. trh před každ. jarm. Týdňní trh každ. pátek.
- Šatava** (Schattau, okr. Znoj.), 1. na den sv. Fab. a Šeh., případ. ale ten svátek v sob. něho v pon., tedy se jarm. budoucí out drží, 2. v out. Svatodl., 3. na sv. Matouše, 4. v out. po sv. Mart. Trh na len a pšzi v sob. po sv. Mart. Trh týhodní každ. pond.
- Šimberk** (Schilberg), 1. v pond. masop., 2. po sv. Prok., 3. v pond. po sv. Alžb. Velké trhy: 1. ve středu před vánoci, 2. ve stř. před volk. Koňské a dobyt. tržové: 1. druhou sob. v postě, 2. v pon. po čtvrté ned. velkon., 3. na sv. Alžbětu.
- Šlapanice** (okr. Brněns.), 1. třetí pon. po velk., 2. v pond. po nanebevz. P. Mar., 3. v pon. po hromic.
- Štěpánov** (Štěpanau, okr. Jevícký), 1. v out. po 3. král., 2. v out. po Medardu, 3. v out. po uanebevz. P. M., 4. v out. po sv. Svat. Trh na dob. v pond. před trhem výročním.
- Sternberg,** 1. v out. po hrom., 2. v out. po velikou., 3. v out. po sv. Vavř., 4. v out. po sv. Havl. Dob. a koňští tržové: 1. po obrác. sv. Pavl., 2. v pon. před sv. Vavř. Týh. trh každý pond. a pátek.
- Siltary** (Schiltarn, okr. Vran.), 1. Zhý out. po sv. Jiří, 2. v out. po naneb. P. Marie, 3. v out. po naroz. Krista Pana, 4. v out. po sv. Alžbět. Dob. a koňští trh. před každ. jarm.
- Štamberg** (okr. Novojič.) 1. ve středu po kýchav. ned., 2. ve střed. po Bož. Těle, 3. ve střed. po sv. Bartol., 4. ve střed. po sv. Mart.
- Šumberg** (Schönberg), 1. na obrácení sv. Pavla, 2. v pond. po květ. ned., 3. v pát. po Bož. Těle, 4. 4tého srpna, 5. na sv. Havla. Konaké a dobyt. trhy: 1. v pátek před prv. jarm., 2. v pon. po květ. ned. Týh. trh každ. stř. a sob.
- Švábenice** (okr. Viškov.), 1. v pond. masopust., 2. an 4tý pon. po sv. Duchu, 3. v pon. po sv. Mich.
- Telč,** 1. v out. po sv. Pavlu, 2. v out. po družebné ned., 3. v out. svatoduš., 4. v out. po sv. Anjelu Stráž., 5. v out. po sv. Mart. Vel. trh an zel. čtvrt. — Dobyť. trh před každ. jarm. Trh týhod. každ. out. Trh an vlnu 1. v out. po sv. Fil. a Jak., 2. v out. po sv. Havle. Dob. trh. 1. out. každ. měs. a kdyby na ten den připadl svátek, neiprvé přišti stř.
- Tišnov** (Tišnovic), 1. v pond. před hrom., 2. v pond. po sv. Fil. a Jak., 3. po nanebevz. P. Mar., 4. v pond. před sv. Klement. Týh. trh každ. pond. a dva trhy na vlnu: 1. v pondělí po sv. Medardu 2. v pond. po sv. Teresii. Dobyť. trhy v out. po každ. jarm.

- Tištin** (okr. Kojet.), 1. v out. po sv. Jos. pěst., 2. v out. po sv. Janu křt., 3. v 2hý out. měsíce října.
- Tlumačov** (okr. Napaj., v Hrad. kr.), 1. v pond. po 3. král., 2. 3. pon. po velkon., 3. na sv. Jiljí, 4. na sv. Havla.
- Tovačov** (Tobitschau), 1. den po novém roce, 2. v outer. velikonoční, 3. v outer. svatod., 4. v out. po sv. Václ. Týhod. trh v out. v každý týd.
- Trachtín** (Tracht. okr. Hustop.), 1. v pon. po sv. Trojici, 2. v pond. po sv. Bartol., 3. v pond. před sv. Ondř.
- Trnavka** (Tyrnau, okr. Třeb.), 1. v 1ní pond. v postě, 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Jak., 4. den všední po naroz. P. Marie, 5. na sv. Mik.
- Troskovic** (Treskovic, ok. Mikul), 1. v pond. po 4té ned. velikon., 2. v pond. po naroz. P. Marie.
- Trélee** (okr. Liven.), 1. v out. po jménu Ježíše, 2. ve střed. po sv. Janu Nep., 3. ve střed. po naroz. P. Marie, 4. ve střed. po sv. Mart.
- Třebíč**, 1. v středopostí, 2. na sv. Bartol. Veliký trh. na sv. Annu. Koňský a dobyt. trh ten den před každ. jarm., pak v outerý před sv. Aloisiam a v outerý po vš. Svnt. Týh. trh každý pond.
- Třebová** Moravská (Mährisch-Trübau), 1. v pond. po 2hé ned. postní, 2. v pond. po sv. Troj., 3. v pon. po sv. Duchu, 4. v pon. po sv. Frant. Ser., 5. v pond. po sv. Lucii. Trh na koně a dob. ve čtv. před 1ním a 4tým jarm. Týh. trh každ. sobotu.
- Třešín** (Triesch), 1. 3tí pond. v postě, 2. v pond. po sv. Prokopu, 3. v pond. po sv. Frant. Ser. Dobyt. trh na trh výr., 4. výr. a dob. trh v pond. po sv. 3 král. Týhod. trh každ. pátek.
- Tvrdonice** (Turnitz, okres Břeclav.), 1. v pon. po družeb. ned., 2. na sv. Matouše.
- Uherčice** (Auerschitz, okres Hustop.), 1. v pond. po 3 král., 2. v pond. po sv. Trojici, 3. v pond. po sv. Františku. Týh. trhy každý out. a pátek.
- Unčov** (Hunčov, Mährisch-Neustadt), 1. v out. po jménu Ježíše, 2. 2hý out. v máji, 3. 2hý out. po sv. Pet. a Pav., 4. 1ní out. v září, 5. v out. před sv. Mart., 6. 2hý out. v březnu. Velké týh. trhy: 1. ve čtvrt. před vánocí, 2. na sel. čtvrt. Týh. trhy v out. a pátek.
- Vančice**, viz: Ivančice.
- Velmyslice** (okr. Kruml.), 1. ve čtvrt. před květ. ned., 2. v out. po nanebevzetí Pan. Marie, 3. ten den před sv. Tomáš.
- Veljanovice** (Ivanovice, Eivanowic), 1. v třetí out. po hromnicích, 2. v out. svatod., 3. v den po sv. Vavřinci, 4. v out. před sv. Mikul. Koňské a dobyt. trhy ve střed. po každém valném trhu (jarm.) Týdenní trh každ. stř.
- Velká** (okr. Stražn.), 1. v out. po hromn., 2. v 3. střed. po velikon., 3. v out. po sv. Mari Majd., 4. v out. po sv. Šim. a Judš. Trh koňský a dobytčí každý pon.
- Veseli nové** (okr. Ždár.), 1. v out. po sv. Marketě, 2. na sv. Václav. Hlavní týdňí trh v out. před květ. ned., 3. v out. po sv. Leop. Trh na dobytek zároveň s ročn. ním trb.
- Veseli staré**, 1. v out. po květné neděli, 2. ve střed. po sv. Trojici, 3. 4tý out. před sv. Anjel. Strážc., 4. 2hý out. v adventu. Trh na dobyt. ten den před každ. jarmar.
- Visternice dolní** (Unter-Wisternitz, okres Mik.), 1. v out. po sv. 3. král., 2. v out. po sv. Cyr. a Method., 3. na svat. Filip. a Jak., 4. na sv. Jakub., 5. na sv. Matouše, 6. v pon. po sv. Ondřeji.
- Vladislav** (okr. Třebíč.), 1. ve čtvrt. před květ. ned., 2. ve čtvrt. před kříž. ned., 3. ve čtvrt. před sv. Matoušem, 4. ve čtvrt. před sv. Tomáš. Dob. tyh. o těch 4 jarm.
- Vlachovice**, 1. v out. po hrom., 2. 3tí út. po sv. Fil. a Jak., 3. v out. po nanebevz. P. Marie, 4. 2hý út. po sv. Harlu, v den. před tím trh na dobyt. Týh. trh každ. sob.
- Vlasatice** (Wostiz, okres Mikul), 1. v pondělí po Božím Těle, 2. 3tí pondělí po sv. Matouši, 3. v pondělí před všemi Svátky.
- Vracov** (okr. Kyjov.), 1. ve střed. po velik., 2. na svat. Prokopa, 2. v outerý po všech svatých.
- Vranov** (Frain), 1. na popeleční střed. 2. na svat. Floriana, 3. na sv. Annu 4. v pond. po obrác. sv. Pavla, 5. na Dušičky. Trh na koně v sob. před obrác. sv. Pav. Případně-li výr. trh na sobotu, odbývá se ušal. úter. a dob. trh v pond. před tímto úter.
- Vratenin** (Fratting, okr. Jem.), 1. na den sv. Fab. a Šeb., 2. v out. po květ. neděli, 3. v out. po sv. Marketě, 4. v out. po sv. Jiljí, 5. v out. po sv. Kateřině. Trh koňský a dobytčí před každým jarm.
- Vsetín**, 1. v out. po hromn., 2. v out. po sv. Fil. a Jak., 3. ten den po proměnění Krista P., 4. na sv. Lukáše Evan. Velké týh. trhy: 1. na sel. čtvrtek, 2. v pond. před sv. Václ., 3. na sv. Tomáše Ap. Trh dobyt. před každým jarmar. Trh na obilí každou sobotu.
- Vsetín dolní**, 1. v out. po sv. Matěji, 2. ve střed. před sv. Duch., 3. v out. po naroz. P. Marie. Trh na dobytek před každ. roč. trhem. Týh. a dobytčí trhy ve střed. ode stř. popeleční až do velkon.
- Vlakov** (Wischau), 1. v pond. po 3 král., 2. ve střed. po sv. Františka, 3 v pond. po sv. Fil. a Jak., 4. v pond. po sv. Marketě, 5. v pond. po povýšení sv. kříže, 6. v pond. po všech Svátých. Trhy na koně a dob. 3 dní před každ. jarm. Týh. trhy každ. out. a sob.
- Vysovice**, 1. na 2hý out. po sv. 3 králích, 2. 2hý out. po velikon. 3. 2hý out. po

- sv. Pet. a Pav., 4. ve stř. a ve čtv. před posvícením, 5. v out. po všech Svat. Dobyt. trhové v pond. před každým jarm. Velicí týh. trhové: 1. v out. po sv. Duchu, 2. v out. po sv. Vavř. Týhod. trh každý outerek. V postě jest každ. outerek trh na dobytek.
- Zábřeh** (Hohenstadt), 1. 2. ledna, 2. v pon. po Bož. Těle, 3. ten den po sv. Bartol., 4. na sv. Voršilu. Trh na koně a dobyt.: 1. v pon. po neděli postní, 2. v pond. po Bož. Těle, 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v pond. po sv. Voršile.
- Zdouanky** (Zdounek, okr. Kroměf.), 1. v pond. po Bož. vstoupení, 2. v pondělí po sv. Mart.
- Zlín**, 1. na sv. Matěje, 2. v pond. po provodní neděli, 3. ve střed. po sv. Duchu, 4. v out. po škap., 5. v pond. po naroz. P. Marie, 6. na sv. Barboru. Velk. týhod. trhy v pon. svatodušní.
- Znojmo** (Znaim), 1. na sv. Dorotu, 2. v out. po kýchavné ned., 3. na sv. Jíři, 4. na sv. Jana křt., 5. ve čtv. po naroz. P. Mar., 6. na Šim. a Judu, 7. ve čtv. před početím P. Marie. Kdyby sv. Doroty, Jířiho, Jana křt. nebí Šim a Judy připadlo na pátek, drží se výroční trh v outery na to. Obvyčejný trh vždy před výročním trh. Trh na len a pžízi 1. na sv. Šim. a Jud., 2. v sob. před druhou ned. advent. a někdy i o předním trhu. Trhy na vlnu: na Šim. a Jud., někdy též o předním trhu. Trh na koně a na dobt. ten den před výročn. trh. Trh týdni každ. sobotu.
- Ždánice** (Steinitz, okr. Kyj.), 1. v pondělí před Božim vstoup., 2. v pondělí před sv. Bartol.
- Ždár** [Saar] 1. v out. po n. roce, 2. v út. před středop., 3. v out. po sv. Troj., 4. v out. po sv. Bart., 5. v out. před sv. Mart. Dobytčí trhové v pon. před každ. jarm. Trh na koně zároveň s trhem na hovězí dobt.
- Želetava** [Scheletau, okr. Tel.], 1. na sv. Matěje, 2. v pond. po sv. Trojici, 3. ve čtvrt. po sv. Václ., 4. na sv. Tomáše ap. Dob. trh ten den před každ. jarm. Trh obyčejný každou středu.
- Žeravice**, 1. v pon. masop., 2. v pon. v kříz. dnech, 3. v pon. po sv. Anně, 4. ten den po sv. Kateř. Trh koň. a dobt. první den po sv. Kateřině.
- Židlochovice** [Seelowitz], 1. v outery po obrác. sv. Pavla, 2. v out. po sv. Vítě, 3. na sv. Šim. a Judu. Když ale ten svát. v ned. připadne, drží se jarm. v pondělí, 4. v out. po sv. Vavřinci.

Poznámání. Níže psaný vznáší snažnou prosbu na sl. přednostství obcí, aby mu ve frankovaných listech všeliké omly v trhách oznamiti sobě neobtěžovaly.

Ignát Vurm,

duchovní správce v mor. ales. ochranovně pro zanedbanou mládež v Brně, pořádatel kalendáře.

Výroční trhové v Slezsku.

- Albrechtice** (Olbersdorf), 1. v pon. po 3 král., 2. na sv. Filip. a Jakub., 3. v pon. po naneb. P. Marie. 4. na sv. Šim. a Judu. Trh koňský a dobt.: 1. ve středu před nedělí kvěť., 2. ve středu po Jak. a Anně, 3. ve středu po 2. pon. v říjnu. Týh. trh každou středu.
- Anjelská hora** (Engelsberg), 1. v pond. před obrác. Pavla, 2. na 1. pon. po sv. Anně, 3. v pon. před vš. Svát.
- Benešov** (Benisch), 1. na 1. pon. v postě. 2. v out. po Pet. a Pav., 3. v pond. před Jiljím, 4. v out. po Kateř. Týhod. trh každou středu.
- Bílá Voda** (Weisswasser), 1. v pond. po ned. smrt., 2. v 4. pond. po Velik., 3. v pond. po všech Svat.; Týh. trh každ. čtv.
- Bilovice** (Wagstadt), 1. druhý čtv. v postě. 2. na Jiljí, 3. na Mik. Dob. trhy 1. ve čtv. před Bož. vstoup., 2. první čtvrtěk po Bož. Těle. Velký týhod. trh na sel. čtvrtěk. Každý čtvrt. trh týhod. a na obilí.
- Bilsko** (Bělič), 1. v pon. po 2. ned. post., 2. v pon. po Janu Křit., 3. dne 15. září, 4. na Mik. Trh na vlnu: 1. dne 22. kv., 2. dne 10. října. Trhy dobt 1. v pon. po sv. Troj., 2. na Jana Křit., 3. na Jak., 4. dne 15. září.
- Bohumín** (Oderberg), 1. na Adelgandu, 2. v pon. po 2. ned. Velik., 3. na navět. Pan. Marie, 4. na Michala. Hlavní týh. trhy: ve středu před Velk., před sv. Duchem a před Vánoci. Koň. a dobt. trh před každ. výř. trhem.
- Bruntál** (Froudenthal), 1. v pon. po nov. roce, 2. v pond. po 2. ned. post., 3. v pond. po Jíři, 4. v pon. po Marketě, 5. v pon. po Mart. Týh. trh každý out. Dob. trh: 1. v out. po Jíři, 2. v out. po Martinu.

- Cikmantel** (Zuckmantel), 1. na Matějc, 2. v pon. po 7. ned. Velik., 3. na Matouše, 4. na Ondřeje. Týh. trh každ. stř. a sobotu.
- Freivald** (Freiwaldau), 1. v den po nov. roce 2. ledna, 2. na sv. Josefa, dne 19. břez., 3. na sv. Jana Křt., dne 24. červ., 4. na sv. Mich. dne 29. září.
- Fridberg**, 1. v pon. po masop., 2. v out. vel. 3. na navštívení P. Marie, 4. pond. po Hedvice.
- Frydek** 1. v pon. po 3. král., 2. v pond. před Jos., 3. v pon. po Fil. a Jak. 4. v pon. před Janem křt., 5. na sv. Jak., 6. v pon. po Mich., 7. v pon. před Kat. Trh na koně, vlnu a dob. dva dni před každým výr. trhem. Týh. trh každ. pon. a pátek.
- Freystal** (Freistadt), 1. na obrác. Pavla, 2. v pon. po ned. velk., 3. na Bartol., 4. na Šim. a Jud., 5. ve střed. po Velk. Trh na vlnu v den před Šim. a Jud. Týhod. trh každ. úterek.
- Hrabina**, 1. na zasnoubení P. Mar., 2. dne 16. března, 3. dne 16. květ., 4. dne 2. červc., 5. pond. po naroz. P. Marie, 6. na Šim. a Jud.
- Hradec** (Graz), výr. a dob. trhy: 1 v pon. před. 1. květnem, 2. v pon. po B. Těle, 3. na Jak., 4. v pon. po Michalu, 5. na mladátka.
- Jablunkov**, 1. v pon. po obrác. Pavla, 2. v pon. po Jak. apost., 3. v pon. po Šim. a Jud., 4. v pond. po Fil. a Jak., 5. v pon. po první ned. Velik. Týh. trh každ. outerek.
- Javorník**, 1. v pon. a v out. po obrác. Pav., 2. na Fil. a Jak., 3. na Jak., 4. na Šim. a Jud. Koň. a dob. trh na všechny výr. trhy. Týh. trh každ. úterý na obilí, stravné věci, slámu, dříví atd.
- Klínkovice** (Königsberg), 1. v pond. po ned. družeh., 2. v pon. po sv. Trojici, 3. na sv. Vavřince, 4. na Kateř., 5. v pond. před Valent. Trh na dob. a vlnu: 1. na Fil. a Jak., 2. na Václ. Týh. trh každé pondělí.
- Krnov** (Jägerndorf), 1. v pond. po ned. kyčavné, 2. v pon. po 6. ned. velik., 3. v pon. po navšt. P. Marie, 4. v pon. po nar. P. Marie, 5. v pon. po obět. P. Mar. Koň. a dob. trh 1. v pon. po ned. květ., 2. v pon. po Markytě dne 13. července, 3. v pon. po Bartol., 4. v pondělí před Mikulášem.
- Odry** (Odrau), 1. v pon. před 3. krály, 2. v pon. po ned. provodné, 3. v pon. před Janem, 3. v pon. po pov. sv. kříže. Dob. trh 1. v pon. po ned. provod., 2. v pon. po povýšení sv. kříže. Týh. trh každé pondělí.
- Opava** (Troppau), 1. dne 1. února po 8. dni, 2. dne 1. května po 14. dni, 3. dne 1. srpna po 8. dni, 4. dne 1. list. po 14. dni. Vel. dob. trhy: 1. 8 dní po sv. Troj., 2. 8 dní po Janu Křt., 3. 8 dní po Jak., 4. 8 dní po nar. P. Marie. Trh na vlnu: 1. dne 6. květ. 2. dne 29. září. Každý trvá 8 dní. Týh. trh každ. středu a sobotu
- Opavice** (Tropplovitz), 1. první pondělek po Božím Těle, 2. po sv. Michalu, 3. po devítniku.
- Skočov** 1. ve čtvrtek po devítniku, 2. v den po Bož. Vstoup., 3. na Martina; padne-li v sob. neb v ned., odloží se na budoucí úterek, 4. na Bartol. Vel. týh. trhy: 1. ve čtvr. před Ván., 2. ve čtvr. před Velik., 3. ve čtvr. po Bož. Těle, 4. ve čtvr. po Michalu. Dobyť trž v den před každým výročním a velkým týh. trhem.
- Štěbovice**, 1. na 4. úterek po n. roca, 2. v out. po Velik., 3. v out. před Jan. Křt., 4. v out. před Hedv.
- Štrumeň** (Schwarzwasser), 1. na Jiřího, 2. na Michala, 3. v pond. po Jakubu, 4. v out. po nov. roca. Dobyť tržové v den před každ. výr. trhem. Týhod. trh každý pátek.
- Těšín** (Teschen), 1. v den po hrom., 2. v out. svatod., 3. v pon. před M. Majd., 4. po nar. P. Marie, 5. na Ondřeje. Týh. trh každ. středu a sobotu. Trh na vlnu: 1. dne 28. května, 2. dne 2. října. Dob. trh každý pátek. Padne-li však na ten den svátek, odloží se na budoucí sobotu.
- Vidna** (Weidenau), 1. v pon. po n. roca, 2. v pon. po ned. kříž., 3. na Vavřince, 4. v pon. po Frant. Seraf. Týhodní trh každ. pon.
- Vitkov** (Wigstadt), 1. na Víta, 2. ve stř. před Havlem. Týh. trh: 1. ve čtvr. před hrom., 2. v pon. po 3. ned. Velik., 3. na rozestání apoštolů, 4. v den před Lucii velký trh.
- Vrbno** (Würrbenthal), 1. v pon. před hrom. 2. v pon. po Janu Křt., 3. v pon. po Mich., 4. druhé pon. před Velkon. Týh. trh každ. pon.

Výroční tržové v Čechách.

NB. Výroční trhy na svátky padající odbyvají se následujícího, místně také předcházejícího všedního dne.

- Abertamy** (Abertham), v pondělí po čtvrté neděli svatoňušů.
- Abtsdorf**, 1. na zel. čtv., 2. v pond. před sv. Duch., 3. ve čtvrt. po Marii Sněžné, 4. druhý čtvrt. po počestí P. Marie.
- Anjelská Hora** (Engelhaus), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po Lätare, 2. po sv. Trojici, 3. po sv. Anjelu Strážci, 4. v první pond. v Adventu.
- Arnoltice** (Arnadorf), ty pondělky: 1. po bílé ned. 2. v pond. př. sv. Petrem, 3. po sv. Václavu.
- Aš** (Asch), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po ned. Lätare, 2. po sv. Trojici, 3. před sv. Jiljím, 4. před sv. Ondřejem; každou sobotu tyhodní trh.
- Bakov nad Jizerou** (Bachofen), 1. v pond. po druhé ned. adventní, 2. v pond. po sv. Fabiannu a Šebastiannu, 3. v pond. po smrtelné ned., 4. druhé pond. po Velikonoci, 5. ve středu před Božím Tělem, 6. v pond. po sv. Marketě, 7. v pond. po sv. Bartoloměji, 8. ve středu po sv. Františku Seraf.
- Bárink** (Barringen) první pon. v záti neb po sv. Anjelu str.
- Bavorov** (Barau), 1. popel. stř., 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Jilji, 4. na obětování P. Marie.
- Bečov** (Betschau), ty pondělky: 1. před Velikonoci, 2. v červenci, 3. po sv. Havlu, 4. př. Vánoce.
- Bechyně** (Bechyn), 1. v pond. po jménu Ježíše, 2. ten den po sv. Petru a Pavlu, 3. na Dušičky. Trhy na dobytek a vše-liké zboží v outery po celý rok. Čtyrykrát, totiž: druhý out. v postě, v outery velikonoční, v out. po nanebevz. P. Marie, v outery po sv. Urbanu, (kdyby měl poslední na svatoňuš out. padnoucí, tedy pfišti outery) všem cizím obchodníkům a fameslníkům dovoleno jest své zboží veřejně prodávati. Úterý po sv. Fil. a Jakubu, pak po sv. Václavu jsou pouze pro domácí ustanoveny.
- Běla** má čtyry výř. a čtyry dob. trhy o pondělkách: po brom., př. kv. ned., po nalez. sv. kříže a po sv. Matouši ev.
- Bělá** (Weiswasser), ty pondělky: 1. první v postě, 2. před nanebevstoup. Páně, 3. druhý po sv. Marketě, 4. po povýšení sv. kříže, 5. ve středu před sv. Kateřinou, 6. na sv. Tomáše apoštola; každou středu týdení trh.
- Bělčice**, výroční a trhy na dobytek: 1. na sv. Josefa, 2. na den po naroz. P. Marie, 3. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 4. ve čtvrt. př. všemi Svat.
- Bělohrad**, 1. ve čtvrtek po sv. Petru a Pavlu, 2. ve čtvrtek po narození Panny Marie, 3. v out. po sv. Havlu; týdní trhy každý outerek.
- Benátky** (Neubenatek), výroční a trhy na dobytek ty pondělky: 1. po neděli Okuli, 2. po Božím Těle, 3. po sv. Mafi Majdaleně, 4. před narožením P. Marie 5. po sv. Martinu.
- Benešov** (Beueschau), 1. na den obrác. sv. Pavla, 2. na sv. Josefa pěstouna, 3. na sv. Filipa a Jakuba, 4. na sv. Antonína Pad., 5. na sv. Annu, 6. na sv. Matouše, 7. na sv. Rafaela Arch., 8. na sv. Ondřeje apot. První a třetí trvá 8 dní. Příkladně některý z nich na sobotu, drží se v násled. pon. Týh. trh každ. čtvrtk.
- Benešov** (Bensen), ty pondělky: 1. před květnou nedělí, 2. před nanebevstoupením Páně, 3. po naroz. P. Marie.
- Benešov u Kaplice**, 1. v outery velikonoční; 2. na sv. Jak., 3. na sv. Teresii.
- Bernardice**, 1. ve čtvrtk po sv. Matěji, 2. ve čtvrtk před Kantate, 3. na sv. Prokopa; týhodní trhy: ve čtvrtk před velikonoci, ve čtvrtk před vánocemi.
- Beroun**, 1. v pond. po jménu P. Ježíše, 2. třetí pondělí v postě, 3. v pond. po neděli Jubilate, 4. ve čtvrtk po sv. Prokopa, 5. v pondělí po stěti sv. Jana Křt., 6. v pond. po sv. Martinu; v outery a ve čtvrtk týh. trhy.
- Bezdrůžec** (Weseritz), 1. v pond. před hrom., 2. dne 4. květ., 3. v pon. po sv. Václavu.
- Bílina** (Bilin), 1. v pond. postní, 2. ve čtvrtk po Božím Těle, 3. ve stř. po sv. Bartoloměji, 4. na sv. Martina bisk. Každou sobotu týdení trh.
- Bílčice**, 1. ve čtv. př. květ. ned., 2. ve čtv. př. Mar. Sněž., 3. v pond. př. povýš. sv. kříže, 4. ve čtv. před sv. Martinem.
- Blatná**, 1. na sv. Fabiannu a Šebastiannu, 2. druhý čtvrtk v postě, 3. ten den po zvěstování P. Marie, 4. na sv. Víta, 5. ten den po nanebevzati P. Marie, 6. v pond. po sv. Jarolímu, 7. ten čtvrtk před 1. nedělí adventní, 8. ve čtvrtk před sv. Matoušem a na sv. Tomáše koňský a dobytčí trh. Každý čtvrtk po celý rok trhy na obilí a dobytek.
- Blvčice**, 1. ve středu před kv. nedělí, 2. na sv. Marketu, 3. ve středu po sv. Jilji, 4. ve středu před všemi Svatými.
- Blšany** (Flöhaus), výroční trh na koně a dobytek: 4. první pondělí v postě, 2. ve středu po sv. Trojici, 3. v pond. po sv. Jarolímu, 4. v pond. po počestí P. Marie.
- Bohdaneč**, výroční a dobytčí trhy: 1. ve středu před vstoupením Páně, po 8 dní, 2. v dan rozeal. sv. apoštolů, 3. ve středu po Bartoloměji, 4. v pond. před sv

- Havlem, po osm dní, 5. ve středu před sv. Martinem, 8 dní na pšizi, v pond. 1. po třech králích, 2. po hromnicích, 3. po sv. Josefu, 4. po sv. Vítu. Každou středu trh na obilí.
- Bochov** (Buchau), výroční a dobytčí trhy: 1. v pondělí, po sv. Jiří 2. v pond. po sv. Jakubu, 3. na sv. Michala, 4. v outery před Adamem a Evou.
- Boleslav mladá** (Jungbunzlau), ty outerky: 1. po 3 Králích, 2. před sv. Duchem, 3. před sv. Bartolom., 4. po sv. Havlu.
- Boleslav stará** (Altbunzlau), 1. tu středu po smrtelné neděli, 2. poslední středu v srpnu, 3. ve středu před sv. Havlem, 4. na den sv. Jana Evang.
- Bor** (Haid), výroční, dobytčí a koňské trhy ty outerky: 1. po Okuli, 2. před sv. Duch. 3. po sv. Michalu, 4. po sv. Mikuláši; obilní trhy každý outerek, na koue a hovězí dobytek každý outerek od sv. Jiří až do sv. Havla.
- Borek, Jirkov** (Görkau), ty pondělky: 1. po neděli Látare, 2. před sv. Janem Křtitelem, 3. před sv. Bartolomějem, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Borohrádek**, 1. ve středu v středoposti, 2. na sv. Františka Seraf.; každý outery týhodní trh.
- Borotin**, 1. ve čtvrtek po středoposti. 2. v pond. po neděli Rogate, 3. ve čtvrtek po Božím Těle, 4. na sv. Prokopa, 5. na sv. Annu, 6. na povýšení sv. kříže, 7. ve čtvrtek před sv. Havlem.
- Borová** (Borau), výroční trhy ty čtvrtky: 1. po sv. Fabianu a Šebestianu, 2. po neděli Quasimodog., 3. po Bož. Těle, 4. po naroz. P. Marie. Trhy na dobytek ty outerky: 1. po první neděli postní, 2. po Látare, 3. po Judika. 4. na sv. Tomáše apošt. Týhodní trh každý pátek.
- Borovany** (Forben), 1. v pondělí po nanebevst. Páně, 2. na sv. Lukáše 18. října.
- Bousov dolní** (Bautzen), 1. na svat. Vavřince, 2. v první pondělí v postě, 3. ve čtvrtek po svatém duchu, 4. ve čtvr. po naroz. P. Marie. 5. na sv. Šimona a Judu, 6. ve středu před vánoce. Týhodní trhy každý čtvrtek po celý rok.
- Božejov**, 1. na sv. Annu, 2. na sv. Leopolda; každou středu týhodní trh.
- Boží Dar** (Gottengab), v pond. po sv. Anně a před sv. Šimonem a Judou
- Brandejs**, 1. v outery před Hromnicemi. 2. po Velikonoci, 3. po sv. Trojice, 4. po sv. Vavřinci, 5. pš. sv. Václav., 6. po sv. Alžbětě.
- Brandejs nad Orlicí**, výroční trhy a předcházejícími trhy na koně a hovězí dobytek ve čtvrtky: 1. před popaleční středu, 2. před sv. Markem, 3. před rozsláním sv. apoštolů, 4. před sv. Havlem 5. před štědrým dnem. Týh. trh každý čtvrtek na len a potravu.
- Březnice** 1. v pondělí po první neděli postní, 2. v pond. po květné neděli, 3. v outery svatodušní, 4. v pond. před sv. Maří Majdalenou. 5. ve čtvrtek po sv. Bartol., 6. ten den po Dušičkách, 7. v pondělí po sv. Mikuláši.
- Březno** (Priesen) 1. v pondělí po sv. Řehoři, 2. po nanebevzetí P. Marie, 3. po sv. Michalu; týdenní trh každý outery.
- Brod Český** (Böhmic-Brod), ty pondělky: 1. po neděli Judika, 2. po sv. Trojici, 3. před sv. Havlem. Dobytčí trhy: 1. v pondělí po první neděli postní, 2. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pondělí po sv. Šimonu a Judě.
- Brod Německý** (Deutschbrod), ty outerky: 1. druhý out. po sv. třech Král. 2. druhý v postě, 3. po nalezení sv. kříže. 4. před sv. Janem Křtitelem, 5. po povýšení sv. kříže 6. po sv. Františku Seraf. (Třetí a pátý bývají nejslavnější). Trhy na dobytek ty outerky: 1. po Hromnicích, 2. čtvrty v postě, 3. před Velikonoci, 4. po sv. Trojici, 5. po sv. Prokopa, 6. po sv. Vavřinci, 7. po sv. Martinu, 8. před Vánoce.
- Brod železný** (Eisenbrod), 1. předposlední masop. outerek, 2. před sv. Vitem, 3. po sv. Václavu, vešměs po 8 dní.
- Brodce**, 1. v masop. pondělí, 2. v svatodušní outery, 3. v pond. po sv. Frant. Ser., 4. po Vánocích.
- Broumov** (Braunau), 1. v pond. po ned. Sexag., 2. v outery svatodušní, 3. v pond. před naroz. P. Marie. 4. v po neděli, adv. Každý čtvrtek trh na pšizi, každou sobotu trh na plátno.
- Brožany**, 1. v pond. po 3 Králích, 2. po sv. Gotthardu, 3. na sv. Víta, 4. v pond. po sv. Václavu.
- Buckov** (Butzkau), 1. dne 19. ledna, 2. dne 24. května. 3. dne 19. července, 4. dne 17. října a každé pond. týdní trh.
- Budějovice** (Budweis) ty pondělky: 1. po 3 Králích, 2. po Božím Těle, 3. po naroz. P. Marie, 4. na sv. Martina, vešměs po 14 dní, totiž 8 dní před a 8 dní po. jmenov. dnu. Týh. trh kaž. pát.; každý čtvr. trh na koně a hovězí dob.
- Budňany** (Budňau) 1. dne 4. dubna, 2. ve stř. po naroz. P. Marie 8. na sv. Voršilu.
- Budyně** (Budin), 1. v outery po Hromnicích, 2. v out. po sv. Antonínu Pad., 3. v pond. po Marii Sněžné, 4. out. po sv. Václavu, 5. po sv. Křišpinu.
- Bukovsko**, 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Maří Majdalenou, 3. na sv. Havla.
- Buškovice** (Puschowitz), výr. a dob. trhy; 1. v outery před sv. Duchem, 2. v out. po jménu P. Marie. 3. ve čtv. před sv. Kateř.
- Rydzov** (Neubidschow) výr. a dob. trhy: v druhou stř. postní, v out. po svatod. svát., 3. na den sv. Jiljí, 4. v out. před sv. Havlem, 5. na sv. Tomáše bisk.; týd. trhy na obilí každou stř.
- Bystrá** (Bystrau) výr. a dob. trhy 1. ve střed. po Septuag., 2. ve stř. po Mat. 3. ve stř. po sv. Ondř.

- Bystřice.** 1. dne 24. února, 2. dne 23. dub. 3. dne 29. srpna, 4. dne 28. října, 5. dne 20. pros.
- Bystřice Nová,** ty středy: 1. po Remin. 2. po Látare, 3. po Misericordia, 4. po sv. Duchu, 5. v pon. po sv. Petru a Pav. 6. v pond. po sv. Mich., 7. na sv. Kat. s osmidenní lhůtou na rozl. zboží a dob. Týh. trh na dobytek každ. stř.
- Cerekve Dolní,** ty pondělky: 1. po sv. Jos. 2. po sv. Jakubu, 3. po sv. Havlu. 4. po sv. Lucii.
- Cerekve Horní,** 1. ve středop. 2. na sv. Marketu, 3. na sv. Maurice dne 22. září 4. na sv. Linh. 6. listop.
- Cerekve Nová,** 1. první středu v postě, 2. na sv. Matouše.
- Cerhenice** 1. na sv. Matěje 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Víta, 4. na svatého Václava.
- Cerhovice** ty čtvrtky: 1. druhý v postě, 2. čtvrtý po Velikon., 3. před sv. Petr. a Pavl., 4. po sv. Václavu; každ. onerý týdň trh.
- Cinwald,** výroč. a dob. trhy: 1. na sv. Marketu, 2. na sv. Frant. Seraf.
- Čáslav,** ty pondělky: 1. třetí v postě, 2. po ned. Jubilate, 3. po sv. Pet. a Pavlu, 4. po nanebev. P. Marie, 5. ve čtvrt. po sv. Lidmile, 6. v pon. po sv. Havl., 4. trhy na koně: 1. out. po prvním dnu postním 2. dne 22. a 23. květ., 3. ten den po sv. Prok., 4. v out. po sv. Barb. Trhy na rozl. dob.: 1. den po sv. Pet. a Pav. 2. den po naneb. P. Marie, pak každ. stř. a pátek po 3 králích, po Reminiscere a Jubilate.
- Častalovice** 1. ten den po 3 králích, 2. na sv. Víta, oba s dob. trh., 3. na sv. M. Majd., 4. na den po nar. P. Marie.
- Čechovice,** výr. a dob. trhy: 1. na obrác. sv. Pavla, 2. v pátek před svatod. ned. 3. na sv. Wolfganga, 4. třetí po Šim. a Judě.
- Čelakovice** výr. a dob. trhy: 1. po sv. 3 králích, 2. po neděli Kantate, 3. po sv. Anj. Strážci, 4. po sv. Havlu
- Čermna** (Lenkersdorf), ty pondělky: 1. poslední v měsíci květnu, 2. po sv. Havlu, 3. před sv. Mikulášem.
- Černošín,** 1. v pon. po bromuicích, 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Michala. Trhy na dobytek od sv. Jiří až po sv. Mich. každé pondělí.
- Černovice,** výr. a dob. trhy: 1. na sv. Blažeje. 2. na zel. čtvr. 3. v pon. před nanebevst. Páně, 4. v pond. před H. Tělem 5. na sv. Frokopa, 6. ve stř. před pov. sv. kříže, 7. na sv. Terezii, 8. den po sv. Leopoldu. Každý čtvr. týdň a dob. trhy.
- Čestín,** 1. v pon. před nanebevst. Páně, 2. v pond. po sv. Petr. a Pavlu, 3. dne 2. listop. Týh. trh každ. stř.
- Čistá,** 1. v out. před Velik., 2. na sv. Víta, 3. na sv. Annu, 4. na sv. Kateř., Týdň
- trhy na potravní věci, dříví a uhlí každ. pondělí.
- Čabařovice** (Karbitz), výr. a dob. trhy ty pondělky: 1. druhý postní, 2. druhý po Velik., 3. posl. po sv. Duchu, 4. prv. v srp. vždy po tři dny a tolikéž dni na dob. Ve stř. po celý rok týh. trhy.
- Čeb** (Eger), ty pond.: 1. po ned. Látare 2. po B. Těle, 3. po sv. Matouši. Týdň trh každ. stř. a sob. Trhy na dob. první stř. každ. měsíce.
- Čejnov** 1. na obr. sv. Pa. la, 2. na sv. Fil. a Jak., 3. den po sv. Pet. a Pav., 4. na sv. Martin. Týdň trhy ty pon.: 1. po 3 králích, 2. první v postě, 3. v středop. 4. po květné ned., 5. druhý po Velik., 6. po sv. Duchu, 7. po sv. Václavu, 8. v out. po Vánoce.
- Čhlum Královský** čili Kinžberg (Königsberg), 1. v pon. po 3 ned. postní, 2. na sv. Víta, 3. v pon. před. sv. Václ., 4. 2. pond. v adven. V out. každ. měsíce trh na dob. a všechny pátky po celý rok trhy na obilí.
- Čhlumec,** výr. a dob. trhy: 1. v pon. po obr. sv. Pavla, 2. v první out. v postě, 3. ve stř. po Kantáte, 4. ve stř. po sv. Havle, 5. ve stř. po poč. P. Marie. Každ. čtvr. týh. trh.
- Čhocep** 1. na obr. sv. Pav. 2. na velik. onterek, 3. na sv. M. Majd., 4. v den po sv. Václ., všechny s osmiden. svobodou: druhý a třetí s mladým jarm. Ráno v den výr. trhů trh na dob. Týhodní trh každ. pátek.
- Čholtice** 1. v pon. po 3 králích, 2. v out. po sv. Fil. a Jakubu, 3. ve středu po sv. Václ.
- Čhomutov** (Komotan), ty pondělky: 1. v pon. po ned. Reminiscere, 2. po sv. Fil. a Jakubu, 3. po uavstív. P. Marie, a sejde-li se ten den s pon. po Petru a Pav. v pon. na to, 4. po sv. Michalu, 5. po sv. Martinu bisk.
- Čhotěboř,** 1. v pond. druhý postní týden, 2. v pon. čtvrtý postní týden, 3. v pon. šestý postní týden, 4. v out. po sv. Duchu, 5. v pon. po sv. Jak., 6. na den sv. Felixe muč., 7. v pon. po sv. Lukáši. 8. v pon. po sv. Martinu. Každou středu týh. trh.
- Čhotušice,** trhy na dob.: 1. dne 12. červ. 2. dne 17. října.
- Čhrast,** 1. ten den po 3 králích, 2. ve čtvrtek před květnou ned. trvá 8 dní, 3. ve čtvrtek před sv. Janem Nep., 4. ve čtvrtek po sv. Markétě, trvá 8 dní, 5. ve čtvrtek po sv. Augustu, 6. před sv. Havlem.
- Čhrastava** (Kratzan), ty pondělky: 1. před masop. ned. 2. před sv. Janem Kř. 3. před sv. Vavřin. 4. před sv. Havlem, 5. po 2. ned. adv. Týh. trhy drží se každ. středu.
- Čhrbáská** (Kreibitz), 1. v pon. tři neděle před sv. Duchem, padnoli ale Děčinský

- trh naten samý den, tedy o 14 dní dříve, 2. v pon. po sv. Michalu, 3. první pondělí v adventě. Týd. trh každ. stř.
- Chrostovlice** ty čtvrtky: 1. po očistov. P. Marie, 2. před sv. Fil. a Jakub. 3. před sv. Vavřincem, 4. na den sv. Kateřiny.
- Chrudim**, 1. druhé pou. v postě, 2. ve středu po nalezení sv. kříže, 3. den po nanebevz. P. Marie, 4. v pon. před sv. Frant. Seraf., 5. na sv. Barboru. Padne-li 3. neb 4. trh na sob. odbývá se příští pondělí. Trhy na koně: 1. v první pou. postní, 2. 3. postní pon. 3. v pon. po smrt. ned., 4. v pon. před sv. Duchem, 5. na sv. Prokopa, 6. v pon. před nanebevzet. P. Marie, 7. v pon. po sv. Františku Ser. 8. v pon. před sv. Barh. Týh. trh každ. sobotu.
- Chudenice** 1. druhou středu v postě, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. na sv. Havla. 4. na sv. Kateř. Týh. trhy na přízi: 1. druhý pátek v postě, 2. první pátek v adventě.
- Chvalšiny** (Kalsching), výr. trhy: 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Floriana, 3. na sv. Vavřince, 4. na sv. Šim a Judu. Týd. trh každ. out.
- Chýše** (Chiesch), výr. a dob. trhy: 1. na sv. Josefa, 2. ve čtvrt. v 3. týdnu velik., 3. v pon. po 16. červenci, 4. v pon. po nar. P. Marie, 5. na sv. Martina. Každý out. trh na obilí.
- Dašice** 1. na den sv. Školast., 2. v pon. po Kant., 3. na sv. Víta, 4. v out. po sv. Jakubu, 5. den před sv. Michalem, 6. na sv. Lucii. Koňské trhy: ve středu po sv. 3. králích, 2. ve středu po Jubil., 3. ve středu před sv. Jakubem, 4. ve středu po povýšení sv. kříže, 5. ve středu po svatém Martinu.
- Davle**, 1. ve čtv. po sv. Fil. a Jakubu, 2. dne 11. července, padne-li v sob., drží se příští pon., 3. ve čtv. po sv. Bart., 4. ve stř. po sv. Rafaeli.
- Dějin** (Tetschen), ty pondělky: 1. po nov. roca, 2. po sv. Fil. a Jak., 3. po nanebevz. P. Marie, 4. poslední v říjnu; vždy po 2. dní. Týhodní trh na přízi, obilí a potravní věci každ. pon. a stř.
- Děsence**, 1. 5. dubna, 2. 16. srpna, 3. 2. prosince; každou středu trh na obilí a od sv. Josefa až do sv. Marka trhy na dobyt. každ. středu.
- Deštna**, 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Jana Křtít., 3. na sv. Jakuba, 4. na sv. Bartol., 5. na sv. Šim. a Jud., 6. na sv. Barb. Trhy 1. v out. před Vánoce, 2. v out. před Velikonocí. Týhodní trhy na dobytek od sv. Josefa až do konce října každou středu. Padne-li na středu nějaký svátek, nedrží se žád. trh.
- Dívišov**, výr. a dob. trhy ty čtvrtky: 1. na tučný, 2. na zelený, 3. před svatým Vítem, 4. před sv. Bartol., 5. před sv. Mart., 6. před Vánoce.
- Dobruška** výr. a dob. trhy ty pond.: 1. p. Remin., 2. po Exaudi, 3. po naroz. P. M. 4. na sv. Mikul.
- Dobříš**, 1. ve čtvrt. po popel. stř., 2. v pon. po sv. Troji., 3. na den sv. Mich., 4. na dušíc., 5. na sv. Tom.
- Dobruška**, 1. ten den po sv. Jiří po 8. dní 2. po bílé ued., zároveň koňský trh, 3. po sv. Duchu, 4. na sv. Jiljí, 5. po sv. Václav. 6. v out. po sv. Matěji, zároveň trh na koně. Trhy na dob.: 1. den po sv. Troj., 2. v out. po sv. Havlu, 3. den po obrác. sv. Pavla. Každý out. týhodní trh na len, přízi, obilí a jiné.
- Doksy** (Hirschberg), 1. ve středu po očist. P. Marie, 2. po sv. Fil. a Jakub. 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. v pon. po obětování Pauny Marie.
- Domašín** ty outerky: 1. před květ. ned., 2. na svatod., 3. po sv. Bartol., 4. v pond. před sv. Havlem; každý outerý trh na dobytek.
- Domazlice** (Taus), 1. ve středu po sv. Dorotě, 2. na sv. Anton., 3. v pond. po sv. Anjelu Strážci, 4. druhý čtvrt. po svat. Martinu. Týh. a dob. trh vždy ve čtvrt. po celý rok.
- Doubravice**, výr. a dob. trhy ty čtvrt. 1. po Kautate, 2. po sv. Jak., 3. po sv. Vác. 4. po vš. Svat.
- Doupov** (Duppa), 1. ve čtvrt. po sv. Michalu, 2. v pon. po Okuli, 3. dne 17. květ., 4. v pon. po sv. Alžbětě. Dva trhy na dob. drží se druhého všedního dne po jarmarech.
- Dub Český** (Böhm. Aicha), ty outerky: 1. před. hromn., 2. před velkon., 3. před sv. Duch., 4. po Bart., 5. před sv. Havlem, 6. v první pon. advent.
- Dubá** (Douba) 1. na sv. Jos., 2. v out. po sv. Pet. a Pav., 3. v pon. po sv. Havlu, 4. 2. pond. v adv.
- Duchcov** (Dux), 1. ve stř. po 1. ned. post., 2. na sv. Víta, 3. na sv. Bartol., 4. v pon. před vš. Svat.
- Dvoříště Dolní** (Unterhaid), 1. v outerý před sv. Duch., 2. na sv. Mich.
- Dvoříště Horní** (Oberhaid), 1. na sv. Jos. 2. v svatod. out., 3. na sv. Mich., 4. na sv. Jana Ev. Týh. trhy každ. stř. od 1. květ. až do posl. září.
- Dvory Nové** (Neuhof), 1. na den obrác. sv. Pavla, 2. ve čtv. po Judika, 3. ve čtv. před sv. Duch., 4. na sv. Annu, 5. v pond. před sv. Matouš., 6. na sv. Šim. a Jud., 7. na sv. Tomáše. Týh. trh. každý outerek na obilí a rozličný dobytek.
- Dvůr Králové** (Königinhof), výroční a předcházející trhy dobytčími: 1. v outerý před hromnicemi, 2. před květnou nedělí, 3. před sv. Duchem, 4. před sv. Marketou, 5. před sv. Matoušem, 6. před všemi Svatými, 7. před sv. Tomášem; týh. trhy na obilí a přízi v out. a v sobotu.
- Ervénice** (Seestadt), výroční a trhy na dobytek: 1. v pond. po bílé ned., 2. na

- sv. Bartoloměje, 3. na sv. Barbaru; každý čtvrtek tých. trh.
- Fleissen**, 1. v pond. před. nanebevstoup. Páně, 2. druhé pond. po sv. Michalu.
- Fridland** (též Mírov), 1. po hrom. 2. po ned. Rogate, 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v pond. po sv. Šim a Judě vždy 8 dní, spolu s trhem na dobytek; trh týdenní každé pond., na obilí každý pátek.
- Frimburg** (Friedberg). Výr. trh na sv. Annu. Týdňn trhy, pak na dob. a obilí každý úterý.
- Georgswalde**, (v kraji Litoměřick.), 1. v pond. po nalez. sv. kříže. — 2. na 1. pond. po sv. anjelu strážci. Každý úterek týdňn trh na přízi.
- Grafenried** výroč. a dob. trhy ty pond. 1. po Bož. těle, 2. po naroz. P. Marie.
- Habry** (Habern), dobytčí trhy: 1. ve středu po jménu Ježíše, 2. ve čtvrtek v postě, 3. ve čtvrtek v středopostí, 4. ve středu před Velikonoci, 5. ve středu před sv. Duchem, 6. v út. po sv. Jana Křtít., 7. po sv. Jak., 8. ve stř. po nanebev. P. M., 9. ve čtvr. po povýšení sv. kříže, 10. ve středu po sv. Lukáši, 11. ve čtvr. po sv. Felixi, 12. ve čtvr. před vánoce.
- Hainspach**, 1. v pondělí masopustní, 2. dne 2. května, 3. v pond. po navštívení P. Marie, 4. v pond. po sv. Šim. a Judě.
- Hartmanice**, 1. na den sv. Vitála, dne 28. dub., 2. na sv. Kateřinu; tých. trhy na dobytek a rozličné věci každý pátek.
- Hajda** ty pon.: 1. po sv. Jirí, 2. po sv. Vitu, 3. po nanebev. P. M., 4. po sv. Václ.
- Haslova** (Hasslau), ty pon.: 1. po sv. Jirí, 2. po 18. červenci, 3. po třetí ned. v říjnu.
- Heralec**, 1. na sv. Eleonoru 21. února, 2. na sv. Antonína Pad., 3. na sv. Teklu 23. září. Každý 1. čtvrtek v měsíci trh na dobytek, vlnu, přízi a len.
- Heřmanův Městec**, trhy výroční a na dobytek ty pondělky: 1. po jménu Ježíš., 2. po první neděli po velikonoci, 3. po sv. Medardu, 4. po sv. Bartol., 5. ten den po všech Svatých.
- Hlinsko**, výroční trhy a předcházejícími trhy na dobytek ty středy: 1. první po sv. Apoloně, 2. první po sv. Vitu, 3. první po sv. Bartoloměji, 4. první po sv. Lukáši, 5. první po Velikonoci.
- Hluboká** (Frauenberg). Trhy na koně a hov. dob., 1. druhý čtvr. po velikon., 2. v out. před sv. Bartol., 3. v out. po sv. Šim. a Judě. Tých. trh každý outerek.
- Hodkovice** (Liebenau), ty pondělky: 1. po neděli Lätare, 2. po sv. Vavřinci, 3. po sv. Matouši.
- Holice** ty pond.: 1. po jménu Ježíše, 2. po bílé ned., 3. před. navštív. P. Marie, 4. po povýš. sv. kříže, 5. po sv. Mikuláši.
- Hora Březová** (Birkenberg), výr. trhy: 1. druhý čtvr. po 3 Král., 2. dne 14. květ., 3. dne 21. července, 4. dne 15. října. Týdňn trh každ. pond.
- Hora Kosova** (Amschelberg), 1. na velikon. pon., 2. ve stř. před Božím tělem, 3. ve čtvr. po jménu P. M., 4. v pon. po sv. Barb.
- Hora Krásná** (Schönberg), 1. první pondělí v postě, 2. v outery před velikonoci, 2. den před. svat. Jan. Nep., 4. v outery před sv. Duchem 6. den po nanebevzetí P. Marie, 5. na sv. Kateřinu, 7. v outery před vánoce.
- Hora Kutná** (Kuttenberg), výr., koňské a dobytčí trhy: 1. první pondělí postní, 2. v pond. po Kantate, 3. den. po Božím Těle, 4. v pon. po sv. Ignáci Loj., 5. v pond. po sv. Matěji, 6. v pond. po sv. Martinu.
- Hora sv. Kateřiny** (Katharienberg), 1. dne 2. července, 2. v pond. před sv. Bartolomějem, 3. v pondělí před sv. Havlem.
- Horažďovice**, 1. v outery před Septuagesimou, 2. v outery před květnou nedělí, 3. ve čtvrtek před sv. Petrem a Pavlem 4. v den Porcinkuly, 5. v outery před sv. Havlem, 6. na sv. Barbaru. Každou středu trhy na dobytek, obilí a potravu.
- Hory Kasparské** (Bergreicheustein), 1. ve středu postředopostí, 2. v outery po povýšení sv. kříže, 3. ve čtvrtek po Božímu Těle, 4. v pond. před sv. Mikulášem.
- Hory Matky Boží** (Bergstadt U. L. F.), 1. v prv. pond. v postě, 2. dne 16. srpna.
- Hory Nalžovské** (Silberberg), 1. třetí čtvr. po velikonoci, 2. v pond. po sv. Prokopu, 3. den po sv. Václ., 4. v pond. před sv. Luc.
- Hořepník**, 1. na sv. Blažeje, 2. na sv. Michala, 3. na sv. Martina biskupa.
- Hořice**, ty čtvrky: 1. po sv. třech Králích, 2. před květnou nedělí, 3. před Rogate, 4. před sv. Prokopem, 5. ve stř. a ve čtvr. před sv. Václ.; 6. ve stř. a ve čtvr. před sv. Martinem; den před tím se drží vždy trh na dobytek. Trh na obilí každý čtvrk.
- Hořice** (Höritz). Svobodný trh na Bartoloměje. Trhy na chléb: 1. den před nanebevstoupením Páně, 2. na sv. Martina, 3. na sv. Tomáše.
- Hořovice**, výroční a dobytčí trhy, 1. dne 11. února, 2. v out. před nanebevstoupením Páně, 3. na sv. Jakuba a osmídenní lhůtno, 4. na povýšení sv. kříže, 5. dne 29. listopadu. Trhy na kramářské zboží: 1. v sobotu před kv. nedělí, 2. v sobotu před vánoce; týhodní trh každou sobotu.
- Hostice Střelecká** (Strahlhistic), 1. čtvr. v březnu, 2. dne 2. května, 3. dne 26. září, 4. dne 12. prosince.
- Hostinná** [Arnan], trhy výr. a dob. ty pon.: 1. po sv. Dorotě, 2. po sv. Trojici, 3. před jménem P. Marie, 4. po všech Svatých; každ. out. a sob. tých. trh na hov. dob.
- Hostomice**, 1. v pon. po 3. Král., 2. na sv. Matěje, 3. na dea sv. Jirí na vlnu, 4. v pon. po sv. Prokopu, 5. ve stř. před naroz. P. Mar., 6. ve stř. po Václ. Každ. stř. tých. trh.
- Hostouň** (Hostan), 1. ve stř. před masop., 2. ve stř. před velikon., 3. na sv. Jana Křtitele, 4. na sv. Jak., 5. na Šim. a Judu

6. ve stř. před vánočními. Týh. trhy každ. stř. na obilí a polní plodiny, a na rozličný dobyt. Trh na koně od ned. Invokavit až do Bož. Těla každ. středu.
- Hosika** [Gastdorf] ty outerky: 1. po Septuagesimě, 2. po Kautate, 3. na svatodušní. 4. po nanebevzeší P. Marie, 5. po jmenu P. Marie, 6. před sv. Kateřinou.
- Hradec Jindřichův** (Neuhaus), 1. v první pond. v postě, 2. v out. po Exaudi, 3. v pou. po nanebevz. P. Marie, 4. v pon. po sv. Havlu; trhy na dob.: 1. ve stř. v čtvrtém týdnu v postě, 2. ve stř. po Judika, 3. ve stř. pátý týden po velik., 4. v pon. po sv. Trojici, 5. ve stř. po sv. Václavu, 6. ve stř. po sv. Kateřině., týhodní trhy každou stř. a sob.
- Hradec Králové** [Königgrätz] ty outerky: 1. po 3. Králích, 2. po neděli Reminiscere cili druhé v postě, 3. po sv. Trojici, 4. po naroz. P. Marie, po každ. 8 duř. Koňské a dob. trhy: 1. v pond. po sv. Fabianu a Šeb., 2. v out. po ned. Reminisc., 3. outerý v pašijový týden, 4. ve středu po křížových dnech, 5. v pond. po sv. Trojici, 6. den před naroz. P. Marie.
- Hradec Nový** [Neuköniggrätz], 1. v pond. po sv. Janu Křt., 2. v pond. po sv. Ondř. Každý out. týhod. trh.
- Hraděk** [Grottan], 1. po neděli Jubilate, 2. sedmý týden po svatodušních svatcích, 3. v pond. po sv. Bartolom., 4. v pond. před sv. Martinem. Týh. trh každ. pátek.
- Hraděk Nový** [Neuhraděk], 1. ve stř. po velikon., 2. v pond. po nanebev. P. Marie, 3. na den Moudrosti; každé pond. týh. trh.
- Hradistě Mnichovo** [Münchengrätz], výroční a předcházejícími trhy dobytčími ty čtvrt.: 1. tučný, 2. zelený, 3. čtvrtý po velikon., 4. po Božím Těle, 5. po proměnění Páně, 6. po sv. Václavu, 7. před sv. Martinem, 8. před vánoč. Každý čtvrt. trh na obilí.
- Hradistě Choustnikovo** [Gratlitz], 1. ve stř. po sv. Jilji, 2. ve stř. po všech Svat.; týh. trh každou stř. a sob.
- Hradý Nové** [Gratzen] 1. v pon. po ned. Látare, 2. na sv. Matouše, 3. v pond. po první adv. ned. Každé pon. trh na dob.
- Hrob** (Klostergrab), 1. v pond. po navěšiv. P. Marie, 2. na sv. Filipa a Jak., 3. oam dní po pozdvížení sv. kříže, 4. na sv. Ondřeje apošt.
- Hronov**, ty out.: před 3 Králi, 2. po sv. Josefu, 3. v kříž. týdnu, 4. po sv. Bartol. 5. před všemi Svatými. Připadneli sv. Jos. nebo Bart. na out., tedy toho dne.
- Hroznetin** (Lichtenstadt), 1. v pond. po 1. květ., 2. v pond. pojmenu Panny Marie.
- Humpolec**, ty středy: 1. po sv. Filipu a Jak., 2. druhou po sv. Adolfu, 3. před povýšen. sv. kříže, 4. druhou po sv. Klementu. Týdnní trh každ. stř. — na dob. potravu, len a přízi.
- Hůrky** (Adamsfreiheit), 1. v pon. po rozesl. sv. Apošt., 2. v pon. po sv. Rafaelu.
- Husinec**, 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Lukáše. Týh. trh každ. sob. na obilí a hov. dob. mezi níruš i 4 hlavní trhy na obchodnické zboží: 1. v masop. sob., 2. na květ. ned., 3. v sob. po Božím Těle, 4. v sob. před vánoč.
- Hutě Stříbrné** (Silberberg), 1. třetí ned. po velikon., 2. na sv. Michala arch.
- Jablouná** (Gabel), ty pon.: 1. před hromn., 2. čtyry ned. po velikon., 3. po sv. Janu Křt., 4. po nar. P. Marie, 5. po sv. Kateř. Trhy na vlnu: 1. due 8. květ., 2. dne 4. říj.
- Jablonec** (Gablonz), ty pond.: 1. před velikon., 2. před sv. Duchem, 3. před 7 bratry, 4. před sv. Bartolom., 5. první v říjnu 6. před sv. Alžbětou. Týh. trh každ. out. a pát. na obilí, přízi, len a jiné věci.
- Jachymthal**, Jáchymov (Joachimsthal), ty pond.: 1. po hromnic., 2. třetí v dub., 3. po sv. Markétě, 4. čtvrtý v měsíci září.
- Jankov**, 1. na sv. Rehoře, 2. den po sv. Janu Nep., 3. den po sv. Petru a Pavlu, 4. na sv. Bartolom., 5. na sv. Mart. biak.
- Janovice v Tábor.**, 1. dne 14. února, 2. dne 31. květ., 3. dne 13. září, 4. dne 13. prosince.
- Janovice v Čásl.**, ty outer.: 1. po 4. ned. postní, 2. před sv. Janem Křt. 3. po juu. P. Marie, 4. před. sv. Mart.
- Janovice v Plzensku**, 1. na sv. Josefa, 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Šimona a Jud. Týdenní trh každ. pon.
- Janovice Uhlířské** (Kohljanowitz), 1. v pon. po obrác. sv. Pavla, 2. v pou. v středop., 3. v out. po velik., 4. na den sv. Víta, 5. v pon. před sv. Maři Magd. 6. v pond. po Aujelu Strážci, 7. v pond. po sv. Havle.
- Jaromeř**, 1. druhý den po sv. 3 Králích, 2. ve středu po sv. Duchu, 3. v outerý před sv. Bartolom., 4. den po sv. Havlu, padne-li který na neděli neb svátek, drži se o týden později. Týh. trh každý pátek.
- Jelení Horní**, 1. na sv. Josefa, 2. v outerý po sv. Duchu, 3. na sv. Jakuba, 4. na sv. Matouše, 5. v outerý před Martinem, 6. v pond. před Adamem a Evou. Týh. trh na obilí každý outerý.
- Jenikow Golčův** (Goltsch-Jenikau), ty středy: 1. po očišтовání P. Marie, 2. po zvěstov. P. M., 3. před sv. Janem Nep., 4. před Bož. Těl., 5. po sv. Markétě, 6. po sv. Václavu. Týdnní trh každou středu.
- Jenikow větrný** (Windig-Jenikau), 1. den po sv. 3 Králích, 2. v pon. po sv. Janu Nep., 3. na sv. Jakuba, 4. druhé pon. po naneb. Panny Marie, 5. na svatého Martina.
- Jesenice** [Jechnitz]. Výroční a dobytčí trhy: 1. v pon. před Velikonocí, 2. ve středu před svatým Duchem, 3. v pond. po svatém Šimonu a Judě, 4. v pon. před vánoči.
- Jičín** [Gitschin], ty pondělky: 1. první Hromnicích, 2. po Jubilate, 3. po a. Jak.,

4. před sv. Havlem. Trh na obilí každé pondělí.
- Jilemnice** [Starkenbach], ty pondělky: 1. po jm. Ježíše, 2. před Velikon., 3. před sv. Duchem, 4. před sv. Jak., 6. před sv. Divšem, trvá 8 dní, 6. před Váoc. Týhod. trh na obilí, potravu, pšici a plátno každ. středu.
- Jilové** [Eulau], výr. a dob. trh 1. pond. v listop., případně-li na svátek, tedy následující všední den.
- Jilovi** [Eule], 1. v pon. po 3. Králích, 2. v pon. po Bož. Těle, 3. na sv. Vavř., 4. na s. Lukáše, 5. v pon. před sv. Kateř.: týhod. trhy: 1. ve středu před Velikonocí, 2. na sv. Tomáše.
- Jindřichovice** [Heinrichsgrün] 1. v pond. před sv. Janem Křtitelem, 2. v pon. před sv. Havlem.
- Jirkov** viz Borek.
- Jičtín Hořejší** [Obergeorgenthal], ty pondělky: na masop., 2. po sv. Jiří, 3. po nar. P. Marie, 4. po všech Svat. Týh. trh každ. pátek.
- Jičtín Dolní** [Niedergeorgenthal], 1. na sv. Vojtěcha, 2. v pon. před Bož. těl., 3. v pon. před svatým Matoušem, 4. na svatého Mikuláše.
- Jistebnice**, ty pondělky: 1. po sv. 3. králích, 2. na sv. Matěje, 3. po květné ned., 4. po Velikonoci, 5. po svatod. svátcích, 6. na sv. M. Majdal, 7. na sv. Bartol., koňské a dobytčí trhy po 8 dní; 8. v pon. po sv. Matěji, 9. v pon. po vš. Sv. Trhy na dob. každé pond. od sv. 3. král. až do nanebevst. Páně.
- Josefov** čili Plesy [Josefstadt], výroční s předcházejícími trhy na koně a hovězí dobytek ty outerky: 1. po zvěstování P. Marie, 2. po sv. Markétě, 3. po sv. Václavu, 4. po početi P. Marie; tyto trhy trvají vesměs po 3 dni; týdňní trh každé pond. a čtvrtek.
- Kácov**, 1. na nalez. sv. Kříže, 2. na sv. Petra a Pavla, 3. na nar. P. Marie, 4. na sv. Martina. Týdňní trhy: 1. den po hromnicích, 2. v pátek před květnou ned., 3. na sv. Michala, 4. v pátek před. čtvrťou neděli adventní.
- Kaaden** [Kaaden], výroční, koňské a dob. trhy: 1. v pondělí po Judika, 2. po sv. Janu Křt., 3. po pov. sv. Kříže, 4. po sv. Barbofe, každ. trvá 3. dni.
- Kamberg**, 1. na sv. Jiří, 2. na povýž. sv. kříže.
- Kamenice**, 1. prv. pátek v postě, 2. v out. velikon., 3. na sv. M. Majd., týd. před a den po ni, 4. ve čtvr. po nanebvst. Páně, po 3 dni, 5. den po sv. Václ., a před ním po 4 dni. Týdňní trhy každé pon. na koně, hovězí dobytek a rozličné jiné zboží.
- Kamenice česká** [Böhmiach-Kamnitz] ty pondělky: 1. před sv. Duch., 2. po Porciunkule, 3. před Havlem.
- Kamenice tržová**, výr. a dob. trhy ty čtvrty: 1. 3. postní, 2. pátý v postě, 3. na zelený, 4. po sv. Prokopu, 5. po nar. P. Marie, 6. po vš. Svat., 7. po početi P. Marie.
- Kamýk** [Kamaik], 1. na sv. Aloisia dne 21. června, 2. na sv. Františka Ser. dne 4. října.
- Kaňk** [Gang], výr. trhy: 1. ve čtvrtek před květn. ned., 2. v out. před sv. Duch. 3. v out. před sv. Bartol., 4. ve čtvrtek po sv. Havle. Na dobytek: 1. ve čtvrť před jménem P. Ježíše, 2. ve čtvrtek po narození P. Marie, 3. před sv. Markét. [13. července], 4. ve čtvrtek po svatě Kateřině.
- Kaplice**, 1. v pon. masop., 2. na sv. Prokopa, 3. na sv. Šim. a Jud. Týdňní trh každ. sobotu.
- Karlovy Vary** [Karlsbad], 1. třetí pond. v dubnu, 2. první středn. v měsíci říjnu; trvá dva dni. Trhy na koně a jiný dobytek, poslední pon. v červnu; každ. čtvr. týh. trh.
- Kasejovice**, výroč. a trhy na koně a hovězí dobytek 1. den po sv. 3. Králích, 2. v out. po provodní ned., 3. na sv. Jak., 4. den po sv. Jiljí, 5. na sv. Voršilu, Týdňní trh na dobytek každý kvateubr. pátek, ve středu před zeleným čtvrtkem, pak každý pátek po velikonoci až do vš. Svatých.
- Katovice**, první čtvrtek po hromnic., na Filipa a Jakuba, 3. ve čtvrť. po Vavřinc. 4. dne 12. pros.
- Kdyně Nová** [Neugedein], 1. v pon. po sv. 3. Králích, 2. druhé pon. po Velik. 3. na sv. Bartol., 4. na sv. Ondřeje. Týdňní a dobytčí trhy od 2. postního týdnu až do sv. Mart. každý pátek.
- Kirchenberg** [v Chebském kraji] dva výr. a dob. trhy ve 4. out. v březnu a v říjnu. Dobytčí trhy každ. 4. out. v ost. měsících.
- Kladno**, ty pondělky: 1. po obrác. sv. Pavla, 2. po sv. Vítu, 3. po sv. Václav.
- Kladruby** [Kladrau], 1. ve středn. před květnou ned., 2. v pon. po B. Těle, 3. na sv. Jak., 4. na sv. Matouše.
- Klášterec** [Klosterlc], výr. a dob. trhy ty pondělky: 1. před hromnicemi, 2. před sv. Johaunou králov., 3. před sv. Bartolomejem, 4. před svatým Martinem. Případně-li na ten den svátek, odhývá se trh o osm dní dříve. Týhodňní trh každ. středu.
- Klatovy**, ty outerky: před obrácením sv. Pavla, 2. po neděli Kantate, 3. po svatém Kilianu, 4. po sv. Jiljí 5. po sv. Kateřině.
- Klenčí** [Klentsch], 1. na sv. Matěje, 2. v outerý po svatě Trojici, 3. na svatou Lucii. Týdňní trhy po celý púst; trhy na dob.: každý outerý od postu až do sv. Martina,

- Klomin** [Chlomin], ty pondělky: 1. po hromnicích, 2. v třetí pondělí měsíce května, 3. po P. Marii Sněžné, 4. po sv. Svatých. Hlavní trhy na dob. v pon. po květné ned., po sv. Janu Křtit., po sv. Václavu, a před vánoci; týhod. trh. každ. pondělí.
- Kněžomosti** [Fürstenbruck], výroční a dob. trhy ty pondělky: 1. druhý po sv. Fab. a Šeb. 2. druhý v postě, 3. po Velikon., 4. před uavřív. P. Marie, 5. před nanebevz. P. Marie, 6. po jmenu Panny Marie.
- Kuin Nový** [Neukuin], 1. v poslední masopustní čtvrtek, 2. v pon. po květné neděli, 3. na sv. Víta, 4. ve čtvrtek po sv. Vavřinci, 5. na sv. Ludmilu, 6. v pon. před Havelským posvícením, 7. na sv. Barboru.
- Kocengrün** [Gossengrün], výroč. trhy ty pond.: 1. 3. v měsíci dubnu, 2. před sv. Vítem, 3. po nanebevz. P. Marie, 4. před sv. Šim. a Jud.
- Kolešovice**, výr a dob. trhy: 1. dne 20. břez., 2. dne 30. června, 3. dne 4. září, 4. dne 12. listop.
- Kolinec**, 1. na sv. Fil. a Jak., 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Ondřeje.
- Kolin nový** [Neukolin], výroční s předcházejícími trhy na dobytek: 1. ve čtvr. po 3 Král., 2. v pond. po posl. masop. neděli, 3. v pon. po svátostech, 4. na sv. Antonína Paduan., 5. v pon. po sv. Bartoloměji, 6. na sv. Františka Seraf., 7. v pond. po sv. Ondřeji. Týdňní trhy ve stř. a v pátek.
- Koloveč** [Kolautschen], 1. v out. Velikon. 2. na sv. Jana Křtit., 3. v pond. před sv. Havlem; týhod. trhy: 1. druhé pon. po Velikon. a po sv. Martinu.
- Kopidlno**, 1. ve střed. po Velikon., 2. na sv. Prokopa, 3. ve stř. před nar. P. Marie, 4. ve středu před poč. P. Marie.
- Kostelec černý** [Schwarzkostelitz], 1. v pon. po ned. Rogate, 2. na sv. Jana Křtit., 3. na sv. Mich. archanj., 4. v pond. před poč. P. Marie.
- Kostelec nad Labem** [Elbekosteletz] výroční, koňské a dobytčí trhy: 1. v pond. před sv. Matěj., 2. ve čtvrtek před nalezením sv. kříže, 3. na sv. Víta, 4. na svatého Jakuba, 5. na povýšení svatého kříže, 6. na sv. Šimona a Judu. Každou sob. týh. trh.
- Kostelec n Náchoda**, ty čtvrtky: 1. po jmenu P. Ježíše, 2. před první ned. v květ. 3. po sv. Matouši, 4. po poč. P. Marie. Trh týdňní každ. středem.
- Kostelec nad Orlicí**, výroční s předcházejícími trhy na koně a hovězí dob.: na sv. Dorotu, 2. ve čtvrtek před květnou nedělí 3. v pondělí po nanebevstoupení Páně, 4. dne 17. července, 5. na svatého Bartoloměje, 6. na Karla Bor. Trh týhod. každ. čtvrtek.
- Kouřim**, výroční, koňské a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po n. roce, 2. po květné ned., 3. před sv. Duchem, 4. na sv. Mafí Majd., 5. po narození P. Marie, 6. po sv. Kateřině.
- Kožlany**, 1. ve čtvrtek po Velikonoci, 2. ve čtvrtek po sv. Duchu, 3. na sv. Vavřince dne 10. srpna, 4. na sv. Matouše.
- Králicky** [Grulich], 1. ve čtvr. před hromu., 2. druhý čtvr. po Velik., 3. ve čtvr. po sv. Anně, 4. po sv. Luk. Týdňní trh každ. pou. Případně-li na pondělí svátek odhývá se týdňní trh v out.
- Královice**, výroční, koňské a dobyt. trhy: 1. ve čtvrtek před zsvátov. P. Marie, 2. v pod. před svat. Pet. a Pavl., 3. v pon. před nanebevz. P. Marie, 4. ten čtvrtek před sv. Havlem.
- Královice Dolní**, výroční a dob. trhy ve středu před sv. Vojtěchem, 2. na sv. Jana Křt. 3. ve stř. před Marii Sněžnou, 4. ve stř. před sv. Václavem.
- Králupy**, 1. v out. před Velikonocí, 2. ve středu před naroz. P. Marie. Týdňní trh ve středu na rozličné potraviny.
- Králov Městec**, [Königsstadt], trhy výroční a na hovězí dobytek ty pondělky: 1. po sv. 3 Králich, 2. po Quasimodogeniti, 3. po Božbu Těle; 4. na sv. Bartol., 5. ve středu po sv. Frant. S., 6. ve středu po sv. Cecilii. Týdňní trhy na obilí po celý rok v pátek.
- Kraslice** [Graaslitz], 1. den po sv. Janu Křt., 2. druhé pon. po sv. Michalu. Trhy na dob. 3. středu každ. druhého měsíce.
- Krásné Doly** [Schönthal] 1. ve čtvrtek před sv. Václavem. Týd. trh každ. sobotu.
- Křinec**, 1. na tučný čtvrtek a ty čtvrtky: 2. po sv. Duchu, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po sv. Kateřině.
- Křiváňov**, na pondělky po sv. Jiří a Jiljí. Týdňní trh každý pond.
- Krucenburg** [Krucburek, Kreutzberg], výr a dob. trhy s 8 denní svob. ty pond.: 1. po hromn., 2. před květnou ned., 3. před vstup. Páně, 4. den po sv. Vavř.; každý čtvrtek týdňní trh.
- Krumlov český** [Böhmisches-Krumau], 1. ve čtvrtek po středopostí, 2. ve čtvrtek po Božím Těle, 3. v pon. před sv. Havl.; padne-li sv. Havla na pondělěk, odhývá se trh o týden dříve; na sv. Kateř. Trhy na dobytek od sv. Jiří až do sv. Havla každou středu; týhodní trhy každ. středu a sobotu.
- Krupka** [Graupen], ty pondělky: 1. před květ. ned., 2. před sv. Duchem, 3. před sv. Michalem, 4. před sv. Martinem.
- Krýry** [Kriegern], výroční a dobyt. trhy: 1. ve stř. před ned. Lätare, 3. ve čtvr. po ned. Kantate, 3. ve čtvrtek po pozdvižení sv. kříže, 4. na sv. Bohumíra 8. listopadu.
- Kumžák** [Königseck], ty pondělky: 1. po Hromnicích, 2. po Misericordia, 3. po

- sv. Matouši, 4. na dušičky. Trhy týdne a dobytčí každý čtvrtek.
- Kunštat** [Kronstadt], výr. a dob. trhy ty pond.: 1. posl. v dub., 2. první v srpnu, 3. posl. v říjnu.
- Kunžvart**, Kušvarda, 1. o sv. Jiří, 2. o sv. Michalu arch., 3. 15. prosince.
- Kuřivody** [Hühnerwasser], výroční trhy na dobytek: 1. v pond. po Velikonoci, 2. v pond. po Sv. Duchu, 3. na sv. Jana Křt., 4. v pondělí po nanebevz. P. Marie, 5. v pond. po sv. Havlu, 6. v out. před sv. Tomášem apošt. Každou středu týh. trh na dobytek a rozličné krámské zboží.
- Kynžvart** [Königswart], výroční dobytčí a koňské trhy: 1. na sv. Josefa, 2. v pond. po sv. Marketě, 3. v pond. po všech Svatých. Trh na obilí každý čtvrtek.
- Landskroun** [Landskron], 1. v pondělí po 3 Králích, 2. v out. po ned. Judika, 3. na svatošušní out., 4. na sv. Maří Majdalenu, 5. v outery po sv. Matouši.
- Ledeč** 1. v out. po neděli Septuagesima, 2. den před nanebevstoup. Páně, 3. den před sv. Maří Majdalenou, 4. v outery po sv. Jiljí, 5. ve čtvrtek před sv. Havlem.
- Leskov**, 1. dne 19. března, 2. dne 2. květ., 3. dne 4. července, 4. dne 15. října.
- Levin**, na sv. Matouše Evang.
- Lhenice** [Elhenitz], 1. na sv. Fabiana a Šebestiana, 2. na sv. Jiljí, týh. trh každou středu. Trh na pšizi na sv. Linharta.
- Libaň**, 1. v out. po sv. Mat., 2. po sv. Troj., 3. po sv. Bartoloměji a 4. po sv. Šimonu a Judě. Týdenní trh každý outery.
- Liberec** [Reichenberg], ty pondělky: 1. po bílé neděli, 2. před sv. Vitem po 8 dní, 3. po narož. P. Marie po 8 dní, 4. v pond. a v outery po Svi neděli v říjnu, 5. v pond. a v outery před první neděli adventní. Trhy na vlnu: 1. v outery a ve středu po sv. Duchu, 2. v outery a ve středu po sv. Michalu. Trhy na dobytek: v sob. před bílou ned., v sob. 8 dní před 1. ned. adv. Týh. trh každ. pon. a čtvrť.
- Liběšice**, výr. a dob. trhy: 1. dne 8. dub., 2. dne 25. září.
- Libčice**, 1. v pondělí po jmenu Pána Ježíše, 2. na polepční středu, 3. v pond. po sv. Janu Nep., 4. v pond. posv. Prokopa, 5. v pond. po nanebevz. P. Marie, 6. nasv. Havla.
- Liblín**, ty pondělky: 1. po Látare, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. před Bož. Tělem, 4. po sv. Jiljí, 5. před sv. Martinem.
- Libochovice** 1. v středopostí, 2. ten den před nanebevst. Páně, 3. na sv. Bartolom., 4. ve středu po sv. Václavu, 4. tu stř. po sv. Martinu. Každou středu týh. trh.
- Libouchec** [Königswalde] v Litom., výr. a dob. trhy: 1. v pon. masopustní, 2. v pon. před sv. Jan. Křt., 3. v pon. po nar. P. M.
- Libštejn** [Liebenstein], 1. v pond. po navst. P. Marie, 2. v pondělí před první neděli adventní.
- Lipa česká** [Böhmisch-Laipa], 1. ve čtvrtek po sv. Marketě, 2. ve čtvrtek po sv. Martinu, oba po 8 dní. Připadne-li sv. Markety neb sv. Martina na čtvrtek, začne trh téhož dne. Trhy na dobytek: ty středy: 1. po středopostí, 2. po Bož. Těle, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po sv. Martinu, každý trvá 2 dni.
- Lipnice**, výroční, koňské, a hovězí trhy: 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. po Judika, 3. po sv. Petru a Pavlu, 4. před sv. Havlem, 5. po sv. Martinu, 6. před Vánoce. Trhy na vlnu: 1. na sv. Floriana, 2. v pond. před sv. Havl. Trhy na dobytek: 1. každý pond. od 8. ledna až do 9. listop. Týdenní trhy každý pátek po celý rok.
- Lišov**, 1. na velikonoční outery, 2. na sv. Bartoloměje, 3. na sv. Ondřeje. Týhodní trh ve čtvrtek.
- Litěň**, 1. na čtvrtý pondělek po novém roce, 2. ve středu před sv. Duchem, 3. na sv. Maří Majd., 4. ve středu před sv. Václav., 5. na sv. Alžbětu, též vždy trh na dobyt.
- Litoměřice** [Leitmeritz], ty pond. 1. po Sexagesima, 2. po Kantate, 3. po naneb. P. Marie, 4. po sv. Kateřině. Týdenní trh v sobotu a v outery.
- Litomyšle**, 1. dne 27. ledna nasv. Christ., — 2. dne 7. květ. nasv. Stanisl. — 3. dne 5. září na sv. Vikt. — 4. dne 6. listop. na sv. Leonarda. — Kdyby některý z těchto trhů připadl na pátek, na sobotu, na neděli nebo svát., odloží se na příští úterek. Trh dobytčí jest o den dříve; padne-li výroč. trh na pon., je trh dob. v pát. před výr. trhem. Týdenní trh každ. sobotu.
- Litvínov** [Lauterbach] výroční a dobytčí trhy: 1. na sv. Jana Křt., 2. první pond. po růžencové slavnosti.
- Litvínov** [Oberlautendorf], 1. ve středu před květnou ned., 2. na sv. Maří Majdalenu, 3. na sv. Mich., 4. v pon. pověch Sv.
- Lochovice**, 1. na sv. Jiří, 2. na sv. Mat., 3. den před sv. Janem Křt., 4. na sv. Leop.
- Loket** [Ellbogen], 1. na zelený čtvrtek, trh; na chléb, 2. dne 1. května, 3. první stř. v září, 4. na sv. Martina, 5. ve čtvrtek před Vánoce, pouzo na chléb.
- Lomulce**, v Bud. 1, na sv. Jiří, 3. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Michala.
- Lomnice**, v Jičín., 1. 2. čtv. postní, 2. ve čtvrtek před sv. M. Majdalenou, 3. před sv. Šimonem a Judou, Hlavní trhy na dobytek a jiné věci 1. 8 dní po v-toup. Páně 3. ve čtvrtek po Bož. Těle. Týdenní trhy každý čtvrtek.
- Louny**, výmění a dobytčí trhy: 1. ve stř. před tučným čtvrtkem, 2. v pond. a v out. před nanebevstoup. Páně, 3. ve stř. po narož. P. Marie po 8 dní, 4. ve středu a ve čtvrtek po sv. Šimonu a Judě.
- Louňovice**, ty čtvrtky: 1. před sv. 3. Králi, 2. před sv. Řehořem, 3. před sv. Vojtěchem, 4. na sv. Vítu, 5. na sv. Maří Majdalenu, 6. ve čtvrtek před sv. Bartolomějem, 7. před sv. Václavem, 8. na sv. Lukáše, 9. na sv. Barbaru.

- Lovovice** [Lobosic], ty pondělky: 1. po Lkáře, 2. po sv. Troji., 3. po naroz. P. M., 4. po sv. Barboře.
- Lubence** [Lubenz], výroční a dobytčí trhy: 1. 2hý pond. po hromnicích, 2. ve středu před sv. Václavem.
- Lukavice**, ve středu po sv. Jifi. Týhod. trh každou středu.
- Luže**, 1. ve středu před nalezen. sv. kříže, 2. ten den po sv. Petru a Pavlu, 3. ve středu před povýš. sv. kříže, 4. dne 1. listopadu. Trhy na dob.: 1. ve stř. před jmen. Ježíš, 2. ve stř. po 8. ned. postní, 3. na sv. Antonína, 3. dne 2. listop. Trh na obilí každou sobotu.
- Lysá**, 1. v pond. po sv. Filipu a Jakubu, 2. v pond. po stěti sv. Jana. Týhodní trhy každou sobotu.
- Malešov**, ty onterky: 1. po 8. ned. post. 2. před nanebevst. Páně, 3. před sv. Maří Majdalenou, 4. před naroz. P. Marie, 5. před sv. Martinem biskupem.
- Maňetín**, 1. v pondělí po neděli Sexagesima, 2. druhý pond. po velikonoci, 3. na sv. Víta, 4. na sv. Mat., 5. na sv. Barb.
- Maršovice**, 1. dne 14. ún., 2. dne 18. říj.
- Mašťov** [Maschau], 1. první neděli v postě, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. na den nar. P. Marie (8. září) 4. v neděli po všech Svätých, každý trvá 8 dní. Trhy na vlnu: 1. první pátek po sv. Jiří, 2. druhý pátek po sv. Jiljí. Týhodní trhy každý pátek.
- Médéc** [Kupferberg], 1. v pondělí po sv. Vítu, 2. v pond. po sv. Matouši.
- Méděin** [Miedschin], 1. v pon. po sv. Jos., 2. druhý den po sv. Marketě, 3. v pon. po sv. Mikuláši. Týdní trh kaž. pond. od sv. Jos. až do sv. Havla.
- Mělník** výroční, dobytčí a koňské trhy ty čtvrtky: 1. po sv. 3 Králích, 2. po druhé postní neděli, 3. v pond. po sv. Filipu a Jakubě, 4. v pondělí po sv. Petru a Pavlu, 5. ve čtvrtek po nanebevzetí P. Marie, 6. po sv. Havlu, 7. na sv. Ondř. apošt. po 8 dní. Týh. trh. kaž. out.
- Merklín**, 1. v pond. po sv. Trojici, 2. na sv. Vavřince, 3. v pon. po sv. Martinu.
- Městečko české** [Friedländer Neustadt], Ty pondělky: 1. po sv. 2 Králích, 2. po sv. Josefu, 3. 14 dní po Sv. Duchu, 4. po jménu P. Marie, 5. po svatém Martinu.
- Město Nové nad Metují** [Neustadt], výroční a dobytčí trhy: 1. na sv. Anežku, 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Jana a Pavla, 4. na den povýšení sv. kříže. Týdní trh na pšizi a obilí každou středu a sobotu.
- Měšov**, Mnichov [Einsiedl], ty pon.: 1. 2 po Velikon., 2. po sv. Janu Křt., 3. před sv. Havl.
- Mýto** [Mauth], 1. v pond. po první neděli po velikonoci, 2. v onterý po sv. Trojici, 3. na sv. Matouše.
- Mýto Vysoké** [Hohenmauth], 1. první čtvrtek v postě, 2. v out. před sv. Filipem a Jakubem, 3. v onterý po sv. Petru a Pavlu, 4. v onterý po nanebevzetí P. Marie, 5. v out. před sv. Františkem Sor., 6. v onterý před sv. Lazarem. Dobytčí trhy: 1. v pond. po květné neděli, 2. v pond. před sv. Filipem a Jakubem, 3. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 4. v pond. po nanebevst. P. Marie, 5. v pondělí před sv. Františkem Seraf., 6. v pond. před sv. Lazarem.
- Mezímostí**, 1. na sv. Dorotu, 2. na sv. Floriana, 3. v pond. po sv. Martinu.
- Mikulov** [Niklasberg], v pon. po sv. Vítu.
- Milčín**, 1. na sv. Stanislava, 2. na den sv. Jana Křt., 3. dne 13. červc., 4. na den naroz. P. Marie, 5. na dušičky.
- Milešov** [Mileschau], výroční a dobytčí trhy: 1. den před archanj. Gabrielem, 2. den po sv. Antonínu Pad., 3. v pond. po pozdv. sv. Kříže, 3. v pon. před naroz. Páně.
- Miletín** 1. tu středu po sv. Jifi, 2. v pond. po svatém Lukáši; každou středu týhodní obilní trh.
- Milín**, 1. v masopustní pondělí, 2. dne 28. července, 3. dne 14. září, 4. na sv. Ondřeje.
- Milevsko** [Mühlhausen], 1. na sv. Josefa, 2. v pondělí po sv. Trojici, 3. na svatou Marketu, 4. v pondělí po jménu P. Marie, 5. na sv. Voršilu; týdní trhy na dobytek, obilí a potravu každý čtvrtek.
- Mimoň** [Niemes], 1. první pátek v postě, 2. v pondělí po sv. Trojici, 3. v pondělí po sv. Matouši, 4. v pondělí po sv. Šim. a Judě.
- Mirotice**, [v Piseckém kraji], 1. v pond. masopustní, 2. na sv. Fil. a Jak., 3. v pond. před sv. Pet. a Pavlem, 4. v pondělí po sv. Jiljí, 5. v pond. před sv. Martinem. Týdní trhy na hovězí dob., obilí, dříví, len, atd.: 1. v onterý před velikonoci, 2. v out. před vánoci, takté ale každou stř. po celý rok.
- Mirov vis Friedland**.
- Mirovice**, 1. na den obrácení sv. Pavla, 2. v pondělí po Sexag., 3. na sv. Vojtěcha 4. ve středu před Božím Tělem, 5. na sv. Prokopa, 6. na den Marie Sněžné, 7. den po narození Panny Marie, 8. v pondělí před sv. Havlem, 9. na den obětování P. Marie.
- Mlátkov** [Wichatäd], 1. 23. dubna, 2. dne 24. června, 3. dne 30. listopadu.
- Mlázovice**, 1. v pondělí po jménu Pána Ježíše, 2. v onterý po Velikonoci, 3. v onterý po sv. Vítu, 4. v onterý po sv. Kateřině.
- Mnichovice**, ty středy: po nanebevstoupení Páně, 2. před Božím Tělem, 3. před narozením P. Marie, 4. na sv. Martina biskupa. Hlavní trhy na dobytek, obilí a rozličné věci: 1. na tučný čtvrtek, 2. na zelený čtvrtek, 3. na sv. Jakuba apošt., 4. ve čtvrtek po sv. Václavu, 5. na sv. Františka Xav., 6. den před šestáým večerem; týhodní trh každý čtvrtek.
- Mníšek**, 1. na sv. Fabiana a Šeb., 2. na sv. Josef, 3. na sv. Filipa a Jakuba, 4. dne 2. srpna, 5. dne 24. srpna 6. dne 24. října.
- Mošt** [Brüx], výroční trhy na dobytek: 1. v pondělí po Okuli, 2. v onterý svatodušní, 3. na sv. Jiljí, 4. v pond. po sv. Burkhardu.

- Mšec** (Kornhaus), výroční a trhy na dobytek: 1. ve stř. po neděli Okuli, 2. den před nanebevstoup. Páně, 3. dne 2. října.
- Mšeno**, (v Bolešlavském kraji) ty středy: 1. po jménu Ježíše, — 2. po sv. Filipu a Jak., 3. ve středu před sv. Václ. — 4. po sv. Martinu. Hlavní týdenní trh ve stř. po sv. Josefu a ve středu po návštěvě P. Marie. — Týhodní trh každé ponděli.
- Muncelaj** (Smečno), 1. den po sv. Vojtěchu, 2. den po sv. Michalu.
- Mutějov** (Mutterdorf), dne 24. srp.; týh. trh každý čtvrtek.
- Náčeradec**, výroční a dobytčí trhy: 1. první outery v masopustě, 2. v outery po květné neděli, 3. v outery po svatodušních svátcích, 4. ve středu po sv. Jakubu, 5. ve středu po jménu P. Marie, 6. na sv. Teresii, 7. v outery před vánocemi.
- Nadějkov** (Nadějkau), výroční a dobytčí trhy: 1. v outery po sv. Rudolfu, 2. na den sv. Štěpána (2. srpna), 3. v pond. před svat. Teresii, 4. v ponděli po sv. Kateřině.
- Náchod**, 1. poslední čtvrtek v postě, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Martina biskupa. Každý čtvrtek týhodní trh.
- Naasavrký** (Naasaberg), výroční a dobytčí trhy: 1. ve čtvrtek po první postní neděli, 2. ve čtvrtek před sv. Norbertem, 3. ve čtvrtek po sv. Havlu.
- Nečtiny**, výroční i trhy na koně a hovězí dobytek, 1. první ponděli v postě, 2. v pon. před nanebevzetím Panny Marie, 3. na sv. Jakuba, 4. v ponděli po svatém Michalu, 5. v ponděli po všech Svatých.
- Nejiřsko**, Nýrsko (Neuern), 1. v ponděli po nanebevst. Páně, 2. v ponděli po naroz. P. Marie; týd. trhy ve stř. a sice na obilí a potravu po celý rok, na dob. od střed. až do sv. Martina.
- Nelvizdy** (Grossnehwiz), výroční a dobytčí trhy, též na koně a vlnu, 1. ve čtvrtek po nalezení sv. kříže, 2. druhý čtvr. po povýš. sv. kříže, každý trvá 8 dní.
- Nechanlee**, 1. v ponděli před sv. Matějem, 2. v ponděli před Svatým Duchem, 3. ve čtvrtek před nanebevzetím P. Marie, 4. v ponděli po sv. Václavu, 5. v ponděli před první neděli adventní.
- Nepomuky**, 1. v pon. po hromnicích, 2. v pond. po Jubilate, 3. ve středu po sv. Janu Křt., 4. ve stř. před sv. Matoušem, 5. ve středu po sv. Barboře; každou středu od hromnic až do sv. Jana Křt. týhodní trh.
- Nepomyšl** (Pomeisl), 1. v ponděli před narozením P. Marie, 2. na sv. Mikuláše; trhy na dobytek 8 dní trvajících: 1. na Remin., 2. na sv. Víta.
- Netolice**, výroční a trhy na koně a hov. dobyt: 1. v pon. po hromn., 2. na sv. Jana Křt., 3. druhý pon. po naneb. P. M., 4. na sv. Michala, 5. na sv. Lazara 17. pros. Velké trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v outery velikonoční, 2. v outery svato-
- dušní; týhodní trh na obilí a hovězí dobytek každé ponděli po celý rok.
- Netvořice**, výroční a trhy na dobytek: 1. dne 4. března, 2. dne 17. května, 3. dne 27. srpna, 4. dne 16. října.
- Neukirchen**, 1. druhý ponděli po velikonoči, 2. v ponděli po pozdvížení svatého kříže.
- Neustupov**, 1. den po sv. 8 Králích, den po Hromnicích, 3. na sv. Marka evangelisty, 4. v pond. po Božím Těle. Týhodní trhy každý čtvrtek po celý post.
- Neveklov**, 1. dne 3. února, 2. v outery svatodušní, 3. dne 4. srp., 4. dne 29. září.
- Nevedký** (Neudeck), ty pondělky: 1. před květnou neděli, 2. po sv. Michalu, 3. před všemi Svatými.
- Nymburk**, Vicemilov, ty středy: 1. ve středopostí, 2. po sv. Janu Křt., 3. po povýšení sv. kříže.
- Olešnice** (Giesshübel), ty pondělky: 1. před Velikonoči, 2. před Sv. Duchem, 3. po sv. Maří Majdalenské, 4. po sv. Bartoloměji, 5. po sv. Havlu; týhodní trh každý čtvrtek na přízi, plátno, obilí a veliké krámské zboží.
- Olovi** (Bleistadt), 1. v ponděli po Rogate, 2. druhý ponděli po sv. Michalu.
- Ondřejov**, 1. tu středu před sv. Blažejem, 2. tu středu před sv. Vojtěchem, 3. na den sv. Petrouily, 4. na den sv. Markety, 5. ve středu před povýšením sv. Kříže, 6. ve středu před sv. Šimonem a Judou. Kdyby 3. neb 4. výroční trh na sobotu, na neděli aneb na nějaký jiný svátek padl, drží se tu středu před tím.
- Opočno**, 1. na sv. Řehoře, 2. na sv. Marka dne 25. dubna, 3. dne 20. října, 4. na sv. Mikuláše dne 6. prosince. Trhy na koně a rozličný dobytek, jakož i jiné zboží: 1. na obrác. sv. Pavla dne 25. ledna, 2. na svatého Řehoře dne 12. března, 3. v pátek před sv. Jiřím. Trhy na vlnu: 1. na sv. Petra a Pavla dne 29. června, 2. na státi sv. Jana dne 29. srpna. Trhy týhodní na obilí a krámské zboží každý pátek.
- Osečno** (Obšic), ty pondělky: 1. po čtvrté postní neděli, 2. po sv. Vítu, 3. druhý po narození P. Marie, 4. po sv. Šimonu a Judovi, 5. před sv. Tomášem.
- Ostrov** (Schlackenwerth), 1. v pond. před sv. Jan. Křt., 2. v pon. před sv. Havlem, 3. v pon. před štedrým več.; trh týhodní a obilní každou středu.
- Oudlice** (Eidlitz), výroční a dobytčí trhy: 1. ve čtvrtek po smrtelné neděli, 2. v ponděli po narození Panny Marie, 3. v ponděli po sv. Kateřině; při každém výročním trhu jest spolu trh na dob., jakož každý čtvrtek týhodní trh na obilí, palivo a potraviny zásoby.
- OUNOŠT** (Unhošt), 1. den po novém roce, 2. na sv. Josefa, 3. den po sv. Petru a Pavlu, 4. ve středu před sv. Františkou Seraf., 5. v ponděli po sv. Martinu.

- Ouplice** (Eipel), 1. na bromnice, 2. v outery před sv. Jakub. V., 3. v outery po svatém Jiljí, 4. v outery po sv. Martinu. Týdenní trhy tyto pon.: 1. před velikon., 2. před svatodušními svátky, 3. před sv. Havlem, 4. před vánoce. Týdní trh každou stř.
- Ousoby** (Pollerskirchen), 1. v pondělí po bromnicích, 2. dne 22. července, 3. dne 28. října. Každý pondělek trh na dobytek a obilí.
- Ousti nad Labem** (Aussig), výroční i dobytčí trhy ty pondělky: 1. po sv. Fabianu a Šebastiannu, 2. 14 dní před Velikonocí, 3. po sv. Marketě, 4. po sv. Bartoloměji a 5. po sv. Martinu.
- Ousti nad Orlicí** (Wildenschwert) výroční trhy s předcházejícími dobytčími: 1. v out. po středopostí, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Jakuba, 4. v out. po narození P. Marie, 5. na sv. Martina. Každou sobotu trh na len, pžízi, plátno a vlnu.
- Ouštek** (Auscha), 1. pátou stř. postní, 2. na sv. Jana Křtitele, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Outery** (Neumarkt), 1. v outery před květ. nedělí, 2. ve čtvrtek před sv. Duchem, 3. na sv. Jana Křt., 4. ve čtvr. před sv. Havlem, 5. v sob. před Ad. a Evou.
- Pacov**, 1. v pondělí po neděli Kantate, 2. na sv. Annu, 3. v pondělí před sv. Havlem, 4. na sv. Barboru. Týhodní trhy od středopostí až do začátku adventu na koně, hovězí dobytek, obilí, vlnu atd.
- Paka Nová** (Neupaka), 1. v outery po jmenu P. Ježíše, 2. v outery po neděli Rogate, 3. v outery po Božím Těle, 4. na sv. Vavřince, 5. v outery po sv. Matouši. Každý úterek týhodní trh.
- Pardubice**, 1. v pondělí po bromnicích, 2. v pond. v křížovém týdnu, 3. na sv. Viktorina, 4. v outery po počestí P. Marie. Trhy na dobytek: 1. v pond. 8 dní před ostatky, 2. druhý pond. v postě, 3. druhý pond. po velikon., 4. v pond. před sv. Jak., 5. v pond. po sv. Havle.
- Pecka** (Pekau), výroční, koňské a dobytčí trhy: 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. v pond. po Sv. Duchu. Týhodní trh každou středu.
- Pečky** (Petschkan), 1. v pond. po jmenu P. Ježíše, 2. na sv. Jana Nep., 3. na sv. Vavřince, 4. v pond. před sv. Martinem.
- Pelhřimov** (Pilgram), ty outery: 1. po novém roce, 2. po středopostí, 3. po Bož. Těle, 4. po sv. Bartoloměji, 5. po sv. Šimonu a Judě. Trhy na dobytek každou středu postní, pak 1. sob. před křížovou nedělí, 2. v sob. před sv. Trojicí, 3. v sob. před sv. Prokopem, 4. v sob. před povýšením sv. kříže. Trhy na koně každé pond. před výročním trhem. Týhodní trh každou sobotu.
- Pernink** (Biringen), první pond. měsíce září aneb po svátku Anjola Strážce.
- Petrovice** (Peterswalde), 1. v pond. před sv. Janem Nep., 2. v pond. 14 dní před císařským povýšením.
- Pilník**, 1. v outery velikonoční, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Šimona a Judu.
- Pisek**, 1. ve čtvr. po 3 Králích, 2. pátý čtvrtek v postě, 3. v outery po sv. Trojici, 4. na sv. M. Majdalenu, 5. na den povýš. sv. kříže, 6. na sv. Alžbětu.
- Píseň**, ty pondělky: 1. první v postě, 2. po nanebevz. P. Marie, 3. po povýšení sv. kříže, 4. po všech Svätých.
- Planá** (Plan v Chebsk. kraji), 1. na sv. Tom. Akv., 2. v úterý před zel. čtvr., — 3. v pond. po uanebevstoup. Páně, 4. v pon. po povýš. sv. kříž. V pondělí ua dobytek a v sobotu na obilí.
- Planá Horní**, 1. druhou nedělí po bromnicích, 2. Zhou nedělí po velikonocí, 3. na sv. Marketu, 4. na sv. Michala; týh. trh. každý outery.
- Plaňany**, 1. na sv. Fabiana a Šebastiana, 2. na sv. Matěje, 3. v svatodušní pond., 4. na sv. Jakuba.
- Planice**, ty čtvrtky: 1. po Quasim. po 8 dní, 2. do rozslání sv. apost., 3. po povýšení sv. kříže po 3 dní, 4. po svat. Havlu, padne-li sv. Havla ve čtvr., teu samý den; týhodní trhy: 1. na velký pátek, 2. na sv. Tomáše, od Josefa až po sv. Havlu na rozličný dobytek každou sobotu.
- Platna** (Platten), ty pondělky: 1. před sv. Duchem, 2. po sv. Vavřinci, 3. třetí v říjnu.
- Pízeň** (Pilsen), výroční a dobytčí i koňské trhy ty pondělky: 1. po Raminiacere, 2. po sv. Petru a Pavlu, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po sv. Martinu. Trh na vlnu drží se zároveň s trhem Petro-Pavelským a trvá plných 8 dní. Týhodní tržové ve středu a v sobotu.
- Pízenec**, výroční a dobytčí trhy ty out.: 1. po bromnicích, 2. po sv. Vojt. 3. po uanebevzetí Panny Marie, 4. po svatém Diviši.
- Počátky**, ty pondělky: 1. po jmenu Pána Ježíše, 2. po na nebe vstoupení Páně, 3. po sv. Františku Ser.
- Poděbrady**, výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po sv. Josefu, 2. před sv. Marketou, 3. po povýšení sv. kříže, 4. na sv. Havla; každou sobotu týh. trh.
- Podhořany** (Podorsam), výroční a dobyt. trhy ty středy: 1. před Velikonocí, 2. před sv. Havlem, 3. před vánoce. Týdní trh každý pátek.
- Podhrady**, výroční a trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v out. po velik., 2. druhý out. před sv. Bartolomějem 3. v out. po sv. Šimonu a Judě.
- Podmokly**, týdní trh v outery a ve čtvrtek.
- Podoly Bílé** (Weisspodol), 1. na bromnice, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. na sv. M. Majdalenu, 4. na sv. Václava.

- Poleň (Poln),** 1. na sv. Marketa, 2. na dušičky.
- Police,** 1. v pond. po ned. Kantáte, 2. na sv. Prok., 3. na sv. Bernarda; padnou-li ale dva poled. trhy na sobotu nebo na neděli, drží se v pond. s osmiden. svobodným prodejem kramářek, zboží, koní a hověz. dobytka. Týhodní trh každou středu na plátno, pžizi a obilí všeho druhu.
- Políčany,** 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. pátý pátek v postě, 3. v pondělí po sv. Filipu a Jakubu, 4. na sv. Jana Křt., 5. na sv. Bartoloměje, 6. na sv. Šimona a Judu; týhodní trh každý čtvrtek.
- Polička,** 1. v pondělí po sv. 3 Králích, 2. třetí čtvrtek postní, 3. v outerý před sv. Jirím, 4. ve čtvr. před sv. Bartolomějem, 5. v out. před sv. Šim. a Jud.
- Polna,** 1. ve středu po sv. Matěji, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. po sv. Vítu, 4. po sv. Václavu.
- Porici Spalené (Brennporichen),** 1. na sv. Josefa, 2. ve čtvrtek po sv. Duchu, 3. v pondělí po sv. Bart., 4. v druhé pondělí po sv. Martinu.
- Postoloprty (Postelberg),** výroční trhy: 1. v pond. před Velikonoci, 2. v pond. po sv. Trojici, 3. den po nanebevzetí P. Marie, 4. na sv. Ondřeje ap.; týhod. trh každou středu.
- Postupice,** 1. dne 30. květ. 2. dne 5. září, 3. dne 16. říj., 4. dne 20. listop.
- Praha,** 15. března na star. náměstí; 12. května na malostran. náměstí a na Štěp. nám.; 11. června na mal. nám.; 24. září na Václav. nám.; 2. prosince na starom. nám. — vždy 14 duř.
- Prachatic,** 1. ve čtvrtek po sv. 3 Králích, 2. den po sv. Jakubu, 3. na sv. Matouše; týh. trhy na dobytek a obilí každý čtvrtek, z nichžto hlavní jsou ve čtvr. po sv. Matěji a po sv. Vojtěchu.
- Prácheň,** výroční a dobytčí trhy: 1. v naseopustní pond., 2. v pond. po sv. Vítu, 3. po nanebevz. P. Marie, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Přelouč,** 1. ve čtvrtek po neděli Judika, 2. ten den po navštívení P. Marie 3. na proměnění Krista Pána, 4. na sv. Kateř.; trh na dobytek vždy 6. června.
- Přestice,** 1. v pondělí po nanebevstoup. Páně, 2. po Božím Těle, 3. po sv. Vavřinci, 4. den před sv. Křišp.; týh. trhy na sv. Tomáše; pak od začátku postu až k sv. Mart. každý čtvrtek.
- Příblav,** 1. prv. postní sobotu, 2. třetí pond. po Velikonoci, 3. v pond. po svat. Petru a Pavlu, 4. po narození P. Marie, 5. po sv. Ondřeji.
- Příbram,** 1. ve stř. po hromnicích, 2. po Velik., 3. po sv. Janu Křtělci, 4. na sv. Jiljí, 5. ve stř. po Linhartu.
- Příbram, (v Čásl.),** 1. dne 23. dubna, 2. v pond. před sv. Michal. Trhy na dob. 1. první čtvrtek v postě, 2. třetí pond. v postě, 3. pátý čtvrtek v postě, 4. na sv. Jana Křt.
- Příbuzy (Frühbus),** v pond. po sv. Bartoloměji.
- Přidoli (Priethal),** 1. na den sv. Vavřince, 2. v neděli po sv. Jirí; každou stř. týhod. a dobytčí trhy.
- Příhovice,** výroční trhy ty pond.: 1. po Jubil., 2. po sv. Pet. v okovech, 3. před sv. Havlem.
- Přísečnice (Priesen),** trhy výroční a na dobytek: 1. v pond. před nanebevstoup. Páně, 2. v pond. po sv. Bartoloměji, 3. ve čtv. před posvic. V témdni před adv. ned. je po 6 dní trh na len; týhodní trh každ. sob.
- Proseč,** výroční a dob. trhy: 1. v pond. po bromn., 2. ve čtvrtek po sv. Řehoři, 3. v pond. po sv. Maří Majd., 4. v pond. před sv. Teresí, 5. v pond. před svatou Kateřinou. Dobytčí trhy odlyňvají se před polednem.
- Prošvín,** 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Prok., 3. na sv. Havla. Trhy na dob. každý čtv. od 3 Králů počínajíc.
- Rábi,** 1. v pátek po sv. Josefu, 2. na svatou Trojici po 8 dní, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na svat. Martina, po 8 dní; týhodní trh každou středu.
- Rabštejn (Rabenstein),** 1. druhou středu po sv. Jirí, 2. ve čtvrtek před sv. Václavem.
- Radnice,** 1. v pond. po Judika, 2. po nanebevstoupení Páně, 3. po Bož. Těle, 4. po naroz. P. Marie, 5. po Lukáši. Zvláštní trhy: 1. na zelený čtvrtek, 2. na sv. Tomáše apošt.; trh na dobytek a obilí každý čtvrtek.
- Radomyšl,** 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Matouše.
- Radonice,** výroční a trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v pond. po ned. Lütara, 2. na svat. Bartoloměje, 3. v pond. po sv. Kateřině.
- Radonšov (Graber),** výroční trhy: 1. na sv. Valentina 14. února, 2. na sv. Víta 15. června, 3. na sv. Michala 29. září, 4. na dušičky 2. listopadu.
- Radyně (Richenburg),** výroční trhy a na dobytek: 1. ve čtv. po Božím Těle, 2. ve čtv. po sv. Bartolom., 3. v pond. před sv. Václavem.
- Rakovník (Rakonic),** ve čtvr. po Remínis., 2. ve středu po Kantáte, 3. na rozslání sv. apoštolů, 4. na sv. Ludmilu, 5. na den sv. Linharta; týhodní trh na sv. Tomáše.
- Rataje,** 1. v suché dni před svatým Matějem, 2. v pond. před Velikonoci, 3. ve středu po nanebevst. Páně, 4. v pondělí před Vánocemi.
- Ratiborice,** 1. v středoposti, 2. na svat. Jakuba; týdні trhy: 1. na masop. outerý, 2. ve středu po Velkon., 3. na sv. Víta, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Rechstein Dolní (Unterreichenstein),** 1.

- na sv. Šebest., 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Jiljí, 4. na sv. Linhartu.
- Ročov Horní, městyse, 1.** v pond. po svät. P. Marie, 2. v pond. po Janu Křt., 3. v outery před sv. Hav., 4. ve střed. po počatí P. Marie.
- Rochlice, ty pondělky:** 1. po velikonoci, 2. po sv. Prokopu, 3. po nanebevz. P. M., 4. po císařském posvěcení. Týdlní trh každé čtvrt.
- Rokycany, 1.** v pond. po sv. Faustinu, 2. po sv. Torpesu, 3. po sv. Štěpánu papeži, 4. po sv. Frant. Seraf., 5. po první neděli adventní.
- Rokytnice, 1.** na sv. Valentina, 14. února, 2. po sv. Marketu, 3. ve stř. před první nedělí adv. Pontě: 1. na svat. Josefa, 2. v oktávu Božího Těla; týh. trh každé pond.
- Rokytnice (Nieder-Rochlitz), vždy druhé pondělí:** 1. po velikon., 2. po sv. Prok., 3. po nanebevzetí P. Marie, 4. po císařsk. posvic.
- Ronov, 1.** ve čtvrtek před Velikonocí, 2. před sv. Duchem, 3. před Vánocemi, a padne-li na ten den štědrý večer, drží se trh o týden dříve.
- Ronov (Ronsperg), 1.** na sv. Filipa a Jakuba, 2. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pond. po naroz. P. Marie po 8 dní, 4. na sv. Mikuláše, 8 dní.
- Roudnice (v Litoměřic. kraji) 1.** první čtvrt. v postě, 2. prostřední čtvrt. v postě, 3. v pond. po květ. ned., 4. na den nalez. sv. kříže, 5. ve čtvrtek po nanebevstoupení Páně, 6. v pond. po Božím Těle, 7. na sv. Maří Majdalenu, 8. ve čtvrtek po sv. Jiljí, 9. ve čtvrtek po sv. Václavu, 10. ve čtvrtek po sv. Martinu, 11. na den sv. Tomáše; týhodní trhy každý pát. a na obilí každ. čtvrt.
- Rovensko, výroční a dobytčí trhy:** 1. na sv. tří Krále, 2. na sv. Josefa, 3. na sv. Vojtěcha, 4. na sv. Víta, 5. na sv. Mich. 6. na sv. Martina. Týdlní trhy na obilí a jiné zboží každý out. a pát.
- Rožďalovice, výroční a trhy na koně a dobytek:** 1. ve čtvrtek po třetí neděli po 3 Král., 2. po Judika, 3. v outery před nanebevst. Páně, 4. ve čtvrtek po sv. Marketa, 5. po sv. Vavřinc., 6. po svat. Havlu, 7. po sv. Martinu, 8. ve čtvrtek v suchém támní před Vánocemi. Týh. trh každý čtvrtek.
- Rožmberk, 1.** na sv. Fabiana a Šebestiána, 2. na sv. Vojt., 3. v pond. před sv. Václavem; trh na chleb. na sv. Mikul., týhod. trhy každou sobotu.
- Rožmítál (Rosenthal), 1.** na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Jakuba dne 25. červ.; týhodní trh každou středu.
- Rožmítál, 1.** v pond. po Judika, 2. na sv. sv. Filipa a Jakuba, 3. v pond. po Bož. Těle, 4. na sv. Vavř., 5. v pond. před sv. Václavem, 6. na Kateřinu. Týd. trh každ. čtvrtek.
- Rumbark, 1.** v pond. po obrácení svat. Pavla, 2. po svatoduš. svátcích, 3. před sv. Bartolomějem, 4. po sv. Havlu; týh. trh každou středu.
- Rychnov (Reichen), 1.** na sv. Bartolom., 2. na sv. Michala.
- Rychnov (Reichenau), výroční a trhy na dobyt:** 1. ve středu po jménu Ježíš, 2. na den nalez. sv. kříže, 3. na sv. Prok., 4. na sv. Matouše, 5. na sv. Lucii.
- Rychnov Český, 1.** v pond. po Božím Těle, 2. na svat. Ondřeje; každé pond. týdlní trh.
- Rychnov Nový (Neureichenau), výroč. a dobyt. trhy:** 1. v pond. po hromnicích, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. před nanebevz. P. M., 4. po sv. Martinu; týh. trh každé pond. na plátno, přízi a potr. věch
- Řečice červená (Rothřečic), 1.** v out. před květ. ned., 2. v outery po nanebevstoup. Páně, 3. na sv. M. Majd., 4. na sv. Šim. a Judu, 5. na sv. Kateřinu.
- Řečice Kardašova (Kardašrečic), 1.** na sv. Jos., 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Matouše, 4. na sv. Martina; trh na dobytek každý outerek.
- Řevnice, 1.** v pond. po sv. Matěje, 2. ve stř. před Bož. Tělem, 3. ve stř. před sv. Havlem.
- Říčany, 1.** ve čtv. po sv. Matěji, 2. na sv. Zikmunda, 3. ve čtv. po sv. Prok., 4. ve čtv. po sv. Bart., 5. v pon. po sv. Václ., 6. ve čtv. po sv. Mart., 7. v pon. před štědrým več.; týh. trh každ. sob.
- Sadská, 1.** v pon. po jménu P. Jež., 2. po sv. Janu Křtí., 3. po svat. Bart., 4. po sv. Havlu; týdlní trh každ. pon.
- Sandava (Sandau), 1.** v pon. po ned. Reminiscere, 2. po sv. Duchu, 3. po sv. Mich. Arch., 4. po druhé ned. adventní; týh. trh na obilí každé pond.
- Sázava, výroč. a dob. trhy ty outerky:** 1. před sv. Jos., 2. před sv. Ant. Pad., 3. před nanebevz. P. Marie.
- Seč, výr. a trhy na koně i hověs. dob. s 8 den. svobodou:** 1. ve čtvrtek po sv. Vítu, 2. v pond. po sv. Jiljí, 3. na sv. Mart. bisk. Na obilí, vařivo, vlnu a přízi: 1. v out. v post., 2. v out. před středopost., 3. v out. po Judika.
- Sedlec, 1.** v pon. po jménu P. Jež., 2. na sv. Jiljí, 3. na Pia papeže, 4. na sv. Michala arch., 5. na Alžbětu.
- Sedlice, 1.** ve stř. po čtvrté post. ned., 2. v pond. po nejsvětější Trojici, 3. ve stř. po navětv. P. Marie, 4. na sv. Bartol., 5. na svat. Michala, 6. na svat. Martina biskupa.
- Sedlčany, 1.** ve stř. v středopostí, 2. ve stř. před Velkon., 3. ve středu před sv. Duch., 4. den po sv. Petru a Pavlu, 5. na sv. Jiljí, 6. ve stř. před sv. Havlem, 7. na sv. Martin, 8. ve stř. před Vánoc. Týhod. trh každ. stř.; tak nazvaná kocanda, totiž trhy na len a plátno: 1. osm dní

- před sv. Petrem a Pavlem, 2. osm dní před sv. Martinem.
- Sedlo Staré** (Altsattel), 1. v out. po sv. Janu Nep., 2. v pon. po sv. Václavu, 3. ve stř. před sv. Mart.
- Semily**, 1. v pond. v středopostí, 2. před svat. Janem Křt., 3. po sv. Jiljí, 4. před sv. Ondřejem. Týhod. trh každý pát.
- Senožaty**, 1. na sv. Hátu, 2. na sv. Vojt., 3. na sv. Matouše, 4. dne 15. list, 5. d. 27. pros.; každý pát. trh na dob.
- Sezemice**, 1. ve čtv. po jmenu P. Ježíše, 2. ve stř. před květ. ned., 3. v pond. po sv. Trojici, 4. na sv. Bart., 5. na sv. Šim. a Jud.; týhod. trh každ. čtvrtek.
- Skalice**, 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Jana Nep., 3. na sv. Vavřince, 4. v pond. před sv. Kateřinou.
- Skalice Česká** čili Velká, výroč. a trhy na dob.: 1. ve stř. před hromn., 2. po sv. Filipu a Jak., 3. po sv. Vavřinci, 4. před všemi Svatými. Týh. trh na obilí, pšizi a potravní věci každ. out.
- Skuteč**, 1. první out. v postě, 2. v úterý svatodušní, 3. na povýšení sv. Kříže, 4. na sv. Lucii. Trhy na koně a hovězí dobyt.: 1. na den sv. Karla Vel., 2. na první out. postní, 3. v pát. před květ. ned., 4. na proměnění Kr. Pána, 5. na sv. Martina bisk., 6. na sv. Lucii.
- Slané** (Schlan), 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Matouše po 8 dní, 3. na den obětování P. Marie. Trhy na dob.: 1. druhé pond. v postě, 2. na den proměnění Kr. Pána.
- Slavětín**, 1. tyto stř.: před květ. ned., 2. před sv. Ignác., 3. před sv. Václavem, 4. po obětov. P. Marie.
- Slavkov** (Schlaggenwald), 1. v pondělí po ned. Septuag., 2. po jmenu P. Marie.
- Smldary**, 1. v out. před zvěst. P. Marie, 2. v out. po sv. Stanislavu, 3. v out. po sv. Marketě, 4. v out. po naroz. P. Marie, 5. v out. po všech Svatých. Každou sobotu trh. na obilí.
- Smířlice**, 1. ve stř. po hromnicích, 2. před sv. Jiřím, 3. po navštívení P. Mar., 4. po sv. Mat., 5. před adv. Každou stř. týh. trh.
- Smržovka** (Morchenstern), 1. ve stř. před sv. Josefem, 2. po sv. Marku, 3. po sv. Marketě, 4. po všech Svatých. Týh. trh každou středu.
- Soběslav**, 1. v pond. po obrácení sv. Pavla, aneb v pon. před hromnicemi, 2. před svatodušními svátky, 3. po povýšení sv. kříže, 4. před sv. Kateřinou. Trhy na koně 1 den potom, trhy na hovězí dob. od druhého pon. v postě až do pon. po svatě Troj. každ. pon.
- Sobotka**, 1. ve čtv. po 3 Král., 2. na velk. out., 3. na sv. Majd., 4. na sv. Bart., 5. na sv. Michala, 6. na sv. Kateřinu. Týhod. trh každ. sobotu.
- Sokolov** (Falkenau), 1. v pond. před Sv. D. sm. 2. po sv. Jakubu Vět., 3. na sv. Mubala; trhy na dob. každ. 3. pon. v každ. měsíci.
- Solnice**, 1. na masopustní pond., 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Jiljí, 4. na sv. Šim. a Judu; týh. trh. každé pond.
- Sovínka**, 1. ve čtvrtek před hromnicemi, 2. v out. před sv. Václ.; týh. trh na obilí a dob. každý čtvrtek.
- Stádlce** (Stahletz), 1. ve čtvrt. po sv. Janu Nep., 2. ve čtv. po počestí P. Marie.
- Stankovy**, 1. v outery po novém roce, 2. po sv. Františku Serafinském; týh. trh každé pond.
- Stárekov** (Starkstadt), výroční a trhy na dob.: 1. v první pon. v postě, 2. v pon. před sv. Duchem, 3. v pon. po sv. Voršile. Případně sv. Vorsily na pondělí, drží se trh toho samého dne, a druhý den na to dobytí trh; týhodní trh na pšizi a plátno každou sobotu.
- Stody** (Staab), 1. ve čtv. před hromnicí, 2. na sv. Jiří, 3. ve středn. po sv. Michalu, 4. v outery před sv. Martinem. Případně svatojirský trh na nedělí neb svátek, odloží se na pšizí outerek.
- Strakonice**, 1. 3. ledna, 2. ve čtvrtek v středopostí, 3. v outery po nanebevstoup. Páně, 4. v out. před sv. Maří Majd., 5. v out. po naroz. P. Marie, 6. na den sv. Šim. a Judu. Pakli některý z těchto trhů na nedělí a svátek padne, drží se násled. dne a jestliže by trh na sv. Maří Majd. a Vodňanským trhem stejné padl, drží se ve čtvrtek před sv. Maří Majd. Po celý rok ve stř. dob. trhy; ve čtvrtek a v sob. trhy obilní a na běžné zboží.
- Stráseci Nové** (Neustrasice), 1. ve čtvrtek před květnou nedělí, 2. v outery před nanebevstoupením Páně, 3. ve čtvrtek před navštívením Panny Marie, 4. v pond. před and. stražcem, 5. v pond. před sv. Havlem, 6. na sv. Barboru.
- Strášov**, 1. na sv. Jiljí, 2. na sv. Mařinu.
- Stráž** (Neustadt), 1. v pond. před sv. Janem Křt., 2. na sv. Kateřinu; každý outerek trh na dobytek.
- Stráž** (Platz), 1. v pondělí po smrtelné nedělí, 2. ve čtvrtek po Božím Těle, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na sv. Lucii; trh na dobytek každý pondělek.
- Stráže** (Wartenberg), výroční a dobytí trhy: 1. v druhé pond. po Velikonoci, 2. po rozeslání sv. apost., 3. před sv. Havlem, 4. po sv. Martinu; týhodní trh: 1. ve středn. před Velikonoci, 2. před Vánoce.
- Strážov** (Drosau), 1. ve čtvrtek po sv. Matěji, 2. po sv. Jiří, 3. po sv. Jakubu 4. po sv. Martinu.
- Strmilov** (Tremles), 1. den po novém roce, 2. druhé pond. v postě, 3. čtvrté, pond. po velikonoci, 4. v pond. po Božím Těle, 5. na sv. Jiljí, 6. na sv. Havla, 7. den po sv. Ondřeji; trhy na dobytek každé pond. od 1. května až do 31. října. Trhy na obilí každé pondělí.
- Stříbro** (Mies), výroční a dobytí trhy; 1. v outery po počestí P. Marie, 2. třetí

- pon. po velikon., 3. v pon. po sv. Vavřinci, 4. po sv. Frant. Seraf.
- Stropnice** (Stropnic), 1. 6. ún., 2. na svatod. out., 3. 6. list. každý out. trh na dob.
- Strunkovice**, 1. v pond. po nejvyšší Trojici, 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Františka Ser.; týhodní trhy vždy v out.
- Sukdol**, v outery před sv. Havlem, 2. v outery před sv. Tomášem apoštl.
- Suniperk** (Sonnenberg), 1. dne 1. května, 2. na sv. Michala.
- Supi Hora** (Geiersberg), výroční a trhy na dobytek: 1. po hrom., 2. po druhé ned., po velikon., 3. po svatě Marketě, 4. po sv. Matouši, 5. po obětování Panny Marie; trh týhodní na obilí každé pond.
- Šnítce** (Schlüttenhofen), 1. v pond. po 3 Králích, 2. v outery svatodušní, 3. na sv. Rocha, 4. na sv. Františka Ser., trhy na dobytek od květné neděle až do sv. Martina; každý pondělka a pátek po celý rok trhy na obilí.
- Světlá** 1. v outery týd. po sv. 3 Králích, 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na sv. Michala.
- Sviný** (Schweinic), 1. den po sv. Trojici, 2. v neděli po nanebevstoupení Panny Marie. Padne-li na ten den trh v Lišově, drží se o osm dní dříve, 3. na sv. Františka Serafinského.
- Svojanov**, výroční a dobytčí trhy, kteréžto poslední drží se před polednem: 1. na masopustní outerek, 2. v out před květnou nedělí, 3. ve středu před nanebevstoupením Páně, 4. na sv. Maří Majdalenu, 5. ve čtvrtek před sv. Tomášem.
- Svratka**, 1. v pond. po sv. Fab. a Šebest., 2. po velikonoci, 3. na sv. Prokopa, 4. ve středu po sv. Martinu.
- Šanov** (Schönsau u Teplic), 1. posl. out. v dubnu, 2. v out. před sv. Janem Křt., 3. v pond. před vánoce.
- Šenbach**, 1. v pondělí po neděli Kantáte 2. po všech Svatých; trhy na dobytek každý první čtvrtek v měsíci.
- Šenbach**, 1. v pond. po první neděli velikonoční, 2. v outery před sv. Jan. Křt., 3. v pond. po jmenu P. M., 4. v outery po všech Svatých.
- Šenfeld**, 1. v pond. před sv. Bart., 2. v pond. po sv. Martinu bisk.
- Šenilud**, 1. druhé pond. před sv. Jan. Křt., 2. v pond. před první adventní nedělí.
- Šenlinda** (Krásná Lípa), 1. druhé pondělí po velikonoci, 2. v pondělí před sv. M. Majdalenu, 3. v pondělí po sv. Martinu.
- Škvorec**, výroční a dobytčí trhy: 1. v outery před Velikonocí, 2. před sv. Havl., 3. před Vánoce.
- Šluknov** (Schlukenau), 1. v pond. po neděli Okuli, 2. po nanebevstoupení P., 3. po sv. Vavřinci, 4. po sv. Matouši; padne-li sv. Vavřince neb Matouše v pond. drží se trh ten samý den; tých. trhy každý čtvr., na zelený čtvr. a ve čtvr. v adv. přicházejí oúzi kramáři a fameslníci.
- Štěkná** (Stecken), 1. v outery po Inf nedělí v postě, 2. v out. před sv. Jiljí, 3. na sv. Teklu.
- Štěpánov**, 1. dne 31. března, 2. na sv. Bartoloměje, 3. v outery před sv. Havlem; trhy na všeliký dobytek po celý pŕst každou středu.
- Štětí** (Wegstädtl), výroční trhy na dobytek: 1. druhý čtvrtek po Velikonoci, 2. ve čtvr. před sv. Vavřincem, 3. ve čtvr. před sv. Havlem, 4. po počtí P. Marie.
- Štoky** (Stecken), ty pond.: 1. po sv. Jos. 2. po sv. Vítu, 3. po sv. Vavřinci, 4. po všech Svat., 5. po počtí P. M., 6. po hromu.
- Švarcenal**, výroč. a trhy na koně a dobytek: 1. v pond. po jmenu Ježíše, 2. dne 8. května, připadne-li svátek, tedy v outery, a padne-li 8. května v pondělí o týden později, 3. v pon. po sv. Bart., padne-li sv. Bart. na pond., tedy přísti pondělí.
- Švihov**, 1. v pondělí po neděli Látra, 2. na sv. Víta, 3. v pondělí po sv. Václavu, 4. v pondělí po sv. Lucii, každou střed. týhodní trh.
- Tábor**, 1. na sv. Řehoře, 2. na sv. Urbana, 3. v pond. před sv. Bartol., 4. na sv. Havla, 5. na sv. Ondřeje, padne-li některý z těchto trhů na sobotu aneb jiný židovský svátek, drží se přísti středu.
- Tachov čili Dřevňov** (Tachau), 1. v pon. po jmenu P. Ježíše, 2. po květ. ned., 3. v pond. po Božím Těle; trhy týdní každ. středu a pátek.
- Teplá** (Tepl), trhy na koně a jiný dob.: 1. ve středu před hromnicemi, 2. před Velk., 3. po Jubilate, 4. po sv. Kiliannu, 5. na sv. Jiljí, 6. ve středu před cisafek. posvícen., 7. ve středu před Vánoce; trh na obilí každou středu.
- Teplice** (Teplíc), 1. v pon. po sv. 3 Král., 2. po sv. Janu Křt., 3. po sv. Jiljí, 4. po sv. Havlu; hlavní týhodní trhy v outery každého téhodne a týdní trhy každodenně. První hlavní týhodní trh v každém měs. je «polu trh na dobytek.
- Teplice** (Weckelsdorf), 1. v out. po jmenu P. Ježíše, 2. po nanebevstoup. Páně, 3. po nanebevz. P. Mar., 4. po všech Svat.; týhod. trhy každ. outery na plátno, pŕizi a len.
- Terezín** (Theresienstadt), 1. v pondělí po sv. 3 Králích, 2. první pon. po velikon., 3. ve čtvrtek po sv. Petru a Pavlu, 4. v pon. po sv. Václavu.
- Tejn Horšův** (Bischofsteinic), 1. v out. před hromnicemi, 3. po povýšení svat. Kříže; týhod. trh na obilí každou sobotu po celý rok.
- Tejn nad Vltavou** (Moldantein), 1. dne 8. května, 2. dne 25. července, 3. dne 21. září, 4. dne 25. listopadu, trhy po poutníky dne 19. března a 16. června; týdní trhy na potravní věci každou stř. po celý rok.
- Tejnice Hrochův** (Hrachovteinic), 1. na den sv. Mat., 2. ve čtvrtek čtvrtého téhodne po velikon., 3. na sv. Jana Křt.,

4. den po sv. Mich., 5. na sv. Tomáše; trhy na dobyt. o druhém trhu ten samý den, o čtyřech ostatních den před tím.
- Tejnice Labská** (Elbeteinic), 1. v pond. po 3 Králích, 2. po květné neděli, 3. v out. před sv. Duch., 4. v pon. po sv. Janu Křt., 5. v out. před sv. Bartolom., 6. po sv. Václavu.
- Tejnice Pauenská** (Jungfersteinic), 1. v pon. před hromn., 2. po sv. Jiří, 3. před naroz. P. Marie. Na sobotu případný trh drží se pšišti pondělí.
- Toužim** (Theising), 1. na zelený čtvrtek, 2. dne 1. května, 3. druhý pond. po Sv. Duchu, 4. ve čtvrtek po naroz. P. Mar., 5. ve čtvrtek po sv. Martinu, 6. ve čtvr. před Vánoci; s druhým, třetím a čtvr. trhem jsou trhy na dobyt. spojeny; týh. trh každý čtvrtek.
- Třebechovice** (Hohenbruck), výr. a dob. trhy: 1. ve středu po obrác. sv. Pavla, padne-li ale stř. na ten svátek, drží se trh v pšišti středu, 2. na proměn. Krista Pána, 3. na sv. Kosma a Dam., 27. září, 4. na sv. Kateřinu, každý čtvrtek týho- dní trh.
- Třebešice**, 1. v sobotu po středopostí, 2. v oktávu sv. Petra a Pavla, 3. na svat. Františka Ser.
- Třebešice**, výroční trhy na dobyt.: 1. ten den po hromn., 2. na sv. Jiří, 3. v pon. před proměněním Krista P., 4. den po vš. Svatých.
- Třeboň** (Wittingau), 1. na svatého Filipa a Jakuba, 2. na svat. Jiljí, 3. na svat. Tomáše.
- Třebova Česká** (Böhm. Trübau), 1. na sv. Matěje, 2. v outery po vstoupení P., 3. na sv. Vavř., 4. na sv. Matouše. Před každým trhem je trh na dobytek. Trh na obilí každý čtvrtek.
- Trmice** (Türmic), 1. v outery po Velikon., 2. v pondělí po Rogate, 3. po sv. Mich., 4. po početi Panny Marie.
- Trutnov** (Trautenau), výroční a trhy na dob.: 1. na obrácení sv. Pavla, 2. po sv. Jov., 3. ve čtvr. před Sv. Duchem, 4. na sv. Jak., 5. na sv. Mich., 6. na sv. Alžbětu. Všecky trhy, s výminkou svatoduš. trhu, drží se první pondělek, na který ta slavnost padá, jinak následující pondělek i s trhem na sv. Jov. a sv. Alžb. povoleným na koně a hovězí dobytek; pak-li by trh na koně o sv. Josefu s Chrudimským stejně padl, drží se v Trutnově na pondělek před tím; mimo ty jest každé pondělí a čtvr. týhodný trh na obilí, přizí a plátno.
- Tučapy**, 1. dne 27. květ., 2. dne 30. září; každý pát. trh na dob.
- Turnov**, 1. po 3 králích, 2. ve středu po středopostí, 3. před svatým Janem Křtitelem, 4. po sv. Jiljí, 5. po Božím Těle, 6. před proměněním Krista Pána, 7. před všemi Svatými.
- Tuškov**, výroční a trhy na dobyt. 1. druhý čtvrtek po Velkonoci, 2. první čtvrť po Božím Těle, 3. první čtvrť. po sv. Františku Seraf., 4. v pondělí po početi P. Marie.
- Týniště**, výroční trhy na dobytek: 1. v pon. po nejsv. Trojici, 2. na sv. Lukáše, 3. na sv. Vavřince, 4. na sv. Tomáše, 5. velký týh. trh v pond. po květné ned. Týh. trh každý pond.
- Útina** (Uittwa), 1. v pond. po sv. Vítu, 2. po sv. Mich.
- Valeč** (Walč), výr. trhy a na dobytek: 1. ve středu po sv. 3 Králích, 2. ve středu po sv. Václavu.
- Vamberčice**, 1. pátý čtvrtek v postě, 2. na sv. Anny, 3. na sv. Fr. Seraf., 4. na sv. Barb. Každé pon. týh. trh na dob., vlnu a přizí.
- Vartemberk**, viz Stráže.
- Velesín**, 1. na svatého Josefa, 2. v outery svatodušní, 3. v pondělí po svatém Havlu.
- Velharčice**, 1. na zelený čtvr., 2. ve čtvr. po nanebevstoup. Páně, 3. na sv. Mafi Maidal., 4. den po dušič.
- Velvary**, 1. v pond. po zjevení sv. Mich. dne 8. května, 2. ve středu po sv. Pet. a Pavlu, 3. ve středu po sv. Bartolom., 4. na sv. Šimona a Judu, 5. na sv. Martina bisk.
- Verneřice** (Wernstadt), 1. na sv. Vojtěcha, 2. v pát. po sv. Marketě, 3. na sv. Ond., 4. v pon. před sv. Havlem. Týh. trh každ. outerek.
- Veselí nad Lužnicí**, 1. ve středopostí, 2. ve středu po nanebevstoup. Páně, 3. na sv. Prokopa, 4. ve stř. po sv. Frant. Seraf.; trhy na vlnu: 1. ve čtvrtek po sv. Filipu a Jakubu, 2. ve čtvrtek po svat. Jiljí. Trh na dobytek od Velkon. až do Sv. Ducha každé čtvrtek.
- Veselí nad Cidlinou** (Hochweseli), 1. na sv. Matěje na všecko zhoží a dobyt., 2. na sv. Vojtěcha na plátno a přizí, 3. na sv. Jana Křt. na všeli aké zboží a dob., 4. v out. po sv. Vavřinci na zboží a dobyt., 5. na sv. Mich., 6. na sv. Mart. na přizí a plátno.
- Vejprty**, 1. v pondělí po Božím Těle, 2. třetí pon. v červenci, 3. v pon. po nar. P. Marie.
- Vildštejn**, 1. v pondělí po sv. Janu Křtiteli, 2. v pondělí po sv. Mich. Od břez. až do října každé poslední pond. v měsíci dob. trhy.
- Vilemice** (Wilomic), 1. v pond. po svat. Jiří, 2. před svat. Havlem.
- Vilimov**, 1. v první čtvrť. v postě, 2. ve čtvr. po let., 3. na sv. Vavř., 4. ve čtvr. po sv. Mart.
- Vimberk** (Winterberg), 1. ve stř. před Velik., 2. na sv. Prok., 3. na sv. Bart., 4. na sv. Mart.
- Vlachovo Březí** (Wallischbirken), 1. na sv. Apolináře, 2. na sv. Ludmily, 3. na sv. Mikuláše, po každé s osmid. svobo

- dou. Velké týd. trhy; ve stř. před Vel., sv. Duchem a Vánoce; týdlní trhy na obilí, hov. a vepř. dobytek každ. středu. Padne-li svátek, odbývá se trh předch. dne.
- Vlašim**, 1. v masop. pon., 2. v pon. před Velikon., 3. v out. před nanebevst. P., 4. v pondělí před Sv. Duchem, 5. v sob. po sv. Jiljí, 6. na dušičky, 7. v druhý pon. před nar. Krista Pána. Týdlní trh každ. sobotu.
- Vitavice Dolní (Unter-Waldau)**, 1. na obrác. sv. Pavla, 2. v ned. po sv. Janu Křt. Týh. trh každý čtvrt.
- Vodňany**, výroč. a trhy na koně a hov. dobytek: 1. třetí out. v postě, 2. v out. před sv. Janem Nepom., 3. na den rozslání sv. apoštolů, 4. ten den po naroz. Panny Marie, 5. na sv. Barboru. Velké týd. trhy a na dob. ty out.: 1. druhý po jmenu Jež., 2. druhý po Velik., 3. před sv. Havlem. Každý out. trh na obilí a potravní věci.
- Volary (Wallern)**, 1. ve čtvrt. před květ. ned., 2. na sv. Mikuláše.
- Volyně**, 1. v pon. po obrác. sv. Pavla, 2. v pon. po nanebevst. P.; oba 9 dní, 3. v out. po nanebevst. P. Marie, trvá 8 dní 4. v pond. po všech Svat. 3 dní.
- Vošice**, 1. ve čtv. před květ. ned., 2. ve stř. v křížov. témdni, 3. ten den po navštívení P. Marie, 4. na sv. Vavř., 5. po naroz. P. Marie, 6. na sv. Frant. Ser., 7. na sv. Petra z Alkantary (19. října), 8. na sv. Tomáše, apost.
- Vožice Mladá (Jungwozic)**, výr. trhy na dobytek a rozličné zboží: 1. v out. po sv. Petru a Pavlu, 2. po svěstov. Panny Marie, 3. po sv. Vojt., 4. po nanebevst. Páně, 5. po Bož. Těle, 6. po nanebevst. Panny Marie, 7. po sv. Matouši, 8. po sv. Manhartu.
- Vraná**, 1. dne 21. břesna, 2. na sv. Jana Křtít. 3. druhý den po sv. Mat. Malé trhy: 1. ve čtvrtk po sv. Filipu a Jak. 2. den po sv. Bartolom., 3. ve čtvrtk před sv. Lukášem, 4. ve čtvrt. po svatě Barbofe.
- Vraji (Freiheit)**, 1. v outery po přeneš. sv. Václava, 2. po Bož. Těle, 3. po narození Panny Marie, 4. první outerek v adventu.
- Vrch sv. Šebestiána (Sebastiansberg)**. 1. v pond. po sv. Trojici, 2. první pon. po ned. po sv. Havlu.
- Vrchlabi (Hohenalbe)**. 1. den po sv. Matěji, 2. na svat. Filipa a Jakuba, 3. den po Vavřinci, 4. na sv. Kateř. Týh. trhy vždy v out. a v sobotu na rozličné obilí a vařivo.
- Vrutek (Rudig)**, trhy výroční a na dobytek: 1. ve středu před květnou nedělí, 2. ve čtvrtk po sv. Janu Křtíteli, 3. ve čtvrtk po sv. Bartoloměji, 4. ve čtvrtk před poč. Panny Marie. Každý outerek trh na obilí.
- Váeruby (Neumarkt)**, 1. ve čtvrtk po neděli Kantata, 2. ve čtvrtk po Božim Těle. Trh na obilí a dobytek každou středu.
- Všeruby (Všerau)**, 1. na sv. Blažeje, po 8 dní, 2. na sv. Marketu, 3. na sv. Filipa a Jakuba, 4. na sv. Michala, po 8 dní, 5. na sv. Mikuláše.
- Vysoké (Hochstadt)**, 1. v pondělí po Quasimodogeniti, 2. páté pond. po velikonoci, 3. v pond. po sv. Prokopu, 4. v pond. po nanebevst. P. Marie, 5. v pond. po naroz. P. M., 6. v pondělí po sv. Šimonu a Judě, 7. v pond. po sv. Barbofe. Týhodní trh každou sobotu a outery.
- Vyšší Brod (Hohenfurth)**, 1. svobodný trh, na sv. Bartoloměje. Trhy na chléb: 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Josefa, 3. na zelený čtvrtk, 4. v pondělí po sv. Trojici, 5. na sv. M. Majdalenu, 6. na sv. Šimona a Judu, 7. na sv. Tomáše; týhodní trh každý pondělek s dobytčím trhem za lesních měsíců.
- Záblati**, 1. na sv. Florianu, 2. na stěti sv. Jana, 3. na sv. Ondřeje.
- Začlěr (Schatzlar)**, 1. v outery po 3 Král. 2. v outery po svatodušních svátcích, 3. na sv. Martina. Trhy týh. v outery a pát.
- Zahrádka**, 1. ten čtvrtk po středopostí, 2. na sv. Víta, 3. ten pondělek před sv. Bartolomějem, 4. na sv. Havla, 5. na sv. Ondřeje; v out. každého týdne trh na dobyt.
- Zákupy**, každou středu týdlní trh.
- Záměstí (Friedberg)**, v. Frimburk.
- Zásmuky**, 1. v pondělí po hromnicích, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. ve středu po sv. Prokopu, 4. v pondělí po nanebevstetí P. M., 5. ve středu po sv. Václavu, 6. ve středu po vš. Svatých; trh týhodní každou středu.
- Zbirov**, 1. v outery velikonoční, 2. na sv. Bartoloměje, 3. na sv. Kateřinu.
- Zbraslav (Königsaal)**, 1. dne 4. dubna, 2. v pondělí po sv. Janu Nepom., 3. po jmenu P. Marie, 4. po sv. arch. Rafaelovi.
- Zbraslavice**, 1. v outery po hromnicích, 2. po neděli Judika, v 8 dní, 3. po sv. Trojici, 4. po navštívení Panny Marie, 5. v pond. po sv. Vavřinci, 6. v outery po sv. Václavu, 7. na sv. Kateřinu, trvá 8 dní, 8. na sv. Tomáše apoštola.
- Zdislavice**, výroční trhy na rozličné kramářské zboží a spolu trh na dobytek, 1. ve čtvrtk před hromnicemi, 2. ve středopostí, 3. po nalezení sv. kříže, 4. den před Božim Tělem, 5. ve čtvrtk po sv. Markétě, 6. po povýšení sv. kříže, 7. den po sv. Barbofe.
- Zetvice (Zettwig)** 1. druhý pond. po Velikonoci, 2. v pondělí před sv. Martinem; trh na chléb každý outerek.
- Zlonice**, 1. první pond. v postě, 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Ondřeje, 4. na nanebevstetí Panny Marie. Druhý a třetí trvá 8 dní; trh každý pondělek.
- Zruč**, 1. na sv. Dorotu dne 6. února, 2. na proměnění Krista P.; trhy: v outery před zeleným čtvrtkem, v outery před Vánoce.

- Zvikov**, výroční trhy v pond.: 1. po sv. Valentínu, 2. po Božím Těle, 3. po povýšení sv. kříže, 4. po sv. Alžbětě; trhy týdnovní na obilí, len, pšici a rozličné potraviny věci každou středu.
- Zámbek** (Senftenberg), výroč. a dob. trhy ty pond.: 1. před hromn., 2. před Marií Sněžnou, 3. před sv. Havlem; hlavní týh. trhy na všecko zboží v pondělí před Velikonocí, před Sv. Duchem a před Vánoce; každé pondělí a čtvrtek trhy na obilí.
- Zandov** (Sandau), 1. v pondělí po jmenu P. Ježíše, 2. třetí v postě, 3. po sv. Antonín, 4. před sv. Václavem; dobyt. trhy každý poslední čtvrtek v měsíci od února až do konce listop.; týh. trh každé pond.
- Zátec** (Saaz), 1. v pond. před obrác. sv. Pavla, 2. ve čtvrtek po neděli Okuli, 3. v pond. před Sv. Duchem, 4. v pond. před naroz. P. Marie, 5. v pond. před sv. Kateřin. trhy chmelové: v září, v říjnu, listopadu a prosinci každý čtvrtek; od 15. až do 31. října každý všední den.
- Žebrák**, 1. ve čtvrtek po jmenu P. Ježíše, 2. na svatočnní outery, 3. na sv. Vavřince, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Železnice** (Eisenstadt), 1. ve středu po jmenu Pána J., 2. v pondělí po sv. Janu Nep., 3. ve středu po narození P. Marie; trh na obilí každou středu.
- Železná Ruda** (Eisenstein), trhy na obilí a dobytek: 1. ve svatodušní outery, 2. na sv. Vendelína dne 20. října. Měl-liby poslední trh na sobotu neb neděli padnouti, obývá se v pondělí na to.
- Žihle** (Scheles), 1. v out. po sv. Jiří, 2. v outery po sv. Václavu.
- Žirec** (Schurz), 1. v outery před sv. Filipem a Jak., 2. v outery před sv. Bartolomějem.
- Žirovulce**, výroční a dobytčí trhy: 1. v pond. po svatých 3 Králích, 2. po svat. Filipu a Jakubu, 3. po svatém Jiljí; trhy na dobytek každých čtrnáct dní od druhého outerka po sv. Matěji až do sv. Havla.
- Žizelice**, 1. ve středu před sv. Jiřím; 2. na sv. Víta, 3. v pondělí po narození P. Marie, 4. v pond. po všech Svatých, po každé 8 dní; na kramářské zboží v pátek před květnou ned. a před Vánoce každou středu trh na obilí.
- Žleby**, 1. den po sv. 3 Králích, 2. den po navštívení P. Marie, 3. den po všech Svatých; týdnovní trh den před všemi Svatými.
- Žlutice** (Lutitz), 1. v outery Velikonoční, 2. v outery svatodušní, 3. v pond. před sv. Bart., 4. na sv. Šimona a Judu.
- Žumberk**, výroční a dobyt. trhy ve čtvrty: 1. před. hrom., 2. před sv. Vítem, 3. před narobezv. Panny M., 4. před všemi Svatými

Výroční trhové na Slovensku.

- Arad**, na neděli Judika, 11. července, 19. srpna, 4. listopadu, 2. dni před tím velký trh na dobytek.
- Asod**, v Pešt. stol., na vstoupení Páně, 20. srpna, 11. listopadu a dva dni před tím velký trh na dobytek.
- Baja**, v Bač. stol., 24. dub., 24. července, 21. září a 6. pros. a den před tím trh na dobytek.
- Bajmóc**, v Nitran. stol., 6. ledna, 24. dub., na sv. Ducha, 24. srpna, 24. září a 11. listopadu.
- Bánovce**, v Trenč. stol., první neděli po 3 Králích, na neděli Sexagesima, 24. dubna, na neděli sv. Trojice, na sv. Jana Křt. na nanebevzetí P. Marie, 29. srpna, na Šim. a Judu, na sv. Lucie.
- Bardějov**, v Šariš. stol., 22. února, na ned. Sexages., 24. června, 1. září, 21. pros. a 5 dni před tím trh na dobytek.
- Bátovce**, v Hont. stol., na ned. Sexagesima, na neděli květnou, na neděli Rogate, na sv. Vavřince, 11. listop.
- Beckov**, v Trenč. stol., na sv. Řehoře, na den narození sv. kříže, 26. srpna, 24. listopadu.
- Běla**, v Spiši, 22. ledna, na neděli Rogate, 15. července, 21. září, na sv. Tomáše, v pond. před advent. a 2 dni před tím trh a dobytek.
- Běluše**, v Trenč. stol., 24. února, 1. května, 24. června, naproměnění Krista Pána, 3. září, na Šimona a Judu.
- Bleč**, v Trenč. stol., v pondělí po obrácení sv. Pavla, po sv. Filipu a Jakubu, Svatodušní po povýšení sv. kříže, po všech Svatých.
- Bobrovec Velký**, v Lipt. stol., na ned. Invok., 16. května, 1. září, 19. listop.
- Bodhánovec**, v Šariš. stol., 17. ledna, 5. února, 25. dubna, 25. července, 28. srpna, 21. října, 23. listop.
- Březno**, na neděli Látare, tu středu před sv. Duchem, 16. srpna, 30. listopadu. Výkladní i na dobytek spolu se držívají.
- Březová**, v Nitr. stol., v pond. po třech králích, v pond. před popelem, na zelený čtvrtek, v pondělí před Sv. Duchem, v pondělí před sv. Janem Křt., v pondělí po sv. Štěpánu králi, po sv. Matonši, po sv. Emer. Výkladní i na dobytek spolu se držívají.
- Budin**, 1. března, 27. června, 14. září, 30. listopadu.
- Bystřice Baňská**, 25. ledna, 7. května, 30. listop.
- Bystřice Považská**, 6. ledna, v pondělí po květné neděli, na sv. Trojici, 10. srp., na sv. Matouše v září.

- Cachtice**, 24. února, na neděli Rogate, na sv. Ladislava, na stěti sv. Jana, na sv. Vorskilu, na sv. Tomáše.
- Čitčelince**, na sv. Fabianna a Šebastiána, na sv. Josefa, na neděli Miserik., na sv. Jana Křtitele, na sv. Bartoloměje, na sv. Havla.
- Čtvrtek**, ve Spíši, na sv. Duchba, 28. října.
- Darmoty**, 6. ledna, 2. února, na neděli Lätare, 1. května, 24. června, 20. srpna, 20. září, 21. listopadu.
- Detrecin**, 17. ledna, na sv. Antoninn poust., 24. dubna, 15. srpna, na sv. Diviše a dva dni před tím trh na dobytek.
- Dětna**, v zvol. stol., 25. dubna, 24. června, 24. září, 24. listopadu a vždy den před tím trh na dobytek.
- Dobroniva**, na sv. Pavla poustev., na Sv. Duchu, v pondělí po sv. Trojici, na sv. Matouše, na sv. Barboru, vždy den před tím trh na dobytek.
- Dobšina**, 2. února, 12. května, 1. srpna, 8. prosince.
- Dubnice**, 24. února, na neděli Quasimod., na sv. Jakuba, na sv. Michala.
- Filekovo**, 6. února, 25. května, 24. srpna a 19. listop.
- Frajštak**, (Galgocz), 25. ledna, na neděli Lätare, 1. května, na Svät. Duchu, 29. června, 10. srpna, 22. září a 1. list.
- Gajary viz Jagary.**
- Galanta**, na sv. Duchu, 20. srpna.
- Gemer** (Sajo-Gömbör), 14. února, v outery před Velikonoci, 3. července, 17. prosince a vždy předešlý den trh na dobytek.
- Hanušovce**, Šariš. stol., 6. ledna, 14. dubna, na sealání Duchu Sv., 27. září, 1. listopadu.
- Hollč**, na obráčení sv. Pavla, v outery po Quasimod., v outery po Miserik., na rozeslávi sv. apoštolů, v outery po 20. srpna, 16. října, 11. listopadu.
- Hrabušice**, (Káposztafalva), 25. ledna, 1. května, 4. října.
- Humene**, 6. února, 25. března, na neděli Rogate, 29. červ., 14. září, 1. listopadu, v pondělí před nar. Chr. P.
- Hyby**, v pondělí po obráčení sv. Pavla, na zvěstov. P. Marie, na den Božího Těla, v pondělí po sv. Egidu, 1. listop.
- Hava**, na sv. Dorotu, na zvěstování Panny Marie, na vstoupení P., na Boží Tělo, na sv. Mari Magdalenu, 1. listop.
- Jagary**, Gajary, v Prešp. stol., na neděli Lätare, na Boží Tělo, na početi Panny Marie, na povýšení svat. Kříže, v pondělí po sv. Zofii, 1. listop.
- Jelšava**, na sv. Apollon., 27. dubna, na sv. Jana Křt., na sv. Egid., na sv. Alžb.
- Kapušaný** (Kapi), v Šariš. stol., 12. břez.
- Kečkemet**, 12. března, 10. května, 10. srpna, 26. září, 25. listopadu a dva dni před tím velké trhy na dobytek.
- Kerestur**, při Bodrogu, 20. února, 21. března, na sv. Marketu, na prom. Christa Pána, na sv. Bartoloměje, na povýšení sv. Kříže, 25. listopadu.
- Kežmark**, na neděli Invokabit, prvni neděli po sv. Trojici, 3. května, 14. září, 13. prosince.
- Kláster**, v Turci, 9. ledna, v pondělí po sv. Duchu, v neděli po sv. Michalu, na sv. Mikuláše.
- Komárno** při Dunaji, 1. května, 29. června, 4. října, 30. listopadu.
- Komjatice**, neb Komjaty, 15. června, 26. srpna, 19. listopadu, třetí neděli adventní.
- Košice**, na sv. Fabianna a Šebastiána, 1. května, na den Božího Těla, 15. srpna, na sv. Kateřinu.
- Kostolany**, Nitr. stol., na neděli květnou, na vstoupení Páně, na sv. Vavřuce, na sv. Matěje.
- Křemnice**, 5. května, 2. srpna, ve čtvrtek po sv. Michalu.
- Krupina** (Karpfen), na sv. Dorotu, na květnou neděli, na neděli Exaudi, na sv. Petra a Pavla, na sv. Bartoloměje, na Šimona a Judu, tu neděli před Vánoci a vždy 3 dni před tím trh na dobytek.
- Kubin Dolni**, v Oravě, na neděli Sexagesima, na neděli Palm., na sv. Jana Křtitele, na narození Panny Marie, na svatou Alžbětu, vždy násled. pondělí a každý outerek od sv. Kateřiny až do květné neděle trh na dobytek.
- Kysek** čili Gyna, na neděli Invokabit, na neděli Lätare, první neděli po sv. Trojici, 1. září, 21. října.
- Leopoldštat**, na neděli Okuli, na neděli Exaudi, na neděli před sv. Duchem, 13. července a 21. září.
- Leváry Vel.** (Gross-Schützen), v Prešp. stol., v pond. po 3 Král., na sv. Rehoře, v pond. po neděli Rogate, před sv. Jakub., před sv. Matouš., po sv. Vavř., po sv. Martinu.
- Levice**, na 3 Krále, v pond. po Judika, na den Božího Těla, 25. července, 29. zář.
- Levoč**, 1. ledna, na ned. Judika, 2. července, 16. října.
- Libova** (Lublau), ve Spíši, na ned. Sex., na ned. Palm., na ned. Exaudi, 2. července, na nebezeti Panny Marie, na ued. po sv. Havlu, na sv. Mikuláše.
- Litčner**, na sv. Valentina, na sv. Stanislava, 2. července, na povýšení sv. Kříže, na sv. Juditu.
- Lubětová**, 2. února, 1. května, 22. července, 29. září.
- Makov**, na ned. Judika, 24. června, 19. srpna a 19. listopadu.
- Malé Topolčany**, 6. ledna, 22. března, 1. květ., 24. června, 24. srpna a 25. listop.
- Malý Varadín**, 17. března, na zel. čtvrtek, 15. června, 1. září, 5. listopadu, 25. prosince.
- Matějovce**, ve Spíši, 6. února, 8. června, 6. srpna, 19. listopadu.
- Michalovce**, v Zempl. stol., 2. února, na ned. Palm., 8. května, 13. června, 15. srpna, 15. října, 21. prosince.

- Mijava**, v Nitr. stol., ve středu po obrácení sv. Pavla, po sv. Josefu, po sv. Duchu, po sv. Jakubu, po naroz. P. Marie, po Šim. a Judě, po sv. Mikuláši a vždy v předělý outery trh na dobytek.
- Miskovec**, 16. února, na vstupení Páně, na sv. Samuele, 18. října, 16. prosince.
- Močónak**, 28. ledna, 29. března, na sv. Ladislava, na sv. Bartoloměje, na svatou Voršilu, na sv. Klementa a 3 dni před tím trh na dobytek.
- Modrá**, 2. února, na ned. Miseric., 24. června, na ned. po sv. Bartoloměji, na sv. Matouše, 11. listopadu.
- Moravce**, v Těkov. stol., v outery před očistováním Panny Marie, před květnou ned. před sv. Jirím, před sv. Petrem a Pavlem, před sv. Jakubem, před sv. Michalem, před všeni Svatými, před sv. Tomášem.
- Moravce Velk.**, 2. července.
- Mošon** (Wieselburg), 13. července, 5. října, na neděli po sv. Františku.
- Mošovce**, v Turci, na sv. Fabiana a Šebastiana, na sv. Stanislava, na sv. Trojici, na prom. Krista Pána, na sv. Matouše, 1. listopadu, vždy v pond. trh na dobytek. Ve středu výkladné jarmarky. Přes celý pak pát v out. a ve středu trh na obilí.
- Námesto**, v Orav., v pond. po první neděli po 3 Králích, na sv. Řehoře, na sv. Lucii.
- Německá Lipte**, 25. ledna, 24. dubna, 24. června, 21. září, 21. prosince.
- Némestl**, v Hont. stol., na jmeno P. Ježíše, na ned. Látare, 23. dubna, na sv. Trojici, 6. srpna, 1. listopadu.
- Něredház**, 10. ledna, 26. května, 8. září, 13. prosince.
- Nitra**, 10. ledna, na ned. Okuli, na den Božího Těla, 2. července, 28. října, 21. prosince.
- Nová Bělá**, ve Spíši, 2. února, v pondělí svatodušní, 19. listopadu.
- Nová Ves**, ve Spíši, 26. února, na nebevzetí Panny Marie, 11. listopadu.
- Nové Město nad Kysucí**, v pond. před sv. Dorotou, ve středu po popeleční středě, v pond. po sv. Jirí, před sv. Jakubem, před Kaiist., 14. října.
- Nové Město na Váhu**, v pond. po Septuagesima, po Reminiscere, po Velikonoci, na svatodušní pond., po sv. Trojici, po sv. Prokopu, po narození P. Marie, po sv. Michalu, po všech Svatých, před Vánoci.
- Nové Zámky**, 14. února, na květnou ned., první ned. po sv. Trojici, na sv. Klementa, na sv. Lucii.
- Onjany**, na květnou ned., v ned. po sv. Filipu a Jakubu, po sv. Štěpána, po sv. Mikuláši.
- Ostřihom**, 2. února, 12. března, 25. květ., 22. července.
- Oždany**, Gem. stol., 14. února, 7. května, 13. července, 10. srpna, 30. listopadu.
- Papa**, 2. února, 25. března, na sv. Trojici, 2. července, 16. srpna, 8. září, 8. pros.
- Parkan**, 23. dubna, 24. srpna, 28. října, 15. prosince.
- Pest**, na sv. Josefa, na sv. Medarda, na den stěti sv. Jana, na sv. Leopolda.
- Pezynek**, 6. února, v out. velkon., v outery svatodušní, 22. července, na sv. Augusta, na sv. Frant., 5. listop.
- Plešivec**, v Gem. stol. 22. února, 10. dub., 17. září.
- Plešovce**, v Zvol. stol., 12. března, 12. července, 1. října, 29. pros. a vždy před tím trh na dob.
- Podhradí**, v Gemern, 25. ledna, 10. srpna, 30. listopadu.
- Podotínec**, v Spíši, na obrác. sv. Pavla, na ned. Jubilate, v pon. po sv. Trojici, v pon. před navětiv. P. Marie, v pond. před Šim. a Judou.
- Poprad**, v Spíši, v pát. po ned. Judika, 15. října a 6. pros.
- Potok**, 7. března, na ned. Exaudi, 29. června, 10. srpna, 8. pros.
- Pouchov**, v pondělí po novém roce, po velkonoci, po ned. Exaudi, po sv. Marku, po povýšení sv. Kříže, po všech Svatých a vždy ve čtvrť. před tím výkladní atrh na dobytek.
- Právo Německé**, na ned. Reminiscere, na sv. Jakuba, na ned. po stěti sv. Jana, na sv. Emer., na sv. Tomáše a týden před tím trh na dob.
- Právo Slovenské**, na ned. po sv. Řehoři, na ned. Rogate, 24. července, na ned. po sv. Havlu, vždy čtvrť den před tím velké trhy na dob.
- Předmir**, na ned. Quasimodog., v pond. po sv. Janu Křt., čtvrtou ned. sdevoutní.
- Prešov**, 27. ledna, na sv. Trojici, 10. srpna, 14. září, 30. listop.
- Prešpurk**, na sv. Fabiána a Šebest., na ned. Látare, na vstup. Páně, 2. července, 10. srpna, na sv. Michala, na sv. Lucii a den před tím trh na dob.
- Prívide**, v Nitr. stol., 20. ledna, 10. března, 3. květ., 10. srp., na den povýš. sv. Kříže, na sv. Lukáše.
- Prnské**, 12. břez., 24. dub., 24. června, 11. srp., 19. listop.
- Puchov v. Pouchov**.
- Pukanec**, v neděli Septuag., na ned. devitník, na sv. Jirí, na navětiv. P. Marie, na sv. Egídia, na sv. Mikuláše.
- Ráb**, ve středu po květné ned., ve středu před Božím Tělem, 22. července, 8. září, 19. listop.
- Radošovce**, Nitr. stol., 6. ledna, 3. května, na ned. Exaudi, 26. června, 2. července, 14. září.
- Radvan**, na sv. Stanislava, třetí ned. po sv. Trojici, na naroz. P. Marie, 30. listop.
- Raječ**, v pond. po sv. Mat., po sv. Jirí, po sv. Zofii, po stěti sv. Jana, po sv. Voršilu, po sv. Mikuláši.
- Ratkovo**, na obrác. sv. Pavla, na nalezení sv. Kříže, na sv. Štěpána krále, na sv. Lucii.

- Revúce Velká**, v Gem. stol., na sv. Jos., 13. června, na sv. Matouše, 16. pros. a vždy den před tím trh na dob.
- Rimavská Sobota**, 6. ledna, na květnou ned., 15. května, nasv. Marketu, na stěti sv. Jana, na sv. Voršilu.
- Rožemberk, Liptov**, 7. ledna, 19. března, na vstup. Páně, 29. září, 1. prosince, nad to ještě od 3 Králů až do velikonoce každ. čtvrtek trhy na dobytek.
- Sabinov**, 24. února, 24. dubna, 24. června, na pov. sv. Kříže, 7. pros.
- Sarvaš**, v Békešské stol., na sv. Matěje, zvlášť na dob., nasv. Jana Křt., nasv. Luk., na sv. Tomáše.
- Sebechleby (Klib)**, v Hont. stol., na obrác. sv. Pavla, na sv. Filipa a Jak., na sv. Jana Křt., na Majd., na povýšení sv. Kříže, na sv. Kateřinu.
- Segedin**, na sv. Jiří, 31. července, 10. říj., 30. září; vždycky se počíná v pond.
- Senec**, (Wartberg), v Prešp. stol., 6. led. na ned. květnou, na sv. Urbana, 13. září, 18. října, den před tím trh na dob.
- Senice**, v pond. po ned. Okulí, na ned. Misserik., na ned. po Božím Těle, v pon. před rozesláním sv. apoštolů, na sv. Augustina, druhý pon. po sv. Michalu, na sv. Alžbětu, na sv. Tom.
- Serdahely (Středistě)**, v Situ aneb Čalokezy, na den sv. Prysiky, na sv. Ladisl., 2. července, 11. listop.
- Sereď**, v Nitr. stol., 2. února, 15. květ., 24. června, 15. října.
- Sjelnice**, v Lipt. stol., 2. února, na neděli Okulí, 1. května, 25. července, 2. listop. a od 1. ledna až do velikonoce trh na dobytek.
- Skalice**, druhý den po hromn., v out. po ned. Reminiscere, v out. po ned. Rogate, 2. července, na sv. Jakuba, na naroz. P. M., 1. listopadu, 13. pros. a den před tím trh na dobytek.
- Slovenská Lípce**, 6. ledna, na ned. Sep. tuagesima, na sv. Ducha, na sv. Jakuba, 4. října.
- Sobota Spišská**, 6. ledna, 24. dubna, na sv. Bartoloměje, 1. listop.
- Sobotiště**, v Nitr. stol., na sv. Matěje, v pond. velikonoční, na nanebevz. P. Marie, na sv. Matouše, na sv. Lukáše, po početi P. Marie.
- Sahy**, při Joli, 24. února, 24. března, 19. května, 4. srpna, 22. září, 3. listop. a trhy na dobytek.
- Šahy**, v Žel. stol., 15. květ., 15. srpna, 21. září, 5. listopadu.
- Šandorf**, v pond. po ned. Palm., v outerý svatodušní, na Bartol., na sv. Luk.
- Šaryš**, na ned. Lätare, na rozesláni sv. ap., 15. srp. 11. listop., vždy ve středu.
- Šarluhy**, ve středu po jmenu P. Ježíše, na ned. Reminiscere, ve středu před Velikonočí, ve středu před sv. Duch., 21. září, ve středu před Vánocí a 3 dni před tím trh na dobytek.
- Šaun**, na obrácení sv. Pav., na sv. Jos., na sv. Stanislava, na prom. Krista Pána, na povýš. sv. Kříže, na sv. Havla, na sv. Oudřeje, vždy v následující středu a toho dne trh na dob.
- Šoproň**, v out. po ned. Invok., 1. květ., 7. srpna, 19. listop.
- Štávnice**, každé suché dni, a vždy v pon. před tím trh na dob.
- Stará Tura**, v out. po 3 Králích, po ned. Judika, po vstupení Páně, po sv. Mich., po sv. Kateř., a vždy den před tím trh na dobyt. i každou sobotu znamen. trh na obilí.
- Stará Ves**, v Spiši, na ned. Palm., 29. června, 4. října, 8. pros.
- Staré**, v Zempl. stol., 22. ledna, 24. červ., 26. července, 28. září, 30. listop.
- Staré Hradky (Uberské)**, 6. led., 5 květ., 2. srpna, 21. září, 28. října, a vždy den před tím trh na dob.
- Štréda**, při Váhu, 2. února, 15. květ., 24. června, 15. srpna.
- Štupava**, v Prešp. stol., na zelený čtvr., 1. května, 25. června, 20. srpna, 6. listop., 21. pros.
- Sučany**, na 3 Krále, 24. dub., na svatou Žoši, 25. července, 8. září, dva týd. po sv. Michalu.
- Šurany**, v Nitr. stol., 25. led., 1. května, 10. srpna, 2. listop., a trhy na dob.
- Sv. Kříž**, při Hroně, ten týd. po bromn., po sv. Jiří, po sv. Jann Křt., po nanebvz. P. Marie, po sv. Mich. a po obětování P. Marie; vždy v pon. trh na dob., a v out. trh výklad.
- Sv. Martin**, v Turbi, 24. února, na zel. čtvr., v pon. před Sv. Duchem, na sv. Vavřince, na sv. Bartol., na sv. Martina. Nad to na vlnu 25. a 26. květ. a 25. i 26. září.
- Sv. Mikuláš**, v Liptově, na ned. Reminiscere, na neděli Exaudi, 24. srpna, na sv. Mikuláše.
- Tékov**, (Pars), na ned. Invokavit, na vs. P., 8. září, 11. listop.
- Temešvár**, na ned. Reminisc., na svatého Ducha, na ned. před sv. Mich., 6. pros. podle star. kalend.
- Teplice**, v Trenč. stol., 19. břez., 29. červ., 2. září, 7. pros. a den před tím trh na dobytek.
- Terezypel (Snbotica)**, v Banátě, na vs. P. podle starého kalend., 6. pros. s velk. trhy na dob.
- Tisovec**, 17. led., 19. květ., na sv. Vavř., na sv. Emer.
- Tokay**, 25. břez., 24. června, 26. červen., 27. září, 26. října, 21. pros.
- Trenčín**, 2. února, v pondělí po ned. Judika, na sv. Ducha, 2. červen., na svat. Pet. v okov., na povýš. sv. Kříže, na sv. Luk., na sv. Ondř., a přes celý pňst v v pond. trh na dob.
- Trnava**, 11. led., a 16., 22. a 27. února, 19. a 21. dub., 14. a 19. června, 26. a

31. července, 30. srp. a 4. září, 18. a 23. října, 6. a 11. pros.
- Trnovec**, v Lip, na sv. Mat., na sv. Ducha, na sv. Vavř., Havla a Lucii.
- Trstenna**, v Oravě, v pon. po sv. Dorot., v out. svatodušní, na sv. Jiří, 16. červen., na den po nanebevz. P. Marie, v pon. po sv. Martinu.
- Turany**, v Turci, 5. ledna, na sv. Ducha, na sv. Emericha.
- Tvrdošín**, v Oravě, v pon. po obrác. sv. Pavla, 1. květ., na povýš. sv. Kříže, v pon. po všech Svatých.
- Ungvár (Uhrár)**, 25. led., na ned. Palm., 7. května, 25. července, 29. září.
- Vacov**, ve středě před květ. ned., 2. červ., 16. října, ten týden před Ván., a velk. trhy na dob.
- Varyn**, v Trenč. stol., v pon. po sv. Fab. a Šeb., po Lžtare, po sv. Trojici, po sv. Marketě, po naroz. P. Mar., po prv. ned. adventní a vždy před tím ve středě trh na dob.
- Velká**, v Spiši, 28. ledna, v out. po květ. ned., 6. červ., 1. října.
- Velke Topoľčany**, na sv. Antonína, na sv. Rehoře, 6. květ., v pond. po sv. Troj., na sv. Majd., na sv. Bartol., na sv. Mat., na sv. Leop.
- Velký Varadin**, 6. led., na Boží Tělo, 2. července, 1. září, 4. října.
- Vesprym**, 6. led., na sv. Rehoře, na sv. Flor., 10. srpna, na naroz. P. Marie, 6. prosince.
- Vrablany**, na ned. Sexag., Miserik., 1. srp., 25. listop., 21. pros.
- Vrbové**, v Nitr. stol., ten den po novém roce a před ním trh na dob., v pon. po Sexag., na ned. Palm., po Kantáte: předch. pátky trh na dob., léž 16. červ., 22. července, 14. září, 11. listop. a vždy před tím trh na dob.
- Vrbovce**, v Nitr. stol., v pon. před támito dny, totiž před obrác. sv. Pav., před Judika, před Kantáte, před sv. Jan. Křt., před naroz. P. Marie, a v pon. po všech Svatých.
- Zemplin**, 6. února.
- Zemplin**, 4. ledna, na sv. Matěje, 30. listopadu.
- Zvolen**, 12. ledna na dobyt., na sv. Mat., na zelený čtvrtek, na Boží Tělo, 14. září, na sv. Alžbětu, jen na dobytek na svat. Tomáše.
- Žabrokreký**, v Nitr. stol., na zelený čtv., ve stř. před vstup. P., v out. před Božím Tělem, na povýš. sv. Kříže, v pon. po sv. Žofii.
- Žernovce**, pon. po sv. Fab. a Šeb., po sv. Troj., po sv. Jak.
- Žilina**, v pondělí po sv. Dorotě, 10. dub., na sv. Filipa a Jak., na Boží Tělo, na sv. Štěp. král., na povýš. sv. Kříže, na sv. Havla, na sv. Lucii.

Opravení

Deblín (okres Tišnovský.)

1. na den sv. Fab. a Šeb.,
2. třetí postní pondělí.
3. pondělí po sv. Michalu.
4. první pondělí po Mladátek.

OBSAH.

• Celoroční kalendář, čtvrtě měsíce, východ a západ slunce i měsíce na každý den, povětrnost str. 2, — Pohyblivé svátky v roce 1866, posvátný čas velkonoční, čtvero suchých dní, znamení oběžnic, zatmění slunce a měsíce, noremní dnové, leto-počet nové doby str. 15; — Svatí patronové zemští, povaha roku 1866, nejvyšší císařský rod, nejnovější kolkové skály, zpráva o dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, výtah účtů, stanovy, seznam zemfelyšů údů dědictví sv. Cyr. a Meth., diamant a sklo, Mor. ochranovna str. 17; — Kréťštl a Jupiter str. 33; — O knihovnách obecných str. 40; — O lidnatosti v Evropě a původech jejich str. 53; — Slepá Roza str. 49; — Drobnůstky, Gelasius Dobner str. 63; — Piseň polská a ruská str. 67; — Následek nedostatečného vzdělání str. 68; — Popsání dějepisné str. 70; — Pckroky v osvětlování str. 103; — Starý žebrák str. 106; — Svoboda na trhu str. 107; — Naučení, které dal synům svým Vlad. Monomach, veliký kníže ruský str. 119; — Uhel a uhlík str. 121; — O lichvě str. 125; Snad jsou mašiny přece k něčemu str. 133; — Dějepis cíhlářství str. 135; Drobnůstky str. 139; — Lípa u Kočžic v Jihlavsku str. 140; — Církev a stát str. 143; — Trappisté str. 145; — Přírodopisná vypracování str. 147; — Poučení o výměnkách str. 163; — Rozmluvy o směnkách str. 170; — Řím str. 173; — Řeč o chlapčenském semináři str. 178; — Katoličtí Slované v Istrii str. 182; — Řeč na den sv. Václava str. 186; — O vánocích str. 188; — Vinnickí, šašek Jana Sobieského str. 189; — I. O školním patronátu vůbec str. 193; — II. Školní patronát upravený zákonem str. 195; — Krátký přehled obsahu školního zákona zemského str. 197; — O hečbávnictví str. 200; — O hospodářských spolcích str. 201; — Drobnůstky str. 203; — Hebrejské melodie str. 204; — Výroční trhové na Moravě str. 205; — Výroční trhové v Slezsku str. 215; — Výroční trhové v Čechách str. 117.

HLAS,

časopis cirkevni.

P. T. pánům spoluúdi m
Dědictví ss. Cyrilla a Methodia jakož i
čtenářům Moravana

odporučiti máme za potřebné a prospěšné.

Časopis tento přináší nejen náboženská i mravně zábavná i poučná pojednání, ale také zprávy církevní z našich vlastí i z cizozemaka, a zvláště o všem, co se týká Velehradu našeho památuého. Také uvádí se vždy ve známou kdy se knihy z Dědictví vydávají, jako jiné záležitosti Dědictví Cyrillo-Methodějského, které spoluúdi se týkají aneb jim jsou zajímavé. Kdyby se předlatiti ohtěl aneb si přel předešlé ročníky, (vychází od roku 1840) msti, nechť se ve frankovaném listu obrátí na Expedici „Hlasu“ v kněhkupectví Antonína Nitsche na velkém náměstí v Brnu, r. 1860 a 1861 jsou úplně rozchrány. Vychází počátkem r. 1861 třikráte za měsíc, 5., 10., 25. každého měsíce, poštou stojí 3 zl., kněhkupectvím 2 zl. r. č.

Karel Smidek,
redaktor.